

GOVERNMENT OF INDIA
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY
CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

Acro

CLASS 1562

CALL No. Sa.8Ka Dha-B.P.

KĀVYAMĀLĀ. 85.

THE
TILAKA-MANJARĪ
OF
DHANAPĀLA.

EDITED BY

PANDIT BHAVADATTA S'ĀSTRĪ,
2nd Paṇḍit, Government College, Ajmer,

SON OF

MAHĀMAHOPĀDHYĀYA PANDIT ŚIVADATTA,
Head Paṇḍit and Superintendent, Sanskrit Department,
Oriental College, Lahore,

AND

KĀŚTĪNĀTH PĀNDURANG PAR

Second Edition. 1932

PUBLISHED BY

PĀNDURANG JĀWAJĪ,

PROPRIETOR 'NIRNAYA SĀGAR' PRESS,
BOMBAY.

1938.

Price 2½

मुन्शी राम
पुस्तक-विक्रेता
नं० ३८, दिल्ली

[All rights reserved by the publisher.]

Publisher: Pandurang Jawaji, } Hiranya Sagar Press,
Printer: Ramchandra Yeshu Shedge, } 26-28, Kalbhat Street, Bombay.

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No. 1562

Date 1. 6. 54

Call No. 5a8ka/Dka/B.P.

काव्यमाला. ८५.

श्रीधनपालविरचिता

तिलकमञ्जरी ।

सहस्रमहोपाध्यायपण्डितशिवदत्तशर्मतनूजपण्डितभवदत्तशास्त्रिणा,
मुम्बापुरवासिपरबोपाह्वपाण्डुरङ्गात्मजकाशिनाथशर्मणा च
संशोधिता ।

द्वितीयावृत्तिः ।

सा च

मुम्बय्यां

पाण्डुरङ्ग जावजी हत्यैत्रैः

स्वीये निर्णयसागराख्यमुद्रणयन्त्रालये मुद्रयित्वा प्रकाश्यं नीता ।

प्राकः १८६०, विस्तारः १९३८

मूल्यं १०० रुपयम् ।

श्रीधनपालकविः ।

अयं हि कविवरः कदा कतमं धरामण्डलं मण्डयामासेति जिज्ञासार्थां बहु-
विधप्रन्थपर्यालोचने प्रवृत्ते—

“अस्त्याख्यनिधानमर्बुद इति ख्यातो गिरिः खेचरैः

कृच्छ्राङ्गद्वितदिग्विलङ्घिशिखरमामोऽग्रिमः स्मासुताम् ।

मैनाकेन महार्णवे हरतनौ सस्याप्रवेशे कृते

येनैकेन हिमाचलः सिखरिणां पुत्रीति लक्ष्मोऽभवत् ॥

वासिष्ठैः स कृतसथो वरयतैरस्त्यमिकुण्डोद्भवो

भूपालः परमार इत्यभिधया ख्यातो महीमण्डले ।

अद्याप्युद्गतदुर्धर्गद्विगिरो गायन्ति यस्यार्बुदे

विश्वामित्रजयोज्झितस्य भुजयोर्विस्फूर्जितं गुर्जराः ॥

तस्मिन्नभूदिमुकलत्रकपोलपन्नवल्लीभितानपरशुः परमारवंशे ।

श्रीवैरिसिंह इति दुर्धरसैन्यदन्तिदन्ताग्रभिन्नचतुरर्णवकूलमितिः ॥

तन्नामूहसतिः त्रियामपरया श्रीदुर्धर् इत्याख्यया

विख्यातश्चतुरभ्युराशिरसनादाम्नः प्रशास्ता भुवः ।

भूपः खर्वितवैरिगर्वगरिमा श्रीसीयकः सायकाः

पक्षेधोरिव यस्य पौषवगुणाः केषां न लमा इति ॥

तस्योदप्रययाः समस्तसुभटप्रामाप्रणामी सुतः

सिंहो दुर्धरशक्रसिन्धुरततेः श्रीसिन्धुराजोऽभवत् ।

एकाधिज्यचतुर्जितान्धिवलभावच्छिन्नभूर्वेस्य स

श्रीमद्वाकपतिराजदेवदृष्टतिर्वाराग्रणीरभजः ॥

१. अस्य महाराजस्यार्बुदाच्छलाभेयासे वर्धमाना चन्द्रावती नाम राजधान्य-
सीत्. २. ‘वज्रट’ इत्यपि नामान्तरम्. See Epigraphia Indica, Vol. I,
pp. 222-223. ३. ‘सिंहदन्त’ इत्यपि नामान्तरम्. Vide Prabandha-Chin-
tāmaṇi, P. 55. ४. अस्य हि श्रीसिन्धुराजस्य ‘सिन्धुल-सिन्धुल-कुमारनारायण-
ववसाहसाह’ इति नामान्तराणि. See Navasāhasāṅka-Charita and
Prabandha-Chintāmaṇi. ५. अस्य महाराजस्य ‘अमोघवर्ष-दत्तलराज’
इत्यपि नामान्तराणि. Vide Indian Antiquary, Vol. VI, pp. 51-
54, and Navasāhasāṅka-Charita. एतद्दानं च A. D. 975-1022.

आकीर्णाङ्कितलः सरोजकलशच्छत्रादिभिर्लङ्घनै-

स्तस्याजायत मांसलायतभुजः श्रीभोज इत्यात्मजः ।

ग्रीष्मा योग्य इति प्रतापवसतिः ख्यातेन मुञ्चाख्यया

यः खे वाक्पतिराजभूमिपतिना राज्येऽभिविक्तः स्वयम् ॥

आसीद्विजन्मास्त्रिमध्यदेशे अकाशशाङ्कस्मनिवेशजन्मा ।

अलङ्घ्य देवविरिति प्रसिद्धिं यो दानवर्विल्वविभूषितोऽपि ॥

शास्त्रेष्वधीती कुशलः कलासु बन्धे च मोधे च गिरां प्रकृष्टः ।

तस्मात्सजन्मा समभून्महात्मा देवः स्वयंभूरिव सर्वदेवः ॥

तजन्मा जनकाङ्घ्रिपङ्कजरजःसेवासविद्याल्लवो

विप्रः श्रीधनपाल इत्यविशदामेतामवभात्कथाम् ।

अधुण्णोऽपि विविक्तसूकरचने यः सर्वविद्याधिना

श्रीमुखेन सरस्वतीति सदसि क्षोणीमृता व्याहृतः ॥”

इति धनपालकविवरविरचिततिलकमञ्जरीप्रस्तावनापद्यपर्यालोचनतः,

“पुरा समृद्धिविशालभयां विशालायां पुरि मध्यदेशजन्मा काश्यपगोत्रः
सर्वदेवनामा द्विजो निवसजैनदर्शनसंसर्गात्प्रायः प्रशान्तमिथ्यात्वो धनपाल-
शोभन-पुत्रद्वयेनान्वितः ‘कदाचिदागताञ्छ्रीधर्मानसूरीन्युणानुरागाद्विजो-
पाश्रये निवास्य निर्द्वन्द्वभक्त्या परितोषितान्सर्वज्ञपुत्रान्’ इति धियां तिरोहितं
निजपूर्वजनिधिं पृच्छंस्त्वैवचनच्छलेनार्धविभागं याचितः संकेतनिवेदनाल्लङ्घनिधि-
स्त्वर्धं यच्छंस्त्वैः पुत्रद्वयादर्थं याचितो ज्यायसा धनपालेन मिथ्यात्वान्धमतिना
जैनमार्गनिन्दापरेण निषिद्धः कनीयसि शोभने कुपापरः स्वप्रतिज्ञाभङ्गपातकं
सीर्येषु क्षालयितुमिच्छुः प्रतितीर्थं प्रतस्थे ।

—अथ पितृभक्तेन शोभननाम्ना लघुपुत्रेण तं तदाग्रहाद्विषिष्य पितुः प्रतिज्ञां
प्रतिपालयितुमुपासततः स्वयं तान्शुल्लनुससार ।

अन्यस्तत्समस्तजिज्ञास्यानेन धनपालेन श्रीभोजप्रसादसंप्राप्तसमस्तपण्डितः

१. एतद्वाल्यं च A. D. 1022-1081, २. Epigraphia Indica, Vol. III, pp. 54-57, and Vol. V., pp. 74-94 यस्य सर्वदेवात्मजः शिवा एव वर्तते. ३. Royal Asiatic Society's Journal, Vol. I, p. 852, जत्रोपलब्धमानवविधनपालस्त्वैतकाद्विज यत्र बरीवर्ति.

प्रकृतप्रतिष्ठेन निजसहोदरामर्षभावाद्वादशाब्दी यावत्सदेशनिषिद्धजैनदर्शनप्रवेशेन तद्वेशोपासकैरत्यर्थमभ्यर्थनया गुरुपुरुषेष्वाम्बुमानेषु सकलसिद्धान्तपारावारद्वारा स शोभननामा तपोधनो गुरुनापृच्छय तत्र प्रयातो धारायां प्रविधन् पण्डितधनपालेन राजपाटिकायां व्रजता 'तं सहोदरम्' इत्यनुपलक्ष्य सोपहासम् 'गर्दभदन्त भदन्त नमस्ते' इति प्रोक्ते 'कपिद्वषणास्य वयस्य सुखं ते' इति शोभनमुनेर्वचसान्तश्चमत्कृतो मया नर्मणापि 'नमस्ते' इत्युक्तेऽनेन ॥ 'वयस्य सुखं ते' इत्युच्यता वचनचातुर्येण 'निर्जितोऽस्मि' इति 'तत्कस्यातिथयो वयम्' इति धनपालस्यालापैः 'भवत एवातिथयो वयम्' इति शोभनमुनेर्वाचमाकर्ण्य बहूना सह निजसौधे प्रस्थाप्य तत्रैव प्रस्थापितः । स्वयं निजसौधे समागत्य धनपालः प्रियालापैः सपरिकरमपि तं भोजनाय निमग्नयंस्तेः प्राहुःकाह्वारसेवा-परैर्निषिद्धः । बलाद्दोषहेतुं पृच्छन्—

‘भजेन्माधुकरां वृत्तिं मुनिर्ल्लेच्छकुलादपि ।

एकार्जं नैव भुञ्जीत बृहस्पतिसमादपि ॥’

तथा च जैनसमये दशवैकालिके—

‘मधुकारसमा बुद्धा जे भवन्ति अग्निस्त्रिया ।

नाणापिण्डरया दन्ता तेण वुञ्जन्ति साहुणो ॥’

इति 'स्वसमयपरसमयाभ्यां निषिद्धं कल्पितमाहारं परिहरन्तः शुद्धाशनमोजिनो वयम्' इति तन्मित्रादिचित्रमनाः सत्पणीकमुत्थाय सौधमाप । मज्जनारम्भे सोचरचर्यया समागतं तन्मुनिद्वन्द्वमवलोक्य सिद्धेऽक्षपाके तद्वाङ्मयोपद्वैकिते दन्नि मुनिभ्याम् 'व्यतीतक्रियदिनमेतत्' इति पृच्छयमाने धनपालः 'किमत्र पूतराः सन्ति' इति सोपहासमभिदधानो 'व्यतीतदिनद्वयमेतत्' इति ब्राह्मण्या निर्णीय प्रोक्तं ताभ्याम् 'पूतराः सन्तीत्यत्र' इत्यभिहिते ज्ञानासनात्तद्दर्शनार्थमुत्थाय सत्रागतः सन् स्थालेऽधितोपितदधिसंनिधौ यावद्यावकपुष्पेऽधिरुद्धैस्तद्वर्णजन्तु-मिर्दधिपिण्ड इव पाण्डुरतामालोक्य जिनभ्रमे जीवदयाप्राधान्यं तत्रापि जीवोत्प-तिज्ञानवैदग्ध्यम् । यतः ।

१. 'मधुकारसमा बुद्धा जे भवन्त्यनिस्त्रियाः ।

नाणापिण्डरता दन्ता तेन उज्जन्ते साधवः ॥' इति च्छवा.

‘सुगभासाहसुहं विदिलं कचमि गोरसे पठह ।

॥ तसजीवुपसीं भणन्ति दहिण तिदिणुव्वरिए ॥’

‘तज्जिनशासन एव’ इति निश्चित्य शोभनमुनेः शोभनबोधात्सम्यक्त्वप्रतिपत्ति-
पुरःसरं सम्यक्त्वं मेजे ।

कर्मप्रकृत्याद्विज्ञानविचारप्रवृत्तेषु प्रकृत्या आहः आचीप्यसुव्वहन् प्रातः प्रात-
भिन्नार्चावसरप्रान्ते—

‘कतिपयपुरखानी कायव्ययैरपि सुप्रहो

मतिवितरता मोहेनाहो मयाजुसुतः पुरा ।

त्रिभुवनपतिर्बुद्धयाराध्योऽधुना स्वपदप्रदः

प्रभुराविगतस्तत्प्राचीनो दुनोति दिनव्ययः ॥

सैव्यत्थ अत्थि धम्मो जा मुणियं जिवं न सासणं तुम्ह ।

कणकाजुराण कणगुव्व सत्थियपयमलम्भमाणाणम् ॥

देशाधीशो आममेकं ददाति आमाधीशः क्षेत्रमेकं ददाति ।

क्षेत्राधीशः शिम्बिकाः संप्रदत्ते सार्वस्तुष्टः संपदं स्वां ददाति ॥’

इत्यादीनि वाक्यानि पठन्स धनपालः कदाचिदुपेण सह भुज्या नीतो
धनपालोऽभिहितः—

‘किं कारणं नु धनपाल मृगा यदेते

भ्योमोत्पतन्ति विलिखन्ति भुवं वराहाः ।

देव त्वदस्त्रवक्त्रिताः श्रयितुं सज्जाति-

मेके मृगाह्मृगमादिवराहमन्ये ॥’

राज्ञा जाणेन मृगे विद्धे सति तद्वर्णनाय विलोकितमुखो धनपालः प्राह—

‘रसातलं यातु तवात्र पौरुषं कुनीतिरेषा शरणो ह्यदोषवान् ।

निहन्यते यद्वलिनापि दुर्बलो हहा महाकष्टमराजकं जगत् ॥’

इति तस्मिन्निर्त्तनात्कुब्जो रुपः ‘किमेतत्’ इत्यभिदधानः—

‘वैरिणापि हि मुच्यन्ते प्राणान्ते तृणभक्षणात् ।

तृणाहारः सदैवैते हन्यन्ते पशवः कथम् ॥’

१. ‘सुप्रमाणप्रमुख द्विरुपके गोरसे पतति ।

कदा प्रसजीवुपसीं भणन्ति दहिण तिदिनोदरिते ॥’ इति व्याख्या.

२. ‘सर्वत्रास्ति भर्मा वाक्क्यातं जिमं न शासनं तव ।

कनकाजुराणं कणगुव्व सत्थियपयमलम्भमानानाणम् ॥’ इति व्याख्या.

इत्युच्ये । अतोऽनृतसंजातकृपेण नृपेण धनुर्याणभङ्गमङ्गीकृत्याधीवितान्तं संन्यस्तसुन-
याव्यसनेन पुरं प्रत्यागच्छता तत्र यज्ञमण्डपे यज्ञस्तम्भनिधम्रितच्छागस्य बीनां गिर-
माकर्ण्य 'किं पशुरसौ व्याहरति' इत्यादिष्टः ॥ **धनपालः** 'अवधेहि' इति ग्राह—

‘नाहं स्वर्गफलोपभोगतृषितो नाभ्यर्थितस्त्वं मया

संतुष्टस्तृणभक्षणेन सत्ततं साधो न युक्तं तव ।

स्वर्गं याति यदि त्वया विनिहता यज्ञे भुवं प्राणिनो

यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बान्धवैः ॥’

इति तद्वाक्यानन्तरे राज्ञा 'किमेतत्' इति भूयोऽभिमुक्तः

‘यूपं कृत्वा पशून्हत्वा कृत्वा अधिरकर्दमम् ।

यद्येवं गम्यते स्वर्गे नरके केन गम्यते ॥

सख्यं यूपं तपो ह्यग्निः कर्माणि सन्निधो मम ।

अहिसामाहुतिं दद्यादेवं यज्ञः सतां मतः ॥’

इत्यादीनि शुक्रसंवादोदितानि वनांसि नरेन्द्रस्य पुरतः पठन् हिंसाशास्त्रोपदे-
शिना हिंसकप्रकृतीन्वाद्याणुरूपेण राक्षसांस्ताप्यापयन्पुण्यमर्हन्मर्माभिमुखं चकार ।

अथ कसिपत्यवसरे नरेश्वरः **सरस्वतीकण्ठाभरण**प्रासादे व्रजन् सदा
‘सर्वज्ञाक्षनप्रशंसपरं पण्डितं धनपालमालपत्—‘सर्वज्ञस्तावत्कदाचिदासीत्तद्-
दौने सांप्रतं कश्चिज्ज्ञानातिशयोऽस्ति’ इत्यभिहिते ‘अर्हत्कृतेऽर्हबुडामणिप्रत्ये
विश्वत्रयस्य त्रिकालवस्तुविषयस्वरूपपरिज्ञानमद्यापि विद्यते’ इति तेनोक्ते ‘त्रिद्वार-
मण्डपे स्थितः कस्मिन्द्वारेऽस्माकं निर्गमः’ इति शास्त्रकलङ्कारोपणोद्यते नृपे ‘बुद्धि-
मात्रा त्रयोदशी’ इति पाठं सत्यापयता भूर्जपत्रे नृपप्रश्रयमालिख्य सृष्टयगो-
लके निधाय च छगलिकाघरस्य तं समर्प्य ‘देव, पादोऽवधार्यताम्’ इति नृपं
ग्राह । नृपः ‘तद्बुद्धिसंकटे निपतितं खं संन्यमान एतद्भारप्रयस्य मभ्याशिक्षमपि
निर्णीतं भविष्यति’ इति विमृश्य सूत्रशृङ्गिर्मेष्कपपद्मशिलातलमपनीय तन्मागेण
निर्गत्य तं गोलकं मिरत्वा तेष्वक्षरेषु तमेव निर्गमनिर्णयं वाचयंस्तत्कौतुकोत्ताल-
चित्तः श्रीजिनशासनमेव प्रशशंस । तथाहि—

‘द्वाभ्यां यज्ञ हरिस्त्रिभिर्नच हरः स्रष्टा नचैवाष्टमि-

र्यञ्च द्वादशभिर्गुहो न दशकहन्देन लङ्कापतिः ।

यज्ञेन्द्रो दशभिः शतैर्न जनता नैत्रैरसंख्यैरपि

तत्प्रज्ञानयनेन पश्यति बुधैकेन वस्तु स्फुटम् ॥’

अथ धनपालः क्लृप्तमपञ्चशिकास्तुतिं निर्माय सरस्वतीकण्ठाभरण-
प्रासादे स्तनिर्मितप्रशस्तिपट्टिकां रात्रौ कदाचिदर्शयामास । तत्र

‘अभ्युदयता वसुमती दलितं रिपूरः

कोटीकृता बलवता बलिप्रप्यलक्ष्मीः ।

एकत्र जन्मनि कृतं तदनेन यूना

जन्मत्रये यदकरोत्पुनः पुराणः ॥’

काव्यमिदं निर्वर्ण्य पारितोषिके तस्याः पट्टिकायाः काञ्चनकलशं ददौ नृपः । तस्मा-
त्प्रासादादपसरंस्तवीयद्वारस्तके रत्ना सह हस्ततालप्रदानपरं स्मरं मूर्तिमन्तमा-
लोक्य शृपेण हास्यहेतुं पृष्ठः पण्डितः प्राह—

‘स एव भुवनत्रयप्रथितसंगमः शंकरो

त्रिमूर्तिं वपुषाधुना विरहकातरः कामिनीम् ।

अनेन किल निर्जिता वयमिति प्रियायाः करं

करेण परिताडयज्जयति जातहासः स्मरः ॥

अथदिने शिवभवने द्वारदेसे निष्टे वि मङ्गिगणम् ।

किं दुर्बलो पलोद्भव निवपुष्टो भणति धनपालो ॥

दिग्वासा यदि तस्मिन्स्य धनुषा तच्चेत्कृतं मस्मना

भस्मायास्य किमेतन्ना यदि च सा कामं पुनर्द्वेष्टि किम् ।

इत्यन्योन्यविरुद्धचेष्टितमहो पश्यन्निजस्वामिनो

मृत्नी सान्द्रशिरापिनद्धपसवं धत्तेऽस्मिंशेषं वपुः ॥

पाणिग्रहे पुलकितं वपुरैशं भूतिभूषितं जयति ।

अङ्कुरित इव मनोभूर्यस्मिन्मस्मावशेषोऽपि ॥

अमेध्यमश्नाति विवेकशून्या स्वनन्दनं कामयतेऽतिसक्ता ।

शुभाप्रशङ्गैर्विनिहन्ति जन्तून्मौर्विन्दते केन गुणेन राजन् ॥

ययःप्रदानसामर्थ्याद्विन्द्या चेन्महिषी न किम् ।

विशेषो दृश्यते नास्या महिषीतो मनागपि ॥’

इत्यादिभिः प्रसिद्धसिद्धसारस्वतोद्धारैर्नृपं रञ्जयन् यावदास्ते, तावत्कोऽपि सांभा-

१. यथा हि काव्यमालायाः सप्तमे गुच्छकेऽस्माभिर्मुद्रापिता.

२. ‘अन्यदिने शिवभवने द्वारदेसे निवेष्टे मङ्गिगणम् ।

किं दुर्बलः प्रलोभ्य नृपपुष्टो भणति धनपालः ॥’ इति च्छाया.

त्रिको द्वाःस्थो निवेदितः सभां प्रविश्य नृपं नत्वा मदनपट्टिकायां प्रशस्तिकाव्यानि दर्शयामास । नृपेण तल्लभस्थानके पृष्ठे स एवमवादीत्—‘नीरवावकसादेव मम बाह्वने स्खलिते निर्यामकैः शोध्यमाने समुद्रे तन्ममं शिवायतनमालोक्य परितः परिसुरज्जलमप्यन्तःसलिलविकलमवलोक्य कस्यामपि भित्तौ वर्णाश्चिह्नं च तद्धिः ज्ञासया मदनपट्टिकां तत्र प्रस्थाप्य तत्संकेताक्षरमयी पट्टिकेयम्’ इति नृपतिर्निश्चय्य तदुपरि भृन्मयीं पट्टिकां नियोज्य तत्र पतितान्वर्णान्यष्टितैर्वाचयामास ।

‘आवात्याधिगमान्मयैव गमितः कोटिं परासुहते-

रस्मत्संकयैव पार्श्वेवसुतः संप्रत्यसौ लभ्यते ।

इत्थं खिन्न इवात्मजेन यशसा दत्तावलम्बोऽभ्युधे-

र्यातस्तीरतपोवनानि तपसे बद्धो गुणानां गणः ॥

देवे दिग्विजयोच्यते धृतधनुःप्रत्यर्थिनीमन्तिनी-

वैधव्यमतदाश्विनि प्रतिदिशं क्रुद्धे परिभ्राम्यति ।

आस्तामन्यनितम्बिनी रतिरपि त्रासाच्च पौष्पं करे

भर्तुर्धनुमदान्मदान्धमधुपीनीलीनिचोलं धनुः ॥

विन्तागम्भीरकूपादनवरतचलद्रूरिशोकारघट्ट-

व्याकृष्टं निःश्वसन्त्यः पृथुनयनघटीयन्त्रमुत्ताशुधारम् ।

नासार्वधप्रणालीविषमपथपतद्वाष्पपानीयमेता

देव त्वद्वैरिनार्यः स्तनकलशयुगेनाभिरारमं वहन्ति ॥’

इति संपूर्णेषु काव्येषु वाच्यमानेषु,

‘अयि खलु विषमः पुराकृतानां भवति हि जन्तुषु कर्मणां विपाकः ।’

‘अस्य काव्यस्योत्तरार्धे लिखपादिभिः परःशतैरपि यष्टितैः परिपूर्वमाणांमि-
मिषेवदति’ इति राज्ञा धनपालपण्डितः पृष्ठः—

‘हरशिरसि शिरांसि यानि रेजुर्हर हर तानि लुठन्ति नृप्रपादैः ॥’

‘इदमेवोत्तरार्धं संवदति’ इति नृपेणोक्ते सति स पण्डितः प्रोवाच—‘यदि शुम्भार्थभ्यां श्रीरामेश्वरप्रशस्तिभित्ताविदं न भवति तदन्तः परमाजीवितान्तं कवित्वस्य संन्यास एव’ इति तत्प्रतिश्रवसमकालमेव यानपार्श्वे निर्यायकाभिज्ञो-
प्यावगाहमाने नीरधौ बद्धभिर्मासैस्तं प्रसादमाप्ताय पुनर्मदनपट्टिकायां न्यस्ता-
यामिदमेवोत्तरार्धमागतमालोक्य ‘तस्मै तदुचितं पारितोषिकं प्रसादीचकार’ इति
खण्डप्रशस्तोर्ययाश्रुतानि बहूनि काव्यानि मन्तव्यानि ।

कदाचिद्वाशा सेवाच्छ्रुतां पृष्ठः स पण्डितस्तिलकमञ्जरीशुम्भवैयम्यं जगौ ।
 प्रिथिरयामिन्याक्षरमयामे निर्विनोदत्वात्तां प्रथमादर्शप्रतिमानीय पण्डितेन
 स्याख्यायमानां तिलकमञ्जरीकर्या वाचयस्तद्वसनिपातभीरुः पुस्तकस्याचः
 कबोलकयुतसुवर्णस्थालस्थापनापूर्वं तां समाप्य तन्निप्रकवितचित्रित्रीयमाणचिह्ने
 रूपः पण्डितं प्राह—‘मामत्र कथानायकं कुर्यान्विनतायाः पदेऽवन्तीमारोपयन्
 शक्रावतारतीर्थस्य पदे महाकालमाकल्मन्थयाचसे तत्तुभ्यं ददामि’ इत्यामिदधाने
 नृपे ‘स्वद्योतप्रद्योतनयोः सर्षपकनकाचलयोः कञ्चकाश्वनयोर्धत्तूरकल्पपादपयोरिव
 तेषां महदन्तरम्’ इत्युचरन्

‘दोमुदय निरक्तर लोहमय्य नाराय दुज्ज किं भणिमो ।

गुणाहि समं कण्यं तोलन्तु न गजसि पायालम् ॥’

इत्याक्रोशपरे तस्मिन्नाज्वल्यमानेऽग्नौ श्रीभोजे तां मूलप्रतिमिन्धनीचकार ।

अथ स द्विधा निवेदभाग् द्विधावाञ्छुसो निजसौधपश्चाद्भागे जीर्णमन्त्राधिकृतो
 निःश्वसन्मृशं सुष्वाप । बालपण्डितया तत्सुतया समक्तिकमुत्पाप्य ज्ञानपानमो-
 जननिर्माणानन्तरं तिलकमञ्जरीप्रथमादर्शलेखदर्शनात्संस्पृष्टा ग्रन्थस्यार्चं
 लेखयाचके । तदुत्तरार्थं भूतनीकृत्य ग्रन्थः समर्थितः ।

अन्वदा भोजसभायां काव्यमिदमुक्तं तेन—

‘आराधीश धरमहीधनगणे कौतूहलीयानयं

वैधास्त्वद्गणनां चकार खटिकाखण्डेन रेखां दिवि ।

सैवेयं त्रिदशापगा समभवत्त्वत्तुल्यभूमीधवा-

भावात्तत्त्यजति स्म सोऽयमवनीपीठे तुषाराचलः ॥’

अपरेः पण्डितैरस्मिन्काव्ये उपहसिते धनपालेनोक्तम्—

‘सैलैर्बन्धयति स्म वानरहृतैर्षाल्मीकिरम्भोनिधिं

व्यासः पार्थशरैस्तथापि न तनोरत्युकिरुद्भाव्यते ।

बलु प्रस्तुतमेव किञ्चन वयं ब्रूमस्तथाप्युक्ते-

‘सौमेयं हसति प्रसारितमुखस्तुभ्यं प्रतिष्ठे नमः ॥’

एकदा ‘राजन, महाभारतीक्या श्रूयताम्’ इत्युक्ते पण्डितं प्रति परमाहतेन

अनुपम-

‘विमुक्तं तिलकं कोपयय नाराच त्वां किं सपामः ।

गुणामि समं कनकं कबोलक गतोऽसि पायालम् ॥’ इति पद्यम् ।

‘कानीनस्य मुनेः स्वान्धववधूवैषव्यविज्वंसिनो

नेतारः किल पञ्च गोकुलमुताः कुण्डाः स्वयं पाम्बवाः ।

तेऽर्धा पञ्च सभानजातय इति स्थातास्तदुत्कीर्तनं

पुण्यं स्वस्त्ययनं भवेद्यदि नृणां पापस्य कान्या गतिः ॥’

‘शोभनमुनेश्चतुर्विंशतिका स्तुतिः प्रतीतैव । अधुना किमपि प्रबन्धादि
क्रियमाण आस्त्व’ इति नृपेणोक्ते धनपालः प्राह—

‘धारनालगलदाहशङ्कया मन्मुखादपगता सरस्वती ।

तेन वैरिकमलकचप्रह्व्यप्रहस्त न कवित्वमस्ति मे ॥

वचनं धनपालस्य चन्दनं भलयस्य च ।

सरसं हृदि विन्यस्य कोऽभून्नाम न निर्वृतः ॥’

इति प्रबन्धचिन्तामणिस्य भोजभीमप्रबन्धान्तर्गतलेखालोचनतश्च श्रीमन्मा-
लचमण्डलाधीश्वरस्यः पुत्रश्रीमन्मुखाराजपरनामधाकपतिराजतदात्मजश्रीम-
ज्जारावराम्भोजभोजराजसमकालीनोऽयं कविवरस्तद्राजधान्यामेनं ग्रन्थं जुगुप्स-

धाराधराम्भोजभोजराजराज्य च—

“जयति व्योमकेशोऽसौ यः सगय विभर्ति ताम् ।

ऐन्दवीं शिरसा लेखां जगद्बीजाङ्गुराकृतिम् ॥

तन्वन्तु वः स्मरारातेः कल्याणमनिशं जटाः ।

कल्पान्तसमयोद्दामतडिद्वलयपित्रलाः ॥”

परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीसीयकदेवपादानुध्यात-परमभट्टारकम-
हाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीवाकपतिराजदेवपादानुध्यात-परमभट्टारकमहाराजाधि-
राजपरमेश्वरश्रीसिन्धुराजदेवपादानुध्यात-परमभट्टारकमहाराजाधिराजपरमेश्वर-
श्रीभोजदेवः कुशली नागहृदपश्चिमपथकान्तःपातिवीरणके समुपगतान् समस्त-
राजपुरुषान् ब्राह्मणोत्तरान् प्रतिनिधासिपट्टकिलजनपदादींश्च समादिशति—अस्तु
वः संविदितम्, यथा अतीताष्टसप्तत्यधिकसाहस्रिक (१०७८) संवत्सरे माघासितवृ-
त्तीयायां रवाजुदगयनपर्वणि कल्पितहलानां लेख्ये श्रीमज्जारायामवस्थितैरम्भोभिः
ज्ञात्वा श्वराचरगुरुं भगवन्तं भवानीपतिं समन्यर्च्य संसारस्यासारतां दृष्ट्वा

‘वाताग्रविभ्रममिदं वसुधाधिपस्यमापातमाग्रमधुरो विषयोऽपमोहः ।

प्राणास्तृणाग्रजलबिन्दुसमा नराणां धर्मः सखा परमहो परलोक्याने ॥’

अमत्स्यसारवञ्चप्रधाराधाराभिर्मां धियम् ।

प्राप्य ये न ददुस्तेषां पश्चात्तापः परं फलम् ॥”

इति जगतो विजयं खरूपमाकलय्य उपरिलिखितग्रन्थः स्वसीमातृणागोचरयूति-
पर्यन्तः सहिरण्यभागभोगः सोपरिकरः सर्वदायसमेतो ब्राह्मणधनपरिमद्वय बहु-
गोविन्दसुताय बहुचाञ्चलायनशाखाय त्रिप्रवराय वैकुण्ठप्रतिबद्धश्रीवादाविनिर्ग-
तराघसुरसङ्गकर्णाय मातापित्रोरात्मनश्च पुण्ययशोभिद्वन्द्वेऽदृष्टफलमङ्गीकृत्य
आयन्द्रार्णवकलिसमकालं यावत्परया भवत्यः शासनेनोदकपूर्वं प्रतिपादित इति मत्वा
यथावीयमानभागभोगकरहिरण्यादिकमाज्ञाश्रवणविधेयैर्भूत्वा सर्वमसौ समुपनेतव्यम् ।
सामान्यं चैतत्पुण्यफलं बुद्ध्यास्वर्गजैरन्यैरपि भाविभोक्तृभिरस्वत्प्रदत्तधर्मादायोऽय-
मनुमन्तायः पालनीयश्च । अर्थं च—

‘बहुभिर्वसुधा दत्ता राजभिः सागरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमिस्तस्य तस्य तदा फलम् ॥

यानीह दत्तानि पुरा नरेन्द्रैर्दानानि धर्मार्थयज्ञास्करुणि ।

निर्मात्यवान्तप्रतिमानि तानि को नाम साधुः पुनरादहीत ॥

अस्मत्कुलकममुदारमुदाहरद्विरन्यैश्च दानमिदमन्यनुमोदनीयम् ।

लक्ष्म्यास्तडित्सलिलबुद्बुदचञ्चलाया दानं फलं परयशःपरिपालनं च ॥

सर्वानेतान्भाविनः पार्थिवेन्द्रान्भूयो भूयो याचते रामचन्द्रः ।

सामान्योऽयं धर्मसेतुर्नराणां काले काले पालनीयो भवद्भिः ॥

इति कमलदलाम्बुचिन्तुलोलां धियमनुचिन्त्य मनुष्यजीवितं च ।

सफलमिदमुदाहृतं च बुद्ध्या नहि पुरयैः परकीर्तयो विज्येभ्याः ॥”

इति ॥ संवत् १०७८ (=A. D. 1022) वैशखसुदी १४ स्वयमाज्ञामग्नौ

महाश्रीः । सहस्रोऽयं श्रीभोजराजस्य ॥” (Indian Antiquary, vol. VI., pp. 53-54) इत्येतद्दर्शनेनैकादशशिलालब्धशक्तिका श्रीमच्छन्-
पालकविसत्ताधारभूतावगम्यते. एतद्वाजधान्येवास्य कविगुर्वासभूमिरिति. अनेन
कविबुद्धामणिना कियन्तो ग्रन्था गुम्फिता इति न सम्यह् निश्चीयते.

अथ च—

“कविर्वाक्यतिराजश्रीभेदभूत्यादिसेवितः ।

जितो ययौ येशोवर्मा तदुणस्तुतिवन्दिताम् ॥” (४११४५)

१.-2. Śīlāditya II., in whose reign the Chinese pilgrim visited India, was an enlightened prince and a liberal patron

इति राजतरङ्गिण्यादि विविधेतिहासग्रन्थेषु भूसांख्य 'मुख' इत्यद्वितीय-
नामानो चाकपतिराजसमनामानो धृतविभिन्नमण्डलवंशजन्मानोऽतिमुप्रसिद्ध-
धाराधरान्नोजभोजैराजमहाराजसमनामानो राजानोऽराजानो वरीहयन्ते,
परंतु इन्त किं समुद्रापितसुभाषितावलीभूषिकयां केचन पण्डितमण्डली-
मण्डिताः पण्डितास्तदहस्यमसंगृह्यन्त एव दशमशतकोत्तरार्धेत्पञ्चश्रीम-
न्मुखराजापरनामचाकपतिराजमहाराजस्य, सप्तमशतकोत्तरार्धेत्पञ्चस्य
राजतरङ्गिण्यां (४११४५) वर्णितस्य कश्मीरमण्डलाधीशश्रीमल्ललितादित्य-
महाराजपराजितकन्यकुलमण्डलाधीशचशोवर्मेयशोवर्मेमहाराजस्य राजसभा-

of letters, and works of merit composed in his court are still read and admired by the Hindus. He died in 650, and the history of Northern India then becomes obscure. The next prince of whom we read was Yas'ovarman of Kanauj, who reigned from about 700 to 730. The lamp of literature lighted in Ujjain two centuries before still shone in India, and one of the greatest poets that India has produced, Bhavabhūti, lived in Yas'ovarman's court. The king, however, was defeated in a battle by Laitāditya, king of Kashmir, and the conqueror took the renowned poet Bhavabhūti from Kanauj to grace his own court.

Bhavabhūti is the last of the bright galaxy of Hindu poets who graced this age, and Yas'ovarman is the last famous prince of Northern India of whom we read. The history of ancient India ends with the eighth century, and the two centuries which followed may be justly called the Dark Ages of India." (*Vide Ancient India*, by R. C. Dutt, C. I. E., I. C. S. pp. 142-50.)

१. *Vide Archeological Survey*, pp. 124-9, *Epigraphia Indica*, vol. I., pp. 140-47, and vol. II., pp. 119-26, &c.

२. *Vide Indian Antiquary*, vol. VI., pp. 53-4, and vol. XV., pp. 105-41; *American Oriental Society's Journal*, Part VII.; *Bhawnagar Modern Researches*, Part I., pp. 30-37 and pp. 68-70; *Epigraphia Indica*, vol. I., pp. 223-8, and vol. II., pp. 42-7, pp. 182-8; pp. 237-40, pp. 305-10; and *Girnar Inscriptions*, vol. II., pp. 21-3. &c.

शि-भयभूतिसममाशि-गौडवधाख्यमहाकाव्यप्रकाशि-श्रीमत्कमलायुधा-
न्तेवासि-श्रीमद्वाकपतिराजस्य, दशमसिखान्दशतकोत्तरार्धसमुत्पन्नश्रीमत्सोम-
देवकविविरचितयशस्तिलकापरनामधेययशोधरमहाराजचरिते वर्णितस्य
वाकपतिराजस्य च नाममाप्रसान्वादिभिरतां संतोसूत्राचकिरे. अतस्तेषां
धन्यवादपुरःसरं सुखेन प्रकाशयामि—

“Vākpati—Author of the Gaudavadha. He is stated in our book to have been the son of Harshadeva. For Vākpatirāja's relations to Bhavabhūti, see Bhāṇḍārkar's Preface to his edition of *Mālatīmādhava* already referred to under Bhavabhūti. That Vākpatirāja was a prince as well as a poet is evident both from the passage in the *Rājatarangini* and from the following reference to him found in Halāyudha's commentary on the *Piṅgalasūtras*—

‘स जयति वाकपतिराजः सकलार्थिमनोरथैककल्पतरुः ।

प्रसार्थिभूतपार्थिवलक्ष्मीहृत्हरण्डुर्ललितः ॥’

Halāyudha's verse is quoted in the *Dasarūpa-kāvaloka* with the note that the king referred to is Muñja.

According to a statement in the *Yas'astilaka* Vākpatirāja was thrown into prison by Yas'ovarman, and there, like James I. of Scotland, composed his poem.”

अस्य हि ग्रन्थस्य पुस्तकमेकमेवोपलब्धम्. एतल्लैकस्य पुस्तकस्याधारेण
शोधितमुद्रितेऽप्यस्मिन्ग्रन्थेऽस्त्यक्तुतटिप्पण्यां च यत्र कुत्रचनाद्यदिः स्थिता जाता
वा भवेत्तत्सुहृदस्यहृदयाः संशोधयन्तु. यतः—

गण्यतः स्तुतनं कापि भवत्येव प्रमादतः ।

इति हि दुर्जनास्तत्र समादधति सज्जनाः ॥

इति प्रार्थयते—

भवदत्तशर्मा,

गव्हर्नमेण्ड कोलेज, अजमेर.

काव्यमाला ।

श्रीधनपालविरचिता तिलकमञ्जरी ।

■ वः पातु जिनः कृत्स्नं समीक्षते यः प्रतिक्षणम् ।

रूपैरनन्तैरेकैकजन्तोर्व्याप्तं जगज्जयम् ॥ १ ॥

प्राज्यप्रभावः प्रभवो धर्मस्थास्तरजस्तमाः ।

वदतां निवृत्तात्मान आद्योऽन्येऽपि मुदं जिनाः ॥ २ ॥

दिशतु विरुतिजगन्तरं पार्श्वसर्प-

त्रमिविनमिकृपाणोत्सङ्गदस्याङ्गलक्ष्मीः ।

त्रिजगदपगतापत्कर्तुमात्ताद्यरूप-

द्वय इव भगवान्वः संपदं नाभिसूनुः ॥ ३ ॥

ध्वानेनामृतवर्षिणा श्रवणयोरायोजनं आम्यतां

भिन्दाना युगपद्विभिन्नविषयं मोहं हृदि प्राणिनाम् ।

आद्यो धर्मकथाविधौ जिनपतेराद्यस्य वाणीं कृणां

ब्रुन्दैरुद्यदपूर्वविसरसैराकर्णिता पातु वः ॥ ४ ॥

अव्याज्जगन्ति पुरुषोत्तमनाभिसूते-

र्देवस्य वक्रकमलोदरमावसन्त्याः ।

धौतेव दन्तकिरणप्रकरेण मूर्ति-

र्देव्या गिरामधिपतेः शरदिन्दुगौरी ॥ ५ ॥

रक्षन्तु स्वलितोपसर्गगलितप्रौढप्रतिज्ञाविधौ

याति स्वाश्रयभर्जितांहसि सुरे निःश्वस्य संचारिताः ।

आजानु क्षितिमध्यममवपुषश्चक्राभिधातव्यथा-

मूर्च्छन्ते करुणामराश्वितपुटा वीरस्य चो दृष्टयः ॥ ६ ॥

प्रवधानामनघ्यायः सा वाग्जयति शुद्धया ।

यया प्रतिपदे चेन्दुः कविः क्षीणोऽपि जीवति ॥ ७ ॥

बन्धास्ते कवयः काव्यपरमार्थविशारदाः ।

विचारयन्ति ये दोषान्गुणांश्च गतमत्सराः ॥ ८ ॥

चार्योऽनार्यः स निर्दोषे यः काव्याध्वनिः सर्पताम् ।

अग्रगमितया कुर्वन्विघ्नमायाति सर्पताम् ॥ ९ ॥

शेषे सेवावशेषं ये न जानन्ति द्विजिह्वतः ।

यान्तो हीनकुलाः किं ते न लज्जन्ते मनीषिणाम् ॥ १० ॥

स्वादुतां मधुना नीताः पशूनामपि मानसम् ।

मदयन्ति न यद्वाधः किं तेऽपि कवयो भुवि ॥ ११ ॥

काव्यं तदपि किं वाच्यमैवास्मि न करोति यत् ।

श्रुतमात्रमभिज्ञाणां वक्राणि च शिरांसि च ॥ १२ ॥

उत्पतन्त्यजवद्धोमि केचित्प्रासपदत्रयाः ।

विज्ञन्त्यन्ये प्रबन्धेऽपि लब्धे बलिरिव क्षितिम् ॥ १३ ॥

कषास्मनेव श्यामेन मुखेनाघौ^१ मुखेक्षणः ।

काव्यहेम्नो गुणान्वक्ति कलाव इव दुर्जनः ॥ १४ ॥

१. वृहस्पतिरिवाचरतीत्यर्थः. २. गच्छतामित्यर्थः. ३. अहितामित्यर्थः.

४. माधुर्येण, चैत्रेण च. ५. अवचनानि, अभिमुखानि च. ६. 'भोमु' इति

अलङ्कारदण्डकारण्यभाजः प्रचुरवर्णकात् ।
 व्याघ्रादिवंसयाम्नातो गद्याभ्यावर्तते जनः ॥ १५ ॥
 वर्णयुक्तिं दधानापि स्तिग्धाञ्जनमनोहरात् ।
 नातिश्लेषवता श्लाघां कृतिर्लिपिरिवाश्रुते ॥ १६ ॥
 अथान्तगद्यसंताना श्रोतॄणां निर्विदे कथा ।
 ब्रह्माति पद्मप्रचुरा चम्पूरपि कथारसम् ॥ १७ ॥
 सत्कथारसबन्धेषु निबन्धेषु नियोजिताः ।
 नीचेष्विव भवन्त्यर्थाः प्रायो वैरस्यहेतवः ॥ १८ ॥
 नमो जगन्नामस्याय मुनीन्द्रायेन्द्रभूतये ।
 यः प्राप्य त्रिपदी वाचा विश्वं विष्णुरिवानशे ॥ १९ ॥
 प्रस्तावनादिपुरुषौ रघुकौरववंशयोः ।
 चन्द्रे वात्मीकिकानीनौ सूर्याचन्द्रमसविव ॥ २० ॥
 सत्यं बृहत्कथाम्मोघेर्बिन्दुमादाय संस्कृताः ।
 तेनेतरकथाः कन्याः प्रतिमान्ति तदग्रतः ॥ २१ ॥
 जितं प्रवरसेनेन रामेणेव महात्मना ।
 तरत्युपरि यत्कीर्तिसेतुर्वाञ्जयवारिधेः ॥ २२ ॥
 असन्नगम्भीरपथा रथाङ्गमिशुनाश्रया ।
 पुण्या पुनाति गङ्गेव गां तरङ्गवती कैथा ॥ २३ ॥
 प्राकृतेषु प्रबन्धेषु रसनिष्पन्दिभिः पदैः ।
 राजन्ते जीवदेवस्य वाचः पल्लविता इव ॥ २४ ॥
 स्थयन्ति सकलाः कालिदासेनासन्नवर्तिना ।
 गिरः कवीनां दीपेन मालतीकलिका इव ॥ २५ ॥

केवलोऽपि स्फुरन्बाणः करोति विमदान्कवीन् ।

किं पुनः कुतसंचानपुलिन्ब्रकृतसंनिधिः ॥ २६ ॥

कादम्बरीसहोदर्या सुषया वैबुधे हृदि ।

हर्षाख्यायिकया स्यार्तिं बाणोऽन्धिरिव लब्धवान् ॥ २७ ॥

माघेन विघ्नितोत्साहा नोत्सहन्ते पदक्रमे ।

सरन्ति भारवेरेव कवयः कपयो यथा ॥ २८ ॥

निरोद्धुं पार्थते केन समरादित्यजन्मनः ।

प्रशमस्य वशीभूतं समरादित्यजन्मनः ॥ २९ ॥

स्पष्टभावरसा चित्रैः पदन्यासैः प्रवर्तिता ।

नाटकेषु नटस्त्रीव भारती भवभूतिना ॥ ३० ॥

दृष्ट्वा वाक्पतिराजस्य शक्तिं गौडवधोद्धुराम् ।

बुद्धिः साञ्जसरुद्धेव वाचं न प्रतिषद्यते ॥ ३१ ॥

भद्रकीर्तेर्भ्रमत्याशाः कीर्तिस्तौरागणाध्वनः ।

प्रभा ताराधिपस्येव श्वेताम्बरशिरोमणेः ॥ ३२ ॥

समाधिगुणशालिन्यः प्रसन्नपरिपक्रियाः ।

यायावरकवेर्वाचो मुनीनामिव वृत्तयः ॥ ३३ ॥

सुरिर्महेन्द्र एवैको वैबुधाराधितक्रमः ।

यस्यामत्योचितमौढिकविविसयकृद्ब्रुचः ॥ ३४ ॥

१. कुतसंचानेन पुलिन्धेण मिलेन कृतः संनिधिः संनिधानं यस्य बाणस्य स भवद एव, अन्यपक्षे बाणः कादम्बरीकर्ता तस्य सज्जः पुलिन्धत्तेन कादम्बरी कथार्थसमर्थिता निर्वाहितात एव विशेषणं कुतसंचानमिति. कुतसंचानं प्रारब्ध-निर्वाहणं येन पुलिन्धेण तेन कृतं संनिध्यं यस्य स इत्यर्थः. २. तारागण-नामको ग्रन्थः स एवाच्चा यस्य.

स मदान्धकविध्वंसी रुद्रः कैर्नाभिनन्दते ।
सुस्मिष्टललिता यस्य कथा त्रैलोक्यसुन्दरी ॥ ३५ ॥

सन्तु कर्दमराजस्य कथं हृद्या न सूक्तयः ।
कविस्त्रैलोक्यसुन्दर्यो यस्य प्रज्ञानिधिः पिता ॥ ३६ ॥

केचिद्भ्रूचसि वाच्येऽन्ये केऽप्यशून्ये कथारसे ।
केचिद्भ्रूणे प्रसादादौ धन्याः सर्वत्र केचन ॥ ३७ ॥

अस्त्याश्चर्यनिधानमर्बुद इति ख्यातो गिरिः खेचरैः
कृच्छ्रालङ्घितदिग्विलङ्घिशिखरग्रामोऽग्रिमः क्षमाभृताम् ।

मैनाकेन महार्णवे हस्तनौ सत्या प्रवेशे कृते
येनैकेन हिमाचलः शिखरिणां पुत्रीति लक्ष्योऽभवत् ॥ ३८ ॥

वासिष्ठैः सा कृतस्रयो वरशतैरस्यभिकुण्डोद्भवो
भूपालः परमार इत्यभिधया ख्यातो महीमण्डले ।

अद्याप्युद्धतहर्षगद्गदगिरो गायन्ति यस्यार्बुदे
विश्वामित्रजयोज्झितस्य मुजयोर्विस्फूर्जितं गुर्जराः ॥ ३९ ॥

तस्मिन्मूर्ध्निपुलकत्रकपोलपत्र-

बलीवितानपरशुः परमारवंशे ।
श्रीवैरिसिंह इति दुर्धरसैन्यदन्ति-

दन्ताग्रभिन्नचतुरर्णवकूलभित्तिः ॥ ४० ॥

तत्राभूद्भसतिः श्रियामपरया श्रीहर्ष इत्याख्यया
निरूपातश्चतुरम्बुराशिरशनादाम्नः प्रशास्ता भुवः ।

भूपः स्वर्वितवैरिगर्वगरिमा श्रीसीयकः सायकाः
पञ्चेशोरिव यस्य पौरुषगुणाः केषां न लज्जा हृदि ॥ ४१ ॥

तस्योदग्रयशाः समस्तसुभट्प्रामात्रगामी सुतः
सिंहो दुर्धरशक्रसिन्धुरततेः श्रीसिन्धुराजोऽभवत् ।

एकाधिज्यचतुर्जिताब्धिवलयवच्छिन्नभूर्यस्य स
श्रीमद्वाक्पतिराजदेवनृपतिर्वीराप्रणीरभजः ॥ ४२ ॥

आकीर्णाङ्घ्रितलः सरोजकलशच्छादिभिर्लान्छनै-
स्तस्याजायत मांसलायतभुजः श्रीभोज इत्यात्मजः ।

प्रीत्या योग्य इति प्रतापवसतिः स्वातेन मुञ्जाख्यया

नः से वान्पतिराजभूमिपतिना राज्येऽभिषिक्तः स्वयम् ॥ ४३ ॥

देव्या विभ्रमसन्नपद्मवसतेः कर्णावतंसं क्षितेः

सौमन्यप्रतिपक्षमिन्दुमहसः सर्गाद्भुतं वेधसः ।

घटे योऽवधिभूतमीक्षणहता नेत्रामृतं योषितां

रूपन्दकृतकाममद्भुतमणिस्तन्नाभिरामं वपुः ॥ ४४ ॥

आयाता शरदित्युदीर्य मुदितैर्दारैः पुरो दर्शिता

लीलेद्यानभवा नवाः सुमनसः सप्तच्छदक्षमारुहाम् ।

यत्सैन्यागमशङ्किनाममुह्यदामाकृष्टगन्धा इव

श्चसैः श्वेदनिरायणैर्विदधिरे सन्नः शिरोवेदनाम् ॥ ४५ ॥

श्रुत्वायं सहसा गतं निजपुराणासेन निर्गच्छतां

शत्रूणामवरोधनैर्जललवप्रत्यन्दिति(?)स्यत्पुटाः ।

शुभ्रे सन्नानि पल्लविन्युपवने वाप्यां नवाम्भोरुहि

क्रीडाद्रौ च मुहुर्मुहुर्विवलितग्रीवैर्विमुक्ता दृशः ॥ ४६ ॥

प्रासादेषु झुटितशिखरश्वअलब्धप्रवेशैः

प्रातः प्रातस्तुहिनसलिलैः शार्करैः स्नापितानि ।

धन्याः शून्ये यदरिनगरे स्थाणुलिङ्गानि शाखा

हस्तास्रसैः कुसुमनिकरैः पादपाः पूजयन्ति ॥ ४७ ॥

येषां सैन्यभराहितोरगपतिश्चान्तिं प्रयातां बहि-

र्जायन्ते स्थगिता हिमांशुमहसः श्रेतातपत्रैर्दिरुः ।

अमन्ति प्रभवो नृणामितरवत्तेऽप्यागताः सेवया

यस्यानेकजनाकुले निजवपुर्मात्राः सभामण्डपे ॥ ४८ ॥

न समेऽपि समाश्रिता रिपुजनं म्लानिं गता नोजतौ

लम्बा साधुगुणद्विषां शुचितया कर्णेन दुष्टात्मनाम् ।

निर्दोषा हसनेन दिक्षु गमितेत्यात्मीयवार्तामिव

व्याकर्तुं ऋजति स यस्य तरसा कीर्तिः सुरेन्द्रालयम् ॥ ४९ ॥

निःशेषवाज्जयविदोऽपि जिनागमोक्ताः

श्रोतुं कथाः समुपजातकुतूहलस्य ।

तस्यावदातचरितस्य विनोदहेतो

राज्ञः स्फुटाद्भुतरसा रचिता कथेयम् ॥ ५० ॥

आसीद्विजन्माखिलमध्यदेशे प्रकाशशाङ्काश्मनिवेशजन्मा(?) ।

अलब्ध देवधिरिति प्रसिद्धिं यो दानवर्षित्वनिभूषितोऽपि ॥ ५१ ॥

शालेष्वधीती कुशलः कलासु बन्धे च बोधे च गिरां प्रकृष्टः ।

तस्यात्मजन्मा सममून्महात्मा देवः स्वयंभूरिव सर्वदेवः ॥ ५२ ॥

तज्जन्मा जनकाङ्क्षिपङ्कजः सेवासविद्यालवो

विप्रः श्रीधनपाल इत्यविशदामेतामबध्नात्कथाम् ।

अक्षुण्णोऽपि विविक्तसूक्तिरचने यः सर्वविद्याम्बिना

श्रीमुखेन सरस्वतीति स्वसि शोणीचस्त व्याहृतः ॥ ५३ ॥

अस्ति रम्यतानिरस्तसकलसुरलोका स्वपदापहारशङ्कितशतक्रतुपार्थि-
तेन शततमक्रतुवाल्म्विच्छेदार्थमिव पार्थिवानामिक्ष्वाकूणामुत्पादिता
प्रजापतिना, वृत्तोच्चलवर्णशालिनी कर्णिकेवाम्भोरुहस्य मध्यभागमलं-
कृत्य स्थिता भारतवर्षस्य, तुषारधवलभित्तिना विशालवप्रेण परिगता

प्राकारेण, विपुलसोपानसुगमावतारवापीशतसमाकुला, मनोरथानामपि
 दुर्विलङ्घ्येन प्लवमानकरिमकरकुम्भीरमीषणोर्मिणा जलप्रतिबिम्बितप्राका-
 रच्छलेन जलराशिशङ्कया मैनाकमन्वेष्टुमन्तःप्रविष्टहिमवतेव महता
 स्वातवलयेन वेष्टिता, पवनपटुचलितधवलध्वजकलापैर्जामदभ्यमार्गणा-
 हतकौञ्जाद्रिच्छिदैरिवोद्भ्रान्तराजहंसैराशानिर्गममार्गायमाणैश्चतुर्भिरत्यु-
 ष्वैर्गोपुरैरुपेता, प्राञ्जुशिखराभ्रज्वलत्कनककलशैः सुषापङ्कधवलप्राका-
 रवलयितैरमरमन्दिरमण्डलैर्मण्डलितभोगमध्यप्रवेशितोन्मणिफलासहसं
 शेषाहिमुपहसद्भिरुद्भासितचत्वरः, त्वरापतच्छलविशरश्चारणीसिक्तसा-
 न्द्रबालुमैर्दुर्मतलनिषादिना परिश्रान्तपथिकलोकेन दिवसमाकर्ष्य-
 मानमधुरतारघटीयत्रचीत्कारैः परित्यक्तसकलव्यापारेण पौरवनितामुखा-
 र्थितद्विना सविक्रियं प्रजल्पता पठता गायता च मुजंगजनसमाजेन
 क्षणमप्यमुच्यमानमनोभवभवभावनीभवनैः प्रतिदिवसमधिकाधिकोन्मी-
 लनीलकान्तिभिः स्वसंततिप्रभवपार्थिवप्रीतये दिनकरेणेवाकृष्य संचा-
 र्यमाणसकलशर्वरीतिमिरैरमरकाननानुकारिभिरारामैः श्यामायमानपरि-
 सरा, गिरिशिखरततिनिभशातकुम्भप्रासादमालाभ्यासितोभयविभागैः
 स्फुटाविभाव्यमानमरकतेन्द्रनीलवज्रवैडूर्यराशिभिश्चासीकराचलतटीव
 चण्डांशुरथचक्रमार्गैः पृथुलायतैर्विपणिपथैः प्रसाधिता, घृतोदुरप्राकार-
 परिवेषैरङ्कषप्रतोलिभिरुत्तुङ्गमकरतोरणावनद्गहरितचन्दनमालैर्दोला-
 विभूषिताङ्गणवेदिभिरश्रान्तकालागुरुधूपधूमाश्लेषमयपलायमानदन्तवल-
 मिष्काभित्तिचित्रानिव विचित्रमयूखजालकमुचो माणिक्यजालकान्कल-
 थद्विरद्भुताफौरनेकभूमिकाभ्राजिष्णुभिः सौधैः प्रवर्तिताविरतचन्द्रौ-
 दया प्रतिगृहं स्वच्छधवलायताभिर्दृष्टिभिरिव दिदृक्षारसेन वसुधया
 व्यापारिताभिः क्रीडासरसीभिः संवलिता, मृदुपवनचलितमृद्वीकाकृता-

वलयेषु वियति विलसतामसितागुरुधूपधूमयोनीनाभासारवारिणेक्षोप-
 सिच्यमानेष्वतिनीलसुरभिषु गृहोपवनेषु वनितासखैः विलासिभिरनुभू-
 यमानमधुपानोत्सवा, माद्यत्कोशलविलासिनीनितम्बास्पृशलनस्फारिव्रतस-
 ज्ञया गृहीतसरलमृणालयष्टिभिः पूर्वार्णववितीर्णैर्वृद्धकञ्चुकिभिरिव राव-
 हंसैः क्षणमप्यमुक्तपार्श्वया कपिलकोपानलेन्वनीकृतसगरतनयस्वर्गवार्ता-
 मिव प्रष्टुं भागीरथीमुपस्थितया सरिता सख्याख्यया कृतपर्यन्तसरख्या,
 सततगृहव्यापारनिषण्णमानसामिर्निर्गता गुरुवचनानुरागिणीभिरनुत्स-
 णोज्ज्वलवेषाभिः सकुलचारकौशलशालिनीभिः शालीनतया सुकुमार-
 तथा च कुचकुम्भयोरपि कदर्यमानाभिरुद्धत्वा मणिभूषणानामपि
 खिन्नमानाभिर्मुखरतया रतेष्वपि ताम्यन्तीभिर्वैया(जा)त्यपरिग्रहेण स्वप्नेऽ-
 प्यलङ्घयन्तीभिर्द्वारतोरणमञ्जीकृतसतीव्रताभिरप्यसतीव्रताभिरलसाभि-
 र्निन्तम्बभरवहने तुच्छाभिरुदरे तरलाभिश्चक्षुषि कुटिलाभिर्भ्रुवोरतृप्ताभि-
 रङ्गशोभायामुद्धताभिस्तारुण्ये कृतकुसङ्गामिश्चरणयोर्न स्वभावे कोपेऽ-
 प्यदृष्टमुखविकाराभिर्व्यलीकेऽप्यनुज्झितविनयाभिः खेदेऽप्यखण्डितो-
 चितप्रतिपत्तिभिः कलहेऽप्यनिष्ठुरभाषिणीभिः सकलपुरुषार्थसिद्धिमिरिव
 शरीरवद्धाभिः कुलप्रसूताभिरलंकृता वधूभिः, इतराभिरपि त्रिभुवनपता-
 कायमानाभिः कुबेरपुरपण्याङ्गनाभिरिव कृतपुण्यजनोचिताभिः पादशो-
 भयापि न्यकृतपद्माभिरुरुश्रियापि लघूकृतरम्भास्तम्भाभिर्गौर्यापि छायाया
 सौभाग्यहेतोरुपासिताभिरिन्दुनामि प्रतिदिनं प्रतिपन्नकलान्तरेण प्राचर्य-
 मानमुखकमलकान्तिभिर्मकरध्वजेनापि दर्शिताविना लब्धहृदयप्रवेशम-
 होत्सवाभिरप्रयुक्तयोगाभिरैकावयवप्रकटाननभरुतामपि गतिं स्तम्भय-
 न्तीभिरव्यापारितमन्त्राभिः सकृदाह्वनेन नरेन्द्राणामपि सर्वस्वमाकर्ष-
 यन्तीभिरसदोषधीपरिग्रहाभिरीषत्कटाक्षपातेनाचलानपि द्रावयन्तीभिः

सुरतशिल्पप्रगल्भतावष्टम्भेन रूपमपि निरूपयोगमवगच्छन्तीभिस्तारु-
 ष्यमपि तृणलघुगणयन्तीभिर्विलासानपि हास्यकोटौ कलयन्तीभिरामर-
 णसंभारमपि भारमवधारयन्तीभिः प्रसाधनाडम्बरमपि विडम्बनापक्षे
 स्थापयन्तीभिरुपचारमथाचारबुद्ध्या प्रपञ्चयन्तीभिः कैश्चिदधरैरिव शतशः
 स्वण्डितैरप्यलण्डितरागैरनिशमुपयुज्यमानवदननिःश्वासपरिमलाभिरपरै-
 स्सु चषकैरिव कदाचिद्दानप्रणयितामानीय प्रणुनैरप्रसन्नै रणन्मधुकर-
 ध्वनिना मन्दं मन्दं रणरणयमानैः कामिभिरशून्यमन्दिरद्वाराभिर्नवसु-
 रतेषु बद्धरागाभिरपि नीचरतेष्वशक्ताभिर्लक्ष्मीमनोवृत्तिभिरिव पुरुषो-
 त्तमगुणहार्याभिर्न पुनरेकान्ततोऽर्थानुरागिणीभिः संसारेऽपि सारतानु-
 द्विनिबन्धनभूताभिः कुलक्रमागतवैशिककलाकलापवैचक्षण्यभिः साक्षा-
 दिव कामसूत्रविद्याभिर्विलासिनीभिर्वितीर्णत्रिसुवनजिगीषुकुसुमसायक-
 साहायका, अकलिताद्या नाट्यविवेकैरगृहीतपण्डितापण्डितविभक्ति-
 भिरनवबुद्धसाध्वसाधुविशेषैरनवधारितधार्मिकाधार्मिकपरिच्छित्तिभिः
 सर्वैरप्युदारविशेषैः सर्वैरपि च्लेकोक्तिकोविदैः सर्वैरपि परोपकारप्रवणैः
 सर्वैरपि सन्मार्गवर्तिभिः ज्ञातनिःशेषपुराणेतिहाससारेः दृष्टसकलकाव्य-
 नाटकप्रबन्धैः परितितनिखिलाख्यायिकाख्यानव्याख्यानैः प्रमाणविद्भि-
 रप्यप्रमाणविधैरधीतनीतिभिरप्यकुटिलैरभ्यस्तनाट्यशास्त्रैरप्यदर्शितश्रू-
 त्तेष्वधिकारैः कामसूत्रपारगैरप्यविदितवैशिकैः सर्वभाषाविचक्षणैरप्य-
 शिक्षितलटोक्तिभिः सात्त्विकैरपि राजसभावामासस्यातिभिरोजस्विभिरपि
 प्रसन्नैः पूर्वभिमापिभिरुत्तरास्यालापनिपुणैः सकलरसभावनैः अविद्या-
 दिभिः न्यायदर्शनानुरागिभिरपि न रौद्रैः परानुपहासिभिर्नर्मस्तीकैः
 सर्वस्य गुणग्राहिभिः संतुष्टैर्व्यसनेष्वप्ररित्यागिभिः सर्वदा संविभ्रागपरैः
 परोपकारिभिरात्मलाभप्रवृत्तैः कतिप्रयकलापरिग्रहं ग्रहप्रतिग्रहपुहसञ्चि-

मित्रमण्डलपराङ्मुखमनूरुमपि निरस्यन्निलक्ष्मीप्राप्तये गाढधृतमृधृत्पादं
वासुदेवमपि विष्णवयद्विः सेहशून्यमानसं जिनमप्यवजानद्विनिवासि-
लोकैः संकुला, विरचितालकेव मखानलधूमकोटिमिः स्पष्टिताञ्जन-
तिलकचिन्दुरिव बालोद्यनैः आविष्कृतविलाससहासेव दन्तवल्मीचिभिः
आगृहीतदर्पणेव सरोभिः सकृतयुगेव सत्पुरुषव्यवहारैः स्वमकरध्वज-
राज्येव पुरन्ध्रविज्जोक्तैः सत्रक्षलोकेव द्विजसमाजैः ससमुद्रमथनेव
ज्वत्संघातकलकलेन विततप्रभावर्षिभिराभरणपाषाणस्वपदैरिव पाशखण्डै-
र्भुषितकल्मषा, जयानुरागिभिरुपवनैरिव श्रोत्रियजनैः सच्छायाविचि-
त्राकारवेदिभिरङ्गणैरिव नागरिकगणालङ्कृतगृहा, सवनराजिभिः साम-
स्वैरिव क्रीडापर्वतकपरिसरैरानन्दितद्विजा, विश्वकर्मसहस्रैरिव निर्मित-
प्रासादा, लक्ष्मीसहस्रैरिव परिगृहीतगृहा, देवतासहस्रैरिवाधिष्ठित-
श्रदेशा, महापार्थिववरूथिनीधानेकरथ्यासंकुला, राज्यानीतिरिव सन्नि-
प्रतिपाद्यमाना वार्ताधिगतार्था, अर्हद्दर्शनस्थितिरेव नैगमव्यवहारा-
क्षिप्तलोका, रसातलविवक्षुरविरथचक्रभ्रान्तिरिव चीत्कारमुखरितमहा-
कूपारघट्टा, सर्वाश्चर्यनिधानमुत्तरकौसलेष्वयोध्येति यथार्थभिषाना
नगरी । या सितांशुकरसंपर्कादपरिस्फुटस्फटिकदोलासु बद्धासनैर्विला-
सिमिथुनैरवगाढमानगगनान्तरा यस्यां समन्तादन्तरिक्षसंचरत्स्वेचर-
मिथुनस्य शुचिप्रदोषेषु शोभासंघरीचकार विद्याधरलोकस्य । यस्याश्च
गगनशिखोल्लेखिना प्राकारशिखरेण स्तलितवर्मा प्रस्तुतचाटुरिव
प्रत्यभवन्दनमाला इयामलामधिगोपुरं विलम्बयामास वासरमुखेषु
रविरयाश्वपङ्क्तिमरुणः । यस्यां च प्रियतमाभिसारप्रचलितानां पण्याङ्ग-
नानामञ्जलावप्यसंवर्धिताभिराभरणरत्नांशुसंततिभिः स्तम्भिततिमिरोदया
भवनदीर्घिकासरोजवनजिद्राभिरन्वमीयन्त रजनीसमारम्भाः । या ■

दक्षिणानिलतरङ्गितानां प्रतिभेवनमुच्छ्रितानामनङ्गध्वजानामङ्गुलीविभ्र-
माभिरालोहितांशुकवैजयन्तीभिः कृतमकरध्वजहोषमहापातकस्य शूल-
माणेर्दत्तावकाशामलकापुरीमिव तर्जयन्ती मधुसमये संलक्ष्यते । यस्यां
च मुदितगृहशिखण्डिकेकारवमुखरिताभिस्तरुणजलदपङ्क्तिभिः परिवारि-
तप्रान्ताः सुप्रासादशिखरमालासु प्रावृषि कृतस्थितयो ग्रीष्मकालपरिसु-
ब्धानामुपववोपरुद्धपर्यन्तभुवामधस्तनभूमिकानां नोदकण्ठन्त सुकृतिनः ।
यस्यां च जलधरसमयनिर्घोतरेणुपटलनिर्मलानामुदमसौभाग्यप्रचाराग-
मप्रवृणो प्रतिभाभिरनुरक्षितः शरत्कालरजनीपौरजनीवदनपराजयलज्जस्र
अतिपचक्राणाय इव व्यराजत पार्वणो रजनिजानिः । यस्यां च तुषार-
संपर्कपटुतरस्तरुणीकुचोष्मभिरितस्तवस्ताड्यमाना हैमिनीष्वपि क्षणदा-
स्वमन्दीकृतचन्दनाङ्गरागगौरवमदचाङ्गरशकटिकासेवादरममुष्टकेलिवा-
पिकापङ्कजवनमधुप्रभक्षताः । यस्यां च वीथीगृहाणां राजपथातिक्रमः,
दोलाक्रीडासु दिगन्तरयात्रा, कुमुदखण्डानां राज्ञा सर्वस्वापहरणमनङ्ग-
मार्गणानां ममैघट्टनव्यसनं वैष्णवानां कृष्णवर्त्मनि प्रवेशः, सूर्योपलानां
मित्रोदयेन ज्वलनम्, वैशेषिकमते द्रव्यस्य कूटस्थनित्यता । यत्र च
योगस्पृहया दानप्रवृत्तयः, दुरितप्रशान्तये शान्तिकर्मणि भयेन
अप्यतयः, कार्यापेक्षयोपचारकरणानि, अतृप्त्या द्रविणोपार्जनानि,
विनयाधानाय वृद्धोपास्थयः पुंसामासन् ॥

यस्यां च भुवनत्रयाश्चर्यमृतायां नगर्याभवार्यमुजबलारातिकठिन-
कण्ठास्थिदलनदन्तुरकृपाणधारोऽवतार इव साक्षादरुणसारथेरेकरा-
क्षन्तचतुरब्धिसीमा, समस्तैकविष्टपाधिपत्यया तुल्यरेखया वायुकि-
र्रासवयोरवस्थितः, यथाविधे व्यवस्थापितवर्णाश्रमधर्मः, यथार्थः
अवस्थतिः, प्रतिपक्षाणामान्तराणामन्तराणां च विनेता, प्राप्तवै-

पुरुषकारानुगुण्यः, पाशुपत्यप्रयोगचतुरः, चतसृष्वपि विद्यासु लब्धः
 प्रकर्षः, मनुष्यलोक इव गुणैरुपरिस्थितोऽपि मध्यस्थः, सर्वलोकानां
 विशेषज्ञोऽपि समदर्शनः, सर्वदर्शनानामनायासगृहीतसकलज्ञास्वार्थवाचि
 नीतिशास्त्रेषु खिन्नया परमाणुसूक्ष्मयापि कोडीकृतत्रैलोक्यया व्यक्त
 विवेकशाय्यतिनिविडया प्रसन्नयाप्यसन्निहितमदया विशालहृदयासा-
 दितस्तेच्छावकाशयेवातिदूरप्रसृतया प्रज्ञया सम्यग्ज्ञातहेयोपादेयविभागः,
 सन्निहितदण्डनीतिप्रतीहारिसमाकृष्टाभिः समन्ततः पतिवराभिरिवाभ्य-
 त्वागत्य सिद्धमालमिरासु(श्रितो) विपक्षलक्ष्मीभिः, गगनामोग इव
 शशिभास्कराभ्यामच्युत इव सङ्घचक्राभ्यामम्भसांपतिरिवामृतवाडन-
 म्भ्यामभिराममीषणो यशःप्रतापभ्याम्, इन्दुविमलमिर्जलवसमयारम्भ
 इव राजहंसपङ्क्तिभिः प्रतिभासतः प्रसिताभिर्योसमुवनाम्तरालो गुण-
 सम्पसयिः, असंख्यगुणशालिनापि सप्ततन्तुस्व्यातेन सर्वदाहादिते-
 ल्लेकेनाप्येकदानानन्दितजनोदात्तेनापि स्वरितेन चरितेन पवित्रित-
 त्रिसुवनावनिः, उच्चापशब्दः शत्रुसंहारे न वस्तुविचारे, वृद्धत्यागशीलो
 विवेकेन न प्रज्ञोत्सेकेन, गुरूणां वितीर्णज्ञाशासनो भक्त्या न
 प्रमुशक्त्या, स्वजनपराङ्मुखः परभार्यासु न सपर्यासु, चवन्नितापहारी
 पङ्कजेन न लालनेन, अकृतकारुण्यः करचरणे न क्षरणे, सौजन्यप्र-
 तन्नवृत्तिरप्यसौजन्ये निषण्णः, नरुष्टयुग्मोऽप्यनलपृथुग्मः, सैमिश्रति-
 करस्फुरितप्रतापोऽप्यकृसानुभावोपेतः, सैगारान्वयप्रभवोऽप्यमृतशीतल-
 प्रकृतिः, शत्रुघ्नोऽपि विश्रुतकीर्तिः, अशेषशक्त्युपेतोऽपि सकलभूभार-
 चारणक्षमः, रक्षिताखिलक्षितितपोवनोऽपि त्रातचतुराश्रमः, सर्वसागरे-

१. स्वजने आलिङ्गने. २. विलासेन न वनितापहारी, अर्थात् अविलासी.
 ३. संबन्धः. ४. सनिष्ठः. ५. विश्रुता श्रुतकीर्तिः शत्रुघ्नकलत्रम्. ६. नाशः.

रिबोत्पादितगाम्भीर्यः, सर्वगिरिभिरिवाविर्भावोद्यतिः, सर्वज्वलनैरिव
 जनितप्रतापः, सर्वचन्द्रोदयैरिव रचितकीर्तिः, सर्वमुनिभिरिव निर्मितो-
 पश्रमः, सर्वकेसरिभिरिव कल्पितपराक्रमः, सर्वमणिमञ्जौषधैरिवोप-
 हितप्रभावः, पृथ्वीमय इव सौख्यं, तिम्रांशुमय इव तेजसि, सरस्वतीमय
 इव वचसि, लक्ष्मीमय इव लावण्ये, सुधामय इव माधुर्ये, तपोमय
 इवासाध्यसाधनेष्वभर्तितः, लक्ष्मीमदविकारैरखलीकृतः, व्यसनचक-
 रीडाभिरनाकुष्टः, विषयग्राहैरयन्त्रितः, प्रमादप्रेमानिग्राहैरजडीकृतः,
 शून्यैश्वर्यसन्निपातेन गिरावाप्तप्रतिष्ठः, सततमवनेचरतः, क्षितविभूतः,
 स्राधुसमाचारोऽपि सर्वकालमुर्व्या मुजंगतया भाजितः, सार्वभौमो रक्ष-
 भेषवाहनो नाम । यस्य फेनवत्स्फुटप्रसृतमण्डोद्भासभरितभुवनकुवि-
 रङ्गीकृतमजेन्द्रकृत्तिमीषणः प्रकटितानेकनैरकम्पाकः प्रकम्पाकविभ्रमे-
 ष्वजिमूर्धसु संजहार विश्वानि शास्त्राणि महामैस्वः कृपाणः । यस्य
 आकाण्डवर्धितसकलदिग्बाहो कज इव निजैवसो निर्ववाह महीभृत्क-
 रानि समन्ततः प्रज्वलन्प्रतापः । यस्य संमरश्चक्ररुदितानामुजत्थानु-
 सोषणप्रपत्त्यादानव्यसनी जवानामर्थितयाप्रीयत न कृतार्थतया ।
 कुशाप्रीयबुद्धिः कार्याणां वैषम्येण जहर्ष न समतया, लक्ष्मीहताकर्षण-
 चम्पटो देवस्य वैभुस्यमाचक्राह नाभिमुख्यम्, विजयश्रीसंविभागरूपणः
 शम्भुजीविनां शीरुतस्य रेमे न क्षौण्डीरतया, पैर्मव्यक्तिकामो व्यसनाय
 सङ्क्रान्तचक्र नान्युदयस्य, विचयचिकीर्षया स्तिमतिर्गुल्फां कोपेन
 शङ्करे न प्रसादेन, सङ्क्रान्तधर्मनिर्गुलनाभिलषी कलेखतारस्वोदकण्डल-
 च कृतकुमारः । यस्य च प्रताप एव बलधामसाधयत्परिकरः स
 सैन्यनायकाः, महिमेव राजकमनामयश्रीतिः प्रतीहाराः, सौभाग्यमेवा-

नः पुरम्भृतीति सिद्धिः सापत्वाः, आकार एव प्रभुतां शब्दस्य परिच्छे-
दकत्वाच्चामरमाहाः । तेज एव दुष्टप्रसरं ह्येष राज्याङ्गमङ्गरकाः,
आज्ञेयान्तर्यं न्यवेधयद्गमो धर्मस्थेयाः, रूपमेव भवस्त्रिवीः प्रसादप्रम-
यद्भिन्नोदो धर्मसचिवाः, धार्मिकतैव दुरितानि प्रतिचकार (च) अपुष्पः
पुरोषसः, प्रज्ञैव मन्त्राग्निधिकाय शोभा मन्त्रिणः, आभिगासुकमुण्डाभाम
एव परपक्षमाचकर्ष रुदिर्गूढपुरुषाः, त्याग एव दिक्षु कीर्तिमगमयद्विभवो
वन्तिपुत्राः । यस्य चाध्वष्टन्दरहिता अपि मुक्तमण्डल्य बभूवुः,
समस्तानेकपदा अप्योजसितां विजहुः, अस्त्रवर्णा अपि परं न
व्यञ्जनमशिञ्जियन्त शत्रवः । यस्मिंश्च राजन्यनुवर्तितशास्त्रमार्गे प्रशासति
वसुमतीं धातूनां सोपसर्गत्वम्, इक्ष्वाणां पीडनम्, पक्षिणां दिव्यग्रहणम्,
पदानां विग्रहः, तिम्रीणां मण्डपः, यद्वन्तुत्यक्तानां नौदाकृत्यः,
कुलत्रिकान्येषु यतिमंशदर्शनम्, उद्वेगीनामभ्युद्विः, निवृत्तनकीडासु
तर्जनताडनानि, द्विजातिक्रियाणां शस्त्रोद्धरणम्, बौद्धानुपलब्धेरस-
म्बन्धप्रवर्तकत्वम्, प्रतिपक्षक्षयोद्यतमुनिकथासु कुशास्त्रभवणम्,
सारीणामक्षप्रसरदोषेण परस्परं बन्धवधमारणानि, वैशेषिकमते द्रव्यक-
प्रधान्यम्, मुणान्तामुपसर्जनमात्रो बभूव । किं बहुना । यस्तु भार-
वर्जितमग्नि पराङ्मुखीभूतमादिवराहोपाति कुक्षितं मुसमुस्यसन्त्यस्य
सहस्रम् विभोः प्रजा एव विभोः, तस्मिन् मुक्ताभारमेयायासेनेव
हृत्पासिता मुजेन यो बभूव । निर्वैकल्यसमस्तपुत्रवन्मरतथा च ॥ द्वितीयं
शेषं श्रुतीयमादिवराहवद्व्यादुरमहर्षं कुलचलं नवममाशागजभमन्यन्तं
बन्तः । किं च । मुक्तमदजलासारकरिषटासहस्रमेधमण्डलान्वकारि-
ल्लहदिग्भागेषु क्लृप्तनितधर्धरधूर्णमाचरन्निर्धोषेषु वर्षोत्पत्तस्तदाति-
कृतलुलिततरवारितद्विहताप्रतानवन्तुरितान्तरिक्षकुक्षिषु प्रचण्डानि-

रूपशुभेकरकोपलपंकरपातमुखरससिरसुरपुटध्वावज्जितजिवाज्वरेषु प्रस-
 र्भक्षुपश्रेणिचूडामणिमरीचिचक्रविरचितेन्द्रचापकलापेषु । अस्त्रावृत्तप्रथम-
 जलधरसमयशङ्खाविचार्येषु लोकस्य यदीयसैन्येषु सकलप्रतिपक्षलक्ष्मी-
 जिघृक्षया शरत्समये समन्ततः प्रचलितेषु विषमजलनिधिमध्यवासिनोऽपि
 कंसद्विष इव द्वीपावनीपालनिवहस्य निद्राक्षयमगच्छत । अन्यथा ।

यस्य द्रोष्णि स्फुरद्वेतौ प्रतीये विबुधैर्भुवः ।

यौद्धवर्क इन्द्रार्मानां नाशो राज्ञां निरन्वयः ॥

लतावनपरिक्षिप्ते निन्ये यदरिमिर्निशा ।

विन्ध्याद्रेस्तल्परुचिरे न वेश्मनि नवेऽश्मनि ॥

अन्तर्दग्धागुरुशुचावाप यस्य जगत्पतेः ।

नारीणां संहतिर्क्षारुवेष्टा कारागृहे रतिम् ॥

दृष्ट्वा वैरस्य वैरस्यमुज्जितालो रिपुव्रजः ।

यस्मिन्विश्वस्य विश्वस्य कुलस्य कुशलं व्यधात् ॥

स राज्यं नाल एवाधिगतराज्याभिषेकः सकलमुधनाभिभाविना
 मुज्ज्वलेन निर्जित्य सप्ताम्बुराशिरक्षनाकलापां काश्यपीम्, कृत्वा
 सततसंचरणशीलस्य यशसः सुखप्रचारार्थमिव निष्कण्टकाः ककुभः,
 दिक्षुष्मिनामालानस्तम्भनानुकारिणः समारोपितस्नानावर्णाः श्रेणीका-
 नारोप्य दिक्षामष्टानामपि पर्यन्तेषु, जयस्तम्भानुपार्जितप्रभूतकोशं
 चशीकृतसमस्तसामन्तमायत्तमन्निमण्डलमुपगृहीतमिजवर्गमाप्तपुरुषाधिष्ठि-
 तदुर्ध्वं समग्रमपि राज्यमाजन्मनः प्ररुद्धपरमसौहृदस्य हृदयस्वेवाति-
 विश्वसनीयस्य बाहोरिव वसुधैवकुर्वन्वहतक्षमस्कन्धस्य प्रगल्भमत्युप-
 सिन्नविषण्णस्यापि प्रज्ञावतां धीरेयस्य विदितनिःशेषनीतिशालसंहतेर-

तत्रापि किञ्चिदिति वस्तिर्भवति रूपम्, ततश्चाह- विज्ञो विप्रमोक्षो यस्यापि

अल्पवर्गस्यायत्तमकरोत् । आत्मनापि निःशेषितारिवशतया विगतशङ्कः
 स्वधर्मव्यवस्थापितवर्णाश्रमतया जातनिर्वृतिः पर्यवसिताखिलप्रारब्ध-
 कार्यतया निराकुलमनास्तत्कालं मनःपुरीमनुप्रवेष्टुकामं कार्मुकधारणा-
 पराधनिलम्भमनसं मकरलक्षमाणमनुग्राहयितुमागतेन विस्मारितचतुस्ते-
 क्तिना दूतेनेव नवयौवनेनोपदर्शितेष्विन्त्रियभ्रामहारिषु विषवेष्टु
 प्ररिभोगलालसं मानसमासञ्जयामास । तथाहि—कदाचित्सकुतूहल-
 गृहदेवतावलोकितः, कामिनीजनाभरणशात्कार एव तूर्यवसंवर्धितै-
 स्तारतरविलापिनां वैतालिकानामिव केलीशकुन्तानां ध्वनिभिराधीव-
 मानरमसः, सरमसवदनाप्रदं दलितदन्तच्छदमदयकचप्रहोलसञ्जुकी-
 भूषितललाटदेशमावेशपरवशप्रवृत्तकरप्रहारव्याहरन्मणिवलयमविरलोद्ग-
 तभ्रमस्वेदतिन्मद्रोमाश्रकवचमन्ववस्तमुक्ककौमुदभारत्सारव्यस्रदेहादुपजा-
 तलुष्टिनेव मानसमुखा देवेन पात्यमानपुष्पगृष्टिः, उत्कृष्टकरणप्रयोग-
 रमणीयमत्यद्भुतं रतसमरमाततान । कदाचिच्छीलपटावगुण्ठिताङ्गो
 लाङ्गलीव कालिन्दीजलवेणिकाः प्रत्यभ्रमुगमदाङ्गरागनलिनवपुषो बहुल-
 यदोषाभिसारिकाः सुदूरमाचकर्ष । कदाचिदुल्लसितकनकशृङ्गसुन्दरो
 मन्तराद्रिरिव क्षीरोदजलवीचिभिरागृहीतविविधशङ्खशुक्तिपुटाभिरङ्गो-
 चसुलक्ष्मीभिरुत्पलपद्मैस्तस्य सिच्यमानो जलक्षीदामकरोत् । कदाचिन्मु-
 दितसुहृद्गणोपदिश्यमानस्वर्गो भ्रमाङ्गमौलिरिव कैलसशिखरे मुखरशि-
 खण्डिनि श्रीढागिरौ देवीसमेतः सविभ्रमं वभ्राम । कदाचिन्मन्युगौर-
 वादतिलक्षितपादपत्तनविभ्रमाणां प्रेयसीनां प्रसादनं प्रति निष्प्रत्याशः
 प्रान्तनिपतदम्बुधारान्वकारितोदरकुहरेषु धारागृहेषु विसिनीपलाशप्रस्त-
 रक्षायी मनसि शयसंतापमत्यबाहयत् । कदाचिद्देव्या सार्धमारब्धस्पर्धः
 स्वपरिगृहीतानां गृहोद्यानवीरुषासकालकुसुमोद्गतिकारिणस्तांस्तान्दोहद-

योगानदात् । कदाचिद्वैतसृगमदाज्जरागमनुराग्यजं स्वेदजम्भवसमुज्जि-
 हानं बहु मन्यमानः प्रतिकर्मासमासिकाम्यया कामिनीकुञ्जकुम्भमिषि-
 ध्वनेकमङ्गकुटिलः पञ्चाङ्गुलीरकस्पर्शयत् । कदाचिक्रीडायै धूतपराभिसः
 पणितममयच्छन् 'कं गच्छसि' इति बद्धालीकभ्रुकुटिभिर्विदग्धवमित्त-
 मिराकृष्य कृतचिबमपदपातो नलादिव दक्षकपाटसंपुटेषु वासवेदमसु
 सपत्नीसमक्षमेवाक्षिप्यत् । । कदाचिदीर्घ्यारणप्रतिप्रमदाकटाक्षकनुरमुक्-
 रिक्लिसरत्नेत्यकपलाक्षमिवः कामिनायनं स्वमुत्तिसमाणिक्यचक्र-
 न्द्रिकाप्रहासिषु प्रासादतलेषु प्रेमपरवशः प्रणयकुपिताः अवेसीः साधु-
 न्यमपाययत् । कदाचिद्वदनमध्वनादिभिर्विदग्धनामकौररुपहसन्विदु-
 कानन्तःपुरिकाज्जनमहासयत् । कदाचिदज्जनाकोल इति निपुणचित्रकौरे-
 क्षित्रपटेष्वारोप्य सादरमुपायनीकृतानि रूपातिशयशालिनीमामवनिका-
 ककन्यकानां प्रतिनिम्बानि परित्यक्तान्यकर्मा दिक्समाकोकयत् । कदा-
 चिद्विषयमेव रात्रिशेषेषु संस्थाप्य समर्पितावि शृङ्गारप्रायरसानि सर-
 चितसुभाषितानि स्वभावरक्तकण्ठवा गायकगोष्ठ्या पुनरुक्तमुपगीयमा-
 नान्यनुरागभावितमनाः शुभाव । कदाचिदावेदितनिखिलनाट्यवेदी-
 निषद्विर्नर्तकोपाध्यायैरुपदर्शितानां नर्तकीनामक्षुण्णेन शास्त्रवर्त्मना कृत-
 सङ्गमगुणदोषोपन्यासः पश्यन्नास्यविधिमासजवर्तिनो विदम्भराजलोकस-
 मचांसि जहार । कदाचिद्वदनदीर्विकाम्यसि प्रवृत्तिनिर्मरक्रीडारसात्म्य-
 न्नाधुनिलासिनीनां पसिताङ्गुलीयकमुद्रान्वेषणादिना तेन तेन
 व्याजेन निमज्ज्य गृहीतजघनांशुको विभ्रमभ्रमभ्रमुमगलकाटलेसमि-
 न्याजवैलक्ष्यहासजिकसितकपोलदर्पणान्यलीकाकोशपद्मकृष्णदाहि
 ज्जमप्रतिप्रमदामुक्षप्रहितकृत्रिमजपातरत्तरतारकान्यविरतद्विह्वारसो
 कालमास सतामि । किं भवन्ति । अदुनितं यौवनसु रचितं चित्रादे-

राजाय विद्वानामवाषकं लोकद्वयस्य, तदपरमप्यचिकलतया विवे-
कस्य स्थिरतया कुलाभिमानस्य खभ्यस्ततया विनयस्य भूयिष्ठतया च
सत्त्ववृत्तेः, यथा न धर्मः सीदति यथा नार्थः क्षयं व्रजति यथा न
राजलक्ष्मीरुन्मनायते यथा न कीर्तिर्मन्दायते यथा न प्रतापो निर्वाति
यथा न गुणाः श्यामायन्ते यथा न श्रुतमुपहस्यते यथा न परिजघो
विरज्यते यथा न मित्रवर्गो म्लायति यथा न शत्रवस्तरलायन्ते तथा
सर्वमन्वतिष्ठत् । सेवकानुरागस्य संरक्षणाय च वितीर्णसर्वाधसरमन्तरा-
न्तरा समामण्डपमध्यास्त । धर्मपक्षपातितया च देवद्विजातितपस्विजन-
कार्येषु महत्सु कार्यासनं मेजे । पौरलोकपरितोषहेतोश्च वसन्तादिषु
सविशेषप्रवृत्तोत्सवां निर्गत्य नगरीमपश्यत् । निसर्गत्य पद्मास्य पूर्वप-
श्चिवातिशायिनी प्रजासु पक्षपातस्य परवशा वृत्तिरासीत् । यतः—स
तत्त्वप्रसक्तोऽपि विषयोपभोगमुखेषु, जानन्नपि जागरूकतामनात्यानाम्,
विद्वानप्युपादेयतां निजाज्ञायाः, प्रत्यहमावेद्यमानप्रजानुरागोऽपि प्रणि-
धिपुल्लैरादेशसंपादनपटीयसि श्रद्धेयवचसि, नेदीयस्यपि मौलभृत्यवर्गो,
सासां प्रजानां सुस्थासुखोपलभ्याय केनाप्यनुपलक्ष्यमाणविग्रहः कुसुमा-
युध इवायुवद्वितीयः स्वयमेव निर्गत्य निशामुखेषु प्रतिगृहं नगरीं
चित्राम । किंवदन्तीशुश्रूषया च तत्र स्थाने संनिविष्टा विशिष्टजनगो-
ष्ठीर्जगाह । प्रतिश्रयकुटीषु च दिगन्तरागंतपथिकसततसंवाधास्वदौकत ।
राजक्यापारकबाप्रक्रमे च पौराणामाश्रयपरीक्षार्थमवनीमितेरात्यस्य तद-
धिकृतानां च यथासंमदं परिकल्प्य दोषानुदकीर्तयत् । तैश्च प्रशान्त-
निखिलोपद्रवतया सर्वदा सुखितैः स्वात्मिसन्निवाच्यक्षमिथ्यापरिकेद-
प्रवणवद्दामर्षप्रत्यभिज्ञावस्य दोषेण पर्याक्षरमधिकक्षिप्यमाणः परां
मुदमुवाह ॥

सचिवलोकोऽपि सुतत्वादर्मशास्त्राणामपेक्षितत्वादतीतपुरुषव्यवहा-
राणामकर्कशत्वादाशयस्य परिज्ञातत्वाच्च प्रमुचिच्छ्रुतेः परिहरन्मन्त्रादेव-
मस्मिन्नन्यपि राजकार्याणि चक्रे ॥

एवं च राज्ञः परित्यक्तसकलभुवनचिन्ताभारस्य निर्वन्मसमुपस्थित-
मन्तभोगलाटितभूतेरतिमहासागरमध्यगतस्य सुस्तनिद्रापरबशात्मनस्त-
त्काकमनषेक्षितयापि रुद्धन्या मुचिरप्ररुद्धप्रणयानुरोधाद्यमुक्तसंनिषेदेकस्य
ज्ञानवारेरिषात्तर्कत एव भूयास्तमाम काकः । अयसा च कालेन वस्तिक
लोके प्रसिद्धं विषयाणामपि प्रतिबद्धं पुण्यैरपि निष्पाद्यमिन्द्रियैरप्यस्त-
म्यैश्वर्येणापि भोग्यं महीभुजामपि बोध्यमस्मिन्नपि तत्प्रायेण जीवलोके
सुखमनुभव । केवलमात्मजाज्ञपरिष्वजनिर्घृति नाध्यगच्छत् । समग्र-
प्यपि कारणादि न प्राञ्जन्मबनितकर्मोदयक्षणनिरपेक्षाणि फलमुक्त्वा
ब्रुवन्ति । यतोऽस्य नूतनेऽपि वयसि गृहत्वप्यन्तःपुरे बहुनापि कालेन
लोकोऽप्युदयति संवत्सः । कमादतिकामति च यौवने चरटालिङ्गमाय-
वपुस्तसेस्वि मुहति । कुसुमेपुरसे पल्लवसेवाविर्भवति वैद्यस्य विवेकस्य
भीक्ष्णस्य मकरज्वज्ज्वलिनीध्वज । त्रितीर्णधर्मद्वेषासु निर्मच्छन्तीति
मनसः कामिनीसस्राग्मवाञ्छास्त्वत्यमुखदर्शनं प्रति तिराधस्य 'राजन्,
अन्तरसाध्यायविद्यानादानृप्यं प्रतोऽसि नः । पितृणामपि गच्छ' इति
वाचिन्मसूतेरिव प्रादुर्बतुषर्मवासचतया । संनिहितैर्देवर्षिभिः, 'अस्य,
विद्याप्रज्ञानैरिदानीमायुःश्रवा संश्रिताः सः प्रभूतकालम् । अमरस्तु
न गतिस्त्वाकम्' इति मुहुर्मुहुर्कल्पमानस्यैव स्वप्नेषु पितृभिः, 'कृतं,
पूर्वपुरुषैरपि वाच्यैरियन्तं मर्ममातीताहम् । त्वयाप्यतिवृद्धया चार्थ-
वर्णको मे विरूपणीवः' इति प्रार्थितस्तेव पश्चात्प्रयेक्ष्याकुपार्थिवसं-
सृत्य, 'शठ, सर्वः कृतार्थीकृतस्त्वया । मम पुमराश्वममममपि न

सूचितं भवता । क मूत्वा मविष्यत्प्रतिपक्षपतापातप्रकराख्या काल-
 स्तिवाहयिष्यामि मन्दमाभ्या' इति सोद्वेगमुपालब्धस्यैव लब्धप्रसस्या
 क्रिया, 'नाथ, कस्त्वचित्काचिदस्ति गतिः, अहमेव निर्गतिका । कुह
 अस्मांपतं मनुचितम्' इति सखेदया संतानार्थमभ्यर्थितस्यैव मुञ्जलमया
 मुञ्जः, 'देव, त्वद्वंश्येन गोप्त्रा विना कालान्तरे बलवदरातिहृत्विज-
 प्यमानामिः शरणाय कः समाश्रयणीयोऽस्माभिः' इति विज्ञापितसेन-
 चित्तस्थिताभिः प्रजाभिः, 'सखे, किं मया तव समीहितसिद्धयनुपयुक्त-
 शक्तिना वृथैव स्थितेन । अनुजानीहि माम्' इत्यापृष्टस्यैव रुयीकृतो-
 पगूहनं प्रयाता यौवनेन, 'विद्वन्, किमपरैस्तातैः । आत्मानं त्रायत्
 पुनाम्नो नारकात्' इति सोत्पासं शासितस्यैव गुरुकृतेन श्रुतिचर्मेण, मर्म-
 दाहो मुर्मुर इव प्रादुरभवदस्य चेतसि चिन्तासंज्ञरः । येन प्रतिदिव-
 समासादितोदामप्रौढिना निदाघतपन इव निजतेजसा ताप्यमानो
 मुष्मानुरक्त्यापि सजलक्ष्म्या दुर्भगाञ्जनयेव नारमत । मूलेऽतिमधुरेष्वपि
 विषयोपभोगसुखेषु काशस्तम्बेष्विव तृणबुद्धिं वचश्च कुमारोत्पत्तिकारण-
 मावमप्रतिपद्यमानमप्यन्तःपुरमफलपुष्पतथा शरवणमजीगणत् । सुत-
 विमक्तभूमागात्र केवलमतिकान्तपार्थिवान्निरीनपि बह्मन्यत । स-
 बन्धवृद्धिषु न नाम स्रनान्धवेषु धर्मारण्येष्वपि वृद्धिं ददौ । अपत्य-
 दिवारनिर्वृत्तेभ्यो न वरं पौरुष्यः पशुभ्योऽपि स्पृहयां नकार ॥

तस्य च राक्षः सकलसुवनमभिनन्दितोदयः द्वितीयाश्लेषिकलेख-
 द्वितीया, नाभिचक्रादपि गर्भरिण कुचमण्डलादप्युत्सतेन जपनसक्त-
 दपि विशालेन मुञ्जलतायुगलादपि सरलेन कपोललावण्यादपि सखेन
 स्रवनविलासकलहंसमानसेनैव महतामाहितप्रभोदा मानसेन, निषानेन

शुष्मानां प्रधानेन सर्वालंकाराणामतिदुरापेणेतरममवाभिः सर्वदा हृदिस्त्रेण
 हारेणेवापरेण परं शुद्धिश्चालिना शीलेनालंकृता, शीलसहचारिण्या रूपेण
 विनयवता यौवनेन सौभाग्यसज्जिना लावण्येन मौनकलितेन कलाकौ-
 स्त्रलेन प्रथमभाजा प्रभुत्वेन निपुणसेवकैरिव गृहीतनिजनिजालंकारैर्गुणैः
 संततमुपासिता, माग्यसंपत्तिरिव सौभाग्यस्य, पुण्यपरिणतिरिव लाव-
 ण्यस्य, संकल्पसिद्धिरिव संकल्पयोनेः, सर्वकामावाप्तिरिव कमनीव-
 तायाः, निःस्पन्दधारेव शृङ्गारमुखाशृङ्गारस्य, रज्जशाला रागसौख्यस्य,
 ज्येष्ठवर्णिकारूपमेव जातरूपस्य, अम्भोजिनी विभ्रमममराणाम्, एत-
 त्कालागतिः केलिकलहंसीनाम्, वशीकरणविद्या मदनमैहावार्तिकस्य,
 रससिद्धिवेदश्च धातुवादिकस्य, समस्तान्तःपुरशिरोरत्नभूता मदिरावती
 नाम देव्यमवत् ॥

मस्याश्च पुरतो विशुद्धाचारायाः सुरापगेति लोके लब्धसंभावना
 चरितया न परमायं मम भक्ता ॥

प्रीतिप्रतिपक्षभूता सकललोकगणदर्शनायास्तुः (सौ) णगणभक्त-
 स्तिरधिकमलमात्मानं धारयन्ती, शुचितया न काचित्सरस्वती भक्त-
 र्व्यजविनाशहेतुः, सौभाग्यभक्तिविचारे रेणुरचलकन्या, धनविसरह-
 तौर्धौकृतप्रणयिसार्थाया गत्यभावेन गृहीतरत्नाकरवेला, कल्याणि न
 क्षमाणा मेदिनीपर्यन्तज्वलितरत्नदीपमहार्हत्यप्लायिन्या, निशि तमसि
 पट्टमधिस्रयाना(याः) न लेशेनापि सदृशविभवा बभूव राजलक्ष्मीः ॥

१. स्पृहणीयो रसिस्तुषकरस्पर्शपुणो भवति सौभाग्यम्. २. सद्भवभक्ति-
 प्रज्ञानसज्जननमिति लब्धपुण्यम्. ३. गान्धर्विकस्य. ४. रसधादिनः. ५. सुराप-
 यच्छन्सीति चे.

आश्रयशोणि दरिद्रमध्यसरणि सस्तांसमुच्चलान्

नीरन्ध्रालकमच्छगण्डफलकं छेकमु मुग्धेक्षणम् ।

शालीनसितमसिताञ्चितपदन्यासं विमर्ति स या

स्वादिष्टोक्तिनिषेकमेकविकसल्लवण्यपुण्यं वपुः ॥

मरमां कोटिमारुढा स्वामिभावस्य सर्वदा ॥

सत्त्वे स्थिता सत्त्वनिर्मुक्ता, स्वमेऽप्यजातखैरिणीभिः सज्जा, निर-
वर्त्या सततमुत्सन्नेन ललिता पत्या ॥

एकदा च राजा याममात्रे दासरे समुच्छिन्नतानेकभूमिकस्य गगन-
यात्रायासिताभिः सिद्धाध्वगवधूमिर्विश्रान्तये सततमध्यासितशिखरवि-
टङ्कवेदिकस्य भद्रशालनाम्नो महाप्रासादस्य पृष्ठे समुपविष्टः समीपदे-
क्षोपविष्टया दृष्टिपातपथावस्थितेन वदनारविन्दनिहितमिश्चलदृशा विश्रा-
न्तमिधःसंकथेन वर्षधरचनिताप्रायेण परिजनेनोपास्यमानया सह तथा
प्रस्तुतालापः सहसैवान्तरिक्षेण दक्षिणापथादापतन्तम्, उज्ज्योतितसम-
स्तान्तरिक्षमार्गम्, आपीतसप्तार्णवजलस्य रत्नोद्गारमिव तीव्रोदानवेगानिर-
स्तमगस्त्यस्य, स्थूलकरनिश्वासाविप्रकीर्णमुत्तमाङ्गसिन्दूरनिकरमिव दक्षि-
णाशागजस्य, प्रचण्डपवनेरितरेणुपटलमिव सुवर्णद्वीपस्य, केरलीरम्बित-
शरणागतानङ्गवैलक्ष्यप्रतिनिवृत्तमीक्षणानलमिव विशालाक्षस्य, दिवापि
दीप्यमानमीशानशिरःशशाङ्गप्रीत्या कैलासवासाय प्रचलितमौषधिघ्रात-
मिव विन्ध्यस्य, कनकगिरिपर्यन्तचारिसूर्यतुल्यगामुसारेण नायनरश्मिनि-
बन्धमिव प्रभावितमन्तकमहिषस्य, त्रिशङ्कुसंपर्कजशौचशोधनाय शिखा-
जालमिव विभूषितमाग्नेयदिङ्गिवासिहुतबहस्य, वैश्रवणरत्नकोशदर्शन-
कुतूहलदलकापुरीमुच्चलितमन्तरात्मानमिव रोहणाचलस्य, तत्तत्प्रभाय-

विदितवस्तुसारैतरविभागमपि समतृणप्रवालमुक्तालेखुलोष्ठकाञ्चनम्,
 प्रपुरुषदर्शनसावधानं सौविदल्लमिन्द्रियवृत्तिरेव वनितानाम्, भूतापद्म-
 हृकमम्बुधरागमं साधुमयूराणाम्, दुर्विषहतेजसं महामन्मनश्चकारा-
 स्त्रीविषाणाम्, कासधवलगुणोद्भासितमगस्त्योदयं हृदयवेल्लस्यत्रात्रात्र,
 आनन्दमिव चारित्र्यस्य, प्रतिज्ञानिर्वाहमिव ज्ञानस्य, शुद्धिसंचयमिव
 शौचस्य, धर्माधिकारमिव धर्मस्य, सर्वस्वदायमिव दयायाः, मार्गदेशक-
 मिव अपवर्गस्य, तैजसं सूर्या, पावनं चरितैः, आप्यं पुण्यैः, पार्थिवमती-
 तकालावस्थया, विद्याधरमुनिमपश्यत् ॥

दृष्ट्वा च तमदृष्टपूर्वमुपजातकुतूहलो विस्मयस्तिमितहृदिरपरतनिमे-
 षतया दर्शनप्रीत्युषार्जितेन पुण्यराशिना तस्यामेव भूर्तावाविर्भूतदिव्य-
 भाव इव मुहूर्तमराजत । अमिमुखीभूतं च तं प्राप्तादस्य दिवसकरमिव
 कैलसस्यभूषणमिच्छाविषं सम्प्राप्तस्तज्ज्यो वातरः सुन्दरविकासितमुखः
 स्मरं मदिरावत्या प्रत्युज्जगाम ॥

धार्मिकजनानुवृत्त्यमिमुखानि हि भवन्ति सर्वदा धर्मतत्त्ववेदिनां
 हृदयानि । यतः स तं तथाकृताभ्युत्थानमादरस्यातिशयपुनरुत्कोकला-
 गतमुपारूढप्रौढपुलकप्रकटितान्तःप्रीतिमुत्पद्मलोचनयुगललक्ष्मीकृतम्
 लम्पटः सपरिग्रहमवलोक्य समुपजातपक्षपातो विस्मयः मुनिभाक्कल-
 लभमिच्छी विरपेक्षतामुपेक्षितनिजप्रयोजनोक्तं इति प्रसन्नस्त्वयिमुप-
 मन्तः, अवातरवाग्मरतलात् ॥

उपरितनकुट्टिमन्यस्तचरणं च तमुपसृत्य सविनयमवनीपतिः प्रमु-
 णीकृतार्षपात्रो विधाय विधिसंपादितया सपर्यया सानन्दमानन्दपूर्ण-
 स्तोत्रनः प्रणम्य स्वयं समुपनीते सुरास्या कूरवर्षितादरया मदिरावत्या
 निजोत्तरीयपल्लवे च प्रसूदराजसि हेमन्निहरे न्यवेशयत् । कृतगृहागतम-

मुनिस्तमुचितसंस्तोषचारम् तं गुरुमिवाभिदेवतमिबोपास्य मुनिरमात्म-
 निहितनिश्चलचक्षुरवनीतकोपविष्टः सप्रज्वलमुवाच—‘भगवन्, एष
 स्वयदभङ्कशप्रश्लिखरस्तुषारगिरिरिव गङ्गास्रोतसा गगनमण्डलदक्षतीर्थं
 मुनिगणमाननीयेन गुरुतां परामरोपितः प्रासादरत्नवा । तदनु सवीतः
 कृतावकोकनेन लच्छक्षिसिरैः स्नान्युदकक्षीकरीरिव दृष्टिपातेदूरीकृतो
 दुरितराक्षिरस्य समप्रस्थापि नगरीनिवासिनो मत्परिमहत्स्य । यन्नामस-
 मयै च शूर्वाचमधिरोपितेन प्रकृतिपूतेन निजपादपांसुना क्षणादितमसि-
 क्षतीर्थक्षानफलम् । एवं च सामान्येन सवीतः समुपजातमप्यसंवाह्य-
 स्तिरधिकतरकल्याणसंपत्क्षमाय भगवता क्रियमाणमिच्छाम्वात्मनो
 विशेषेणानुग्रहम् । इदं राज्यम्, एष मे पृथिवी, यस्तानि वसुनि,
 यस्तौ हस्तस्पर्ध्वपदातिप्रायो वायः परिच्छदः, इदं शरीरम्, एतद्गृहं
 गृहतां त्वार्यसिद्धये परार्थसंपादनाय वा, यदत्रोपयोगार्हम् । यदसि
 मन्धिरान्निर्वापयितुमेतज्जन्मनः प्रभृत्यपदितानुरूपपात्रविवादविक्रयं इद-
 म् ।’ इति स्वाहरन्तं च ते समुपजातहर्षो महर्षिस्वाच—‘आभागा,
 सर्वमनुरूपमस्य ते महिमातिशयतृणीकृतवारिराशेरसम्बन्धः । केवलम्
 मूर्ध्निर्मुनिजनो विभवानाम् । त्रिकोपभोगशुद्धो हि जनान्मुपाददते ।
 मन्त्रिणास्तु संन्यस्तसर्वारम्भाः समस्तसङ्गविरता निर्जनारण्यवद्गृहवुद्धयो
 यैकमात्रमावितसंतोषाः किं तैः करिष्यन्ति । ये च सर्वप्राणिसाधारण-
 माहारमपि शरीरवृत्तये गृह्णन्ति, शरीरमपि कर्मसाधनमिति चारयन्ति,
 धर्ममपि शुद्धिकारणमिति बहु मन्यन्ते, शुक्तिमपि निरुत्सुकैव
 त्रेतसाभिवाञ्छन्ति, ते कथमस्मत्सत्सारिकमुत्तमात्पर्यमनेकार्थहेतुमार्गं
 गृह्णन्ति । परार्थसंपादनमपि धर्मोपदेशदानदारेण शक्यं तेषां सम-
 र्पितम् । नन्यथा । तद्वैकर्म्यं निर्मयेन । कथं तावत्तेनैवमहर्षि-

सुरलोकरामणीयका नगरी । कश्चास्यां भद्राभागस्त्वम् । कतमं च महा-
 पुष्पवंशममरोधानवेणुमिव मुक्तामणिरात्मोत्पत्त्या स्पृहणीयतमतां नीत-
 वानसि । का चेयं पुण्यभागिनी निरवधसर्वावयवा, निवासः सर्वल-
 क्षणानाम्, सिंहलद्वीपसूभिरिव रत्ननिबहस्य, पात्रमकृत्रिमस्य त्रितय-
 दिगुणगणस्य पार्श्ववर्तिनी भवतः । किं चाभिधानमस्याः । किं नि-
 मिषं च कौटरोदरनिमग्नदावामिसुर्पुर इव महाद्रुमः, मूललक्ष्मीट इव
 पञ्चाकरः, देहनष्टराहुदंष्ट्राशकल इव निशाकरः, सान्तस्ताप इव
 लक्ष्यते भवान् । इयमपि च कल्याणी किमिति म्लानदेहा पाणितल-
 सङ्क्रान्तकज्जलकलङ्कपिशुनिताक्षुप्रमार्जना सधोविरतेव रोदनाद्विश्रयते ।
 कश्चिन्न संपन्नः प्रयत्नसंरक्षितस्सार्थस्य कस्यचिदतर्कितो विनाशः ।
 कश्चिन्न जातः केनापि प्रेमैकनिबन्धनेन बन्धुना सह प्रवासादिकारण-
 मुक्तो विमलम्भः । कश्चिन्न संभाविता दुर्लभता धिरं हृदि स्थापितस्य
 कस्यचिन्मनोरथस्य । कथय यदि नातिरहस्यं श्रवणार्हं वासद्विधानाम् ।
 इति कुतूहलाकृष्टेन पृष्ठो महर्षिणा क्षोणीपतिरबोचत्—‘भगवन्,
 सकलदुःखितप्राणिवत्सलानां परमवाक्यनःकायसंयमवतां सर्वदा परोप-
 कारप्रवणवृत्तीनां मवादृशमपि रहस्यमश्रावणार्हमस्ति । पृथ विश्रा-
 यामि—असावस्य सकलस्यापि भारतवर्षस्य बूडालंकारमृता गोप्रराज-
 धानी रघुदिलीपदशरथप्रभृतीनां नराधिपानामबोध्यभिधाना पुरी प्रवा-
 ममृता सर्वनगरीणाम् । अहमपीक्ष्वाकुकुलसंभवो मोक्षस्य कियतोऽपि
 भारतक्षेत्रस्य वर्तमानक्षोणीपालोपेक्षया भूयसा निमगेन भूयसा प्रभावेण
 भूयसा सैनोपरिच्छदेन भूयसा प्रभुशक्त्या भूयसा च भूपमण्डला-
 नैस्या समेतो मेदिनीपतिर्मधवाहनाख्यः । इयमप्युपजातजन्मा महति
 मूर्धाभिक्लिष्टशत्रियाभाये माननीया समप्रस्थापि मत्परिग्रहस्य सर्वास्तः-

ब्रह्मः । तदिदमेवाङ्गीकरोमि सारस्वतमस्योपदेशवचनम्, आराधयामि
 गत्वारण्यमुपनतशरण्यां कामपि प्रख्यातां देवताम्—इत्युत्थाय च
 यथाक्रियमाणं पौर्वाहिकानुष्ठानमनुष्ठायान्तर्यामिन्तःपुरं प्राप्तादभिमन्त्र-
 स्वाभिप्रेत्यालिकायाः प्राञ्जयवितर्किकोपविष्टां समाश्लिष्य देवीमिदं
 ब्रुवः समेषवद्—‘देवि, त्वदपत्यसंततिनिमित्तमितो मया गत्वारण्यमा-
 वरमदानाद्देवताराधनं कर्तुमध्यवसितम् । यावच्च सिद्धमयोजनोऽहमार्ग-
 म्नामि तावच्चया शुश्रूषमाणया गुरुजनमिह स्नातव्यम्’ इति । निशब्धं
 श्वेदमधुतपूर्वमतिदुःसहं वचनमस्माकमकस्मादेव मूर्च्छितेयम् । उच्छ्वस-
 नं च तिर्यक्पतन्ती सत्त्वरेणोपसृत्य धारिता परिजनेन । स्निग्धा च
 क्षणं समाश्रिता निःश्वस्य चातिदीर्घमिदमपारदुःस्वभारमिद्यमानगलस-
 रण्या गदितमनया स्वरेण मद्भवेन स्वरम्—‘आर्यपुत्र, संस्तवकार्यसि-
 ष्ठिमे तव प्रसन्नस्य प्राहं प्रतिपन्निनी । किं पुनरिदं विश्रापयामि—
 यथा तव तया ममाप्याराधनीया देवता । एवं च कस्मात्परित्यज्य
 ममेक एव व्रजसि वनम् । अथ मन्यसे मदीयाराधनेनैव सिद्धं तवा-
 राधनमिति कस्मात्तु संदेहः । किं त्विदानीं त्वमुज्जितापरान्तःपुरिका-
 समीहितो मत्कृते मतं चरिष्यसीति वचनशतैरपि न प्रत्येमि । त-
 न्ना विरहिता मुहूर्तमपि स्नातुं शक्नोमि । तदवश्यं मयापि गन्तव्य-
 ज्ञेयम् । अथान्य चेद्गच्छसि मां गच्छ । सिष्येऽहं त्वामीष्टम् ।
 इह त्वमधुनैव । इत्यमिदमना कलाटविबुलितविश्रुत्कारकपद्मतिरघो-
 मुत्सीसृता मूयोऽप्यनुबध्यमानया च निषिध्यमानया च निःशब्दमव-
 चितान्दजलधारेरशुचरैः समूहै रुदितमनया, न पुनः किंचिदुदितम् ।
 तदियमस्यात् पद्मात्मानुगमनेन कुर्वती मे गन्तव्यं, भगवतोऽपि मुष्यते

भक्तं यथायुक्तम् ।' इत्युक्तवति पार्थिवे चित्तपरिमावितस्तदीयोस्ताप एव
 दत्तोद्देशेन मुनिस्तत्क्षणमेव योगनिद्रामगात् । उन्मुद्रितेक्षणम्वानतिचि-
 रेण सप्रहर्षो नृपमुवाच—'राजन, मुक्तभूयिष्ठमधुना वर्तते तवाप्तसं-
 ततिप्रतिबन्धकमदृष्टम् । अतो मनसि श्रुतिमाधेहि । मा विधाः स्वस्वमग्नि-
 विषादम् । मा समुत्पादय चित्तखेदमस्याः सदासुखोचिताया निष्प्रपञ्च-
 मिन्याः प्रतिकूलाचरणेन । मुञ्चारभ्यगमनस्पृहाम् । गृहावसित एव कुल-
 देवताराधनम् । अर्पय समस्तस्यापि वनवासोचितस्य क्लेशस्याहम् । अग्नी-
 शुक्लं मुनिप्रतर्कियाम् । किं च 'ते दूरवर्तिनीभिरपराभिर्दुराराणां भिन्ना-
 त्पतिभिः । इमामेव प्रकृतिशैल्या सततसंनिहितामुपास्व सकलकृति-
 णालकुलदेवतां राजलक्ष्मीम् । इयं ह्रीश्वाकुलभरतभगीरमादिभूपाक-
 शराक्रमक्रीता त्वदन्वयनिसर्गपक्षपातिनी स्वया सकलभुवनमतीक्ष्वेय-
 यूज्येन सुषिनां धार्मिकेण निगृहीतेन्द्रियवृत्तिना दृढमकिनात्युदाराशयेन
 इमादपरिहारिणा काकोचितज्ञेन प्रक्रमप्रकटितक्षाघतेजसा विधिवदारा-
 ध्यमाना नियमात्प्रसाधं गमिष्यति, अभिमतार्थविषयं च वरमचिरेण
 वितरिष्यति । अमुं च भक्तिप्रवणेन चेतसा गृहाण निर्विकल्पमस्तु-
 प्यजनदुर्लभां त्रिभुवनख्यातव्यसमपराजिताभिधानाभशेषविधाघरेन्द्र-
 गूणितां विद्याम् । कुरु दिक्सस्य रात्रेऽप्यमागत्रयमधून्यं देवतार्चनेना-
 श्रसाने च तस्य जपं ब्रह्मचरितसमाहितेन चेतसा । भक्तिमज्जनैकचित्ता-
 शान्तिमिमामैतिहि(?) । महाप्रभावासौ प्रयत्नवता पुत्रविशेषेण सतत-
 आराध्यमाना नास्ति तत्फलं यच्च साधयति । फलाभिमुखीभूता च
 त्रिलोकीपतेः पुरंदरस्यापि चेतो विधेयीकरोति, किमुतापससां देवता-
 नाम् । केवलं कर्तव्येषु दृढप्रमादिना भवितव्यम् । आलोचितव्यं

च सम्यक्प्रज्ञया प्रस्तायोचितमनुष्ठानम् । प्रज्ञोद्यमावरणिमन्याविषं
हविर्भुजः पितरौ कार्यसिद्धेस्तौ हि पुरुषन्यापाराणुगृहीतौ नास्ति तद्वस्तु
यत्र साधयतः ।' इत्यभिधाय कृतपार्श्ववलोकनो निहितमग्नदेवता-
नुष्ठानस्मरणविधेर्विधाय नरपतेरात्मनश्च वपुषि रक्षामन्त्राक्षरमर्थं कवच-
मुपकर्णभूकमनुष्यकैरुच्चरिताक्षरपदस्तां विधां न्यवेदयत् ॥

राजापि सविनयाबद्धकरसंपुटः श्रद्धावता हृदयेन परमणुगृहीतमा-
त्मानं मन्यमानो विधानतस्तां जप्नाह । संज्ञादिष्वपरिजनसंपादितैश्च
सामान्यमनुजेश्वरगृहदुर्लभैः पुष्पैः फलैः पद्मैरंशुकै रत्नाभरणैश्च भूरिभिः
परमया भक्त्या रोमाञ्चिततनुर्मुनिमर्ष्यांचकार । विरते च पूजामां
सज्जति पुनः स्वस्थानोपविष्टे प्रीतहृदयो मुनिः पात्रकृतोपकारतया कृता-
र्थमात्मानं मन्यमानस्तूष्णीकं श्व क्षणमात्रं स्थित्वा किञ्चिद्वलितक-
वरीं मर्तुः पृष्ठभागे समुपविष्टां विनयनिभृतवपुषं प्रहर्षनिर्भरां मदिरा-
वतीं प्रसादाद्रया दृष्ट्वा सुचिरमवलोक्य सस्मितमवादीत्—'राजपुत्रि,
निवर्तितस्तावदरप्यगमनादेष ते प्रणयी जनः । नियोजितश्चातिदुष्करे
देवताराधनकर्मणि । ना स कुप्यथेतसि यदस्माभिरकृत्वा प्रथमश्रुत्वा
प्रतिवचनमगृहीत्वानुमतिं महाभागायाः कृतास्य चेतसो नियन्त्रिणां
निवारणाय । विषयोपभोगमुखानामत्र च भवत्कल्याणसंपादनसत्करां
चित्तवृत्तिरेवापराहृष्ट्येति न बुद्धिः । अल्पव्यायं यत्सोऽस्यं कतिचि-
द्दिनानि दूरस्थित्तयैष कस्यापि भागिन्या सर्वापि कर्तव्या मर्तृजनोचितानि
प्रतिपदिः । तया हि—जात्मा निवारणीयो वृत्त्या न वृत्त्या, स्वमात्र-
स्त्रिभयोपसर्पणीयो दृष्ट्या न कायग्रहणा, संन्यायितव्यो मत्स्यो
वृत्तसा, प्रेषयितव्याः शरीरवार्तोपलम्भाय सख्यश्चतुरवर्णरेखा भावना-

मुनिरपि मनागुपजातहासः—‘राजन्, अतिमात्रमुत्सुकस्त्वमिदानीमेव वनमिमां नेतुमिच्छसि । विधेहि तावन्मन्त्रजपविधिमाराधितप्रसन्नया राजलक्ष्म्या वित्तीर्णम् । आग्रेतु पुत्रवरमियम् । धासादयस्तु तत्रभावेण भुवनत्रयख्यातमहसमात्मजम् । पश्यतु तदीयमानन्दितसकलसंसारं कुमारभावम् । अनुभवतु तद्वधूजनोपजनितानि चरणपेरिषर्यासुखानि । ततो धृताधिज्यघनुषि भुवनभारधारणक्षमे तत्र निक्षिप्य निजराज्यसंपदं समर्प्य प्रजाः प्रस्थितेन स्वस्थमनसा त्वयैव सहिता गमिष्यति पश्चिमे वयसि वनम् । अस्माकमप्येतदर्थं पद्यायमारम्भः । अन्यथा गृहस्थकार्येषु कर्तव्येषु सर्वारम्भनिवृत्तानां को यतीनामधिकारः ।’ इत्युक्त्वा पुनरवादीत्—‘नरेन्द्र, पुष्करद्वीपादागतेन मयापि जम्बुद्वीपवर्तिषु प्रधानतीर्थेषु संप्रति मयातव्यम् । अनुजानीहि माम् ।’ इत्यभिधायं संवृतवस्त्रकांशुको जपन्शनैराकाशगमनवायिनीं विद्यामासनादुत्तसौ ॥

अनुत्थितयोश्च तयोरादरकृतप्रणामयोः क्रमेण निक्षिप्य पक्षपाताद्वितारकं चक्षुरीषदुस्त्रिषदक्षिणकरः स्फुटाक्षरोच्चारया गिरा दत्त्वाशिष्मन्तरिक्षमुदपतत् । अन्तरितदर्शने च तस्मिन्रणरणकदूयमानः सन्त्यक्तपार्थिवः स्थित्वा मुहूर्तं इर्यशिखरादवततार । निवर्तितमाध्याह्निकशिषिश्च सत्कालकृतसंनिधीनां गुरुणा वायवानां बुद्धिसन्निवानां च यथाशक्तं सर्वमेव मुनिवृत्तान्तमास्वत्, देवताराधनविषये चापृच्छत् । उच्छिद्यमानभरतवंशदर्शननित्योद्विग्नैश्च तैरालोच्य कार्यगौरवमभ्यनुज्ञातः प्रमदवनमध्य एव संनिधावाक्रीडपर्वतस्य नातिखर्व नातिविस्तीर्णमरुपस्तम्भपरिकरमग्रांशुभाकारकृतपरिक्षेपमनुपलक्षितान्योन्यसंनिधौ-

राक्षसगणालिभिः प्रकाममसृगैर्मणिशिलतकैरवनद्धवद्धचिस्त्रीर्गाङ्गणम-
 तिमनोहरतया सुरलोकवासिनामप्युत्पादितनिवासस्पृहं दैवतागृहम-
 फारयत् ॥

तत्र चातिप्रशस्तेऽहनि यथायोग्यमर्थितसमस्तपूज्यवर्गः परिपूर्ण-
 स्सर्ववयवां सर्वप्रतिमालक्षणोपेतां सर्वाङ्गकारमूर्धितवपुर्लतां सर्वलोक-
 लोचनामन्दजननीं सर्वदीपमिर्मुक्तामत्युदारमुक्ताशीलवाससंभवां भग-
 वन्मयाः श्रियः प्रतिकृतिं यथाविधि प्रतिष्ठाप्य प्रतिपन्नैकिकोपिबन्धनियो
 मुनिप्रवर्तितेन क्रमेण प्रतिदिनमुपासाञ्चके ॥

तथा हि—प्रातरेवीक्ष्याय प्रस्थितः प्रथमतस्तमुत्थितैरितस्ततो निष-
 स्तितावश्यायबलदलितकेसराणि प्रत्यग्रचिकसितानामुद्यानवीरुषां कुसु-
 मान्यवचिन्दानैः प्रयत्नवद्भिः परिचारकैरमुगम्यमानः, गत्वा कृत्रिमा-
 द्दिपरिसरसरिति गृहीतवन्तषावनो निवर्तितस्नानजपविधिः, परिष्काय
 लक्ष्मणलघौते कलघौते इवातिववक्तया विभाव्यमाने दुकूलवाससी,
 विधाय संच्योषासमकृत्वम्, आगत्यायसनमुत्तमाङ्गघटितप्रन्थिनोत्तरी-
 कपल्लवेन मुद्रितमुखो मुखोद्गीर्णमुखरवारिस्रोतोमि(र्यैः) कनककुम्भीः
 सुचिरमेनामभ्यषिञ्चत् । एणमाभिकर्पूरकणसंतर्पितामौदेन च त्यक्त-
 न्द्रियहारिणा चन्दनद्रवेण विरचिताङ्गरागामङ्गलेखारोपितरुचिरमौक्त-
 कामरणामुदारमालतीदामग्रथितशेखरां श्रवणशिखरावतंसितैकैतकम-
 र्धमङ्गमयदातवेषतया साक्षादमृतमञ्जनोद्भूतामिवोदलक्ष्यमाणां निरीक्ष्य
 सादरमुत्क्षिप्तकृष्णागुरुक्षौदधूपः प्रणम्य परमया भक्त्या पुरस्तात्वाति-
 दूरे समुपविष्टो मुखनिविष्टनिश्चलदृष्टिरानर्तितशिसृग्भिना दत्तभर्ज-
 मद्भक्तनितगम्भीरेण स्वरेण संगीतकमिव प्रस्तावयन्पुष्टार्थाभिः स्तुति-
 भिरतिचिरं सुष्टाय । समापितमञ्जनपविधिश्चात्रिश्चान्ते कियत्यपि

समये विनिर्गते देवतागृहादर्शनार्थमागतमुचितस्नानस्नितं गत्वा गुरु-
 क्तं वयन्दे । विहितमध्यंदिनावश्यकविधिश्चापराहसमयानुज्ञातदर्श-
 नेन सर्वदर्शनग्रन्थार्थवेदिना विद्वज्जनेन सार्धं तैस्तैः कथालापैस्त्रयौ ।
 उपस्थिते च प्रदोषसमये तेनैव विधिना भियः पूजोपचारं चक्रे ।
 अन्यदिवसेष्वप्येतदेवान्वतिष्ठत् । देवकृत्यशून्ये च क्षणे समुपजातचि-
 त्तौत्कलिकः कदाचिदारुणः क्रीडाशैलशिखरं समन्ततो दन्तद्वष्टिरुष्म-
 न्नापीवनस्वण्डसरित्तडागपेवतायतनमण्डितान्साकेतपुरपरिसरोद्देशान्द-
 र्शय । कदाचिच्च परिमितपरिचारकानुगम्यमानः प्रमदवनमन्ये मन्दं
 मन्दं विजहार ॥

एवं च तस्योपरतराज्यचिन्ताभारस्य विरचिताभ्यर्णपण्यसाक्षात्कृत-
 स्थितेश्चिकालज्ञायिमः परिमितफलाहारपरिपालितक्षरीरस्य कुशतरुपङ्क्त-
 यिधौ मुनिसमुपदिष्टेन विधिना अतमपत्यसंततिनिबन्धनमनतिचारं
 फलयतो गृहीतब्रह्मचर्यस्य दिवसाः कतिचिदतिजगमुः । एकदा तु
 विहितमग्नदेवतापूर्यसेवः स राजा पर्यदिवसे विशेषेण निर्वर्त्य देव्याः
 भियः सायंतनीमायतनपूजामनुपलक्षितः परिचारकगणेन नगरबाह्यारा-
 ममण्डनमादितीर्थतया पृथिव्यां प्रथितमतितुङ्गशिखरतोरणम्राकारं
 कक्षवतारं नाम सिद्धायतनमगमत् । प्रविशन्नेव च तस्य द्वारदेशे
 अगिति र्वपदर्शनम्, अस्त्रिकविष्टपत्रयाधिपतिना उल्लितज्वलनच्छदा-
 ज्ज्वलकुलिशकोटिकुहितकुलाचलेन सुज्ज्वलविनिर्जितमलप्रमुखदर्यिता-
 मुरचक्रेण भगवता स्वयं शक्रेण साकेतपुरनिवेशकाल एव कृतप्रतिष्ठस्य
 भावतो युगादिजिनस्य कृत्वा प्रणाममभिमुखसापतन्तम्; अल्पावशेष-
 देवायुष्मासन्नसमुपस्थितविनाशतया समुपजातद्वादशारुणोदयमिव

मन्त्राणां मन्त्राणां सितरपयसासूर्यमिव दिवसमुपरिसंनद्धसंजग्मेवदुर्दिनमिव
 शीघ्रावाहानलमिन्दुमण्डलाभिमुखीभूतसैहिकेयमिव पार्श्वेण त्रिदिकापद-
 कमुल्लिखितसातकुम्भस्तम्भावदातदेहम्, उचितप्रमाणशालिनायसिवात्स-
 रतया तद्विद्वद्वैरिव निर्मितानां पुष्परागस्मानुमृष्टिकाभिरिव दक्षिण-
 वानामातपेनेव कस्मिन्नस्वप्नमज्ञानामनलस्फुलित्रपिङ्गलेन गच्छता सम-
 म्नातः प्रमाणात्नेन ज्वलन्नेकदीपिकायकवालमिव मण्डपान्तरालं कुर्वा-
 णम्, अन्तरिक्षगतमप्यतिबहुलतया चरणतलप्रभायाः स्पृष्टमृतकमिवो-
 त्तप्यमाणम्, अकठोरविहुमकुण्डलीसरलाभिरम्बोजदलप्रभाभमेव पक्व-
 म्भ्रमरसंभ्रमादिवान्योन्यलभाभिरभ्रतः स्फुरदुन्मयूखनखलेखाभिरन्वकार-
 (१)दुरुपलस्याध्वपरिस्वल्नशङ्कया पुरस्कृतशशिकलाभिरिवाङ्गुलीभिरु-
 पेतेन गत्युत्कम्पगलितवैकशकसम्प्रदामरेणुनिश्चलनिलीनैरलिभिः पुनरभ्र-
 मन्वप्रार्थनापुरःसरमानतायासिदशलोकभियो वियोगाशुभिरिव सकञ्जकैः
 क्लृप्तापितेन कश्चिदुपलब्धवारुणा चरणद्वयेन द्योतमानम्, अमृतोऽमृतः
 कश्चिदपरिमण्डलजङ्घाजङ्घेनैराकृतकरमिवास्तिके विधाय वेधसा निर्मि-
 तेन मूले मूलखलेन प्राजमानम्, ऊरुस्तम्भयुग्मेन निवसितातिसूक्ष्म-
 देवाज्जवसनम्, आनीलपाटलेन पद्मरागेन्द्रनीलस्तण्डलचित्तस्य मेखला-
 दामः भेङ्गताधोमुखेन मयूखमालामण्डलेन समन्तादाच्छादितनितम्ब-
 भागम्, अभिनवकस्यपादपद्मवालविरचितपरिधानम्, साक्षाद्भुतकिरात-
 वैकमिव विषमलोचनम्, उज्ज्वलाञ्जनारविन्दचारुणा विमलकान्तिस-
 तिलपरिपूरितेन मानसेनेव मञ्जनक्रीडापरम्परोपजातपरिचयागतेनाक-
 र्तिना नामिमण्डलेनाङ्कितप्रतनुमध्वभागम्, म्रियापवोचरपरिरम्भा-
 श्रिमिः पृथुलपरिमण्डलैर्विव्यचन्दनरसस्तप(न)कैः स्वर्गप्यवनकालमुलम्बे
 कान्तदधुरितरसुरमिवैनमनि वा पीडयेदिति बुद्ध्या समग्रप्रेमसिद्धौ-

शिखासीशशिमण्डलैरिवाधिष्ठितवक्षस्यलामोगम्, अतिबहलकेयूरपत्ररा-
 गप्रभाभारभरितोदरेण गम्भीरेणापि मांसपरिपूरितेनेव चिरप्ररूढेनाप्या-
 ज्ञेनेव महासुरशस्त्रप्रहारनिबद्धेन स्युष्टितस्थूलबाहुशिसरम्, वामेन स-
 विलासमुज्रगतागतद्राधितया तत्क्षणोदितेन्दुलेखाकारया नखमणिप्रमथ-
 विराजितेन दक्षिणेन चादिदेवप्रणामसमयसक्तस्य कुसुमापीडस्य निवि-
 ष्णनाय तिर्यगुलमितेन पाणिना बन्धुजीवकचापधारिणः मारुतपृषत्पू-
 षराकर्षणस्य कुसुमधनुषः स्थानकमङ्गीकुर्वाणम्, आमुक्तमेधमुक्तस्फार-
 मुक्ताफलहारम्, अभिनवजपाकुसुमकान्तिहारिणो हारनायकमणेरु-
 खीभिर्मयूखलेखाभिस्तत्कालसंगलितम्, अपरागमपनेतुमारोपिताभिः
 शिखिशिखावलीभिरिव कपिशिरोमयौचसिचयोत्तरासंगमन्तकालनिद्रो-
 द्यादीषन्निमित्तितस्य दूरनिस्तारिणो नयनयुगलस्योन्मेषलीलासु विसर्पता-
 क्षीरधवलेन प्रभाप्रवाहेण मथनारम्भरभसपीतमेकहेल्या सकलमिव
 क्षीरसागरमुद्गिरन्तम्, आयत्तरक्तनालेन सततविकासिना नाकमन्दाकि-
 नीनीलोत्पलेन सहसलोचनात्प्रसादलब्धेनैकलोचनेनेव शुम्भितैकश्रवण-
 पार्श्वम्, उल्लसिताभरप्रभासान्द्रविष्टमधनमुद्धतधवलदीर्घलोचनतरङ्गमु-
 स्सङ्कितफोलमुक्ताशुक्तिकान्तभाक्रान्तोज्ज्वलललाटतटमाविष्कृतलताशै-
 वल्लवल्लीकमापीतामृतदर्शनदुराशया क्षीरोदसलिलमिव सकलमावासि-
 तसुमहसितशरच्चन्द्रिकाप्रकाशमास्यलावण्यमृदुहन्तम्, आपीडमधुकरम-
 तिबिम्बकवृत्तितोदरेण बहुरागवर्षिणा चूडासेनेन भाविसुरलक्ष्मीविना-
 शसूचनाय कूटसर्पनिधयेनोत्पातसूर्यमण्डलेनेव सकलितेन फलितोत्त-
 माङ्गम्, अमरकाननप्रमवधनसारसंस्कारातिशयसुरभिणा सुरकरिफो-
 लमदमिश्रेण गोशीर्षचन्दनेन कृतमसृणसर्वाङ्गीणाङ्गरागमनिलकृत-
 सुध्मान्तरालप्रविष्टम्, पटुविलेपनामोदमुषितमिद्वैर्निर्दयचरणप्रणोद-
 लितदलपुटैरपहायापहाय कमलार्थधमनानि धावद्विरुद्यानदीर्घिकाम-

शुकरकुलैः समन्ततस्त्रिमिरशिबिरैरिष शरीरप्रमारोषितैः कृततुमुल्लङ्घ-
 काहकम्, अम्बरागमनसमीरणशोषितसुधाशीकरसेकेन मर्त्यलोकपट्ट-
 रणदृढधुम्बनशक्येव विविहसंकोचितमुखीभिर्मन्दारकालिकाभिरन्तरा-
 स्तरा दन्तुरितेन किंपिदारुढम्लानिमा पारिजातकुसुमशोखरेण विराज-
 मानम्, अनेकसुरपादपप्रसूतपरिमलमुचः श्वासपवनानतिदीर्घकालमा-
 प्राप्तानास्त्रण्डलकीडावनमारुतानिव ज्वलगमनस्वेदादनवरत्तमुद्गमन्तमेकै-
 वैमानिकमपश्यत् । आलोकनमात्रेणैव तं प्रत्युपजातदिव्यतानिश्चयस्य
 चक्षुर्निर्भयादिलिङ्गदर्शनोन्मीलितस्वर्भक्ष्यवनसमयस्य रूपसंपन्निरूपणादल-
 निष्ठयीमृतचारुताभिमानप्रभ्येः पार्थिवस्वामून्मनसि, 'अहो प्रभाक-
 सुरलोकभूमीनाम्, यत्र खलु संभूतानि पुण्यमाग्निर्ना शरीराप्यप्येव-
 विधानि भवन्ति यानि चरमास्त्रपि दशासु तावदास्तामुपसर्पितुं द्रष्टु-
 मप्यनलमनलमिव वैद्यान्तं पुमांसः । तथा हि—अस्य वपुषि प्रकाम-
 सौम्येऽपि स कोऽपि स्वभावमास्वरः स्फुरति प्रतापो यस्मिन्नसौ प्रकृति-
 ग्रगस्मापि भीतिव लज्जितैवोत्कुपितैव मे न चिरमाबध्नाति लक्ष (क्षय)
 मीक्षणद्वयी । चित्रं यदस्यात्र शकलितमनःशिलागर्भवमुप्यस्तनुबले
 तैनुप्रभाजाले निरन्तरनिमग्नाः स्वतेजस्तिरस्कारलज्जिता इव भनागपि
 दर्शयन्ति नात्मानमायतनप्रदीपाः । इमेऽपि सर्वतः प्रधाविताः प्रणष्ट-
 दीपान्वेषणायेव अमन्ति वहनालोकलोलुमाः शलमसंधाः । सर्वथा
 श्रुताथोऽहम्, यस्य मे मर्त्यभावेऽपि प्रकटितदिव्यवपुषा दर्शनमनेन
 देयम् ।' इति विचिन्त्यमुक्त्वा च सफलकं प्रसुताभिमानेन तार्क्ष्य-
 कृपाणमप्यज्जलिः श्लोकमुपेत्य स्वात्ममकरोत् ॥

सोऽपि तस्मात्समुपसृत्य तं पुरस्तादवस्थितमतिस्तिमितमगरुम-
 तिप्रकटितान्त्रभीतिमावद्वक्त्रसंपुटमतिशयस्पृहणीयदेहावधत्त-

वर्षाभानन्दनिःस्पन्दविकसितेन पुनरपि प्राक्तनीं प्रकृतिभाषणेनैव
 चक्षुषा सुचिरमुपजातप्रत्यभिज्ञानलव इव सत्त्वरोपसंहृतगतिराचरणयुग-
 लादुत्तमाङ्गं भावदालोकितवान् । आनीतकरसंपुटश्च हेमाद्रितट ॥
 वृथुश्रीवत्सलाच्छिते वक्षसि स्तोकमुपदर्शितस्मितः प्रस्तुतपरीक्षासि ॥
 शलिलनिर्भराम्भोभरनिनादगम्भीरेण स्वरेण मधुरमब्रवीत्—‘मरेन्द्र,
 सर्वदा क्षरीरसंनिहितैः प्रधानपुरुषैरिव प्रज्ञाभावेदिभिरपृष्टैरपि निवेदि-
 तोऽसि चक्रवर्तिलक्षणैः स खलु भवान्मध्यमलोकपालो राजा मेघ-
 चाहनः, योऽस्माभिः पुरा देवाधुरसमूहसंवाधे दिव्यसदसि बिष्टपत्र-
 यपतेः पुरो देवस्य पाकशासनस्य मर्त्यलोकपार्श्वानिवेदनाधिकार-
 नियुक्तैः प्रधाननाकिभिरेवं जिगीषुः, एवं दूरः एवं त्यागशीलः, धर्म-
 धार्मिक इति बहुप्रकारमहु (स्फुरित)पुलकपङ्कमलकपोलैरवनिपाक्यमा-
 म्भमे सुचिरमुपवर्ण्यमाणः क्षुतोऽसि । सर्वथा नः कृतार्थं चक्षुरूप-
 जातम् । फलितं च सप्तो देवतादर्शनसमुत्थं पुण्यजातमतर्कितोपगते-
 नाधुना स्वदयलोकेन । गच्छामि सांप्रतम् । अनुजानीहि माम् ।
 जानीहि च मदीयमपि लेशतो वृत्तान्तम् । अहं हि सौधर्मधुरलोक-
 सभा ज्वलनप्रभाभिधानो वैमानिकः संप्रत्येव नाकतः प्रक्षिप्तो
 गच्छन्पुरस्थितेन कियतापि परिजनेनानुगम्यमानो गगनपथेन पथि
 विलोक्य लोकान्तरं देवतायतनमिवमिदं ममस्वकरवन्—‘इत्येतं, स
 एव भगवानशेषजगन्नाभिकुलकरकुलालंकारः कारणं सकललोकज्वल-
 हारसृष्टेः, ब्रह्मा कालत्रितयवर्तिनां भावानाम्, उपदेष्टा चिरमण्यस्य
 धर्मतत्त्वस्य, सर्वसत्त्वनिर्गमिजनन्धुः, सेतुबन्धः संसारसिन्धोः
 आधो धर्मचक्रवर्तिनाम्, आराध्यश्चतुर्विधस्यापि सुरनिम्नयस्य, आयकः
 समग्राणां गणधरैवलिप्सुस्त्राणां महर्षीभिरुपवक्ष्यमां विनियुताः, जस्य

पुरा स्वामिना शक्रेण स्वयमनुष्ठितः प्रतिष्ठाविधिः ।' अवधार्य चेत्तद-
धिकोपजातभक्तिः 'आसतामिहैव मुहूर्तमेकं भवन्तः' इति निवर्त्य
पृष्ठानुपातिनः सुरपदातीनतिमात्रमुत्सुको गन्तुमङ्गमात्र एवागस्तः ।
दृष्टश्चैव भगवानशेषकस्मपक्षयहेतुरादिदेवः । इदानीं गन्ताहमभिमत-
विवृतिर्विलक्षणं रामणीयकेन सकलद्वीपानामपारजलपूरितान्तरिक्षेण
सर्वतः कृतपरिक्षेपं नन्दीश्वरोदनाम्ना नदीनाथेन नन्दीश्वराभिधानं
मुधानद्वीपस्य ॥

तत्र मे परममिष्टमैकान्ततः स्नेहमयो मयैव सहस्रप्रभाषधिरतिश-
येन प्रसादपात्रं वृत्रशत्रोरत्युदाररूपबलविभवशाली सुमाली नाम देवो
देवलोकतः कौतुकाकृष्टमनसा स्वयं प्रमाभिधानया देव्या दिव्यवनि-
ताजनादुपश्रुतस्म्यतातिशया जिनायतनविश्वतः श्रियं द्रष्टुमानीतः,
संप्रतमतिशयितनन्दनद्रुमवनेषु दधिसुस्वाभिधानमहाधराधरेन्द्रषोडश-
रूपपरिक्षेपणीनां जम्बूद्वीपप्रमाणपरिमण्डलाकृतीनां पुण्ड्रेक्षुरसश्चिशिरसु-
रमिस्रच्छस्त्रादुसलिलकल्लोलास्फालितविशालमणिशिलासोपानपङ्क्ति-
लयरमणीयानां महापुष्करिणीनामुपान्तवर्तिषु विचित्रतरुकागणेषु
कान्तासस्रः कीडासुखमनुभवति ॥

अस्ति च द्वीपे तत्र दीपभूता मर्त्यलोकस्य मणिमयमहाप्रासादस-
त्तशालिनी विततकाञ्चनशिलाशालवल्या जिनायतनयात्रासु त्रिदशलो-
कादुपागतानाममरमिथुनानां निवासस्थानमपरेवामरावती परमरम्या
रतिविशाला नाम तस्य नगरी । सा चाद्य प्रातरेव कौतुकादितस्ततो
विचरद्विरनुचरैर्मदीयैस्तदीयसंनिधावप्यनाथेवोद्वसितेव प्रणष्टकल-
र्वीशोभा, मूतैरिवाधिष्ठिता, कृतान्तदूतैरिव कटाक्षिता, कलिकालेनेव
कल्लिता, समग्रपापग्रहपीडाभिरिव क्रोडीकृता, सर्वतो विजृम्भिता

च्छिन्नमलिनच्छाया, चिन्ताविसंस्थुलगृहस्वगीर्वाणपरिहृतसर्वनिजनि-
 ख्यापारा, गलितगर्वगन्धर्वशिथिलितगीतगोष्ठीस्वरविचारा, विषण्ण-
 साध्यपरिषदा, विखिन्नसिद्धनिषिध्यमानगानोन्मुखमुखकिंनरकुला-
 षानकेलिनिरपेक्षयक्षशून्यीकृतोपवनतरुखण्डलतामण्डपा, नष्टहर्षकिं-
 चित्निर्मल्यमानपरिरम्भणायातवल्लभतरुणीगणा, रणरणकगृहीतगृहदेव-
 तावनदेवतासदुःखदृश्यमानतत्क्षणम्लानकल्पपादपा, संतापविधुरविष-
 षरवधूततत्प्राप्त्यमानचन्दनलतागृहावस्थाना, स्थानस्थानपूज्यमानस्त्रि-
 सिद्धायतनदेवताप्रतिमा, प्रतिमन्दिरमाकर्ण्यमानश्रवणदुष्टहाकष्टशब्द-
 दृष्टा । मन्दिरमपि तदीयमप्रवृत्तोत्सवं धृतानुचितवेषनिर्व्यापारनिःशेष-
 कलत्रं चित्रशालास्वसंपाद्यमानहरिचन्दनपद्मोपलेपनं मणिकुट्टिमेण्वक्रिय-
 माणकनकपद्मजोपहारक्षेपं द्वारतोरणरणरणायमानचण्डपवनेरितशुष्क-
 तिपथप्रचालवन्दनमालं सुदृक्पटहादिवाद्यध्वनिशून्यनिःशेषनाट्यशालम्
 अभूयमाणचारणमिधुनमङ्गलोच्चारम् अनाकर्ण्यमानकिंनरकन्यकावल्लकी-
 झाङ्कारम् अप्रमत्तविबुधयोधशतसंरक्ष्यमाणगोपुरप्राकारम् असुरापहार-
 मीतभव्याप्सरःपरिहृतस्त्रेच्छाविहारम् उद्यानवापीष्वनारभ्यमाणविभ्रम-
 मञ्जनम् उद्विग्नसकलपरिजनं दृष्टम् । इदं चारिष्टमतिकष्टमप्रतिविवेक-
 विधिवशात्तत्रोपजातं तस्य तत्कलत्रस्य वा प्रधानस्य अन्विरकाल-
 भाविनं विषादशमवश्यतया निवेदयति । न हि येषुकेषुचिद्वनयोप-
 निपातेषु कदाचिदपि दिव्यानामास्पदेषु संपद्यन्ते ईदृशाः पदार्थानां
 प्रकृतिविपर्ययास्तस्मिन्वासिनां च विबुधलोकानामन्तरत्यन्तशोकातड-
 शंसिनो हृदयायासाः । तेन च मया तत्र गत्वा द्रष्टव्योऽसौ कदाचि-
 दप्यदृष्टदीर्घमद्विरहदुःखसखा सुखयितव्यः सर्वकालमभिरुषितमदर्शनो
 निजदर्शनेन । शमयितव्या दिव्यलोकच्यवनसुलभा सर्वभादानां

विष्णुस्वरसमावसावेदनेन हृदयेऽसौ बाहकारिण्यरतिवेदना । देवी
 दिव्यशक्त्यसुरोधेन सुगतिसाधनेषु धर्मकार्येषु सविशेषमुपदेशः ।
 सतत्त्वेन सह पूर्वामुमृतसुखदुःखवृत्तान्तकथाव्यक्तिकरेण नीत्वा विमा-
 चरीमेतां विमातकाले कथमपि प्रार्थितपुनर्दर्शनेन पुनरपि प्रतीतिं
 निवर्तितव्यम् । कर्तव्यं च किमपि कालोचितमकृतकालक्षेपेण ख्यातेः
 सुखस्य चाशुष्मिकस्य साधकं कुशलानुष्ठानम् । यतो ममापि निष्ठित-
 आधनायुः । अस्पावशेषा त्रिदशलोकस्थितिः । उपस्थितो दीर्घकालम-
 रुदगादप्रणयैर्नाकिमिः साकमात्यन्तिको विरहः । समासजीभूतमुर्वशी-
 प्रमुखसुरवधुमुखारविन्दादर्शनम् । अदृश्यतां गतास्त्रिवशपतिसर्वसि-
 हृदयदस्यवो रंमालास्यकरणप्रयोगाः । विप्रयोगेन्मुखं तुम्बुरुमुखेन
 अवगन्तमधुरगान्धारमामूर्छनाश्रवणम् । उच्छ्वजकरुपा कल्पतरु-
 म्नालयेषु नाकमन्दाकिनीकच्छेषु खेच्छाविहारक्रीडा । क्रोडीकृतं
 मनुष्यलोकवसारस्मरणपीडया निविडमन्तःकरणम् । आकारितदुःख-
 संहतिरभिमुखीभूता सपरिजनेव गर्भवास एव नरकगतिः । ईदृशे च
 सर्वतः समुपस्थितातिदुर्वारव्यसनजाते सर्वतोमुखप्रसृतदुर्विषहसौ-
 मन्ततौ संतापकारिणि कातराणां वैकुण्ठदायिनि क्लीबानामुपजनितसंसा-
 रसुखवैमुख्ये विवेकिनमुदीरितपरोपकारबुद्धाबुदारचेतसामतिदारुण-
 यज्ञपाके कथंचिदुपजातसंगमस्य सुरपतिप्रशंसाश्रवणदिवसादारभ्य
 अतिदिवसमभिलषितवर्षनप्राप्तेराकारदर्शनेनैव प्रशमितसकलहृदयो-
 ज्जेगतमसौ महात्मनः न च सर्वात्मना प्रियं कर्तुमन्तःकरणमुत्सह्ये
 मदीयम् । मन्दायसे च त्रिभुवनातिशायिसत्त्वमलुब्धतां च काम-
 सामुपश्रुतां विचिन्त्य प्रत्याख्यानलाघवमुत्प्रेक्षमाणम् । अतो न शक्नोमि
 स्वमेवमेवप्रारक्रियापराश्रुतो भवितुम्, सापि यथाभितवस्तुमार्थम्

विषयेणाभ्यर्थनेन कदर्थयितुम् । केवलमवलम्ब्य मध्यमे वन्द्यान-
 उपरचयामि तेऽञ्जलिम् । अनुगृहाणेमां मनःपरितोषाय मे नृपचन्द्र,
 चन्द्रातपाभिधानं प्रधानमस्त्रिलानामपि स्वर्गभूषणानामासत्तिमात्रेणापि
 कृतसकलदुरितापहारं हारम् । एष किल पीयूषदानकृतार्थकृतसकल-
 विघ्नुरसार्थेन मथनविरतावधिना क्षीरोदेन मयस्तरक्षितात्प्रधानरसको-
 छादमृतसंभवशुक्तिगर्भप्रमवाण्यतिप्रभावन्ति परिणतामलकीफलस्थूल-
 मिस्तलानि मुक्ताफलान्यादाय कौतुकेन खयं प्रथितः । कृतश्च
 खयं वरोस्तवानन्तरमसुरारिमन्दिरमाश्रयन्त्याः श्रियो मनुयाद्वादकण्ठेन
 कण्ठकाण्डमण्डनम् । देव्यापि कमलया कामकेलिक्रान्तिहारी हरेरिति
 हृतो धृतिमत्स्या महान्तं कालम् । उपनीतश्च जन्मनि कुमारवयस्यस्तस्य
 ज्येष्ठबायेति जातपुलक्या पुष्टोमदुहितुः । तथापि परिरम्भविग्रहेषु
 निविष्टपीडिताखण्डलोत्सः सुरगजकुम्भपीठपृथुनो निजसत्तममण्डनस्त-
 कृत्वातिदीर्घकालं मण्डनमर्पितः सखीप्रेमद्वन्द्वद्वयया मस्मियायाः
 मियङ्गुसुन्दर्याः कण्ठदेशे । तथाप्यतिशयितशीतरश्मिरोचिवमस्त-
 श्रुचितागुणं शचीप्रसादं च बहुमन्यमानयामुपस्त्वान्यानि कंधराभरणानि
 वारितः सुचिरम् । अद्य तु कापि भर्त्ये कर्मणि नियुज्य तत्प्रागचक्षित-
 मन्वा विरहविमोदार्थमारोप्य कण्ठे सुहृद्दर्शनोऽकण्ठितेनावीक्ष्यः । सखे-
 संपति स्वभावधवलरुचिः कालच्छायाकवचितमरुच्यैव नोक्तुकामो
 ग्रामवाप्य कथमपि पुण्यपरिणत्या प्राग्वया संयोजितं स्वं मुक्तामय-
 पुष्पशोभतो मुक्त्वामयं त्रासविरहितमपेतत्रासः स्वच्छाशयमतिस्वच्छो-
 गुणवन्तमतिशयोज्ज्वलगुणः प्राप्नोतु सदृशवस्तुसंयोगजा प्रीतिम् ।
 अस्य हि परित्यक्तसुरलोकवासस्य दूरीभूतदुग्धसागरोदरस्थितेस्त्वद्वस-
 तिरेव स्नानम् । न हि जलकमलमण्डपमन्दिरिषं वा विहाय

क्षीणोऽपि हरिणलक्ष्मा क्षितौ पदं बध्नाति मयाध्यनन्ययोग्योपभोगां
 भव्यतामस्य भावयता दिव्यदर्शनममोघमिति घोषणां जनस्य किञ्चिच्च-
 रितार्थां चिकीर्षता क्षणमात्रपरिचितमात्मानमीषदनुस्मरणविषयतः
 नेतुमभिलषता प्रीतिप्रगुणितस्य चात्मनस्तरुतां तिरोधातुमक्षमेणाक-
 मुपनीयते, न पुनरुपकाराय प्रीतये वा । सर्वस्वदानेनापि देहिनामुप-
 कुर्वतः परेण प्रार्थितां पृथिवीमपि तुणगणनया परित्यजतः किं
 तदस्त्वयत्पदानेन प्रीतिरूपकारो वा भविष्यति भवतः । सर्वमा-
 दत्तोऽयं मया । निपत्यतीक्रारासमर्थः क्षीणासुषोऽस्य मिषमिष-
 कथमृच्छमाहरामि । अलंकारः क्षत्रियकुलस्य याचकद्विज इव कर्म-
 प्रतिग्रहमङ्गीकरोमि गृह्णाम्यागतेनामुना दीयमानं दुर्गतं गृहस्थ इव
 गृहजपरं लघिमानमासादयिष्यामि । सुरैरपि कृतस्तुतिराभरणखण्डस्त्व-
 कृते करं प्रसारयन्नस्यैव वैभग्निकस्योपहास्यतां यास्यामि—इत्यनेकवि-
 ष्वक्त्वविप्रकब्धे मनसा त्वया मनस्विनां वरेण त्रिदशनाथेऽपि भगवति
 कदाचिदकृतप्रणयभङ्गस्य मे न कार्यः प्रथमप्रार्थनभङ्गः । गृहीतव्यो
 निर्विचारेण । यस्मादुपरोधमीरुत्वादगृह्यमाणोऽपि भवता दूरीकृत-
 एवैष मे स्वर्गच्युतस्य । गृहीतस्तु कदाचिन्मनुष्यलोके लब्धजन्मनः
 पुनरानन्दयति दृष्टिमिष्टतमदर्शनं चैनम् । अमरलोकाच्युता काल-
 क्रमेण देव्यपि मे प्रियङ्गुसुन्दरी कदाचिदालोकयति । दर्शनाभ्यास्त-
 चातुर्पूर्वजातिस्मृतिश्च स्मरति रतिकराण्यसक्तं मया सहोपमुक्ताकि-
 स्वर्गवासक्रीडासुखानि । विरहदुःखदरोद्वेगाच्च प्रवर्तते यथाशक्ति कुम्भा-
 द्वापिसाधके कर्मणि । एवं च तस्या अप्युपकृतं भवति । संभवन्ति
 मन्वर्णवे विविधकर्मवशावर्तिनां जन्तूनामनेकशो जन्मान्तरजातसंबन्ध-
 र्कस्त्वमिह सुहृद्विरर्थैश्च मानाविधैः सार्धमनाधिताः पुनस्ते संनन्वा-

स्तरणानि चात्यन्तत्रिस्त्रयकराणि पूर्वजातेः । अतो नयमालायो
मोहप्रलाप इति मे समर्थनीयः । कदर्थनीयश्च पुनरहं प्रार्थनाभञ्जदे-
व्यसंपादनेन' इत्युदीर्य कण्ठादवतार्य किञ्चिदवनतेक्षणो दक्षिणकरेण
लम्बधवलनस्रकिरणमालमुपस्थितनिरवसानसुरलोकविरहव्यथाया विवि-
र्णोद्भयोद्वीर्णगर्भासृतच्छटासारमिव हारमुपनिन्ये । नरेन्द्रोऽपि तेन
चर्मचक्षुषामगोचरेण तस्य साक्षाज्जिह्वादिदिव्यरूपाविष्करणेन तेन सितो-
द्भेदपूर्वेण वक्षसि रचितकोमलकराञ्जलिना यत्र प्रथमाभिभाषणेन तेन
सुरपतिप्रशंसाप्रकाशनपुरःसरेण विस्तरवता स्ववृत्तान्तकथनेन तेन च
दूरं परिहृत्य दिव्यतावलेपस्पृहणीयेन प्रतिमाह्वाय भूयोभूयः कृतेन
प्रणयप्रार्थनेन दूरमावर्जितमनाः प्रकृतिनिःस्पृहोऽपि परोपचारेष्वति-
स्पृहयालुरिव सत्वरमुपसृतः प्रसार्थं कथयन्लभ्यमानस्तत्र जमाह ॥

येयोऽथ साध्वलक्षितमतिस्तसिमेव क्षणे स्मरित्यदर्शनमगमत् ।
तिरोमृते च तस्मिन्नुपजातविस्मयो नरपतिर्निरीक्ष्य चक्षुषा निश्चलेन
तं हारमुत्तरीयाञ्चलैकदेशे बबन्ध । प्रविश्य च शक्रावतारायतनमध्य-
माराध्य भगवन्तमतिचिरमादिदेवमागत्य निजसदनमुपपाद्य भक्त्यति-
शयेन श्रियः सायंतनीं सपर्यामभिमुखीभूय तन्मुखे निहितनिश्चल-
चक्षुः शिषसाद । निजगाद च—'भगवति, त्वत्परणारविन्दस्तेवानुभ-
योऽयम्, यदस्मादस्ममपि मनुष्यमात्राणामशेषत्रिभुवन्मात्स्न्येन वास-
वसमानौजसो वैमानिकाः संनिधिमभिलषन्ति, योमिश्रानगोचरं चा-
त्मनो रूपमप्यक्षविषयीकुर्वन्ति, प्रकटितसंभ्रमाश्च दृष्टिदानसंभाषणा-
दिना बहुमानेन महिमानमारोपयन्ति । एतच्च यद्यपि अनिमित्त-
त्वेनापरोपकारपराधीनमानसेन महात्मना तेन दिव्यपुरुषेण स्वाङ्गभूष-
णीकृतमाभरणमेकं दत्तम्, तथापि त्वदीकमेतत् । अतो न मे शरीर-

स्पर्शमर्हति । दिव्या हि मूर्तयो भाजनं दिव्याभरणानाम् । तेषां
 तावक एव परिवारलोके भवतु । कस्यचिदनुभवतु वादघ्नोदयान्मनुष्य-
 लोकभागतमपि पुनस्त्रिदशलोकस्थितिसमुचितं शोभातिशयम्' इत्यभि-
 प्राय तं हाररत्नं देवतायाश्चरणयोः पुरस्तादमुच्यते ॥

अत्राग्रे नितान्तमीषणो विशेषजनितस्फातिरास्फालिताशातदैः
 प्रतिफलद्विरतिपरिस्फुटैः प्रतिशब्दैः शब्दमयमिवादधानक्षिमुवनमु-
 च्छान्तनयमतारकफान्तिसारीकृतदिग्भिराकर्णितः सम् समयमुभयकणी-
 दत्तहस्ताभिरायतनदेवताभिः कुलिशताडितकुलाचलशिखरसमकालनि-
 तद्गण्डशैलनिबहनादौदुरो हासध्वनिरुदलसत् । उपश्रुत्य च तमश्रुत-
 पूर्वमुर्वीपतिरुपजातविस्मयः यस्पर्शं चेतसा कियन्तमपि हासम्, न तु
 स्वल्पमात्रमपि संत्रासम् । अनुजिज्ञतस्वभावावस्थितिश्च स्थित्वा मुहूर्तशु-
 द्भूतकौतुकस्तदनुसारेण संचारयामास तिर्यम्बलिततारकं चक्षुः । दक्षि-
 णोत्तरविभागो संनिहितमेव देवताया अगिति दत्तदर्शनं निदर्शनमिवा-
 शेषत्रिमुवनमीषणामाम्, अतिकृष्टप्रांशुविकरालकर्कशकायम्, अलि-
 कुलकोमलेन प्रसरता समन्ततः कान्तिकालिम्बा कज्जलमयीमिव सौ-
 लब्धीयकाननामुर्वी कुर्वाणम्, अनतिपुराणशुक्तिकाश्रेणिसितभासा
 हासदूरप्रकटिताया दन्तपङ्क्तैः प्रतिभयेव पुरः स्फुरन्त्या स्थूलपृथुल्या
 नक्षपरम्परया प्रकाशितनिजप्रभातिमिरतिरोहतचरणयुगलाङ्गुलिविमा-
 ञ्जम्, आद्वास्त्रिन्पुणेण स्थवीयसा चरणयुगलेन रासमप्रोथधूसरं नक्ष-
 प्रभातिशरमनेकवातिकमण्डलं भ्रमणलसं रक्षाया श्रुतिरज इव दिङ्म-
 विक्षिपन्तम्, अक्षुद्रसरलशिरादण्डनिचितेन निश्चेतुमुच्छ्रायमूर्ध्वलोका-
 लम्बुद्गीतानेकमातरज्जुनेवोपलक्षमाणेन गगनसीमोल्लङ्घिता अङ्गाद्वितयेन
 निश्चरारुद्रवितलजतसिन्धुक्यमलतालशिखरमिषणमिव मुक्ष्यमानम् ॥

कल्पनास्त्रिभिर्ना आनुयुगलेन क्षीणमसिच च निकाममूलाण्डक-
 येन विश्राणितपरस्परगुणप्रकर्षम्, अघृणां(?)चनादानं नोद्धान्तगरेष्व
 करदजगरेण गादीकृतक्षतजकाथरत्तार्द्रशार्दूलचर्मसिचयम्, असुखप्रवा-
 हपादलया वैतरणीसरित्सलिलवेणिकयेव प्रयुलदीर्घया सेमललला
 सीमन्तिस्करालकुक्षिकुदरपातालम्, आर्द्रपट्टपटलदयाममतिकृतशतव्य
 कामस्य दूरदर्शितोक्ततीनां पर्शुकानामन्तरालद्रोणीषु निद्रायमाणस्त्रि-
 सुसरीसृपं सीरगतिमार्गनिर्गताविरलविषकंदलं साक्षादिवाधर्मक्षेत्रमुर-
 प्रदेशं दर्शयन्तम्, अचिरसण्डितं भ्रष्टसाधकमुण्डमिन्दुसण्डश्रद्धया
 धवलकुटिलानन्दधूनिर्गमानपहरन्तम्, आसादितं विघ्नंतुदमिव गलावल-
 न्वितं विभाणम्, अतिभारविषटिताङ्गुलीसंनिवेशगलितमुच्छलितरुधिर-
 च्छयलोदितायतनस्तम्भकुम्भिकमासा(शा) करिकुम्भस्थलास्त्रिधूलसन्नि-
 हृतश्लिष्टमपि रक्तसवकपालमनुभावदर्शितात्यद्भुतमुजायामेन पाणिना वा-
 मेन मा(?)तथैवोर्ध्वस्थितमाददानम्, दक्षिणेन च प्रतिक्षणव्यापारित-
 सीशितकर्तिकेन वामकक्षान्तरक्षिसकंधरस्य दृढनिरुद्धनिःश्वासनिर्गम-
 स्त्रादध्वरपशोरिव तत्तदतिकरणमन्तःक्रन्दतो दत्तनिष्फलकृपाणघातस्य
 सेत्वालसाधकस्य साधितपक्वम्, उत्सर्पता परिकराशीविषवदनविषयाक-
 केव गात्रपिशितसुत्कृत्योत्कृत्य कीकशोपदंशमभन्तम्, कवलितपिशि-
 तचर्वणायासचञ्चलेन कपिलतासंविभागदामाद्य त्रिभुवनोदरचारिणीना-
 मनिररोचिषामारब्धसंज्ञासमाद्धानेनेव क्षयानलवर्चसा कूर्चकचकलापेन
 कवलितस्रसिलरोमरग्धनिर्गलदुधिरगण्डधमिव प्रलम्बपृथुलं त्रिभुक्सुद-
 हन्तम्, अतिकटिनस्त्वर्पर्वामिरङ्गुलीवेषुदण्डिकाभिः परिगृहीतैः
 कुटिलतीक्ष्णायताप्रकोटिभिः कररुद्धकुहालैरसुरकन्मारिरंसया रसातलग-
 दानलीकसाधकामुद्धतमिव कृतोद्यमम्, विपुलवर्तिमण्डलमाळोललक-

पश्यन् । अथ यमुर्मूर्धवलितपुच्छनेलनिबिडालिङ्गिताङ्गमुत्कुलफणकर्परे
 कलसर्पद्वयमिवोद्बहन्तम्, शिखिकणारुणम् । तिर्यग्विसर्पिण्या फणम-
 निकिरणमाकृष्य जटालीकृतसरलभोगेनाल(ः)म्बामलघुना निष्पतन्त-
 मोचेन घोणापुटस्थासमुन्मत्तः पातुमवतीर्णाभ्यां कर्णामरणविषयसम्भां
 विभाष्यः कृतोष्ठपृष्ठभोमलेखम्, मुहुरालम्बता मुहुर्न्यम्बता मुहुः मा-
 लता तिर्यग्जगददेहदीर्घपृथुलेन जिह्वाकृतप्रेण लङ्काटचिबुकसुकप्रान्तव-
 तमार्द्राद्देहजरागमेदः कर्दमम्प्लादयन्तम्, अन्तर्ज्वलितपिङ्गलोप्रसारकेण
 कण्ठपरिमण्डलाकृतिना न्यूनसुगलेन ममुनप्रवाहमिव निदाधिशिखर-
 म्बतिचिम्बगर्भोदरेणावर्तद्वयेनातिमीषणमाभोगिना लङ्काटस्वलेन सन्ध-
 व्यापितमसृक्पङ्कपङ्क्याङ्गुलं पचन्नाय नरजाङ्गला[ना]न्मृगपसंगृहीतं वित्त-
 मिव सहजमुकुटिधूमान्धकारपरिगतं दधानम्, ऊर्ध्वस्थितेन शिरसि-
 धितन्तुसंतानस्नानकविडम्बिना कपिशमासुरेण केशभारेण मर्त्ययन्तम्,
 त्वपरि ज्यज्वलमानज्वालासलण्डमुत्पातधूमदण्डमाकृतमिति सज्जिना वलि-
 मदीपप्रभाप्रकाशितेन केशनक्षदशनवर्जमात्मको निर्विशेषच्छायेन प्रति-
 क्छायापुरुषेण पार्श्वचारिणा सानुचरमिव दृश्यमानम्, घोरयापुत्र-
 स्फारपुटया घृतातिविकटपत्रपुटयेव पीयमानवदननिर्यद्वसामोद-
 वसनमालयाप्यन्तरालप्रविष्टकुण्ठास्त्रिशकलया सकलत्रिभुवनाभ्यवहाराव
 सहायीकृतानन्तदन्तयेवाश्रयन्तमुखकुहरम्, चरणाङ्गुलीभिरपि स्फुरित-
 प्राण्डुनिमोदरनखाभिर्भुक्षार्पितकपालकर्पूराभिरिव प्रतीप्यमाणान्तरीव-
 क्रचर्मस्तरत्नजकणवर्षम्, अस्मिन् पुरैरपि पदप्रयोगमुखैर्मयमस्तुत-
 स्तुतिभिरिव सद्यतसेवितचरणम्, आभरणमुज्ज्वलपि उवलदुन्मय-
 मणिभिरात्तपदीपैरिवावगाहमानकज्जलकालकायमभान्धतमसां भण्सेनाति-
 कम्पितेनेव सासेण परित्यक्तसर्वावयवम् । अवयवगण्यसित-

स्तिनिष्कृतस्त्वर्धनभयात्सलावितुकामानिव साधुमन्त्रिणीदमदधानम् ।
 लम्बानुलम्बमान्नावशिरोमालमेकं वेतालमद्राक्षीत् ॥

तं च क्षमानुसारिण्या दृशा चरणयुगलादामस्तकं मृत्यमववमवलोक्ष्य
 किञ्चिद्वत्सलितो नरपतिरुवाच—‘महात्मन्, जनेन ते प्रवृत्तेन स्व-
 क्षमस्त्वनिभप्रथामारमरितककुभा स्फुटोस्फुटनयनभासापुटेन मुखप्रवृत्त-
 र्चततासस्रोतसा प्रकटितकरुणदंष्ट्रामण्डलेन विदारितविकटसूक्ष्णान्त्रिक-
 ममीषणश्रवणेन वपुर्वेव भुवनत्रयदासकारिणा हर्षाद्दहासेनजनितमर्ति-
 महकुतूहलं मे । कथय किमेतत्तस्मज्जसं हसते ।’ स जगाद—‘राजन्,
 किञ्चिदन्यत्त्वदीयमेव चेद्विदम् । त्वया हि फलमभिष्टव्य किञ्चिदिय-
 म्मात्समिनी श्रीरनुविष्टमासेवितुमुपकृष्टा । सेवकाश्च फलप्राप्तिकामा
 प्रथममुपकारेण गृहीतवाक्यं पश्चिद्दलौकमाकर्षयन्ति । तदुत्तेन कुतश्च
 ह्रीन्निष्ठेण प्राहितावस्थाः प्रभूणामशक्तमात्मशक्तिमुपदर्शयन्ति । एव
 तावज्जगति दृश्यते व्यवहारः । त्वया तु विपरीतः प्रस्तुतोऽयं सेवा-
 विधिः । तथा हि—रूपनवल्लमाल्यानुलेपनालंकारादिभिः सततमेनां
 देवताभ्युचरसि । यस्तु प्रणयपात्रमस्याः सर्वदा सविधवर्ती कार्यकर्ता
 जनोऽयं सर्वपरिजनप्राग्रहस्तमाहारमात्रदानमात्रवापि नाममात्रेण
 निष्कृते हि वयि साधकानाममीष्टसिद्धिः । किमिदमर्थमन्यनिष्ठसम्प-
 दितन्यमानमस्तिमहात्मनपि त्वया पूर्वोपकारं कृत्यसि । इदं च
 किं कृतिचञ्चलं चेत्तस्यवधस्यति । कृतान्वधस्यापि किमेकान्तो
 नीरपुत्स्यस्तद्वरसिद्धिस्तद्वका पश्यतः गृह्णाति । गृहीतव्यस्यतापि किमव-
 श्या निष्कृतेन कदा कृत्यतिक्थं कदापि करप्रदानाय कुद्विदं
 तद्वत्तममुद्विपूर्वकेण सुपन्नमृत्सकाश्रित्य निरवधे ह्येवैकपक्षेण
 प्रवृत्तानेन सेवकावधेण । यदि सुखेन कलमुत्पद्यतेयसि,

लिख्यसे वा विघ्नविरहितजपध्यानादिकर्मकामया सेवया मनः प्रसाद-
 यितुमचिरेण देव्याः, तदसदुपचारपूर्वमधप्रभृति सर्वमुपकारण्या-
 क्रियाकल्पम् । अन्यथा क्लेशो भविष्यति तवैष सेवावेशः ।' इति
 त्वादिनस्तस्य वचनमनुवर्तमानो मेदिनीपतिर्विहस्य किंचित्सोपहासम-
 वदत्—'सर्वमुपपन्नमभिहितम् । उपदिष्टमक्लिष्टया युक्त्या । प्रबोधिता
 ब्रह्मम् । यथा निर्दिशितः सूक्ष्मदर्शिना तथैवैष सेवामार्गः । परिग्रहजने
 सति कोऽधिकारः प्रभूणामग्रपूजायाम् । महती सुदृढा ।
 गार्हमविषेकविलसितम् । जप्रतिविधेया वैधेयतेयम्, यद्वत्सलः
 सर्वसेव्यगुणसंपदुपेतं भवन्तमपहाय प्रमाददिदोषोपहतचित्तवृत्तिसि-
 रियमप्रत एव देवता सेवितुमुपश्रान्ताः । कृतश्च पूजाविधेरकरणेन
 क्रियानप्यबहुमानः । अथ वा जन्मनः प्रभृत्यकृतपरसेवानामत्र
 रुदमात्रोऽपि नास्माकं दोषः । तवैव प्रमत्ततासौ, यज्ज्ञानतापि
 नीतिमार्गमादित एव नोपदिष्टोऽस्मन्वेषेऽयं क्रमः । किमिदानीं कुर्मः ।
 प्रस्तुतमिदं कर्म । कृतश्च निश्चलो मनसि संकल्पः । यावन्नैष
 परिसमाप्तः कल्पस्तावदल्पाप्यनुवृत्तिरुपचारो वा न कल्पचिन्तयतस्म
 विवक्षितफलापेक्षया कर्तव्योऽस्माभिः । अवधार्य चेदन्धीमता(?) न
 कार्यः । प्रस्तुतेऽस्मिन्नसत्कर्मणि कार्यसिद्धिविषयो विचारो नापि
 कृतिचिद्दितानि प्रार्थनीयः पूजोपचारो यदि चाभ्यवहारेण प्रयोजनं
 पूज्यस्य । ततः सज्जा वयं तदुपपादनाय । गृह्यतामयम्, उपयुज्यतां
 च निविक्रमस्यैव देवतागृहस्य स्पृहणीयतममाश्रित्य कोणमेकमस्मि-
 लोऽप्येष देव्या विशेषपूजार्थमाहृतोऽद्य हृद्धानेकफलमूलोपबंधः ।
 दृष्टमात्रः क्षुद्रपुष्टदणो मोदकादिः प्रभूतभक्त्यपलः (?) । इत्युक्त्वति-
 श्ठां पूजोऽप्यसौ सहासमवदत्—'नरेन्द्र, न वयं पक्षिणः, न पशवः,

न यमुष्याः । कथं फलानि भूलान्यत्रं चाहारामः । क्षपाचराः खलु
 वयम् । व्याघ्राणामिवास्माकमात्मसुखविक्रमोपक्रीतमामिषमाहारः, तस्य
 चिन्तय प्राप्त्युपायम् । किमनेन कर्णोद्वेगजनकेन द्विजसेव मदिरास्त्र-
 तसौन्दर्यकथनेन मध्येतरवस्तुतत्त्वप्रकाशनेन । यदि वान्येऽपि बहवः
 बुद्धसाधकाः संप्रति खलीकर्तुमुद्यताः स्वामिनीम् । तदीयदेहावयवेष्वेव
 सिद्धा तत्प्राप्तिः । आस्त्र(स्त्र) तावन्निराकुलः । केवलं याचे किञ्चन ।
 त्वया हि बहवः कृताः संग्रामाः, हताश्च संख्यातीताः क्षत्रियक्षोणी-
 पतयः । तत्र येन कदाचिदपि नानुभूतो भङ्गः संगरेषु, न दर्शितं
 वैमुख्यमर्थिजनप्रार्थनासु, न कृतः प्रणामः प्राणसंशयेऽपि शत्रोः,
 तस्य भुवनत्रयस्त्रावनीयचरितस्य नरपतेः प्रकृत्यैव पावनमतिप्रसस्त-
 ललितललाटलेखाक्षरमरुदच्छविच्छत्रसदृशाकारमर्पय मे कपालकर्म-
 प्रत्यग्मेकम्, यदपवर्जितैरसृग्भिः पुण्यासु कृष्णचतुर्दशीषु दुर्विनीत-
 क्षत्रियनरेन्द्रनिहतस्य जनयितुर्जामदम्यमुनिरिव मुहुर्मुहुः करोमि
 तर्पणम् ।' इति ब्रुवाणं च किञ्चिद्विहस्य पुनरुवाच नक्तंचरं नृपतिः—
 प्रेतनाथ, नान्यथोदितं भवता । तथ्यमेवेदम् । कृताः शतकृत्वो
 मया संग्रामाः । हताश्च संख्यातीताः क्षत्रियक्षोणीपतयः । किं
 स्वभेकराजकार्यव्याघृततया कदाचिदकुर्वता दिव्यकार्यपर्यलोचनम्,
 अतीन्द्रियज्ञानविकलतया स्वयमनावेदितम्, अजानता परेषां हृदय-
 गतमर्थम्, अशृण्वता च शुभमद्विधानामत्र विषये कुतश्चिदप्यर्थित्वमुद्यमं
 च धर्मक्रियाकल्पविषयम्, अल्पमपि न कृतस्तत्कपालानां संग्रहः ।
 तथादि नातिमात्रमवसीदति पितृप्रयोजनम्, अनभ्यर्णवर्ती वा पूर्वसूचितः
 पुण्यदिवसः, तत्प्रतीक्षस्व कतिचिदिनानि, यावत्कचिदवप्राप्तिर्भवति ।
 अथ न सद्यः कालातिपातः, तदिवमेव मे स्वीकुरु क्षिरः । केवलं

क्रिकोकय, विरं विचारय च चेतसः । यदि संभवन्ति कतिचिदिह
 पूर्वसूचिता गुणाः, प्रीयते वा चक्षुरुत्तमाञ्जलमविधेर्विचक्षणस्य, तत्र
 किंचिदन्यन्वेषणेन ।' ■ पुनरब्रवीत्—'तृष्वरिष्ठ, सुष्ठु शुभरक्षणम् ।
 सुष्ठु चक्षुष्यम् । किं विद्येभ्यते किं वा विचार्यतेऽस्य जात्यस्यैव
 जातरूपस्य रूपशोभासौभाग्यम् । गम्यमानम्, यस्य प्रार्यनामन्तरेण
 समुपस्थितमिदम् ।' इति व्याहृत्य वामकरतलवर्तिनः कपाकस्य
 कूर्णवर्तौ विद्येयाश्चक्षुष्यप्रकीर्णवह्निस्फारविस्फुरत्कुलिङ्गमृतामुत्थात-
 त्तेकलेसामिव विमुक्तपदरुधिरचिन्दुवर्णममर्षचकीकृतकृतान्तकोटिभ्रमि-
 कराळां कालयसकूर्तिकां निजधर्ष । हर्षोत्तारकृततुमुककिलिकितारवम्भं
 सोढोपमेत्य विकटपातिभिः पदैरनतिनिकटमवनमितपूर्वकायः प्रकोह-
 चलितपत्रगप्रतिसरेण समुपनिन्ये सव्येतरकरेण । क्षोणीपतिरप्यजात-
 संक्षोभः स्तिमितबद्गलक्ष्येण चक्षुषा चिरमवेक्ष्य तां सधीसुवाच—
 'क्षपाचरेन्द्र, दिव्यमायुषमिदं नार्हति करस्पर्शमसाद्विधानाम् । विधानेन
 महता धार्यमेतन्न यथाकथंचित् । अतस्तिष्ठतु तथैव हस्ते । त्वत्प्रयोजन-
 मसावेव मे सर्वदा सविधवर्तौ निवर्तयिष्यति मिसर्गनिष्कृत्यः
 कृपाणः ।' इति वदन्नेव सविधवर्तिनः कुशसत्तरस्य खिरसि उत्सर्ज्य
 निक्षिप्तमाक्षेपदूरविशिष्टाक्षवल्येन दक्षिणपाणिना जग्राह कृपाणम् ।
 माभेवकाशुमिवविमुक्तपदुविषच्छट्यमीषणं च विचकर्ष संकर्षणानुज-
 ह्व्य कलिन्दतनयातरङ्गस्फालियम्, इन्द्रनीलस्वण्डसचिताचर्मकोशाहम् ।
 निरुक्तराकुलतर्जनीकोटिमाजितातितीक्ष्णक्षुब्धधारे च तत्र प्रसक्त-
 मवकाश्रतानुषार्चिषिष्येव विकचविचकिलसम्बन्धुरां वक्त्रं ददृशत् ।
 जावदपरिहृत्य कृत्वा देवतायाः प्रणाममूर्ध्वभूतनिःस्पन्द-
 तमाङ्गिणाः किर्मन्त्रचित्तेन च दक्षिणे भ्रमदण्डस्तुकारिणं कृपा-
 कलिवकपः स्फुरन्तीति न्याताम् ।

अथ भीमकर्मावलोकनोद्भूतभीतिभिरिव स्वाविमिरपि शोकमय-
 जुगुप्साप्रभृतिभिः परित्यक्तभीः, असाधारणवैर्यदर्शिना दाहिक्रीडेरिव
 सात्त्विकैरपि स्वरैवपर्ववेपथुस्तम्भादिभिरपास्तसंनिधिः, अख्याम-
 साहसप्रभितमनोवृत्तिभिरिव व्यभिचारिभिरप्यमर्षमदहर्षमवीक्षणपुर-
 स्सरैरालिङ्गितः सर्वाङ्गेषु भावैः, नामैव विभ्रमदोलयमानचितलेन्द्र-
 नीलकुण्डलेन कठिनकण्ठास्त्रिदलनकुण्ठितफरालघारं करालमेव
 साणया निशातुं कृतक्षणेन, दक्षिणेन चावतंसितविततदेवतानिर्माल्य-
 पङ्कजेन यत्र घनशिरावल्लिख्यस्त्रपङ्कजध्वनिं श्रोत्रमविवृत्या सहायी-
 कृतापरश्रवणेनेव श्रवणेनोद्गतसमानः, विसर्पदस्त्रिदलस्त्रप्रभाजुलेप-
 श्यामलितविग्रहतया प्रत्येकमेकावलीमौक्तिकमर्षद्वयमानमसिमागले-
 यमाकृत्या मणिकारस्यकुक्षिपार्ज्वतीषमप्रदमर्षसुप्रकाशद्वितीयक-
 ण्ठेन इव शरङ्गः, तल्लक्षणमक्षरं रमणीयभाषणं रूपम् । अर्धावकुक्ष-
 कन्धरे च शिरसि सहसैवास्य केनापि छत इव स्तम्भित इव नियन्त्रित
 इवाक्रान्त इव नाल्पमपि चलितुमक्षमत दक्षिणौ बाहुः । अतितीक्ष्ण-
 चारेऽपि कुण्ठीभूत इव कठिनास्त्रिकोटिसंदंशदष्ट इव स्त्यानलोहित-
 पङ्कज इव निराकृतशिरात्रन्तुसंवत इव प्रतत्तत्तापुपाससंदानित्वद-
 इव मन्त्रमपि पूर्वच्छेदतः वरेण धस्तुं न क्षम्यक निश्चिन्तः । किमेत-
 दिति संशयान्निवृत्तमर्थं ज्ञातिः सन्मनिष्यलाकुलीमादृगृहीतसदं
 मात्सर्यदिनानिच्छतो श्लेष्माच्छिन्न दक्षिणकरादितरेण पाणिना
 कृमाणं ज्ञाह । करनिष्ठकमौलिबन्धनिरालम्बकन्धरे च छेदमार्गमेव
 सुखच्छेदाय विकल्पकक्षां कर्तुमपोषुस्रमवव्रते शिरसि निर्वयं
 व्यस्रमववितुवाहितप्रसक्तकालसुहासितेन मन्दीकृताखिलेन्द्रियश-
 किन्ता भूर्च्छागदेव विस्मयितुमर्ह्य स्वस इवाकालजलधरध्वनि-

सुभितराजहंसीकुलकोलाहलध्वनिकलमविश्रान्तसंततिना रसवलयाव-
लीशिक्षितेन व्यखितोशालकरतलावधूननमतिश्रव्यतया सुधारसेनेव
अवणविवरमध्यापयन्तमश्रुतपूर्वममरसुन्दरीजनस्य हाहारवमश्रुणोत् ॥

तदनुसारप्रहितदृष्टिश्चागतो नातिनिकटे शक्ति दत्तदर्शनाम्,
आक्रान्तदशदिशासङ्घवलेन देहप्रभाप्रवाहेण क्षीरसागरगतामिव
विभाव्यमानाम्, विततवल्सहस्रफणावलम्बशोभिनि पृथुलदीर्घनालमोमे
शेषसुजग इव मेदिनीमिन्दुकरपाण्डुरत्विनि पुण्डरीके कृतावस्थानाम्,
अभिनीलपण्डसंचरणसंक्रान्तकमलधर्ममिव सुकुमारारूपं चरणद्वितयं
द्वहन्तीम्, अस्थूललघुनापि पीवरोरुणा राजमानां जङ्घाद्वितयेन,
विततमेखलागुणपिनद्धमच्छवलेन दिव्यदुकूलमम्बुजवनप्रीत्या पद्मिनी-
नालसूत्रेणैव कारितमलघुना अधनमण्डलेनोद्वहन्तीम्, आयतिशालि-
ष्ठीभिः शक्तिभिरिव बलीभिस्तिस्रभिरुद्भासितेनानीतिमार्गेणैवातिसूक्ष्म-
शक्तिध्वयेण मध्यमार्गेण ब्राजमानाम्, गतिविलासेन हसितैः सहस्र-
सिभिः क्षीरोवज्रवारणैरुपनीतेन कुम्भाभोगेनेव निरङ्कुशप्रवृत्तेन स्तन-
भरेणोद्भासिताम्, उदधिमंथने सुधारसच्छटावल्यमिव लग्नमानाभिर-
म्बकसुपरिमण्डलेन कण्ठनालेन मुक्ताकलापं कलयन्तीम्, अलिकुल-
काणमुखरया शतमखहृतै रावणादिसहोदरोदन्तदानाय प्रहितया पारि-
श्रितवृत्त्येव स्निग्धसान्द्रया मन्दारमञ्जर्या समाश्रितैकश्रवणाम्, संक्षोभि-
कालसुरभितमलसवलितकोमलाङ्गुलिना वामकरतलेन कज्जलकूटकाकं
कालकूटमिव केशपाशं पुनः पुनः पृष्ठे बद्धुममृशन्तीम्, शशिकलासंनि-
भललाटमिषिना कौस्तुभाताम्रनिम्बापरेण सुधाधवलज्जोललोचनसरो-
वदिरासुरभिनिःश्वासमास्ताभोदेन वदनेन्दुया भिजसहोदरसमाजमिव
सदितं दर्शयन्तीम्, अभिषिद्धलसंचलितधेतसकन्यजनाभि

श्रीशेखरदक्षभिः परिवारापगाभिरिव निपतदुत्पत्तद्राजहंसाभिः काभिरपि
करसंश्लिष्टयष्टिदीपिकाकिरणपटलपल्लवितदेहलवण्याभिः । शैलकटकै-
षधीभिरिव धन्वन्तरिग्रहिताभिरपराभिः कनकगौरपीनोद्गुरपयोधराभिः
पद्मिनीभिरिव सचक्रवाकयुगलाभिर्नोलानुकारिणः । किरणकण्टकिताम्बु-
वेन्द्रदण्डानुल्लासयन्तीभिरन्यामिराचसदृशसितनेपथ्याभिरादिमूपालकी-
र्तिभिरिव समीपवर्तिनीभिरमराङ्गनाभिः परिकृताम्, प्रदोषचन्द्रकलामिव
विनिद्रकोकनदविनिवेशितकराम्, सुग्रीवसेनामिव स्फुरत्तारनीलाङ्ग-
दाम्, गृहीतसर्वाङ्गीणप्रसाधनामप्येकाङ्गकल्पिताञ्जरागाम्, धीरस्तरवारि-
वासिनीमपि प्रकटितपृथुप्रतापां श्रियमपश्यत् ॥

अनन्यदेवतासामान्यचिह्नदर्शनेन श्रीरसावित्युपजातनिश्चयोऽपि
किञ्चिदुत्पन्नविमीक्षिकाशङ्कः प्राकृताभिश्च श्रियमदशितसंभ्रमस्तामपृच्छत्
‘भद्र, का त्वम् । किमर्थं वा देवतायतनमिदमागतासि ।’ सा
स्ववादीत्—‘राजम्, न जानासि माम् । अहं हि सकलमूपालशृन्द-
चन्दितपादा राजलक्ष्मीस्त्वदभिकाङ्क्षितवस्तुसंपादनार्थमागता । कथञ्च
किं ते प्रियं कर्तव्यमिति ।’ पार्थिवोऽपि तदवस्थानुरूपदर्शितादरः
प्रणम्य तां तदागमनजन्मना हर्षेण करणवैकुण्ठ्येन च दरस्त्वलितवचनैः
शनैरुपवात्—‘भगवति, कृतार्थोऽहम् । यस्य मे सधुपस्थितायाममु-
ष्यामन्तिवाचस्वायाश्रुपेत्य भगवत्या प्रकाशितमिदमदर्शनीयमन्येषामरूप-
पुण्यानां मानवानामशेषपाप्मशमनं दिव्यमात्मीयं रूपमभ्युपगता च
मनीषितवस्तुसिद्धिरिति । देवि, मेऽभिमतममुष्य महात्मनस्त्वत्परि-
ग्रहप्रेसरस्य नक्तंचरपतेः प्रयोजनवशादुपदर्शितार्थिभावस्य दातुमुच्य-
मानं मया परिकल्पितम् । अर्थकल्पिते चासिन्नकस्मादपगतपरिस्पन्दो
संदानिताविष केनाप्यकिञ्चित्कृतौ । कृतौ संकृतौ । तदनयोर्वच

लक्ष्मीमर्त्यलाभो भवति मूयस्तथा प्रसीद, येनाहममृणो भूत्वा
 निर्वाणमधिगच्छामि ।' देव्यपि श्रीसौम तस्यातिमात्रकष्टायामपि
 दक्षायामनुजिज्ञतावदृग्मेन वचसा अनितविस्तथावलोच्य तद्वाक्य-
 श्रवणमावितानामभ्यर्णवर्तिनीनां सस्तीनामानन्दपुरुकितानि धारंभ-
 म्नासकमकानि त्रिगुणजासपक्षपाता प्रीतिविकसिततरङ्गवत् यतापाङ्गस्य
 चक्षुषः क्षरता क्षीरधवलेमांशुविसरेण सुभारसेनेवाप्याययन्ती हिम-
 जलेमेव क्षपयन्ती मलयजात्ररागेणेव लिम्पन्ती मालतीमुज्ज्वलामभि-
 रिषाद्भवन्ती मूर्च्छागमविलुप्तसंज्ञं राक्षो वपुः पुष्करादीन्—मरेण
 बादमविदितमत्स्वरूपोऽसि, तेनैवं वदसि । सर्वदा सौम्यपरिजपपरि-
 वाराहम् । न मे नक्तंचराः संनिष्ठावपि चरन्ति, दूरे भृत्यत्वम् । य
 एव विकृतवेषाकारधारी वेतालबुद्ध्यान्वसितस्त्वया, नार्य यासुभावः ।
 प्रधानभूतो मरुतीदाराणां महोदरो नाम यक्ष एव । परीक्षितुमनेन
 मत्त्वममतीक्षितमदीयागतिना श्रुगित्यामस्य सत्याभ्यासमिदमनेक-
 प्रकारमात्मीभया दिव्यशक्त्या विनिर्मितं मायाजालमल्लिलमपि ते
 प्रदर्शितम् । अतस्त्यज विषादम् । उत्तुज मृषामृहीतमिजमात्मविकल्पा-
 निग्रहविषावाग्रहम् । ब्रूहि चात्मनोऽमिलाकम् । अनेन तव सर्वोत्ति-
 शायिना सत्त्वेन साहसेन धैर्येण चित्तौदार्येण प्रज्ञाविशेषेण
 पूजाविशेषेण निःशेषितप्रमादनिर्मलेन च व्रतचरणेन चन्द्रमण्डलमिव
 शिशिरात्ययेन, मानससरस्त्रोयमिवागस्त्योदयेन, सुकविकाव्यमिश्र-
 सज्जनपरिग्रहेण, गम्मतलमिव सरत्काकागमेन, सप्रसादमपि किमपि
 मे प्रसादितं हृदयम् । आचक्ष्व कार्यं विचक्षण, किमप्य ते संपादयिष्ये ।
 तावन्मदनुभावासादितदिव्यशक्तिः प्रत्यहमितो यस्या मृहीतविकट-
 म्भासुदान्तवनितादुन्दपरिबृतः कमलगिरिकंदरममनुकिसपाद-

कल्पवृक्षैस्तलनिषण्णकिंनरारब्धगान्धारमामगीतिरमणीयेष्वितस्ततः प्रवृ-
त्तसुखरमन्दाकिनीस्रोतःसरणिसिच्यमानबालपारिजातालबालकेषु सवि-
ज्रमभ्राम्यदभ्रमूकलभकरावभज्यमानसंतानकसरसपल्लवेषु हरिचन्दन-
कृतागृहोदरप्रसुप्तसुरतस्त्रिजसुरवनितामिनन्यमानमन्दानिलानीतश्रीस्त-
लपङ्क्तुण्डश्रीकरेषु नन्दनवनाम्यन्तरेषु सविस्मयत्रिदशपालिकस्थलोक्तिः
ग्रीडासुखमनुभवसि । अथाधुनैवाधिगतविद्याधरेन्द्रभावः संकल्पान्ति-
न्तरीपनतमनल्पधातायनसहस्रालंकृतममलचीनांशुकवितानलम्बमानमुग्ध-
मौक्तिकप्रालम्बमनिलदोलायमानद्वारवन्दनमालाप्रवालमुपहारकुसुमसौर-
माध्वमधुकरझङ्कारसुखरमणिकुट्टिमं विमानमधिरुद्ध विदग्धवल्लभास-
नुहृत्कदम्बकामुयातो विलोकयन्विविधान्याश्चर्यापि तशैलद्वीपकनना-
मुदधिमर्यादा मेदिनीं पर्यटसि । अथ मदीयप्रार्थनाया सुदितपुरेण
तेभानुमोदितेन भस्तमुनिना स्वयमागत्य सूत्रितमनाहतज्वनन्मेघमुरज-
मनोहरमेकदेशोपविष्टतुम्बुस्तारब्धमानवीणारणद्वान्धारमाममागृहीतवेणु-
किंनरगणोपगीयमानविबुधसम्प्रति प्रसिद्धमूर्च्छनमुद्विलासरम्भामिनीय-
मानरघुपुरःसरादिमूपालचरितमुज्जतप्रासादशिखरचन्द्रशालायां रचितर-
जभूमिरवसरेषु द्रष्टुमागतानामष्टादशद्वीपमेदिनीपतीनां दर्शयसि स्विष्यं
भेदाविभिन्नं । किं बहुना । अन्यदपि यत्ते मनसि वर्तते तत्सर्वमा-
वेदय, येन विरातां पश्यसि ।' इति वादिनीमेव सा वरपतिरुपजात-
संमदः सप्रश्रयमवादीत्—'देवि, सर्वमुपपन्नमेतत् । किं न संभाव्यते ।
अथ तसुरसहस्रमौलिभिन्नान्तपादः पुर्नदरोऽपि देवस्त्वत्प्रसादादासादयति
सुरलोकराज्यसुखानि । वासुकिरपि त्वयि सानुरागात्प्रमुरगकामिनी-
वत्प्रकलापोपवीज्यमानतनुः पालयति पातालनगराणि । कुबेरोऽपि
त्वत्सन्निधनाभिधीनां साक्षो ज्यस्तः । सागरोऽपि त्वयि संमूतया

स्वाकरत्वमुपगतः । तिष्ठन्तु चैते । नीचप्रकृतयोऽपि त्वया परिगृहीता
 जगति गुरुतां परमागता दृश्यन्ते । तथाहि—प्राणिविशेषास्त्रि-
 शकलमपि मुख्यः पावनानां शङ्कः, भुजङ्गकुलदूषितमपि बन्धं
 चन्दनम्, प्राकृतजनगृहीतदण्डमपि छायाभिभूतमाज्ञोपरिस्वं धार्यते
 ह्यम्, जसकृदासादितकलहोऽपि हरिणाङ्गधवलस्य यशसो भाजनं
 करवालः, तिर्यङ्मलोऽपि गोमयो हरितः श्लाघ्यः । किं च वर्ण्यते—
 स्त्रीरजलघिमर्भसंभवाद्द्वितीया कामधेनुस्त्वम्, सुरद्वमसदवासिनी जङ्गमा
 शूलता, चक्रवर्तिचक्रकृतार्चना चेतनश्चिन्तामणिः । किं च
 प्रयच्छसि प्रसन्ना प्रणयिनाम्, किं वा न विदधासि कल्याणमाराध्य-
 यानानुजीविनाम् । यद्यपि त्वया कथंचिदुपजातकूपया मनोरथा-
 नामप्यपथभृताः सकललोकहृदयहारिणः सुप्रसादसदृशाः पृथक्पृथ-
 क्मर्शिताः समृद्धिविशेषाः, तथाप्येतेषु नास्ति मेऽमिलाषः । अमुनैव
 पूर्वपुरुषप्रभावोपार्जितेन विभवलेशेन कृतार्थोऽहम् । न मे प्रयोजनं
 दिव्यजनोचितैरुपभोगैः । अथ येनकेनचित्प्रकारेणानुग्राहोऽयं जनो
 ग्राहयितव्यश्च कमप्यभिप्रेतमर्थम्, तदलमन्येनेदमेव प्रार्थितासि—
 यथाहमेषामशेषभुवनवन्दितावदातचरितानां चतुरद्विवेलावधेर्वसुधरा-
 भुजामखिलदिग्विखलविमर्षतोदग्रप्रतापतया तुलितनिजवंशादिपुरुषादित्य-
 यशसामिक्ष्वाकुर्वश्यानामवनीभृतां पश्चिमो न भवामि, यथा च देवी
 मदिरावती जगदेकवीरात्मजप्रसविनीनामसत्पूर्वपुरुषमहिषीणां महिमा-
 न्भगनुविषत्ते, तथा विधेहि ।’ इत्यभिधाय लज्जया किंचिदवनतमुखोऽभ-
 वत् । देव्यपि श्रीरीषदवनमितवदनतामरसास्त्रवचसो विषीच्छति वाक्पथ-
 मुज्जिताया निस्तरङ्गतारकेण चक्षुषा क्षणमात्रमतिष्ठत् । मुहूर्ताच्च किंचि-
 द्दुर्लभमितवदना शरज्ज्योत्स्नाविशदेन दशनांशुजालकेन समनसः प्रसा-

मिव दर्शयन्ती मन्दं मन्दं विजहास । व्याजहार च—‘नरेन्द्र, निव-
गोत्रसंततेरविच्छेदाय मदिरावत्याः पुत्रमिच्छसीति निश्चितं मया ।
केवलमिदं पृच्छामि । किमेष वक्तव्यं वचनभङ्गाद्युक्तिगम्यः कृतोऽर्थः ।
पुत्रं देहि मदिरावत्या इति व्यक्तमेव किं नोक्तम् । अन्यथोक्ते
कृतोऽपि वृत्तान्तमुपलभ्य समुपजातेष्वर्थाः कदर्थयिष्यन्ति मामन्या
अपि प्रणयिन्य इति कश्चिदाशङ्कः । न कश्चिदत्रास्ति दुर्ज्ञेयः
प्रतिपक्षो वा तवास्मत्परिजने, यस्मासां निवेदयिष्यति । एको महोदरः
प्रयत्नेन रक्षणीयः । तेन त्वीदृशेष्वतिनिपुणदृष्टिना गोपितोऽपि
यादमवगाढस्त्वदीयालापस्य तात्पर्यार्थः । कथयिष्यति च केनापि
प्रकारेण निःकारणापकारी नियतमेष जाल्मः । प्रकृतिकेलिप्रियतया
कोपयिष्यति च ताः । काममेषं च बुद्धिकौशलेन रक्षितमपि
नृणाञ्चोपगतं व्यसङ्गमप्रतिविषेयम् ।’ इत्युक्त्वा विरराम ॥

क्षितीशोऽपि तेन प्रसादातिशयशंसिना श्रियः परिहासवादेन
द्विगुणतरोपजातसंभदः स्मिन्त्वामन्दमवदत्—‘देवि, प्राञ्जलोत्तया कृतं
प्रार्थनमतिव्रीडाकरमिति मन्यमानेन मया प्रयुक्त्यमीदृशी वचनयुक्तिर्न
तु भयेन । त्वया हि प्रसादपरया संप्रति कृतः स्तौकारः । पूर्ववत्
दण्डं न विमेषि, किं पुनर्महोदरात् । किं विलम्बते । यात्यथमिद-
नीमेव मुष्कः । शक्नोति यदि न रक्षितुं शुद्धम्, आवेदयतु
शतशुणीकृत्य मङ्गाक्षितमिदम् । ता अपि सपत्नीबहुमाननिशमनोत्पन्न-
मस्तराः कुप्यन्तु कामं पुत्रकाम्यन्तः । किं मे करिष्यन्ति कुपिता
अपि । मया नैव ता प्रसादनीयाः । त्वयि कृतप्रसादायामिदानीमक-
गता मे तदीयचिन्ता । यथा मदिरावत्यास्तथा तासामपि त्वया पुत्रो-
न्नयितव्यः । एवं च तत्कृत्वा कदर्थना मे नास्ति दुर्ज्ञेयं मां भगवती

जीवन्ते ।' इत्युक्तवति राजनि निहस्य जातहर्षा लक्ष्मीः पुनरबोचत् ।
 —'राजन्, अकृतपर्याप्तमतः परम् । नर्मकर्मणा जिता त्वयाहम् ।
 किं स्वतिमात्रचतुरोऽपि वञ्चितस्त्वमेतेन दक्षितालीकोन्नतिना महा-
 पुरुषताभिमानग्रहेण, येनैवमुपदक्षितप्रसादायमपि मयि न किञ्चित्त्वया
 प्रार्थितम् । सर्वथा यदस्ति तदस्तु । कस्ते मनोरथानां प्रतिपन्थी
 भविष्यति । त्वाराधेयमुवनश्रयस्यातकीर्तिरातजनपरिश्रमक्षमः क्षमापति-
 पुन्दवन्दितचरणारविन्दो वन्द्यकृताष्टादशद्वीपभूपाळमुन्दरीभिः सादस्-
 विषायमानशुद्धान्तवधूचरणपरिचर्यश्चतुर्दशिवेलाशिलोच्चयशिलाभि-
 स्वातभण्डिशिलादारुमयजयस्तम्भो मत्प्रभाषादधिरेण मोक्षा भूमिगोचर-
 स्सैचराधिपतिराज्ययोः प्रतापवान्मुत्रः । यस्योत्पन्नमङ्गचित्राष्टापदपाद-
 पौठप्रान्तसततनिषण्णः सविभ्रमोत्सिप्तैर्दक्षिणकरैः प्रचल्यश्वसरेषु
 बालव्यजनकानि विलासयन्नुत्तिकाविदग्धतां चास्तीति प्रकटिताष्ट-
 भाहुदेहद्वयोः जनोऽयम् ।' इत्युदीर्य भूयो जगाद—'नृपचन्द्र,
 गोऽवमसदृशसभकिहृत्तद्वयेन महापुरुषचित्तवृत्तिसहचरीमौचित्यमुदा-
 मोदिवभागेन चन्द्रतपोभिमानो दिव्यमुक्ताफलपः पूजार्थमुपकल्पित-
 स्त्वया मे, सोऽनल्पमभ्युदयममिलप्यन्त्या भवत एव मया प्रदत्तः
 सर्वथा प्रयत्नेन रक्षणीयः । यदा च नवयौवनत्रया प्रतिपन्नसर्वाङ्गस्त-
 वाङ्गजो भविष्यति तदा तस्य भूषणार्थमुपनेतव्यः । यद्यपि सुचि-
 त्तवर्त्तचितेन सततानुगामिना समृत्येनेव शुभकर्मणा कृतरक्षायां
 महापुरुषाणां सर्वदापि दूरवर्तान्येन दुरितानि, तद्यापि नीतिरनुसर्तव्या,
 यतोऽस्य संप्रामभूमिमक्तरतोऽपि विशददुर्गानि बाहयानस्य विषया-
 णीषु कार्यवशेन विस्ततोऽन्येषु च सर्वप्रव्यमाणापदिषु स्नानके-
 तिसहस्रोऽसौ विरोधतः क्षनिषाप्रजिह्वकः । सर्वदा निर्विघ्नमस्तु ते

प्रयोजनम् । अनुजानीहि मां गमनाय । मयापि प्रसूतेनैव निर्यतया
निर्जनवासस्तत्तिविदप्यहानि दक्षिणाशाविभूषणेषु शिकुटमल्ल्यादिषु
वेलामर्तेषु क्षीरोदप्रभृतिषु महार्णवेषु नन्दीश्वरप्रमुखेषु द्वीपेष्वन्येषु
चास्तिरमणीयेषु प्रदेशेषु विहृत्य भूयस्तत्रैव तुहिनाचकशिखरवनादि-
सुखतदर्शने स्वसन्नानि पद्मनाभि महाहृदये गन्तव्यम् । त्वमपि मयनुकूला
गच्छामुना स्वमावासम् । अध्यात्म(स्त्व) राज्यधुराम् । आवेहि
विषयोपभोगमुखेषु प्रणयम् । आत्मदर्शनामृतेन विरहाकुलीकृतप्राणाः
प्रीणीहि सर्वाः प्रणयिनीः । प्रवर्तय यदृच्छया सुहृज्जनेन सार्धम-
प्राप्त्यनर्मालापरहस्यगोष्ठीः । अनुभव सुरगरथसिन्धुराधिरोहणसुखानि ।
विधेहि कृत्रिमनदीतरङ्गमारुतावतारशीतलेषु ममद्वनसहकारपादस्तले-
ष्वनुत्तालगुञ्जन्सुरवरवमतोहरमन्तःपुरपुरंघ्रिजनेच सार्धमन्विवारितमनः-
प्रसरः पुराणवाक्यपीपानोत्सवम् । कुरु सफलानि रङ्गशालसु लासिका-
जनस्य निजबलोकनेन लासलीलायितान्यपराण्यपि नियमग्रहणकाल-
स्यक्तानि । चिन्तय निराकुलः सफलानि राजकार्याणि । अद्यैव तव
मया व्यपनीतो नियमनिगडग्रन्थिबन्धः ।' इत्यभिधाय दत्त्वा च शंसि-
तप्रभावमवतार्य करसलाह्वालारुणामिधानं प्रधानरक्षाकूलीयकन्मीकाम-
त्रलितोत्तमाङ्गा कराञ्जलिबन्धसमकालसितमुखी स्मगित्यदर्शनसमाप्तम् ॥

गतायां च तस्यां सविषादविसम्यः स्थित्वा पार्श्विकः क्षणं
कोणमेकमायतनस्याश्रित्य परिचारकैः पूर्वमेव प्रकल्पितं कुशतल्प-
ममात् । । निषण्णस्य चास्य संज्ञातपरमनिर्वृतेरतीतमनुप्यमावमिव
देवभूयंगतमिव सर्वलोकविलम्ब्यतामत्यक्षमिवाणिमादिगुणाधिष्ठितमिव
सुमनस्रसृष्टिसंहारक्रियाक्षममिव देवतद्वत्तत्तदुद्मानमालानं मन्यमानस्य,
क्षणं शक्रावतारगमनस्योत्सवाख्यस्य, क्षणं ज्वलनप्रयस्य रूपसंपदं

निरूपयतः, क्षणमुत्सृष्टदिव्यतामिमानममुराणि तदाभाषणवचांसि
चिन्तयतः, क्षणमिन्द्रसदसि नाकिभिः प्रस्तुतामात्मगुणस्तुतिं
हृदयेनावर्तयतः, क्षणं शक्रावतारायतनलस्य मुक्ताफलहारस्य प्रभावम-
द्भुतं भावयतः, क्षणमात्मनः कण्ठच्छेदकर्मणि कठोराशयतां विमृशतः,
क्षणमादरव्यापारितासेः स्वभुजदण्डस्य सर्वशक्तिविधातमकाण्ड एव
जातमालोचयतः, क्षणमग्रतः सहसैव दर्शितदिव्यनिजरूपाङ्गरानलक्ष्मीं
ध्यायतः, क्षणं तस्याः प्रकटितप्रसादातिरेकस्पृहणीयानि श्रवणा-
मृतस्यन्दीनि जन्मफलमूतानि जल्पितानि सरतो विस्रवःश्रीव
कौतुकमयीवाश्चर्यमयीव प्रमोदमयीव क्रीडामयीवोत्सवमयीव निर्वृति-
मयीव भृतिमयीव हासमयीव सा विभावरी विरामममज्जत ॥

जातप्रमोदोदायां च पाकशासनककुभि शयनादुत्थितस्य दुर्बिनीत-
निरवशेषप्रभातावश्यकविधेरवसरोपस्थायिना स्वकर्म संपादयितुमादृतेन
ज्ञातिवारिमिवारिकजनेन विरजीकृतविविक्तलतायामविरलप्रसूनप्रकर-
गाञ्जि देवतागृहप्राङ्गणवितर्दिक्कामुपविष्टस्य नातिनिकटवर्तिना
निर्वर्तितप्रातःसवनस्नानक्रियेण सद्यो जलक्षालनविमलनिरायामा क्षीम-
धारिणा क्षितावुपविष्टेन विशिष्टाप्तपरिचारकगणेनोपास्यमानस्यास्य
दर्शनार्थिनः सकलदर्शनार्थपरिभाषनालङ्घनबुद्धिप्रकर्षा महर्षयः श्रोत्रियाः
ग्रन्थानमग्निणोऽमाल्यवृद्धा भूर्वाभिषिक्तनृपतयो महासामन्ता ज्ञातयः
सुहृदः समग्रनगरलोकाभेसराश्च पौराः समाजमुः ॥

प्रतीहारसूचिताश्च प्रविश्य यथोचितकृतप्रणामाः परिजन-
विश्राणितेषु यथासोम्यं स्वासनेषूपविशन् । क्षणमात्रनिभृतैश्च तैरप्यु-
त्थनच्छायावलोकनोल्लसितचित्तवृत्तिभिर्देवताप्रसादविषये हृतप्रभः
सकलजन्मसमन्तपुरःसरं राजलक्ष्मीस्वस्थानगगनपर्यवसायं सर्वलो-

यथावृत्तं प्रदोषवृत्तान्तमकथयत् । आदिष्टान्यतमपरिष्कारकोपनीतं च
तं त्रिदशादासादितं दिव्यहारमङ्गुलीयकं चादर्शयत् । तत्क्षणोपजात-
परमप्रीतिमिश्र तैः कौतुकवशेन मुहुः कथामावर्तयद्भिः, मुहुः
प्रभावमावर्णयद्भिः, मुहुर्धर्मसामर्थ्यं समर्थयमानैः, मुहुः सास्त्रिक-
तामुदाहरद्भिः, मुहुः सत्यादिगुणगणं गृणद्भिः, मुहुर्महिमानमुत्कीर्त-
यद्भिः, मुहुः साहसिकतामुद्वहयद्भिः, मुहुः पुण्यपरिणतिं प्रपञ्चयद्भिः,
विस्मयस्रोतदृष्टिभिरनेकप्रकारममिनन्धमानः परां मुदमधत् । मस्तुत-
कयाविच्छेदे च तैः प्रवर्तितो गृहगमनाय किमपि ध्यात्वा तिर्यञ्च-
लितदृष्टिरनतिदूरोपविष्टमनुत्सवणोदारवेषाकारधारिणं महोदधिनामानं
प्रधानरत्नाध्यक्षमैक्षत । ससंभ्रमोपसृतं च तं विनयवामनीकृतदेहायामं
वामपाणिस्पृष्टवसुधावलम्वितरकरवृत्तोत्तरीयपञ्चप्रान्तमुद्रितमुखमुन्मुखै-
क्षणं सादरमवदत्—भद्र, चन्द्रातपाभिधानोऽयं हारः प्रतिदिवसमर्च-
नीयानां चिन्तामणिप्रभृतीनां प्रधानरत्नानां मध्यवर्ती कर्तव्यः ।
अयमपि बालारुणाख्यो दिव्याङ्गुलीयकालंकारः स्वमर्यादातिवर्तिनं
दुष्टसामन्तानां दमनाय दक्षिणपथमधितिष्ठतो वज्रायुधस्य प्रस्थापनीयः ।
वक्तव्यश्च तत्प्रधानप्रणयी विजयवेगः—एष यामिनीयुद्धेषु विषम-
क्षसैन्यसंनिरुद्धस्य वज्रायुधस्य पाणिप्रणयितां त्वया नेतव्यः ।
‘तथा’ इति तेजास्वीकृतादेशश्चोत्थाय तैः प्रधानराजलोकैः परिवृत्त-
प्रवर्त्यमानकुलदेवताविशेषपूजम् अम्यर्च्यमानमुनिजनम् आरभ्यमाण-
गुरुभक्तिगौरवम् आराध्यमानचिन्तामणिगणम् आरभ्यमाणदिग्देवता-
बलिकर्मकर्मम् क्रियमाणदीनानाथलोकशोकोच्छेदम् आरब्धनिर्विच्छेद-
सप्ताहिककर्मकाम्यकलुशलम् आगृहीतकनकभृङ्गारेण हरितकुशगर्भ-
पाणिना पुरोहितेन तत्तत् इतः प्रकीर्यमाणशान्त्युदकशीकरम् उप-

कुरुष्वमानपक्षमीश्राद्धम् अविगतविविक्कृषापीडमानसैर्द्विजन्मभिः
 शत्रुमण्डपाजिरमण्डलकसंनिधादावद्वयमण्डलैर्मन्त्रोच्चारणरितौ सुगन्धपुष्प-
 मालनृपतिसंतानोदयश्च अहरहः श्रोत्रियविश्राणनार्थमाद्वयमापन्नां
 कुण्डपरिमण्डलासीनां गवाशुत्कर्णतर्पकानुसृताभिः परम्पराभिराभ्यर्च-
 सापवाहकक्षान्तरम् आप्नातधूपपरिमलाभिष्टाभिरनेकभक्तिभिः कृताञ्ज-
 भशभिरामकुरमुकुटिभीषणमुखीभिरग्रतो विषयविरचितास्तलिना राव-
 कुकटद्वाननेन किं किमित्याकुलाकुलमापृच्छन्मानाभिः सुत्रप्रमज्जिता-
 भिरभित्तपितवस्त्वनुमुपैर्बोधोभिराभ्यासमानत्परिजन्म उपनीतकुसुम-
 वाम्बूलेन पुरोवर्तिना नृपतिस्त्यक्तिलेकेन होसकृष्टिषु निरुत्सनेनाह-
 कादिभ्यश्च प्रति प्रवर्तयता कर्णपिशाचिकाविचानेष्ववघासयता दहशुभ-
 स्वप्रफलानि पृच्छता दिवानिशमुपास्यमाननैमित्तिकम् अवितभावेन-
 सासुदनिदास्यातप्रसवलक्षणानां क्षोणिपालकन्यानामुद्राहनाय राज्ञः
 अणयिलोकैः प्रवर्त्यमानाम्भक्षम् अवधीरित्तापरकयेन स्थानस्थानेषु-
 विष्टेन देशकालान्तरितनरेन्दपरिज्ञानानि प्रशंसता विवक्षितपुरुषफला-
 वासिदृष्टान्तरमीष्टदेवतासेवाप्रभावमुद्रावयता निरपत्कपूर्वनृपतिपुत्रज्यो-
 पायप्रधानाः पौराणिककथाः प्रस्तावयता देवद्विजप्रसादादिहापि सर्व-
 शुभं भविष्यतीति प्रकृते योजयता राजलोकेनातिवाधानान्दिवसम्
 आसोपदिष्टदृष्टप्रत्ययौषधपानप्रसक्ताभिः सिग्धमधुराभ्यवहारिणीभिरक-
 र्णगुणोपेतम् अपेतदोषैरपि वज्रमणिभिर्वर्जितं जाल्यरत्नजातभारव-
 कलाभक्षितं कलयन्तीभिर्वज्रादिदोषवन्ध्यानि श्रद्धाप्रवयेन चेतसा
 शातीनां द्विजातीनां च गृहेषु प्रशस्तफलानि प्रदिष्कतीभिर्दिव्यक-
 जतया गृहीतवामकरतलाङ्गुलमूलस्थूलरेखासंस्वाकं सस्तीनां मुहुरीदुः-
 श्लेणेन क्षुत्तिमुत्सेन वचसा श्रयमानमुखसुमाह्वयभिः प्रशस्तपवित्रा-

च देव्याः पुत्रो भविष्यति न वेति संनिधावेव परिचारिकाभिरनु-
 ज्यमानाप्रगल्भशिशूनां भीतभीतेन मनसा वचनमाकर्णयन्तीमिरुज्झि-
 तान्यकर्तव्येन बुद्धसंप्रदायागतानि विविधौषधानि प्रयुज्जमानेन महानरे-
 न्द्रलिखितानि मन्त्रकण्डकानि बध्नता दृष्टप्रत्ययप्रतीतपरिवाजकोपदिष्ट-
 नीत्या क्षपनमङ्गलानि प्रवर्तयता शुद्धान्तजरतीजनेन शश्वत्क्रियमाण-
 गर्भग्रहणोपचाराभिः पुत्रकाम्यन्तीभिरन्तःपुरकामिनीभिर्विधीयमाना वि-
 विधप्रतविशेषम् पञ्जरशुकैरपि प्रस्तुतवादिभिर्बन्दिभिरिवोच्चार्यमाण-
 मङ्गलम् अन्तःपुरसारिकाभिरपि परिमितव्याहारिणीभिराराध्यजरतीभि-
 रिव वितीर्यमाणराजवनिताशीर्वादम् अर्मकैरपि विनयनिवृत्तैः प्रवीण-
 पुरुषैरिव निवार्यमाणबुद्धदासीपरस्परकल्हम् सर्वतश्च प्रशान्तेन
 शुचिना शुद्धवेष्टधारिणा परिजनेनाधिष्ठितम् उत्साहमयमिव प्रयत्न-
 मयमिव श्रद्धामयमिव विनयमयमिवाचारमयमिव राजकुलमव्रजत् ॥

तत्र च समाहृतसमस्तोपकरणेन परिजनेन यथाविधि विहित-
 मञ्जनोपचारः सकललोकाचारकुशलाभिः ससंभ्रममितस्ततो विचरन्ती-
 भिर्वारवनिताभिः कृतावतारणकमङ्गलः क्षणमात्रं विलम्ब्य ताम्बूल-
 कर्पूरातिसर्जनविसर्जितपुरोधःप्रमुखमुख्यद्विजाति 'उत्तिष्ठत । यजामो
 देवतायतनेषु' इत्यभिदधानः संनिधानमाजं प्रणयिजनमासनादुत्स्रौ ।
 अनुत्थितासमराजलोकपरिवृतश्च तत्कालमेकहेल्योच्छलितेन सम्पुर्णिता
 दिगन्तरेषु मुहुर्मुखन्यस्तकस्तलप्रतिस्फुलनविस्फारितनिनादानां नन्दिनां
 जयशब्दकलकलेन कथितनिर्गमो द्विजावसरमण्डपाभिर्जगाम ॥

सत्वरनिषादिदौकितकरेणुकारुदश्च प्रश्नादधिरूढेन ताम्बूलकरक्या-
 मित्रा विधूयमानचामरः पुरःप्रधावितोर्ध्वाकृतकनकवेत्रप्रतीहारनिर्दिश्य-
 मानमार्गेण गृहीतविविधहेतिना प्रकृतिनिवहेन विराजमानः पृष्ठतः प्रच-

लितेन च संभ्रमोत्तालगतिना गन्धोदकक्षीररज्यदधिभृतः शीतकुम्भकुम्भा-
 जुद्धहता ज्वलार्द्रकर्पटावगुण्ठितविचित्रकुसुमदाममार्गान्वेष्टकरण्डकान्कल-
 यता मलयजकाश्मीरकृष्णजाकृष्णामुरुकर्पूरपूर्णानि रत्नभाजनानि विभ्रता
 स्कन्धदेशारोपितांश्च विचित्ररूपान्महार्हवस्त्रभारकान्धारयता गृहीत-
 कक्षासपुरुषाधिष्ठितेन प्रेष्यलोकेनानुगम्यमानो राजकुलानिरगच्छत् ।
 गत्वा च शक्रावतारे प्रथममेव विहितपूजासत्कारो नगरदेवतायतनेषु
 सर्वेष्वानुपूर्व्यां विचचार । चिरदर्शनादभिनवीभूतकौतुकस्य चास्य
 अहङ्गच्छया पुरमासादसुरसदनकूपोद्यानवापीसहस्रसंकुलामकालः पव-
 नप्रकटितोत्सवैः पौरलोकैः प्रतिभवनमुत्तम्भितानेकरागवस्त्रध्वजप्रभा-
 विस्तारितापूर्वसंख्याभयोध्यां पुरीं पश्यतः, कचिददर्शनादुन्मनीभूत-
 मानसं मान्यभृषिजनं गत्वा तदाश्रयेषु दर्शनेनानन्दयतः, कचिदुत्थाय
 सादरमग्रतः कृतनमस्काराञ्जलिबन्धाजगरवृद्धान्सगौरवमालपतः, कचि-
 त्सितकुसुमदामदर्शनपुरःसरमावेदितनिजप्रयोजनद्विजातिजनमवधानदा-
 नेनानुगृह्यतः, कचिदर्शनपश्चावतीर्णेषु शीर्णदेवतायतनेषु कर्मारम्भाय
 सपदि संपादितपूजासत्कारान्सूत्रधारान्न्यापारयतः, कचिदासन्नसेवक-
 निवेदितदानविच्छेदासु दानशालासु दीनानाथपथिकसार्थस्य सविज्ञै-
 षमन्नपानशयनौषधादिदानमधिकृतैः प्रवर्तयतः, कचित्त्वस्त्रानितेषु सरःसु
 तटरोपितानां वयस्त्वच्छादिविटपिनां पालनार्थमुद्यानपालानुद्यमयतः,
 मार्गघटितं च सूक्तवादिनं दरिद्रयाचकसार्थमर्थसंभारेण भूरिणा
 कृतार्थीकुर्वतः, तीव्रतिम्बांशुकरनिपातोपतापितः स्रुतःसमाचिख्यासुरिब-
 प्रत्याससाद मध्याह्नसमयः । सबलमुद्धृतहरित्कुशेन प्रातरेव धवलितो-
 दयाचलकुमशिस्रमवचित्य तारकाकुसुमविसरमुल्लसितेन मन्दमन्द-
 सरूपेण प्रेर्यमाणस्यन्दनो नमकमन्दाकिनीस्नानमिव संप्रचार्य मनसि
 विहायसो मध्यमध्याकरोहान्बुरुहिणीनाथः ॥

क्षितिपालशिबिलितकरग्रहाः स्वेदनिःश्वासनिव- समुत्सङ्गमुष्णान-
मसतः सैरासैरमारेभिरे ककुमः । तरुमूलदृश्यमानद्वयमपरिमण्डल-
च्छायमवलयाचलवदातपदाहविच्छेदाय देहनिहिताद्रूपमिनीदला इव-
लक्ष्यन्त नगरोपान्तवनभुवः । पर्याकुलितपर्यन्तगृहनिवासिगणिकानेना-
संवेक्षणा इव सुरगृहाङ्गणेषु रे सुरतश्रान्तदेवलकवदनवातनिर्मराध्मास-
कुक्षयो विशृङ्खलं घूपवेलाशङ्काः प्रमिलशङ्खधरन्मदासारसित्तराजध्मा-
मतस्थिरे जलावगाहाय । सलयममतः प्रहतपटुमृदङ्गपटहाः पट्टहस्तिनः
कपाटदारुपाशकनिर्दयास्फालनवाचाला निग्रहोन्मुखापणिकसंघृतपण्यासु
विपणिवीथीषु प्रत्यापणद्वारमघटन्त कालायसतालकानि । क्रमेण च
कठोरतां प्रपन्ने दिवसत्तारुष्ये किञ्चिदुपरतपौरकोलाहलायां नगर्या
विनिर्गतमामलोकस्तोकसंगमेषु ॥ शृङ्गादकेषु ॥ प्रहृष्टजलच्छाजसत्त्व-
धर्ममात्रप्रस्थादिप्रथितदेवतास्तुति-ल्लोकासु, वन्दिताचार्यचरणशिष्य-
गणसंमियमाणनिजनिजपुस्तकासु, क्षणमात्रप्रवृत्तयदृच्छलापरमणीयासु-
तिष्ठन्तीषु विद्यामठव्याख्यानमण्डलीषु, अनुचरगृहीततैलामलककङ्कतेषु
प्रस्थितेषु खानाथ सरयूतटानि तिलदर्भपत्रिकापूर्णपत्रपुटवित्रपाणिषु
श्रोत्रियेषु न्यञ्चच्चक्षुःशकुनिपीयमाननिम्नविश्रान्तसारणिजलासु, विस्त-
रवृक्षमसमुच्छ्रसत्सलिलमज्जत्सोपानासु गृहकर्मविरताभिर्गोहिनीभिरक-
नाद्यमानासु ॥ मवनवापीषु तृपितकलविह्वलकवालाकुलितपर्यन्तेषु
सूर्यमाणेषु द्विजकुमारिकाभिः कुटजलेन निष्कुटलतामण्डपावलम्बिषु
प्रपिकार्कपरेषु करार्पितोन्मृष्टतारताम्रभाजनासु दिवसलक्ष्मीष्विव सभा-
स्वन्मण्डलासु हिण्डन्तीषु देवतायतनमण्डलेषु विमलान्तरधरासु वृक्षा-
मर्तृसंघ्योपासनीत्युकासु गृहन्तीष्वभ्यु(१)कृणमनुष्यणावलोकितगलन्ति-
कामूलसंगलज्जलकणासु द्विजातिगृहिणीषु गृहामिमुसतल्लासासीन-

वायसकुलावलोकितबलिषु ह्यमानेषु वैश्वदेवानलैष्वध्ययनमुखरेष्वि-
 तस्ततोऽमत्सु गृहपतिभवनवनस्वण्डमरेषु भिक्षाचरेषु प्रवातपट्टशा-
 लावलम्बितपञ्चरे पाकपिञ्जराणि कलयति तरुकलानि संवृतालापे
 शुक्लारिकाकलापे निवृत्तरसवतीधूमेषु समुपलिप्यमानाजिरभूमिषु
 प्रक्षाल्यमानासनेषु मार्ज्यमानकांस्थरजतादिभाजनेषु भोजनशालासंचार्य-
 माणाविविधाहारपाकेषु प्रतोलीशिखराधिरूढे पुरोहितपरीक्ष्यमाणाध्य-
 यनमुखरोन्मुखद्विजेषु सर्वतः संवृतेषु सन्निपां भवनेषु भूमिपतिरबलो-
 जिताभिमत्तनगरीभदेशः सभासादितावसरैः श्रवणमूलमागत्य मन्त्रा-
 कृत्याय प्रवर्तितो मागवश्लोकैरभिकृतैश्च राजलोकैः प्रवृत्ते शनैः शनैः
 स्वनिवासमागन्तुम् । अवहिताघोरणचालितवारणश्चोर्ध्वोद्धृत्य विधृतेन
 सत्कालमाक्रान्तचूडामणिं दिवसमणिमहदृष्टपूर्वभाराद्गुह्यमागतेन पौर्णमासी-
 हिमगमस्तिनेव निवारितललाटंतपातपःशिलातपत्रेण ह्यश्वुरोद्धतरध्या-
 नेणधूसरितनेपथ्यैरातपम्लानमौलिदामभिः सर्वतोऽनुगम्यमानो नृपति-
 मिरुपधुपरि संदानितानेकवन्दनमालमूर्ध्वविधृतवेत्रयष्टिभिः प्रथममेव
 सत्वरप्रविष्टैरितस्ततः महितदृष्टिभिर्द्वारपालैर्निरीक्षिताशेषकक्षान्तरम-
 न्तरिक्षोल्लेखिभिरनेकशतसंख्यैर्येषां सितप्रासादैः सर्वतः समाकुलं
 राजकुलमाससाद ॥

७ द्वारदेशे च तस्य विधृतवाहनस्तिमितभावासगमनाय तिर्यगुन्नमित्त-
 म्मुखसंज्ञया प्रस्थाप्योभयतः पार्थिवसमूहमन्तः प्रविश्य द्वितीये द्वारे
 वारणाववततार । निवारितपरिवारलोकश्च द्वारपालैः परिमिताक्षराजपुत्र-
 परिवृतश्चरणाभ्यामेव गत्वा मध्यमां मण्डपिकां तन्मध्यभागे तल्लक्षणो-
 पलिप्ताया निरन्तरक्षिप्तसरसपुष्पप्रकरसुरमेरास्थानवेदिकायाः पृष्ठभागे
 प्रतिष्ठापितमुभयतः संयोजितमृगाङ्गमणिदारुनिर्मितोद्वारस्तत्वारणकम-

नृष्टमाहितोष्णकाञ्चनपीठमीषजस्तकुसुमदगर्मदलावदातमच्छषवलपौतप-
 द्वांशुकपटाच्छादितं दन्तपटमध्यास्त । व्यपास्तसकलविहारकालकल्पित-
 शेषः प्रक्षालितचरणपल्लवश्च परिचारकगणेन सत्त्वरोपसृतघृतकरक-
 र्किकरावर्जितेन शिशिरवारिणा प्रक्षाल्य बलसंक्षोभधूलिधूसरश्रमस्वेत-
 लवलेखं मुखेन्दुमग्रतः स्थापिते मणिपतद्भङ्गे प्रक्षिप्य कतिपया-
 नुदकगण्डूषानुपस्पृश्य परिमृज्य चाभ्यग्रहस्तसाटकमाहिसत्त्वरोपकै-
 कितेन वस्त्रपल्लवेन सहस्तपल्लवं वदनमादरगृहीतजलार्द्रतालवृन्तेनान्य-
 तमपरिचारकेण मन्दमन्दमुषवीज्यमानो मुहूर्तमिव स्थित्वा द्वारदेशस्व-
 कटुककटुरवाकृष्टधावमानसंभ्रान्तवारिकम्, उत्सारितकान्तपुष्पवलिन-
 लिनायमानकुट्टिमोत्सङ्गम्, अङ्गणोपान्तपुञ्जीभूतभूरिमुञ्जानकलोकम्,
 व्यौत्सुक्यतरलारालिकश्रेणिसंचार्यमाणानेककाञ्चनस्मालीसहस्रम्, आह-
 रव्यापृताक्षपौरोगवभिरीक्ष्यमाणसुद्वपरिजनप्रवेशनिर्गमावस्थानम्, अनि-
 लताडितोद्दण्डकाण्डपटकप्रस्तुताकाण्डताण्डवम् आहारमण्डपमयासीत् ॥

तत्र विविधचित्तीर्णविततरत्नस्वालशतशबलितक्षितितले नृपासना-
 सन्ननिषण्णभिषजि संनिधापितशुकसारिकाचकोरकौञ्चकोकिलप्रमुख-
 यन्त्रिणि तत इतः मेढ्रदरुणसुकुमारपाणिपल्लवाभिः कल्पलताश्चिरि-
 संचारिणीभिश्चित्ररक्ताभरणदिव्यांशुकधराभिर्चारमणीभिरुपनीयमानम-
 नोभिलषितानेकमक्षयपेयप्रकरो यथास्थानमुपविष्टेन प्रधानपार्थिवगणे-
 नान्येन च प्रणयिना राजलोकेन परिवृतः कुर्वन्तन्तरान्तरा सह
 सुहृद्भिर्नर्मभोजनकर्म निरवर्तयत् । उपस्पृश्य च समाधातधूपधूम-
 चर्तिरुद्धृत्य दूरं कर्पूरमुगनाभिसंभेदसंभृतामोदेन प्राणेन्द्रियानन्दिना
 धन्दनद्रवेणाग्रहस्तो गृहीत्वा च ताम्बूलमप्रतिकूलमाषिभिरशेषकलां-
 शासकृतपरिचयैः परचित्तविद्धिः सुहृद्भिर्नुगम्यमानो गन्धसलिल-

च्छटासेकशिशिरीकृतसकलभित्तिक्षणापतत्पवनपुञ्जगुञ्जन्मणिगवाक्षगु-
ञ्जामपराह्वरम्यामावासहस्यशिखरप्रान्तवर्तिनीं दत्तवलभिकामगच्छत् ॥

तत्र च सितस्वच्छमृदुदुकूलोत्तरच्छदमुदग्ररत्नप्रतिपादुकप्रतिष्ठमुम-
यपार्थविन्यस्तचित्रनेत्रगण्डोपधानमध्यासितविशालमणिशिलावेदिकाङ्क-
विह्वमदारुपर्यङ्कमधिशयानस्तत्कालसेवागतैर्गीतशास्त्रपरिज्ञानाय दूरारूढ-
मर्वैर्गन्धर्विकोपाध्यायैः सह वेणुवीणावाद्यस्य विनोदेन दिनशेषमनयत् ।
अस्तशिखरपर्यस्तमण्डले च तरणावुत्पीर्य कृतसकलसाध्यकृत्यो विषाय
देक्तासपर्यामागृहीतविकटशृङ्गारवेषो घटितपरिवेषैः सर्वैः परिहृजो
भूतासिपट्टप्रभापटलपोषितप्रदोषतिमिरैः शरीररक्षाविभावधिकृतैर्वीर-
पुरुषैर्द्वारदेशोपविष्टसोपग्रयनानेकप्रधाननगरलोकमनेकमङ्गरचितरत्नाव-
लीतरङ्गितमसृणमणिकुट्टिमोत्सङ्गमविरलप्रकीर्णपुष्पप्रकरमखिललोकप्रा-
ग्नीयसंगमाभिर्मर्त्यलोकलक्ष्मीभिरिव राजलक्ष्मीं द्रष्टुमेकहेलयोपगता-
भिरनर्घ्यैरभारणभूषिताञ्जयष्टिभिर्वारयोषामिरापूर्वमाणपर्यन्तं कचित्सु-
स्तापीनसचिवंपुत्रविचार्यमाणनव्यकविनिबद्धकाव्यगुणदोषविभागं कचि-
दाबद्धमण्डलीकवैपश्चिकप्रपञ्च्यमानललितपक्षमग्रामरागं कचिन्नाम्नित्वा
धिकारसेवकचारपरिवार्यमाणविकटवेत्रासनोपविष्टप्रधानसचिवं कचिल्लि-
ङ्ग्यमाननिःसंख्यराजाज्ञालेखमुद्रासिन्दूरपूरारुणीकृतदिवं यत्र कचिच्च-
तुरपरिहासरञ्जितराजगणिकाकटाक्षकणकृतार्थीकृतपूर्वसंसृष्टविटसामन्तं
कचिददानरुष्टदुष्टप्रतीहारहठनिर्भर्यमाणरोषदष्टौष्ठकण्ठव्रातं सर्वतश्च
अकटिताहंकारैः परुषहुंकारवित्रासितजनैरुद्धतांस्तर्जयद्विर्मन्यलोकं
कृताञ्जलिपुटैरावर्जयद्विरूर्ध्वस्थितानुपवेशयद्विरनुपयुक्तान्निष्काशयद्विर-
धिकृतान्स्वकर्मसु व्यापारयद्विर्वावदूकानमूकजते धारयद्विर्महाप्रतीहारैः
कृत्यवेक्षणं द्वारदेशादपश्चान्तसकलपदातिपरिवारैरुद्धंशुभमिष्टकृतभावा-

शिरोभिसखण्डलच्छिन्नपिच्छैर्गिरिभिरिव शिखरदीप्यमानवज्राग्निगिरि-
तस्ततो निषण्णैरेकैकानुचरकृतसाहायकैर्महादण्डनायकैरभ्यासितमध्य-
मतिभूयस्तथा च राजलोकस्य कुच्छूलभ्यनिर्गमप्रवेशावस्थानम्रस्थान-
मण्डपमगच्छत् ॥

तत्र च नृपतिर्देवताराधनव्यतिकरेण चिरकाललब्धावसरमतिदूर-
दंशितादैरः प्रधानदौवारिकैः प्रविश्य प्रविश्य प्रत्येकशः कारितप्रण-
ममुपनीतविविधोपायनकलापं द्वीपान्तरायातमवनीपतीनां प्रधानप्रणवि-
लोकमवलोकनासनदानसंभाषणादिना यथोचितं प्रयुक्तेनोपचारेण
पूजयित्वा स्थित्वा च क्षणं विसर्जितस्थानलोकः स्तोकशुचिसमाचार-
परिचारकपरिवृतः सर्वतः कृतालोकेन पुरतः प्रसर्पता मतिरभसदोलाय-
मानकज्जलस्निग्धनीलशिखाकलापेन दीपिकानिवहेन वैश्रवारीसमूहेन च
समकालमावेष्टमानवर्त्मा शुद्धान्तमगच्छत् ॥

तत्र चाविरलविप्रकीर्णपुष्पबलिश्चबलितातिमसृणमणिकुट्टिभे विकट-
पत्रभङ्गविचित्रचामीकरस्तम्भविरचिताचारुष्यपरिविस्तारिततारनेत्रपटवि-
ताने वितानकप्रान्तलम्बमानलोलमुक्तासज्जि ज्वलदङ्गप्रयष्टिप्रदीपप्रक-
टितप्रशस्तभित्तिचित्रे सुकल्पिताचरणतरुतलोपशोभिनि शय्याश्रितो-
भागनिहितधौतकलधौतनिद्राकलशो विशालवेदमनि कृतावस्थानां
निवर्तितनिरन्तराहारग्रहणेन निगृहीतवृत्तिना सकलराज्यसुखोपभोगे-
ष्वतिदुष्करेण व्रतचरणेन मर्तुरदर्शनेन च प्रकामकर्षितशरीरागुजिज्ञता-
लङ्कारामप्यकृत्रिमेणकान्तिसुकुमारतादिगुणपरिगृहीतेनाङ्गमाधुर्येण सुक-
विवाचमिव सहृदयानां हृदयमावर्जयन्तीं ज्योत्स्नाकटातनिर्मलाम्बर-
धारिणीं राकारजनिमिव वारंवारमभिगताधिकविकाशसंपन्ना सुखेन
परिपूर्णमिन्दुमण्डलं तुल्यन्तीमुपनीतविविधवज्राभरणमुत्सवागतं कपु-

वनितावर्गं सहस्रगुणमूल्यैरंशुकै रत्नालंकारैश्च संभावयन्ती शक्रावतार-
ममने सवहुमानेन, वैमानिकदर्शने सविमयेन, दिव्यहाराङ्गुलीय-
कालंकारलामे सपरितोषेण, वैतालरूपाद्यावर्णेन सत्रासेन, कण्ठच्छेद-
समये समासादितमूर्च्छेन, राजलक्ष्मीनर्मभाषितश्रवणे सहासोच्छासेन,
आविस्तेचरचक्रसाम्राज्यसुतवरधास्यवसरे समारूढपरमानन्दनिष्पन्देन
मनसा, पार्श्ववर्तिपरिजननिवेद्यमानं पत्युरतिक्रान्तयामिनीवृत्तान्तमा-
कर्णयन्तीमनतिदूरवर्तिनीभिः संनिधापितसितकुसुमदामदूर्वाक्षतदधि-
लक्ष्मिरमलकाञ्चनस्थालविनिहितोच्छिखज्वलत्पिष्टमयमङ्गलप्रदीपाभिः
प्रत्यग्रविरचितचतुष्कचारुणि मणिवितर्दिकापृष्ठपीठे प्रतिष्ठापितवित्त-
हेमपट्टाभिर्मुहुर्मुहुर्द्वारदेशप्रहितलोचनाभिः प्रतिपालयन्तीभिः क्षोणी-
पालागमनमतिरुचिरवेषाभिरन्तःपुरविलासिनीभिः परिवृतां मदिरावती-
मद्राक्षीत् ॥

इष्टं च दूरविकसितस्मिताद्द्रष्टृदृष्टिस्तां ससंभ्रमकृताभ्युत्थानां करे
मृहीत्वा तत्र मणिवेदिकापृष्ठवर्तिनि समीपोपविष्टैर्युगपदुत्थाय विहितप्र-
णामैः प्रधानान्तर्वेशिकैः सादरमुपदर्शिते स्पर्शवति हेमविष्टरे न्यवेक्ष्यत् ।
उपविष्टश्च दक्षिणं पार्श्वमाश्रित्य तस्याः क्रमेणैताभिः सकललौकिका-
चारकुशलाभिर्वास्वनिताभिः प्रयुक्तमवतारणकमङ्गलमन्वभवत् ॥

अथ पुरोहितपुरःसरेषु विहितसायंतनस्वस्त्ययनकर्मस्वपक्रान्तेषु
प्रमोदसलिलप्लुतेक्षणसु दत्त्वा कृतानुदीरिताशीर्षु निर्गतासु बान्धव-
वृद्धासु प्रसितेषु यथा स्वमधिकारसदनानि सौविदल्लेषु प्रारब्धपरि-
हासपेशलकथासु स्मिता सुहृत्तमपसृतासु सख्याजं प्रियसहचरीषु
प्रकटिताङ्गरागशुचिषु प्रमृष्टमणिदर्पणासु संयुत्सर्पितविलासदीपवर्तिषु
संनिधापितकुसुमपट्वासताम्बूलरत्नालंकारपटलकासु निर्यातासु शुद्धान्त-

शय्यापालिकासु विविक्ततामुपगते द्वारकपाटसंघटनेन विसर्पदगर-
वनसारधूसोद्धारसौरभे वासमवने भूमिपालस्तिर्यगावलितकण्ठकाण्डेन
षट्पुण्डरीकेण प्रत्यवयवं विलोक्य स्पृष्ट्वा च करतलेन मन्दमन्द-
मानन्दनिर्यत्पुलककलिकाकोरकितानि मदिरावतीगात्राणि किञ्चित्
कुञ्चितेक्षणः सकृप इव खिन्नाक्षरोद्धारं शनैर्व्याजहार—‘देवि,
हृदमायासितासि । मयैव गाढकृतनिश्चयेन त्वदर्थसिद्ध्यर्थमध्यवसितौ
देवतासमाराधनविधौ किमिति निष्कारणमियन्ति वासराणि प्रकृति-
कर्कशजनोचितैर्व्रतकर्मभिः कदर्थितोऽयं सततसुखोचितस्त्वयात्मा ।
किमर्थमेषा मदङ्गशय्याशयनलालिता ललिताञ्जिशायिता निरावरणासु
स्थण्डिलस्थलीषु स्थलारविन्दकेसरसरससुकुमारा काययष्टिः । किमिति
निर्दये निसर्गपेलवं मध्यभागमनुदिवसमुपवासैः कर्षयन्त्याकुलप्रकृति-
कर्कशस्थास्य कुञ्चयुगलस्य साहाय्यकमहो ते बालिशत्वम्, अहोऽना-
लोक्यत्वम्, अहो यदृच्छाकारिता ।’ इत्यभिधाय सत्त्वरकृष्टसंनि-
कृष्टविलासोपकरणपटलकः सविलेपनां सालंकारां सतिलकां सावतंसां
सशेखरां स्वकरेण तां चकार ॥

दृष्ट्वा च विरतनिमेषया दृष्ट्या सुचिरमतिचारुणा तेन वेषप्रहणेन
तैश्च तत्कालमाविर्भूतैः प्रियप्रेमातिशयजन्मभिः स्मरविकारैर्द्विगुणतर-
रस्यदर्शनां सुहृदमाश्लिष्य शयनीयमनयत । तत्रैव च तया सह
सुष्याप । स्वल्पावशेषायां च क्षपायामघोमुखविषाणकोटिनोर्ध्वचरणेन
लाञ्छनमृगेण विधूतमूलाग्रभागव्यत्यये व्रजस्यस्तमस्ताचलचकोर-
कामिनीमन्दमन्दाबान्तविच्छायविरसचन्द्रिके चन्द्रमसि प्रतिवेळ-
मुज्जतनतशिखेषु तत्क्षणमुदयमानमरुणमिव वातायनान्तरेणावलोकयत् ।

मुनिजप्रभापहारमीतेषु वासभवमप्रदीपेषु प्रभातपरुषमारुताहतासु
 तनुतमिश्रच्छेदपल्लवकृतनिवेशमवश्यायजलबिन्दुजालमिव नक्षत्रनिव-
 हमजलमुज्जतीष्वाशालतासु पर्यायविघटमानाष्टदिग्भागदलं विकटय-
 मानकुक्षिकोटरमरविन्दमिष मधुपङ्क्तिदिग्वेलिकुलेषु गगनमपहाय तत्
 इत्यः प्रयात्सु संख्यारागरञ्जितेषु रजनीतमःसु राज्ञा १ राजतगिरि-
 शिखरमविरुद्धायाः श्वेतवसनसम्बिलेषनालंकारकमनीयभूर्तेर्मदिरावत्याः
 सौन्दर्यजदुहितुरिव हेरम्भमम्बरादवतीर्य पुरःस्थितमपारपरिबलान्धैः
 सर्वज्ञे विपतद्विरान्ताश्चकारमुखरिताशामुखैरहमहमिकया विष्णुध्वज-
 कपोलमदकारिनिर्झरमलिकुलैः कुचकुम्भविन्यस्तविकटपुष्करेण करेण-
 कृष्याकृष्य स्तन्यसापिकन्तं तमे सुरेन्द्रवाहनं वारणमपश्यत् ।
 लपशान्तनिद्रश्च मङ्गलतूर्यनिर्घोषेण सप्रहर्षमुत्थाय प्रथमतरमुत्थितायाः
 धेवि, संपन्नास्ते गुरुजनाशिषः । प्रसन्ना समासचैव देवी राजलक्ष्मीः ।
 भविष्यत्वशेषभूभृच्चक्रचूडारत्नमचिरेणैव सूनुः ।' इत्युदीर्य प्रकटितादरो
 मदिरावत्याः स्वप्नमाचक्षे । सापि बद्धावधाना सविस्मयब्रीडभवनतेन
 शिरसा तमश्रौषीत् ॥

आनन्दभरविनृम्भमाणोद्दामपुलकोपचितसर्वावयवा च प्रतिपञ्चेव
 स्रजोगर्मेण द्विगुणमुपजातशोभा तत्क्षणमजायत । स्थित्वा च
 किञ्चित्कालमुपस्थिते च राज्ञि निर्गत्य रतिगृहाद्यथाक्रियमाणमुचित-
 व्यापारमन्वतिष्ठत् । अनतिबहुषु च व्यतीतेष्वहस्त्वनन्तरोज्ज्वलौ
 स्नाता शरादिवसकरमूर्तिरिव भास्वरं तेजो बभार गर्भमुदरेण । निवृत्त-
 रजःसङ्गापि पाण्डुतामगच्छत् । चलितुमसहापि खेलौलसपदन्यासम-
 करोत् । दधत्प्रापि तनुतातानकमुपचिता बभूव गात्रयष्ट्या । कृष्ण-

१. खण्डा एव. २. संख्यासङ्गत्वान्मधुपङ्क्तिदिग्वत्त्वम्. ३. दिशि लक्ष-
 यलम्पदपदः, खेला क्रीडा तथालस. ४. श्वामेन तारकेणोचितां युष्मत्.

सारोचितामपि क्षीरघवलामवत् दृष्टिम् । तथा च प्रकृतिमन्दापि
 तस्या गतिरमन्दायत । पीनापि जघनमण्डली पीनतामयजत ।
 सततमात्मनाधः कृतस्य मध्यस्य गौरवं पश्यन्तौ स्तब्धस्वभासेदुषे
 दयितनिर्दयाश्लेषसुखरसस्य च स्मरन्तौ शुचेव श्याममुक्ता । समस्त
 स्तब्धौ । प्रवृद्धयोश्च काममनयोः स्नेन रूपेण भारमुद्रोदुमक्षमेव क्षामत्त
 मुभोच मध्यलक्ष्मीः । अनपत्यतादर्शनदुःखतप्तां निर्वापयितुमिह
 कन्धुतामायताः प्रसक्तुः पदन्यासेषु निःश्वासाः । प्रतिदिवसमुपचीय-
 मानगर्भा च सा सकललोकाश्चर्यकारिणोऽमिलाषविभ्रमानभृत । तथा
 हि—वासभवनाञ्जणभ्रमिषु सिन्ध्याशरदात्मसत्त्वे मानससरःपथसि
 ससस्त्रीजना ज्ञातुमियेष । मध्यंदिननिदाषजनिता उत्कण्ठायल्लक्ष्मी
 पल्लवितकल्पपादपल्लताकुलेषु कुलगिरिनिवन्धनारामेषु स्तुमयितुमिह ।
 विभुधनुन्दपरिकृता शश्वतेषु सागरान्तरद्वीपसिद्धायतनेषु सांध्यमार-
 ज्यमप्सरोगमिः प्रेक्षानृत्यमीक्षितुमाकाङ्क्षत । अग्रतः प्रपञ्चितविचित्रा-
 ख्यानकेन श्रव्यवचसा कथकनारीजनेन विविधं विनोद्यमानापि
 दिव्यकथासु कर्णं ददौ । विधृतविकोशपुष्करेण तथा निजकरे यथा
 सुभटनिकरे दृष्टिमनयत् । अपास्तरणपरिकरं प्रकाशगुणवन्तमपि
 दृष्ट्यलोकं पर्यङ्गमिव सौचज्जमैक्षत । सर्वदिग्व्यापिना पत्युरपि प्रतापेन
 समस्तप्यत । प्रदीकृताशेषभूभुजा गुरुजनस्यापि गौरवेषु क्लान्निभ्रममत् ।
 अपणयिनापि प्रार्थिता सर्वस्वमदित । कृताङ्गकारेऽपि करुणापरा
 प्राणिनिवहे बभूव ॥

पूर्वेषु च क्रमेण किञ्चित्सातिरेकेषु नवसु भासेषु सारतिथिवार-
 क्रमणाश्रितेऽतिश्रेयस्वहनि पुण्ये गृह्यते यथास्तमुक्त्वास्नानस्थितैः कौतु-

क्रादिव शुभग्रहैरवलोकिते विशुद्धे लम्बे, लम्बचारुतादर्शनजातपरि-
 तोषायामिवोर्ध्वमुख्यां होरायामग्रत एव जातेन सहितमखिलप्रजा-
 भ्रमोदेनाद्वितीयरूपमजनयत्तनयम् । उत्पन्नमात्र एव च कार्यान्तर-
 नियन्त्रितोऽप्यननुपालितपरस्परसरमसपदन्यासरणितनूपुरैः पुत्रजन्म
 स्तयमारूयातुमुत्सुकैरिव पुरः पुरोभवद्भिः पादपल्लवैः प्रकटितसंभ्रमः
 पूर्णपात्रमहणाय भूमिपालामिमुखमचलत । सकञ्चुकिकिरातकुञ्ज-
 कलमूकवामनोऽनेकशतसंख्यः शुद्धान्तवारस्त्रीजनः प्रमुदितपौरजन-
 ज्ञानजयाराधनीवरः प्रतिभवनमाहतानामसंख्यकाहलाशङ्कशङ्करीशङ्क-
 षटेहानामनुसृतः पटीयसा स्नातृतेन वादित्राणामाह्वयमिव नर्तनाय
 व्येज्जि वैमानिकवधूवृन्दमाकारयन्मिव महोत्सवालोचनाय दिक्षु लोक-
 मालपरिषदमादिशन्मिव रत्नावलीयोभ्यरत्नानयनाय पृथ्वीतलोपान्तेषु
 यथोनिषीन्वभ्राम । मथनभ्रान्तमन्दरविघूर्णितमहार्णवध्वानधर्वरो जगति
 नान्दीषोषः । प्रसर्पक्षितस्ततः प्रस्तुतपरीहास इव तत्कालमधिगत-
 विकाशासु प्रमुदितास्त्रिव दिक्षु चिक्षेप । पिष्टातकपिञ्जरसरोजकिञ्जल्क-
 जालमुद्यानानिलः । कृताध्ययनभङ्गविद्वज्जनविसर्जितानि प्रष्टीकृतैकैक-
 चठरच्छत्रहस्तार्पितविशालपूर्णकलशानि युगपदुच्चारिताशीः परम्पराब-
 धनवाचालानि चेलुरन्तःपुराभिमुखमखिलानि विद्याशुभशालान्तेवासि-
 भण्डलानि । प्रचलितारुणपाणिमणिपल्लवमन्दोलितानि नीललीलालक-
 भङ्गमामङ्गुरमुरोजस्तवकभारेण रणरणिताररत्नाभरणमालानिलाहत-
 कल्पकृतावनसिव ननर्त सान्तःपुरं नगरनारीवृन्दम् ॥

अवनीश्वरोऽपि परमोत्पन्ननिर्वृतिर्जलकटाहक्रोडनिक्षिसनादिका-
 निहितचक्षुषा गणकनिबहेन निश्चित्य देव्याः प्रसवलभमागतेन
 मुहुर्मुहुर्नेकभकारैः कृतोपवर्णनमाकर्ण्य जन्मग्रहबलं बालकस्य कृतम-

जनादिकृत्यशुभे मुहूर्ते निवर्तितानुचरलोकः परिगतप्रान्तमुत्तातसत्रैः
समन्ततो वीरपुरुषैः प्रशस्ततरुपल्लावस्तृतभुखेन द्वारशाखासङ्गिना
मङ्गलकलशयुगलेनावभासितमुदारगन्धोद्धारगुमुखधूपधूमधकारदूरीकृत-
तदुद्धचक्रवकाक्षिसंचारमचिरधौतचरणाभिः प्रविश्य साशीर्वादवन्तः
प्रक्षीर्णकुसुमाक्षतकणाभिर्वन्धुवृद्धाभिराबद्धमङ्गलगीतकोलाहलमदच वा-
द्यपरिजनप्रवेशेन प्रशस्तालापिना सकललौकिकाचारकुशलेन 'कुरुत
हरिचन्दनोपलेपहारि मन्दिराङ्गणम्, रचयत स्नानस्थानेषु रत्नचूर्ण-
स्त्रस्तिकान्, दत्त द्वारि नूतनं चूतपल्लवदाम, विकिरतान्तरुत्फुल्लपद्म-
जोपहारम्, कारयत सर्वतः क्षान्तिसलिलक्षेपमकृतकालक्षेपम्, आहरत
भगवतीं षष्ठीदेवीम्, आलिखत जासमातृपटलम्, आरमभ्वमार्य-
वृद्धासपर्याम्, निवृत्त पर्यन्तेषु शयनस्य सद्योभिमञ्जितां रसाभिवि-
रेक्षाम्, इत्यादि जल्पता तल्पनिकटोपविष्टेन शुद्धान्तःप्रतीजनेन
क्रियमाणविविधशिशुरक्षाविधानमविरतचलत्तालवृन्तनिर्वाप्यमानसना-
सरसोदपानोदकशरावमधिकोदञ्जितात्मभिरन्वञ्जलावस्थानैरुत्थाय वि-
स्मितैरिव त्रिभुवनातिशायिशोभमर्भकरूपमवलोकयद्भिर्मङ्गलप्रदीपैः
प्रकाशिताभ्यन्तरभदूरस्थितात्मव्यापारसत्त्वरसूतिकं प्रियायाः प्रसूति-
ग्रहप्रविशत् ॥

प्रविश्य च सतर्पमुद्धतप्रहर्षसितो विस्रयस्तिमितपक्ष्मणा लोचन-
शुणेन स्फुटविभाव्यमानसकलचक्रवर्तिलक्षणां यस्यां प्रतिक्षणमवलोक्य
सूनोस्त्रिभुवनविलक्षणामवयवश्रियममन्दनिर्गतानन्दाश्रुविन्दुरप्रतिपाद-
नीयां सुखमयीं कामपि दशां प्राप । निर्गत्य च विमोचिताशेषबन्धनः
सदृशमाधिपत्यस्य भूतेरुदारतायाः प्रमोदस्व च निजस्य विस्रायित-
जगज्जयं मासमाश्रभनुदिवसमुत्सवमकारयत् ॥

अतिश्रान्ते च षष्ठीजागरे समागते च दशमेऽहि कारयित्वा
 सर्वनगरदेवतायतनेषु पूजाम्, मानयित्वा मित्रज्ञातिवर्गम्, अभ्यर्च्य
 शुकजनम्, दत्त्वा समारोपिताभरणाः सक्त्याः सहस्रशो गाः सुवर्णै-
 च प्रचुरमारम्भानिःस्पृहेभ्यो विप्रेभ्यः स्वप्ने शतमन्युवाहनो वास्य-
 षत्तिर्दृष्ट इति संप्रधार्य तत्स्यैव स्वप्नस्य सदृशमाल्मीयनाम्नैकदेशेन समु-
 द्हायवाच्येन चार्थेन समर्थितानुद्वारं हरिवाहन इति शिशोर्नाम चक्रे ॥

अत्रेण च प्रसवदिवसादारभ्य तत्कालोपजातप्रसवाभिरभिनव-
 र्णयनोपचितपरिमण्डलस्तनीभिरव्यङ्गनीरोगाङ्गयष्टिमिरिष्टे मिप्रमोहा-
 दिभिर्दुःखैरनुपतप्ताभिरासतया निपुणमवधृताभिर्घात्रीभिस्नवरत्नमुपचर्य-
 माणस्य शुद्धपक्षचन्द्रमस इव प्रतिदिवसोपचीयमानदेहावयवकान्तेर-
 स्त्रिलवेदोक्तविधिविदा वेधसेवापरेण स्वयं पुरोक्ष्वा निवर्तिताजप्राश्न-
 मादिसकलसंस्कारस्य यस्य समाहृतसमग्रमङ्गलोपकरणाभिरन्तःपुरवृद्धा-
 भिरिषिषंध्यमारभ्यमाणवतारणकक्रियस्य सर्वयुर्वेदपारगैर्मिषग्मिर्मङ्ग-
 सिद्धिलब्धप्रसिद्धिभिश्च महानरेन्द्रैरतन्द्रितैर्मुहुर्मुहुः प्रतिजागर्यमाणस्य
 अकटितसंभ्रमाभिरन्तःपुरिकाभिराहयाह्वय गाढमास्त्रिष्यमाणस्य स्थान-
 स्थानारोपितमहाप्रभावानेकमणिभिः प्रधानभूषणैः प्रसाधितललित-
 सर्वाङ्गस्य धृतायुधान्तर्वशिकत्रातसत्ततानुगम्यमानमार्गस्य स्वभावरम्येषु
 मणिकुट्टिमेषु क्रीडाशैलकटकेषु नन्दनवनप्रासादकेषु कृत्रिमापगापुलिनेषु
 च कपोलदोलायमानकमनीयकाकपक्षैः क्षितिपालदारकैः सह क्रीडासुख-
 मनेकप्रकारमनुभवतो निरङ्कुशप्रचारस्य पञ्चवर्षाणि तस्यान्तःपुरेऽ-
 तिचक्रमुः ॥

अवतीर्णे च षष्ठे किञ्चिदुपजातदेहसौष्टवस्य व्यक्तवर्णवचनप्रवृत्ते-
 र्बिनयारोपणाय राजा राजकुलान्तर एव कारित्वान्वयविचारः

सम्यगावेशितगुरुकुलानामवगताखिलशास्त्रमर्मनिर्मलोक्तिबुद्धीनामाना-
मलब्धजन्मनामसन्मार्गगतिनिर्णयविद्विषां विद्यागुरुष्णमहरहः संग्रहम-
करोत् । उपनिन्ये च तेभ्यः शोभनदिनमुद्धतं निवर्तितसमस्तैकवर्ष-
सावमनुपहतसूक्ष्मसौमकल्पितोत्तरासंगमनुलिप्ताङ्गमामोदिभ्यमलङ्कृतमोक्ष-
प्रत्युरसमासुक्तमुक्ताकलापमुपरचितरोचनातिलकरुचिरललाटमुत्तमाङ्ग-
दितमालतीमुकुलगण्डमालमवदातवेषतया सविशेषदर्शितादरमम्युत्थि-
त्रयाः पुरः सरस्वत्याः सितांशुषवल्या शरीरच्छाययेव च्छुरितमात्म-
जमवनिपतिपूजाविशेषवर्धितप्रीतयश्च तच्चिर्विशेषदर्शिनः पुरःसरम-
शेषाप्यपि यावच्चोदीनि शास्त्राणि तस्मै क्रमेणोपादिक्षत् ॥

कुमारोऽपि सत्ताभियुक्ततया गुरुणां निमग्नपरतया दुर्विनीत-
तन्निधेः स्वाधीनतया सर्वांगभोगनिबन्धनां कुशाभीयतया च निज-
मुद्वेगस्यैव कालेन तेषामभ्यन्तरोऽसवत् । अमुक्ताभियोगश्च दशभिर्द-
न्दैश्चतुर्दशापि विद्यास्थानानि सह सर्वाभिरुपविद्याभिर्विदांचकार ।
कला शास्त्रं च निरवशेषं विवेद । विशेषतश्चित्रकर्मणि वीणावाद्ये
च प्रवीणतां प्राप । मुजबलं चास्य विस्मापितसुरासुरं केसरिकिशोरस्यैव
सहजं शारीरमभवत् । आरब्धकार्यस्य त्रिभुवनेऽप्यशक्यमविजेषम-
साध्यं च किमपि न प्रायेणामूत् । एवं च परिप्लुताशेषशस्त्रमासादि-
तसकलास्त्रविद्वज्जमुपलब्धसर्वबुधजनसाधुवाद्भारुद्धनवतरुण्यरुद्धमी-
लब्धपरिपूर्णसर्वावकवशोममनुमोदितविद्याशुरूजनेन हरिवाहनमति-
ह्रन्ते षोडशे वर्षे हर्षनिर्भरो राजा विसर्जितैराकारणाय सादरमुदा-
राकारवेषैः प्रधानपुरुषैरनुगम्यमानमतिभूकसा विभवेन स्वभवनमग्नि-
नाम् । निवर्तिताखिलगृहप्रवेशमङ्गलश्राव्य नगरवाद्यायामकपुष्पमालङ्कृत-
माक्यदलङ्किताभमदभ्रवरेणस्तम्भसुश्रूयते । निस्वातन्त्र्यात्कुम्भपूर्णकुम्भो-

आसितद्वारदेशमनेकगजतुरङ्गशालासिरामं कुमारमवनमकारयत् । कर्तु-
कामश्च यौवराज्याभिषेकं तस्य साहाय्यकार्यमाज्ञाभरसहं प्रजया
पराक्रमेणाकारेण विनयेन वचनविन्यासेनोद्यमेनापरैश्च त्यागाशौर्य-
गाम्भीर्यादिभिः प्रमुगुणैर्घृतानुकारमुर्वीपतिकुमारसादरप्रेषितैः प्रणिधि-
पुरुषैरनिशमुर्व्यामन्वियेष ॥

एकदा च तं प्रातरेवास्थानमण्डपोपविष्टमध्यासितविकटहेमविहर-
मन्त्रातल्लङ्घ्यः कृतमिरन्तरावस्थितिभिरुर्ध्वस्थितैराबहुपङ्क्तिभिः शरीर-
रक्षाधिकारनियुक्तैर्वीरपुरुषैरुभयतः परिक्षिप्तमनतिनिकटनिश्चरासी-
निभृतवल्लभराजलोकमम्यर्णवर्तिनीमिरनवरतचामरोत्क्षेपचलितकलावि-
काञ्चनवलयाभिर्दारविलयाभिरुपवीज्यमानवपुष्पमुषःकालसेवागतेन सह
प्रविश्य कतिपयप्रणयिनी राजसूनुना प्रणम्य सविनयमवनीतलोपविष्टे
स पितृचरणविन्यस्तनिश्चलदृष्टिना हरिवाहनेनोपास्यमानमागृहीत-
त्रिप्रकनकवेवला प्रतीहारी प्रविश्य क्षितितलन्यस्तजानुहस्तयुगला
सज्जितं व्यजिज्ञपत्—‘देव, संप्रत्येव दक्षिणापथादागतो दक्षिण-
तण्डाधिपतेर्वज्रायुधस्य प्रसादभूमिर्विजयवेगनामा प्रधानपुरुषः सकल-
पुरुषार्थसिद्धिसंपादकं देवस्य पादयुगलं द्रष्टुमुत्कण्ठितो द्वारि तिष्ठती-
त्याकर्ण्य देवः प्रमाणम् ।’ अथ निपालस्तु संस्मृतवचनेन तस्याः
पूर्ववृत्तमङ्गलीयकप्रेषणवृत्तान्तमधिगतप्रीतिः ‘प्रवेशय’ इति तां
सादरमवदत् । अथ पार्थिववचनानन्तरमेव ■ ‘यदाज्ञापयति देवः’
इत्युक्त्वा सत्वरमास्थानमण्डपाभिर्जराभोक्षणमात्रनिर्गतायां च तस्यां
द्वारदेशमहितलोचनो महीपतिः प्रविशन्तमीषत्क्षामवपुष्पमुपरचित्रराज-
दर्शनोचितवेषमचिरच्चातमपि मार्गवातातपमुष्टगात्रत्वक्त्या मल्लिनमिवो-
पलक्ष्यमाणमतिचिरदर्शनादपरिचितमिव परकीयमित्रान्यथाभूतमिव

कश्चिदुपकारः संगरेषु सेनापतेस्तुर्वदीयस्य । स जगाद—‘देव, स
 कृतो येन कश्चिदन्यः करोति । आकर्षयतु देवः । इतः समन्तराती-
 तवर्गे निवृत्तास्वविरलजलसारवर्षासु वर्षासु प्रवृत्ते संवर्तितसिन्धुपूरपयसि
 परिषमत्कलमकपिलयमानसैवदारिके बद्धस्तम्बतृणसंघाघमायसीमृत्तिज-
 मितविजिगीषुपार्थिवजमोस्ताहे शपस्तमये सेनापतिरर्थशास्त्रपरामर्शपूत-
 मस्त्रिभिरमात्यैः सहकृतकार्यवस्तुविधिः प्रशस्तेऽहनि स्मस्तबलपरिश्रु-
 त्त्वरत्नलघूदितमुज्ज्वलवलिप्तारिभूपाक्षिरःशेखरे कुसुमशेखरनामान-
 मवनिपालमुष्णलवितुकामः कुण्डिनपुरात्काश्चिमण्डलमिष्टसमन्वज-
 र्भ्रमेण चाबद्धदृढकक्षाभिवाटोपकम्पमानविततकेतुमेव वनराजिसिरि-
 र्यज्ञापदेशस्तम्भितोदयमगस्त्यमुनिमभियोक्षुमुच्चलितामिर्विन्ध्यशिसर-
 खीभिरिव करिषटाभिरन्धकारितैराज्ञाकृष्टानां दुष्टसामन्तानामनीकैरापू-
 र्यमाणकटकविनिवेशः काश्चिदेशमविशत् । कुसुमशेखरोऽपि किंचि-
 त्तदपतया तमुपसर्पितुमनीहमानो हीनबलतमः च योधयितुमपारयत् ।
 कालातिशयमत्र प्राप्तकालमिति चेतसा निश्चित्य संवर्गितसमग्रोपकर-
 णकलापः शास्त्रमार्गनुसारेण दुर्गसंस्कारमनवरतमन्वसिष्ठत् । अन्वहे च
 दृश्यमानासन्नग्रामकक्षामुपहतवर्हिर्जलाश्रयामन्तःप्रवेशितप्रभूतधान्यामुष-
 संगृहीतप्रचुरयवसैन्धनामुदक्तजीर्णवापीकूपप्रवाहः निष्कासितनिःशेषासा-
 रलोकां विषमितप्राकारमूलसमभूतलामवतारमार्गदुर्गामीक्षतस्नातवर्ण्या
 विवारिताविज्ञातजननिर्गमप्रवेशामप्रमत्तासुपुरुषगुल्मकप्रतिपन्नसकलप्र-
 तोलिरक्षाः पाणिक्षेपणीयपाषाणकूटस्फुटितप्राकारासन्नस्थलामनिधत्तव-
 स्नानहयसप्तिसैन्यसतताशन्यपर्यन्ताः प्राकारशिसरोत्सन्नसुश्रितविभिन्-
 नधनचयां काश्चिनगरीमकरोत् । अपरित्यक्तसमरामिलाब्ध साहायक-
 सैन्यसविधवर्तिनामवनिपालानामनुसंधानाय प्रधानदूतमदृष्ट्वा काश्चिपोत् ।

श्रुतमविधोऽपि प्रकृत्यमेषणः प्रणिधिपुरुषेभ्य उपलब्धं तस्य तत्राविधं
 सुमारम्भमधिकोपजातसंरम्भः सरभसप्रधावितामिरुनीकिनीभिरागत्य
 विहितोपरोधः पर्यन्तेषु काञ्चयाः स्कन्धावारममुञ्चत् । कृतासप्तसूत्रेण
 प्रावृष्टेष्वजलधरव्यूह इव पौरलोकानां महान्तं सातकमकरोत् । स्फुरन्त्या
 सज्जीकृतसप्तदसामजघटाविघटनाय दुर्गस्य तेन कृतविसर्गाः क्रमेण
 निर्जम्भुः । आविष्कृतादोपदुःप्रसहैव्य तैः सह प्राकारशिखरवर्तिनः कुम्भि-
 मशोखरराज्यलोकस्यान्योन्यकृतनिर्मत्सर्नानि समत्सरसुभटसिंहनादवधि-
 रीकृताभ्यर्णवासिजनकर्णघोरजिनीरन्ध्रपाषाणक्षेपक्षणमात्रस्थलीकृताम्बर-
 तल्लानि निर्दयप्रहततूर्ध्ववपर्यासितकातरकरशस्त्राणि यन्त्रविशिसामितस्तै-
 लज्जटाविघटमानविकटप्रदातियुष्कानि । कद्रुस्फुरतिरोहितमुखपञ्चम्यामा-
 नमक्षरतूल्यभ्रानि । क्रोधवह्नीवपुःशूयमाणदुर्गस्यैरिमिदुःखक्रोमाभि-
 विरसितफरफारकमार्ग्यमानप्राकारस्वण्डीप्रवेशानि । तुण्णपूलकोल्का-
 लप्रदीप्तकरिसारिनिःसरद्विहस्तहस्त्यारोहाणि वेगलमाधितसत्ताराचवि-
 लीयमाननृपतिकाञ्चनमुकुटानि कुठारताडितप्रतोलीकपाटनिःखनानुसा-
 रनिपतस्मबलपाषाणवर्षाणि कृतकलकलआमीणावलोक्यमानप्रहारविक-
 लनिद्रवद्विपघटानि भयानकानि च कुतूहलकराणि च क्रोधज्वलाम्भि-
 त्वासावहानि च विनोदमृतानि च निर्वेददासीभिः च प्रतिदिनम्
 योधनाभ्यसम्बन्धः ॥

एवं च काञ्चीप्रहणरक्षणविधौ विरूपाक्षमिनिवेशवोरभिनवो-
 ददम्पतिकरपल्लव्योः कियानप्यतिपपात कालम् । एकदा वसन्तसमये
 प्राप्ते च समागतयामनज्जोत्सवतिभवतीति मिश्रीयिन्याः प्रथमयामि
 राजद्वारमागतासु द्वितीययामजघटासु रसिते प्रदोषावसरसूयै श्रुताव-
 सरसूर्यवसंभ्रान्तेषु दक्षपर्याणानां क्षेपवाधवाजिनो राजद्वारमतिरहसा

अक्षिवितेषु परिवर्द्धकेषु यथायामं निरूपितत्वासिद्धेः निजनिजकर्म-
 शालाम्यो निर्गतेषु चिरनिरोधस्त्रितनुषु येनेषु युवः सरस्वित्प्रदीपिकेषु
 अजस्रं निजश्चिद्विषणि तास्तरकरेषु धण्टाकणितसूचितेषु सामन्तेष्वाप-
 निकसंवृतसार्यतत्पण्यसंततिषु विकटायमानेषु विपणिवीथीभ्यः केषु
 विविपर्यस्तबद्धगुह्यमकेषु सित्वा सित्वा युगपदरयस्य बाधतत्पदा-
 सिकुदेः विष्णुस्तेजस्रकृत्स्नत् निरङ्कुशप्रसरेष्वितस्ततः श्रूयमाणेष्व-
 यनाकषु रजस्रनिषु शक्यमन्विराजगनिहितशय्यानिषण्णे संनिहितक-
 तिचमम्रयिनि प्रारब्धममृतजागरम जायामृतस्य गीतममृतकर्मणि
 परितः परित्यक्तविमहक्यानि रवग्रहमजसि सेनाभिमे सहसैव संजाति-
 तकटकलोकस्वास्तरलमन्दुरातुरज्रेणिश्रुतः सत्त्वरपसुतपृष्ठप्रमुताधो-
 रणानामपहायापहाय पांशुतल्पाप्युत्तिष्ठतमिमपतीनां चरणशृङ्खलारणि-
 तजरठेन जर्जरीकृतः कण्ठगर्जितेन गजगर्जितारवश्रवणकुपितानां
 कजरकेसरिणां सरमसकरास्फालितशलाकाप्रतिनादबृंहितेन बहलीकृतः
 पूतस्तेन प्रतिसेन्यमहतानां प्रसृतसारतरकाहलाकणितकमहलेन संनाह-
 पटहानामुच्चादितः कोलाहलेन ससंभ्रमोत्थितानां तत इतः प्रभावतान्,
 'आहरत रथवरूयाति, कल्पयत मातङ्गान्, आरोहत तुरङ्गान्, अङ्गी-
 कुरुत तनुजाणि गृहीतशस्त्राणि' इत्यनवरतमाधोषतामधिकारिपुरुषाणां
 श्रवणपरूपेण योषितस्तारतुमुलेन व्याघ्रतेन निर्भरभरितसकलत्रिभुव-
 नोदरो महानुदभूत्कलकलास्वः । तं च प्रलयकालजृम्भितमहामैरवाह-
 हासमेरवं रवमाकर्ण्य समुपजातरिपुबलावस्कन्दयतश्चो नयकस्तत्का-
 ललब्धावसरेण मृत्युनेव रणरसेन बद्धविकटरोमाश्चकवन्नेन मेर्यमानो
 विजृम्भितातिमीषणमुकुटिसंकटायमानललाटभित्तिरमर्षदशनदृष्टच्छदो
 वक्षिणकरेणाच्छिद्य परिचारकहस्तादुत्पाततबिलतानुकारिणं कृष्ण-

मित्रस्यमणिना प्रेक्ष्यन्विचित्ररत्नसङ्घसन्वितकितवस्त्रौ सुनक्षत्रापदं प्रकोष्ठ-
विनिविष्टमष्टापदफलकमतिबहलेन तिर्यग्विसर्पता सुप्रभाप्रलेख
अलिनीतमाबद्धविकटकालयसकट्टकमिवोरः कपाटमुद्गदद् रत्नसदृ-
प्रतिभिरभिमुखप्रकटितासिद्यष्टिमात्मच्छायाभिहन्तुमिव सुरः कश्चित्
पद्मेः आकम्पितक्षितिपराक्षेपदूरोच्छलितहारविप्रकीर्णेन मीहारनिकृ-
त्पाद्विना किरणविसरेण संवर्द्धयन्निवारातिसैन्यसंदर्शनाय चन्द्रांतप्यसु-
मार्गप्रधावितेन संग्रमस्सलितगतिना धीरलोकेन गमनवेगानिलाकूटने-
वानुसृतगतिरतिजवेन राजकुलाभिरगच्छत् । द्वारदेशावसितश्चाप्रतो
दत्तदृष्टिरतिवेगादापतन्तावतिशयच्छेकपाटहिकताडितपट्टनादपटुत्वेन
कुरादेव खुरपुटञ्चनिना प्रकटौकृतचुरश्चप्रकटितातनुजपौ । तस्य
विधादितकाभाप्रकट्यन्तापीकिलोद्यमाजौ मी गृहीतनिशितमससुनि-
समीन किंविदुश्चित्तवस्त्रौ (?) दक्षिणेन च करतलेन त्रसतरलिताश्रु-
रगतिर्यगवलोकितोत्क्षेपाद्दसामुद्गहन्तावश्वदर्शनसरमसप्रधावितैः शिविरे
वैसरैरिव घूसरैः खुररजोभिः पश्चादनुगम्यमानावनवरतदोलायमानज-
ङ्गाकाण्डतया तुरगपृष्ठवर्तिनावपि धावताविवोपलक्ष्यमाणा चासजवर्तिना
शिविरलोकेन किं किमेतदिति संग्रान्तेन पृच्छमानौ मनोरथविध
अश्वसौ जीवाविव जवस्य वारिकाविव यावोरुस्रोकातिशौख्यप्रकाश
विगतपर्याणतुरङ्गमाभिरुहौ काचस्क-कापटराक्षसामासौ प्रकाशसमा-
कम्पजारावद्वाक्षीदमाक्षीन्—‘सत्वरमरे, किमेव कथमश्वसौ’ इति ।
अथ सौ समीपमेव त्यक्ततुरगाचुरगान्वित सर्वाङ्गस्पृष्टभूतलौ प्रणस्य
युगपत् ‘चतुर्दण्डमात्र, संग्रमेव संग्रहसकलकारितुरङ्गयोधमानद्वय-
पट्टधातमीषण्मरुणचेत्रप्रताकापट्यञ्जितरश्मिस्तस्मिन्सुलभतोऽपि भाग्य
निर्यतं काक्षयाः कृतजुमस्तमरसमशीकृतवामिनीकमर्षिपरवसं च

पौरुषावलेपेन तृणलघूनसान्मन्यमानमतिजवेन प्राप्तमभ्यर्णेऽस्य कटकस्थ
कृतं इति श्रुत्वा प्रभुः प्रमाणम्' इत्युक्त्वा विरेमसुः ॥

सेनापतिस्तु तत्तयोराकर्ष्य कर्णामृतकल्पं जल्पमुपजातदुर्घो रणर-
सोत्कर्षपुष्पतुलकजालकः सजलजीमूतस्तनितगम्भीरेण स्वरेण तत्केचि-
द्विहकिंकरसंसंभ्रांश्चालितमानद्वस्फुटप्रतिशब्दमिव दर्शयन् ध्वनन्तमा-
श्रितुन्दुषिमभ्यर्णचरमनुत्तरगणं स्थानप्रनार्थमादिशत् । नचिरा-
तेनान्तिकमुपमीतिमुभयतः प्रचलदतिचारुप्रभमुदरविनिहितमहाहिमीप-
गामिकप्रसंगे पन्नरथरीजमिव रयाज्ञपाणिरेध्यास्य रथं यथासंनिहितेना-
सैव्येनानुगम्यमानो युगपदाहतानां कुपितसमहुंकारानुकारिभोकारमैरवम-
सिगम्भीरमास्सन्तीनां समरदहानां ध्वनितेन पातयन्निव सवन्धनाभ्य-
रातिहृदयानि, तारतरव्याहारिणां बन्दिषृन्दीनां हृदयहारिणा जय-
ज्जुह्वरेण मुखरिताम्बरः शिविराजिरगच्छत् । कृतव्यूहविरचनं
अस्मिन्प्रसंगे भवति यथासुपास्तमूलावस्थात् ॥

अथ कर्णितसम्प्रेरीनिनादभूमितानन्दाः सरसरोचनप्रचितलकाद-
तिल्लकचिन्दवो दूर्वाप्रवालदन्तुरैः शिरोभिरभ्यर्णेचारिचारणोच्चर्यमाण-
वीर्यसंपदस्वरितपदसंचाराभिरांगल्य करिषटाभिः समन्ततः ससामन्ति-
चक्राः परिवारयाचक्षुरेन सेनापतयः प्रत्येकपातितस्निग्धदृष्टिना च तेन
संप्रसादभादिष्टाः प्रणम्य निजनिजस्थानेषु तस्थुः ॥

अथ निष्पीथानुभावभाखरेण विषममुन्मीलिता निमीलिता च दीप-
कानिघहेन विशुद्धितममसुकुज्ज्वाहलमाकर्ष्यमानतारपरुषहयद्वेषारवमि-
तस्ततः श्रूयमाणगम्भीरगजगर्जितप्रभोवेगतजिताधैर्वारवारमध्वारैरावे-
नागमनमप्रस्कन्वतादितोदुरसमरिदकमवौकृत । चक्षुषः पथि प्रतियन्धि-
प्रसन्नविरलजिस्तक्षरचिकरस्त्रीकरसारदामरं च तद्गुर्वोरयसमुद्गमकल-
कल

लवणजलमिव लवणजलमिव प्रत्यगृह्यते साङ्गलेन । परस्मैपदधनिबद्धक
योश्च तयोस्तत्क्षणमाकुलितसकलजीवल्लोको युगपदेकीभूतोद्गारवारिसि
शिरसजलविसरवर्षिषणपदातिघोरो मुदितयोगिनीमृम्यन्निष्कलोर्ध्वमावर्त
यकः प्रचलितरसाकुलमृधुचक्रवालकृततुमुलः प्रसूतरमसोत्तालगजदात
वरिरार्तत्रिदशदारिकान्विष्यमाणरमणसार्धो निधीतनरवशाविस्तरविसा
रिशिवापेत्कारदामरः सतारकावर्ष इव वेतालदृष्टिभिः, सोरुपापात इव
निशितपासवृष्टिभिः, सनिर्घातपात इव गदाप्रहारैः, ससंवर्तकाम्बुदद
र्दिन इव करिणीकरासारैः, सोत्पातरविमण्डल इव कीलालितकरालच
क्रमुक्तिभिः, सवैद्युतः सूर्य इव ज्वालयतल्लालितशक्तिभिः, ससलज
परशुताण्डव इव प्रचण्डाघिलस्तनजसहस्रैः, सकलाभिप्रा
शक्रविस्तृभयभङ्गितमित्रैरजायत । महोपलयसंनिभः समहसंघट्टः सव
संख्यः सार्धसंघट्टरजितघण्टानामरिद्धीपावलोकनक्रोधधावितानामिभपतीनां
वृंहितेन, प्रतिबलाश्च दर्शनक्षुभितानां च वाजिनां हेषितेन, हर्षोत्ताल
मूलताडिततुरङ्गबद्धरंहसां च स्यन्दनानां चीत्कृतेन, सकोपधानुष्कनिर्दे
याच्छो(द्धो)टितधानां च वाययष्टीनां टंकृतेन, सरक्षुरप्रदलितदन्तसु
चर्मस्यतां रथकेतनानां कटुत्कारेण, निष्ठुरधनुर्वघ्ननिष्ठयूताशुष्कीणां च
निर्भेज्जितां नासन्धानां सूत्कारेण, वोभांशानां विवशवेलाल्लोकाहलपनेन
च रुधिरापगानां घूत्कारेण, प्रतिरसितसंसृतेन, समश्मेरीणां माहाशेफ
निर्भेराध्मासकलदिचक्रवालं यत्र साक्रन्दमिव साहृहासमिव सास्फोटन
रवमिव जलाम्बुमभवत् । अनन्तरं च सेनाभराकान्तमेदिनीमूर्च्छनिष्ठ
माराकृतिः कवलमितुमिव सशैलद्वीपकान्तं त्रिभुवनमुल्लसि लीसकस्त
रणजलधरपटलशङ्ख विमुक्तकलकेन विरलानां वनकलाविनामनिष्कलो-

कलेभाङ्गवच्छलाकाङ्क्षैर्हि केयो रजःसिधातः प्रतिक्षणमुदुरैर्गुणध्वनिभिः
 रत्नायत्नधनुष्मतामिषु व्यापारः शास्त्रासिखिकम्पाद्योतेन, पदमदीयत प्रच-
 लितैः प्रत्यरिपदास्तिभिः अविदित्वात्मीयपरविभ्रान्तेन, व्यलम्ब्यत सुहृ-
 तैर्मुदूर्णहेतिनापि सुमटलोकेन, प्रभूतपिशितान्धवहारजनिततीक्ष्णोद-
 योनेन कर्दमप्रायमपीयत क्षतजाम्बाम्बुकोणपगणेन ॥

एवं च शीघ्रतावद्धतुमुले कुतूहलोच्चारकालवृत्तकुलितवशदिवि-
 क्रम्यावकुल्यविलुप्यमानवीरलोके नृस्यत्परितपरिषदि कृतान्तमहीत्सव-
 द्भिर्निर्भेः प्रवृत्ते समस्तरम्भे शीघ्रमाणेषु क्षितिपक्षिषु विप्लव-
 कावतैषु सीदत्सु सादिषु मज्जत्सु विधुरसायामाधोरणेषु महारविकलका-
 रैर्ध्वस्तस्ततः परिज्वलत्सु शून्यासनेषु ससिषु स्फुरत्कृपाणचक्रत्रिशूल-
 कर्षुक्रमायग्रहरणदुरालोकायामनेकश्वमुण्डमालामालितवपुषि चण्डि-
 कायासिव रूपपरिवर्तेन कृतसंनिष्ठापलक्ष्यमाणायाम् क्षितावमर्षमय इव
 शीघ्रमय इव वैरमय इव व्याजमय इव हिंसामय इव विमान्यमाने
 जगति त्रिभाषशेषस्थितौ त्रियामयासम्पर्गतमरणशङ्कानिहृक्षमवृत्ति-
 भिर्वीरलोकैरहं प्रथमिकायाः प्रार्थ्यमानवशसि पर्यायेण जयपराजयमा-
 सादयति सति सैन्यद्वये सहसैव शक्तसैन्यादसम्भरमसो मृगयुमार्गेणप्र-
 हारताडित इव मृगारातिराकर्णितदुर्नेरेन्द्रमग्नपद इव महाहिराम्नातवि-
 मलक्षचारणमन्दगन्ध इव वनकरेणुरनिललोलपताकापटसहस्रमरिकुलप्र-
 लम्भाय मुक्तक्षिप्रमिवोत्सातशस्त्रपुरुषकृतपरिक्षेपं रथमारुढः प्रौढकाल-
 यत्नसम्पन्नगूढकायैः पुनरुक्ततज्जितसारथिभिरभङ्गुरभुजबलाभिमानैरनर्ति-
 भूरिभिरवनिपतिपुत्रैरनुगम्यमान एको नृपकुमारः कुमारसदृशकृतिरिति
 रहसा निररीर[र]म् । निर्वयास्फालितधनुश्चातिदूरोलसितेन श्यामलि-
 तैर्वादिशाकुटिलविष्मेण मुकुटिवलितेसात्रवेण भूमेद्वयेनेकानुभीयमान

नृद्वयमक्षयमन्युरभिमान्युरिव चक्रव्यूहस्य सैन्यमतिपुरोभागपुञ्जितस्य
राजसमूहस्य संचरदनेकरथसहस्रदुःप्रवेक्षमविधान्मध्यमनुवर्तितक्षत्रधर्मैः
महाबलैर्नरपतिभिरेकैकशोऽभिमुखीभवद्भिः क्षणमात्रमन्धरितरथगतिः
'वज्रायुध वज्रायुध' इति सगर्वं व्याहरन्वाहिनीमर्तुरन्तिकमधिगच्छन्

सैन्याधिपोऽपि गम्भीरमचुरेण तेन व्याहृतध्वनिना प्रथमजलधरस्त-
नितैर्नैव विद्यः(?) सद्य एवोद्विजससरसरोमाश्रकन्दलः कोपविस्फारित-
पुटेन कवलयमिव सारकोदरप्रतिबिम्बितं समगल्लचलितपद्मणा यत्र
लोचनद्वयेन सतुरङ्गरथमातङ्गपार्थिवं प्रतिपक्षम् 'इत इतः पश्य माम्'
इति व्याहरन्नेव आहितरथः समेत्य तत्स्येक्षणयत्वे(?) समस्थितः । दाह-
वारमन्योन्यकृततर्जनयोश्च तयोराकर्णितकुम्भ(?)मुक्तास्तुङ्गकालमासा-
दितगलामिषाविसारिणो लङ्घितदिक्षो देवतध्वमारवन्माधीपयोमिव
स्त्रीध्वजः परितोषितपुराङ्गणाः सुपर्वाणो महाजवा वाजिनश्चापस्यतो-
षिताः क्षितिपालदारकाविषमाश्च मण्डलमेदिनः प्राप्तमोक्षादन्तदीर्घनि-
द्रापहासंनिपाताः स्वेच्छाविहारिणः स्वेचरात्रिजस्रभावा लब्धसु(शु)-
द्धयः कचिद्रातिका इव सूतमारणोद्यताः, कचिद्राजाध्यक्षा इवाकृष्ट-
सुभटग्रामकङ्कटाः, कचिद्रलयकारा इव कल्पितकरिविषाणाः कचित्क-
तका इव लिखिताष्टापदसारफलकाः, कचित्पतङ्गा इव पक्षपवनान्दो-
लितदीपिकास्तण्डार्चिषोऽभिलषितमज्जदानामार्गणतामुन्मिषितनीलत्विवो-
वाणतां द्विधाकृतोदण्डपुण्डरीकाः कादम्बसिवाभारावमुखरिताशामुखाः
शिलीमुखामिष्या मुख्यामुद्रहन्तः, सायकाः प्रसस्युः । अतिसंहततया
च तेषामन्तरितचक्षुरिन्द्रियाः पुरोवर्तिनामपि वीराणां रणमति(ती)-
व्रजेण चक्षुषाद्राशुरमरपङ्क्तयः । संमीपेऽपि त्रिदशतां भटजनमुपागतं
न स्वयन्मारोपयितुमपारयन्नप्सस्तः । समासन्नस्यापि न कवन्धस्य

सङ्गवहिरिवास्या कपलान्यपूरयन्परेत्युक्तम् । निरुद्धचन्द्रालोकव-
 द्दोम्भकारेषु च रुधिरनिम्नगातीरेषु प्ररुद्धतालतरुवनसङ्ख्या निर्विशङ्क-
 मध्यासितोर्ध्ववेतालमण्डलमध्याभिरमराङ्गनाभिरस्यन्त समरासादिता-
 प्रतयः । मुहुर्ताश्च प्रीतद्वयः स नरपतिकुमारः सेनाधिपतिमवदत्-
 'वञ्जयुध, तवानेन सकललोकविजयकारिणा मुञ्चन्नेन घनुरिवावर्जितं
 मम निसर्गस्वमपि हृदयम् । आशेषवादधारपौरुषमदोन्मादपरवशस्य मे
 प्रातयः संगरेषु संवृत्तः प्रवेशः । जातश्च सहस्रसंख्यैर्धन्विभिः सह
 समीपमः । वतु जचितमेवंविधं केनाप्यपरेण कौतुकम् । अतिवाहिस्य
 पुरः करकलितकामुकेण कालं पतावान् । तदेतर्हि कृत्वा मघः
 संविशेषसावज्ञानं प्रहर सर्वात्मना । विधेहि च स्वशक्त्या महात्मन्,
 आत्मनो रक्षामेष(व)मुच्यसे । मुञ्चन्नाभिमानस्य भङ्गादलम्बितास-
 मक्षमसमक्षमस्य सामन्तलोकस्य मर्त्यलोकावाससौख्येनेति व्याहन्येच,
 ज्ञेयान्निष्ठापापयष्टिरूपातजलधर इव जलधारासारमन्धकारिताष्टदिगन्त-
 रालसञ्चिताकालप्रदोषमनवरतमुत्पतद्भिर्नभसि मीषणैर्ज्यानिनावैररिशि-
 रोभिश्च न्माहृतविसर्गस्तुयमानमिव, सुमटसङ्गपातरणितेव प्रणत-
 मानमिव, भूमिनिक्षिप्तमूर्धभिः कबन्धैरर्च्यमानमिव, निपतदातप-
 कुसुमैः स्वन्दनैः क्षिप्यमाणलाजमिव, उच्छलकुम्भमुक्ताफलाभिः
 करिषटाभिरमिषिच्यमानमिव मुक्तासुष्पृष्टिभिः प्रहारवणैर्वीर्यमानचक्रा-
 मिधातमिव, विलोलमणिकुण्डलैः क्षमापालमुण्डैः प्रवरूपपरिवारपरिग-
 तमिव, शरच्छेदैर्मृकं मांसभेदे मन्दं मेवसि सुस्तरमस्त्रिभु मन्त्रार-
 णायुग्रन्थिष्वसंख्यमसृजत् । मार्गेण ज्ञातमतिवेगव्यापृतोऽस्य तत्र कण्ठे
 श्रोत्र इव तूणीमुखेषु, लिखित इव मौर्व्यम्, उत्कीर्ण इव पुच्छे,
 चञ्चलमिव इव अवयवान्ते तुल्यकालमलक्ष्यत् । जामेवरः सस्मिरविद-

कक्षास्रास्रासिता हंसीव मेधागमे पल्वलमनवस्त्रोक्ताभयविसंस्थुला
 सैन्यपतिवक्षस्वलममुच्चत् । राजलक्ष्मीरुद्रान्तहृदया च क्षणं बाहुशिरसि,
 क्षणं घनुषि, क्षणं कृपाणघाराभसि, क्षणमातपात्र(पत्रे), क्षणं
 मदाब्जजेषु क्षणं चामरेष्वकुरुत स्थितिम् । अहं तु तां तस्य वज्रायुधस्य
 विषदमप्रतिविधेयामुपनतामवलोक्य किंकर्तव्यतामूहः स्तम्भित इव
 मुहूर्तमतिष्व(ष्ठ)म् । प्रत्यवशाच्च प्रत्यानीतधैर्यं इतश्चेतश्च धाक्ता
 हृदयेन तस्य प्राणपरिरक्षणोपायान्मृगयमाणः सततमासन्नवर्त्यपि व्याकु-
 लतया मुहूर्तमपसृतं स्मृतेर्ज्ञमिति तत्पुरा परमेश्वरेण प्रहितमङ्गुलीयकं
 बालारुणमस्मरम् । उच्छ्वसितहृदयश्च तदभिनन्द्य बहुप्रकारमादरकृत-
 प्रणामः पाणिना दक्षिणेनोदक्षिपम् । आक्षेपश्चलद्वाणिश्च तत्क्षणमर्धा-
 तिचाणोन्मथितकेतुच्छन्नकामुकं सेनान्यमुच्चैस्तरिणं स्वरेणावोचम्—
 'दण्डाधिप, कृतं तावदपरायुधपरिमहेण । गृह्णाण बालारुणाभिधानं
 मितममधि ग्रहरणम् । अनेन परिगृहीतभुजदण्डशक्तिर्विधेहि निरव-
 ग्रहमसरस्य विद्विषः प्रतापस्वण्डनम् । अकाण्ड एव निर्व्याजपौरुषतया
 मां स विस्मरः स्वामी(मि)कार्यम् । असौ तु सासूय इव तन्मदीयव-
 चनमवधार्य कृतावधीरणो रणरसोच्छ्वसितगात्रयष्टिराविष्ट इव 'रे रे
 दुरात्मन् ! दुर्गृहीतघनुर्विधामदाध्मातद्रविणाधम, अधान क्षणमात्रम्-
 प्रतीडवस्थानम् । अस्थान एव किं दृष्यसि । पश्यं प्रमाप्तिं संप्रति
 अस्त्रविधाकौशलम्' इत्युदीर्य निर्यत्पुलकमस्त्री(सि)रुताग्रहणाय दक्षिणं
 प्रसारितवान्बाहुम् । अरिवधावेशविस्मृतात्मनश्च तत्स्वोच्छ्वसितकोपसाटो-
 पकम्पिताङ्गुली करमभागे गृहीत्वाङ्गुलीमेकां तदहमङ्गुलीयकवति-
 क्षिपम् । अचिह्नितश्च स तदीयच्छायया तत्क्षणमेव दिमागदन्तमुग्रक
 इव वज्रप्रतिमया, महाहिमोग इव मणिप्रभया, समुद्रोर्मिद्विज वाहवा-
 धिवा, कामान्धभिरामतामभृष्यतां पर्युष्यत् ॥

अथ तस्य संनिहितदीपिकाः खण्डकरत्नखतादिताः कोपेनेव प्रज-
 स्फुल्लः । प्राज्यतेजसो मणयः प्रक्षिपुश्च दिग्मुखेषु क्षेपीयः कटाक्षानिव-
 दीर्घारुणानंशून् । तैश्च प्रभाषीतचन्द्रातपैर्यैः समन्ततः परामृष्टमभिन-
 वार्ककिरणस्पृष्टमिव कुमुदकाननं सद्य एव निद्रया प्रत्यपद्यप्रतिपक्षसे-
 म्यभुक्षामदानपङ्कजमानीव नोद्धर्तुमकुशानि शेकुः । अनेकपङ्कपोत-
 कूटेभ्यो तिषादिनः सुराङ्गनादर्शनोपारुढमवेव सद्योऽमुकुलायतदृष्टिः
 सुमदानां कृतकचम्रहकाल्द्यूताकृष्यमाज्जानीव शनैः शनैरवनेसुः ।
 परिशिथिलकन्धरासंधीनि शिरांसि योद्धानां द्विपटितमुष्टिबन्धविगलि-
 ताशयश्च कृपाणिकामहणस्पृहयेव पेतुः । जघनपार्श्वेषु प्रहारदानाय
 दूरोत्क्षिप्ता दक्षिणपाणयः पादाः[.] तस्यार्धावकृष्टशस्त्रकार्मुकनिरस्ताश्चा-
 र्षपथे एवाधोमुखीबभूवुः । जग्रात्तशरव्यास्रपथेव सायका घनुष्मताम्,
 हृष्टसुरवधूविभ्रमाविर्भूतमदनार्तानामिव प्रावर्तनजम्बिकामुखेषु रथारो-
 हणाम्, सम्रदृष्टाचिरविमुक्तोद्वाष्पनिजजायाया अनितदुःखानामिव
 प्रससुरायतानि श्वसितान्यश्चवाराणाम्, श्रवणप्रविष्टारातिसिंहनाद-
 मुद्धर्तविस्फारिताप्यघटतामर्षलोहितायमानजडपुट्य दृष्टिः सायन्ता-
 नाम्, अव्यापृतवामकरतलालीनरदिमपांशाश्चोर्ध्वीकृतमाख्जनावष्टम्भेन
 विसंस्थुलावयवास्तस्थुः सारथयः । एवं च तेनासर्कितोपनतेना-
 यतिविधेयेन दैवेनेव लुप्तपुरुषकारेण, जरायमेनेव भन्दीकृताखिलेन्द्रि-
 यशक्तिना, महापुरुषेणेव गोपायितसमस्तात्मगुणेनानायुःपरिक्षयेण
 मृत्युना समर्पदंशेन विषवेगेनानभिघातजेन मूर्च्छान्धकारेणादोषसंक्षो-
 भजन्मना संनिपातेनानुन्मीलिततारकेण तमसा, महानिद्राव्रजेण
 युगपदभिभूयमाने वैरिसैन्ये सवीरवर्गमिसरो राजकुमारो रोषवृष्टाक्षो-
 ब्धजिततरयपृष्ठमुदूर्णकृपाणमभिमुखमतिरंशुसा समापतन्तः, जेनापति-

मयकोक्य तस्तेनापतिवधाय धनुषि निवेशितमसितलोहदीपितिज्वाल-
कलधारमरातिरुधिरपानतृष्णया प्रसारितजिह्वासहस्रमिव सद्य एव
समहृतसंहृतानेकप्रतिपक्षप्राणं बाणमुत्सृष्टचापयष्टिश्च तत्क्षणं क्षारसम-
नीतिप्रियतया पृथक्कृत्य परिवारतः कृपाणमात्मानं च वे(व)चादवतरन्नि-
द्रवेगविगलितपरिस्पन्दः स्पन्दनोत्संगमगमदग्रान्तरे लक्ष्यरोषनियति-
नावसराणि 'हत हत, उपसर्पतोपसर्पत, गृहीत गृहीत' इत्यनवरतकृत-
कोलाहलानि बद्धवेगद्विरदष्टृष्टसारिदोलायमानस्वलनसायासप्रासपूलानि
चलितरथचीत्कारचकितशाकिनीचक्रवालार्घावलोकितान्युदूर्णकृपाणपा-
दान्तपदपातकम्पितधराण्यभवन्त सर्वतोऽस्मत्सैन्यराजन्यकानि ॥

सेनाधिपस्तु तस्य महांस्यमन्त्रिमुवनाभिगाविना मुञ्जवीर्येण निर्व्या-
जमाकर्जितमनास्तानि तथाविधप्रकटितसंरम्भाणि सर्वेषां प्रवावितानि
सैन्येषु प्रमर्मेस्त्रिभङ्गयुगले गद्गदिकागृष्टमाणगलेनिर्गलदपर्यासाक्षर-
रे रे सदेवस्योत्तरकोशेश्वरस्य पादपङ्कजेभ्यः शय(प)ते, योऽसौ
कृष्यति' इति स्वशक्त्या व्याहरन्पुनः पुनरादिष्टसूतसत्वरप्रवर्तितरथेन
रथेन तं प्रदेशमागच्छत् । अद्राक्षीच्च तं समासन्नदीपिकालोकप्रका-
शितमासक्तसान्द्रसमरेणुधूसराभिरामवपुषमौषधीनाथमिव पार्श्वयन्त्र-
वर्जितप्रस्थे पृथुनि रथपृष्ठे पर्यस्तमासादितविजयरिपुस्तस्य दर्शनपट्टि-
जिहीर्षाय(र्ष्या) च निमिषितेक्षणारविन्दमाजिनिषज्जमुभट्जीवितसंजि-
ह्वकथायातयमदर्शनागतया यमुचयेवाबद्धविकटतरङ्गाणां प्रकुट्यान्वका-
न्त्रिकलाटमितिमुपरि रिपुशिलीमुस्तासारेणाधस्ताच्चरणरभसरोमाञ्चजाळ-
केन वर्जितमुल्लसितमिव मूर्च्छान्धकारमुज्जितापिच्छनीलमस्थूर्क-
प्रकाशसकवचमुरःखलेनोद्धन्तमुत्सृष्टचापयष्टिना वामेन दक्षिणेन च
सुरितदीर्घनखकिरणेन तत्क्षणाभङ्गकरवालान्तेषिमेव प्राणिना विराज-

मानसुपात्तकेतुस्तन्मविन्यस्तदेहभारैश्च निद्रा दूरमुमकण्ठनालैरात्मयोधैः
 पौरिवृत्तं प्रसुप्तसरःकुमुदमध्यवर्तिनमिव प्रतिमादिनकरमव्याजसौर्यावर्जि-
 तहृदयैश्चामत्यागत्य वीरवृन्दैर्वन्धमानबाणवृणोद्धीतरुधिरबिन्दुनिकरै-
 कुमारम् । उपजातविसयश्च निश्चलसिन्धुतरकेण चक्षुषा सुचिरमव-
 लोक्य तदवलोकनप्रीतमनसा समीपवर्तिना सामन्तलोकेन सह बहु-
 प्रकारभारब्धतद्दीर्यशुणस्तुतिस्तस्मिन्नेव प्रदेशे मुहूर्तमात्रमतिष्ठत् ।
 सवृक्षान्तश्रवणसकुतूहलश्च निपुणतरमपि व्यापारितया दृष्ट्वा यदा
 प्रातिपक्षपक्षकमपि पुरुषं चैतन्यालिङ्गितं ना(न्य)द्राक्षीत्, तदाश्च
 चामरग्रीहणीमप्राक्षीत्—‘बालिके, कथय कोऽयम्, कस्य वापत्यम्,
 किम्भविधानः, किंनिमित्तमनि(न)पेक्षितोऽत्मविनिपातः पतङ्ग इव
 यावके सहसैवासिन्नसस्तसैन्ये प्रविष्टः । किमर्थमसमर्थसहायेनानेन
 ग्राहसमिदमतिदुष्करं कर्माध्यवसितम् । कया प्रत्याशयानेन शक्तेनापि
 सिद्ध्यन्नकर्मणि मत्कृतो दिवस एवासियोगः । किं फलमलिलम्
 निर्ध्याजंमैरुषेणमप्यङ्गीकृतः क्षुद्रक्षत्रियलोकसूत्रितः सौप्तिकयुद्धमार्गः’ ।
 सैवमापृष्ट्वा सेनाधिपेन किमपि ध्यात्वा परामृष्टनयनबाष्पसलिल-
 विलोक्यामिमुखमन्तर्दुःसावेगपिशुनमस्यायित(?) निःश्वस्य च शनै-
 रवादीत्—‘महामाग, किं कथयामि मन्दभास्या । कीदृशोऽयमिवानीं
 कथ्यते । गन्ता सख्यस्तमस्य कया । कथ्यमानापि कीदृशी भवत्येक-
 वदस्यस्यास्य पूर्वावस्था । तथापि श्रूयताम्—एष सख्यशेषद्वीपावन्ति-
 पालमौलिमालामलनदुर्ललितपादयुगलस्य युगायतभुजप्राकाररक्षितनि-
 श्चितेरवधीरितविषधरेन्द्रधदननिश्वासविषवेगेनागणितकालकूटज्वाला-
 मणनामपेक्षितरामविशिखेशिखिशिखाङ्गभरणे विज्ञातप्राङ्गवहनदाह-
 वेदनावेगेन जलनिधिनाप्यसोढनौसङ्गपरिवृद्धप्रयाणसंमर्दस्य यत्नः सञ्ज-
 यते ।

सम्यक्करि विषाणकोणविषटितत्रिकूटकटकमितेरवस्कम्भतमीतेनेव सं-
 वेदा शर्वरीषु विहितपचारेण नक्तंचरचकवर्तिना लङ्घ्येणपि सततप्र-
 मिश्रकितोत्साहस्य सिंहलद्वीपमर्तुर्महानरेन्द्रस्य चन्द्रकेतोरात्मजः सर्वा-
 तिशायिना मुजवीर्यविलसितेनास्त्रशिक्षाकौशलेन च विस्मायितसकल-
 पाण्डितः पार्थवस्तृथिव्यम्भेकधन्वी समरकेतुर्नाम । सोऽयं महाबलतया
 बाल एवाधिगतयौवराज्याभिषेकः सकलसागरान्तरालद्वीपविजिगीषया
 मतोऽपि दूरमतिस्त्वरः पितुराज्ञया राज्ञोऽस्य कुसुमशेखरस्य साहाय्यं
 कर्तुमासन्नवर्तिभिः कतिपयैरेव नृपतिभिरनुप्रयातः काश्चीमनुप्राप्तः ।
 स्थितश्चात्र पञ्चषाण्यपि दिनानि दूनचेतोवृत्तिः । अथ तु प्रातरेण
 हेतुना केनापि विधृतोदाहृष्टकारवेवः परिमितैरेव सह सुहृद्भिर्नरेन्द्र-
 भवभोधात्मभूषणं गतः सारायतनमासीमथ । तस्य ह्यरदेशे विश्वामित्र-
 षोडशतर्गतशुनस्ति(१)निमेषेण चक्षुषा निरीक्षमाणो नमस्कृत्यैव स्थितो
 दिनमशेषमवसितायां च यात्रायामधिकतरमारुढगाढा रतिः कारयित्वा
 भंकरकेतोः पुरःसरोजिनीपञ्चशयनसिंहेवसयाद्य शयनीयम्' इत्युदीर्य
 विसर्जितासनपरिजनः केनापि विघेनातिवाह्य प्रदोषमागत्य चर्धरात्र-
 समये शिपिरक(२)स्मादेव सज्जीकृतसकलनिजबलः, 'कुमार, नायं क्रमो
 नयस्य' इति विनिवार्यमाणोऽपि मन्त्रिभिः, 'पुनरुज्ज, विरम्यतामितो
 दुरध्यवसायत्' इति निरुध्यमानोऽपि यशुभिः, 'अरुण्यमि, जङ्गी-
 क्रियतां पाशालमम्' इति निवर्त्यमानोऽपि मोहकैः, 'देव, प्रतिपा-
 श्यतामनुकति सैन्यम्' इति त्रिभ्यप्यमानोऽपि प्रधानलोकेन, 'विद्वन्,
 निवेद्यतां कुसुमशेखरस्य' इति वारंवारमभिधीयमानोऽपि विबुधवर्गेण,
 निर्यतः काश्या व्याकुल्यमाणश्च व्यसनैषिणा पुरो विधिना प्रणिधि(धा)-
 निनानात्मेन प्राप्नो भुवमिमांभवतां च ।' इत्येवमावेदयन्त्वामेव तस्या-

मुपजातदुःखावेगेव प्रगलिततारका तनिमानमभवत् रजनिः । अमरी-
 मृतसुभटनिर्दयालिष्टसुरवह्वारमुक्तामौक्तिकविसरमिव तुहिनजलवि-
 न्दुनिकरं ववर्ष भगवत्तलम् । धरुणालोकतरलितानि वेतालवृन्दावनीव
 तिरोबभूवुस्तिमिराणि । रणभूमिशोणिताषकोकमनन्त इव पाश्चात्त्य-
 कैलक्षितरे(?)स्तलद्विकल्पादः पपात तारामतिः आसक्तताकारुण्यप्रभा-
 मभावपिहितवीर्यैः सिद्धलेन्द्रसूनुरिव निमिमील रक्षत्राशिरुत्पटत-
 कृष्णयकोरुससि मङ्गलन्तप्रहारमयानीव विरतयोधशरवृष्टिस्तथाप्यो
 निक्षयसि अन्तरस(त्रा)न्तकुलानि पञ्चरथकुलान्यपर्वचलितनीदमर्मनि-
 क्षयमण्डलरुधिरप्रवाह इव पूर्वदिग्भाममरुणीचकार संभ्रमसगः । भय-
 म्मज्जिभूमिद(?)शीनापजातत्रासा इव सुदूरभयसमुराक्षादिमुखभक्त-
 तनुतमिश्रविक्रान्तविरलतारकाक्षोकलम्बितालक तत्र लग्नवाष्पजललव-
 त्रविडराजलक्ष्मीरिव तल्लग्नं रराज रजनिः । व्याजविजितसिहलेन्द्र-
 त्वमभयभरोपित इव पुरस्तादुल्लास कोहितायमानवपुरुष्णदीधितिः ।
 मयं च प्रवृत्ते मत्पुत्रसि विपक्षविजयामिलास इव त्रिलीने तस्यसि मय-
 रति दिगन्तरेषु देवस्य प्रताप इव पातत्रे महसि सहसैव मलयनेत्रि-
 सकलमपि तद्विरोधे सैन्यम् । असावपि कुमारः प्रन(ण)ष्टनिद्राविकारो
 वज्राधुधमाविषादम् 'वज्र । विश्रब्धमेहि । न तावत्प्रहरामि यावच्च
 ज्ञम्य न प्रहृतम्' इत्यविश्वरक्षरं पूर्ववासनावशेन व्याहरत्तु चिरनिद्रा-
 निमर्गजलपुट्रोदरमुदगील्यदीक्षणसुगलम् । अवलोक्य च पुरः परिके-
 दितरभ्रभरातिलोकमात्मानं च तद्वत्समुपजातगुरुविषादो ज्ञान-
 पुनर्मोहान्धकारमविश्रुत ॥

सेनापतिरपि तेन तस्यातर्कितेनासंभवनीयेनाहृष्टपूर्वेण प्रसक्तचित्त-
 नेव जनितविसयः प्रहर्षमन्दतारकेणाबन्धजलविन्दुसंघादिव विकसन्

नक्तारविन्दद्वयेनोद्भासमानस्तत्कालमासादितमहालाभमिव प्राप्तसकल-
 कल्याणमिव समृद्धाखिलकाममिव फलिताशेषगुरुजनाशिषमिव कृतार्थ-
 मात्मानं मन्यमानो मुहूर्तं स्थित्वा तस्मिन्क्षणे भयतरलेक्षणस्य विष-
 क्षकक्षीकृतस्वामिदर्शनविषण्णबुद्धेरन्धीभूतसकलदिशः कांक्षितं
 शक्यलोकस्याश्वासनार्थं समन्तादभयप्रदानपटहमदापयत् । तदीयसारग्र-
 हणोपलं चात्मसैनिकलोकं न्यवारयत् । आसन्नसरिति निर्वर्तितस्नान-
 क्रियश्च दत्त्वा संगरसमाप्तप्राणेश्वरो बान्धवेभ्यः प्रणयिभ्यश्च शोकदी-
 र्घश्वसतरलिततिलोदकं निवापाञ्जलिनादिश्य चायुधप्रहारक्षतमर्मणाम-
 रातिषोचानामौषधकर्मण्यासजनम् । अधिरक्ष च ससंभ्रमाधोरणोपनीतं
 प्रभातजयधारणमारोप्य धुरः प्रत्यग्यशः सुधाधवल्लवपुष्पभ्युदयमङ्गलक-
 रणमिव सिंहलाभिपुस्तमस्रव्ययुक्तकालम्बवालेन प्रणयिना राज-
 मण्योक्तकुम्भसंज्ञां हनैः शनैः शिविरमागमत् । क्रमेणासांघं दिवं
 भवमनुष्यादिसमस्ततत्कालोचितकरणीयो निर्वर्तितप्रत्यवसानादिक-
 र्मणः समरकेतोरभ्यन्तर एव स्थितिमकरूपयत् । अधिशयिततत्प्रत्य
 च परिचारक इव स्वयं व्रणपट्टबन्धनादिक्रियामन्वतिष्ठत् । आसचिकि-
 त्सितपारब्धोपचारं च तमनतिचिरेणैव प्रगुणीभूतवपुषं प्रशस्तेऽहो
 सान्नामुपनिमग्नश्च सादरममात्यैर्वन्द्युभिः सुहृद्भिरपैरश्च ३ अघान्मुखैः
 सहितमात्मगृहमाणयत् । कृतभोजनोपचारं च तं वितीर्णकुसुमविले-
 पमालालंकारमुपनीतविशिषवस्तुवाहनं प्रत्यर्पितहवगृहीतनिःशेषक-
 स्त्रितुरज्जलन्धनं च विषाय विनोष च मुहूर्तमरतिच्छेदकारिभिः कथा-
 लपैरभिमुखो भूत्वा कृताञ्जलिस्वादीत्—‘कुमार, सकलजगदेकवी-
 रस्य कर्तव्यविता शङ्करागारस्तद्वीपभूषणोर्विषाव्यसनसंकटगतैर्मीह-
 दिरभिः भूमिालिपेक्षणीयसहस्रजनाः चतुर्दशविरूपातपार्थिवप्रथम-

सूतोः कथंचिद्विधिवशाद्ब्रूयात्तस्य राजादिपरेण परिकल्पिताल्पवृद्धि-
 साद्विधो ननः किं ते प्रियं करोतु । केन वा कृतेनोपकारेण प्रीतिम-
 विगच्छतु । तथापि यद्यनुग्रहबुद्धिरस्मासु तदेतदङ्गीकुरु । सततमादे-
 शकारिणा समीपदेशस्थितेन मया प्रतिपन्नसकलपृथ्वीव्यापारभरनिरा-
 कुलो मदीयमाधिपत्यपदमथ तुच्छमिति मन्दाभिभाषस्तदा स परिजन
 इतो गत्वा तदेव पित्रा प्रतिपादितमतिप्राज्यवैभवमध्यास्त्व निजमेव
 यौवराज्यम् । मा च मन्यथा यथाहमेतेन निर्जित्य विहितानुग्रहः
 कथसिद्धं करोमि । कोऽहं तव पराजये घृताधिज्यधन्वाममन्योऽसि
 किमस्ति जगति यस्त्वां समरकर्मणा करोति विमुखम् । यत्तु मुख्यैव-
 पतिभिः समं समकालमेव नीत्वा वश्यतामिहानीतोऽसि, स तु प्रमा-
 वोऽन्यस्व कस्यचित् । अथवा किमनेन दूरस्थोऽपि दृष्टमात्रेण येन
 प्रन(ण)ष्टसकलचेष्टस्तदा समिति संजातोऽसि तदेव ते प्रकटमुपदर्श-
 यामि' इत्युदीर्य तत्कालमादिष्टनिकटराजलोकदौक्तिमनेकमहाप्रभाव-
 साणिक्यस्वचित्तमुद्रसं(म)कुलीयकरत्नमग्रतो दर्शयन् 'कुतः प्राप्तमेतत्'
 इति पृष्ट्वा देवस्य शक्रवतारगमनात्मभृति पूर्ववृत्तं ज्वलन्प्रभदेवव-
 त्तान्तमलिलमपि राजलक्ष्मीस्वस्थानगमनपर्यवसानं यथाश्रुतमकथयत् ।
 सोऽपि तच्छ्रुत्वा किंचिदुपशान्तचिन्तासंज्वरः शत्रुभुजबलोत्कर्षसंभाव-
 नाकृतामवज्ञाबुद्धिमात्मनि स्थामकरोत् । अजकीच—'दण्डाधिप,
 त्वहमावर्जितोऽहममुना दूरनिनिवारिताहंकारप्रवेशपेशलेन त्वदीयसौज-
 न्येन । सहशनिन्दाप्रशंसो भुनिरपि क ईदृशमात्मगुणापलापवद्भक्त-
 भरातिपक्षोत्कर्षवर्णनामुखरमखिलराजलोकसमक्षमुल्लपति, यादृक्प्रिया
 सकलदिगन्तविश्रुतपराक्रमेण दक्षिणापथचक्रवर्तिना गदितम् । न
 केवलमन्याहृतमसरया वातसंहत्या महत्तयापि ते तिरस्कृतं सुवनमेकम्

कथमिव न प्रस(श)स्यते स राजा देवराजप्रभृतिभिः, यस्य वैष्णवि-
व्यवहरन्ति सद्यःकृतापकारे शत्रावपि वितीर्णप्राणसर्वखाः स्वमुज-
विक्रमोत्कीर्तनावसरेऽपि परकीयसामर्थ्यसमर्पणपरास्तद्विद्वा राज्यचि-
न्तकाः प्रधानसचिवाः । सर्वमुचितमनुचितं च करणीयं मया त्वदी-
यवचनम् । केवलमिदानीं न वक्तव्योऽहमन्यत्किमपि । यदि च
पक्षपातबुद्धिर्मयि ततः किमजाया(यत) । कुरु कृतार्थं मे चक्षुः । तमेव
दर्शय प्रीतिविस्तारितेक्षणवदनेन वज्रिणा त्रिदशसंसदि स्तुतगुणमसम-
साहसावर्जितराजलक्ष्मीदर्शितप्रत्यक्षनिजरूपविभ्रममपेतरजसं राजर्षिम् ।
उपजाततर्षोऽहमतितरां तदङ्घ्रियुगलावलोकने ।' इति वदन्तं तं प्रीत-
हृदयो दण्डाधिपः प्रत्यवादीत्—'कुमार, यद्येवमथैव कुरु प्रस्थानम् ।'
इत्युदीर्य निरवधेऽङ्घ्रिं शिक्षयित्वा बहुप्रकारमनुचरीकृतप्रचुरपदातिचक्र-
श्रृङ्खला मया सततकृतसेवै देवपादान्तिकमजीगमत् । सोऽहमादाव
तमुदग्रभ्रमसं प्रस्थितः पथि वहन्नहरहः प्रयाणैरलघुभिर्विलङ्घितानेकन-
गरग्रामजनपदः क्रमेणास्यानन्तरातीतायां विभावर्यामिह नगर्यां प्रविष्टः ।
दृष्टं चाद्य पुण्योदयेन सुचिरकालमिकाङ्क्षितदर्शनं चरणकमलद्वयं
देवस्य, एतां च दिव्याङ्गुलीयकप्रभावावेदनप्रसङ्गागताम् । अवनिपति-
राकर्ण्य विजयवेगतो वज्रायुधसमरकेतुसमरवार्तामास्थानवर्तिना
नरपतिसमूहेन सहितं परं विस्मयमगच्छत् । अव्याजशौर्यावर्जितश्च न
तथा लब्धविजयेषु सुहृदिव वज्रायुधे यथा विपक्षे समरकेतौ बबन्ध
यक्षपातम् । तथाऽस्य चिन्तयन्नचिन्तितमपरसैन्यगुरुलाघवां मनसि-
ताम्, विभावयन्नेकरथेन कृतमहारथसमूहेषु मध्यप्रवेसां(शां) साहसि-
कृताम् । विचारयन्विष्टतपौरुषप्रकर्षमरातिपरिभाषणेष्वरोषपरुषमाळाप-
विभ्रमम्, अवधारयन्ननादरनिरस्तीकृतनिखिलपरचक्रनाथकं सायकव्या-

परममतिचिरमतिष्ठत् । अनुरागतरलितश्च तत्रैव गत्वा तं द्रष्टुमिव
 परिष्वक्तुमिव संभाषयितुमिवाभ्यर्चितुमिव स्वपदेऽभिषेक्तुमिव चेतसा-
 गिलपितवान् दर्शनोत्सुकश्च पुनरवोचत्—‘विजयवेग, कास्ते स
 सिंहलेश्वरसूनुः कदा च सोऽस्मान् द्रक्ष(श्च)ति ।’ स जगाद—‘देह,
 स स(श)क्वावतारोद्यानसंनिधे रमणीये सरय्याः परिसरे निवेशितशि-
 थिरस्तिष्ठति । दर्शनं तु यदैव देवः प्रसीदति तदैव करोति ।’
 तच्छ्रुत्वा मरुपतिरासन्नवर्तिनमत्युदारवेषं साकारव्युषमभ्यर्क्षितमशेषस्यापि
 परमहंस्य महत्सु कार्येषु व्यापारणीयं हरदासनामानं महाप्रतीहान्त्य
 काश्याय तत्क्षणमेव तस्य प्राहिणोत् । स गत्वा सपरिवारस्तदावासे
 कृतसमुचितोपचारो बहुप्रकारोपवर्णितं नरेन्द्रानुरागनिर्वृतं कृताञ्जलि-
 पुटस्तं राजकुलमानिनाय, प्रावेस(श)यञ्च । दर्शितप्रश्रयातिरेकोऽभ्यन्तरं
 प्रविष्टं च तं वृतविदम्भोज्ज्वलवेषकतिपयासपदातिपरिवृतम्, आलोक-
 नोपजातसंक्षोभसरभसापसृतेन द्वारवर्तिना राजलोकेन दीयमानमार्गम्,
 जम्बयतयिक्ता विनयपेशलालापेन दौवारिकजनेनागम्यमानम्, आत्म-
 प्रतिविम्बकैरिव समानरूपैः समानवयोभिः समानवस्त्राढकारधारिसि-
 रव्यभिचारिभिः प्रधानराजपुत्रैः परिवृतम्, उपान्तप्ररुद्धकल्पपादप-
 विटपमिव पारिजातपोतम्, दिगन्तरव्यापिना कुवलयदलदयामलेन
 स्वदेहप्रभासतानेन तिरोहितसर्वाकारम्, अन्तुराशिजलमध्यवर्तिनं मैना-
 क्रमिव विभाव्यभावम्, अनवरतमुन्मिषता निसर्गस्निग्धेन कर्णपूरमौ-
 चिकस्तम्बकेन कूर्तिकापुञ्जेनेव कुमारशब्दविप्रलब्धेन कृतमुखाढ्येकम्,

१. उपान्ते निकटे प्ररुद्धाः कल्पपादपस्य विटपा यस्य पारिजातपोतस्य तम्,
 समानराजपुत्राणां कल्पपादपेनोपमा. २. कुमारस्य स्कन्दस्य शब्देन रवाद्या
 तैमिरकेन कुमार आचच्छेति कुमार विजयवेत्यादिशब्देन.

दूरदृष्टासञ्चुतिहासिमा दूरमुल्लसितेन हारप्रभविलम्बेन वसस्वलनिवा-
सिन्याः श्रियः क्षीरोदमिव दर्शयन्तम्, अतिबहुलकेयूरपद्मरागाशुर-
क्षितैश्चिरप्रलुटैरपि सरसैरिवारिशस्त्रप्रहरैः स्थपुटितोरःस्थलम्, तरुण-
तामरसताम्रतलस्य सविलाससप्रेङ्खतः पाणियुगलस्य विसर्पन्तीभिर्बिल-
स्यदीधितिभिरम्बुधारभिरिव सावष्टम्भचरणपातभरपीडितामुक्षन्तं क्षिति-
क्षितिपतिसमरकेतुमद्राक्षीत् । दृष्ट्वा च संमुखचलितवदनो वारंवारं
मादरमणिहितप्रासादाद्गदद्विरासन्नसर्पिणा महाप्रतीहारेण कारितप्रणा-
ममादरप्रणतिलम्बकुट्टिमोपहारकुसुमकिञ्चल्कसारीकृतशिरोरुहमेवेहीति
दूरादेवद्वयत् ।

उपस्थस्य चरणान्तिके मूयः कृत्स्नवर्णं च मे प्रेम्णातिदूरं प्रसरति
कन्या मुत्रान्यामाह्वयन्ती । अस्मिन्मुखे च तं विमया-
कान्तसंभ्रमाभिस्तदौकितविकटवैत्रासनमासन्नोपविष्टमुन्नमितपद्मम्
निश्चलनिबद्धलोके चक्षुषा निरीक्ष्य साचीकृतसि(शि)रोधरः सुचिर-
मीषत्सितः समभाषत—‘वत्स, गतं ते । साधुकृतं यदत्रागतोऽसि ।
वनेन तव निसर्गसुन्दरेण दृष्टमात्रेण देहाकारेण पुरुषाकारेणैव श्रुतेन
श्रोत्रमानन्दितं मे किमपि नेत्रयुग्मम् । अन्यस्त्वमेको जगति यस्मिन्
दुष्प्राप्तमात्मनः पराजयं विजयमिव सभासु शंससि प्रीतिविकसिताक्षो
विपक्षलोचः । लोकमुपजनयता भवन्तमस्तु सन्वितसुहृत्समायेक
कारितो ध्रुवः समस्तानां पुत्रिणामात्मा महात्मना सिंहलेश्वरेण ।
तेजसिसंज्ञेषु स्फुरदचिकीजसा सहजभार्दवानुपेतैर्न शिरप्रकृतिना
स्वयैकेन भूयितं पुरुषसैनं फलतस्त्वैर्बहुभिरपि पापान्तरैः परितुल्य
मयी न रूढं स्फुरयत्यस्य सिंहलद्वीपस्य सर्वेषां कृतार्थोऽहम् । जग-
त्प्रलितो मे दक्षिणापन्नविजयः । क्षीयनीयसो महाविदं राज्यम् ।

अधिगतपरिपूर्णशोभेयमुपजाता सभा । शिरश्छेदसाहसदर्शनादधिक-
 परितुष्टया दिव्याङ्गुलीयकार्पणव्यपदेशेन देशान्तरादानीय दत्तोऽसि
 मे । द्वितीयस्त्वमात्मजो राजलक्ष्म्याः । सामान्यभूमना कुमारेण सह
 तवेदं राज्यमास्त्व । यदृच्छया भावितभूरिनिर्वृत्तिर्मनसि मा स्म मंस्थाः
 यथाहमानीतः परैरिति । न कश्चिदप्यत्र परः । सर्वोऽप्येष तव पर्व-
 तस्येव मैनाकस्य पर्वन्तवर्ती सपक्षो भूमृतां दर्गः । स्वर्गोद्यानवनलेखा-
 चाख्यैकैव दूरे त्रिलकतात्मचम्पकैलालवज्रपुत्रागबहुला दक्षिणार्णवोप-
 कण्ठवनराशिः । अपरस्तु सर्वः सनीडः क्रीडोपकरणग्रामः । सर्वथा
 कुरु स्थिरमवस्थानाय चेतः । यच्चिन्तयसि तत्कृत्स्नमपि तवाचिरेण
 संपत्स्यते समीहितमिह ।' इत्युक्तवान्यतो विवर्तितमुखः पादपीठान्ति-
 कोपविष्टमनवरतसंचारितस्नेहार्द्रलोचनं समरकेतुवदने हरिवाहनम-
 वादीत्—'वत्स, एष समरकेतुर्गुणैः समधिकं समं चात्मबन्धुवर्गे
 प्रधानपुरुषमपश्यता मया तवैव सहचरः परिकल्पितः । अस्य कल्या-
 युषा स्वया दर्पणस्येव समृत्तस्य कलङ्करहितात्मनो मत्पुरस्कृतस्य सर्व-
 कालमभिमुखेन भवितव्यम् । सुविदितदण्डनीतेः सौविदलस्येव निज-
 परिग्रहः सततमायत्ततां नेयः । भोगसुखसाधनैकहेतोः सुकृतकर्मेण
 इव दानादिक्रियाभिः कर्तव्यमजसमुपबृंहणम् । सुश्लिष्टपरिवारस्य
 स्रवारेरिव निशाखपि स्वसंनिधौ विधेयमवस्थानम् । अन्वहं
 चायमापत्त्वपरिहारेण, संपत्सादरातिशयेन, समानगुणेषु गौरवोत्कर्षेण,
 विवादेशु पक्षग्रहणेन, नूतनार्थलामेषु संविजनेन, नर्मस्वमर्मोद्घाटनेन,
 मन्त्रणेष्वदूरीकरणेन, दारसंनिधावविकारदर्शनेन, प्रणयकलिकोपेन
 क्षयमनुत्थेन, उत्सवेष्वप्रपूजासंपादनेन, प्रारब्धवस्तुनिर्वहणेषु स्तुति-
 मपह्नुनेन, प्रतिपन्नकार्येष्वनिसंवादानेन, सर्वत्र चातिविश्वासदर्शनेन

परसंख्यमानेय एष ते आता च भृत्यश्च सचिवश्च सहचरश्च ।" इत्युक्त्वा
विसर्जितास्त्रानराजको नृपतिरासनादुत्तस्थौ । कुमारोऽपि 'यदाज्ञाप-
यति तात' इत्यभिदधानः करे गृहीत्वा समरकेतुं निषिद्धपरिजनः
शुद्धान्तसंचारोचितेन परिचारकगणेनानुगम्यमानो मदिरावतीभ्यः
मगच्छत् ।

तत्र च कृतप्रणामो मातुर्दर्शयित्वा समरकेतुं कृतसकलतद्वृत्तान्त-
संकथः स्थित्वा चिरमवाप्तवस्तुभूषणेन तेनानुगम्यमानः स्वावासमा-
गच्छत् ।

तत्र चारब्धनिजनिजकर्मणा सुदृचारप्रमदाप्रायेण मदिरावतीपरि-
जनेन यथायोग्यमुपपादिताः समाहृतसकलप्रधानलोकेन समरकेतुना-
न्येन च प्रणयिना राजसमूहेन सहितः स्नानभोजनादिकाः क्रिया वि-
वर्तयत् । अपराह्णसमये च तस्याहारमण्डपाजिरनिषण्णस्य निकटो-
पविष्टविशिष्टेष्टराजलोकस्य राज्ञा समादिष्टः सुदृष्टिनामाक्षपटलिकः
प्रविश्य पट्टकारोपितनिरवशेषविशेषमभ्यर्णवर्तिभिरनेकैः कश्मीरादि-
मण्डलप्रतिबद्धैः प्रधाननगरग्रामैरुपेतं कुमारमुक्तावखिलमुत्तरापथमर्थ-
यांबभूव । समरकेतोश्च सर्वदायसहितानङ्गजीवानङ्गादिजनपदान्या-
मगच्छत् । एवं च दर्शितप्रसादेन नृपतिना प्रतिदिवसमापाद्यमाननव-
नवसत्कारयोः, नियुक्तनिजपरिवारया सादरं मदिरावत्या चिन्त्यमा-
नस्नानासनविलेपनादिसरीरस्थितिसाधनद्यौरनुजीविनोः, राजपुत्रजनस्व-
पात्रतानुसारेण संविभक्तस्वमुक्तिनगरग्रामनिवहनिश्चिन्तयोः, दुष्टदा-
यादसमवष्टब्धराज्यैरागत्यागत्य दिग्भुक्स्वेभ्यो निजपदार्थिभिः पार्थिवकु-
म्भैरेनवरतगृहमाणसेवयोः, नरेन्द्रसेवया प्रतिदिनमवन्धीकृतोभयसं-
ध्ययोः, दूरीकृतदुष्टसामन्तसङ्गोपचारव्यवहारयोः, गुणानुरागिभिराग-

स्तुकफलार्थिभिश्च द्वीपान्तरनराधिपैर्वासोमिराञ्छादनै रत्नालंकारैर्विलि-
प्तैः फलेरायुधैर्यानैरन्यैश्च निजदेवसंभवैरपूर्ववस्तुभिः सततमुपचर्यमा-
णयोः, उपचीयमानया तारुण्यलक्ष्म्या प्रतिक्षणमुल्लासितैः रूपबललव-
ण्यादिभिः शरीरैरन्तःकरणजैश्च सत्यशौर्यावबोधवैदग्ध्यपुरःसरैर्गुणगणै-
रगणितक्रममाक्रम्यमाणयोः, अतिसुखपराश्रुत्वेन धूर्जटिललाटलोचना-
ग्निनेव हृदयेनानङ्गीकृतकंदर्पयोः, दुष्टजनपददृष्टिदोषसंरक्षणार्थमिव
पौरलोकेन स्वान्तेषु सततधार्यमाणयोः, शरदिन्दुमण्डलमलोकेऽप्यम-
शुणितगुणेन सुरभिसमयेऽप्यघटिताभिनवमार्गणेन जलदागमेऽप्यना-
कृष्टचापयष्टिना दृष्टदुर्वारभुजपराक्रमोत्पन्नसंत्रासेनेव दूरस्थेन मकर-
क्षमणा लक्ष्मीकृतदेहयोः, कदाचिन्निजनिजास्रकौशलदर्शनेन कदाचि-
त्सदवाक्यविचारेण कदाचित्प्रमाणप्रमेयस्वरूपनिरूपणेन कदाचिदभि-
मतागमग्रन्थार्थसमर्थनेन कदाचिदसद्दर्शनेनोक्तयुक्तिनिराकरणेन कदा-
चिन्नीतिशास्त्रनिबन्धपाठेन कदाचित्कलाविषयविचारकेलिकलहेन
कदाचिद्रसाभिनयभावप्रपञ्चोपवर्णनेन कदाचिद्वेणुवीणामृदङ्गादिवाद्य-
विभादेन कदाचिच्चिरतनफवीन्द्रकाव्यमुद्राभ्यसनेन भाषुकैः सुहृद्भि-
र्विद्वद्भिश्च सह रममाणयोः, एकत्र कल्पितज्ञानज्ञानात्मशयनयोः,
सहशवेषालंकारधारिणोः, शाक्यशिष्ययोरिवानुपजातविप्रयोगदुः-
खयोः, सुखमया इव घृतिमया इव अमृतमया इव प्रीतिमया इवा-
स्त्रिचक्रमुः । कतिपयेऽपि दिवसा यथोत्तरं प्रकटितप्रसादेन नृपतिन्य
हृष्यमाणोऽपि सुतनिर्विशेषमीषदपि समरकेतुर्नोत्सेकमगमत् ।

असहाय भुजवीर्यमन्वकृत हरिवाहनस्य सर्वानपि गुणानात्मगुण-
गणेन प्रशुणितश्च परमया मत्तया प्रीत्या च निःसामान्यस्य सख्य-
मिव तमहर्षि(र्नि)शमसेवत । हरिवाहनोऽपि तदुपानुरक्तिमत्तः
कदाचिदपि समरकेतौ विप्रखजनपद इव जिमीषुः परा भुजपदाग्र ।

एकदा च स ग्रीष्मसमये प्रातरेवोत्थाय निर्वर्तितस्नानमोजनादि-
विधिरुदधिजलललितवासुकिमुक्तनिर्गोक्तनिर्मलं परिधाय वासोयुगल-
मुत्तिद्रमल्लिकासु कुलरचितशेखरो मदान्धमधुकरध्वानवाचालैरचल इव
मैनाकनामा, निर्झरैर्वैरसश्चिखरावलम्बिभिर्धूलिकदम्बप्रालम्बैरभिने-
द्भासमानः, शिरीषतरुकुसुमकल्पितकर्णपूरः, कर्पूरपरिमलमुवाचन्दन-
द्रव्येणाविहितसर्वाङ्गीणाङ्गरागः, तत्कालापनीतरत्रोपलशकलशीतलम्भ-
कमुक्ताफलप्रायमल्पमुद्गदन्मूषणकलापम् । अचलकान्तिरथ दर्पणप्र-
तिबिम्बितैः प्रीतिनिश्चलचक्षुषो जनस्य सर्वतः सहस्रसंख्यैर्विलोचनैः
अनलितगात्रयष्टिः, पेरावताधिरूढः सहस्राक्ष इव साक्षादुपलक्ष्य-
माणः, निक्षिप्तनिजवेषानुरूपनिःशेषनेत्रयस्य तत्क्षणमृद्धीतसितसृणे-
र्निवादितां प्रतिपद्य स्निग्धस्फुटस्फुटमभ्यसितस्य समरकेतोरधिरक्षय-
मिदमेवमवाहृपाक्षः, पश्चिमासनाध्यासिना ताम्बूलदायकेन प्रतिबेलमुद्ग-
यमानकनकदण्डडाभरैकचामरः, तुलितात्वरतमालतरुसण्डेन मायूरा-
तपत्रमण्डलेन जयन्त इव संक्रन्दनानुचरीकृतेन बालजलधरव्यूहेनान्य-
कारिताग्रिमभूमिरभ्रेसरेण सरयूतथासङ्गि मत्तकोकिलं नाम वाद्योद्या-
नमगच्छत् ।

अनिश्चयं च तत्र परिमितासराजपुत्रपरिवृत इतस्ततस्तत्काल-
मुष्णकुण्डलानि नवपरिमलाकृष्टवाचालषट्पदकुलानि धूम्रकदम्बगाह-
नानि, कादम्बकुलनिषेवितोद्दण्डकमलिनीपत्रसप्टांश तटपाटलाकुसु-
मवासिताभ्यसाः क्रीडादीर्घिकाः, निवाचतसाध्वपरचितपाद्भवतरुपांश
सलिलपरिपूरितालमालललयितमभ्यङ्गमाश्रयीमण्डपान्वातायनासीमवनि-
ज्जगरभवेयतरुफलांश सुधापङ्कजवस्त्राभसावकान्वलोकयन्नचिरस्थित-
जलजम्बूनिवृत्तसुदलकोकिलसुधासुधमकेतकीस्तम्भमुद्योचरन्तीत्कारमु-

सूराणां प्रेङ्गतामनवरतमुद्गाटकानां घूर्णमानैर्नमसि नभस्वदाघट्टनजर्ज-
रैर्जलतुत्ता(घा)रजालकैर्जडीकृतनिदाघकर्कशार्ककरवितानमापानकसृद-
ङ्गरवजनितशृङ्गारैर्नगरीजनैर्वनशिखण्डिभिश्च युगपदारब्धताण्डवैर्मण्डि-
तलतामण्डपमदूरवहदगाधनीरं सरख्यास्तीरपरिसरमुपासरत् ।

तत्र च संनिधाने मकरध्वजायतनस्य नितान्तसुभगे भूविभागे
प्रथममेवागत्य परिजनेन सूत्रितम् । अनतिमात्रोत्थितस्य प्रस(श)स्त-
विस्तारभागकूजितानुमीयमाननीलपल्लवप्रममान्धकारावगुण्ठितकलकण्ठ-
कुलस्य लम्बमानवहलफललुम्पिस्तम्बभारदूरावर्जितोदारविटपस्य अल्लु-
षांस्वर्षिणा सरलितेसमदहंससारसारवेण नभस्वता सैरमान्दोलितसान्द्र-
शीत्तामण्डलस्य तरुणसहकारस्त्वण्डस्य मध्ये महता बालकदलीवनेन
कवचितम्, अचिरविकचानामजिराशिरीषशाखिनामलिबिघट्टितैर्गल-
द्विर्बलिशुकशकुनिगलनालीलैः प्रसूनस्तवकैराकाशजाह्नवीशैवलैरिव
शैत्वंलोलैरनुसृतपुरोभागम्, प्रतिभितिलम्बितविचित्रविश(स)सूत्रचा-
मरम्, प्रतिद्वारमाबद्धहरितचन्दनप्रवालबन्दनमालम्, प्रतिस्थ(स्त)म्भ-
मारोपितहिमशिलाशालभञ्जिकम्, प्रतिगवाक्षमुपनिहितकालागुरुभूषण-
टितम्, सतारागणमिवाङ्गरागमणिभाजनैः, सान्धकारमिव परिमल्ल-
कृष्टमधुकरपटलैः, सज्योत्स्नमिव चीनांशुकवितानैः, अतिशिशिरतया
च जलकलसैरपि निबिडकर्पटावगुण्ठितकर्णैरुत्पन्नशिरोवेदनैरिवाभि-
हितम्, उद्यानहंसैरपि चक्षुसंपुटधृतभृणालसूत्रपिण्डैः प्रावरणपटवाना-
थिभिरिवेतस्ततो धावद्विरध्यासितम्, आक्रीडगिरिभिरपि वारंवार-
मुच्चरत्तारमयूरकैराकारितनिदाघतप्तापरशिलोच्चयैरिवासुक्तसांनिव्यस,
अङ्गिपैरपि परस्परसंबलितशास्त्रैरभिलसि(षि)तनिरन्तरशरीराश्लेषैरिक्-
षीतम्, अरतिविनोदस्थानमिव, सागरविप्रयोगे सरख्याः, दुर्गमि-

वेश्मिव ग्रीष्मनिर्द्यावस्कन्देषु शिशिरस्य दहज्वरचिकित्सागृहमिव
 दिवसकरमण्डलप्रवेशेषु चन्द्रमसः शिशिरोपचारमन्दिरमिव वश्मि-
 संतापातिवहनेषु हिमगिरिः, उपरि वर्षतां च प्रावृषेण्ययज्ञजलधरा-
 णामुद्धुरनिनादनर्तितमयूरमण्डलेन निपतता समन्तादश्रान्तसंताप-
 निरन्तरन्यस्तचन्द्रमणिशिलाप्रणालविगलितेन स्ववीयसा पाथसां प्रवा-
 हेण प्राकारवलयेनेव फाटिकेन प्रान्तेषु कृतपरिक्षेपम्, अग्लानम-
 ल्लिकामाल्यरचितशेखराभिः श्रवणावलम्बिशैबलवल्लरीहरितायमाननव-
 मधुकपाण्डुगण्डस्यलाभिः कण्ठकन्दलामुक्ताहिमगुलिकाहारहासितोचत-
 स्तनकलशामिरसितोत्पलनालवल्याधिष्ठितप्रकोष्ठकाण्डाभिः पदे पदे
 रणितमधुकरजालकिंकिणीचक्रवालेन बकुलमालामेखलागुणेन परिशि-
 सृषनजघनभागाभिर्धनसारसंपर्ककर्कसा(शा)मोदेन स्पर्शेन्द्रियहारि-
 हरिन्नन्दनरसद्वयेण संपादिताप्रपदीनचर्चाभिर्जलार्द्रविश(स)सूत्रसंन्या-
 नवाहिनीमिथुनानदेवताभिरिव संभूयोपस्थिताभिरभिनवयौवनाभिर्वार-
 रमणीभिरध्यासितविततवातायनम्, अतिविचित्रानेकचित्रशालं जल-
 मण्डपमगच्छत् ।

प्रविश्य च तत्र कतिपयाससहचरसहायो विभावयमितस्ततस्तस्मै
 रचनाविचित्रतममतिचिरं विभ्रामी(?) विरतकौतुकम् कथद्विरप्रक-
 श्वासपरिमलावकुट्टैरलिमिरभ्यर्थित इवानल्पमेकं कुसुमतल्पमध्यास्त ।
 निषण्णं च तत्र तमुपसेवितुमतीव सेवाकुशलः कलाविदो विदित-
 सकलशालतस्थाः कवयो वामिमनः कान्यगुणदोषज्ञा विज्ञातविदि-
 षपुराणेतिहासकथाः कथाख्यायिकानाटकादिप्रबन्धवद्धरतयो रतित-
 परम्परापरामर्शरसिकमनसः प्रियदर्शना निदग्धोज्ज्वलवेषवपुषः परि-
 हासशीलः समावपेक्षलोक्तयः मत्केकस्यावेदिताः प्रतिहारेण राजगुत्राः

प्रविशन् । अपरेऽपि तत्कालसेवोचिताः सवयसः प्रधानरजलोकाः
संनिदधुः ।

यथास्थानमुपविष्टैश्च तैः सह प्रस्तुतविचित्रकथालापस्य चित्रपद-
भङ्गसूचितानेकसुन्दरोदारार्था प्रवृत्ता कथंचित्तस्य चित्रालंकारभूषिता
काव्यगोष्ठी । तत्र च पठ्यमानासु विद्वत्समालम्बस्यातिषु प्रहेलि-
काजातिषु चिन्त्यमानेषु मन्दमतिजनितनिर्वेदेषु प्रशोत्तरप्रभेदेषु
आव्यमानासु प्रसन्नगम्भीरभावार्थासु स्वप्नशकगाथातप्तु(!) विदुष्यमा-
नेषु बाधानुपपदसंपादितोत्सेकेषु विन्दुमात्राक्षरच्युतकण्ठीकेषु हस-
मानेषु दीर्घकालानुभूतनिष्फलचिन्तामौलेषु प्राशमन्येषु प्रकाश्यमाने
साधुवादविधेनाबुधानां बोधरभसे विजृम्भमाणा निर्भरं शिष्याणां
कौतुकरसे काव्येष्वतीव रसिकः सर्वदा निकटवर्ती कुमारस्य नर्म-
पात्रं सकलराजपुत्राणां मञ्जीरनामा बन्दिपुत्रः किंचिदुपसृत्य हरि-
श्चन्द्रनमोचत्—‘कुमार, प्रकमागतमेव किंचिद्विज्ञाप्यसे । कुरु
क्षणमात्रमेव धनदानेनानुग्रहमस्यैव समनन्तरातिक्रान्तस्य मधुमासस्य
शुद्धत्रयोदश्यामहमहमिकोपदर्शितनिजविभवविच्छर्देन नमरीनिष्-
सिना मुजंगलोकेन भक्त्या प्रवर्तितं पात्रोत्सवमवेक्षितुमिदमेव सर्वतो
निरचितविमित्रवस्त्रध्वजविधानमात्तकनकशृङ्गवेद्याङ्गनामुजङ्गजनपरस्प-
रारब्धजलसेकयुद्धं भगवतो मकरध्वजस्यायतनमागतोऽसि । विस्मय-
लोचक्षुषा च प्रविशता नया प्राङ्गणसहकारपादपस्य मूले मृषास-
सूत्रकलथिक्कम्बेवाभिप्रायं मध्यभागविन्यस्तमुग्धस्तनसुलसुदेण स्थाप्य-
सुहिनपाण्डुरत्विषा शोषाभिस्तकाटिन्वेन जन्दनपङ्कवेदिकाभरणै-
रुद्दानितोभयान्तमभिमलविभोगविभुसाम्भिरकामिनीकपोलपाण्डुतवी-
रकण्ठमनजोकिन्तु । आकाशे च स्तम्भितुसेतोत्पीयूषकोको

नियमितम् । अवसितायां च यात्रायां निजनिवासमागतेन विजने
निविश्य कौतुकावेशात्कस्येदमिति सर्वतो निरूपितम् । अपश्यता च
पृष्टे नामाक्षराणि तत्क्षणमेवापनीय मुद्रामुद्रेष्टितम् । दृष्ट्वा च तत्र
ललितपदसंनिवेशासान्द्रसृगमदमपीपङ्कलिखितैः प्रत्यग्रकुङ्कुमपत्रमञ्ज-
शोभिभिः कृष्णागुरुधूपवाससंभृतसौरभातिरेकैरभिनवमौक्तिकस्रोदवि-
स्तदवर्णेन पुण्यपरिमलमुच्चा कर्पूरचूर्णेन समन्तादवतीर्णैर्निरन्तरैरक्षि-
पस्तरासंस्पर्शभिरवाप्तपरिणतिप्रकर्षैरपि सुकुमारसर्वावयवैरक्षरैरुपेता
दुरवबोधतात्पर्यवस्तुरैकैर्वाया । परिभाविता च वारंवारमादरव्यापा-
रितहृदयेन । ननु तदीयं हृदयमवगतम् । तदादिशतु कुमारः
सर्वमेवानुक्रमेण किं तत्पत्रकं केन प्रेषितं कस्य वा प्रेषितं किमत्र कार्यं
विवक्षितम् ।' इत्युदीर्य विस्तदवर्णोत्तराय मिश्रं सप्रगल्भमर्थमिमां-
सपाम् ।

गुरुभिरदक्षां वोढुं वाञ्छन्मामक्रमात्त्वमचिरेण ।

स्यातासि पत्रपादपगहने तत्रान्तिकस्थाभिः ॥

अस्यां च पठ्यमानायामवहिताः सर्वे सभासदो वसूदुः । परिमा-
वयतामेव च तेषां पाठसमकालमेव प्रज्ञाबलेन मुधा कोसलाधिपति-
सूनुश्चरन्—‘सखे, यत्तदासादितं त्वया तथाविधं ताडीपत्रकम्’
असाध(व)नम्ललेखस्तावत् । ■ च कयाचिदीश्वरकन्यया समारूढ-
म्रौढयौवनया गुणानुरागप्रगुणितेन स्वचेतसा विदत्वाप्तसहचरीजनेन
वा मूयो भूयः प्रवर्तितया कुमारीजनसहोत्थानपत्रपामपहाय कस्यचित्पू-
र्वमेवानुरागमिश्रनैरिज्जिताकारैरभिनिन्दित एकान्ते पांशुप्रयुक्तप्रार्थनस्य
सूनुसततानुवृत्तिपरोऽपि गुरुभिस्त्वदीयेर्नाहमनुगृहीतो भवत्याः प्रसा-
देन, तदिदानीमनिच्छतोऽपि मे दुरात्मनानेन मदनवह्निना दह्यमान-

मिदमनुचितेनापि विधेनाजीवितस्वामिनीं कर्तुमिच्छति त्वामतर्कितोपा-
 यान्तरं हतहृदयम्, अतो नाहमत्रापराधीति दूतीमुखेन व्याख्यायित-
 निजसाहसाध्यवसायस्य महानागरकस्य यूनुः प्रेषितः । प्रयोजनं
 पुनरत्रेदं विदक्षितम्—अकारणद्विष्टैर्मदीयगुरुभिः साधप्रयोगोपक्रमेण
 कथंचिदपि न प्रतिपादितामपमानासहिष्णुतया प्रसिद्धमपह्नाय क्रमम-
 प्रहारादिना प्रकारेण भामुद्रोदुमिच्छन्नानुचितकारी त्वम् । अतो मा
 स्वरस्य । सेत्स्यति तवैष कामः । यतः कतिपयैरेव दिवसैर्यत्र पुरा
 क्लृप्तमावयोरभवत्, तत्र पत्रमायशा वप्रगहने निगूहितो मदीयदूति-
 कया त्वमनपेक्षितापरविवाहमङ्गलोपकरणः केवलेनैवामिना सनाथीकृ-
 तपार्श्वः स्यात्स्यसि । स्थितश्च तत्र द्वित्राभिराससहचरीभिः सहानुपदमेव मे
 समुपस्थितायाः पाणिग्रहणमग्निसाक्षिकं कर्तासीति । यः पुनरिहापरः
 केनापि वैशुष्येन गुरुभिरप्रदत्तामभिलषन्मामन्यायतः क्षिप्रमेव प्राप्य
 नारकत्वमन्तिकज्वलदग्निरसिपत्राणां पादपानां गहने स्थाता त्वं
 अपकारिस्त्विति शापरूपोऽर्थः प्रकाशते, स सर्वथा निरवकाश एव ।
 नहि विरक्ताः स्त्रियः कदाचिदक्षिगतानामीक्षणहारिणस्तादृशानुदार-
 विरचनल्लेखानभिलिख्य तथाऽत्यादरेण प्रेषयन्ति । कौतुकेरिता पत्र-
 कहारी स्वयमेव मुद्रामुद्वेष्ट विदितकार्यतत्त्वा प्रकृतिपारिप्लवतया
 स्त्रीत्वभावस्य कदाचिन्मममेदमाचरोदिति तां वञ्चयितुं तस्य च विला-
 सिनश्लेकोक्तिगुणकार्यहृदयस्य वचनमङ्गीवैदग्ध्यमात्मीयमाविष्कर्तुः
 सप्रयत्नावसेयविवक्षितार्थो नाथमभिलिखितः ।' इत्युक्त्वति तस्मिन्स-
 र्वेऽपि पार्श्ववर्तिनो यथावस्थितविदितलेखार्थाः समं मञ्जीरेण राजपुत्राः
 प्रजहृषुः । अनेकधाकृतप्रतिभागुणस्तुतयश्च राजसूनोः पुनः प्रस्तुत-

काव्यवस्तुविचारनिष्ठाः समरकेतुवर्जमतिष्ठन् । समरकेतुरपि विषाद-
विच्छाद्यवदनः शुष्काशनिनेव शिरसि ताडितस्तत्क्षणमेवाधोमुखो
भवदुत्सृष्टदीर्घनिःश्वासानिश्चलनयनयुगलो विगलिताश्रुशीकरक्लिन्नपक्ष्या-
कराङ्गुष्ठनखलेखया भूतलमलिखत् ।

अवलोक्य च तथावस्थितं तमस्थान एव प्रतिपन्नाशोकवन्ध-
मुपजातविस्मयाः सभासदः किमेतदिति वितर्कतरलतारकाणि परस्परं
मुखान्यवालोकयन् । अथ तेषां पुरोवर्तिसमरकेतुना समानप्रतिपत्ति-
रत्यन्तमभिमतो राजपुत्रस्य सकलशास्त्रभाषाविचक्षणः क्षीणभूयिष्ठ-
शैशवे वयसि वर्तमानो भाननीयः कुमारपरिमहस्य प्रकृतिप्रगल्भ-
वाक्किमपि कोविदः परिहासकेलिषु कमलगुप्ताभा कलिङ्गदेशा-
धीशसन्तुः शनैर्विहस्यावोचत्—‘युवराज, किमर्थमनवगतार्थं इव
अप्रगल्भ इव भत्सरीवाऽऽसिक् इव मूकतामवलम्ब्य स्थितः । किं
न वर्णयसि शतमुखो भूत्वा सर्वतोमुखीमखिलबुधजनाश्चर्यकारिणीं
कुमारस्य काव्यतत्त्वावबोधशक्तिम् । असाद्विधानां हि स्वभावकश्म-
लस्थूलबुद्धीनां सर्वात्मनापि प्रमुक्ता बाह्येव वर्णना न प्रविश्य सम्ब-
न्धस्तुतत्त्वमुल्लिखति । अतोऽद्यापि त्वयि प्रजल्पति सति परितोषः
प्रत्ययश्चात्मविषयः कुमारस्य भविष्यति । किं चाश्रुसलिलक्लिन्ननि-
श्चलचक्षुरधोमुखो वारिवद्ध इव वनकरी लब्धमिथ्यामिक्षाप इव
साधुरकसात्मन(ज)ष्टसकलग्रहस्वापतेय इव गृहपतिरायतोष्णान्मुहु-
र्मुहुः सृजसि निःश्वासान् । अजातप्रेयसीपाणिग्रहो महद्दुःखमनुभ-
विष्यति महात्मेति कश्चिन्न तं कुमारोपवर्णितवृत्तान्तयुवानमनुशो-
क्षसि । किमेकमिह सो(शो)च्यते । सर्वं एवायमेवंप्रकारः संसारो न
जानासि । यदुक्तं दुःखहेतुचरारागः, विषोपमा विषयोपभोगवाञ्छा,

वान्विष्ठतार्थप्रतिपन्थीन्यधर्मविलसितानि, सर्वतः सुलभविघ्नोद्गमाः
 क्लाम्यक्रियारम्भाः । सोऽपि किं करोतु वराको यस्य दुष्करे तादृशि
 संबन्धघटने शटिति दर्शितफला विफलतां मीता देवेन नीतिः । किं
 क्रियते । निसर्गत एव निरङ्कुशः पापकारी करीव व्यालो बली-
 या[न्] विधिर्वद्वोऽपि बुद्धिमद्विरतिनिविडेन प्रज्ञालोहनिगडेन
 निरवग्रहे विचरति । वामचारिण्यत्र मार्गसूय इवाध्वगानामधिग-
 च्छन्ति वान्विष्ठतानि व्यापारितसकलसामर्थ्या अपि फलार्थिनः ।
 क्लम्यस्य सचित्तसंतापैकफलस्य फलुचिन्तया । मनागपि महात्मना
 न शोचनीयोऽसौ । शोच्यः पुनरसौ । पापकर्मा कर्मचण्डालः
 प्रकृतिदुष्टात्मा विशिष्टाभासः सकलचौरग्रामणीग्राह्यनामा मक्षीरो
 येन मार्जारिणेव सूषिकामिषमुपसृत्य निभृतमत्र विनिहितमनुपलक्षि-
 तमेक्षकजनेन दर्शयिष्यामि दूरस्यैव यात्रां द्रष्टुमायातस्य यूनस्तस्ये-
 तन्निप्रत्येष्टे लेखहारिण्या सहकारमूले स्थापितमपकृत्य लेखपत्रकं
 लेखस्य दुरारूढसदृशमेष्टेणः प्रतिकूलगुरुजनकृतप्रतिबन्धस्य खरसतः
 कृतानुग्रहेण भगवता मकरकेतनेन संयोज्यमानस्य मिथुवस्य मयो-
 जनमन्तरेण विघटनं कृतम् । घटितश्च जीवितावधिर्निधुवनमुखान्
 सस्यस्य रूपसौभाग्यादिगुणकलापस्य विषयोपभोगानां च सर्वकषो
 विनाशः । को वास्य मोहोपहतधिषणस्य दोषः । कुमारस्यैवायं
 प्रसक्तो यदीदृशोऽप्यपराधे नैनमन्यायकारिणं करचरणकल्पनेन क
 ल्पेन निर्वासनेन वा रासभसमारोपणेन बान्येन वा धर्मशास्त्रप्रणीत-
 नीतिना निग्रहणेन विनयं ग्राहयति । यदि वा किमनेन क्लिप्त-
 यानया नरेन्द्रसेवयैव शासितेन भूयः कदर्थितेन कृपणेनेति कृपा-
 मयकृपाप्राप्तौ न निष्ठुरं व्यवहरति । ततोऽयमपि तिष्ठतु । जगदन्तो

नरकप्रतिधीमूतः स्वत एव जाल्मः कल्मषस्य सैद्धसं वशापाक-
मनुभविष्यति । तत्तावदन्वेष्य मिथुनं मिथः संयोजनीयं मव्रति ।
यद्विप्रयोगसंभावनाया स्वशरीरमृतस्य सुहृदो हृदयवाह ईदृशो युव-
राजस्य' इत्युक्तवति तस्मिन्सकलोऽपि परिहासालापरञ्जितः
वर्ष्यमहसदुच्चैः प्रणयी राजलोकः । कुमारोऽपि मन्दस्पन्दिताघोरपुद्गः
स्फुरणलोलकपोलदर्पणोदारदरलब्धावकाशमपसार्य सद्यःसितप्रकाशं
साभ्यसूय इव 'कमलगुप्त, किमयमस्थाने निष्ठुवप्रपञ्चः' इत्युदीर्य
तिर्यन्वलितवदनः सिंहलेन्द्रसुतमवादीत्—'सखे, किंनिमित्तं प्रहर्ष-
स्थानेऽप्येवमस्वस्येन भवता स्वीयते । किमर्थमिदमतर्कितागतेन
तमसा समास्कन्दितं वदनमिन्दुमिव चन्द्रिका नार्द्रयति नर्मलापेष्वपि
कुन्दनिर्मला ते स्मितधुलिः । किमिष्यधिकमधुरा अपि परपरंभित्त-
वीमिष इव कर्णे प्रवसि न विशन्ति शृङ्गारप्रधानाश्चिरंतनकवीना-
मुक्तयः । केन हेतुना नूतनैरपि सुहृज्जनसूक्तैरजातपुलकोद्गतिरुभ-
यपाणिपर्यङ्कशरणा धार्यते कपोलद्वयी । कचिन्न मयि जल्पति जात-
मुपतापदायिनः स्ववृत्तान्तस्य कस्यचिदाकस्मिकं सरणम् । यथाय-
मार्यार्थसूचितो युवा तथा न त्वमपि कुसुमायुधजयपताकया कथा-
ध्ववनिपालकन्वया कापि नयनमार्गणैर्विद्धः । प्रयुक्तप्रार्थनश्च निपुण-
मन्त्रेण चतुरया धचनमङ्गया न कचित्संकेतस्थानकथनेन कृतार्थी-
कृतोऽसि । कृतप्रत्ययश्च तदवासये विधिवशादतर्कितोपनतेन केनचि-
द्वरीयस्य कामेण तत्समागमसुखानां न दूरीकृतोऽसि ।' इत्याहतेन
नृपतिसूनुना प्रयुक्तहृदयंगमप्रश्नः समेतमस्य संस्वरगृहीतोत्तरीयपल्लव-
श्चमुद्दृष्टिवज्रमवावसविलोकितापार्थवर्तिराजलोकः सशोक इव समर-
केतुर्विस्तवान्प्रवृत्तिः खिलस्य सुहृत्प्रपञ्चकमे वक्तुम्—'मानुषीकुमार,

सज्ज प्रज्ञा प्रज्ञापतेरिव तनुस्तनोति सर्वतः सुस्ततया । परं मे मनसि
विस्मयमस्मिन्नजनमानसनिवासादिव त्वया समासादितमिदं पराशयज्ञा-
नकौशलम् । किमहमत्रापरं कथयामि । त्रिजयैव प्रज्ञया निवेदितस्ते
सकलोऽपि सामान्येन महुःसबृत्तान्तो यदि, परं परिकर एव मयास्त
कथनीयः । तमपि वज्रसारकठोरहृदयस्त्वया समाज्ञापित इति विज्ञा-
यामि । किं तु महती कथैषा न शक्यते संक्षिप्य कथयितुम् ।
विस्तरस्तु कथ्यमाना पराणि कार्यान्तराण्यन्तरविष्यति । तथापि
यदि कौतुकमप्रेक्षयामि । श्रूयतामेतन्प्रायेण श्रुतिविषयमाशास्त्रमेव
श्रुतिमतां वरस्य—

यथा सिंहलेषु अस्ति समस्तवसुमतीभूषणमम्रंकषप्राकारवल्या वि-
मानाकारपौरालयसदृशशालिनी रत्नशाला नाम नगरी । तत्रस्थः भिक्षा
मे चन्द्रकेतुः कदाचिद्देशकालाद्यवष्टम्भसंभुतावलेपानां प्रपन्नमपि
पूर्वादायमप्रयच्छतां विक्षेपविसर्जनेषु कालक्षेपकारिणामाह्वानेषु बहना-
गमिनकारणव्याहारिणामुत्सवेष्ववष्टानामापत्सु सविलासचेष्टानामुत्तया
प्रीतिमुपदर्शयतां युक्त्या प्रतिलोमं व्यवहरतां सुवेलक्षैलोपकण्ठ्या-
सिनां दुष्टसामन्तानां प्रतिक्षेपाय दक्षिणापथयायिनौ सैन्यमादिसत् ।
प्रस्थितस्य च तस्य रिपुविनाशाय यथाशक्तिरुतशास्त्रपरिचयमधीतनी-
तिविद्यमभ्यस्तनिरवधचनुर्वेदमसिगदाचक्रकुन्तप्रासादिषु प्रहरणविशेषेषु
कृतश्रममचिरारूढयौवचमभिविचारयौवराज्ये मामेव नायकमकरूपयत् ।
अपितानल्पफदातिसैन्यं च पुण्येऽहनि प्रधानैरवनिपतिभिरमात्यैः सम-
न्तैश्च कृत्वा नामसहायं प्राहिणोत् ।

अथाहं प्रातरेव स्नातो निवर्त्तितामिमतदेवताविशेषपूज्यः संपूज्य
नृणां प्रतिसर्जनेन द्विजातिलोकं प्रतिकलामलोकितं कुरुक्षेत्रं गच्छेत्तिर्गो-

शितनिम्बः साधिते लम्बे सितदुकूलवासाः सितकुसुमदामप्रथितशे-
खरः शरच्चन्द्रासपेनेव कौमुदीमहोत्सवभ्रमणलम्बेन स्पर्शाङ्गादिना चन्द-
नाङ्गरागेण सर्वाङ्गीणेन शोभमानः स्थूलसच्छमुक्ताफलप्रथितां तत्क्ष-
पप्रमुदिताया वक्षःस्थलभाजो राजलक्ष्या लोचनद्वयादानन्दाश्रुपट्टति-
मित्र द्विधाप्रवृत्तां नाभिचक्रचुम्बिनीमेकावलीं दधानो बद्धचन्दनप्रवा-
लचन्दनमालातरङ्गिततोरणमुद्गमगन्धोदकच्छटाविच्छर्दविरजीकृता-
जिरभागृहीतो ज्वलवेषसविशेषचारुसंचरद्वारवनिताजनमवहितप्रतीहार-
निर्घार्यमाणानि बद्धभाषि बाह्यपरिजनं सभामण्डपमगच्छम् ।

तत्र च पवित्रमणिवेदिकापृष्ठनिहिते महति हेमासने मातृस्वोपनि-
ष्टस्तत्कालमभिमुखीभूताभिः साक्षादिव जयश्रीभिरुत्सवंशदृष्टानि वसं-
नामप्रपल्लवस्पष्टीकृतनितम्बे परिणाहाभिरीषदचनमितपूर्वकायतया मिल-
द्वलित्रयञ्जयश्रीभूतनाभिमण्डलाभोगाभिः कनकवलयवलीवाचालभुजल-
सोत्प्लेषपलक्षमाणपीनोद्गुरपयोधराभिरुज्झितस्तनोत्सङ्गनिःसङ्गलम्बमानप्र-
लम्बमौक्तिकप्रालम्बाभिः पुरोनिहितदधिकुसुमदूर्वाङ्कुरसनाथाक्षतपूर्णक-
नकपात्राभिरन्तःपुरविलासिनीभिः संपादितसकलयात्रामङ्गलः प्रत्यग्रस-
सच्छदप्रवालदत्तसान्द्रमुखमुद्रममिवन्ध पुरःस्थापितं राजतपूर्णकुम्भमम-
तिरन्ध्राध्ययनध्वनिमुखरेण पुरःसम्पुरोयसा द्विजातिवृन्देचानुगम्यमान-
ध्वरणाभ्यामेव गत्वा प्रथमकक्षान्तरद्वारगूमिमग्रतः ससंभ्रमव्यापारिता-
कुनो न वज्राङ्कुशनाम्ना महामात्रेण प्राप्नुवन्तीकृत्य विधृतं शितपिष्टपङ्कपा-
ण्डुरितगात्रमक्षुद्रमणिचित्रनक्षत्रमालापरिक्षिप्तसिन्दूरपाटलविकटकुम्भ-
आगमारोपितानेकनिशितशस्त्रमभासारशातकुम्भसारीपरिकरितपृष्ठपीठम-
श्रांस्तमदवारिधारादुर्दिनान्धकारितकरटकूटं त्रिकूटपर्वतमिव परित्यक्त-
स्थावरावस्थममरवल्लभाभिधानं गन्धगजमारूढो हृदावनद्धतारतूणीर-

शरसनेन सनाथवामहस्तः सलीलमुद्यमानवालव्यजनकलापो मददर्पसर्पत्पदाति-
निर्दयपादपातप्रवर्तिताकाण्डमेदिनीकम्पः प्रहर्षोत्तालवैतालिकन्नाततारत-
रोदुप्यमाणजयध्वनिध्वनद्विजयमङ्गलामिषानतूर्यनिर्घोषवधिरितासिल-
वहास्तम्भः पुरस्तात्सलीलचलितकरिघटाकुण्डकिंकरपुरुषपातितविरलयन-
वातान्प्रमुत्पातनिर्घातघोरघोषोद्गारमत्तितारसारसन्तीनां दहानां ध्वनितेन
मुसुरयन्निखिलान्मणि-दिशां मुखानि शिखरविस्फुरत्सगरागदलस्थूलक-
लशस्य देलायमानावचूलमुक्ताफलदाग्नश्चित्ररत्नखण्डसूचितचर्म-
ण्डस्य पुरः प्रसर्पतः श्वेतातपन्नखण्डस्य पर्वन्तथायिनाभनिलभरितरन्म-
वर्त्मव्यक्तरूपाणामिभवरार्द्रशरभशार्दूलमकरमत्स्याद्याकारधारिणामनेक-
पार्थिवसमरसंगृहीतानां चिह्नकानामपहुताकर्षोचिषां चक्रवालेन जटिली-
कृतदिगन्तरालो राजकुलाजिरगच्छम् ।

अनुपदं च प्रणामपरितुष्टामिर्विजयाशिषामिनन्धमानो द्विजातिप-
रिषद्विचिनयविरचिताञ्जलिपुटानि प्रणम्यमानः पौरजनताभिस्तुष्टलज-
वृष्टिभिरुदुप्यमाणमनोरभसिद्धिर्नगरवृद्धाभिः प्रीतिनिर्भस्त्रष्टिपतस्तुष्ट-
यितदिम्बलयाभिरवलोक्यमानो नागरिकाभिर्नगराजिरगमम् ।

क्रमेण च शरत्समयपरिचयप्रपञ्चितशोभामाभोगिनीम्, उदारकल-
मकेदारपरिमलामोदितवनानिलाम्, उन्मदकुररकादम्बसारसारावमुष्ट-
रितसरस्तीरनीराम्, कीरचक्षुसंपुटच्युतार्धजगधप्रियङ्गुमञ्जरीपिखरजर-
द्रुमतलम्, अक्षुद्रपादपालानितैरनवरतवेष्टकर्णपल्लवतरलितेन प्रतिषे-
लमुद्दीव्यमानेन निलीयमानेन चङ्कारिणा मधुकरमण्डलेन पीयूषा-
नोद्दामदाननिर्भरैरप्रमत्तरक्षणपदातिवार्यमाणासंस्तुतजनप्रत्यासदिभिः
प्रमत्तरचित्तुजकुटीरकेण प्रतिक्षणमाधोरणगणेन किञ्चाप्यविचित्रो-

पञ्चरैरनवलोकितपरस्परैः प्रसिद्धाभिधानैर्जगति प्रचानवारणैरविहि-
तोद्देशाम्, आगृहीतद्वीपान्तरगामिशूरिभाण्डैरामरणपर्याणकादिवृषोप-
स्करसमाखनसंततव्याघृतमृतकैरमिनवस्थुतताम्रपटकुटीरकोपादस्यामिसं-
स्थूलद्रविणकण्ठालैः प्राङ्गणोपरचितगोणीगणाष्टालकसूचितैः ~~प्रसक्त~~
मिर्गतानामाघनैकमानाम्, अनेकतुरगाश्चतरसंकुलैः सार्धैः स्नानस्था-
नेषु कृतावस्थानाम्, अचक्षुशीतलस्वादुसलिलाभिः सुधाघवलवरणि-
कावलयकुण्डलितकूलभिर्द्वारभित्तिगर्भप्रतिष्ठितानेकदेवताप्रतिमाभिस्तु-
ष्णातुरावतरदनन्तपथिकपातभयादिव पुरःप्रसारितोभयाभ्रहस्तेन मेक-
कुटुम्बिनीकदम्बकेन कृतकलकलेनावलम्बितसोपानमालमूलदेष्टाभिर-
तिसुस्थिष्टलोद्देष्टकचिताभिर्मार्गभापीभिः स्फुटितमहावटद्वसोपान्तल-
लाम्, अन्तरान्तस्य ~~प्रभुषेप्यसलिलपुराणापनीवसककमहाका~~
मिरस्यसमामन्त्रासिक्तं अग्निग्जनेन तत इतः प्रकटितौदवारुह्य दधिभा-
ण्डस्यण्डमोदकप्रायपण्यप्रसारकाभिस्तटस्थपथिकपालिकाविलोक्यमानभु-
क्तोज्झिताललवकवलनाकुलशकुलकुलाभिर्दूरनिर्गतजलाद्र्यगार्गपिशुनित-
यशुपरम्परोत्ताराभिरनवरतलोकविभ्रामक्षामितोपान्तवेतसवनाभिर्वनस्रो-
तोबहाभिः सीमन्तिताम्, ईषदुपजातिशोषकरीषमुससंचारविशिष्टैः ~~पुष्प~~
भ्रंतकृतानिवेशजटालवेदमपटलैरजिरमण्डपच्छायाणि मिष्टमोस्तपरिपुष्ट-
महाकायदुष्टकौशलेयकैः सकलकलोच्छलभाषपरिमलैरभ्यक्षिततप्तच्छ-
तकविन्दुष्वेपैरुत्कर्णतर्णकाकर्णितमन्यमानमथिसमन्वनीमन्थरनिर्घोषैः
सतोषधोषाधिपसमाह्वयमानपर्यटत्यायसार्थैपथिकपेटकैकमागतैः (१) कैवट-
रद्विजातिवचनविचित्रप्रवर्तितप्रमनासननानदानादिसर्वक्रियैः मात्रैरेव
प्रचारनिर्गताभिस्तत्कालमधिगताधिकबलोपचयबृंहितेन स्वामाविकमव्य-
तागुणेन द्विगुणाकृष्टलोकद्वष्टिभिः पीनपरिमण्डलाबुधःपीनभारविक-

दृग्मन्थरगमनाभिरनणुमणिषण्टिकाधोषरमणीयमितस्ततो विचरन्तीभिः
 सततानुचरचाटुकारखैरसौरभेयोभिरचिरजातप्रसवामिः अक्षधीनामिश्र
 गोभिरशून्यपर्यन्तैस्तुहिनपातशीनहैयंगवीनवर्णतनुलतालावण्याभिः क्षीर-
 धवलवलत्कटाक्षच्छटाप्रतिक्षणक्षालितदिष्णुस्वामिर्नवनीतपिण्डपाण्डुब-
 लात्कठिनपरिमण्डलस्तनकलशयुगलाभिर्गौरसश्रीमिरिव शरीरिणीभिः
 सुविभ्रमैरञ्जवलनैः सेहनिर्भराणि दधीनि बल्लवहृदयानीव निर्दयमाम-
 धूतीभिर्गोपिललनाभिः सर्वतः समाकुलैर्गोकुलैरधिष्ठितक्षौपकण्ठां नग-
 ण्णामलङ्घयम् ।

अथाग्रेसराश्ववारदर्शनक्षुभितैः 'कटकमागच्छति' इति जनरवादुप-
 लब्धोपलभ्य सर्वतः प्रघावितैः परित्यक्तनिजनिजव्यापारैरवकरकूट-
 केव्वधिरूढैस्तडागपालीषु पुञ्जितैर्देवकुलवरण्डकेषु कृतावस्थानैः पाद-
 पस्कन्धेषु बद्धासनैरूर्ध्वैश्चोपविष्टैश्च लम्बितोमयमुजैश्च जघनपार्श्व-
 स्थितस्तदस्तयुगलैश्च शीर्णपट्टिकागादमथितासिधेनुकैश्च धौतसाटककू-
 तशिरोवेष्टनैश्च वेणुयष्टिषु कृतावष्टम्भैश्च स्कन्धाधिरोपितदयितहि-
 म्यैश्च सन्निवृत्तैः संकुतहलैरपि सविशेषं करिषु क्रमेलकेषु च प्रक्षि-
 तदृष्टिभिः प्रमाणरूपबलोपचयशालिनां प्रत्येकमनङ्गुहां मूल्यमानमुद्धृ-
 यद्भिः 'कथम्, क एष राजपुत्रः, केयं राज्ञी, किमभिधानोऽयं द्विरदः'
 इत्यनवरतप्रयुक्तया प्रक्षपरम्परया कदार्थितसकृद्दृष्टकटकस्य ग्रामला-
 कुलिकैः करेणुकाधिरूढं क्षुद्रगणिकागणमप्यन्तःपुरमिति पृतोष्णवा-
 रणं चारणमपि महाराजपुत्र इति कमकतिष्कावृतकन्धरं वणिजमपि
 राजप्रसादचिन्तक इति चिन्तयद्भिः, पृष्टैरपि प्रतिवचनमप्रच्छयद्वि-

१. अयं तो वा विजायेते, 'अक्षधीनावष्टम्भे' (५।२।१३) इति सप्रत्य-
 यतः साधुः ।

रूप्यन्यतो गच्छद्भिः पश्यतोऽप्यभिमुखमङ्गुलीभिर्दर्शयद्भिः शृण्वता-
मपि चेष्टितमशङ्कितैरुच्चस्वनेन सूचयद्भिर्विषमावतारसंमर्देषु दुर्दान्त-
करमवाजिष्वभोत्सवनेषु व्याददद्भिः वेगोपसर्पणेषु च ज्वलतः पततः
पलायमानानवलोकयावलोक्य समकालकृतकलकलैः सतालशब्द-
चैस्तरां हसद्भिः, कैश्चिन्मार्गनिहितनिश्चलदृष्टिभिः पश्चादेष्ट्यतां दिग्-
न्तविस्त्रयातयशसामुर्वीभृतां कुमारणां राजपत्नीनां प्रधानगणिकानां
पट्टस्तिहनां च दर्शनाशया क्षुत्पिपासापरिगतैरूर्ध्वशोषं शृण्वद्भिः,
कैश्चित्पट्टसज्जितैरपामरीपीवरस्तनस्पर्शलुब्धैः पीडितैरपि समन्ततः
प्रेक्षिकजनेन स्थानमत्यजद्भिः, कैश्चिन्मनोरथशतासादितग्रामपतिभृता-
सुनिघानैर्लब्धमहानिघानैरिव खलघानतः साधनिकलोकेन निखिल-
मपि नीयमानं वुसंवुसायः मत्वावधीरयद्भिः, कैश्चिद्दृष्टमाणयत्तस्स-
ण्ण्यमैरर्थलोभादमिलकितलब्धानां लब्धयालाकुटिलानां क्लेशमनुभवद्भिः,
कैश्चिदाकृष्टहस्तिपकचोदितद्विरदपुरस्कृतैः प्रपलाय्य दूरीकृतात्महन-
नैरात्मनो विदम्बनाय ब्राह्मण्यमाविष्कुर्वद्भिः, कैश्चिदनिबद्धलोकलु-
ण्ठ्यमानशाकवाटकैरघटितप्रयोजनामवनिपाशां सावज्ञमुपहसद्भिः, कैश्चि-
दानन्दगद्गदिकागृहीतकण्ठैर्निगृहीतलुण्ठाकवातवार्तया लुण्ठितेक्षुषा-
दुःखदुर्बलं कृषीवललोकमपशोकं कुर्वद्भिः, कैश्चिज्जवप्राप्तपरिपालक-
व्यूहरक्षितसुजातिवैदेयैरनेकधा नरेन्द्रमभिनन्दयद्भिः, कैश्चिदलब्धावका-
शठिकुरहठनिराकृतैराश्रयाय प्रतिग्रहं गृहीतभाण्डैराहिण्डद्भिः, कैश्चि-
त्कलहनिष्क्रासितसालीनकुलपुत्रकवर्गैः सगर्वमग्नो ग्रामपोटानां प्रौढि-
रात्मनः मर्कटयद्भिः, अन्यैस्तु दूरेदस्तकण्ठैः पृष्ठलग्नदृष्टवालकवृन्द-
कलकलसूत्रितान्ग्राममध्ये विचरतुः स्वच्छन्दचारिणो महामात्रतम्रेण
परिवृत्तान्प्रारणपतीन्धिलोभैः जातसंक्षोभैर्हृदिति कोषकद्वारेषु संमह-

श्रान्त्यानयद्भिः पश्चाद्वाटकेषु गोमयपिण्डकूटानि गोपयद्भिर्मग्नवृत्तिषु
 निष्कुटेषु त्रुषुसर्कारुकारवेष्टकादिवल्लीफलान्यादायादाय वेदसनि
 प्रवेशयद्भिर्गृहघनं च कांस्यपात्रिकासूत्रकं वलयप्रायं बलाधिकृतमाम-
 न्यबलाजनन्यासीकुर्वद्भिरेकवृत्तान्तैर्गोमेयकैरवलोक्यमानबलसंहतिः
 प्रतिमार्गमुत्तम्भिताभिनवतोरणान्स्थानस्थानोपसर्षकुसुमफलहस्तावास्त-
 र्यवित्ताख्यलोकानूर्ध्वीकृतासु तत्क्षणं वेणुयष्टिषु कुम्भलीकृत्य योजि-
 तैर्नाजिष्ठैश्च महारज्जनैश्च कर्पटैः अटलीकृतशीर्णगृहपटलानतिक्रम्य
 त्रिभिर्विद्वलवज्रग्रामकानग्रतो दत्तदृष्टिः पिधानमिव पातालेषु, मयि-
 कुट्टिममिव त्रिभुवनचतुःशालस्य, जम्भपद्मबलिष्ठाकाशकुवलयस्य,
 अभापटलमिव दिग्मण्डलेन्द्रनीलवलम्बस्य, छायात्रक्रमिव ब्रह्मास्त्वतस्-
 गहनस्य, प्रच्छदपटमिव मङ्गीतलमहाशयनस्य, अदृष्टपर्यन्ततया दृष्टा-
 न्तमिव संसारस्य, मूर्ततापरिणाममिव कालस्य, रूपान्तरग्रहणमिव
 लब्धदराशोः, उदाहरणमिव तिःश्रेयससुखानाम्, अनुकारमिव मह-
 कविप्रज्ञाबिलोक्य, सर्वतश्चान्वकारितादिगन्तरामिरन्धकारातिकम्भरा-
 कान्तिकालीभिः पञ्चालतिमिरेभ्य इव जम्भिताभिरितस्ततोः सर्वदृष्टि-
 कुलप्रभामिरिव संतर्पिताभिरसुरलोकादिव लब्धनिर्गमाभिरवगाहाव-
 तीर्णदिग्भागमदक्षालनादिव क्षुभिताभिरन्तःप्रसुप्ताच्युतशरीरधुतेव दत्त-
 संस्काराभिरनिलविललितैरौर्ध्वज्वलनधूमैरिवानुरञ्जिताभिरन्तःकरणव-
 सिवैवस्वतानुजादेहलावण्येनेव लिप्ताभिस्तटतमालकाननच्छाया निर्गमै-
 रिव निरर्गलीकृतप्रसराभिरुल्लसन्तीभिरन्मसः प्रभवतिभिरत्यन्तवीरा-
 णामपि मज्जसि साध्वसमादधानं मुद्रितमुखरहंसनूपुरसनाभिः स्वनि-
 गतिवशोत्क्रम्यमानपृथुपयोधरतटाभिर्मुक्ताचालक्रीडामालामेखलाभि-
 पुलिनजघनस्वलामिर्विभ्रतीभिरितस्ततो वलितबिलोत्तामदसलोका-

धिर्वहलशैवलप्रवालकस्तूरिकास्तवककलङ्कितानि पङ्कमलिनेन नवगी-
रवाससा सुदूरमावृण्वतीभिर्मुखानि विजृम्भितामिनयसेषदुर्दिनेषु दिने-
भूषयेनागत्यागत्य निम्नगाभिसारिकाभिर्गाढमुपगूढं मुहुरधतरन्त्या सोम-
भादाय पुनरूर्ध्वमतिदूरमेत्यतन्त्या सान्द्रशीकरक्षोदविरचितानि कल-
ज्जम्भया जगदुपवनं सेतुममरपतिना प्रकल्पितस्य सर्वतः सुवर्णित-
काष्ठस्य गगनारधस्य घटीमालयेव जलदसंतत्या सततमुदच्यमानं
विषमबाहनविसंस्थुलस्य निजरथस्याष्टमं तुरङ्गमसमग्रताजनितवैरूपस्य
चात्मवपुषः षोडशीं कलामन्वेष्टुमिव मथनहृष्टदिव्याश्वशशिस्रवण्डसंभ-
वाम्यामहिमहिमगमस्तिभ्यामनवरतकृतमञ्जनोन्मञ्जनमगस्त्यजठरानल-
मिव पानावसरकमं युष्मान्तविषुद्वल्यमिव एवंतकप्रमगर्भाद्दलितमनव-
रुतमानीयमानं दृष्टिमुदकैरुदरैकदेशेन दहनयौर्वासिभानं दधानवपुष-
ज्जम्भयावपुष्योच्चितैरसिमात्रमग्मीरेऽपि पयसि भास्वरतया करसलसितै-
रिव विभाव्यमानैरत्यन्तविशदतया च सुरमीप्रैश्ववेनेव स्रपितैरैरावत-
करशीकरनिकरेणेव संवर्धितैर्जटिहठाकृष्टशिशुचन्द्रमुक्ताश्रुविन्दुशङ्का-
विधायिमिर्लक्ष्मीस्तनस्वेदलेशैरिव लब्धकाठिन्यैरमृतशुक्तिगर्भसंभवैर्मु-
क्ताफलैरलंकृताभ्यन्तरमपरैरपि महाप्रमाणैः, कचित्प्रलयबावविधाय-
करावर्तकमेघमुकैः, कचित्कुलिशकर्कशहिरण्याक्षवक्ष्रेमिषातकलित-
महावसहदंष्ट्राङ्कुरोच्छलितैः कचित्कमठपतिपृष्ठकण्ठैस्त्वक्प्रदीप्तम-
न्दरनितम्बवेणुस्तम्बनिष्ठभूतैः, कचिद

.....

न्वेषणकान्तहरिश्चतुल्यमलरन्ध्रोज्जितैः, कचित्पौडकेशरिमकरदारितैरा-
कण्ठकुम्भकूटप्रभैः, कचिन्मधुकैटभारोषितजलशोषिशार्ङ्गिनिर्दयापूरितपा-

१. 'मुत्प' इति स्यात्. २. 'प्रसवेनेव' इति मवेत्.

अजन्मशङ्खोद्गीर्णैः, कचिन्मथनाविष्टे बलिहृठाकृष्णवासुकीफणापीठ-
 भलितैर्भिन्नजातिभिर्मौक्तिकैः स्तम्भकिततलम्, सर्वतः प्रसारितायतज्वा-
 लाब्जिह्वस्य सततमावर्जमानैरपि सुखे पयोभिरनुपजाततृप्तेरौर्वदहनस्य
 दर्शनाज्झटिति निःसृतैरदृष्टासच्छेदैरिव कैलासविस्मदैः फेनराक्षिमिरा-
 शामुखानि धवल्यन्तम्, अमृतपङ्कैकशरणजीर्णजलकरिकुलातिवाद्यमान-
 निरवसानकलकूटविषदाहवेदनमामोदावकृष्टपन्नगदृढाक्षिहसुरतरुजटा-
 ल्लेदप्रसूढविलम्पमासन्ननगरायातदैत्यदारिकान्विष्यमाणकौस्तुभसजा-
 त्तयारः रत्नोपलशकलमुदञ्जलदेवतादृश्यमानलक्ष्मीविरोपमुक्तप्रदेवं
 त्रिवेशानीतशेषकतिपयाप्सरःसंचारसूचितमथनस्नानमुद्रहन्तम्, गृहीत-
 चेलैः सद्भृत्यैरिव धनैः परिवृतममृतस्यन्दिभिर्गुरूपदेशैरिव शशाङ्कपादै-
 राहितोदयं विस्तारितरङ्गैः कुशीलवैरिव नदीपूरैर्नृत्यमानमुखसितवेत्रय-
 ष्ठिभिः प्रतीहारैरिव मरुद्भिर्दिक्षु संचार्यमाणं स्वदेहोद्भवेन दुष्पुत्रेणेव
 चण्डवाग्मिना शोष्यमाणमूर्तिमालाभिरप्यनासादितपरपारमाशायजैरप्य-
 सादृगजोदगोरं खेचरैरप्यवीक्षितशिखाविश्रामं सर्वज्ञेनाप्यविज्ञातसर्व-
 जलचरनामग्रामं तिमिङ्गिलगिलैरप्यलङ्कितमीकणावर्तं मैनाकगोत्रगिरि-
 भिरप्यनवगादकुलिगुह्यगर्तं प्रभवं विषस्य पीयूषस्य च पात्रं जलस्य
 आतवेदसश्च पदं वृद्धेः क्षयस्य च सदनमसुरारेर्दानवानां च धुर्यं
 मर्यादावतामदृष्टसीमां च कुलमन्दिरं मदिराया द्विजराजस्य च निवात-
 क्वचचयुद्धमिव मुक्ताफलवजेन्द्रनीलप्रभासुरदुरालोकं वृत्रमिवोपकण्ठलग्न-
 वज्रानुविद्धफेनच्छटापहतहृदयसुखं सुराचलमिव सुवर्णदीपकटकान्व-
 स्मिर्मपि विसारिचारुकलोलमपि कूर्मिताक्ष्यवपुरिवास्त्रण्डितं सर्पक-
 र्मेवलुधराया मधुरियोश्च वास इति मिथुतमुद्रहन्तं वारिममवन्तम-
 धोनिधिमपश्यम् ।

तस्य चाविष्मविस्तीर्णावकाशे सर्वतो बहुत्वादुसलिलस्रोतसि
चलाचलप्रान्तपरिसरे सन्निविष्टमनतिसन्निकृष्टप्रधानसचिवावासमुल्लासि-
तानेकवर्णधनवितानैरुत्पातगगनमिव दिगन्तैः परिगतमशेषतः साम-
न्तशिबिरैः प्रतिद्वारमुच्छृतानेकमकरतोरणमनेककक्षान्तरोपेतमितस्ततः
प्रकल्पिताधिकारिकर्मशालं कुण्डलीकृतशक्रकोदण्डशोभाविडम्बनद-
क्षामिः शरीररक्षाधिकारनियुक्तानां वीरपुरुषाणामन्योन्यलज्जाभिरन्नेकव-
र्णगुणलयनिकाभिस्त्रिःपरिक्षिप्तमूर्द्धनिखातनिश्चलस्थूणाश्रेणिसंयतया
वेषुदण्डिकामय्या महाप्रमाणया वृत्त्या समन्ततः परिवृतैः श्वेतैश्च
सितिभिश्च लोहितैश्च कल्पावैश्च महाकायमण्डपिकामण्डिताजिरैरत्न-
ण्डबुद्धाण्डकपरिमण्डलाकारैः पद्मगारैः स्फुटितावकाशं स्वावासमवजन् ।

तत्र चाभिनवपिच्छिलवियोगशून्येनापि चेतसा चिन्त्यन्ममात्मनः
लेन सह परमण्डलकृत्यमनुपालयन्नमनसामप्रीत्यग्रमात्मपरिग्रहप्राप्तहृ-
लोकमालोकयनानीतानि गत्वा सत्त्वैर्द्वारपालैरासन्नवेलाकूलनगरेभ्यो
यात्राक्षभाणि यानपात्राणि द्वित्राणि दिनान्यतिष्ठम् । अनुष्ठितसकलत-
त्कालकृत्यश्च पुरः प्रतिष्ठासुरन्यतरेबुरपराहसमये समाहृतसकलनिजपरि-
षद्विजातिरुल्लसत्तारतूर्यघोषामुदारवेषयोषिद्वन्दगीयमानगाम्भीर्यमहिम-
मर्यादादिजलनिधिगुणामाचमनपूतपुरोहितगृहीतकनकार्पपात्रनिक्षिप्तद-
धिदूर्वासितां स्वयमवेक्षितैर्मध्यबलिभिर्विलेपनैः पुष्पदामभिरंशुकै रत्ना-
लंकारैश्च बहुविकल्पैरुपेतकल्पितामनल्पथा भक्त्या भगवतो रत्नाकरस्य
पूजां प्रातिष्ठपम् । अतीतेमूयिष्ठायां च शर्वर्यामाहते प्रयाणपटहे
रटस्य राजद्वारितारघ्वनिषु मङ्गलतूर्येषु सत्त्वरोत्थितगृहस्थनिर्दयाकोश-
कक्षितनिद्रेषु चिंत्सरस्य तृणकुटीरक्रोदरादतिकष्टमुक्तसंस्तरेषु कर्मकरेषु
पुरोनित्रिष्टरन्नन्नद्रक्षवासीसंघुक्षितानेषु ज्वलन्तीषु सर्वत्रः कथनत्राजा-

ललालीपरम्परापरिकरितचूलासु प्राङ्गणचुङ्गीषु समकालक्षियिलितरोम-
 न्मोक्षीलं सहेलमुत्थाय धरति सति पुञ्जितमभ्रतः प्रयत्नसंगृहीतं यवस-
 मन्योन्यतुण्डताडनरणद्विषाणे वृषगणे प्रयतमनुष्यनिश्चलधृतोर्ध्वदण्डि-
 कासु क्रमसमुत्पाद्यमानकीलपरिपादिविषमसंकुचद्विस्तरासु चरममुक्त-
 तिकाचतुष्टयच्युतावष्टम्भासु तिर्यक्पर्यस्यमानासु पद्मकुटीसु मुकुलितपट-
 मण्डपे पिण्डीकृतकाण्डपटप्रकटसामन्तान्तःपुरे दुष्टवाहनारोप्यमाण-
 भयचमूलचेटीलोकविष्णोकाकृष्टघिटचेतसि सहेलचलितसेनापतिसैन्य-
 मोक्षीलजनितावनकुतूहले संकृतपण्यविपणिबीबीवृथाभ्रमङ्गीतमान्य-
 कधिकलोके निकटग्रामवासिकीकटकुकुटुम्बसंगृह्यमाणनिषस्यवसेन्य-
 प्रयत्ननिर्णी(र्णी)यमानपरिकरशून्यसैनिकावासे सर्वतो विचस्वनिवारित-
 चमूचरे व्रजति विरलतामनुवेलमुर्वीगन्धर्वनगरे स्कन्वाचारे क्रमेण
 चोद्धते दिवसकृतिकृतामिसतदेवतार्चनविधेषु भोजितमुजिष्यकर्मकरलो-
 केसु संवृतप्रकीर्णसर्चोपस्करेषु विनीतयुग्माधिरोपितकृतसमायोगपुरंभिव-
 प्रोक्तान्तुकपिपासाप्रतिक्रियोद्युक्तमुक्तपरिजनपुनरुक्तोपपादितरेष्वमान-
 जसोदकेषु चलितवृषयुथमार्गानुलमनिधुरजरन्महिषपृष्ठकण्ठवल्गु-
 तकुतुपकाष्ठपात्रीशूर्पलोहकर्परेषु समन्ततो निपुणनिरूपितावासमूमिषु
 सद्गुःस्वमुक्तोपमुक्तसदनासजसान्द्रद्रुमलतागुल्मेषु सागरावतारदेसमु-
 दिश्य चलितेषु सर्वतः सैनिकेषु विमुच्य तल्पमल्पपदातिपरिवृतो
 बाष्पास्थानमण्डपमगच्छम् ।

तत्र आपवीतपर्यन्तपरिकरे संवृतोत्कृष्टविहरतया यथाकथंविदस्ती-
 नराजलोके दौकिताध्वयोम्यगजवसत्रवाहिनि निविश्व कृतस्सुखावसा-
 ह्यार्गावलोकनः प्रत्युषस्येव पौतिकानां कृताकृतज्ञानाच्च प्रेषितेन प्रेषिष्वा-
 र्थाभ्यापतन्तमसितोत्पलदलश्यामावदातवर्णमर्षधेनेव पूजाप्रीतेन प्रेषि-

तस्मिन्नाह्नार्थमभिनवं वेलोचनप्रियङ्गुपादपमचिरमञ्जनविशेषस्निग्धसुकु-
मारवपुषमल्पमालतीपुष्परचितशेखरसुल्लिखितशङ्खावदातद्युतिनी तनीय-
सीनवेन्दुकूलवाससी वसानमनवसानतां पूलोपयोगयोषितस्वभावाटल-
धरपुटच्छविमिन्दुलाञ्छनच्छायापहारपटुना शरीरप्रभापटलेन जलनि-
धिजलेनेव सातिरेकलावप्यलाभतृष्णाया संनिधावनुज्झितावस्थानं प्रस्था-
नकालकल्पितामनल्पविस्तारे वदनलावप्यपयसि निधत्तां कटकलोक-
लोचनानामवलम्बन्ताय नावमिव संगृहीतां चन्दनपङ्कलेखिकामधिलला-
टतटमादर्शयन्तमभ्यर्णाय तत्कर्णधारव्यापारणेषु सविलासमुत्सर्पतो
लोचनयुगस्य क्षौमपाण्डुभिः प्रभानिर्गमैरधिकशोभाधानाय यानपात्राणां
शितपटानिव ववानां सूत्रकन्तमासक्तकर्णभरणपद्मरागरागाममुक्तोद्देव-
कालस्य कविभिम्भानमिव कोमलविरलनीलकेशकुण्डलिकालङ्कृतां केश-
रागिसुहृन्तममलकप्रफुल्लस्थूलमुकाफलमृता सर्वतः प्रसृतकिरणविस-
रेण मुक्तासरेण तीरजलमाधतावलोकनसमयलभेन जलधिफेनस्तबकव-
लयेनेव कृतकण्ठपरिवेषमासक्तमुक्तासरस्फारमहसाहसन्तमिव वेलानदी-
पुलिनपरिणाहमतिप्रधुलेन वक्षःस्थलेन प्रस्तसागरागस्त्यजठरस्य स्याति-
दुःखोनवक्षीणकुक्षिमंसलमाजानुलम्बमांसलबाहुमतिनिहुरकरप्रकोष्ठनि-
वित्तैर्हाटककटकमुभयतः प्रसर्पता सलिलदोलायमानकरतलोपनीतेन
प्रकोष्ठकटकेन्द्रनीलकिरणरागेण नीलैरसेनेव भाविसन्ततप्रयाणसुलभ-
भालिन्यलोफगाव लिपन्तमघनमधिजघनं श्वेतचीनांशुकमच्छलावप्यलि-
सदिग्मुखेन प्रेङ्गता फललितं पदक्षेपेषु स्थूलपरिमण्डलेनोरुदण्डयुगलेन
चण्डपवनप्रेरणादुभयतः प्रचलितेन्द्रनीलशिलानागरमिव प्रियङ्गुकल्प-
मज्जत्पुतमशोकपादपप्रवालमिन्दुमौ संततअमणमृदितवेलोविद्रुमाङ्कुर-
सत्रचापूरजितेनेव स्वभावाटलेन जलजलेनोद्भूतमानमिन्दुकान्ततटला-

कृष्णं ललाटेन, शुक्तिसौन्दर्यं श्रवणयुगलेन, मौक्तिकाकारं दन्तकुण्ड-
लैर्विन्दुमरागमोष्ठेन, कञ्चुसौभाग्यं कण्ठेन, पुलिनाभोगमुरसा, तरङ्गायाम्
भुजाभ्याम्, आवर्तगाभीर्यं नाभिमण्डलेन सततया शेषमर्दपीडिताद-
र्शवादिवोपचारेण प्राप्तमुपदर्शयन्तमनुमार्गलभैरनतिदूरवर्तिभिः काक-
कोकिलकलविक्रकण्टकादकार्यैर्मकरैरिवातयं सेविषुमकूपरमध्यादेकहे-
क्या निर्गतैर्मद्भिरिव प्रसूतमस्त्याभ्यवहारतृष्ण्या परित्यक्तपक्षिशरी-
रैरुभविषवद्विधूमदण्डैरिव धरामवदार्यं रसातलान्निर्यतैश्छायापुरुषैरिव
महोरशरदातपत्रासादेकप्रकृतावासैराशैशबालवपुजलराशिसलिलक्षारिद-
म्भतनुभिरपि निर्लावण्यैर्नलस्तम्भैरिव जलशयोपान्तेषु वृद्धिगतैर्नौभिर-
म्यन्तेवासिनीभिस्ररणविधामिवोपशिक्षितुं सर्वदा पादतले लुठन्तीभि-
रुद्धावितमाहात्म्यैर्वक्रादिजलचरवशाक्षितलोचनैः कैश्चिदंसावसक्तबहि-
खवेणुयष्टिभिः कैश्चित्करावलम्बमानबालशकरलुम्बिभिरसंनिहितजालैरपि
सर्वैः प्रसृतकालकान्तिपरिगताङ्गतया प्रावृतजालैरिवोपलक्ष्यमाणैः
सौख्यदंशुकृतस्यैव निवर्तैः कैवर्तैस्तमालविटपमिव कण्टकद्रुमैः परिवृतं
मञ्जर्विशतिवर्षदेशीयं नात्रिकयुवानमद्रक्षम् ।

तस्य च तथाविधं घृतविदग्धोज्ज्वलवेषमाकारं तादृशं च प्रेतप्राय-
मालोक्य परिवारमुपजातविसयस्तत्क्षणमेव पार्श्वतो निविष्टमखिलनौ-
साधनाध्यक्षं यक्षपालितादिभिर्चामममात्यसुद्दिश्य 'कोऽयम्' इत्यपृ-
च्छम् । 'कुमार, नात्रिकोऽयं सकलस्यापि कैवर्ततन्त्रस्यास्य नायकः'
इति निवेदिते तेनाश्रद्धान इव पुनरवदम्—'अत्यन्तविसदृशः कैव-
र्तानामाकारेण दृश्यते ।' स जगत्—'युवराज, नाकारेणैव सर्वेषामपि
प्रकारेण विसदृशोऽयमेषाम्, न चैषामन्येषामपि प्रायेण पुरुषाणां
कुद्धिर्धैर्यवचनवैदग्ध्यादिभिः पुरुषगुणैः । शृणु विनाविस्तार्यकर्ण्यमा-

नमस्त पूर्ववृत्तान्तम् । अस्ति सुवर्णद्वीपे मणिपुराभिधाननगरनिवासी
 बहुमतो राज्ञः पौरवर्गस्य च प्रवीणः किमपि लोकयात्रायां सांयात्रि-
 कवणिग्वैश्रवणो नाम । तस्य सर्वदा देवद्विजातिश्रमणगुरुशुश्रूषा-
 रस्य निजभुजार्जितं पूर्वपुरुषोपाजितं च प्राज्यमर्थमर्थिजनैः सुदृष्टि-
 न्धवैर्विद्वद्भिश्च भुक्तशेषमुपभुञ्जानस्य पश्चिमे वयसि वसुदत्ताभिधा-
 नायां गृहिष्यामपश्चिमः सर्वापत्यानां तारको नाम दारकः समुद्र-
 पादि । स रूपसंपदातुलितसुरकुमारः कौमार एव यथाविधिश्रुतशास्त्रः
 कलासु कृतश्रमः क्रमागतमशेषपुरुषार्थसंपत्तिपात्रमभिनवमधिरुद्ध
 यौवनं यानपात्रं च गृहीतप्रचुरसारभाण्डैर्युरिहः कृतद्वीपान्तरयात्रैः
 सहकारिभिरनेकैः सांयात्रिकैरनुगम्यमान इमामेव नगरीं रङ्गशालामा-
 गच्छत् । आयातमात्रस्य च तस्य विविधानि बद्धनगरस्थेकसंपातपरि-
 द्वारस्य विपुलावकाशे जलराशिपरिसरे समावासितस्य समीपवासिनां
 सकलकैवर्तकुलनायकेन जलकेतुनाम्ना कर्णधारेण सार्धं कथंचित्सख्य-
 मज्जनि । परस्परोपचारकर्मणा च प्रौढिमुपगते तत्र कदाचिदारूढनव-
 यौवना त्रिदशवनितेव शापदोषात्रिपतिता मनुष्यलोके निकामकमनी-
 यदर्शना प्रियदर्शना नाम तस्य जलकेतोः सुता सुतारवृत्तमौक्तिकम्
 कल्पितं हारमादाय पितुराज्ञया गता तद्गृहम् । दृष्ट्वा स तया प्रथम-
 दर्शनं यव रूपातिशयदर्शनारूढदृढतरानुरागया स्तब्धमुपनीतेभ्यः ।
 उपनीतोपायना च स्थित्वा कंचित्कालं कृतमत्युपचारा तेन पुनर्वातास-
 सदनमनुरागभेरिता च तद्दर्शनाशया तैस्तैर्व्यपदेशैरागन्तुमारब्धा प्रति-
 दिनम् ।

एकदा तु तदीयसौभक्षितरक्षाज्ञायां सख्या सह क्रीडन्त्याः कंचि-
 त्सिखिभिरागतोऽसौ तद्दर्शनोपाारूढसाध्वसा च सत्वरं व्रजन्ती वेषधु-

विशुद्धैः पदैः परिस्त्व(स्त्व)लिताकुट्टिमतले पतन्त्याश्च तस्याः सोपा-
न्यमसंनिधौ सत्वरमुपेत्य तेनावलम्बितो गृहीतप्रवाल इव बालवनल-
तायाः करिकलभकेन खिग्धसुकुमारसरलारुणाङ्गुलिर्दक्षिणः पाणिः
प्रमुक्तपाणिना च मधुरमभिहितास्मितमुखेन—‘सुमुखि, किमिदं समे-
क्षि(?)स्वलनम् । अलममुना संभ्रमेण । संवृणु ह्योभविगलितस्तना-
मु(शु)कम् । अस्मान् पद्म विसंस्थुलीभूतमात्मानं मञ्च मेहम्’ इति ।
सा तु लङ्कश्वहणसमकालमेवोत्थितेन सरभसाङ्गदधनुषा कुसुमसायकेन
हृन्नाहसिकेनेव दूरमपसारितसाध्वसा सनिभ्रमोल्लसितैकश्रुवा मुखेणैव
मनानुरागेण कारितप्रगल्भकलालापपरिधया चिरकाललब्धावसरया
विदग्धसरूयेव तत्समागमतृष्ण्या स्थापिता स्वयं दूतीवृतविधौ निसर्ग,
मुग्धापि भौडवनिदैव किञ्चिद्विहस्य वचनमिदमुदीरितवति—‘कुमार-
त्वया गृहीतपाणिः कथमहं विसंस्थुलीभूतमात्मानं संवृणोमि, कथं च
शेष्टादितो गृहान्तरं गच्छामि । सांप्रतमिदमेव मे त्वदीयं सदनमा-
श्रम्य संवृत्तः । इत्युक्त्वा त्रयावततक्दना पुरःप्रसृतपथलनस्वमयूसोदयो-
तया त्वदीयवक्त्रालापश्रवणजातहासयेव कामचरणाङ्गुलिलेखया मन्दम-
न्दमलितकुट्टिमम् । असावपि युवा तेन तस्याः स्मरविकारदक्षिणेन
तेन तत्कालमतिशये स्पृहणीयतां गतेन रूपलावण्यादिगुणकलापेन
तेनामृतस्पन्दशीतलेन करतलस्पर्शेन तेन च प्रकटितानुरागेण निपु-
ण्या वचनभङ्गा कृतेनात्मसमर्पणेन परमरंजितम् ।

सहासवदनश्च मन्दमाश्लिष्य ‘तामानन्दमुकुलायमानलोचनोत्पल्य
परिधम्(?)वक्त्रोदरेण कपोलेन ‘सुन्दरि, यदि न यातव्यं गृहान्तर-
मिति निश्चयस्यो, ततः किम् । एकेन गृहेण त्रिनिष्पसंभ्रमे स्नानि

वाहन्तस्त्रि परिजनः शरीरं हृदयमिन्द्रियाणि प्राप्ताः सर्वमेव त्वदीयमे-
 तदारोपय स्वेनाङ्गीकारेण गौरवम्' इत्युदीर्य 'दुष्कुलवपि आश्रमज्ञ-
 नारक्षम्' इत्याचार्यवचनं मनसि कृत्वा स्वजातिनिरपेक्षस्तत्रैव क्षमे
 ज्वलन्तमन्तर्मदनानलं साक्षीकृत्य मूयो गृहीतपाणिस्तां च क्लृप्त[व]स्त्र-
 शालोचनामत्यन्तमनुरागान्धां योजनगन्धामिव पाराशरः प्रप्ययिनीम-
 कृतं । तस्माच्च पाणिग्रहणदिवसादारभ्य निर्भरानुरागस्तथा सर्वाङ्गसु-
 न्दर्या सह विवर्धमानविविधविदम्बपरिहासमश्रान्तचित्रचाटुकममप्रक-
 रितस्वस्वामिभावमरूपक्षणोपजायमानानेककोपप्रसादमस्थानसंपाद्यमान-
 स्पृहणीयनिग्रहानुग्रहमनुदिवसमासेवमानो नवयौवनोपभोगमुपभोगमुख-
 मपरकामिनीसुरतसंभोगानां गृहव्यापारयोगानां च प्रायच्छन्दकाज-
 लिम् । जलकेतुना कस्यापि सांभाषिकस्य तनवा वहनभञ्जे सम्भ्रातृ-
 दत्त परिपालितेयमिति तत्स्ववेदिमिरावैदिततदीयवृत्तान्तोऽपि सहाग-
 त्वेयमिगमिः स्वदेशगमनाय पुनः पुनरभ्यर्थ्यमानोऽपि दर्शनोत्कण्ठितेन
 शक्तिवर्गेण सोपालम्भवचनैः संदेशदानैरुन्मनीक्रियमाणोऽपि त्रपया
 स्थितोऽत्रैव न गतो निजस्थानम् । आस्थानमूमौ उपगतश्च । तं द्रष्टु-
 माकृतिगुणाकृष्टचेतसा देवेन चन्द्रकेतुना निरवलोक्य धर्ष्यसुचिरं परि-
 जनादाकर्णिततदीयपूर्वापरवृत्तान्तेन चापलं प्रति पुनः पुनः सपरिहा-
 समभाषितो मधुरमारोपितबहुमानश्च जामातृप्रतिपत्त्या देत्वा जीवन-
 मतिप्रभूतकृतः प्रभुरखिलस्यापि नाविकसन्नस्य । तत्र च कुर्वताधि-
 पस्त्वमचिरेणैव शिक्षितानेन सकलापि नौप्रचारविद्या, विदितमखिलमपि
 कर्णधाराणां कर्म, कृतानि बहुकृत्वः सलिलराशौ गमनागमनानि, दृष्टा
 कृष्णकृष्ण अपि द्वीपान्तरभूमयः, प्रत्यक्षीकृताः क्षुद्रा अपि जलपमाः,

लक्षितानि तेषु सम्यक्समन्विषमस्थानानि । विजहुना स्वरूपेनापि कालेन
 चातः स सकलस्यापि कर्णधारचक्रस्य धीरेयः । स चायमेवाधार्यतां
 ग्रीरेण । अस्य हि किमपि लोकान्तरं वैर्यम्, असाधारणः सत्त्वाव-
 द्दम्भः, दृष्टान्तमूतं प्रौरुषम् । ईषदपि न स्पृष्ट एष कैवर्तकुलसंपर्कवे-
 द्याशङ्किनेव वणिग्जातिसहभुवा भीरुत्वेन । वीर्यमपि शारीरमविचार्य-
 मस्य । जलविमध्यमधनौसमुद्धरणेष्वनेकशः कवलितोऽपि हर्म्यतल्प-
 गालसलिलपूर इव हेलया निष्कामति भकरमुखतः । करामोछालित-
 शीकर इव करटभित्तिमाहत्य हरति मदमुदयकायानामपि करियाव-
 स्मस्य । मुस्मान्तरक्षिसदुन्दुभमणिरितरनाविक इव निराकुलो वसति
 दिवसमपि । रसातलगम्भीरेऽम्भसि प्रकृष्टजाङ्गलिक इव दुरुत्तरासपि
 न मुह्यति विषमोदकविपत्सु । तैस्तैरञ्जनै रञ्जितेक्षणः क्षणदास्वपि
 समस्तवस्तुजातमुपजातयोगिज्ञान इव विज्ञातनिरवशेषमावेदयति ।
 सर्वथा योग्योऽयं युज्यतेऽसिन्नवसरे स्रनावः कर्णधारतां नेतुमात्मनश्च
 कण्ठ्यीकर्तुम् । अनेन हि प्रगल्भवचसा परेज्जिताकारज्ञेन भक्तिमता
 प्रक्रमगतव्याहारिणा च सर्वदा प्रतिपन्नसख्यः सुखेन लङ्घयिष्यत्यलघु-
 विस्तारमपि भगवन्तमवारपारं पारावारं कुमारः । साधयिष्यति च
 यत्नमन्तरेणापि कृच्छ्रसाध्यानि प्रयोजनानि प्रायेण इति जल्पत्येव
 तस्मिन्स कैवर्तनायकः सविधमुपससर्प । क्षितितलोपसर्पिणा च शिरसा
 प्रदर्शितादरः कृत्वा प्रणाममतिचिरप्रणयीव स्पष्टवर्णोच्चारया गिरा
 सप्रगल्भमुवाच—‘युवराज, त्वदीयविजयप्रयाणघोषणानुपदमेव साग-
 रोपकण्ठमनुप्राप्तोऽहम् । आगत्य च मया कृतानि सर्वाण्यपि सुसूत्राणि
 यौनपात्राणि, प्रगुणिताः समाहृतसमग्रीपकरणाः पोताः पुञ्जित तेष्व-

१. दुन्दुभः सर्पविशेषः. २. विषमिधा मोदकास्तैर्विपदः. ३. प्रवहणानि.
 ४. लघुप्रवहणानि.

विमंज्यमंशनम्, आपूरितानि स्वादुना सलिलेन कृतस्नान्युदकपात्राणि,
समारोपितमप्रमाणमिन्धनम् । अपरोऽपि देहस्थितिसाधनमधिकृतैर्यः
कश्चिदर्पितः सोऽपि सर्पितैलकम्बलोपधपायः प्रायशो विन्यस्तः । सम-
स्तोऽपि द्वीपान्तरदुरापो द्रव्याणां कलापः । स्थापिताश्च सर्वतः समस्त-
क्षितिसमर्थनाविकास्तीर्थेषु दृढकाष्ठगुम्फनिष्ठुरा नावः । प्रतिष्ठते अन्वरक्त-
मारुभारुष तासु गृहीतनानाविधासः शिबिरवीरलोकः । निवर्तते नगर-
समुत्सवखिलोऽपि तत्तत्कार्यमङ्गीकृत्य प्रवर्तितः प्रस्थानकाले रथाश्चवीर-
णादिर्नौतन्त्रयात्रायामनुपयुक्तः सेनापरिच्छदः । कुमारस्यापि शक्रविज-
याय सज्जीकृता विजययात्राभिधाना नौः । यदि न कश्चित्कार्यविक्र-
न्वस्तातः प्रसीयतामभ्युदयाय' इति । अहं तु तद्वचनान्तरमेव सत्त्वं
रमुपसृत्य मौहूर्तिकेन शंसितप्रज्ञानक्षणस्तत्क्षणमेव राजलोकापरिव्रा-
ज्य समासजननीरमर्णवतीरदेशम्, तथैवोर्ध्वस्थितः पुरस्थितानुत्तमाङ्गा-
वर्जनेन विनयाञ्जलिकर्मणा नर्मालापेन स्मितेन सिग्भावलोकितेन च
यथोचितं प्रयुक्तेन कृतानुवचनान्स्वामिजनवृद्धबान्धवान्सुहृदो राजसेव-
काश्चगरलोकाश्च प्रत्येकं विसर्जयन् । अथ ससंभ्रमेण नौर्नौरिति सम-
कालमुच्चैर्व्याहरतः प्रतीहारवृन्दस्य शब्दमाकर्ण्य तूर्णमानीयतः शक्य-
भ्यर्णमर्णवस्य नाविकगणेन नौः । तां चाहमुपसृत्य प्रथमकृतसारीख-
णामौ भक्तिप्रवणेन शिरसा च चेतसा बद्धाञ्जलिः मौणंसिषत् । अज्य-
रोहं च पूर्वाधिरूढेन दूरमवनम्य द्रुतहस्तावलम्बस्तारकेण । सपरिग्रहे
च पुरोमागवर्तिनं भक्तवारणकमध्यमध्यास्य बद्धासने मयि कृतोत्तरीय-
संचरणाश्चरणाभ्यामेव सत्त्वरमुपसृत्य सर्वे राजपुत्राः सपरिजनाः स्वानि
स्वानि यानपात्राण्यविरूढः, प्रतस्थिरे च परिवार्य माभू । अथ श्रुति-

धर्मप्रमाणी हसन्निव समन्ततः प्रकृतनौविचहसंसोमितस्य वारिधेधैर्यम्,
 कुर्वन्निव द्वीपान्तरवसिनां सर्वसामन्तानामग्राहकम्, आह्वयन्निव सैन्या-
 न्काशदानाय दशदिशोऽवधानम्, दधन् अग्निं च मुखे मुखरः
 मयाणमञ्जलशङ्खः । तस्य चानुग्रहतस्योऽपि दहपमवादिवाधनादानुस्तेन
 मन्दिपृथ्वजस्यैवकोलमहलसमन्तिताः सकुलपाठकलोककलकलबहलेन
 मृहीतसारस्यामनाप्यर्णमिलस्वत्तरजितेन विधूतकुसुमाक्षतद्विजातिमण्ड-
 लीमश्लोकस्फुरितेन तिर्य्यता द्विमान्तराणि तस्यगम्भीरेण रणितेन
 द्विशुष्मिकृत्तामजरससुः स्वमित्तिनिःशेषसंधिरन्मया दासपुरंमिदंविजय-
 ष्याकुलका ध्वजाप्रबद्धाभिनववर्णाशुकपत्तकमया सम्राट्सममस्तनिजोव-
 क्ररणेन सत्यपि स्वकर्मसाधधाने संनिधानवर्तिनि नाविक्रयासे विनी-
 तसाधतिपादनाय कर्षभारतां प्रतिपद्य सद्योधृत्तारित्रेण तारकेणाधिष्ठि-
 तस्य पृथ्वतोऽनुकूलपवनास्फालनतरजितेन फेनपाण्डुना सलिलसंघातेन
 पुरसाथ सितकटेन प्रवर्त्यमानया व्रजन्त्याप्यतिजवेन दुर्बिभावत्वाद्भूते-
 नुज्जितस्थानेनेवोद्यमानस्य नावोद्यमानः प्रतिवेत्तपसरत्सानुविस्ताराभि-
 स्तरोपलब्धभाणसमन्तरालतरुगणान्शुवेकगिरिदर्शनाय सैन्याः सह
 प्रचलितानिव गच्छन्तां नावि सह सर्वं तटस्थं सह प्रचलदिव प्रति-
 भाति आरुढानामवलोक्यन्वेलावनाम्लानलघुविस्तारपिहितदिककेण
 अकिन्तमकचकोन्मुख्यमानपुरोवर्त्मना पवनासूत्रितविचित्रभङ्गाभिर्गावक्ष-
 ण्यैर्मयदूर्भिश्चालाभिरिव वारिधेरन्तरिक्षमुत्पतितभिः फेनमुक्ताफलसू-
 चकलकिर्षवपताकामिरुपपादितवनावनीविलासेन ससर्पता विविधक-
 नचशस्त्रशिस्कुम्भपूरितेन पोतसंक्रमेन पर्वतसेतुनेवापरेण सीमन्तम्(१)

१. सेनायाः. २. शङ्करणितेन. ३. स्वपवता. ४. जलसोपक्रम. ५. गच्छ-
 तीर्णं शायते इति दुर्बिभावत्वम्. ६. अगच्छन्त.

दक्षिणां दिक्षां क्षणेमेवाहृत्यतीरभागमविमाज्य चर्यस्तत्राप्रवहारसंनिवेशं
 प्रवेशमासादयम् । ततः प्रभृति सैकतेषु क्षितिमर्कोपलेषु ज्वलनोद्भूति
 लक्ष्यानुषेधु जलपदप्रचारमशनिस्त्रीतागतक्षितिधरेषु पक्षिव्यवहारं जल-
 चरेषु तिर्यग्जातिं विद्रुमवनेषु काननस्फातिसीक्ष्यमाणः पुष्टतो महच्छि-
 प्रक्षितसमग्रसंगलत्पदातिव्रैः श्रुत्वा श्रुत्वानुचरपुरुषेभ्यः प्रसन्न-
 कीर्त्तयतिजवेन निजमण्डलेभ्यः प्रधावितैरनीकपतिभिः सामन्तैश्च मन्त्र-
 सैन्यैर्नवरतमनुसृतगतिर्गत्वा स्थानस्थानेषु लब्धोदयानहितोपचारैः
 परमुपचर्य प्राप्नान्सर्वतः समासादितप्रसरानाविष्कृतानेकविकाराननवर-
 तकृतलब्धो जनस्य दुष्टव्रणानिव नृपान्कांश्चित्तमशक्त्या कांश्चिन्मशक्त्या
 कांश्चिन्निरितशस्त्रव्यापारेण कांश्चित्समरैर्वृत्तवचनैः कांश्चिद्रक्षापकर्षणेन
 कांश्चिदीक्षणसुरसन्नेदेन कांश्चिदेकदेशेऽहनेन कांश्चित्सर्वमण्डलोपसर्ग-
 नेन तर्पणसमया जयमुज्जितोष्मणश्च प्रकटितप्रसन्नमुखसंगान्निवृत्ति-
 र्तीक्ष्णतीनविषयमानगतीभिमियेकविधिना पट्टवन्धेनान्वैश्च निर्वृत्तिकरै-
 रार्यदानादिभिर्मधुरोपचारैः पुनस्तामेव प्राक्तनीं प्रकृतिमानयम् ।
 आत्मीकृतसञ्चसासन्तचक्रश्च कमेण निरन्तरकमुकवनानि प्रतिनगरमुप-
 लक्ष्यमाणानेकभूमेकप्रभूतप्रासादानि स्थानस्थानदृश्यमाननानामस्मिन्नु-
 र्जरजताकराणि तत इतः पुञ्जितमहाप्रमाणशुचिकूटप्रकटिसमौचितिक-
 प्राचुर्याणि चन्दनविटपवृत्तिपरिक्षेपरक्षितश्लेष्मलयात्रि सैवतत्समुद्रचरम-
 हापक्षिरक्षणाक्षयिकवनपालपालितारामवल्लवृक्षाणि वैष्णवजीवनावन्ध्य-
 ग्रामतरङ्गिणीतीरतमालतरुनिगुह्यानि देशान्तरापतदनेकसायात्रिकप्रवे-
 शनिरवकाशपर्यन्तानि दुर्गतगृहेष्वग्नि प्राप्यनस्पतिभूषणोचितानन्तररानि

१. तत्रप्रधानमौषधं च. २. रुचिरमनुरक्तं च. ३. बाणविशेषः. ४. प्रदेशो
 जलपदश्च. ५. लेखिणी.

रेणुगणेनयोत्सृज्यमानं जात्यजातरूपाणि प्रत्यहं च स्वीकृतसलिलमध्यसं-
 चरैर्णोचिताञ्जनैरमितैलादिद्रव्यसंग्रहपरैः कृपस्तम्भकानुत्तमयद्भिः सित-
 पदानासूत्रयद्भिर्नगरानाहरद्भिः स्वादुजलकूपिकासु फलकसंधिरन्त्राणि
 सर्वतः स्वगयद्भिर्यौति कैरशून्यवेलाकूलनगराण्युभयतो वेणुकर्परावरणकु-
 तारक्षेप्यसंकीर्णस्वरताडपर्णकोत्कीर्णकर्णाटादिलिपिषु पुस्तकेषु विरल-
 मत्रलोच्यमानसंस्कृतानुविद्धस्ववेद्यभाषानिबद्धकाव्यप्रबन्धानि श्लोकार्थे
 कोकानि स्वस्वधर्माधर्मविवेकानि विरलवर्णाश्रमाचाराणि परमितपाखण्डि-
 यन्त्राणि रुचिरोद्भूतवीचरचनानि दुरवबोधभार्षत्तचनानि स्वभावमी-
 षण्यक्रौरेर्विकृतवेषाङ्गम्बरधारिभिः संनिधातवर्तितया यमादिषागितकौषे-
 स्थिशङ्कोरिव प्रतुष्टास्पृश्यसंनिधिपरिहारवासनैः रावणादिवोत्पन्नपरदाश-
 हर्णामिलापैर्लङ्घनानि शिखरलोकादिव संक्रान्तकायकालकान्तिभिः शब्दश्या-
 सकारैरिव विहितद्वन्द्वदीर्घव्यञ्जनकल्पनैरनल्पताडपत्रताडहूपरितैकैक-
 कर्णचिह्नैरन्याथप्रियतया च सखीका अप्यङ्गीकृतातिविकटकलहाः कटी-
 सौम्यकलमद्भिः काललोहकटकान्यपि नितान्तमुखरनिष्ठुराणि प्रकोष्ठ-
 गतानि धारयद्भिर्दग्धस्वाणुभिरिवोपलब्धचैतन्यैरञ्जनगिरिशिखराभैरि-
 वोपजातहस्तपादैः पद्मनैरिव महारत्ननिधानानि निष्पादाधिपैः संरक्षितानि
 प्रसाधयं द्वीपान्तराणि दूरादेव दृश्यमानश्यामवन्तलेखमम्बरोल्लेखेनाशि-
 खरसंघातेन लङ्घिताखिलाशामुखमुदयास्तशैलमेखलामूलमिलितपूर्वपा-
 श्वात्यभागमशेक्तदर्शितमुग्धमौक्तिकोच्चासहासयोः प्रारब्धपरिहासयैव
 लवणजलनिधिवेल्यावीचिहस्तापवर्जितैः पद्मभिरनवरतमाहन्यमानं सुवे-
 लनामानमचलराजमत्रजम् ।

तस्य च शिखरिणः स्वभावरमणीयेषु सर्वतः स्तनकिन्नतिलकचम्पका-

शोभन्कुलैषु कलहयमानमत्तपिककुलालापवांचालविकचचूतमालेषु परि-
 षलमिलितमधुकरीनिकरान्धकारितकोरकितसरससहकारेषु रक्षाविलसमु-
 द्रशैवलम्बवालजटिलितराजतालीमूलजटाजालकेषु घटितसेतुवानरविकीर्ण-
 गिरिकूटकुटिलितान्तरालमार्गेष्वितस्ततः सखीसोहदूराकृष्टमनसा त्रिजट्वा
 विबोदितदयितविरहक्षाममैथिलीकेष्वनेकशः क्रीडानिमित्तमार्गतया प्रधा-
 नमत्तचरीभिः सह पादचारेण विचरन्त्या लतामन्दिरेषु मन्दोदर्या
 सविभ्रमावचितविकचमन्दारेषु सेतुशिखरोत्सङ्गलवङ्गतस्तलासीनकिञ्च-
 रमिथुनगीयमानरामचन्द्रचरिताद्भुतेषु प्रशान्तनक्तंचरोपद्रवतया संचर-
 द्विरचकितैः समीपाश्रमनिवासिभिस्तापसकुमारकैः प्रकटिततिमीषणसौ-
 राज्येषु जनकानुकारिभिर्मौरीचमृगसभागतानमरण्यमृगीणामुदरसंभ-
 वैर्भ्रमद्विरेणकैः स्वदेशकाञ्चनप्रभयापिशङ्कितोद्देशेषु निद्रानिषण्णेषु
 भ्रमकर्षमिनन्दितशिशिरहरिचन्दनवीथीकेषु जानकीवैगुह्यदुःस्वक्षाम-
 दशकण्ठातिवाहितोत्कण्ठेषु तटवनेषु कटकितानेकसंगरव्यतिकरस्त्रिज-
 वाहिनीफः कुतूहलादितस्ततो विचरन्निह निर्भरेषु दृष्टलङ्कानिर्नी(णी)त-
 दशकण्ठच्छेदनिर्वृतेन दशरथात्मजेन स्नात्वा जटायुषे निवर्तितः प्रथमो
 निपावाञ्जलिरिह प्रहर्षास्फोटनसंक्रान्तसरसगैरिकपङ्कपञ्चाङ्गुलैर्दृश्यमा-
 नमूर्तिमत्प्रतापानलशिखैरिव भुजशिखरैः सर्वयन्तस्तूकूटगिरिकूटानि
 घटितसमयसेतुबन्धान्धुरम्बदलगुरङ्गदपुरोगाः प्लवगपतयः । इयमसम-
 ज्ञसक्षिसलङ्काभांकारकाञ्चनशिलाशबला शिबिसन्निवेशमूः सुग्रीवस्य,
 एषा परस्परविलक्षणलक्ष्यमाणराक्षसकपिकरङ्गाबयवा रामरावणयोरानि-
 भूमिः, इह सकलदिग्मुखान्तरालव्यापिघोषस्य त्रिष्वपि सुवनेषु सर्पतः
 पौलस्त्ययश्चसो रथस्येव प्रवर्तकः मयसर्वद्विः क्षपाचरैरनेकधाकृतरक्षोऽपि
 मस्य सासृतिना मुजबलेन भ्रमोऽङ्गः, इह कन्दरायामरातिदारितप्रधा-

नृपतिर्विद्राजविजयाव्यवसायेन सार्वभौमचक्रवर्तिना सैत्तौरमुकुमरिरुपकरो-
 म्भाल एव त्याजितो निद्रां महानिद्रायै सहोदरः, इह क्रमाकान्त-
 संकलाम्बरेण साडम्बरमुदञ्चता पञ्चलवर्जन्ममा नीलेन घूमोत्पीलेनेव
 नयननलिनेषु विस्तारितः प्रहस्तप्रणयिनीनाभंशुधरासारः, इदमुत्तमनि-
 र्वासासप्ररूढविरलविसर्वापविलम्बवन्दारितोरस्मत्कल्प शक्त्या समिति
 सुमित्रासुतस्य सूच्छानिपतनस्तानम्, अमीनेमिदिःपिष्टकपिशिरःकपाल-
 कर्परशुक्तिकाशकलशारिताः सरविसरवर्षिणि रामभदे पुनश्चक्रमुपसृता-
 म्भालरावणरथस्य क्षयसमयलोषितमहानदीप्रवाहानुकारिणः काकमार्गीः,
 इह सार्वभौमकेरमजशकैश्च जगति क्षपणाय विभीषणेन प्रतिष्ठमन्त्रा
 द्रुतापतच्छिन्नकुम्भकर्णोत्तमाङ्ग एव आसितस्य वासरध्वेयधामधममाम्त-
 पदान्तराप्रतीपापस्तर्पेण सरणिः । इह लतावेदमन्यपनीतरक्षोरुहनिवास-
 निर्वादकलङ्काया जनकदुहितुर्वेपमानलेदार्र्करकिसलयेन दाशरजिन्ना
 कथंचिदुन्मोहितो हुताशनप्रवेशलभो घूमदण्ड इव घूमकुटिलायतशिशो
 निर्वृत्तः, इतो निवर्तितानु(नन्द)वज्रसुरवजेन निजमोत्रराजवानीम-
 योध्यं प्रति विद्यासुता दशास्वदमनेन सविद्यासमध्यासितमहार्हमभि-
 यातायनः कौतुकोत्ताननयनजानकीविलेकितगतिस्तुकूलपञ्चमस्तारितैः
 पताकाबाहुभिः परिरब्धमिव चिरोत्सृष्टहृष्टं कुबेरपुरमम्बरपञ्चेन प्रवा-
 वितपुष्पकनामा विमानराजः, इत्यादि मिश्रुनितानेकरामायणमहापुरुष-
 कृतान्तरन्तिकस्मितैस्त्रयनरपतिभिर्हस्तातरोपितैरनुपदं प्रदर्शितां लङ्का-
 पुत्रीपरिसरोद्देशां सहर्षमीक्ष्यमाणः कतिचिदिनान्यतिष्ठम् ।

एकदा तु तत्रस्थधिविर एव प्रेषितामृतैः प्रणिधिपुरुषैः प्रवर्तितः
 जीकृत्य प्राज्यवस्त्राभरणदानावर्जितसकलान्विका नवमान्त्रकतिपयदि-
 क्षसंपाद्यैः प्रधातपार्थिवसु नुमिरन्यैश्च जल्यशत्रुनिर्घृण्यैः प्रवर्तितः

वैस्तुंगम्यमाभस्तक्षणमेवाविक्षेपेणोदचलम् । अचिलम्वितगतिश्च पश्चि-
 मेन सेतोर्गत्वातिदूरमूरीकृतचौर्यवृत्तेरतिविषमदुर्गबलमर्षितस्य पर्वतक-
 नाम्नः किरातराजस्य राजधान्यामवस्कन्दमभतर्वित्तमपातयम् । अदम्य-
 क्षपातविद्राविताखिलदस्युलोकश्च शोकलम्बालकं सवालकमाश्रय-
 यन्तःपुरपुरन्ध्रिसार्थमर्थभारं च मूयः स्वशिविराभिमुखोऽभवत् । प्रसि-
 स्तस्य च प्रथम एव प्रयाणके मम त्रिभागशेषायां निशीथिन्यामग्निभक्ष-
 भट्टपुत्रः 'क युवराजः, क युवराजः' इति पृच्छञ्जवनिरायतपातया नौकया
 निकटमाजगाम । जगाद च—कृतप्रणामः कुमारसेनापतिर्विज्ञापयति ।
 योऽयमनतिदूरे दर्शितपरिमण्डलभोगदर्शनीयाकृतिरुत्तस्य पर्याप्तान्वरो
 गौरीस्तन इव त्र्यम्बकोरःस्थलस्य स्वपुटयन्विस्तारमर्णवज्रलस्य वामतोऽ-
 वलोक्यते, एष चूडालंकारः पञ्चशैलकद्वीपस्य लीलावतंसकः सागरस्य
 श्रीहास्थाननगरमभरमिधुनानां सिद्धिक्षेत्रं विद्याधरगङ्गानामग्निमो राम-
 णौघकेन सर्वपर्वतानां रत्नकूटो नाम सानुमम् । एष किल हृदयस्त-
 लमैथिलीविरहशोकशङ्कोर्लङ्घ्यापुरीमभिप्रस्थितस्य दाशरथेराज्ञया पर्वता-
 नाहरद्भिः प्लवगयूथाधिपैरुत्पात्य हाटकगिरेः सानुरानीतः । उपगीतश्च
 भुजबलाबलेपादनादरप्रसारितैककरतलस्य सेनापतेर्नलस्य तेनापि रम्भ-
 यतातिशयदर्शनप्रीतमनसा सुचिरमवलोक्य नायसुद्रागतुङ्गधुतिपिशङ्गि-
 ताक्षामुखो कज्रमणिरिव कृत्रिमैर्मणिभिः पाषाणमृन्मयैरनीभिरचलैः
 सहैकत्र समवावमर्हतीति विमृश्य सेतोः पृथक्पाशोनिधौ निहितः
 पयोधिनापि पुत्रबहुमानादात्मनः श्रीहागिरित्वेनोपकल्पितः । तदत्र
 विपुला च काशपरिसरेषु प्राप्य शीतलस्वादुभिर्भराम्भसि स्वच्छन्दल-
 भ्यचन्दनादिषादपैधसि निरन्तरालकलितनालिकेलकदलीपनसपिण्ड-
 स्मरप्रयातरूप(स्)ण्डे त्रिजिष्णीतीरसुलभदेवतार्चनोचितविशालमणि-

शिले युक्तमोधासयितुम् । यतो दूरमायातां चरुधिनीव्यधितो निशीथि-
 ज्जनितजाब्जोद्रेकेन समुद्रमस्ता सर्व इव मुखोचितो जनः, श्रमविकलं
 बाहवो न बाहयन्ति सत्वरमरिगाणि यानपात्रेषु पौतिकाः, न शकुवन्ति
 निद्रावशीकृताः कर्तुमवग्रम्भं कूपस्तम्भकेषु कर्णधाराः, समीरोऽपि संप्रति
 प्रतीपगतिः प्रवाति, नाभिधावन्ति शिविरगामिनं मार्गमर्गलितानीव प्रेर्य-
 क्षणाभ्यसि पुरो निर्यामकैः प्रवहणानि, नास्ति कश्चिन्नेदीयानितश्चलि-
 तानामाश्रयेनितोऽन्वः प्रदेशो द्वीपसंनिवेशः पर्वतो वा, सर्वतो वेज-
 काननाकीर्णमण एव केवलम्, अतो विलम्ब्य त्रिचतुराण्यहानि प्रति-
 पाद्य पृष्ठानुपातिनं सैनिकलोकं विधाय रिपुयोधमार्गेणव्यधितभर्मणो
 वीरवर्गस्य व्रणकर्म कृत्वा विचित्रतरुफलोपपादनेन क्षीणपाथेयसंग्रहदु-
 खस्य दुर्गतपदातिसार्थस्य शुभः प्रतीकारं प्रगुणीकृत्य यदुपवनपाटित-
 सितपटानि गिरितटाघातविघटितफलकसंधिबन्धानि यानपात्राणि पूर-
 यित्वा स्वादुसलिलेन रिक्तजलभाण्डानि गृहीत्वा कियन्मात्रमपि सार-
 यित्वा तदाह गम्यते प्रतिदिनमविच्छिन्नैः प्रयाणैरिति श्रुत्वा प्रभुः प्रभा-
 णमहं तु क्षणमात्रकृतविमर्शः प्रतिगृह्य चेतसा तस्य वचनमेवं कियते
 इत्युदीर्य तं विसर्जयन् । गते च तत्र यथागतमतीते च कियत्यपि
 कालक्षणे संक्षोभितसकलजलचरः स्ववासतरुखण्डोद्धूनिमारुण्डक्षिपक्ष-
 श्लोपरवविस्तारितस्तटशायिमहाकायकरिमकरपतनवेगदूरोच्छलितपथसा-
 संभ्रममुत्थाय निरूप्यमाण इव पुनरमृतमथनारम्भभीतेनाम्भोधिना सत्त्वं
 रोत्थानविस्तरद्वहामुखोत्पतत्केसरिकुलैश्च कुलिशपातशङ्काविदीर्णहृदय-
 निर्गलत्पाणैरिव निशम्यमानो नैनाकवर्म्भैर्गिरिभिः समन्तात्तस्तार वि-
 त्तराणि तारगम्भीरः सैन्यावासमेरीध्वनिर्येन श्रुतिविषयमायातेन
 अभिभूते बाहू तेन देवाज्ञेव सा चरुधिनी क्षणमेकमस्त्रिणापि निशम्य

कभूव । उच्चाल च गतिरभसचलितघ्नजालचूलधाम्ना प्रत्यंचलमन्यो-
 न्यसंधट्टविषटितानेकयानयात्रा च प्राप कष्टेन घट्टोद्देशम् । अथ दशा-
 श्चामुखविसर्पीसर्पितस्वारतुमुलेन प्रतिवेल्मास्फालितवेलातटानामुदधि-
 वीचीनामुदञ्चता दूरमश्वान्तसंतानेन कलकलेन विषटितजलदेवत्सङ्ग-
 विद्धो मद्रसरपुरः किंचिदार्थं देहि गमनमार्गम् । अङ्ग, मा पीडय
 ममोङ्गमङ्गेन । मङ्गलक, कोऽयं बलदर्पः कूर्पराघातैः परानाहंसि । इत्थं
 हस्यः मे दूरमुत्क्षिप्तनिवसनाग्रपल्लवोऽनया लावण्यवति पृष्ठतो निचिड-
 लम्भा पीडयसि मामन्तर्बहिश्चातिनिष्ठुरेण वल्गता पुरस्तानपीठेन । तरङ्गिके,
 दूरमपसर । विञ्चिता गतिस्तव जघनभित्त्या सर्वतो निरुद्धमार्गस्यास्य
 सैनिकवर्गस्य । लवङ्गिके, परिकरबन्धदर्शनेऽपि परिचारकः खिन्नसक्त
 लगावयद्विर्यथैष कम्पते तथावश्यमङ्गतरन्व्यास्तरीतस्तव घनस्तनजयव-
 रेण पीडितो ग्रीडयिष्यति भेक्षकजनम् । व्याघ्रवत्, धाव । शीघ्रमेषा
 विषद्यते निपतिता पोतात्पितामही मकरिकायास्तव श्वश्रूः । अश्रूणि किं
 सृजसि । विसृज वार्तामपि तस्य तथाविधस्थानपतितस्य दस्युनगरनारी-
 कर्णभूषणसुवर्णस्य । स्तेनलज्जग्रन्थिपथि प्राप्स्यसि विनाशं विना शङ्क-
 लेन । बलभद्रके, भद्रकं भवति यथासाध्यते समग्रमुग्रजनसंगमर्दपीडितेन
 मया परेषामर्पितं सर्पिः । वयस्य वसुदत्त, किमुत्तरं दास्यामि । भर्तुरा-
 विष्टस्य विनष्टाः क्षारोदकेन मोदकाः । मन्थरक, सा स्ववीयसी कन्मा
 गलितमात्रैव करतलाद्विलिता तिमिज्जिलेन गललमहस्तेन । मर्तव्यमधुना
 हिमर्तो शीतेन । आतर, उत्प्लुत्य दौफल्काहृत्फलानि निष्फलमेव मम-
 स्त्वया आनुरनुचराधीनेन धीधनेन । अधुना व्यवहर्तव्यम् । अग्निमिश्र
 परिकृत्य तीर्थमुत्पथेन ज्ञजतिविधिर्विष्यसि ग्राहाणाम् । अरे ग्रहिक,
 मां वृथा कुट्टय पृष्ठकर्परे कूर्मम् । उद्गरमर्से पीड्यत्वस्य निचिडमङ्गुली-

सुखेन । नोद्विलिप्यत्यन्वया चिरेणापि चरणभ्रमसमरणाः कृष्यतामितो
 वेगगहनादेव मुण्डनिहिततण्डुलमसेषको वृद्धसेषकः प्रविष्टः शङ्कटे
 निरनुकोशजनमाक्रोशसि न तु क्रोशसि रुन्दमिदममृतो निवसुन्दं तीर-
 मासाद्य श्रमविसेस्थूलः स्थूलप्रापाणशङ्कया पृष्ठदेशे निषण्णस्त्रासदूरो-
 ल्लुप्तेन खलशायिना मद्ग्राहकेन पश्यतः कथं यातिष्ठः पुनरगाधे पयो-
 धिकरिणि वराको वरुणक इत्यादिश्रममाणात्तेकसैनिकशताल्पः, कचि-
 स्त्रासमानपुलिनश्चापि जलमानुषमिधुमचरणचालितबाणुकारणितरम-
 र्णकः, कचित्प्रधापितो वृक्षजननिर्दयाकान्तमुक्तिसंपुटस्तुत्तरप्रविष्टा-
 रितः, कचिदलितसरसविद्वग्धुरटेस्तकारदन्तुरः, कचिस्त्रिच्छिन्नशिर-
 स्तत्त्वलितनिपतत्पदातिनः दक्षहास्यसहवासिलोकद्वालध्वनितरज्जिस्तौ
 विस्तारवत्यपि नितान्तमवतारमार्गे कृच्छ्रलब्धान्तरस्य सत्वरं तीरमवत-
 रतः क्षिबिरलोकस्योच्छ्रलस्य फलकलः ।

अथैव सोचीर्णे कियत्यपि राजलोके रिकीकृतोदरलघुषु तटनिकट-
 मानाधिमानेषु शानपानेषु प्रस्थितेष्ववासाय पर्वतस्य पूर्वदक्षिणं मध्य-
 गेमुत्सुकेषु सैनिकवृन्देषु मुकुलितसिसपटेषु इदमिषातमिसुरकण्ठकीलकि-
 यमितनौकेषु सर्वतोऽवलम्बितस्थूलनागरशिलानिर्बद्धितपोतेषु मुहीतस-
 र्वात्मोपकरणेष्वपसरत्सु नाविकेषु नाथकोपलालनारूढगर्वेषु स्वर्वास्र-
 युगपद्वहीतबहुजनोत्क्षिप्तभरकेष्वावासभूमिं मजत्सु भारभज्यमानमुज-
 संक्षिप्तमर्मसु कर्मकरेषु सरयसप्रधाचितेन पुरोवायिना क्षिप्रसेवकजनेन
 परिगृह्यमाणेषु भविमुहागृहेषु इठनिराकृतलुण्ठककञ्चित्कमायल्लोके
 स्त्रीकुर्वति सगर्वमुपतटप्रसूतमौदलवलीलककर्मरक्षदपानि सादुसमि-
 लनिर्भरणानि राजवल्लभविद्वन्मण्डवर्गो मुञ्जकम्बपरिहृतजीलम्बलसि-
 रसण्डेषु शिसण्डिकृतमुसरितालजम्बपतप्रयत्सु विद्वत्सु पर्यवसरो

मित्तमसुसंबन्धमानतनिनणीकेष्वितस्ततो विस्तार्यमाद्यैश्चमात्यपटसंभ्रु-
 वूरविशितकण्टकहुमविटपवलयितावासेष्वावासयत्सु सस्मरान्तर्वशिक-
 निवेश्यमानमुद्धान्तवनितानिशान्तेषु सामन्तेष्वप्रतीक्षितवितन्मयसङ्ग-
 दूष्ये निषीदति मणिस्यलीषु स्थूलवसनाच्छादितवपुषि मिश्रसङ्ग-
 जसहसि विलासिनीजने पुष्कलशुष्कचन्दनकाष्ठसंदीपितानलेषु मृदु-
 मुहूर्जठरपृष्ठपरिवर्तनेन व्यपनयत्सु परुवरबनीपवनसंपर्कजनितमङ्गल-
 ममूर्ध्वस्थितेषु दुःखितपदातिषु प्रकाशितनभसि तिरस्कृततल्लता-
 लीनतमसि विप्रलब्धप्रभातसमयोत्सुकचक्रवाकवयसि विलसत्सैलौष-
 धिज्वलनतेजोयशसि भग्नवनचरमिथुनरहसि संक्षोभितक्षपवरसदसि
 सर्पेति दिक्षु सर्वतः संप्रक्षिप्ताबामाशुशुक्षणीनां महीमसि महसि
 सुसरितदरीमुखे प्रहरे वास्तुभन्तःशिनिरसृष्टसौमिकोपद्रववृक्षि-
 क्षिन्निधस्त इव शोष्मणि सधूमे क्षपाचरमयामानिले सहसैव तस्य
 शिखरिणः पश्चिमोत्तरादिगन्तरादुदधिमारुतप्रेरितो विरुतसंघात इव
 संनिकृष्टप्रभातसमयनष्टनिद्राणां वरुणयानवाहनहंसयूथानामाभरण-
 निखन इव खनिवासवीथिप्रस्थितानामसुरनगराभिसारिकाव्रतानामनार-
 तप्रसृतमुरजमृदज्जल्लरीकांस्यतालझात्कृतिरन्तरान्तरा विसर्पदुच्छृङ्खल-
 शङ्खकमलकोलाहलः स्फुटप्रसूतटङ्कारेण वारंवारमास्फालितद्विगुण-
 हुक्कलकानामुल्लासितो मल्लानामास्फोटस्वेण सविस्तरस्तुतिवृत्तपाठपुरः-
 रीभिरितस्ततो विस्तारितस्तारमुच्चरन्तीमिच्छसुरचारणबुद्धजयशब्दपरंप-
 राभिरनेकवेषुभीणासहस्ररवसंवर्धितः ह्यवयमिदामृतस्रोतसा गगनमार्ग-
 माजगाम तं प्रदेशमतिशयश्रव्यो दिव्यमज्जल्लगीतनिन्दः । श्रुत्वा च
 तन्महामधुतपूर्वमवधमनिश्चलेन चेतसा परमयोगीव क्षयमात्रमुपजात-
 तममवदर्शनामिच्छाः प्रेम्णमिदमर्थितं नरेन्द्रलोकमात्मपरिजनं च

पार्श्वविष्टुतचामरछत्रघोरादिद्वित्रपरिचारकतत्कालमन्तिकस्वमुदधिकूल-
 स्यसंलिलस्थिरावस्थापितनखमच्छिन्नसंतानमागच्छतस्तस्य गीतध्वनेर्द-
 स्तावधानं ध्याननिश्चलनयनतारकं तारकमवोचम्—‘सखे, किमपि सुन्दरो
 गीतनिष्पन्दः श्रुतिविषयमवसरक्षेपवारंवारमभिनवाम्भोदमजोद्धार इव
 मधुरं सारसकुलकाणं निर्जलारण्यपथिकमधिकोद्भूतहर्षमाकर्षति
 क्षमान्तःकरणम् । आर्यसितम्ब त्वमधुना न युज्यसे नियोजयितुम् ।
 अत्रात्रि जनीमि यदि नातिमात्रमध्वश्चमो बाधाकरः क्षरीरस्य । मन्द-
 वी न यात्रा प्रति मन्तः । ततः प्रगुणीकुह मममात्रं जीवं शोधयामि
 भूषतो वदतिशिविरं यावद्वसतारयन्ति तीरमुवि सेनावरा यथास्थं
 क्रस्वराणि यावन्निरन्तराणि संचरन्ति सामन्तानामितस्ततो यानयात्राणि
 यावच्च मुक्तासत्संनिधिनिवेशयति पटमन्दिराणि परितो राजकुलमा-
 कुलाङ्गरक्षवर्गस्तावदनुपलक्षित्वा एव यामः पश्यामश्च दिव्यगीतध्वनेरस्य
 अङ्गरभक्तं लोकं यत्र च कापि नगरे वा नगे वा सागरोदरसंफले वा
 ज्वनन्त्यमूनि चादित्राणि तत्र नियतसत्यद्रुतेन कस्यचिन्महाराजस्य
 शैल्याभिषेकेण वा लोकत्रयख्यातचरितस्य खेचरेन्द्रस्य विद्यासिद्धि-
 मेन वा प्रकृष्टरूपाकृष्टसकलराजकस्य कन्यारत्नस्य स्वयंवरप्रक्रमेण वा
 शंकादिसुरवृन्दारकप्रतिष्ठितस्य देवताविशेषस्य यात्राव्यतिकरेण वा
 भवितव्यं न शङ्कीयसि प्रयोजने यत्र तत्र चोत्सवे कदाचिदेवंविधो
 भवति । सकलत्रिभुवनचमत्कारकारी समारम्भः समासजदेशप्रसवश्च
 बाधध्वनिरसाविति व्यक्ततथैव ताललयविशेषाणामवगतम्’ इति
 जुवाणामपि क्षणमधोमुखः स तूर्ण्यै स्थित्वा जगाद—‘युवराज,
 गम्यते न कश्चिदपि दोषः, दृश्यते च कौतुकमिदम्, किं तु सर्वस्य
 दुर्गः पर्वतस्यास्य पर्यन्तेषु क्षेत्रासिर्न धाव्यते महान्तं यज्ञमाचरेत्

यात्रापात्रिकैरेवगाहयितुम् । अत्र हि महाप्रमाणैः संप्रति जलचराः,
 पदे पदे प्रकृतिदुस्तराः प्रवहणानां निवर्तयन्ति गतिप्रावर्ताः, स्थाने
 स्थाने क्षिथिलयन्ति यात्रोत्साहमतिशयोदयास्तदप्रावाणः । ईदृशे अ
 निसर्गदुरवतारे नीरुधावनवधारिते कर्णधारेषु केनापि निरुद्धाये कश्चि
 यथावदविमान्यमानसमानसमविषमभागायां विभावर्थाभ्यनुक्षणमपेक्षणी-
 यसाहायके भवनासन्नवर्तिष्वपरयानपात्रेषु यानमत्यन्तशक्तेरिति मन्वी-
 मानस्य मे मनाब्जन्दायते चित्तमभिलाषस्तु न केवलं कुमारस्य
 ममाध्यस्ति गच्छ(?) । यतः—पूर्वमप्येकदास्माभिरिहावासितैः श्रुतोऽ-
 यथासीदन्त्यैरपि कर्णधारैरनेकशः फभितमत्र ध्वनेरस्य सामान्येन
 समुत्थानं न तु विशेषतो यतोऽयं प्रवर्तते यो वास्य प्रवर्तक इति
 कुतोऽपि विशेषोपलब्धिरुषजातेत्यभिहिते तेन समधिकोत्पन्नकौतुकः
 पुनरवोचम्—‘सखे, यदि तवाध्यभिलाषस्तदलं विलम्बितुम् । उत्तिष्ठ ।
 गमननिष्ठो भव । मैकान्ततो विनिपातमीरुर्मन्त्रीव यात्राभियोगभङ्गार्थ-
 मर्थशास्त्रप्रदर्शितेन वर्त्मना देशकालसहायवैकल्यादीनि कारणान्य-
 कारणमेव दर्शय । सक्लेशमस्तु यदि वा क्लेशरहितमवश्यमेव तावद्-
 न्तव्यमवगन्तव्यं च गीतध्वनेरस्य तत्त्वमकृतगमनो न तावदपुना
 प्रयत्नेनापि शक्नोमि चेतसः कुतूहलतरलितस्य चरामङ्गं कर्तुं कृत्वापि
 कुच्छेणावासमुपगतः प्रत्यग्मेण पश्चात्तापहुतभुजा दहमानदेहो दिवस-
 मपि न स्वस्वचित्तः स्वास्यामि । प्राप्तनिजमूर्मेरपि समुद्रधार्तावसरेषु
 स्मरणमस्योपजायमानं न मे कारणमनणीयसो रणरणकस्य न
 भविष्यति । एवं च स्थिते क्लेशोऽपि चरमरूपकालमनुभूतः । शरीरेण
 श्लोको न जीवितावधिर्मनसा बहाम् श्लोको यदि च निमित्तशास्त्रं
 प्रमाणं ततः सोऽपि गच्छताम् । अस्माकमिह नास्ति सर्वत्र निरपाया

प्रसोदहेतुश्च वाग्नेयमिति भावः स्वयं तत्त्वदृष्ट्या नहि सन्निकृष्ट-
 प्रसन्नः, यदि दुरुपपादा यां च कल्याणसंपदि कदाचिदीदृशी निरात-
 क्तत्वात्तरा च चित्तवृत्तेर्भवति तदकमप्ययशङ्कया । कुत स्थिरमास्थान-
 एव भङ्गुरीभूतं चेतः । चिन्तय प्रस्थानकालोचितं सकलमात्मी-
 यकल्पम् । अर्धं त्वमस्तिरोहितवस्तु साक्षात्करणात् रजनीसमयक्षेप-
 णीयमीशकालोत्तमम् । नियोजमान्यमानपात्रिकसत्तिनिरपेक्षः सदा-
 संपन्नो युगस्य सत् दिजयेव भुज्युमलमध्यवसितस्य ते गोप्यदमदृश्य-
 मन्मथारः सकलोऽप्यनुपपन्नः । किं पुनश्चक्षुःपरिच्छेद्यमहिमा तदेक-
 केतः' इति कुत्राप्यपि सुष्यं ■ दोषायमानचित्तः सित्वा पुनरवा-
 चीत्—'कुमार, भूषणमात्रव्यापारणीये मयि किमियता वचनवि-
 स्तरेण । यद्यवश्यमेव गन्तव्यमिति निश्चयस्तत्र कश्चिदपि ते कौतुक-
 प्रतीपन्थी । प्रस्थीयतामभ्युदयाय सज्जोऽयमाजन्मनः परिपोषितः । सर्व-
 पन्न्यराजकार्येष्वनुपयुक्त एतावन्मात्रप्रयोजकः प्रेष्यजनः' इत्यभिधाय
 प्रसन्नेन मूर्ध्नि कक्षे नमस्काराञ्जलिमुदन्वते । तत्क्षणोपनताभिप्रेतशकु-
 क्कमणितमनोवृत्तिः प्रवर्तयामास गमनायासं दोषायमात्रध्वजज्वनित-
 किंकिणीनिबद्धोदुरविरावां नावम् । प्रवर्तयच्च प्राचेतसेन भक्षणमक्षण-
 मनुसततूर्यनिस्सनो दिक्पथेन । प्रस्थितायां च तस्यां सहस्रवै स्पन्दिता-
 धरपुटमचिरभाविनमानन्दमिव मे निवेदयामास । दक्षिणचक्षुराश्चर्यद-
 र्शनत्वरयेव सर्वतो विभाव्यमानरम्भरोमोद्भेदमश्नमिव जाल्यमनिमित्तमे-
 वास्त्रोद् । हर्षप्रकर्षमन्तरात्मा शुद्धयप्रसर्पदुहामहर्षोत्थापितश्च किञ्चि-
 दशेषनिद्र इव प्रारभत जृम्भितुभायताव्वपरिश्रमप्रसूतो गमनोत्साहः ।

अथ तेन सा स्वभावधीरेण सम्यग्गम्यतामनपात्राचारकर्मणा अथ-
 विभाव्यमानवसितैः सैर्बवद्विरन्तिकसकललोपकरणैः समस्त विभिर्निर्भरेण

वर्णैः कर्णधारैरात्मनः सहायीकृतैरनुगम्यमानेन सर्वतो दत्तसप्रयत्न-
 इष्टिना रक्षिता निपुणमद्रितटसंघट्टमनुवेले वीक्ष्यमाणेन सुस्निग्धबन्धा-
 नविः फलकसः॥॥॥॥ निरुन्धतातूर्णमूर्णसिक्थकेन सूक्ष्ममपि विबोध्यः
 क्षरतोऽभ्यनुक्षणमनिलसंक्षोभेषु नूतनाः संयोजयता रज्जूरचररस्य
 मयैः क्षरमापादयता सितपटस्य पादवम्, इतश्चक्रुन्मते मकरचक्रम्,
 हस्तः परिक्रामति नक्रनिकरः, इतः सरसि शिशुमारश्रेणिः, इतः
 प्रसर्पति सर्पपङ्क्तिः, उत्सर्पयत दीपिकाः, प्रकाशयत सर्वतो मार्गम्,
 अपसारयत निकटधारिणो वूरं दुष्टजलचरान्, अयमनुप्रस्वमचलस्य
 चटुलवेष्टितलाङ्गुलवल्लिरार्द्रवल्लूरशङ्कया रक्षाशुकपताकासु पातितद्वष्टि-
 हस्तिस्तुरिच चेष्टते सिंहमकरः, किरत रंहसाभिमुखमस्य पयसि
 ज्वलन्तीरम्रितैलच्छद्य, इदमकसाववलोकनमुमितमुज्ज्वलकम्बसंभ्रम-
 विह्वलयुग्मं स्तीरस्थाभि जलहस्तियुग्मप्रपथेन पाथोनिधिमवतितीर्षति ।
 क्षरितमुत्सारयत युगपदाहितेन हस्तालशब्देन दूरमसौ रसातला-
 त्सद्य एवोन्ममो वज्राग्निधूमकाषमधीकल्माषपक्षसंपुटैः शिस्तरिमिरधि-
 द्रितपृष्ठभागो मठ इव सपारापतः संचरति कमठो वा प्रतिष्ठस्वमभिमु-
 खमेव निकषा प्रस्रितो नेष्यत्यपथेन नावमसावपि विदारितगिरिक-
 म्बराकारस्तुण्डो मानदण्ड इव सागरस्य आसीत् सीकृताकन्दज्वलकरि-
 न्द्रालम्बनैर्नाकमत्सैरनुसृताभिर्मत्सीभिरनुगम्यमानो मृगयते निज-
 प्रासौचितं सत्त्वं हत्वरमितस्ततः स्तिमितया गत्वा तिमिन्त्रिलो-
 मा विषय कलकलं यातु निमृत्तमेव विहृतं पृथ नहतेऽन-
 म्रिष । वक्ष्यतामयमतिचटुलवीचिवेगाकृष्टैर्मद्भिरन्तः कुल्लल्लचक्रमेण
 हिच्छोदरकधुम्भिरैरावेदितो दूरमग्नि रसातलस्य वामतः समीपवर्ती
 श्रीनामसौ कक्षधामयससि श्रेणीनः श्रुयस्मस्तत्त्वानुरजिताम्बरेक-

देशविहन्त्री दक्षिणतः प्रतिक्षणमुदञ्चता फणचक्रवालरत्नरागपटलेन
क्रमनिपीतकलोलकालिमा पातुमनिलमुषतस्य कस्यचिन्महादेरुदम-
नसंसी सागरोदेशस्तटमिव पुरस्तरञ्जैरुत्सद्विरुद्धाज्यते । कुरुत
वंशक्षेपमन्तर्वारि दुर्वात दृश्यते, मुकुलयत सितपटरज्जुजालममत्रो
विस्तारिभक्त्य इव वहति । लम्बयत नागरानविलम्बितं मित्राणि
भन्दोऽस्तिमात्रं मरुत्फलम्बैर्बाहुभिः । वाहयत सत्वरमरित्राणि । मकरक,
मार्गतटरुहश्चन्द्रततरोरस्य तिरश्चीमुपरिशालास्य, मूर्ख,
किमवोमुखं स्थितोऽसि । मुधावधानहस्तं पतं मण्यक्रमणिमवस्थं
न दश्यसे दन्दशूकैः । सकुलक, विधेहि वैदो द्वारिणः । सकुलक
केलिमुत्सकतेलपद्मममूलमिमां नावम् । अघोर, नावघोरस्य
मद्वचः । विचर निराकुलो नकवशयाधितलोचनस्य स्वलं ते सकलम-
नुधिजलं सम्ब्रूकषाढं प्रचलायसेन चेतयसि आदेणापि गृहमाणचरणः,
नेतसि कृतं वैलक्ष्येण क्षालय क्षौरेण सामुदेण वारिणा त्वरं
वरिमयेस्त्विति द्वागेष निद्रासहेक्षणप्रभ्यां क्षयं राजिल्लक तर्जितोऽपि
नोपरमसि प्रगुणययिनीमपि नावमारास्तीं गतिं आह्वयस्यस्ति कृष्णि
ते दिव्योद्दो यद्युदाहृतमप्यहृदय न जानास्युत्तराशावर्तनीं प्रवर्तनीम् ।
प्रवर्तय दृष्ट्वा दृष्ट्वा सप्तर्षिमण्डलमित्यादि साध्वसकरं च कर्तव्योपदेशपरं
मार्थनं च सपरिहासं च जल्पतावसरेषु नीयमानात्कचिच्चिरकाल-
मलनसन्दाणि, कदाचिदप्यदलितानि धानपात्रैः पाट्यन्ती शुक्रहरेति
सैव लषटलानि, कचित्सायात्रिकप्रचारविरहादतिस्फीततां गतैरहर-
स्तुटतां शुक्तिसंपुटानां मुक्ताफलैर्निरन्तरनिचितेषु सैकतेषु सुखमनुभव-
प्रबोधयन्ती जलमानुषमिधुनानि कचिदूरतः एव श्रूयमाणसुस्तरपथि-
रुवाणिसंभ्रमोत्पन्नसंविशेषविततदेहायामानि । जलनिधिमानुषमानी

शैलतरुखण्डेषु पिण्डयन्ती भारुण्डाण्डजकुलानि स्वल्पेनैव समयेन दूरं
जगाम । प्रगुणवातप्रेरिता च व्रजन्ती तत्रातिदीर्घेऽपि वारिभिरध्वनि
गगन इव मेघलेखा प्रायशो न कचिच्चत्साल ।

प्रदक्षिणीकृत्य च क्रमेण तं क्षितिप्रमभिमुखीबभूव । तस्य
तूर्यक्षब्दप्रभवस्य पर्वतोद्देशस्य सोऽपि प्रदेशस्तां दूरादेव दर्शितोर्ध्व-
ध्वजमुज्जामात्मानमिव संज्ञया दर्शयन्तीमन्तिकागतां विज्ञाय सद्य एव
तं वाचशब्दं कदाचित्चारं कदाचिन्मन्दमुच्चरन्तमच्छिन्नसंतानमाह्वान-
शब्दमिव संज्ञहार । विरते च यादित्रनिःस्रने सत्रगममोघमोऽपि
पुनराकर्णनाशया तथैव सारकस्तोकं गत्वा सत्वरमाचकर्ष नावम् ।
उवाच च विगतहर्षः—कुमार, विश्रान्त एष तावदत्रैव प्रवेशो
मार्गदेशकोऽस्माकमात्तोर्ध्वध्वनिः । आज्ञापय किमधुना कर्तव्यम् ।
किमेवमेव बद्धवेगा वुस्तदावबद्धलक्ष्म(क्ष्य)मेव प्रावर्त्यते । इयं नौ उत्तं
पश्चान्निवर्त्यते । यद्यवश्यमेव पुरः प्रयातव्यं दृष्टव्यं च कौतुकमिति
निश्चयः कुमारस्य, तत्र किंचिद्विलम्बेन विचारेण चा कृतेन
प्रयोजनमनेनैव पर्वतनितम्बावलम्बिना मार्गेण गम्यते । यावत्किमपि
दृष्टमथ न किंचिद्गतेन दृष्टेन वा कौतुकेन साध्यसिद्धिरिति बुद्धिस्त-
दलमात्मना वृथैव क्लेशितेन । प्रसीयते स्थानादित एव प्रतीपं
गम्यते शिबिरमाधास्यते सर्वतस्त्वदर्शनेन विह्वलीभूतोऽस्यमाश्रव-
मित्रलोकः । क्रियन्ते मस्तुतानि राज्यकार्याणि । कौतुकानि
त्वपर्यवसानायामत्र दण्डयात्रायामदृश्यपारे मगवत्यकूपारे विचरतो
यदृच्छया कुमारस्य पदे पदे सुलभदर्शनानि । किं च तैस्यमेव
तावदवधिरभुतानाम्, निदर्शनं दर्शनीयानाम्, संकेतशाला कुतूहल-
कारिणाम्, युज्यते स्तकूटशैलः कथमपि प्रपन्नदृष्टो द्रष्टुमनुभूतुं

च तस्मिन्महत्त्वं चिन्तयन्तीति । अत्र हि पदे पदे सुन्दरतया
 सुरलोकस्यापि जनितक्रीडानि क्रीडास्थानानि, स्थाने स्थाने सर्ववर्तमानानि
 वनानि, वने वने विकचरन्तु कुसुमस्तवकतारकितानि कल्पतरुखण्डानि,
 खण्डे खण्डे बहुमपञ्चाः काञ्चनलतादोलः प्रतिदोलमान्दोलनक्रीडा-
 वन्दितानि दृश्यन्ते, सततमनवद्यवेषाणि विषाधरद्वन्द्वानि, अपि च
 सानौ सानौ विशास्यते कर्णासूतं किन्नरगीतम्, भृगौ भृगावाकर्ण्यते
 त्रिशिरणश्चाकृतमपि स्फीलम्, सरिति सरिति निरुसन्ति रत्नबालका-
 पुलिनेषु चित्राः पक्षिणः, काले काले वाति विस्तारितरतिकेलिरभ्युपगमां
 समीरणो दक्षिणः, प्रदेशे प्रदेशे चिन्तिते चित्तस्य जायते परा प्रीतिः,
 वस्तुनि वस्तुनि विभाविते भवति कोचनद्वयस्य दृश्यदर्शनेच्छा-
 निवृत्तिः । तथा च छायायापि पत्रपादपच्छायाभामपसरति देहिनाम-
 कल्पानि, गन्धेनापि पुष्पद्रुमगन्धानामन्वी(न्वी)भवन्ति प्राणानि, वाते-
 स्यापि चैत्रपातस्य विकरमुद्रहन्ति च न लताः कुसुमाद्गहासम्, वार्तायापि
 कथितवार्ताया मनसि मानिनीनां करोति गन्मथः स्थानाधिपत्येना-
 वासम् । किंचापरोक्षवर्णनेन तिर्ने(र्णे)प्यति यथावस्थितं स्वरूपस्य
 स्वयमेवानुभूय स्वामी' इति जल्पित्वा जोषमभवत् । अहं त्वकाण्ड
 एव खण्डितगमनरभसेन तस्यानेन वचसानवसानेन पथापि जनितव्यथः
 'कष्टं नले सोऽप्यभिलषितया संपत्त्या सुखस्य संजातः केश एव
 कैवल्यमनुभूतः' इति भावयन्मूलगादोद्देगस्तत्क्षणमघोमुखोऽभवत् ।
 अतः पश्चात् तस्य तदाकालिकमालोच्यालोच्य चापल्यमानो मनसि
 ज्ञातहासो निक्षयत्रपाविषावानां युगपदास्पदतामगच्छत् । अतस्तं च
 ज्ञातपरमानुतापश्चेतसि—'इन्त, कस्मान्मया मिथ्याकुलहलतरलितेन
 अहमेव तर्धरवमुपसृत्य प्रावृत्तां शिशुनेव लघुतां ग्रहमात्मनीयः ।

किमित्यचिन्तितोऽस्मिन्निपातदुःखेन शिखरिणेन कुलिशपातमीरुणा
 संचरदनेकदुष्टग्राहदुरवगाहो महासमुद्रकुक्षिरवंगाढः । किमनिवारिते-
 न्द्रियवृत्तिना बालतपस्विनेन निष्फलोऽनुभूतः शीतवातादिजनितः
 कायक्लेशः । कुतो ममेवमनुपदिष्टमशिक्षितमनम्यस्तमचिन्तितमेवात्र
 चापलमाविर्युतम् । अहो चञ्चलस्वभावता चित्तपरिणतेः, अहो
 विकारबहुलता तांरुण्यागतेः, अहो दुःखदायकत्वं सुखाभिलाषा-
 णाम्, अहो व्यसनदानवैदग्ध्यमनुधीनतायाः, अहो कार्यपरिणति-
 विचारविद्वेषो दपोद्रेकविलसितानाम्, अहो मतिविपर्ययप्रदान-
 तात्पर्यं दैवप्रातिकूल्यस्य, तस्य तादृशस्य तात्पर्यज्ञस्य, तस्य विद्या-
 म्यासस्य, तस्य नीतिशास्त्रश्रवणस्य, तस्य हेयोपादेयतत्त्वपरिज्ञानस्य,
 तेषां वृद्धोपदेशानाम्, तस्या विदग्धजनसंगतेः, तस्य च निस्सीसिद्धि-
 स्येन्द्रियवर्गसंबन्धस्य कीदृशी विषाकः संवृतः । किमिदानीमस्मै
 पृच्छतः प्रतिवचनं प्रयच्छामि, किं कर्तव्यमुपदिशामि, स्वयं च किं
 करोमि । कथमयमवश्यभारब्धं मया निर्वोढव्यमिति बद्धनिश्चयेनापि
 निरवधौ पथोधावनवधारितायां गन्तव्यभूमावनिश्चिते दृष्टव्यवस्तुदर्शने
 क्लेशायासलाभाय वराकः पुरः प्रवर्तयितव्यः । कथं च गमनं
 निवारयतः पूर्वमेव वचनमनाहतमिदानीं बहु मन्त्रव्यम् । कथं
 चाक्षिरस्वभावतया सस्मसप्रधावितेन मूमिमियतीनामस्य अन्नमनसा
 तीरादशिशकुनिमेव यस्याजिवर्तितव्यम् । निवृत्तेनापि कथमयमनेक-
 विकटावर्तशतसंकुलः सर्वतो विशृङ्खलवचारेर्दुष्टजलधरैः पदे पदे
 प्रस्तलितयानेपात्रगतिरतिमात्रदुर्गः सागरीकदेशी लङ्घयितव्यः । कथं
 च तत्कालमेतत्संनिहितसैनिकावेधितवृष्टान्तं स्थापितं सव्यवस्थाम्
 कनेर्सेनां प्रातः प्रकावितं च निरस्तं च क्षित्तमेकनीतिहसतसंकीर्ति-

मधुधेरर्षपद्मदृष्टस्य पार्थिवलोकस्य वृथागमनलज्जाविलक्षाक्षमाननं
 दर्शयितव्यम् । कथं च दुरादेव दर्शितसितस्य पार्श्वभुपगतवतः क
 गताः किमर्थं गताः किं दृष्टं किमनुभूतं किमासादितमित्यादि पृच्छतः
 प्रणयिवर्गस्य सहसा हेपणं स्वचरितमावेदनीयम् । कथं चावासस्थान-
 मुपागतेन दुर्विनयजनिस्तेद्वेगाः स्वतन्त्र इति कृत्वा तूष्णीमेव सर्वे
 समर्पितस्वाधिकारमुद्राः प्रसादनीया राज्यचिन्तकाः प्रधानपुरुषाः ।
 कथं च हृदयदाहलङ्घितानुवृत्तीनामनुलङ्घनीयवचसां वृद्धबन्धूनामधो-
 शुक्तेन सर्वसि सोढव्याः श्रवणपरुषा रोषतिरस्काराः । सर्वथा धिम्मां
 चापलोपहतमनात्मशमुत्सृष्टाभिमानमसमीहितकारिणम् । अनेनाप्येव
 श्लिष्टव्यवहारेण सर्वदा प्राकृतलोकसहवासिना तारकेण तरल इति
 कुतूहलीति क्रीडनशील इति संभावितम् इत्याद्यनल्पमनेकसंकल्प-
 क्वलितचित्तवृत्तेश्चिन्तयत एव मे जगाम परिणामप्रतर्कितैव रजनिः ।
 सूर्यकिरणलज्जुस्तम्बलम्बमानशशिबिम्बनागरादपरदिग्भागयानपात्रादव-
 तत्तारसंयोजक इव कृतान्तरजलधियात्रः शनैः शनैरन्धकारः । किं वृथा
 नदसि । भवने यदि भया रत्नानि ते कक्षीकृतानि तदुल्लेपैतदित्य-
 वतार्थ शिरसः पुरो मन्त्ररक्षितिसृताक्षिसमुत्तरीयक्षौममिव पिण्डीकृत-
 मिन्दुमण्डलमाकुलाकुलप्रसारितोर्मिहस्तो जग्राह जलधिः । प्रमुख एव
 प्रवृत्तमेकस्य ततश्चालितरोहिणीकवृषस्य कापि कापि विभाव्यमानतुला-
 चवृषः प्रभात एव प्रक्षितस्य तारकासार्थस्य चरणोत्थापितो रेणुविश्वर
 इव वसुरारूपो नमः सरणिमरुणदरुणालोकः । ततः क्रमेण
 रक्षिताम्बरे तुहिनकरविरहविदलितविभावरीहृदयरुधिर इव विषमति
 धरण्यामरुणरागे, तिमिरकारिरेचितेषु पांसुतस्फेषिव स्तोकमुच्छसत्सु
 दिग्भागेषु, अपरभागसंक्रान्तनक्षत्रभारावर्जित इव पूर्वभागसहितस्य

मुञ्जमयति सति व्योम्नि, विनिद्रश्चकुनिकुलबद्धकोलाहलसु जलनिधि-
 प्रबोधमङ्गलानीव गायन्तीषु वेलावनावलीषु, मार्गशैलशृङ्गकृतविश्रा-
 मेष्वाहारान्वेषणाय द्वीपान्तराणि प्रस्थितेषु समुद्रोदरनिवासिषु
 विहङ्गेषु, पङ्कमलिनतनुषु कौपीनभात्रकर्पटावरणेष्वरुणलुण्ठिततिमिर-
 पुरल्लेकेष्विव समाश्रयत्सु वेलानदीपुलिनानि जालिकेषु, मुहु-
 र्मुहुर्यौवलयप्रदाने मुहुरामृष्टचन्द्रकान्तमणिद्वयदि मुहुर्मृदितफेनपटले,
 मुहुरास्तिष्ठसलिलवीचिसंचये संचरति बडवामुत्थानलसंपर्कजाततीव्र-
 संताप इव मन्दमन्दभौदन्वते भरति, मुक्तमसृणमणितटीशय्येषु
 सविभ्रममभ्रमूकलप्रभवाभिः करेणुभिरुपनीतसरसलवङ्गपल्लवकवलेषु
 सुवेलमेखलासु खेलत्सु वामतदिङ्गागवंशजेषु गजेषु, सर्वतः प्रसृतताप-
 सामिहोत्रधूमान्धकारैः कलत्रयोनिप्रसादनायातविम्व्यशलाङ्गित इवो-
 षालक्ष्मणाणे रोहणगिरौ, प्रविष्टारुणलोकस्तोकतरलितद्वारपालवैत-
 लेभ्वसुसणां देवतार्चनारम्भपिशुनमपूर्वसौरभं दिव्यकुसुमधूपामोदम्,
 उद्गिरत्सु विवरेषु पातालचन्दनद्रुमोपवनक्रीडारागिणीभिः पञ्चगाङ्गना-
 मिरपतन्तीभिः, जलम्यान्तरेषु रसातलमलयान्तरालमार्गेषु, प्रभात-
 मारुतापूरितरणन्मुखरपुलिनशङ्खमाले दलितशुक्तिमुक्ताक्षबकितत्प्री-
 मुत्रि, जलितजलमानुषाध्यासितसवालातपतटे, द्वीभूतशार्वरतिमिर-
 शिखरमुर्मिर्विस्तारमुपसंहरति, मत्सुखप्रचारार्थमिव चन्द्रास्तसमयवि-
 द्राणितेऽसि तरङ्गिणीनाथे, दिवस एव कृतयुगावतारे, तिमिरसागरा-
 दुत्पन्ना मेदिनीमिव द्रष्टुमुदयादिशिसरमविरूढे सहस्रदीपितौ, शनैः
 शनैश्च संधुक्षितसूर्यकान्ताश्महुतमुजि, मन्दितेन्दुमणिनिर्भरस्पन्दे-
 निष्प्रमीकृतदवदहनत्रेजसि, विस्तारितवर्णतरुल्लतापल्लवलावण्ये सुकु-
 न्निबोद्धकचक्षुरालोकसंपदि, विस्तारितदरीगृहद्वारोदरे, प्रकीर्ण इव

गुह्याफलेषु, अङ्कुरित इव राजशुकचक्षुकोटिषु, पल्लवित इव कुङ्कुमा-
कुचूडाचक्रेषु, मञ्जरित इव सिंहकेसरसटासु, फलित इव कपिकुट्ट-
म्बिनीकपोलकूटेषु, प्रसारित इव हरितालखलीषु, शुल्ल इव शबरराज-
सुन्दरीसान्द्रनखदन्तक्षतेषु, राशीकृत इव पद्मरागसानुप्रभोत्थासेषु,
निपतति सति पथोधिमध्यशिसरिणां शिखासु, बन्धूककुसुमस्तवकभासि
मालातपे जाते स्फुटाढोके जगति, किञ्चिदुपशान्तचिन्तसंज्वरः
पुरस्ताच्चक्षुरक्षिप्य । अश्ननातिदूरदरीभृतस्तस्य परिसराद्बुद्धिहानं वाक्-
श्लेष्यठलमिव विवृण्वितं वेदानिलेन, समन्ततः समुद्रासितनम्रोर्मार्गमर्ष-
रंजासलमिव शिसमुदयसंध्ययोः सागरेण, कविद्विबुधमस्तववाक्ये-
रागम्, कचित्तरुणहारीतपक्षहरितामोमम्, कचित्कर्णिकारकुसुमपुष्प-
पिञ्जरसत्रिवेशम्, कचिद्व्यमानकृष्णागुरुधूमधूसरेद्धेशमतिमाखरवसा
दुरालोकमाकुलाकुले क्षणैरुच्छायसर्वैः समकालमौर्वानलार्चिःशङ्कया
निभासितं भास्वतविनिहिताग्रहस्तछत्रकैः कैवर्तैः संचर्तकालसंध्या-
संज्ञाभस्वद्वृतं प्रभासशिगपदयम् ।

हृष्टा चोपजातकौतुकः किमेतदिति किर्तयन्नेव तस्मादर्थमण्डल-
दिव मयूखनिबहमेकहेलया विनिर्मितमागच्छदभिमुखमाकाशमार्गेण
संतानकनमेरुमन्दारकुसुमप्रायशेखरं हरिचन्दनरसप्रायाङ्गरागं कल्प-
द्रुमांशुकप्रायनिषसनमनेकदिव्याभरणभूषितमाभरणमणिकिरणप्रभासं-
वर्तिन प्रसर्पता सर्वतस्तप्ततपनीयद्रवाकारेण देहधुतिमाम्भारेण पिङ्गली-
कृत्तखिलदिगन्तरालं सदावानलमिवान्तरिक्षमादवानमुज्ज्वालदावामलानु-
लमदग्धस्वलामेन जलनिधिवेलावनान्यपहाय युगपत्प्रधावितेन हस्त-
वहतां विलेपनामोदाकूटेन मधुलिहां पठतेन पद्मात्रयायिमिलीयमान-
मंतिमार्गमावराकृष्टवस्त्रौर्ध्वराप्रमुञ्चलजलजलजलसर्पवदिवत् ।

चारिदानामन्तरालेन नीयमानैरनुदूतधूपटलमश्रूयमाणमुखरखुरपुटर-
 वमतिवल्गुवल्गाङ्गिः स्वभावचञ्चलैः प्रधानवाजिभिरुद्यमाननायकमहद्व्य-
 मानहरितच्छायाभण्डलैश्चलद्भिरुद्गैरतपत्रस्वण्डैरभिनवातपसलिलमि-
 र्दरे नमःसरसि मूलभागनिर्दलनलिनीपलाशप्रकराणि पङ्कजवर्णान्तर-
 षट्पञ्चस्यमाणमचिरांशुतेजःस्तवकचन्द्रकितैरिन्द्रनीलकान्तिभिः तरुणजल-
 दैरध्यासितोर्द्वकदलिकाशिखरेषु समुच्छृतोद्गण्डमायूरतपत्रेष्विव द्विरव-
 सारिसदनेषु निद्रायमाणकुमारमच्छिन्नसंतानपवनप्रसारिताभिरतिभास्व-
 रतया दिवापि प्रेङ्खदुल्कादण्डमिव व्योम दर्शयन्तीभिः कल्पतरुरक्षा-
 शुक्लवैजयन्तीभिः समन्ततो ज्वलद्भ्रमविमानकेतनमुदारनेपथ्यधारिणा
 गृहीतनानाप्रहरणेन विधानुभावसिद्धत्वाद्भूतेरकृतपवविशेषमग्रतः प्रस-
 र्यन्ता सभषादस्थितेन पद्मसिसंवेदनेन कृतकलकलं पृष्ठतश्च वरकरेणुका-
 रुद्राभिरुपरिधृतकुन्दवक्त्रस्तपत्रिकाभिः पुरः प्रधावमानकनकदण्डोद्ग-
 मरमाधुरच्छत्रमण्डलामिरुभयतः प्रचलितमुज्जलतारजवलयेन वाराङ्ग-
 नाजनेन सलीलमुदूयमानचामरकलापाभिरापपदीनचीनकञ्जुकावच्छन्न-
 वपुषा निजनिजवाहनाधिरूढेन वृद्धान्तर्वैशिकसमूहेन सर्वतः परिवृता-
 मिरालोहितापाङ्गतरङ्गैर्मन्दतारकापरिस्पन्दैर्लोचनारविन्दैरनुमूतदीर्घर-
 खनिजामरामिरिव विभाव्यमानाभिरलम्बितालकश्रेणिभिरलसच्छाट-
 तिलकैरुलपितोष्व(३३)मुद्रालकैरान्जनेन्दुभिरसंपादितममोमकाञ्चाभिरिव
 ज्ञानमानाभिः कृषान्मन्त्रोद्युन्दरीभिरनुमन्यमानमन्त्रतिगूरिरिवारपरि-
 चयसुषुप्तितमध्वनासु वेलादेः स्नेहरनेन्दुवृन्दमग्रगम् ।

उवाचा चामरस्तं प्रभारमिभक्तमस्तदुत्तरेकान्तं चमत्तन्ममभिमुखं
 स्नेहरसोकमुल्लसन्निवृत्तिः प्रवर्तय मुस्ताजावमिति निमुञ्चतः स्नेहं

तत्क्षणमेव चलितस्तेन विस्रयस्तिमितचक्षुषा समस्तेनापि गगनचारिणां
मणेन 'कोऽयं कुतोऽयं किमर्थमायातः कथमिहातिदुर्गमायां न
गोपकण्ठभूमावेकाकी प्रविष्टः क यास्यति' इति जल्पता परस्परमव-
लोक्यमानो गत्वा स्तोकमन्तरमघस्ताप्तस्य भूधरस्य झटिति दृष्टवानघ्रा-
मदाद्रिशिखरभास्वराकारमुत्पातपवनधूननोपजातखेदानां गर्भपातमिव
संवर्तकाप्रविद्युतामनवरतवारिधिसलिलशोषणोत्पन्नजाड्यस्य दाहशक्ति-
अंशमिव बाहवाग्नेरमृतमथनोत्फालमन्दरास्कालितस्य रुधिरच्छटोद्गार-
मिव पाशधारस्य प्रलयपर्वन्मगजितोपजनितप्रौढभेदाद्याः कन्दलोद्रेत-
मिव पातालस्वर्गवैदूर्यभूमेरुत्तुल्यारुढमणिप्रावधटितोदग्रविकटपीठमध्या-
सितपीठबन्धस्य मध्यया रसातलत्रिपथगातरङ्गमालयेव गमनमवलोक-
यितुमुत्पतितया चन्द्रकान्तिमणिशिलासोपानमालया विराजितोदार-
मण्डपद्वारावतारमार्गमनेकमाणिक्यमन्तवारणकभूषितमनिमेषलोचनाभि-
रक्षितशयितविश्वकर्मकौशलं शिष्यनिर्माणमवलोकयितुममरलोकादुपा-
गताभिः स्वर्गरमणीभिरिव मणिशिलाशालभञ्जिकाभिरध्यासिताम्रक-
पुष्परगपाषाणस्तम्भशिखरमुपरि घूर्णन्तीभिरर्णवोदकपानकालीभिर्बल-
जलधरलेखाभिरापादिताञ्जनवर्तिकृत्यैर्ज्वलद्भिरुच्छिन्नैः पद्मरागकलशै-
प्रकाशिताकालदीपोत्सवविलासमविरलोद्गीर्णसुरचापचक्रकृतकलापाप-
लापेषु वज्रमणिशलाकाजालकेषु कूजितानुमिततनिलीननीलकण्ठमाशा-
शुक्लव्यापिनि महानीलास(श्म)योनेरामलसारकस्य धनदुर्दिनश्यामले-
प्रमाचक्रवालेऽवलोकयमानप्रवनलोलसितपत्राकमाम्भोगवूरोत्सारितदिशा-
तपनमण्डलमिवात्मनः कलशतां नेतुमुत्थितेन चुम्बिताम्बरशिशुसु-
मांशुना शिखरेण विततशिखरश्रेणिना सागरवीन्निमालस्फालवाक्पाल-
तलशिलासोपानमालेन भूलदेशासीनत्वनारूपजलचरजातिभ्यः कूळतानि-

रेखादात्मकरस्तलस्थितवदवलोक्यमानापरभागावस्थितपदार्थजातेन शुद्ध-
जातिस्फाटिकनिर्मितेन स्फुटस्फातिना प्राकारमण्डलेन कुण्डलितममल-
प्रकारमितिलैः प्रतिबिम्बकैरिव निजैरनिलवेद्धितपताकापल्लवतया
ग्रसुसुत्रतिप्रकर्षमारब्धसेवासमुचितोत्तरीयाश्चलवीजनैरमरगिरिशृङ्गैश्चित्
सर्वतः परिघृतं हिरण्यैः सुरप्रासादैः छन्दोविचितिशालमिव वृद्धत्या
जगत्या आजितं युगान्तदिवसमिव विलसदनेकरूपकालिकान्तः
हेमन्तमिव समासन्नशिशिरवातायनालंकृतं प्रौढवादिनमिवातिविषमपत्र-
भङ्गविस्फापितप्रेक्षकजनमनेकमाणिक्यखण्डसंचितकाञ्चनशिलासंधातमेकं
दिव्यमायतनम् ।

उपजातविसयश्च विसयनिमेषनिश्चलेन चक्षुषा तदवलोक्य
सुखमकरवं मनसि—‘फलमिलोषिणा पुरुषेण नैकान्तो धीतिविशेषः
सवितुष्यम् ।’ अमिमते वस्तुनि दैवं प्रमाणीकृत्य सर्वात्मना
प्रवर्तितव्यम् । अनुकूलविधिबिहितसाहायकस्य साहसिकस्य सर्वदा
शस्यसंपदि वा नीतिरनीतिरपि फलति । येन सकलबुधजनोपहास-
पात्रमेषोऽपि यात्राविधिरीदृशस्य मे निर्वृतिलाभस्य कारणं संवृत्तो
यद्यपायमीरुतया नीतिमनुसरन्नाहमेतां भूमिभागमिष्यम् । कथमिदं
कथमुपशोर्तीर्णरूपगुणलुप्तसुरपतिविमानकमनीयताप्रवादं प्रासादस्सम-
व्रक्ष्यम् । यदवलोकनेनाद्य विनिवृत्तमिवाद्वादपरपदार्थदर्शनकुतूहलं
दृष्टेरुपरत इवाद्भुतकथाकर्णनादरः कर्णयोर्नृत्यतीव हृदयमन्तः प्रहर्षेण
पुण्यभाजो जगति यैः परित्यज्य राज्यमपि गृहीत्वा पारिव्राज्यमपि
भुक्त्वा फलमूलमयसाहारलेशमपि विसृज्य दुःसहं वनवासकेशमप्यङ्गी-
कृत्य नान्धवसुहृद्वियोगमपि प्राप्य पक्षिजातियोगमपि कृतस्थितिस्मिन्न
कालः प्रेर्यते । वन्द्यवैभवं स कोऽपि भगवान्देवो वा दानवो वा येन

सुकृतकर्मणा निर्मापितमिदम् । अस्मि हि प्रारम्भसमये प्रवर्तितः
 प्रथममादरात् तेन संख्यातीतानां विश्वकर्मणां सर्गनिर्माणाय भगवान्प्र-
 आपतिः । तदनु गत्वालकापुरीमानद्भवर्मणा रणपराजितस्य मनुष्य-
 धर्मणः कृतं कात्क्षयेन क्रोशापहरणम् । अथ कथयितव्यमस्मिन्निर्दिष्टम्
 कोटिना समूल एवोत्पादितः सुरशैल इति निश्चयो मे । नैकैकविश्व-
 कर्मसमारब्धकर्मणा प्रकारान्तरोपार्जितधनेन स्वानादन्यतः समाहृत-
 मणिशिलादाहणा कारयितुमतिभूयसापि कालेन कीर्तनमीदृशं शक्यम् ।
 तैर्केशैः चात्र निष्पाद्यमाने त्रिदिवशिखिनामभीक्ष्णमतितीक्ष्ण-
 कोटिमिष्टहिकाभिस्तक्ष्यमाणाभ्यः शिखरमणिशिलाम्यः समस्त-
 समुच्छलितानि यानि स्थूलशकलानि तैरेव लम्बितो रत्नाकराभिधानं
 लक्षणसिन्धुः इति चिन्तयत्येव भवि तत्कालसत्त्वरैवर्तारमसपेरिता
 क्षणेनैव दक्षिणामायतनप्राकारभित्तिमाससाद नौः । आक्रम्य च
 क्रमेणातिरमणीयमस्याः प्राकारभित्तेः पर्वतनितम्बसङ्गिनं पूर्वभागं व-
 श्छितायां नावि तत्र क्षणमात्रमस्तिवाहिताध्वस्वेदो दिव्यदेवतायतन-
 दर्शनप्रीतमनसमदृश्यमानुषप्रचारेषु मदमत्तविविधपशिकुलमङ्गलैः
 हलेषु नित्यविकचदेवहुमवनामोदवासितदिक्षु रत्नकूटाद्रिकटकदेशेष्वनु-
 क्षणक्षिप्तविसयस्मेरलोच्चं तारकमवोचम्—‘सखे तारक, लङ्घितो
 मिर्विघ्नमेवास्माभिरेष जलनिधिशैलान्तरालवर्ती सर्वद्वीपसायात्रिकाणाम-
 यमो मार्गः । समाक्रान्ता सुखेन दिव्यजनसंचारपूतेयं भूमिगोचरा-
 णामभूमिर्भूमिः । आसादितमिव सर्वसुन्दरपदार्यानामधिष्ठानं स्वयम् ।
 अवलोकितं लोकत्रयतिलकमेतत्सफलकौतुकानामावृतम् । सर्व-
 कृष्णभाजो वन्द्यः । जातं जन्म सफलम् । उचिष्टं तृणम् । अनुतिष्ठ
 सर्वान् कार्मण्येव । कृत्यमुपचर्य पर्वतनितम्बादितः समस्तद्वारम्भ-

निकसितानि सैतानकप्रभृतीनां पुण्यपादपानां कुसुमानि । पानीयं च
 निर्मलानय स्वादु येन संपादितपाणिपादशौचाः भविष्य पश्यामः
 ब्रूयामश्च भगवन्तमन्तःप्रतिष्ठितमस्य देवतायतनस्य देवम् । अत्र हि
 निरुक्तिते साक्षादभ्यर्चिते सहस्रेण स्तुते च परमया भक्त्या महार्चयि-
 म्भक्तिभिरेषा विशेषतो नः फलवती भविष्यति यात्रा' इति । स एवमुक्त्वा
 विहस्य भां प्रत्यभाषत—'कुमार, सर्वं संपद्यते । किं पुनरिहं
 विधापयामि । कथमिह प्रवेष्टव्यं यत्तावदिदमवलोक्यते पुरस्तादस्य
 गोपुरप्रतिबद्धमम्बरोत्तम्भिना मणिस्तम्भतोरणेन तिरस्कृततरणिरथसंचारं
 द्वारमनेन योऽवतारः स दूरमुभयतः प्रसृतेन टङ्गच्छिन्नपर्वतकटक-
 सज्जिना प्राकारेणैव वारितोमानि त्वस्य पार्श्वतः संभवन्ति प्रतोलिकासु
 सुदृढारिकाणि तान्यसि बभस्तकनिर्विशेषमितेरस्यैव प्राकारस्य प्रकर्ष-
 म्भावेन खण्डतागुणेन दुरुपलक्षितां नीलानि । तदेतदधुना प्राप्तकाल-
 मयैव स्थिताः प्रतिपालयामः । क्षणमात्रं यावदस्माद्देवतायतनात्कोऽपि
 व्यगोचरः स्वेचरो वा निर्याति । योऽस्मभ्यमसिन्नवतरणमार्गमुप-
 दिशति । अस्य चावश्यमभ्यन्तरे केनापि भवितव्यम् । अचिरनिर्वृ-
 त्तयात्रोत्सवं हीदमुद्राव्यते लिङ्गैः । तथा अत्र तुङ्गत्वादधिकसंस्तुज-
 ज्ञानमग्रीरेण्यपि द्वारतोरणेषु साम्द्रुचयश्चन्दनप्रवालचन्दनमाङ्गाः
 मत्तमस्त्रिस्तामिन्धीनांशुकपताकाभिः पञ्चवितशिस्रराणि चामीकरचक्र-
 दोलायत्राणि युज्यन्तिकाप्रासादस्य च पृष्ठवेदिकायामिन्द्रनीलमन्य-
 प्रासादितप्रकटपरभागानि पिशुनवन्ति चारसुन्दरीचन्द्रस्य रासविग्रम-
 ममणमजिनवस्त्रकनमावकपद्मानि पद्मसुद्धापरिपादिमण्डलानि प्रत-
 त्कालालितानां च वादिनापाभावेण चिद्रवितानि प्रासादनासक्त-
 तत्कालाशिक्षासु कृतस्मितीनि जगत्त्रि निरुक्तीभवन्ति शिखराम-

कोटरकुलायशायीनि धारापतपतत्रिकुलानि शङ्कारमुखरितमण्डपद्वार-
 देशानि च सूचयन्त्यवचूलकुसुमसजाः प्रान्तिर्वमग्रतश्चक्षूर्यमाणानि
 चञ्चरीकञ्चक्रवालानि क्रीडारसाक्षिप्तेन च कुर्वता व्यात्युक्षीमितस्ततः
 कनकशृङ्गैर्गुजङ्गलोकेन क्षिप्तमेतान्यपि क्षरन्ति विरलविरलैर्विन्दुभिः
 कुङ्कुमारुणं केलिपुष्करिणीनां वारि प्राकारमूलमरक्तप्रणालानीति
 व्याहरत्येव तस्मिन्कस्मादग्रतो दिमन्तसर्पी तर्पयन्निव सुधारसस्रोतसा
 अस्तिविचरमग्रचक्षुनिश्चलपृथार्थोपयुक्तशैबल्यकालैर्युगपदावलितकण्ठना-
 ल्माकणितः, सौत्कण्ठैरायतनव्यापी कलहसैः सत्त्वरोपसृतवेलाक्षरि-
 त्सारसरसितसेभिरेन विस्तारितः, तारेण जघनपुलिनसारसंनि-
 रसनानां सिञ्चितेन दोलायमानभुजलतोलासितेन प्रबलीकृतः, प्रतिवे-
 विषटमानसंनिवेशानां कनककङ्कणानां कणितेन मेखलागुणस्खलन-
 विशृङ्खलेन मुखरितः, बल्गदुश्चकुचमण्डलान्दोलितानामायामिनां
 मुक्ताहारानां रणितेन तारतरोच्चारेण गतिरभसविच्युतानामास्तश्च
 शीघ्रनमणिकलकम्बजफलानां सीमन्तकालकारमाणिक्यानां ज्वजद्रव-
 ज्जम्बिनां स्वादूकृतः, स्वनसंतानेन नलिनताडिततन्त्रीन्धनिकलेन च
 बहुलितः, विलोककुसुमापीडहेलोत्पतितानां गुञ्जतां वियतिं बद्धमण्ड-
 लानामलिगणानां गुञ्जतेन प्रत्यासन्न एव प्राकारान्तरितदर्शनस्य
 अस्तिक्षणमभिगताधिकाधिकव्यक्तीनां मधुरगम्भीरेण च रणपातघम-
 श्वाभस्वेण संवर्धितः, सविषभागच्छतः सोपानसंक्रमेण सौम्यस्य
 मसृण्वारो भूमुराणामुच्चचारः श्लाकारः । तदनुसारग्रहितकोचवध् पुर-
 प्राकारशिखरे पुञ्जीभूताः, नातिदूरवर्तिनीरतिभास्वरतया कार्तस्वरपक्ष-
 इव पातालादुच्चतरविरचस्योल्लसिता विद्युत इवोदधिजलचवगाहमानै-
 र्वर्षिपधनेभ्यो विस्लेषिताः, दिव्यौषधीरिव मयदोत्थिसस्य धामस्यो-

विस्मृताः, कल्पलता इव पारिजातजन्मभूमिभवलोकयितुममरकान-
नदिगताः, दीधितिरीवास्तसमये नभस्तिमालिनो विगलिताः,
कुलिशार्चिष इव सपक्षपर्वतान्वेषणाय समुद्रमायाताः, कनककमलिनी-
शृणालिका इवानिर्वाणसुरवारणकवलवानार्थमिन्द्राधोरणैरुपसंगृहीताः,
प्रमुञ्जलदेवता इव प्रभातमारुतोद्वेगादातपं सेवितुमुत्थिताः, हस्त-
दीपिका इव घनदाधिराजस्यावचूलरत्नमालिका इव नभस्तलवितानकस्त-
काश्चिद्वर्णचम्पककलिकासवर्णाः काश्चिदसितोत्पलदलश्यामावदात्-
त्विषः कस्तूरिकातिलककलङ्कितैराननेन्दुभिः शतचन्द्रमिव गगनतल-
मादधानाः, विकासिभिर्नयनविक्षेपैरुच्छलच्छफरसहस्रानिव सागरोद्दे-
शानुपदर्शयन्तीः, आशामुसव्यापिनामुसामोदेन प्रवृत्तासुतमग्नमिव
तं प्रदेशमादधानाः, विलेपनपरिमलेनान्यसिव पामिजोतोद्गमनीयान्तरा-
न्नाभोगशालिभिः पयोधरोत्सेधैः पर्वतमयमपरमिव सेतुमासूत्रयन्तीः,
विभ्रमावलोकितैरुदविमिव मर्यादालङ्घनमध्यापयन्तीः, भ्रूविभ्रमैर्मन्मथ-
मिव घनुर्वेदं शिक्षयन्तीः, अखिलजगदाक्षेपकारिरूपाः कन्यका-
ज्ञगित्यद्राक्षम् । तासां च मध्ये शब्दविद्यामिव विद्यानाम्,
कौशिकीमिव रसवृत्तीनाम्, उपजातिमिव छन्दोजातीनाम्, ज्योति-
स्त्रिबालकृतीनाम्, वैदर्भीमिव रीतीनाम्, प्रसक्तिमिव काव्यगुणसंपदाम्,
मन्त्रमश्रुतिमिव गीतीनाम्, रसोक्तिमिव भणित्तीनाम्, अधिकमुद्रास-
मानाम्, अत्रहुदिवसोपारूढयौवनाभूर्ध्वसिताम्, आसन्नवेत्रचारीस्कन्ध-
विन्यस्तवामहस्तकिसल्याम्, उभयतः सलीलमुद्भूयमानचामरकल-
पाम्, अवलम्बमानस्थूलमुक्ताफलावचूलेन जलधिफेनपटलेनेव परस्परा-
नु-
लम् विगल्यन् विन्दुना गगनसुत्पतितेन श्वेतातपत्रेण चारितातपाम्,
अशोकतरुपल्लवाताम्रतल्लव्य चरणपङ्कजयुगलस्य विलासचलनेषु सर्वतः

अक्षरतत्तिसंनिहितमुखरमणिं पुरस्त्रनेन प्रभासंतानेन श्रूयमाणराजहंस-
 रत्नमाकाशकमलिनीवतमिवोद्विकासमुपदर्शयन्तीम्, अञ्जुलिप्रणशि-
 पभारागोर्मिकारागसंवर्धितप्रभाससृष्टिभिः समन्ततः प्रसरन्तीभिरमिन-
 वातपताम्राभिरस्त्रिनखमयूखलेखासंततिभिर्बाधरभिशरकृशानुकर्शितस्त्रि-
 चासुदधिविद्रुमछतावनामानुज्जीवनाच्च कुङ्कुमरसवारिकुङ्कुमासहस्राणीव
 नवर्तयन्तीम्, अञ्जुकुङ्कुमरसपिञ्जरेण मरुणमाणिक्यवज्रयथेणिचा
 चञ्चलान्धुगलेन विरितटाषातकुण्ठितमणिप्रतिभमनङ्गकरिकलभदन्त-
 दितवप्रक्षिप्यन्तीम्, सम्यग्माणि परिमण्डलोरुण्या द्विघामि निविडकक्षा-
 न्धुवचसुरेण मितश्विना जघनविन्धेन प्रयत्ननिवसितमप्यदृश्यत्वाद्-
 विद्यमानकल्पं कल्पपादपांशुकं कलयन्तीम्, आच्छादितौदरवलित्रयस्य
 हसितहारीतपक्षहरिनिजः कञ्जुकाग्रपल्लवस्य चञ्चलतया प्रतिक्षणमवेक्ष्य-
 माणनिपुलनामिमण्डलाम्, प्रसृततनुतरङ्गपर्यायोत्क्षिप्तपद्मिनीदलोप-
 कल्पमाणसुकुसाराप्रतर्पितोद्याननदिकामनन्यजनिवासवेदमनो जघन-
 मण्डलस्योपरि परिरुक्नुवन्तीम्, आयतारुणां नाभिचक्रमुम्बितो हार-
 नाभकक्षांशुलेखां विभ्रमपताकामिव रोभराजिमरकतदण्डिकाशिसह-
 कषामुद्बहन्तीम्, मेहमत्सरिणा दूरदर्शिताभोगसंशोभितसुरासुरेषु
 विन्ध्यगिरिणेव प्रतिदिनं प्रवर्धमानेन स्तनभरेण निरुद्धमानवदन-
 कन्दालोकाम्, अचिरावतीर्णेन निर्मरमदमृता यौवनवनगजेनेव दृष्ट-
 मिक्षिप्तस्य लावण्यपथसो वीचिवलयैरिव सबहुदैरविरलयत्युत्पन्नफोक-
 लनामौ, कनककङ्कणैरधिष्ठितकोमलप्रकोष्ठकन्दलाम्, सुदर्शनोपेतैव
 वैकुण्ठेनेव कण्ठनालेन तुलितशङ्खाम्, प्रकटिताग्रविभ्रमेण प्रक-
 श्यमानावतारमरुता तरलितायतापाङ्गतरङ्गयोरन्तःसूच्यतारकयोः क्षीर-
 कण्ठप्रोरीक्षणमहानदीमवाहयोर्जलतुषारव्यालकमिवोत्प्लुतमात्रायाः

फलस्तम्भमुभयश्रवणशिखरावलम्बिनं विभ्राणाम्, अविरलवदातदन्त-
कुञ्जलममलगण्डफलकमनिलविलुलितविनीलालकालिकमनीयमनिभृत-
भूलताविलासमुन्नतनासादंशमभिनवप्रवालपाटलाधरमुत्कलितकालागुरु-
तिलकशोभमाबद्धनिविडपुष्पापीडमाक्रीडमिव रतिपतेरुभयकर्णपाञ्च-
दोलायमानमाणिक्यदन्तपञ्च वदनशतपञ्चमुद्वहन्तीम्, उदधिनामि-
तरञ्जचलिततनुशीकरक्षोभनां आलकेन करविधूतश्वेतचामरेणेवोपवीज्य-
मानाम्, प्रत्युषसापि गगनभरकतस्थालनिहितदिनकरप्रदीपेन प्रस्तुता-
रात्रिकेणेव कृतोपस्थानाम्, दिगन्तैरपि दूरमुल्लसितैः सामिलपैरिव
प्रतीप्यमाणपटुविलेपनामोदाम्, धेलावनतरुभिरपि विबुद्धशकुनिकृत-
कोलाहलैरुद्धतमदनोन्मादैरिव परिवृताम्, अन्तरिक्षेष्वापि गलद्व-
द्यायविन्दुना चन्द्रसरस्वदेवेवोत्सङ्गिताम्, निशान्तमरुसाध्यालुप्तकमल-
केसरचयेन रोमाञ्चिताङ्गेनेवालिङ्गिताम्, मन्दशक्तिमिव मन्दरान्दोल-
नात्फलचिताम्, मदिराया निष्पन्दधाराभिव मुष्टिनिपीडनाद्विगलिताम्,
अनङ्गेषुचापयष्टेर्द्विरष्टवर्षवयसं दिव्यरूपां कन्यकामद्राक्षम् । इति
कथारसाक्षिसचेतसि खट्वृत्तान्तमावेदयति समरकेतौ निश्चलपद्मलेखे
लिखित इव पश्यति सति तदीयमुखमभिमुखप्रहितदृशि सम्मलोके
सुखीकृतान्तरकथेष्वार्कण्यस्तु सकुतूहलमन्तरान्तरविस्तारितहर्षकोला-
हलेषु कमलगुप्तप्रभृतिषु प्रधानराजपुत्रेषु प्रचलितशिरसि सप्रपञ्चमा-
कर्णयति सति सरसतां कथापञ्जरस्य सुखीरमुख्ये वन्दिवृन्दे सहसैव
हर्षोत्फुल्ललोचना प्रविश्य प्रतीहारी हरिबाहनं व्यजिज्ञपत्—‘कुमार,
सुवराजवार्ताद्भुतश्रवणेन पीतमतिचिरं कर्णामृतम् । इदानीमीक्षणामृतं
क्षत्रमेकमास्वाधताम् ।’ इत्युदीर्य दूरावनतपूर्वकाया दक्षिणकरेणदाक-
सिंदरमुपरितनवसनपङ्कचग्रान्तरीयत्तं दिव्यं चित्रपटमुपनिन्ये ।

नरेन्द्रतनयस्तु वीक्षितेन सर्वातिशायिना तस्य चारुत्वेन ध्रुतेन
 व्यास्याः कुतूहलविधायिना विदग्धालापेन जनितप्रीतिर्गृहीत्वा तमादरेण
 'भद्रे, किमत्र लिखितम्' इत्यभिदधानः संनिधाने समासीनायाश्चामर-
 ग्राहिण्याः समुपनिन्ये । सलीलवलितभ्रूलताकक्षिताशया च तस्मा
 रक्षणमेव विस्मारिते पुरस्तात्तत्र निहितदृष्टिरत्युत्कृष्टरूपां रूपिणीमिव
 अगवतो मन्मथस्य जयघोषणामुदात्तस्वेषसविशेषचारुगात्रीमचिरप्राप्त-
 मीयतां कन्यकारूपधारिणीमेकां चित्रपुत्रिकां ददर्श । विममर्शं
 चरुहृत्पूर्वाकृतिविशेषदर्शनदूरविकसत्तारया दृष्ट्वा भिसुवन्नातिशयमिनी-
 मरुतः शरीरावयवसमुदायचारुतामतिचिरम् । अनुपरतकौतुकम् मुहुः
 केशपाशे, मुहुर्मुखशशिनि, मुहुरधरपद्मे, मुहुरक्षिपात्रयोः, मुहुः
 कण्ठकन्दले, मुहुः स्तनमण्डले, मुहुर्मध्यभागे, मुहुर्नाभिकामाग्रे,
 मुहुर्जघनभारे, मुहुरूतान्मयोः, मुहुश्चरणवारिरुहयोः, कृतारोहावसे-
 जया इव सा तां व्यवभवत् । अनुरागभाजितमनाश्च परिवृत्य किञ्चि-
 त्पदाक्षरदर्शनोत्सुकचेतसः ससरकेतोः कमलगुप्तप्रमुखानां च
 प्रधानराजपुत्राणामदर्शयत् । अपृच्छच्च तां प्रसादप्रहितदृष्टिर्द्वारपालीम्
 —'वज्रार्गले, कुतः समासादितमिदमसंभाव्यदर्शनमन्यत्र दिव्य-
 लोकाच्चित्रम्' इति । अत्रवीच सा—'कुमार, विज्ञापयामि । श्रूयताम् ।
 यतः प्राप्तमिदमिदानीमेव द्वारदेशमशून्यं निधाय कौतुकाकण्ट-
 कमुखातलक्ष्मीमितो गतासि । सविस्मयप्रहितचक्षुषा च तत् स्वं
 शरार्पयन्त्या अथाऽसरिपटासन्नतरुणतरुत्वण्डमध्यवर्तिन्यतिशुक्लकल-
 मण्डपे तत्क्षणानीतसलिलाद्भनिलिनीपलाशकल्पितं तल्पमपिप्रकाशे
 मनासिश्च इवातिशयतीव्रामीशानतयनामिवाहमेदनां मितोदयितुमाशङ्क-
 यको दर्शनीयाकृतिः पञ्चदशवर्षदेवीषो वैदेशिकाः समिक्रान्ते

इहा । इहा च तेनाहमन्तिकोद्देशमागतं समुपनिष्य । हारि-
 वंशितादरेण—‘सुन्दरि, क एषः, कस्यात्मजः, किमभिधास्य शशपुत्रो
 यस्य विप्लवतिरुचिरवेषोऽयमितस्ततः संचरति बाह्योऽयमुत्तरवर्षः’
 इति । निशम्य चेदं नूनमयैवायमन्यदेशगतोऽन्यथा नैवं स्यात्कल-
 शं कलतीति चिन्तयन्त्या मया प्राञ्जलमेवोदितम्—‘प्रातः, अमु-
 निवेदयामि । एष निःशेषभारतवर्षविख्यातगुणसंपदखिलभूपालपुण्य-
 बन्धितपादारविन्दसुगलः सकलविषक्षराजराजयक्ष्मा राजलक्ष्मीनिवास्-
 जङ्गमकमलस्वण्डस्त्यागतृप्तासुचारणपरम्पराप्रवृत्तिजनिततीव्रमन्मथोन्म-
 दाग्निरखिदिव्यसंख्यातरूपसौभाग्यसंपद्भिर्द्वीपान्तरमहाराजकन्यकाभि-
 रनुदिवसमपहार्यमाणचित्रफलकारोमितविद्धरूपो रूपतुलितनलकुम्भर-
 तुरन्मुससिमेलायनचन्द्रिजमूमण्डलयतेरैश्वर्यकस्योणिपालकुलतिक्रम-
 त्तोऽन्यतमयेन भगवता पाकशासनेनाप्यनेकशस्त्रिदशसंसदि स्थापित-
 महिजो महाराजमेघवाहनस्य निजशिरदण्डेदसाहसपसादितराजलक्ष्मी-
 चक्षुदानलब्ध एकसुनूर्त्यगीतचित्राविकलशास्त्रपारदश्चा हरिवाहनो
 नाम कुमारः । कीडार्थमिदमुद्यानमागतः सविष एवास्व मार्गत-
 शास्त्रान्तरालेन विरलोपलक्ष्यमाणरक्तांशुकपताकस्य कुपुमायुषवेदक-
 कल्पितमनल्पेन परिगतं मृतसण्डेन जलमण्डपमध्याले । प्रसूत-
 विविधकथात्रिवोदं वैभवागत्यागत्य नगरनिवासिनो वैदेशिकाश्च लोक-
 कलासु शौखेषु शिल्पेषु च प्रकाशयितुमात्मनो विचक्षणतामनुक्षणं
 पश्यन्ति । यदि च कौतुकं प्रयोज्यं च दर्शनेन तत्तत्त्वमपि तच्छो-
 भवानुभवभूयसः कालादविकलं जन्मकलम् । अहमेव गत्वा दर्शयामि
 ब्रह्मलोकदर्शनाधिकारनियुक्ता महाभागम् ।’ इत्युक्ते भवा प्रीति-
 विकसितेक्षणः स श्वश्रुं व्यात्वा गदितवान्—‘वाग्मिनि, किमप्यान-

चिद्विदोऽहममुना जवालाग्नेन । यदि यथावेदितस्तथैवासौ कुमारः ।
 तत्त्ववर्तस्त्र शीघ्रम् । अस्ति से महत्प्रयोजनसस्य दर्शनेन । यथा ज
 मम्, तथास्यापि महर्शनेन । केवलमिदं कुरु । गृहाण चित्रपटमेनम् ।
 अत्र सप्रयत्नेन सूत्रा लिखितमेकं मया दिव्यकुमारिकारूपमनुरूपं
 परिवारपरिकरम् । तदस्य कुरु कलाशास्त्रकुशलस्य कौशलिकम् । अहमपि
 स्वामनुप्राप्त एव ।' इत्यभिदधानः सन्निधानस्थापितायाः प्रकृष्टचीन-
 कर्मरूपसेविकया सयत्नमाकृष्य चित्रपटमेनमुपनीतवान् ।

इति निवेदनान्त्यामेव तस्यां स पथिकदारकः पार्थिवसुतस्य दर्शन-
 पथमायकौ । आज्ञायां चाभिमुखमस्सलितया गत्या स्वभावपाटलं
 चरणयुगलमङ्गलतासङ्गवेलितामिर्गवलिभिर्निजपल्लवकान्तिलोपाशङ्क-
 येव कुसुमरजसा धूसरीकृतमुद्रहन्, गूढजानुपर्वणा वृत्तानुपूर्वेण
 प्रेङ्गता पादक्षेपेषु सविलासमूरुदण्डयुगलेन चलितबालरम्भस्तम्भसेवि-
 तमुद्यानदेशमदर्शयन्, ज्वलदनेकपद्मरागशकलया तानवप्रकर्षादति-
 कष्टदृश्यमुदरदेशमाविष्कर्तुमुपसंगृहीतप्रचुरदीपयेव तपनीयपट्टिकया
 गोढावनद्धशुकहरितषट्शुकनिवसनः, शुष्कचन्दनाङ्गरागसंदेहदायिना
 हारच्छविपटलेन लुरितोरःकपाटः, स्खलद्विशृङ्खलप्रकोष्ठहाटकवल्यं
 चावालस्य पाणियुगलस्य विलसन्तीभिरुभयतः सलिलधाराधवलामिर्नख-
 मेयूखसंसृतिभिरापूरयन्मसजलरुलतालबालानि, नीलपीतपाटलैरुलसद्भिर-
 म्बुलीयकरत्नरागैरनुरागवृद्धये राजसूनोरपरमिव चित्रकर्मनर्मनिर्माणसा-
 न्दरे कुर्वाणः, सूक्ष्मविमलेन पाटलाकुसुमपाटलाकान्तिना शरत्काल-
 दिवस इव बालातपेन दूरमाहितच्छायावृद्धिर्बृष्टनेत्रकूर्पासकेन, श्वेतप्र-
 पाक्षप्रणयिनोरिन्दनीलकर्णाभरणयोरधोमुखपातिभिर्मयूखप्ररोहैः प्रस-
 क्षितपर्यन्ततया समुपजातश्मश्रुलेखेन्द्रेणमिव धदनमुद्रहन्, जलस्य

अल्लदुपरि संनिविष्टाष्टमीचन्द्रसकलस्य मुखसरोजस्य ग्लानशङ्ख्य
 प्रालदिनकरेणैव संयोजितमात्ममण्डलैकखण्डमखण्डताम्बूलोपयोगवद-
 नहलरागमधरपल्लवं दधानः, धीरदृष्टिविक्षेपक्षोभिताभिमुखतेजस्विराज-
 हंसमण्डलः, शशिविम्बदर्शनेऽपि मुकुलितान्युपहसन्निवापाङ्गनिर्गतेषु
 स्त्रीरशुचिना चक्षुषः प्रभापटलेन मार्गवापिकापुण्डरीकत्रनास्त्रि
 प्रष्टुंशुकोष्णीषिणा सदृशवर्णतया कूजितानुमितपरिमलालीनषट्पदकुलेन
 विचकिलमालभारिणा केशभारेण आजमानः, यौवनीपचितसर्ववयवेन
 आशुना विशदेन पथ्येन सावष्टम्भपदनिक्षेपपिशुनितान्तःपौरुषावलेपेन
 मलघुवेत्रकरण्डिकाकोटनिहितकतिपयताम्बूलवीटकसनाया दक्षिणेतारा-
 मसंसिनीमजसमुजदण्डदोलनचलाचलामुत्कृष्टकर्पटप्रसेविकामनतिलम्भा
 विभ्रता स्वप्नेनुकममात्रशस्त्रपरिग्रहेण पुरुषेणानुगम्यमानः, कृतोपसर्प-
 णश्च द्वारभूमावुत्थाय सत्वरमाकारितः प्रतीहार्या प्रविश्य सरभसमभि-
 मुखप्रहितसप्रसाददृष्टेः कुमारस्य प्रकटितादरः प्रणाममकरोत् । आका-
 रसौन्दर्यातिशयदर्शनोपारूढप्रीतेश्च तस्य किञ्चिदुच्चोच्चारिताक्षरमेहीति
 कृतसंभाषणस्य समीपमुपससर्प ।

निर्दिष्टसमुचितासनोपविष्टश्च दृष्ट्वा राजत्सनोरषःकृतसकलसुरसिद्ध-
 त्रिधाघरूपमाधुर्यमङ्गसौन्दर्यमुपजातविसायः परममत्तः परितोषमुव-
 त्रहत् । अभिमुखप्रहितसस्पृष्टेक्षणैश्च स्तिमितमवलोकितक्षेपेन कृत-
 पुण्यमात्मानमन्यत ।

स्तित्वा च कंचित्कालमुपरतवचाश्चित्रपटनिहितनिश्चलनयनमवनी-
 बालतनयं विनयवामनैर्नशिराः क्षणैः पप्रच्छ—‘कुमार, अस्ति किञ्चि-
 दर्शययोग्यमत्र चित्रपटे रूपम् । उक्तरूपः कोऽपि दोषो वा नातिमात्रं
 प्रतिभाति । अद्याप्यनुपजातपरिणतिश्चित्रविधायां शिक्षणीयोऽहमस्ति-

कलशाक्षपारगेण माहाभागेन । इति । हरिवाहनस्तु तं प्रत्युवाच
 बालक, किं शिष्यते तव । सष्टा त्वमस्या जगति विद्यायाः ।
 सुजनतेव सभावमधुरा जन्मान्तरयाताभ्यासादुपागता तवैषा चित्रगतिः ।
 विनीततया मिवास्यामहमेव ते यद्युपदेष्टा गुरुजनः । इदमनेकचम्पका-
 लीकतिलकतालीतमालमालितकूलमुत्तलकनकाम्बोजशोभिरजोजीवितै-
 रित्यभिष्टिः कलिशैरपि व्यज्यमानमुचितेन क्रमेण परिणाहिनि
 कौशिकरश्मिसरगुहे प्रतिष्ठापितव्यापरिसरं सरः । इमान्यतिमुन्दराग्नि
 लवस्त्रैस्तप्तदमानि पूगमहानि नागमल्लीषत्रमण्डपसदृशकुट्टिमाभिः च
 तीरदेशेऽस्य दर्शनानि । असावत्र निर्यस्तवारुणि रत्नवालुककसैकतै
 सुचरन्ती पदचारेण सहचरीवृन्दपरिवृता राजनीतिरिव यथोचितमव-
 स्थापितवर्णसमुदाया दिनकरप्रमेव प्रकाशितव्यक्तनिम्नोन्नतविभागा
 रणाङ्गभूतिरिव रुचिरावर्तनाभिः सम्यगभिलिखिता शिखामणिरखिल-
 ज्ञापि रमणीचक्रस्य चक्रवर्तिकन्यका । एतानि चास्याः परिवारलोकेन
 प्रचक्ष्ताः पुरस्तरक्षितानि त्रासाद्विहायस्युद्धीयमानान्युद्धीनानि च
 साक्षात्सचेतनानीव प्रकाशितानि पक्षिमृगमिथुनानि । सेवाचादुचतुरङ्ग
 निपुणमवस्थापितोऽयमस्याः स्वान्स्वानेषु निकटवर्ती प्रवृत्तो निजमिज-
 व्यापारेषु रुचिरवेधो वारयोविज्जनः । तथा ब्रह्मावुपरि धृतसितातपत्रा
 गगनमध्याखूढहिमकरे च पौर्णमासीरत्ननिः । पृष्ठलम्बा प्रतिपदमिमा-
 मेंनुसरत्येषा सविभ्रमोष्ठासितकनकदण्डा प्रावृद्धिव सतहिदुणा नृपु-
 ध्वनिश्रवणधावितानुसारयति गतिमार्गरोषिनो राजहंसानि यमुत्सिस-
 पाण्डुपत्रपीठकासमुपसृत्य सत्तरा प्रसारिते तिर्यगुपनयति कश्चि-
 त्ताम्बूलमस्याः । किं बहुना । यद्यदवलोक्यते तत्तत्सर्वमपि रूपमस्तु
 चित्रमदस्य चारुतामर्कवहेतुः । एक एव दोषो मदमेव तुल्यस्यमेव

न प्रकाशितम् । अनेन च मनागसमप्रशोभोऽयम् । तदधुमाप्यस्य
 शोभातिशयमाधातुं प्रेक्षकजनस्य च कौतुकातिरेकमुत्पादयितुमात्मनश्च
 सर्वेष्वस्तुविषयं चित्रकर्मकौशलमाविष्कर्तुं युज्यन्ते कतिचिदस्म
 नरेन्द्रदुहितुः प्रकृतिसुन्दराणि पुरुषरूपाणि परिवारतां नेतुम् । अत्रिच्छे
 हि कन्यकावस्थाग्रामं गतानां मनुष्यसन्धिधिः ।' इति स्थहरति
 हरिवाहने स प्रतिव्याजहार—'कुमार, युक्तमादिष्टम् । युज्यते तस्म
 सर्वमेतद्यः सामान्यकन्यकायाश्चरितमालिखन्ति । मया तु नेदं तथा ।
 किं ■ कस्याश्चित्पुरुषविक्रेषिण्या यथादृष्टं रूपविलासचेष्टितं च
 प्रकटितम् । इदं चेत्थमेव प्रकाशमानमुपपन्नं भवति नान्यथा ।
 तेनापरिज्ञानमनवधानमनुचितज्ञतामवस्थ्याप्तं चात्र विषये न मे संभाव-
 भितुमर्हति मन्त्रार्हः । यदि कुतूहलं कुमारस्य पुरुषरूपनिर्माणविषयस्य
 नैकुप्यं द्रष्टुं तत्तस्तान्यपि दर्शयिष्यामि । सत्त्वरोऽहमत्र कर्मणि निजेनैव
 प्रयोजनेन । यदि वा किमन्यैः पुरुषरूपैः । कुमारस्यैव तावन्मुख्यं
 मया रूपममिलेखने संप्रति कारणं किञ्चिदस्ति तच्च वर्णयामि ।
 संक्षिप्तेव वर्णैराकर्णयतु कल्याणराशिः । अस्ति वैताले शैले
 सकलभारतवर्षलक्ष्मीविलासतल्पमनल्पकल्पतरुस्रण्डमण्डितानेकसर्वर्तु-
 कोप्यवरमणीयमनणुमणिगृहप्रभाप्रभावदुर्विभावदिनविभावरीविभाषां
 चतुरङ्गधूतमिव सुनिरूपितत्रिकचतुष्करचमं रथनूपुरचक्रवालं ताम्र
 विद्याधरनगरम् । तत्र भरतसगरादिराजसदृशो विश्वत्रितयविरूपात-
 कीर्तिनीतिशास्त्रनित्यविहितासक्तिर्ब्यक्तशक्तिषयः शत्रुषट्द्वर्गनिग्रहपरः
 पराभिभूतभूयतिशतशरण्यो धर्मारण्यपरिसर इव सततमभ्यक्तसंनिधिः
 सौम्यैकचनेर्मुनिभिरप्रतिहतविद्याबलो महाबलैरप्यरातिभिरविपतिः सम-
 ग्राया अपि दक्षिणश्रेण्य महाशुक्लपराक्रमसङ्क्रमती चक्रसेनो नाम ।

सुखः शैशवाभ्यस्तनिरवद्यक्षशास्त्रविद्यस्य यौवनारम्भरमसप्रसाधित-
 पूर्वापरपयोधिमर्यादमेदिनीमण्डलस्य नित्यमभिनवानासण्डलस्येव नन्द-
 भोषवनपादपानासेवमासस्य पञ्चप्रकारानपि विषयानतिक्रान्ते कियत्यपि
 काले रूपतुलितसकलसुरसिद्धस्वेचराङ्गणमनेकैर्देवतोषयाचितशतैरति-
 शुभमस्वप्नसूचितावतारमुदारविद्याधरवंशसंभवायामङ्गलावप्यलक्ष्मीलघूक-
 त्तरतिरूपसंपत्तौ धनत्रलेखाभिधानाया महादेव्यामेकमस्त्रिलोक्यति-
 ल्लसितलकमञ्जरीनामधेयं कन्यकारसमुत्पन्नम् ।

यस्य रूपलव एष लावण्यनिधिना चित्रपटसंक्रान्तः कृतार्णवस्तो
 दृष्टिपातप्रसादेन । सा चेयं देवी जन्मदिनमहोत्सवश्रिया विश्राणितोम-
 यश्रेणिचरस्वेचरगणानन्दा प्राञ्चालिकाकन्दकदुहितृकाविवाहगोचराभिः
 शिशुक्रीडाभिरतिवाहितसर्वलोकस्पृहणीयबालभावा बहुलेतरपक्षे शशि-
 स्त्रेवेव प्रत्यहमपरापरासु कलासु परिचयं कुर्वाणा, क्रमेण कुसुमबाण-
 खेलिकान्तं यौवनमनुप्राप्ता, संप्रति च दृष्टविनयदाक्षिण्यशीलव्रपादि-
 श्रेणशुष्कगणद्विगुणितापत्यप्रीतिना जनकेन योम्या इति भाजनीकृता
 संमग्राया अपि निजविसूतेरनुमोदिता च स्नेच्छाविहाराय धृतवितम्ब-
 वेषविद्याधरीवृन्दपरिवृता पुरः प्रधावता प्रान्तचलितानेकरूपचिह्नकापहु-
 ततपनमण्डलेन मायूरातपत्रवनेन कुलिशत्राससंकुचितसुरशैलशिखराकारं
 कनकमयं विमानमारूढा, गत्वा सत्वरं गगनमार्गेण, कदाचिदक्षिणा-
 र्धवृत्तरङ्गताडिततरुणताडीतरुषु संभोगलालसमुजङ्गललनास्ततसंकुलक-
 साललवलीलतागुह्येषु मलयतटवनेषु विचरति, कदाचिदासक्तकनका-
 स्त्रुजरजोराजिपिङ्गरपलायमानकलहंसकुलेषु मानससरःसलिलेषु कल-
 सीनसकुतूहलकुबेरकुलकुमारावलोकित्वा मञ्जनकेलिमनुभवति, कदा-
 चिदितस्ततः प्रवृत्तप्रतनुसुरनिम्नगास्रोतःसूत्रसीमन्तितक्षिण्येषु नीदरा-

गिरिशिखरेषु वनविहारस्विना सुखनिषण्णानां किंनरकुलानां काकली-
 शीतमाकर्णयति, कदाचिदच्छिद्रपुंनागपादपच्छन्नविपुलवालुकापुलिने-
 ष्वविच्छिन्नसंततिश्रूयमाणानेकशकुनिगणरमणीयकस्तेषु सागरकूलक-
 च्छेष्वात्मना समानविभवपरिच्छदाभिः परिवृता विद्याधरेन्द्रकुल-
 कुमारिकाभिरुत्तरकुरुभ्यः समानीतेन कल्पतरुफलरसासवेन पाचोत्सवं
 प्रवर्तयति, स्वभवनगता च सर्वदा सर्वकलाशास्त्रकुशलेन सर्वदेशभाषा-
 विदा सर्वपौराणिकारुच्यनकप्रवीणेन स्त्रीजनेन चित्राभिः कथामिर्विनो-
 द्यमाना दिनान्यतिवाहयति । ननु स्वप्नेऽपि पुरुषसंनिधिमिलषति ।
 प्रवर्त्यमानापि च गुरुभिः, प्रबोध्यमानापि धर्मशास्त्रविद्भिः, प्रलोभ्य-
 मानाप्यनेकधा विद्याधरेन्द्रकुलकुमारैः, प्रसाद्यमानापि प्रियसखीभिः,
 विक्रियमाणायपि प्रकटितालकोमभिर्बान्धववृद्धाभिः, न ज्ञायते किमस्यातो
 रूपं वरमनीक्षमाणा किंपुरुषपरतत्रतया यदृच्छाविहारमुखविच्छेदमा-
 शङ्कमाना किमाद्य एव विद्याग्रहणसमये स्वबुद्धिसंकल्पितस्य पुरुष-
 संप्रयोगपरिहारव्रतस्य समाप्तिकालं प्रतिपालयन्ती किमन्यजन्मजात-
 संबन्धपुरुषविशेषप्ररूढगाढप्रेमवासनावशेन पुरुषान्तरेषु चक्षुःप्रीतिम-
 व्रजन्ती नाभिलषति पाणिग्रहणमङ्गलम् ।

इष्ट्वा च तस्यास्तथाविधां चित्तचेष्टामदृष्टप्रतिविधाना परं विधाद-
 मुपगता देवी । पत्रलेखाविधानजप्तमन्त्रया च तया भर्तृदारिकायां
 वरमुद्दिश्य विशापित्वा । निशि प्रज्ञप्तिविद्यानिवेदितं च भगवत्या
 स्वभान्तरे—‘वत्से, मा ब्रज विषादम् । माऽत्र विद्याधरकुमारकान्वेषणे
 कुरु यत्नम् । अखिलनृपचक्रचूडारत्नमस्याः पतिः क्षितिगोचरनरेन्द्र-
 दारको भविष्यति । एषा च हिमगिरिशिखरसम्पन्नः पद्ममहाहृदस्य
 पद्मवने कृताश्रयायाः श्रियः किमपि भान्या जन्मान्तरसखी सुकृतानु-

माकृत्तव सुताभावेन संजातेति परिभाष्य सादरं द्रष्टव्या ।' इति ।
 नष्टनिद्रया च तथा रूपदर्शनेन विना दुहितुरनुरागोत्पादनं रूपदर्शनं
 च साक्षादशेषभारतवर्षभूपतिकुमाराणामतिमात्रदुष्करमवधारयन्त्या
 तस्मिन्नेव क्षणे समाहूय सर्वान्तःपुरप्रतिबद्धसैरन्ध्रीगणप्रह्लाप्रेष्ठाकृत्यैव
 धननी मे भर्तृदारिकाया चात्री चित्रलेखा नाम सादरं समादिष्टा—
 'सखि चित्रलेखे, त्वं हि चित्रकर्मणि परं प्रवीणा । चित्रदर्शनाकु-
 शलिणी च वत्सा तिलकमञ्जरी । अलोऽस्याः सकलनिजपरिवार-
 धाराज्जनाचित्रकौशलदर्शनव्याजेन दर्शय निसर्गसुन्दराकृतीममवशि-
 ष्ठीचरनरेन्द्रप्रधारकाणां यथास्वमङ्कितानि नामभिर्यथावलितानि चित्र-
 रूपाणि । वर्णय च तेषामाहितोत्कर्षया गिरा त्यागसौभाग्यविभव-
 वैचक्षण्यलावण्यादिगुणगणम् । अचिन्त्या हि देवशक्तिः । एवमपि
 कृते कदाचित्कापि विश्राम्यति चक्षुरस्याः ।' 'तथा' इति प्रतिपद्य
 कुञ्जासनमावेद्य च सविस्तरं तत्रैव क्षणे विसर्जिताः सर्वदिक्षु
 दक्षाश्चित्रकर्मणि सुनस्ता अपि स्वस्यात्मनः प्रतिबद्धाः । शुद्धान्तसैरन्ध्री-
 दास्योऽहमपि सत्र समये समासजवर्ती सादरमभिहितः—'वत्स
 गन्धर्वक, तवाप्ययमेवाधिकारः केवलं सुबेलगिरिवासिनो निजपितु-
 र्विचित्रवीर्यदेवस्य पार्श्वे त्वमद्य कार्यवशेन देव्या पत्रलेखया प्रस्था-
 प्रीतोऽसि । अतो न शक्यसे वक्तुमन्यत्किमपि । किं तु कृतराज-
 क्षम्येण तस्मात्समागच्छता त्वया विज्ञापनीयमिदमस्तद्वचो नमश्चरेन्द्रस्य
 —या सा सकलदाक्षिणात्यसामन्तमौलिविश्रान्तचरणनखमरीचैः
 फाञ्चिनगरीनायकस्य राज्ञः कुसुमशेखरस्य सर्वान्तःपुरप्रमुखा महादेवी
 मन्धर्वदत्तेति नामसाग्यादुपजातसंदेहेन रत्नकूटाद्रिवन्धानुदधिजलपरि-
 श्रितकंठे स्वयंभुवि तत्र दिव्यावसनमण्डले दिहितयात्रेण शङ्खौ सज्जौ

तथाश्रुता देवेन पूर्वभासीत्, सैव सा देवस्यात्मजा गन्धर्वदत्ता ।
यतो मया देवादेशमन्तरेणापि गत्वा स्वयं दृष्टा समाश्वासिता च सर्वस्य
कृतिवर्गस्य कुशलवृत्तान्तावेदनेन पृष्टया च विबने वैजयन्तीनगर-
विष्णवात्मभृति सर्वस्तया निवेदितो निजप्रवासवृत्तान्त इत्यवधार्य कथ्यो
न देवेन तां प्रति संदेह इत्यतिवाञ्छ च तस्य नगरे रात्रिमेकामुद्धते
समन्तादुद्द्योतिताशेषदिशि दशशतमरीचौ मोचयित्वात्मानमागत्य
काञ्चीमुपास्य कंचित्कालं भर्तृदारिकां गन्धर्वदत्तां क्षिप्रमेवागन्तव्यम् ।
एव चाधुनैव साधितबहुरूपिणीविद्यश्चित्रमायो नाम विद्याधरः प्रस्थितस्त
ते पथि सहायो भविष्यतीति । तदेतदवश्यकरणीयं रात्र्यकार्यमवधार्य
जीमत्ता गन्तुमेवाहमादेहव्यो न मनुष्यारूपाणि चित्रकर्मणा निर्मातुं
वत्सादिदानीमत्यन्तगम्भीरस्तुकोऽहम् । यत्तु कर्मभोगिष्व कर्तुमारब्धस्य
सिस्थूलमपि कर्म बीजजायते सुसूत्रम् । किं पुनश्चित्काप्रतातिशय-
मिवर्तनीयचित्रम् । तदधुना तत्र त्रिकूटाचलकूटचूडामणौ विचित्र-
वीर्यनगरे काञ्च्यां च तावन्मया गन्तव्यम् । अन्तरा च यदि
कश्चिदन्तरायो न भवति, ततस्ततो निवृत्तेन नियमादिहागत्य पुनरपि
द्रष्टव्यमिष्टफलदायकं सकलार्थिकल्पद्रुमस्य ते विदुमारुणतलं चरन्-
प्रवृत्त्युगलम् । उपदर्शितबहुविकल्पचित्रशिरूपेन च स्थित्वा दिवस-
मैर्मैवाग्रमनसा तया मिलेयितव्यं यथावस्थितं महाभागत्य रूपं यथा-
चित्रवत्प्रतिभा सेन पुरतो दृष्टभावेण सिद्धगारुडमन्त्रेणैव भर्तृदारिकायाः
प्रज्ञामुपयास्यति समस्तबान्धववर्गदण्डसहोद्वेगः पुरुषद्वेषविषवेगः
इत्युदीर्य जिगमिषुः पुनरुवाच—कुमार, दूरे मया गन्तव्यम् ।
अमुमेवस्य माम् । आदिश्व च किञ्चपि प्रयोजनं निजमुद्दिश्य गन्मया
विधेयम् । ग्रहिणुः कुशलोदन्तमादेसं छेत्तुं वा कस्यापि योऽस्ता दिशि

मया गन्तुमिष्टायामिष्टस्तवास्ति । वस्तु च व्यक्तीकृतं वचनवृत्त्या
 सदानेतव्यमेतद्देशदुर्लभं ततः' इति भ्रुवाणं च तमासन्नसमुपनततद्विरह-
 चिन्तासंततमानसः सुचिरमवलोक्य खेदगर्भया दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा च पाणिना
 भ्रूणतशिरसमंसवेरो हरिवाहनः प्रतिव्याहरत्—'गन्धर्वक, किमहमत्र
 स्त्रीमि । सर्वात्मना हृदि निविष्टैर्विनयवैदग्ध्यभधुरवादितादिमिस्तव
 शुणैर्गुणैरिव गाढमस्वतन्त्रतामुपनीतया बुद्ध्या प्रवर्तयितुमपार्यमाणा न
 मे चाप्ली जिह्वाग्रमघतरति । कथं गच्छेति भद्रमनुजानामि । किं
 करोमि । प्रकृतिरेषा प्राकृतस्यापि जनस्य विप्रयोगं न सहते मञ्चितवृत्तिः,
 किं पुनस्त्वीदृशस्य येन च संनिधानवर्तिना प्रवर्तते सुभाषितगोष्ठी,
 प्रवर्तन्ते विचित्राः कथालपाः, जायते गीतनृत्यचित्रादिषु कलासु
 व्युत्पत्तिः, आस्वाद्यते नर्मवादश्रवणेन श्रुतिसुखम् । अतिवाहते सर्वथा
 निरातङ्गचित्तैः कालः । तत्पुण्ययोगादयत्नलब्धं पुरुषरत्नं किमबालिशः
 कोऽपि शिथिलयति । तथापि किं कियते । पराधीनवृत्तिस्त्वं न शक्यसे
 दिक्समपि धारयितुमात्मसंनिधौ । उच्छिष्ट । प्रतिष्ठ स्वराजकार्यसिद्धौ ।
 संत्कार्यं तु भूयो भवदर्शनमपहाय नास्त्यगस्त्यपरिगृहीतायां ककुब्धि
 किञ्चित् । यच्च यदा स्वत एवाम्युपगतं भद्रेण तदा निरर्थकस्तद्विषयो
 मम प्रार्थनादरः । ततो देशादस्मद्देशदुर्लभमिदं त्वया समाभेतव्यमि-
 त्यत्रापि न भवान्यापारणीयः । यतः किमेकेनास्मद्देशेन । त्रिमुवनेऽपि
 यदुर्लभं वस्तु तदुपनीतं त्वयेदमपनीतरम्भोर्वशीपुरःसरसुराङ्गनारूप-
 गर्वम् । अस्याः सर्वत एवानवद्यमुपनयता विद्याधरराजदुहितुर्विन्ध्य
 मुनेव कृतकृत्योऽहम् । विरतकौतुकश्च वस्त्वन्तरदर्शने संवृतः । इत्यु-
 त्तिष्ठेन मया कर्तव्यमेतदिति यदपि किञ्चिदपि किञ्चित्त्वयाम्युपगतं
 कदापि सर्वत्रानेककार्यव्यञ्जनेतसि भवति नावश्यतया संभावयामि । एवम्

साम्यर्थ्यं ब्रवीमि । सविधवर्तिना दूरस्थेन संपर्त्तपक्षेन विषदभाषणेन
वा त्वया नैष विस्मर्तव्यः सहासाभिः क्षणमात्रमुपजातो वचनपरिचयः
इत्युदीर्य दिव्याभरणवस्तुवस्त्रताम्बूलदानेन तस्मै प्रसादमुपादर्शयत् ।
उपानयच्च समरकेतुना स्वप्रयोजनसंबन्धमभिलिख्य तत्क्षणमेव संसृज्य
मीतं लेखम् । अब्रवीच्च तमवधार्य—‘गन्धर्वक, यासौ त्वया गन्धर्व-
दत्ताभिधाना कुसुमशेखरनरेन्द्रमहिषी सुवेलाचलानिवृत्तेन काश्चर्या
द्रुमध्यवसिता तदीयदुहितुर्मलयसुन्दर्या रहस्युपेत्य सादरमर्थं
समर्पयितव्यः’ इति ।

अथ ‘तथा’ इति सोऽभ्युपगम्य दूरानतशिराः प्रणम्य हरिवाहन-
मामाप्स्य च ललाटचुम्बिना पाणिसंपुटेन तत्समासञ्चवर्तिनः समरकेतु-
पुरःसरान्नाजपुत्राननुचरार्थितप्रसादभासवस्तुभूषणादिवस्तुकलापो जल-
मण्डपान्निर्जगाम । विस्मयोन्मुखद्वारस्थलोकावलोकितश्च विहगपतिपोष
इव पवनविलितोत्तरीयपल्लवप्रान्तपक्षतिरन्तरिक्षमुदपतत् । प्रस्थिते च
तस्मिन्नगस्त्याश्रमालंकृतां ककुभमारब्धतद्गुणसंकथः स्थित्वा क्षणं क्षोणी-
पतितनयः स्वावासमगमत् । कृताह्निकविधिश्च विनिविश्य विजने
तमेव सर्वतोऽनवद्यमवलोकयन्विद्याधरराजपुत्र्या रूपातिशयमनयद्दि-
व्यम् । अवसिते च वासरालोके संगलत्तिमिरतया मन्दोद्यमानरूप-
वर्तितासामर्थ्या कश्चित्ततो विनिवर्त्य दृष्टिमुत्थाय च यथाक्रियमाण-
मावश्यकं साध्यमन्वतिष्ठत् । उपस्थिते च प्रदोषप्रतीप्यकृतसपर्याणां
द्विजन्मनामाशिवमारुह्य च सपर्याणां मकरिणीं करेणुघण्टारवश्रवण-
गत्तरेण संत्वरं प्रधावता निजगृहेभ्यो गृहीतासिकुन्तकार्मुकेण पद्मति-
सर्पेण सनाथीकृतपुरोगाः पवनविललितपुलकाकारस्थूलचूलानामु-
शेषतः प्रज्वलन्तीनां दीपिकाणां कसकरेणुकमिलेन प्रसर्पता निरन्तरमा-

लोकेन समुपजातबालतपसमागममिन्न सज्जमार्गतिमिरमुपदर्शयन्नाङ्गाय
 सैजकुलम् । अवतीर्य च द्वारि संभ्रान्तदौवारिककृतप्रणामः प्रविश्य
 परिवृतः प्रमथिना राजपुत्रलोकेन विस्त्रोभ्य प्रदोषाख्यानमण्डपावस्थितं
 पितरमुपास्य सविनयमास्थनिहितनिभृतेक्षणो सुहृत्सुत्याय गत्वाभ्यन्तरं
 शृण्व्य दूरानतेन शिरसा प्रतिदिवसमेव दर्शनाभिलाषिणीं जननीमागत्य
 निजमन्दिरं द्वारादेव विसर्जितानुधाविसेवकजनस्तत्कालविरलपरिजन-
 प्रचरन्ममतास्रसन्निपुल्लव्यतपरिक्षिप्तमादृतैर्द्वाररक्षिभिर्नीरीक्ष्य सम्यक्म-
 न्यैक्यमानतत्कालसेवोपयुक्तकथकगायकप्रायलोकमस्तोकचन्दतच्छब्दोप-
 श्लिष्टमस्तुभामणिकुट्टिममविरलमकीर्णविकचकुमुदेन्दीवरदलोपहारं समस्त-
 कृवसिश्निरोपश्रयैश्चतुरपरिचारकैः सत्वरमपसारितान्तर्ज्वलत्प्रदीपनिव-
 द्भमनिलसेपातेऽपि स्थैर्येण शिखाग्रपातिनामपि पतङ्गकुलानामग्लोषयेन
 ललितमुग्धवनिताविस्मयैरकज्जलैर्ज्वलद्भिर्माणिक्यदीपैः समन्तादुत्सारि-
 तमोविद्यानं वितानकवलम्बिभिरविरलैर्मल्लिकामुकुलदामभिस्तुहिनकर-
 मुत्तरैव श्यैतमादातुमन्तःप्रविष्टैर्जटालीकृतसकलक्षणमभीक्ष्यमापतता
 परिमलाकृष्टपदकुलेन पर्यन्तोद्यानमकृतेन विस्तारितगङ्गाधविन्यास-
 मणिभाजनविलेपनामोदं वासभवनं विवेश ।

तस्य चैकदेशे निवेशितमायतविशालं हंसविशदमच्छदपटाच्छादि-
 तमच्छजललवसाविणा सुषाधवलेन आह्वीपुलिनमिव फेनपुञ्जेन जनि-
 तमनिध्यं निद्राकलशेन शयनमध्यासीनः शयनसंनिहितासनासीनाभिः
 जुलेन्मात्रेण चन्दनद्रवेण सान्द्रीकृतकरपल्लवस्पर्शभैत्याभिर्वारवनिताभिः
 संवासमानचरणपल्लवस्तत्कालमव्याकुलेन चेतसा संस्मृत्य गन्धर्वक-
 मुपजातविस्मयश्चिन्तितवान्—‘अहो काव्यदुता तस्याश्चक्रेनदुहितुः
 धीरवयवशोभासंपत्तिर्यसाभिमुवन्प्रतिशायिरूपपि । वसन्तिहितिभिः

त्रिप्रपङ्गताः रूपलव्य इति निवेदिता तेन विद्याधरदारकेण । यदि च
सत्यमेव तस्यास्तद्वृणुष्वस्तद्वृणुष्व रूपं ततो धितं जगति विद्याधर-
ज्जात्या । दूरमपसारितो निःसारताप्रवादो निजः । संसारेण प्राप्तमव-
धिमवलारूपकल्पनाशिख्यैदृश्यं विधेः । स्वस्मितो रम्भादिमुरवि-
सिनीवर्गस्य सौभाग्यगर्वः । निवृत्ता लावण्यगुणगणनाना रतेः । प्रवृत्तः
सप्तलोकीलोकलोचनानामचिन्तितो महोत्सवः । प्रकटितः प्रलयकाल-
विभवः क्षुभितेन सर्वतो रागजलराशिना शृङ्गारिजनस्य । भ्रान्ता
चतुर्दशत्वपि भवनेषु भगवतो मकरकेतनस्याज्ञा । न जाने कस्य सुकृत-
कर्मणः सत्वरपलायमानतिमिरमार्गप्रभावितशशिप्रभाप्रवाहचवला पति-
ष्यति वपुषि तरलायता तस्याः कञ्चाक्षदृष्टिः । कस्य संचित्तकुण्ठतप्तः
कण्ठकाष्ठे करिष्यति पतिष्यन्त्यासुदुःखजलतथाः प्रथमसूत्रपातमभ्यसि-
तः कस्यीदृशुपकोमलः स्वयंवरसंज्ञः । कः सुजन्मा जन्मफलभूतानि
प्रसिद्धः सह तया राजपथवर्तिनः सरागं पुरजनस्य श्रोष्यति श्रुतिसुखानि
असंसावचनानि । कसिभुवनश्चाध्यचरितस्तदध्यासितमधिष्ठितो गज-
स्कन्धपीठमाकण्ठमुषानिसतरलतारैः पीयमानवदनलावण्यो नमरनारी-
लोचनैरवतरिष्यति विवाहमण्डपे वेदिबन्धम् । कस्य कन्दर्पबान्धवस्य
सुखस्याश्रयकम्पस्त्रिभुवनलालो तदीयकरपद्मे लुगिष्यति । कस्य कल-
कलस्रुतपञ्चलक्षणो दक्षिणपाणिः । पुण्यकारी सत्परिजनो यः सर्वदा
सविधवर्ती सास्त्रमभवनस्त्रितां विमानमिवहेन गगनं गाहमाभापुदधिरो-
षीमनेषु खेच्छस्य संचरन्ती अवगायतस्य प्रेक्षतो विद्याधरराजकन्याज-
नस्य सरहस्यमखिलं कलाकलापमुपदिशन्ती तामन्वहं पश्यति । अथवा
खेच्छरागो यः प्रकाशममुरकीडपि दूरेषीं तदृष्टिपातामृतरसस्य समवा-
चिदर्शनतरलितो दृष्टेव अन्तर्धान्यथासहस्रिवोद्वहति । जहो मे मूढत्व,

मदसंवायतेक्षणा भूमिगोचरनृपाधिपात्मजप्रणयिनी सविष्यतीति
 चर्तयापि श्रुतया हर्षमुद्रहामि । सत्त्वपि रूपलावण्ययौवनशालिष्वपरेषु
 भूपालद्वारकेषु कालान्तरमुवस्तदनुरागस्यात्मानमेव लक्ष्मीकरोमि । आहम्,
 कः सा, कः भूमिगोचरस्य निकेतनं साकेतनगरम्, कः दिव्यसङ्गसमुच्चि-
 तचलप्रस्थसंस्थं रथनूपुरचक्रवालम् । अपि च विवेकिना विचारणीयं
 वस्तुतत्त्वम् । नोजिज्ञातव्यो निजावष्टम्भः । स्तम्भनीयं ममः । प्रसरदपथो
 न देयमग्रणीत्वमिन्द्रियगणस्येत्यपि न गणयामि । असौ पुनरपरा
 विवर्तिना यदयमात्मा मदनदाहोपशमाय प्रथममार्गमवतारितोऽप्यज्ञो-
 र्वासि राणिषस्तदङ्घ्रियुगलस्यालोचयति न प्राप्तिजातस्य । कदलीस्तम्भ-
 तुंस्थतां तदूरुपरिणाहस्य किमृशति न देहनिःसारताया हृदयवासिभिः ।
 सङ्गो दुःसहेतुरित्यलञ्चविवरं तत्पयोधरद्वन्द्वमवधारयति न कलत्र-
 पुत्रादिवर्गम् । मध्यस्थां तज्जाभिमुद्रामभिनन्दति न भावनाम् । मधुरं
 मुखं तदभरप्रवालं ध्यायति न भोगसौख्यम् । युगान्तविलुलितक्षीर-
 सारसरसं सदक्षिपिस्वारसुष्यते न संसारम् । आरोपितानज्जापभङ्गुरं
 तद्भूलला ललितमध्येति न विधेर्विलसितम् । अन्या अपि प्रकृत्यल्लय-
 वण्यवत्यः प्राप्तयौवना दृष्टाः क्षितिपकन्याः । अन्यासामपि श्रुतस्तत्त्व-
 वेदिभिरनेकधा निवेद्यमानो विलासक्रमः । न तु कयापि काव्यपङ्क्तं
 ज्ञेयो यथानया । कथमिदानीमासितव्यम् । किं प्रतिपत्तव्यम् । केन
 विधिना निनोदनीयेयमनुदिनं प्रवर्धमाना तद्दर्शनोत्कण्ठा । कस्यावेक-
 मयमिदमात्मीयं दुःखम् । केन सार्धमालोचनीयं कर्तव्यम् । कस्य
 क्रमिष्यते तद्देशमनोपायेषु बुद्धिः । कस्य साहायकेन सेत्स्यति कस्य
 सह समागमप्राप्तिः । अपि नाम दैवमनुग्रहं स्यादेष्यति स विद्याधर-
 स्तारकः । न विस्मरिष्यति प्ररिजगम् । करिष्यति प्रसूपायम् । मध्यमि

अविह स्मितम् । निर्वक्ष्यति वचनवृत्त्या स्वयं प्रतिपन्नमर्थम् । नेष्यति
तदीक्षणगोचरधापणेन मत्प्रतिकृतिं कृतार्थताम् । कथयिष्यत्यतिशयेन
नां गुणवन्तम् । सापि शशिमुखी तथेति प्रतिपत्स्यते तद्वचनम् ।
भविष्यति मदीयदर्शनमिलाषिणी । प्रेषयिष्यति तमात्मानुसङ्गकल्पना
मत्प्रार्थम् इत्यनेकसंकल्पपर्याकुलचेतसः प्रबन्धवर्धमाना रतेरसंवरवस्तु-
क्कायतोष्णानिःश्वासस्य मुहुर्मुहुः पर्यङ्कपरिवर्तनेस्तरङ्गितोत्तरच्छदपटल
ब्रभातागमनपर्युत्सुकतया प्रदोषेऽपि नष्टनिद्रस्य निशीथेऽपि देवतार्चनाय
परिचारकानुद्यमयतः शतयामेव कथमपि क्षणा विराममभवत् ।
ब्रभातायां च शर्वर्यामुत्थाय निर्वर्तितप्राहेतनावश्यकविधिः प्रतिपन्न
सविशेषसंवादितोभमभक्तिर्न सत्प्राप्तिमात्रकल्पमन्त्रमन्त्रितिकल्पविरहित-
मन्त्रेभ्योऽप्यवगतम् ।

तत्र चातिबहुलादपच्छाये हंसपदपङ्क्तिरान्धितस्तच्छमुकुमारसैकते
संसृतापतत्कमलरेणुकषायसीतलमरुति मकरध्वजायतनदीर्विकातीरपरि-
सरे निषण्णः संनिधानवर्तिभिश्चित्रविद्योपाध्यायैरन्यैश्च जनपरम्परा-
जनितकुतूहलैश्चित्रमवलोकयितुमागतैरालेख्यशालविद्विर्नगरलोकैः सह
विचारयन्विचार्य चास्तुतत्त्वं तस्याश्चित्रपुटपुत्रिकाया रूपमवगच्छति-
मन्त्रिणोक्तः पूर्वाह्नमनयत् । उपस्थिते च सन्ध्याह्नकसमये प्रभविषि
विसर्जितयासमान्यलोकैः सस्वेदमुत्थाय चिरमिशेषं कृत्वा मन्त्रैश्चरण-
विन्यासैरितस्ततो ब्रजान् । गत्वा च सुषटितसोपानसुषमावतारे सरस-
वासीरवीरुभिः समासन्ननीरे पुरःसुरैरामत्य किङ्करीः समन्ततो विस्तारित-
रुचिरपरिज्वलिकावस्त्रांशुके शुचिनि सारवे रोचसि पुरोधसा संनिष्ठा
विस्मयप्रपूजोपकरणः सभाहितेन्यतः कर्णेन कृत्वा देवतार्चनसुरयाय
गत्वा धिविक्ततरुमृदेशमन्त्रारोच्य अन्तरमाप्तवैर्देवानसिपुस्तैरुपनीत-

मसिहृद्यवर्णगन्धरसमुत्कृष्टमूलसंपद्भिः सुपकारशास्त्रोपलब्धैर्यथावसरमु-
 प्रकल्पितैरनल्पबहुभिर्नवैर्द्रव्यविशेषैरुपस्कृतानेकभक्ष्यलेखपेयप्रकारमा-
 स्वादयांचकार । परिवृतो राजपुत्रैरुपवने तत्रैवाहारमुपस्पृश्य चामात-
 धूपधूमवर्तिरुद्धर्तितवदनकरतलः कुरङ्गमदकर्पूरामोदिना चन्दनद्रव्येण
 स्पर्शसंवेदनानन्दमन्दीकृतभुजपरिस्पन्दाभिरविरतसोन्मत्तमानहस्तारविन्द-
 संपादितान्तःश्रीतिभिः प्रसाधिकाभिरतिमात्रमतिचिरेण निर्घर्तितकुङ्कु-
 म्मेकतैजसः शिरसि घट्टितपाटलाकुसुमसारस्रैरमलिकामुकुलमुण्डमालो-
 धिप्राप्तजम्बुपनीतितान्मूलकुसुममाल्यानुलेपनैः प्रणयिकोक्तैः सहारम्भ-
 विविधसंकथस्तस्यै । कांचिदपि विलां गते च विरलतां विलीनतामे-
 तत्पततेजसि तरलितस्तिलकमञ्जरीसंगमामिलाषेण तत्कालसमुपस्थिता-
 वधोर्गन्धर्वकस्यागमनमार्गमवलोकयितुमभ्यवर्तिनः शिसाप्रचुम्बिताम्ब-
 रकोटमाकीडसैलस्य शिखरमारुरोह ।

सोऽन्वेषेऽस्मिता पुरस्तादवस्थितस्य प्रेयसोऽन्यतममृत्यस्य प्रतिस्कन्धं
 संपर्पिताङ्गमासे निवारितातपश्चक्षिततपत्रेण लज्जधारेण तत्काललज्जा-
 वसरैरवारितैः प्रतीहारलोकेन प्रविश्य पार्श्वतः स्थितैः प्रणयवाचकै-
 रुद्यानपालैरावेद्यमानरामणीयकेषु लतामण्डपेषु तरुखण्डेषु सारणिस्रोतःकु-
 कृत्रिमनदीसेतुबन्धेषु केलिवापीकूलजल्यत्रेषु चाभिनवकृतसंस्कारेष्व-
 स्तरान्तरानिक्षिप्तचक्षुरीक्षमाणो दक्षिणाशां तावदास्ते, यावदस्तशिस्य-
 मणादशिसिरगमस्ति । स्तोकावशेषे च दिवसकरधामनि श्यामाश-
 भानेषु दिग्भागेष्वनागमनेन गन्धर्वकस्य किञ्चिन्लानमुत्सकमलक्षोसे
 दिवस इव नभसः क्रमेण कीडाचलदवततार । जगाम च स्वाभासमा-
 धासीनस्य शयने चिन्तयन्नुद्धर्तमार्तेन चेतसा तस्य विलम्बकरप्रानि
 कृष्णसविद्रो निशामनयत् । अपरेयुरपि तेनैव प्रसेधोपासनात्तस्य

तैवैव विधिना तत्र सर्वाः क्रियाश्चकार । तथैव तस्यागमनमीक्षमाणो
दिवसमनयत् । अकृतागतौ च तत्र क्रमादतिक्रामस्तु दिवसेषु सि(शि)-
थिलीभूततिलकमञ्जरीसमागमाशाबन्धस्य प्रबन्धविस्तारितोदग्रसंताप्र-
संपद्योत्तरप्रथितदिवसायामदैर्घ्यमदुस्तरौ निरन्तरप्रवर्तितोष्णवाष्प-
स्तिरपर इव निदाघसमयो जजग्मे । जनितनिर्भरज्वयस्तस्य दधधुरविस्त-
सस्मार संस्मरेण चेतसा चित्रपटपुत्रिकानुसारपरिक्लिप्तस्य चक्रसेने-
तनयातनुलतालावण्यस्य । सततमन्वचिन्तयन्धारुतामनुदिनोपनीयमानस्य
तस्याः प्रथमयौवनस्य । यौवनोपचयपरिमण्डलस्तनमनज्जवेदनोच्छेदना-
येव सर्वदा हृदयगतमवशं तद्रूपम् । आविष्कृतानेकभावविभ्रमाणि
लिखितानीव केनापि निपुणचित्रक्रेण विम्बितेषु दिव्यानिधेः तद्वत्
तस्याः प्रतिविम्बिणि ।

दृष्ट्वा च तमकाण्डवैरिणा मन्मथेन चर्मतुना च युगपदुपताप्य-
मानमुत्पन्नानुकम्पो निर्वापयितुमिव चक्रे जगत्यामवतारमसिलविश्वो-
पकारी वारिदागमः । प्रवर्तितप्रबलधारापङ्क्तयो मङ्कुमिव तस्य धारा-
गृहस्पृहा स्तिप्रमेवान्तरिक्षमाच्छादयांचक्रुः । अञ्जिनीपलासप्रकरनीलाः
पयोमुचः सततयामिनीजागरणजडतारकां प्रसादयितुमिव सद्दृष्टिमावि-
ष्टोद्भिन्नमरकतश्यामशाद्वला बभूव भूतधात्री । प्रथमजलधरासांशसि-
रास्तद्वत्ताप्रमिव निर्वापयितुं निर्वातुसारमन्त संततामोदमकरन्दमा-
सलाः कदम्बमस्तः । मानसस्मरणसंजातरणरणकास्तदनुरागमाख्या-
तुमिव खेचरेन्द्रदुहितुरुत्तरा दिशमभिप्रतस्थिरे राजहंसाः । तद्वि-
रहदाहनिच्छेदाक्षमेण पत्रस्रग्जडन्तरेण विहितापत्रपाणीव त्रयस-
लिलपूरितासु विलाससरसीषु तिमिरज्वरम्भोजिनीवनानि । धनया-
रामिषट्भूतयस्तदातिदर्शनदुःखिता इव दूरनिवृत्तैः पल्लवेक्षणैरनुक-

विष्णुविस्तरमजसमसृजसुपवनकुम्भाः । अकृतिकर्कशांस्तदङ्गसंस्पर्शयो-
 गमिव कर्तुमात्मनः करानन्तःसलिलेषु अलमुखां कुक्षिषु निचिक्षेप
 चण्डभानुः । तस्मिन्सकृदुत्सृष्टबाणविसरं निवारयितुमिव मकरकेतु-
 मावदकुसुमाञ्जलिपुष्पान्यजायन्त केतकीकान्तमानि । विनोदयितुमिव
 शङ्खारतिमगारसोदीरितमधुरकेकागीतिभिः सप्तरभिः साण्डवमुदण्डव-
 र्जमण्डकैर्गृहशिखण्डिभिः । एवं च त्रिकसिताकुण्डकलकण्डचातकक-
 षण्डके, कठोरैर्द्वारदिवदारितश्रवसि निष्ठुतापारवाहिनीपूरघूत्कारे
 शैलमध्वजमित्तसारवज्रैरितरोषसि द्योतमानविद्युद्गमदाहणे निवृत्तवाहिना-
 शमोरमिध्वस्ताधीरकामुकमनसि । सान्द्रकुटजह्रमाभोदमूर्च्छितामण्डलधु-
 तलक्षकल्पाध्वगकलापे समन्ताद्विजृम्भितेम्बुधरदुर्दिने विधुरीभूतमनसः ।
 कोशलाधिपसुतस्य पङ्कपटलाविलेषु साकेतपुरपरिसरे रम्यतलकुट्टिमेषु
 लीलालतामण्डपेषु तृणनिरुद्धाध्वसंचारेषु कृत्रिमाचलशिखरेषु पुरानी-
 तकण्डककिलिञ्चकश्मलेषु नगरनिम्नगाकूलेषु खण्डितयदृच्छाविहार-
 कौतुकस्य कालवसा(शा)च्च विश्रान्तेषु वज्रधारागृहप्रवेशेषु मुद्रितेष्व-
 चिरेण चन्दनचर्चाविधिषु अक्रियमाणेषु कमलकुसुमद्वल्लभसंयन्त्रे-
 यधार्यमाणेषु हारकेयूरमेखलादिषु मृणालभरणेष्वभारोप्यमाणालु हवि-
 जलाद्राससंचार्यमाणेषु ससलिलतालवृन्तकदलीपत्रवातेषु अदीयमानेषु
 कलचरणयोरिन्दुमणिदर्पणेष्वनुज्ञाद्यमानेषु भवनवलमीगवाशेषु द्विगुण-
 कीर्णमानविरहदाहज्वरोष्मणः स्वभावधीरत्वादनवधीरितयथारथकार्यस्य
 लज्जया निषुण्णमिगूहितेज्जिताकारस्य द्वेष्यमपि वेणुवीणाविनोदमादरेण
 विदधतः प्रस्तुतामपि विद्याधरविलासवार्तामनावर्तयतः प्रेष्ठमपि भाव-
 गन्धर्वकस्यागृह्यतो रहस्यपि तदर्पितं चित्रपटमप्रेक्षमाणस्य रक्षाभमि-
 त्तुहदिशि दृष्टिमक्षिपतः समरकेतोरपि निजवस्त्राभ्यां

प्रायस्त्रोष्णान् पुनः पुनः स्नात्वा सपवनान् मुञ्चतः परमचिन्ताध्वयान्-
जम्भना प्रचीयमानेनानुदिनमप्रतिविधेयेन देहकृशिता कदम्बमानस्य
श्रीष्मकालादधिकदुःसहो बभूव वर्षासमारम्भः ।

अथ प्रोषिते जलदसमये तद्वियोगादनुदिवसमाविर्मवत्प्रबलतप-
शाभिन्नवपतिप्रवासदुःस्वितस्य विरहिणीजनस्य सहसावस्थमात्मानमिव
दर्शयितुमागतायां शरदि हरिर्वाहनः सर्वथा गन्धर्वकागमननिष्पत्त्या-
शतिलकमञ्जरीसंततस्मरणजन्मना विह्वलीकृतो गाढमतिदारुणावेगे-
नोद्वेगेन कथंचनाप्यशक्नुवन्गृहेऽवस्थातुम्, एकदा स्वमण्डलावलोकन-
विषयमात्मनः कुतूहलमुद्दिश्य प्रधानमग्निमुखेन पितरं व्यजिज्ञपत्
अनुज्ञातगमनञ्च तेन प्रशस्तोऽहनि समस्तनिजसैन्यपरिवृतो विविधया-
नवाहनाधिरुद्धैरजलविदग्धवैषधारिभिः समरकैतुपुरःसरः सुदृक्
रामगम्यमानस्तत्कालशून्येषु नागरिकाजनमनःसु रक्षणमिव निवेश्य
निश्चलं रणरणकमतिभूयसा विभवविच्छदे साकैतनगरान्निरगच्छत् ।
अवहञ्च वर्त्मनि प्रतिदिनमविच्छिन्नैः प्रयाणैः । प्रयान्तं च तं यद-
च्छया तेषु तेषु जनपदेष्वसनयायी तत्रत्यराजलोकस्तत्कालोचितैरा-
लापैरकृतनिवेदा विनोदयामास । तथाहि—एष निःशङ्को विजयद-
ण्डजयभूयन्मातृकुन्दरो दूरद्वयमानोदप्रशिखरश्रेणिस्त परिसरितोऽपरि-
मणः सखीयस्य शोकारवलयेन कन्दीकृतान्तरिहरेन्द्राण्यमेकमन्त्रि-
मन्दारकाल्यो कुर्ममिरिः, असावनेकनिकटमपरितुलितसारिसारिभिः
बोध्य सरावती तप्त विममि लेख्यकृत् सारित्, एतदुन्मदवक्रधाक-
काङ्ककुरुरकारणव्याकुलमुद्वेगमलिनिसण्डमण्डितगीरमंशवतार इव
क्षीरजलधेः पुनः प्रिग्विजयमप्येव देवेन सन्निवृत्तः सः । एष यत्स-
रसदसरोमिलसमीपप्रवृत्तिर्नान्यवर्ति पृथिव्यार्जितो यदिदावतीदेव्य

सर्वमण्डलग्रामाणामभिषो देवाग्रहारः । इदमतिस्त्रिंशसाम्प्रदायसकलद्रुम-
महत्सुसुखैर्मुनिभिरनुदिनमुदीक्ष्यमाणमार्गापतदतिथिर्बर्गमनादरप्राप्य-
सुन्दरत्वादुफलमूलकन्दं मन्त्रिणा सुरानन्देन निर्मापितं धर्मारण्यम्,
इह करालकरिकुम्भास्थिकूटस्थपुटिततलायामचलपरिसरप्रान्तसीमनि
समारब्धसमरकर्मणा प्रापितः प्रेतनगरमुत्तरदिगन्तदण्डनायकेन नीति-
वर्मणा हूणपतिः, इमामविच्छिन्नकुसुमकच्छलाञ्छिततीरदेशो तर-
ङ्गिणीसुतीर्य युवराजसमरकेतोर्भुजिरितः प्रवेशादारभ्य पश्चिमेन सम-
ग्रोऽपि ग्रामनगरग्रामो विलम्बके सेनान्यः कमलगुप्तस्य, इत्येवं च
सर्वतो निविद्य मानमण्डलविभागः सविभ्रम इवेतस्ततो अमनुत्पाककल-
मकेदारकपिलायमानसकलग्रामसीमान्तमातपङ्कान्तकान्तारमहिषयूथाश्रि-
तस्फुषितपल्लवलोपान्तकृष्णागुस्तुरुतलमविरलोद्विन्नकुसुमगुच्छसप्तच्छद-
विटपिभिर्बद्धविकटादृहाससमुद्रिकासकमलाकरामोदवासिताशामुल्लभम-
न्मन्मस्वरालिभालमुतालशालिवनगोपिकाकरतलतालतरलितपलायमान-
कीरकलकिलकिलारावयन्नितपश्चिकयात्रमुच्छ्रितपत्रसण्डपुण्ड्रेषुवाटपर-
म्पराभिराम कामरूपनाम्ना लब्धव्यपवेशं देशभाससाद ।

तत्र च प्रतिदिवसमधिकाधिकोपदक्षितमक्तिना प्राञ्ज्योतिषाधिपेन
प्रतिबद्धगमनः स्कन्धादारममुञ्चत् । आबद्धनिश्चलावस्थितिं च तं चार-
युरुषेभ्य उपलभ्य सर्वेऽपि सत्वरमुत्तरापथनिवासिनो दर्शनार्थिनः
पार्थिवाः समाजस्तुः । उपनिन्युश्च निजनिजदेशजातानि जातप्रीत्य-
प्रधानानि तस्मै प्रामृतानि । प्रारब्धनवनवोपचारसंमृतप्रणयैश्च तैः प्रत्य-
हमनुगम्यमानः स्निग्धपत्रलतागुल्मगहनेष्वनेकतरुफलरसास्वादजनि-
तानाशकुनिकुलसौहित्येषु लोहित्योष्कण्ठकान्तेषु वित्रचार । विहरमा-
णश्च यदृच्छया तेषु तेषु स्थानेषु कृतावस्थानानेकानररम्यमहिषान्

गङ्गातीन्वराहान्दीपिनश्चमराद्धिपानन्यांश्च नातारूपधारिणः श्वापदविशे-
षान्सहस्रशो ददर्श । जातकौतुकैश्च मृगशाल्यसन्निभिः क्षितिपति-
कुमारैः क्षपणाय तेषामनुक्षणं व्यापार्यत न च प्रकृतिसानुकोशतया
शस्त्रगोचरगतानपि ताञ्जघान । केवलं कुतूहलोत्पादनाय मध्वन-
नृपतीनामनवरततन्त्रीताडनाभ्यासलघुतराङ्गुलिन्यापारेण सव्येतरपाणिना
स्फुटतरास्फालिततरलवीणस्तद्वनिश्रवणनिश्चलनिमीलितेक्षणानर्मकना-
मपि विधेयांश्चकार ।

दृष्ट्वा च तांस्तथाविधानुपजातघृतयो विधृत्य ते क्षितिभृतो निभृत-
मेव तान् कांश्चिदङ्गदत्तस्थूलकुङ्कुमस्थासकान्, कांश्चिच्छिरसि विरचि-
तोच्चकुसुमशेखरान्, कांश्चित्कर्णलम्बितविचित्रवर्णचामरान्, कांश्चि-
च्छृङ्गकोटिबद्धोत्कृष्टपट्टांशुकपताकान्, कांश्चित्कण्ठपटितवीचाटकनक-
वण्टिकामण्डपान्, कांश्चित्पुच्छनालदोलयमानविपुलपल्लवपूजनान्, उद्य-
रितीचालकलकलपदातिबलतुमुलतालरवतरलितानेकहेलयेवोदकाक्षुः ।
तैश्च त्रासवशाविलोलतारैर्विकृतरूपदर्शनादन्योन्यमप्यसंगच्छमानैस्तु-
च्छजनविस्तारितादृहासरसमसमञ्जसं दिङ्मुखेषु प्रपलायनानैः क्षणमात्र-
मोहितोत्कण्ठाभरविरामो राजपुत्रः प्रतिदिवसमक्रीडत् ।

अप्यत्र च प्रातरेव तं मृगारण्यमुपगतमविश्रान्तप्रदकलेष्वरेषु वि-
स्तृतौ श्वस्तान्नीतजलतुषारसारशीतले शिलातलिनि शैलेनिमगातीस्त-
स्तले निविष्टमन्तिकोपविष्टेष्टसेवकलोकमधिकसुखिष्टसंयोजितकलाया
नूतनगुणारोपसविशेषलब्धशोभासंपदः सविलसमद्देशोपवेशिताया
प्रियवनिताया इव विपश्च्याश्चकुलनखकोटिघट्टनावासजन्मनः स्वभाव-
गन्धनानविरतमवतरतः कर्णकोटशघ्वनिध्वजनि विशेषानवधारयन्सि-
न्धुसंयुक्तं वृक्षसंहतिः, एव वनमहिषयूथमिषितो नद्युपकण्ठः, इद-

सुरदेवास्त्रीनमोदुरवराहमाद्रिमहत्सु, अस्त्वन्तरनिश्रुतप्रान्तशरभः सर-
स्वतिनिकुरन्धः, इत्युपेत्योपेत्य सप्तमसमावेदयन्तमवधानदानेन विद-
त्तानमनुचरणं कृतकृत्यमुपसृत्य सत्वरकृतप्रणामः पुष्करारूपो नाम
हरिसाधनाध्यक्षः स्फुटाक्षरमन्त्रदीप्तः—‘कुमार, विरमतु विनोदैकपल्लव
कान्तरेण गीतगोष्ठी । सरिष्ठमन्यप्रतिविक्रमं शम्भकार्थम् । अथ यामि-
न्वाभरमयागे वैरिषमदण्डासिध्वातः प्रभजनदन्ती दिमेन्तरव्यापिना
श्रावणपञ्चमुपगतेन प्रबोधितो मदगन्धेन सविधचारिणमरण्यभरणं रणा-
श्रुतवज्रचनवकुन्धमानो निपुणमन्धकारसंपर्कोदध्वन्यतर्ज्यसाधनमतिरेव
अतिरिक्तकैर्यसिकरकष्टसंचारमतिमहत्कान्तारं प्रविष्टः । तद्वत् दिष्ट-
करोदये पृष्ठतः पदमुत्सारप्रभावितैस्तत्पतिचन्द्रैराधोरणगणैः । आरब्धश्च
शिविरमानेतुम्, न कृतानेकयत्नैरपि परितो निवर्तयितुम् । तदेष
यावन्नातिदूरं यस्ति, दुर्ममन्वावनभ्रदेशं न विशति, व्यालवहुले वा
अन्यद्विरदयूषे न स्थिति बध्नाति, तावदादिश्यतां कोऽपि तद्ग्रहणाय
सामर्थिकः’ इति ब्रुवाणे तत्र हरिश्चाहनः क्षणमिव ध्यात्वा ‘भद्रं न
किञ्चिदादिष्टेनान्येन । कथमेव तं व्यावर्तयिष्यामः’ इत्युक्त्वा सत्वर-
स्तरुतलादुत्तसौ ।

शिविरनिक्षिप्तकमलगुप्तश्च तत्क्षणादिष्टपरिवर्धकबद्धपर्याणमवि-
रुद्धं प्रधानवाजिनमधिष्ठितापरवरवाजिपृष्ठेन वारंवारमभिमुखचक्रवर्तुषु
सिंहकेचरसुतेन सार्वभारथ्यवत्कालस्समुचितसंकथो ययासत्तविनिवर्ति-
तानुयार्थिग्राह्यरजलोकलोकपदास्तिवल्परिवृतो मुहुर्निशावृतं गजममसु-
शृङ्गान्तमावेदयत्, मुहुर्मार्गगूमेः समविमस्थानानि कथयता, मुहु-
र्विहीकृतैरचलसानुभिर्निस्तारलतरुगहननिवृतं यातव्यदेशमुपदर्शयता,
सम्पत्सम्पत्सु सहस्रत्रकोणं सूक्ष्ममानशर्मोऽभिप्रेतमवकीर्तयता ।

तत्र चाविरलपप्रलतल्लणतल्लणो निर्झरिणि विपुलविषमोपलपटल-
दुःसंचरे शैलपरिसरे कृतावस्थानम्, अविरतप्रसृतमदजलासारसुत्रि-
त्तकालजलदागमम्, अधःकृतप्रलयजलधरस्तनितेन विस्तारिणा कण-
रसितेन शिवासितसकलवनचरवृन्दम्, आसक्तवनदन्तिदानपक्षिणे
पुरोवर्तिनि महति पर्वतपादपाषाणे सरोषनिहितोभयविषाणम्, वार-
सारमतिदूरोल्लासितेन सरससल्लकीविटपचारिणा करदण्डेन दमयितु-
मकण्ड एवोद्यताः श्रमयितव्या भवैते दुष्टलेशिका न मे दोष इति
शाखोद्धारमिव कुर्वाणम्, कैश्चिद्वनवरतकृतनिष्ठुरनिर्मत्स्रैः, कैश्चिन्म-
धुरवचनघटितचित्रचाटुभिः, कैश्चिदितस्ततो विसृष्टलोष्टविशैः, कैश्चि-
दमतः क्षिप्तकोमलकृतापलवकयुतैः, कैश्चिदारोदुमभ्यासितपृष्ठपीठो-
परिस्मपादपद्मस्रैः, कैश्चिदभ्रुमयः प्रविशन् घटितपादपल्लवैः अभित-
र्यदेशैरपि त्र्यम्बतरल्लेख्यैःसम्पुष्पमण्डैः सर्वत्रो निरुद्धं क्रोधमिव मूर्तिमन्त-
श्चिद्योपजातगजविवर्तसारथान्वकारातिसमरगजासुरमासुराकारमात्म-
शरीरसंरक्षणविहस्तैरितस्ततो हस्तिपालकैः सशङ्कमुपसृत्योपसृत्य दौकि-
ताभिः परिगत्तमपि वशाभिरवशमिममद्राहीत् ।

इष्टा च तमदृष्टपूर्वचेष्टमुत्सृष्टविनयपक्षमकालक्षेपविस्मृतसमसाच-
रक्षेत्रम्यस्तशिक्षमतिशयप्रवृद्धमदमुद्रामकीर्षमकाण्ड एव व्यालरूप-
तामिवअमुस्मज्जिह्वसौ विकल्पमुन्मनसां तत्तदितिचिरं तस्यै । तत्र-
सुता च निवारितैर्मन्यकोलाहलः कुतूहलेन तं गृहीदुमश्वात् । पुनः
तुन्मद्विष्टपरिहारकशिरोपनीतवीणिश्च वेपमानस्तनुभिः सस्नेह्यसं हर-
मानो नृपकुमारः कुमारदारुणो वारणः 'सत्ये प्रयोजने न विचि-
न्तमानः संशयमसोपितेन फलम्, अन्यथैव व्यावर्तयितव्योऽयम्'
इति निवार्यमाशोडमि वारंवारमपि कलिलेन समदकेतुना दन्तिनं प्रति

शनैः शनैरुदचलत् । गत्वार्चवञ्चितदृष्टिपातस्तल्लतामुल्मगहनान्तरेण
 लक्ष्मीपमास्फालयामास मनसि विस्फारिताभिमतप्रामरागवासनः
 कलितकान्तरलकोणया वामपाणिपल्लवप्रदेशिन्या स्थानस्थानसंस्पृष्टता-
 रतञ्जीमूर्च्छनामेकोनविंशतिगुणां दक्षिणकरेण व्रीणाम् । उच्चचारं च
 तारतममस्वास्तक्ष्णक्षोभितसकलजवनदेवतावृन्दमानन्दमुकुलितदृष्टि-
 भिर्गोलितनिजगीतसयैः सविस्मयमाकर्ष्यमानमभ्यर्णवर्तिषु तरुनिमु-
 खेषु वक्ष्योष्ठीमण्डलैः किंनरकुलैर्मन्दरालोडितजलराशिजलमिव स्पष्ट-
 भूर्छन्नागमकरचितं प्रभातकालग्रहचक्रमिव दार्ष्टिकप्रकाशसर्वस्वरविशेषं
 मल्लिखलमिव कलमविकलप्रामतानमतिशयितसुरतप्रगल्भकेरलीकण्ठ-
 मणितं रणितम् । आगतं च तच्छृण्वणोचरमाकर्णयन्नेकाग्रेण चेतसा
 स्वल्पमप्यकृतवारणः कर्णतालैः कपोलमदपरिमलकृष्टानामलिगणानां
 संवारणः श्रान्त इव सुप्त इव कीलितश्वगलितचैतन्य इव क्षणमा-
 क्कमिवत् । निस्पन्दसकलवयूवं च तं क्षितितलन्यस्तसरललयकर-
 मयास्तकवलमानद्वाञ्छवल्स्थूलविन्दुभिः संवद्विरनवरतमानन्दबाणैः
 पारितोषिकप्रदानाय कुम्भमौक्तिकप्रकरमिव सृजन्तमतिचिरमवलीक्य
 संजातसंदस्तक्ष्णमेव बध्वा परिकरं क्षिप्रतरपातिभिः पदक्षेपैरुपा-
 सर्पत् । दूरविततस्तम्भनिश्चलं च क्रमेण निजमिव प्रासादमतितुङ्ग-
 मप्युदमविकटेन दन्तसंक्रमेणाध्यारोहत् । आरूढमात्र इव च तत्र
 स द्विपः सपदि तां विमुच्य बलकीरवश्रवणजनितामानन्दनिद्रामुन्मु-
 दितलोचनश्चाल । तस्माच्छैलपरिसरादङ्कुशोऽङ्कुश इति श्रुत्वा च
 सूत्रं कुमार(?)ध्याहारमतिरभसधावितैः संभ्रमस्खलितगतिभिरस-
 र्वहस्ततर्जनैः प्राजनपाणिभिः परिकरवन्दैः पृष्ठतः कृतानुगमनो
 विम्वेगोर्ध्वनिसंध्यारागनिभकुम्भसिन्दूरपूरो पूरोच्छलत्तच्छायाशुभ्र

गुणसरित्कारेण वृष्ट्याद्वयेन घटिताभ्यर्णवर्तिजनकर्णरोगः, 'एष गच्छति' 'एष गच्छति' 'इतो गतः' 'इतो गतः' इति परस्परमुद-
स्तदक्षिणकरेण दर्शयता सशोकेन राजलोकेनावलोभ्यमानो अग्नित्थद-
र्शनमगात् ।

अन्धकर्णितकुमारहरणवृत्तान्तभयसंभ्रान्तानि चलत चलतेति सत्त्व-
रादिदृष्टथादृष्टसन्निकृष्टाश्ववाराणि गमनवेगश्रमश्वाससन्नपदातिसैन्यशू-
न्यीकृतपुरोभागानि दूरविच्छिन्नच्छन्नधारपक्षिस्वशक्तिकृतानुसरणानि
केशहस्तैरपि जयानिलप्रसारितकुसुममालैर्द्विरदसंयमनाय सज्जीकृतव-
स्त्रैरिव न घनपक्ष्मभिरपि प्रतिपन्नवर्त्मभिर्दूरोन्मुखैर्वनविभागावल्लो-
कनयैरिव चरणैरप्युमयतश्चलितपादकण्ठैरश्वपाशैर्बु निरर्गलं वल्ग-
मिर्धावमानैरिव प्रकटिताकृतीनि सत्त्वरार्घ्यसंसाधुगत्स्वरवरकुरङ्गाणि
वेगावधान्तः सर्वतः पर्वतोपकण्ठावासितान्यनीकनायकवृन्दानि ।
समरकेतुरपि तत्कालसंनिहितराजपुत्रपरिवृतः प्रजविनां वाजिनां
बलेन कवलयन्निव सपर्वतसरित्तट्यवटामटवीमितस्ततो दत्ततरलदृष्टिः
'इदमग्रतो धावति दानगन्धावकृष्टमलिपटलम्, इतः श्रूयते विप्रक-
र्षादनतिपटुघण्टारणितम्, इतः पूर्णशशिबिम्बमालाविडम्बीनि वन-
निम्नगावतारकर्मणे घटितपरिपाटीनि जलभृतानि पदमुद्रामण्डलानि,
एतन्मार्गतल्लुप्तस्वाशिसाधे विलग्नमभिनवमृणालतन्तुफलापकोमलमनि-
लाहतं घूर्णति कर्णचामरम्, इदमुभयतः प्रकीर्णमग्रकरपुष्करेण
धरति पर्यन्तवह्निपल्लवेभ्यस्तुहिनलवनिकरहारि श्रीकरबिन्दुजालकम्,
इति समासजगज्जगमनशंसिभिः पुरोयायिना सैनिकानामालापैः किय-
न्त्वपि भार्गमर्पिताश्वासः सकलमपि दिनमटन्ममवहत् । अस्ताच-
लतटामिलाषिणि च तिम्बदीधितौ वृत्ताभ्यभूषिताश्चतस्रैः प्रवर्तितौ

निरासग्रहणाय राजपुत्रैरेकत्र सुलभतृणकाष्ठसलिले शैलसिन्धुरोषसि
 क्षितिसकल्पयत् । अतिमात्रमल्पीभूतमूपात्मजपुनर्दर्शनाश्व प्रेर्यमा-
 नोऽपि वारंवारमवनिपतिमिरामहेण नाहारमग्रहीत् । गृहीतमावचि-
 न्तामौनश्च हृदसमाधिरस्य इव लक्ष्यमाणप्रतिक्षणक्षिततसायतश्वासपि-
 शुनितासमाधिर्देवतास्मरणयन्त्र्यां संध्यामत्यवाहयत् । तरुतलप्रसारिते
 च तुरगपृष्ठास्तरणचर्मणि निषण्णो विषण्णेनान्तरात्मना चिन्त-
 न्कनारसुद्दिश्य तानि तान्यविद्यानि कथंचिदपि वामनेककरूपाम-
 लकक्यामी त्रियामाग्रनयत् । उद्धृते च दिनपत्ने पूरुतात्प्रतिष्ठासुः
 अस्मिन् सेनावपदवर्गेण नास्ति गतिरग्रतस्तुरङ्गिणामिति निर्वर्तितो मन्त्र-
 नात्तत्रैव क्षणे गमनदक्षमखिलासु दिक्षु सर्वमात्मपदातिबलमवनिपा-
 लसूतोरन्वेष्टारमादिष्टवान् । आत्मनापि मार्गतस्मूलवतीं परिहृत्य-
 त्तभोजनादिकर्तव्यौ निवृत्तसकलप्रव्यापारेण क्षुत्पिपासापरिक्षीणव-
 शस्य परिवृतः प्रधानपुरुषवृन्देन पूच्छलादरेण सुहृदुदन्तं प्रत्येकम-
 न्मानादिनास्तमसिष्ठत् । अस्तपर्यस्तमण्डले च कमलबन्धौ बद्धनि-
 वेदः कथंचिद्वागत्य वसतिस्थानमधिकमस्तस्य चेत्तदधिन्तामयीमिव एक-
 लदत्तदाहवेदनावेगदुःसहां सहासन्नवनदीर्घिकां चक्रवाकमिथुनैर्विन्धी-
 यिनीमनयत् । ईषद्विकसितालोक एव च वासवककुभि वासरे विनि-
 मृत्य वसते पुनस्तदेव पादपमूलमगमत् । अन्वपालयच्च क्षितिपाकसूत्रो-
 र्गोवर्तनार्थमनुमार्गप्रधावितानापतिप्यतो हस्तिपकपुरुषान् ।

अथ मुहूर्त्तवशेषेऽहि दूरादेव विद्राणवदमान्, इवस्तमो निशि-
 तशिथिलालसपदान्, अलङ्कचंक्रमणखेदितेन मुष्माग्निव प्रीति-
 श्वेतायतामिरन्तरान्तरापरिसरसात्करुषिरामिः सतिरित्तसासाशितो-
 र्गोवर्तनार्थमनुमार्गप्रधावितानापतिप्यतो हस्तिपकपुरुषान् ।

दृष्ट्वा च दूतचेताः समीपायस्तानकृतप्रणामानेव पप्रच्छ—‘भद्राः,
किमाकुला यूयम् । आयाथ विभ्रम् । अचदद्भिरेव युष्माभिरनेन
दूरावनतपक्ष्मणा व्रीडाजडविलोकनेन मयस्वरक्षितगच्छाणां मया
लोचनप्रसवेनैवायैदित्तमदर्शनं द्विपत्य । तद्याप्यलीकाशया खलीकृतः
पृच्छामि किंचिद्दृष्टः कचिदरण्योद्देशे गच्छतस्तस्योच्छन्नमूर्तेर्दृग्गाध-
मस्य गतिमार्गः ।’ त एवमनुयुक्ताः समरकेतुना निःश्वस्य दीर्घ-
माश्रातमनसो मन्वुना प्रणम्य शनकैः सगद्गदं जगदुः—‘युवराज,
न केवलं गमनमार्गः ।’ सोऽपि दुष्टात्मा पापकर्मभिर्दृष्टोऽस्माभिः ।
केवलं यस्याभर्तनाशया तस्य पृष्ठे प्रभाविताः, स आन्नेवमद्भिरेव
दिनत्रयसुवसन्तः क्षुत्पिपासाकृतः परिक्षेशः, स आमीयः युवराजेन
योजयितार इति पुरा चिन्तितमस्माभिः, स नास्ति सकलमेदिनीच-
क्रचन्द्रसाः कुमारः । इत्यधिप्रायः वाष्पब्रह्मभानयोमुत्सः ससजुः ।
युवराजस्तु तत्रकापडकुलिशप्राप्तप्रसन्नप्रसन्नमप्यर्थं तेषां वचनमस्मा-
भिरितो नूरितः परमशोकैर्न भिद्यः, किमपि कथयिष्ये ।
श्रुतं श्रोतव्यम् । उपसंहरत आचार्यः । अतः परमशक्तः श्रोतु-

मसि' इत्युदीर्गवच्छाद्य च त्वरितमुत्तरीयवाससा सोत्तमाङ्गमङ्गम्,
 'हा सर्वगुणनिधे, हा नुषजनैकवल्लभ, हा प्रजाबन्धो, हा सम-
 स्तकलाकुशल कोसलेन्द्रकुलचन्द्र, हरिवाहन, कदा द्रष्टव्योऽसि'
 इति विलपन्नेव मीलितेक्षणः क्षणेनैव निकटोपविष्टस्य स्वज्ज्वा-
 ल्मिणो जगाम पर्यस्तविग्रहस्तिर्यगुत्सङ्गम् । अनन्तरे निरन्तरोदित-
 सदितस्वसंभेदमेदुरो दारयन्निव दयालुहृदयानि रोषोरन्ध्रमाचस्कन्द-
 यन्मणो राजवृन्दस्याकम्बः । तेन च प्रकाममार्तेन बान्धवजनेनेव
 सत्त्वरेणोपसृत्य श्रवणमूलमवबोधितः सघोरमुत्थाय विचिलितवि-
 लापश्चाल सिंहलाघिपसुतशिविरम् । अनुचरावलम्बितबाहुयुग-
 लश्च विगलद्भिरविरलैरश्रुपटलैरनवलोकितपथः कश्चिदाससाद श्व-
 नीयसदनम् ।

प्रविश्य च क्षितितलावस्थामितकुशास्तरणपर्यस्तदेहो निवारिताशेष-
 म्भ्रिजनासत्तिरविरतप्रवृत्तिभिः श्वसपवनैरिवाहतेन असरतानुपदमास्पदी-
 कृती दाहदहसेन संततचाप्यसलिलस्रज्जादामूष्मङ्कुरितमिव निःसंख्यतां
 गतं दुःखमारमुद्रहन्मानसेन क्षणं निषण्णः क्षणम्यसीनः क्षणं परावृत्त-
 मानो मनुजलोकावासविद्वेषेण द्वेषमवजन्तीं मंहीमपतदुपरि जङ्घाण्डम-
 दल्लसिहस्रघा हृदयमक्षीयमाणमेकक्षणेनायुः । पुनःपुनः साधिक्षेपमाको-
 ज्ञान(?) आतः, विधटितः ■ ते सुतग्रहदृष्टिपातः, गता वृथात्वमनि-
 लया नैमित्तिकादेशाः, क्षीणश्चक्रवर्तिलक्षणानामनुभावः, विसंवदित-
 दितं राजलक्ष्म्यादिगतलक्षणस्य मे भाम्यदोषेण येन भुवनत्रयल्लुप्त-
 विक्रमस्तस्मादपि करटिकीटादापदं प्राप्नोऽसि' इत्यादि विलपन्विलि-
 निद्राविद्राणदेहवृत्तिर्विस्मृतनिजज्ञातिपक्षः स कश्चमपि क्षणमन्यत् ।
 अन्तर्भावे च तत्कालमेव कालं कर्तुम् ।

अथ समन्ततः अदीपितकाष्ठमवगताशयेनैव अभातानेहसा प्रका-
शितमुदञ्चदर्थिश्चक्रवालं चित्ताचक्रमिव चण्डांशुमण्डलमवलोक्य संक-
लितशोकः सकलस(श)र्वरीजागरणस्त्रिचानुद्वाण्यचक्षुषः क्षोणिपाळा-
नाञ्जुहाव । निकटोपविष्टांश्च तानवनतमुखान्सदुःखमवलोक्य कञ्चि-
त्कामाचक्षाञ्चलिरुवाच—‘ओ सो भूमिपतयः, किमेवमुद्विग्नमानसस्त-
स्तिष्ठ । किं न कुरुष्व प्रस्तुतानि कार्याणि । कृतं भवद्भिः कुमारस्य
पुरुषकारोचितं यत्कर्तव्यम् । पृष्ठतः प्रतिष्ठमानैरनुसृतो दिनमशेषम् ।
अन्वेषितः प्रेषितपदातितमैस्तत्र तत्रादवीगहनेषु । प्रतीक्षितः क्षुत्पि-
पासापरिक्षीणकायैरेष्यतीत्याशया मार्गदेशोपविष्टैरहोरात्रत्रितयम् ।
अधुना तु किं कुरुष्व । निधनं प्रापित्वैव चः पौरुषावलिपोः मल्लवता
देवेन । दूरं गतोऽसौ । तदलमेतच्चिन्तया । कुरुष्व सर्वप्रसक्तलो-
कात् । अथैव कसलपुत्रः पुरस्कृत्य वात्स्यशक्तिमप्रयताधिकारि-
णाम् । अत्र यत्किञ्चिद्वर्जितं कुमारेण द्रव्यजातमाराधयत मुक्त्वा
छत्रपादपद्मद्वयं कोशलेन्द्रस्य । मुञ्चथ च सर्वात्मना मध्यपेक्षाम् ।
अहं हि प्रथमदर्शन एव देवेन भृत्यतां कुमारस्य नीतः । न तद्विरहि-
त्तेन मया क्षणमपीह स्यात्तव्यम् । न च प्रवर्तितेन प्रवेशादितः पदमपि
अस्तीति सन्तव्यम् । तदनुजानीत मां जीवितपरित्यागाय यावदद्यापि न
शृणोमि कुमारस्य चरमवार्ताम् । यावत्तैव चिस्त्वर्शनोत्कण्ठितो न मे
मार्गमवलोकान्तरगतं तमनुगच्छामि’ इत्युदीर्य त्रिन्तितचिताप्रवेशम-
श्रयोक्षेपसमकालमुत्थितेन व्योमविचरव्यापिना शिविरलोकाकन्दकलक-
लेन सूचितगतिक्रमः शैलनिगमापुलिनमुद्दिश्योदचलत् ।

अत्रान्तरे पुरुषेणानुगत्यमानः प्रविश्य दौवारिको हर्षो नाम हर्ष-
मश्रुदमवादीत्—‘कुमारः, कुरु ङष्टिदानेनानुग्रहम् । एष परितोषः

नासा कमलगुप्तसेनापतेरत्यन्तमाप्तो लेखहारकः कुमारहरिवाहनस्य
कुशलवार्तामावेदयति । श्रुत्वा चेदमाकसिकमतर्कितामृतपृष्टिकृत्तं
बले श्रुति विषटिताशेषशोकाभ्यकार पातालपङ्कादिवोन्मथम्, यत्क-
यवनदुर्दिनादिव निःसृतम्, कृतान्तमुखकुहरादिवाक्यम्, महाप-
रुकरकपालोदरादिवोच्छलितम्, तक्षकाशीविषवेगवेदनयेवोन्मुक्तम्,
प्रमिथ्यक्षोपलक्षिताकाशकालदिग्विभागमवगतास्मीयपरकीयपरिजनम-
त्प्रकोष्ठितासज्जवर्तिसुहृद्द्वन्द्ववर्गमेकद्वेलोत्तीर्णसर्वाङ्गसंज्वरमुद्गृह्यमात्मान-
मपि स्मरितव्यमयुगलो गुरुमिव स्वामिनमिवाध्यामिव जीवितप्रदमित्ये-
हैव तसिब सुषिरमवलोक्य तं पुरुषनाम्न्य संभाष्य चासनदानमवचनेन
'भद्रमुत्तम, भद्रमसदृशसौहार्दशालिनीलामृतमहोदधिः परमसुहृदः कल-
लगुप्तस्य' इत्यवोचत् ।

अथ ॥ तेन संभ्रमयता तस्य संभाषणेन कृतकृत्यमात्मानं मन्य-
मानोऽस्यवत्समुपसृत्य सत्वरकृतप्रणामः 'अथ भद्रं मच्चक्षुषा महामा-
गतेहारोऽयं दर्शनेन' इत्युदीर्योत्तरीयपटपञ्चमप्रान्तराग्र्यतं संयज्यमात्मानं
वक्षिणकरेणाग्रतो लेखमक्षिपत् ।

सिंहलेश्वरकन्योऽपि तं गृहीत्वा निरीक्ष्य च स्वयं तूष्णीमिव दृष्ट्वा
किमपि हृष्टचेताः सतर्जमर्पितं भवणस्य शृण्वतः सकलस्यापि राजकस्य
स्यद्वयार्थोचारायाः कामा स्वयमवाचयत् ।

पाठावसाने च तं पुरोलिखितहचिरलेखस्वस्तिकमावातगृहमिव मुह-
निरीक्ष्य सत्पृष्टं पशुकणिकाधूसरितवर्णं गुरुचरणयुगमिवावस्थान्य
शिरसि प्रकृष्टपुण्योदयासादितं यकापरसालंकाशमिव वेष्टयित्वा यत्किं
निकटवर्तिना कथ्यतामालोक्य कृते चकार । अतः स ह्येव भद्रमुत्त-
मस्य कपोलकोकः । परिशेषः, अतः कमलगुप्तस्य

कुतो वा मातः इति । सोऽजवीत्—पयं ज्ञापयामि । श्रूयताम् ।
 इतो वासरादतीतेऽहन्यपराहसमये नास्ति कुमार इति विरलविरलं
 प्रवृत्तायामनिष्टवार्तायामाकुलकुलेषु विशेषोपलम्भार्थमिलस्ततो घावस्तु
 सैनिकेषु शिरोजठरनिष्ठुराभिघातध्वनिधनेषु प्रबलीभवस्तु प्रतिके
 म्ब्रभाजनस्याकन्देषु सविधचारिचारणकरुणगीतोत्थापितप्रेक्षकचन्द्रपर-
 मनिवेदेषु मर्तुमुच्चलितेषु वेलावित्तकेषु हा कष्टशब्दोच्चारमुसन्नह
 वर्णग्रन्थीषु विरसतां संसारस्थितेः स्थानस्थानपिण्डितासु पिण्डितमण्ड-
 लीष्वप्रहततूर्येष्वनारब्धमङ्गलगीतिषु वनाय प्रस्थितेन स्थविरसामन्त-
 लोकेन श्लोकाष्टमिश्रैः पञ्चसुधारिभिः प्रारभ्यमाणेषु युवराज्यभि-
 र्भेकेषु संप्रान्तवण्टदृठनिरुध्यमाननिजदेहधारणोपेतदासदारके चित्त-
 भिसुखचलितचेष्टीपरित्यक्तमालामत्तकटुविलासकलितव्यासुदेवमर्ष-
 मापनिरपिषाण्यविशिष्टमण्डविणावधावद्रमककुलकृतोद्दामसमर्प-
 दुःखमय इवोद्वेगमय इव विषादमय इव वर्तमाने निवृत्तगीत-
 मृत्यादिसकलप्राक्तनव्यवहारे स्कन्धावारे सेनाधिपतिरात्मसदनाजिरो-
 पविष्टः पार्श्ववर्तिना प्रयत्नविनिवर्तितात्मशोकेन प्रथयसा प्रधानल्येकेन
 राजसूतोः साधयितुमनपायमस्तित्वमनेकचोपन्यस्ताभिरुपपत्तिभिर्मृन्दी-
 क्रिग्रमणजीवितपरित्यागादुद्गिरभोजुखो धरपितलनिहितनिश्चलोद्वाप-
 दष्टिरकसादिमं लेखमग्रतो दृष्टवान् । कस्यायमिति चिन्तयन् क्षण-
 माग्रमवलोक्य दृष्टेः स्वस्वमपि विद्वान् कुमारनामाक्षराणि जातसंक्षोभो
 गृहीत्यैवमुद्वेगावधार्य च प्रत्यभिज्ञात्प्राजपुत्रलिपिनिवृत्तापरप्रयुक्तिसं-
 ख्यः शिरसि कृत्वैनं शृण्वतः सकलस्थापि नरपतिचन्द्रस्य महर्षगङ्ग-
 द्रव्याः स्वयमवाचयत्—स्वस्ति । अटल्या महाराजपुत्रहरिवाहनः
 सुसली लौहित्यकूलाज्जाप्सिते विजयिनि निजस्कन्धावारे युवराज-

सप्तारवेतुः कमलगुप्तपुरःसरोऽथ राजपुत्रान्सप्तसादमादिशति—अत्रैव
 कतिचिदिनानि स्वातन्यम् । ताताग्न्योश्च वधा मदपहारवार्त्तं शुक्ति-
 पथं नायाति तथा प्रयतितन्यम् । इति सर्वविकलेत्यत्र सर्वतः सम-
 बलोक्य 'भद्राः, केनायमानीतः कुमारसत्को लेखः' इति प्रलेख-
 लेखहारकानमृच्छत् । यदा च तेषु 'प्रणयमाप्नीतः' इति कश्चिन्ना-
 ध्याय्ये यदा समुद्रतविसयः सभासत्तलविधैः सहालौच्य कर्त-
 व्यमद्वयकल्लवैः क्षितिपालसूतोः प्रतिलेखं स्वयमेवालिखत् । मह-
 र्गणितमतिष्ठापितं च तं निवेक्ष्य प्रत्ययगौमयोपलेप्तमुज्जी-
 भिकुसुवप्रकरवाग्धि प्राज्ञणवितर्दिकोत्सजे, यत्नः च तविवधमू-
 क्षित एव वृष्ण शिरसि करसंपुटमतिस्फुटोन्माराया गिरा सादरमण-
 प्रीत्—'ओ ओ मनुष्यलोकविहारिणो दिव्याः, विधायानुग्रहं शृणुत
 सपरिग्रहस्य मे विज्ञापना । येवकेनचिद्भरतकुलपक्षपातिना देवेन वा
 सौम्येन वा विधापरेण वान्येन वा दिव्यलोकेनिवासिना देवतावर-
 चार्यैश्च वा ब्रह्मगैर्भूतसूतैः सकलविधोपकारिणः कुम्भारहरिषश्च-
 रन्तिस्मदसंक्रितमेवानीय लेखमियमनुपमिस्तोऽयमेव वा नृपतिर्होतुः,
 स नृपोऽपि भूतक सकलस्यः साहाय्यकस्तितस्तफादौ वा प्रमस्तेतर्हि तो-
 य मदेयपाममवनवननदभरितासरो वा निवेदयस्वेतत्—कसिन्ना-
 लेखे लेखनिर्दिष्टा सप्तदशी, का विभागप्रसाः कुमारोऽधिपतिरिति, केन
 निर्दिष्टा सा त्रीणा वंशजतेः इमं च मणिपीठवस्त्राणि सप्तमसु रत्न-
 कण्डिकासप्तल्लेखम् इति कथयिष्यमुच्चारितवाम् । इत्येवमेव
 च विविधवस्त्राणि तन्निर्दिष्टास्तिसृषुर्वर्तिनः त्रिभिर्वर्ण-
 त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि
 त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि त्रिभिर्वर्णितानि

मया सुखं पश्यत एव तस्य तं लेखमादाय दूरव्याप्तविकटकोटिना
च चमुपुटेन श्रुत्येवान्तरिक्षमुदपतत् । सैन्यपतिरपि अतविषयः
सहान्तिकस्थेन पार्थिवसमाजेन 'कोऽयं शुक्रः, किमर्थमभ्यर्थमानन्तः
रमेव तरुशिसरादितः क्षिताववतीर्णः, किं निमित्तं न लेखोऽयमभ्युक्तः
गृहीतः, किं वाविलम्बितगतिरुदीचीमेव दिशमाश्रित्य प्रस्थितः, किं
प्रमोदितः शुक्र एवायमुत शुक्रव्याजेन कश्चिद्विव्यः' इति कृतानेक
विकल्पः स्थित्वाल्पमेव कालं तत्कालमनतिदूरस्थमेदीत्यन्तिके समा-
ह्वय सादरं मामवदत्—'मह प्ररितोष, गच्छ त्वमविलम्बितगति-
रिदानीमेव तमरण्योद्देशं यत्र युवराजसमरकेतुरय गृहीतवान्वासस्-
कण्ठगणितायाम् । गच्छ स्वस्वं समीक्षन्तर्विषयं हुदायशेकम् । तस्य
कोटिबाह्वेदस्य विषये दृष्टारिणमस्तु । कुसरेकुपयश्च पिल्लेखः । आकाश-
विशेषे विषयिकोऽसमकषाधिसमायं यथादृष्टमेतमप्यादितः प्रवृत्ति
समयनविषयकरं शुक्रव्यतिकरम् । अतिभक्तिमानसावनुपलब्धकुना-
शकुलवृत्तान्तो न जाने किं व्यवस्यति' इत्यभिधाय सहस्तेन लेखं
मे समुपनीतवान् । अहं ■ तत्क्षणमेव दृष्ट्वा समुत्थितः समुपस्थि-
तानुमुणशकुनिद्विगुणितोद्यमश्चन्द्रमण्डलप्रापकटितेन, वदस्यन्तुताम्
युष्मन्कोटीकदापोस्तुकेन पूर्वाप्रलोकितेमेव वर्त्मना विरुद्धाद्वीथं
विशेव भक्तिनिष्ठजनमुस्ताराध्यमवन्ध्यमसादस्य ते पादपङ्कजसूत्रमनु-
मासः' इत्युक्त्वा विरराम । समरकेतुस्समुपस्थितपस्मानन्दः प्रीतिनि-
ख्येन बहुधा सुचिरमवलोक्य दत्त्वा न सकीमलुण्ठं सकलमङ्गस्य
इमासीयक्षणपण्ये 'परितोष, गच्छ स्वकास्य । जायासितोऽसि
संकोतसमुद्रा । जोसतेमीमयणेनेति । ल्याह्वय । तं सेल्लहारकं विसर्ज्य
निर्वर्तितवानदेवतापुण्यः । पुनरुक्तं विवेकं यथा । प्रतीहारलोकेनः सख-

रमुपहृतरनुभूतदुःसहप्रमुविभोगदुःखशामतनुभिरवनीपतिभिरन्यैश्च प्रण-
 यिभिः प्रधानपुरुषैः सार्धमाहारविधिमन्वतिष्ठत् । उपस्पर्शनादि-
 कृत्यावसाने सर्वदा स्वकर्मावहितकर्मनिर्मिततार्णभन्दिरोदरास्तीर्ण-
 घ्यास्य शयनीयमपनीय च क्षणमात्रमुपलब्धनिद्रो द्राधीयसा रजनी-
 ब्रागारणेन जनितमज्जजाल्यभीषद्वलितनयनः क्षयननिकटे समुपविष्टं
 क्षम्यापालकं तं पूर्वमुपसन्निधीकृतं कुमारसत्कं लेखमयाचत । दौकि-
 त्तोत्थाय सत्खरेण तेन गृहीत्वा गृहीतार्थमपि पूर्वमपूर्वमिव सयत्नः
 भूद्रेष्टुं विस्तार्य च पुरस्तात्पीतिविस्तारितेन चक्षुषा पिवन्निबोपगूहः
 निव्रान्तः प्रवेशयन्निव पुनः पुनरवाचयत् । अकरोच्च चेतसि कुम्भ-
 रस लेखोऽयं स्वहस्तलिखित इति । लिपिप्रत्यभिज्ञानाच्चावदवगतं यच्च
 चायमयाप्यनधिगतगाढपाण्डिभि नूतने ताडीपत्रशकले निहितस्य-
 न्द्रधातुद्रवाक्षरो यथा चावचूर्णितः क्षोदीयसा स्वर्परेणुकणनिकरेण
 मन्त्रेण तथाऽपि दिव्यजनसंचारोचिते वनोद्देशे कृतस्थितिना कुम्भ-
 रेण लिखितः । किमर्थं पुनरिह स्थानमाल्पीकृतविशेषेण निर्विहस्य ।
 नूनमिष्टोऽहं सप्रसङ्गोऽस्य सन्ध्यास्य मकटितेषु निक्षिप्तवर्तिसु मान्द-
 मरादिषु चित्रेषु विमलसंशयो पूरदेक्षस्यमपि भाममुत्तरिष्यति । ज्ञा-
 तं च मरुतिदुर्विहङ्गये दीर्घकालमध्वनि क्लेशमतिमहान्तमासादयिष्य-
 त्विति शक्तिवधन्—अहो मूढतास्य । जानाति सेहनिर्मरा मदन्त-
 र्गच्छति । न चेदममगच्छति यदुत मत्परोक्षे कथञ्चित्प्रेष्ये न
 गृहे स्यात्सति । अत्रिदित्यस्य च मदश्चाशया समुद्रपर्यन्तां पर्यट-
 तवतीमिति मन्त्रमात्रासम्भवं विष्यति । किं वा ममैतेन त्रिभुवनेषु
 न तत्र न्यया समुद्रदिहेनपि शिबिरसंरक्षणाय वनभूम्याविह स्वातन्त्र्य-
 यति कुम्भरेण सह निर्गत्य ताम्रपत्रेण लिख्यमानि स्यान्नेत्यादि-

अप्रवासवार्ताश्रवणेविक्रवस्य विलपतो देवस्य मेघवाहनस्य मुखं दर्श-
यितव्यम्, आश्वासनं वा कर्तव्यम् । तत्किं वृथैवात्र स्थितेन ।
अजामि वैताड्यमनुसरन्नमुमेव गजगमनमार्गम् । अन्वेषयामि तदुपा-
न्तवर्तिषु ग्रामेषु नगरेष्वाश्रमपदेषु काननेष्वपरेषु च संभाष्यमानस-
द्वयस्थितिषु रम्यस्थानेषु कुमारमनुजिज्ञतामियोगस्य सततमन्विष्यतो
भविष्यत्यवश्यं मम कापि तद्गुप्तान्तोपलब्धिर्लब्धनिर्गमा निसर्गवि-
मलाम्यः कलाम्यः प्रमेव मृगलाञ्छनं छन्नमपि तमाविष्करिष्यति
विजृम्भमाणा दिम्मुखेषु सद्गुणख्यातिः । कथं पुनः प्रयातव्यम् । न
तावदनवधृतयातव्यदेशे दुरारोहशिखरिणि दुःस्वोत्तारसलिलासंख्यनि-
मगाब्धे वैताड्यवर्त्मनि सङ्कतनापरिकरस्य युज्यते ममनम् । नापि
निरुपविश्यामिभक्तौ कुमारमनुगन्तुमुत्सुके सर्वत्र एव सज्जलोके कति-
पयासपुरुषकृतसहायकेन शक्यते तदकर्तुं तदसंस्थाप्य परिजनवर्ज-
मृच्छद्य बन्धुवर्गमेकाकिना निक्षीये प्रस्थातव्यमित्यर्थादुपागतमिति
विहितसंकरूपस्तल्पममुञ्चत् । अकरोच्च तत्रैव दिवसे यात्राबुद्धिम् ।
अथावबुद्धतदभिप्रायः प्रयाणशुद्धिमिव प्रष्टुमुपसर्प परिणतज्योतिष-
भनुषारदीधितिमस्तमयरागः प्रस्थानवन्दनमालाकिशलयानीव गृहीतुम-
न्वनीतलादभ्रशिखरेषु शाखिनामारुह्युरारोहपच्छेदाः । शुभेकरालवस-
वर्णपरेव विस्तारितामि कदकोलाहकानि शङ्कुनिकुलानि तल्लूलाय-
कोटरेण्वुषुः । उपवनसंजिर्लभशुद्ध्यर्थमनेकशौ दृष्टसलिलाकृष्टिसामर्थ्य-
मपराभ्यो धे जलकटाहे तपनमण्डलपटीताम्रभाजते निचिक्षेप क्षपा-
रम्भः । संध्यारागरक्तान्शुकधारिण्यो विलसिन्य इव गगनमरकतस्मा-
कसंचारितसतारकृतमिसदधिलवोन्मिध्रुवापलवाः परस्परं संजग्मिरे
ककुमः । उत्तरासङ्गशोभि सस्त्ययनमिव कर्तुमुज्जमाम । ज्योति संस-

विमण्डलं कमेण चातिशान्ते प्रदोषसमये समुद्रासितपौरस्त्यनमसि
 मन्दमन्दमुद्गिष्यमाने सौधांशवे महसि शशिकरप्रभासंवलिततिमिराहु
 तत्कालविकसितसकैरवेन्दीवरवनाभिररण्यसरसीभिः स्पर्धमानासु दिक्षु
 निषट्टितान्तरालतिमिरस्तंभानिषु विच्छिन्नमत्तमा प्रतीयमानेषु तत्सु तत्-
 क्तवस्तीर्णपर्षशयने शयाने निर्भरं राजपुत्रान्वेषणकान्तवपुषि पृतना-
 न्वास्तिश्लोके निभृतसकलसत्वे सर्वतः शान्तसैनिकप्रचारमुखसंचारवि-
 क्षिप्ते निष्कम इव संलक्ष्यमाणे सैन्यसैनिकेशो समरकेतुर्विस्फूर्जितनि-
 श्वात्प्रसेवात्सतराजलोकः प्रस्थाप्य तत्कालसंमिहितमाप्तपरिचारकृत्तं
 निधित्व निजैव प्रश्नमा प्रस्थानसमुचितं शुषिदुर्गतशुष्कम् निवृत्ति-
 त्तमस्यप्रसितदुकूलयुगलो विक्रमालतीवामरचितशेसरः कर्पूरसंश्लेष-
 संभृतामोदेन संपाद्य सद्यःस्नापितार्चितकुलदेवतार्चाचर्चावशिष्टेन चन्द-
 नद्रवेणादृभीचन्द्रलेखालावण्वालापिनि खललटफलके तिलकमुद्रासित-
 शोभनीलकिरणनिकुम्भवद्वितामिः प्रस्थानमङ्गलविधावायुभागारदेवता-
 विस्मृतिरक्तदेवदूरीकन्दलैरिवावकीर्णमादाय विषदापकसंचरणसेतुगतीं
 सत्यमतिगुरुसङ्गमाखेदितेनेव इवन्दमानेव तत्कालं वक्षिष्येन शुष्क-
 ण्येन न्यक्षितारब्धकार्यसिद्धिराविजयार्थपर्वतादम्यमसितकुमारान्वेकके
 वैभववपुःश्रमं दिशं प्रशुद्धचक्षुः । परमपल्लवोष्णमसमकालमुत्पितेन
 च सप्तमत्तं दिङ्मत्तसुणि सारमधुरेणैकतो यामशङ्करशितेनान्यतो
 चन्द्रावलोपितेन जनितादृशः शुक्लपङ्कपाङ्कुरं पूर्णकुम्भमिव वन्यमति-
 कलसम् । कुलपङ्कपस्यितं कन्दलान्तरुहिकरविन्ममविलम्बितमसिद्धि-
 समनप्रक्षिप्तचक्षुः । अमुकमिव वीर्यशाली च तत्कालप्रसूतेन । कुली-
 नसिन्धुपवनेन सुतोः कः कश्चिन्मसिद्धिपुण्यसंश्लेषेन सौम्यगतिनामि सत्त्व-
 र्वाचस्पतिः । मतिमान्मतिमान्मतिमान्मतिमान् । पदं दिशं मतिमान्मतिमान्

वर्णैः सैवैरिष्य प्रथमशकुनैः पदे पदे दक्षनिर्वृतिः शर्वरीमनयत् ।
 सञ्जते च स्थष्टिताष्टदिक्षुसदृशशतमयूखे पृष्ठतोऽन्वेष्टुमाफन्तमाल-
 नोऽमिलवित्तस्य प्रत्यहभूतमभ्यूहमानो मूपतिसमूहमपहाय तमनेकप-
 थिकलोकग्रहतमुत्पाशुलं मार्गसपरेण पतितशीर्णतरुपर्णमिक्त्रा ~~प्रसिद्धे~~
~~काले~~ सारधर्मना प्रयत्ननिवृत्तपदपद्धतिः प्रसस्ये । लङ्घितानेकसमविषम-
 मूर्धरधराविभागलब्धश्रमश्च तिरश्चीनललितरविविम्बशेखरेण विश्राम-
 र्थमन्यर्थित इव नतेन किञ्चिन्मध्याह्नसमयेनैकज पत्रलतागुल्मगुणिले
 निपुलसान्द्रच्छायाशालिनि सानुमल्लखे स्थितिमकरोत् ।

अतिवाहितकृमश्च ध्वञ्चित्कलमुत्थाय गत्वा गिरिनदीस्रोतसि
 स्नात्वा कृत्वा च देवतावेनादिकं क्रियाकलापमल्पप्रवसासादितानि
 स्वादुपुरमाणि प्रवृत्तकालान्ध्रवेचनहर । जीसनीहरशिशिरमिश्र-
 कषायः शीतलः सदाहृतमधुपसितः सायाहि । कुलसंध्यव्ययकः प्रमिश्य
 कस्यगुह्यं सुषुप्तिम् । क्षपावसाने च क्षपितनिद्रः क्षपदारवैरुत्थाय
 शयनादुद्गीतशस्त्रस्तमेव मार्गमतिदुर्गमनुसरन् रसातलगन्भीरमीरुगङ्गरया
 समरभूम्येव साहसरहितजनदुःप्रवेशया सि(शि)थिलमूलदुर्बलजटा-
 लकैः परस्परवकाशमिव दातुमप्रसारितशास्त्रामण्डलैस्वारकानिकुलम्भेभिव
 कुसुमस्तवकतां मेतुमम्बराग्रलम्भैः सरलसर्जार्जुनकरज्जशाकशङ्खमीर-
 वादिवैरकास्तादिमकरोदयास्तमयदर्शनया दुस्वतारसुज्जटामिस्तकोटिजपा-
 ण्डलस्त्रलनबहुमुलप्रवृत्तमुखरश्रोतोऽजलाभिरनतिनिविडगिर्गुण्डीलता-
 गुल्ममुपिलीकृत्पेठवाङ्मुखाबहुलविच्छिन्नान्तरालपुलिनामिरुच्छलरक्ष-
 लज्वलनिखननहलनिवहकाङ्क्षलक्ष्मीलोहलाभिः शैलनिजगामिर्निशी-
 ताभिरालम्ब यनान्तरालसर्पिर्भित्ताप्रबुमुलेर्मल्लिरिव दिक्षुसेषु मुसं-
 ताद्रिकुहकुम्भैः काङ्क्षलक्ष्मिभिः सृष्टितापवत्सुनिर्गतमितजनसंवातया

शुक्लनादतिरेकनिर्विकल्पविरामिनिषादलोकावधिनिर्दयद्विजातिमि-
 र्दित्रानिशमविश्रान्तनिनादैरापानकमर्दलैर्दूरादेव सूच्यमानसंनिवेशामिः
 प्रतिचुल्लिप्यमानशुलीकृतानेकधापदपिशिताभिः प्रतिनिकुल्लमाकर्ण्य-
 मानबन्दीजनाक्रन्दामिः प्रतिवसति विभज्यमानतस्कराद्वतस्वापतेयामिः
 प्रतिद्विभ्रमपदिश्यमानमृगमोहकारिकरुणगीताभिः प्रतिजलाशयमासी-
 न्नादिशइत्यैववर्ताभिः प्रतिदिवसमन्विष्यमाणचण्डिकोपहारपुरुषाभिर्धु-
 तचिप्यभनुषा निभृतमुच्चारितचण्डिकास्तोत्रदण्डकेन सर्वतः प्रहितम-
 यत्तरलहृदिना त्रयीभक्तेनेव गाढाञ्चितहिरण्यगर्भकेशवेशेन देशिकजनेन
 लघुतरोल्लङ्घ्यमानपरिसराभिः 'एत एत शीघ्रम् । इत इतो निरुन्ध्य-
 मध्वानम् । अस्य हस्ते प्रभूतमृगयम् । अयमुत्पथेन पलायितुकामः'
 इत्यनवरतमुच्चारयता पल्लवशुकसमूहेन मुखरिताङ्गणवृक्षशास्त्राभिरधर्मन-
 ग्दीभिरिव कृतयुगमयाद्गृहीतवनवासाभिः शबरपल्लीभिरध्यासितवि-
 पूषावर्ततेद्रेक्षया, कचिद्वावदहनाच्छिष्टवंसीवनश्रूयमाणध्रुवणनिधुरण्वा-
 त्कस्य, कचिद्वकुण्ठकण्ठीरवारावचकितसारस्त्रलेचनांशुशारया, कचि-
 त्तरुतलसीनक्षत्रीविरच्यमानकरिकुम्भमुक्ताभिः श्वत्सुशुभाफलमास-
 म्वसा, कचिदधःसुप्तद्विजगरनिःश्वासनर्तितमहातरुस्तम्बया, कचिदुद-
 ष्णकणिकलागणिकशोच्यमानाकालदलितनित्यन्दसारमेयवृन्दया, कचि-
 त्स्नानारनिर्गतवनेचरान्विष्यमाणफलमूलकन्दया, कचिच्छेकशास्त्रासृगा-
 निजलाशेषपक्षिकविष्णुल्लोष्टवृष्टिहासिताटविकवर्गया, कचिच्चर्मल-
 वचनमन्त्रनुबध्यमानमार्गणप्रहितमर्मद्वीपिमार्गं सत्पराधवध्वेव प्रिया-
 लघनसफलीमूलकपातनिलम्ब-वीरपुरुषतृण्येव गौरस्वराच्छमल्लशर-
 भेचितया जठरज्ज्वर्णानेकदिन्यैषधिसमूहया विज्याभीतां गणैराकान्तया
 राज्यकरीषायाः प्रादुर्भाव-निर्दिष्टाः प्रकृत्यः

विहारविनिर्गतेन मार्गवर्तिना प्राञ्ज्योतिषेश्वरानुजेन मिश्रधरनाम्ना
समदृश्यत । परिवारविरहाच्च 'कोऽयम्' इति मुहूर्तमात्रं कृतविम-
र्शेन प्रत्यभिज्ञाय विहितप्रणामेन 'युवराज, किंनिमित्तमेवमेकाकिन्वा
समागत्य नित्यमसदाचारवनचरप्रचारकलुषा विगतकल्मषा कृतेष्व-
स्मद्भूमिः । अपि कुशली कुमारः' इति ससाध्वसेन पृष्टः समरवेष्ट-
रूपविशय विविक्तदेशे हरिवाहनस्य हस्तिनापहरणमात्मनश्च वैता-
ल्यमूधरगमनमादितः प्रभृति सप्रपञ्चमाचचक्षे । श्रुताकस्मिकस्वामि-
दुर्जातजातव्यथेन च स्थित्वा मुहूर्तमवनताननेन तेनोत्थाप्य नीतो
निजनिवासमादरेण गृहानीतहरिवाहनपादार्धपूजानिविशेषां सपर्या-
मन्वभूत् । प्रभाते च तं कृतगतिभक्तिमन्मनुष्यपतिभिरनेकधा संबोध्य
विनिवर्त्य च सुहृन् कृतानुवृत्तमनप्रेक्षिततदुपनीतसहायः पुनरनेक-
जनेन च क्रमेण प्रतिदिवसस्तपिष्ठतप्रयाणस्य करिकलभकस्येव दूरपा-
त्तिभिः पदैरध्वनि सर्पतो यावकरस्येव वारं वारं लङ्घितमहेलाधरस्य
मारुतेरिव क्रमेणोत्तीर्णदुरवतारसिन्धोः, कदाचिदभ्याहितादमेरिव
शुष्कपादपारपारण्याश्रयिणः, कदाचिदुत्तमप्रकृतेरिव महाजनपदानुसा-
रिणः, कदाचिन्मुनेरिव फलमूलकन्दकल्पिताभ्यवहारस्य, कदाचि-
दम्भस्येव संकल्पमात्रोपनतदिन्याहासस्य, कदाचिदद्रेरिव शीतलैः
प्रसन्नप्रभारिभिः सन्धौतपादस्य, कदाचिदिष्टदेवतस्येव दर्शनानुरक्त-
जनेन संपन्नसमाज्ञासमस्तुष्टिदिव्यसामानचित्रप्रसादस्य, कदाचि-
त्प्रेतसाधकस्येव नक्तचराध्यासितासु मूर्तिषु कुशासंस्तरणात्तनुचितान-
लंकुर्वाणस्य, कदाचिद्विपक्षमीतभिलषतेरिव प्राकृतजन्तुरारोहान्पल्लव-
ज्ञानविह्वलानस्य, सुहृद्दार्तोपलब्धये च मार्गवर्तिषु ग्रामेषु वृद्धार्थलो-
कानुपसर्पतो बृहत्सु नगरेषु विचतुरस्रगृहानि यात्राभक्तमाचरतः शब्द-

रक्षीषु रणपराजयप्रतिपत्तदास्वान्दस्युसेनापतीनितस्ततः प्रेषयतस्तापे-
 साश्रमपदेषु पृष्टनिमित्तकुलपतिप्रेरितस्य पुरः पुरो गच्छतः शीघ्रतर-
 कक्षितानेकसुन्दरार्यजनपदस्य श्रुतिपरिचितेषु च भ्रान्तदेशेषु विकृत-
 माधावेपसविशेषजनितकौतुकान्, कचिदेकचरणान्, कचिदध्वानान्,
 कचित्करभकन्धरोदम्भीवान्, कचिल्लोमल्लससकलावयवदर्शनान्मानुषस-
 मूहानीधमाजस्य बालचन्दनवृक्षसण्डस्येवाध्वगमितमार्गसदृस्य शिशिर-
 क्षुब्धवेदक्षिण्येभ्यनाप्तदिनकृत इव प्रवर्धमानेन तेजसा प्रतिदिवसमुच्छ-
 रितुमग्राकान्तः क्रमेण भासाः पततिजग्मुः ।

अथास्ति पश्चिमेन्द्रांपवशैलमनतिदूरवर्ती वैतावपर्वतस्य शिख-
 रैश्चक्षुष्यसर्वितान्तरिक्षो वितान्तविततावकाशः शिरसि खिग्धहरितामिः
 सुवैत एवान्वकारितो वनलेखामिरनुमेसलं सिद्धायतनमण्डलेषु सिद्ध-
 मिथुनैः सततारब्धमङ्गलगीतिरगावसलिलेन शितविशालवाल्कापुलि-
 ङ्गसलिलान् सम्राधिसुस्तसाधनाय सनिधानाश्रमनिकासिभिस्तापसैः स्थान-
 त्तिष्ठतिष्ठिधाममिश्रिलवेदिकेत भिदक्षसिन्धुस्रोतस्य परिगतः शम्भो-
 ऽविश्रान्तनिर्झरनिनादो नित्यमुदिततृत्वनमयूररुतमुसरितामंशकम्बु-
 यशामन्दिरच्छमसुन्दरानेकसानुरेकशृङ्गो नाम शिखरी ।

तस्य सर्वदा कुसुमफलसमृद्धशशिनि शिखरपृष्ठे प्रसृतः समरके-
 नुरेहदा निदायसम्यै महाभोगपरिसरमविरतास्फालिततरङ्गतन्नि-
 लातिष्ठालमुपस्थेय मण्डसीकरासारसिक्तकुम्भा वनद्विरदयूयेनेव लम्बो-
 यन्तसुदीर्घेन मकरा कृत एव सूच्यमानं निरन्तरामितरुणकुम्भालीङ्ग-
 म्भक्तकलारोचनसिभिर्वर्णसमालम्बितम् । इत्यतलोष्ठासिताभिरुल्लसन्मू-
 लोत्तरवदुत्तसुभिः शिखरवेससिर्ध्वजकण्ठांस्तान्भिरिमकलमकरक-
 ण्ठिभिर्गुण्ठान्भिराभिरिभक्तुमग्राकान्तः क्रमेण भासाः पततिजग्मुः ।

सिद्धायमणिश्चापदत्तकुलामिरम्बुगर्मनिर्भरनिमृताग्रमण्डलीविभ्रसामिर्वत-
 राणिमिरन्वकारितवा मुजङ्गराजमुख्येव मथनायासमण्डलीमृतयात्र-
 लिहशिखरोपश्लथया पाल्या परितः परिक्षिप्तमर्णःपूर्वमालयालमिव
 त्रिलोकीलतायाः कान्तिसंततितिरोहितान्तरालं नाभिमण्डलमिव
 विलासरोप्यदर्पणमिव दिशां प्रतिबिम्बमिवाम्बरतलस्य लीला-
 दुकूलवितानमिव फणीन्द्रस्याट्टहासमिव पातालव्यम्बकस्य निःसरणव-
 र्त्मेव बलिकीर्तिकलापस्य रसातलप्रवेशद्वारमिव मन्दाकिनीप्रवाहस्य
 शेषादिफणाचक्रवालधुतिजालमिवोच्छलितं विधुतुदग्रासभयादिन्दुच-
 न्द्रिकापटलमिव गलितं प्रलयदिवसकरोष्मणाकाशमिव सुतमदग्राभ्र-
 हन्सपर्वण शरदभ्रवृन्दमिव द्युतं नैमग्नफणियोमदुःखेहदित्तिहिमाचली-
 मुजलमिव कर्मलितकमलमण्डलस्यप्रति- चालीमृतमवसरासकं लला-
 तस्य सौम्यनीलमण्डलमिविभिरिव केरलीदशनकिरणैरिव लाटीकटाक्ष-
 च्छयमिरिव निर्मितं सर्वतश्च सोपानकमरचिताभिराभोगविजितैः
 पयोविभिरुपायतप्रहिताभिरिव तरङ्गमालामिरिन्द्रनीलशिलाश्रेणिभिरव-
 नद्धस्य रोधसो विसारिणा प्रभावितानेन हरितायमानं सशैवलमिव
 स्रपद्मिनीदलमिव तीरवारिबिभ्राणमदभ्रविस्तरतिरस्कृतेन सैवाभिधि-
 तमिव समग्रमहन्नकपरिवृतेन वियत्ता प्रतिभाव्यमदेलेन सर्वस्मिन्
 कृत्स्नमुपवेशे प्रत्यग्रमल्लकलपाटलेपान्तत्तसंप्लवप्रतिविम्बैर्विमलम्यमान-
 मुग्रमीनमस्य प्रतिकूलनच्छलेन च कंचित्पवनतरलिततरङ्गसङ्गमज्वरैः
 पूगतरुभिस्तारन्महामुजङ्गमिव कचिदत्ययतैस्तालनिटपिमिः कुतूहलान्मृ-
 त्प्रमाणयान्श्रीर्यमांगमिव समदजलकरिभिनादमीषणाभिरनेकराजहंसस-
 र्गशरणीयाभिश्चतुर्दिशमशेषजलधिविजिगीषया प्रस्थिताभिर्वरूथिनी-
 मिरिव कीचिभिर्वाचापलितमुवचमम्बर्णवर्तिवैताक्यपर्वतावतीर्णानामने-

कथं प्रारब्धजलकेलिविभ्रमाणामुभयश्रेणिविधाधरेन्द्रसुन्दरीणामनणु-
 मेखलादामरमणीयैः फणिराजनद्धमध्यमम्भोचिमथनजातमदमुपहसितु-
 मिव मन्दरमुन्नतिशालिभिर्नितम्बमण्डलैरतिस्फालमास्फालितमुत्थाननलि-
 नीपलाशपर्यङ्कोपविष्टहंसैरमन्दमधुविन्दुचन्द्रकितवारिभिरपारपरिमला-
 मञ्जिताभिः सरभसमापतन्तीभिरलिमालाभिर्मुखरितैः समन्तादुन्निद्रहे-
 मारविन्दवनैर्विराजितं प्रत्युषायमाणं पद्मरागरक्तोत्पलस्रग्धैः संध्याय-
 म्भोजसुन्दविह्वलतापवनैः प्रदोषायमाणमिन्द्रनीलेन्दीवरगहनैश्चन्द्रो-
 दयमायमानमिन्दुकान्तकुमुदाकरैरामुक्ताद्दहासमिव पाण्डुफेनपिण्डैरारब्ध-
 स्फोटनमिव प्रतिवेलास्फालितशिलातलोर्मिदण्डैः कृतकटाक्षक्षेपमिव
 विवर्तनोत्थानतिमिगणैरुपकान्तताण्डवमिव पवनाहतोद्दण्डवानीरवनैरि-
 तस्ततो नमस्तलादवतरतामानतपक्षपुटकण्ठनालानां जलचरपतत्रिमण्ड-
 लानां हेलानिपातजन्मना जर्जरवेण मुसरितोद्देशमाराधनोद्यतविधाध-
 रमुन्नितहृदयतया वैताल्यमधिवसन्तीनां विद्यादेवतानामनवरतमापत-
 त्तिर्विह्वलैर्विहितानेकवृत्तान्तम् । तथा हि—कचिद्वरणमहिषीफणीन्द्र-
 सीतारविन्दवात्तम्, कचिच्चक्रायुधानरुद्धकृतकीटाजलमपातम्, कचिन्म-
 द्यमानसीसिंहचपेटास्फालितघनघटम्, कचिदच्युतातुरगखुरनाशवाचा-
 दितशिलातटम्, कचिन्मानसीहंसजगधमुग्धमृणालम्, कचिद्वज्राकुशी-
 कुञ्जरकुम्भासिन्दूररञ्जितोर्मिजालम्, सौमित्रिचरितमिव विस्तारितोर्मि-
 लामशोभम्, विलासिनीगमनमिव कलहंसकलापकृतसोभम्, कुलाच-
 लमिव केसरिमहापद्मैषिच्छिन्नपित्तगगनमिव मकरमिथुनाध्यासि-
 तम्, दिनकरमिवानेकपद्मस्थचक्राकन्धमुखरिताम्बरम्, रणाङ्गणशि-
 लोत्कटशसरिवलाकाण्डककरम्, मधुकललचित्तमपि नमदुस्तलचितम्,
 शिवभाजितसपि जगत्कैतवभाजितम्, मित्रैरुत्तराङ्गणमभिरुपगम्, शङ्ख-

निधानमपि स्वैर्योपितम्, गम्भीर्येण सत्त्वबहुलतया प्रसादवत्त्वेन
विशालतागुणेन सेव्यतया च न केवलं विबुधानाम्, बुधानामपि
मानसमधःकुर्वाणमतिरमणीयमानन्दकारि दृष्टेरदृष्टपाराभिधानं सरो
दृष्टवान् ।

अभ्येर्भृशमपि गाढमानकूले कालुष्यं कलयति यत्र जातु नाम्भः ।
जात्यैवापहतमलैः फलैरसक्तं संसक्तं तदकतकद्वमावलीनाम् ॥

तच्च त्रिमुचनैकसारभूतं सरः सरभसप्रसारिभिर्दृष्टिपादैर्निरन्तरस्फुटि-
तकैरवाकरमिव कुर्वन्नपूर्वविस्मयाकुलीकृतमानसः सिंहलेन्द्रसुनुर्मनसि
कृतवान्—अहो, दृष्टव्यतामुपेतः संसारः, सारतां गतो जीवलोकः,
लोकोत्तरं फलमवाप्तमुत्साहतलुणा, प्रकर्षो लब्धः परिपाकस्व शुभक-
र्मणा, पर्यन्तप्रकर्षभूमिरधिष्ठिता कृतार्थमावस्य जन्मना, कोटिरध्यासिता
पुण्यभागित्वस्य, लोचनसुखा दृष्टः समस्तरमणीयानां सीमा विली-
यिता कीदृक्प्रियायिनस्त्ववधिर्वीक्षितः, विस्मयनीयानामन्तःसाक्षात्कृत-
महुतात्मानामास्पदम्, आसादितं महिम्नामायतनम्, अधिगतमगाधा-
नामधिष्ठानम् । अहो, काष्ठाधिरूढधधलिभो जलप्राग्मारस्य प्रसादातिश-
यचित्रम् । यतो यतो दृष्टिरभिप्लवति ततस्तत्तन्निद्रिकामप्रमिव हिमान्म-
यमिव सुषामयमिव धरातलमालोकयति । किमेव तिविरगुहा तत्त्वज्ञानं
विलीनेन वैतालकशिखरिणा निस्सारितो रजतोषलजलजम्बाहः । किं
बाहिल्ललाविषदूषणभवादिहानीय मलयद्विणा विनिहितो रसद्रवोद्य-
म्दनानाम् । आहोसिदमृतमनोद्यमदेवासुरस्नासादत्र निक्षिप्तः क्षीर-
सिन्धुनासहः सुधाकोशः । कष्टं च कृतमिदं यदुपस्थिते मयनोपश्रुत्वे
परिजातमृगलक्ष्मलक्ष्मीप्रभृतीनि रत्नानि अन्यत्र न स्सपितामि । यदि
पुनः प्रथममेवास्मापयिष्यंस्तदा नैकस्य मन्दरशतानामपि न गोचरे-

अग्निष्वादिदं च हेमारविन्दसहससुन्दरमपहाय हिरण्यगर्भैरुपपञ्चजाहि-
 शोकरं दामोदरवपुः किमर्थमाश्रितं श्रिया । केन वा कारणेन समप्र-
 चरशुणोपेते सत्यस्मिन्पलितपाण्डुकलस्रङ्गमण्डलो अलविजगत्प्रपीति-
 लकमूतया जडुकन्यया वृतः पतिः । व्यक्तमिदमिदानीतनम् । अन्वष्ट
 प्रहयोत्पन्नेऽस्मिन्कथं नाम मानससरः सरोराजशब्दमासादयेत् । कथं
 वा महत्त्वप्रसिद्धिमुदधिः । मन्ये चास्व महिमानमालोक्य प्रजातम-
 न्तरा बडवामलच्छलेनान्तःसंतापमुद्रहन्तो भुवः प्रान्तेषु प्रतिवसन्ति
 लक्ष्म्यः इत्यादि चिन्तयन्नेव समुपजातमञ्जनाभिजायः कूलासन्नवर्तिनि
 विस्तीर्णे तरुणपल्लवान्तरिततरणित्विधि समुन्मिषताम्रसुमके मकरन्द-
 पुनपरवशालिनीशालिनि विशालमुक्ताशिलापट्टसनाथमध्ये साधवीलता-
 स्रग्विनि निधाय मण्डलाग्रमग्रविशपल्लवप्रासविशदकप्यनां जलदेवता-
 तपुस्मिनादवर्जरे सञ्चरन्तानां ओजहारिमिः कोलाहलैरभ्यर्षित इवा-
 क्षरित इव कृतस्मागत इव अलाभिमुखमुष्णचाल । सरमसोल्लासितत-
 त्तमुनेन न सरसाचरणयोरुत्सृज्यमानार्धभल इव जङ्गयोर्विजान्यमान
 इव कक्षसि परिष्वज्यमान इव तोयदर्शनोपजातौलुकमयेव समकक्षक-
 त्रतीर्ण्या पुरः पुरो गच्छन्त्या निजक्षरिच्छमयया निवेद्यमानमार्ग
 इवाम्बन्तरं विवेक्ष । तत्र च तिरोभूतदर्शनैः प्रस्तुतपरिहासविलासै-
 र्जलदेवतासमूहेरमुद्राकारदर्शनोल्लासितावदातच्छविभिरच्छन्दत-
 त्तमलक्ष्मिभिरिव हृदिभिराह्वयमानः स्नानमकरोत् । ध्वरगताशेषाश्चक-
 यन्तः साकल्यसंमलपरिवल्लङ्घयन्तिः स्यर्जककसेन सरसा संपन्नमार्ग-
 निन्दगीलच्छकामिरिव अक्षरिताकिरितीकाभिरालुकीकियमानः को-
 ष्णज इव निषेधककक्षिणीशङ्कानि, कक्षिरिवापिजत सङ्घट्ट-
 वीर्यमोदम्, हस्तुरिव कोनकपुष्पपुष्पलोदगर्भमिदमथकिदम्

कल्पि, प्रक्षेप इव विषयमशान्तिमिधुनानि, राजहंस इवोल्लसत्तहरीप-
रम्पराप्रेर्यमाणमूर्तिरुत्तार । शीतोद्गतपुलकजालकानुकारेण सर्वाङ्गस-
ज्जिना कनकराजीवरेणुकणनिकरेणान्तःप्रविष्टदिनकरातपकणिकाकलापे-
नेव निःपतता विराजमानो नीलकुटिलमन्तर्जलपाननिर्वापितस्य यन्त्र-
पङ्केरुर्ध्वमुल्लसितं धूमशिखाकलापमिव केशभारं वामकरकमलेन वि-
लीकुर्वाणो विललितकचान्तःपातिनीधिरनवरतममलोद्बिन्दुसंततिभिः
मत्सुरसमपलप्यमानमुक्ताकलापः कूल एव मुहूर्तमात्रं स्थित्वा तस्य
साधवीमन्दिरस्योदरालंकारभूते नभःपातमूर्छानित्यन्दमन्दाकिनीस्रोत-
स्त्वपि मुक्ताशिलातले तत्क्षणेऽद्वैतमलमौक्तिकावदातजललवावलीक-
ञ्चित्तैस्तरणितुरगातुरपुयमस्रपिद्धैराकाशशकलैरिव सतारकैरतिश्रमले-
दधमिकाङ्कितकुन्तलीस्तवमण्डलाभोगविहन्निभित्तन्मीकृतैः प्रुटिकीप-
ल्यशार्ङ्गान्तरमाच्छादिते द्वितीय इव सरसि शिरोभागनिहितपिण्डीक-
वञ्जरीयाशुकः शनैर्कन्यवीदत् ।

अथ पल्लवान्तरालपातिभिरुद्धेलितारविन्दिनीदलकलापैरुल्लसिताम्बु-
हपरागराशिभिरुत्सङ्गिततरङ्गशिखरशीकरासौरैः सरलीकृतसारसकेङ्कार-
विरुतिभिः सौरमाहृतममरीनिकरसङ्कारमचोह्रैः संतापहरिभिः सौ-
ख्यसौरैः सरसमपरिभ्रममाणसर्पैः, प्रसूतकालपरिज्ञातवर्जना मत्त-
ज्वरिहासकेषु कुतोऽन्यगतमित्रया मुद्विलम्बनयुग्मसु, समो ह्मातली-
कालमेवोद्गतमनेकपुष्पस्तवकलनाद्यविद्यमल्लसमन्वितसंताममधुकर-
ल्लहशेषसेवितमुत्कलवल्लीनिकरपरिकरितया किञ्चिदासजवर्तिन्या परि-
ज्जमसफलावयवमपि अतिकालोन्मीलदधिकाधिकसौकुमार्या मङ्गल-
कामिद्वन्द्वन्यामिनवकल्पलतया समीहिताक्षेत्रमीषल्यौडिमायातं पारिजा-
तममद्राक्षीत् ।

दर्शनानुपदेव च प्रनुदः प्रवृद्धविभवेन सख्या सह समागममा-
 तिमचिरभाविनीं निरचैषीत् ।

विशेषावगतये च स्वमस्य कृतयत्नः सहसैवोच्चरन्तमतिताम्रम् 'उ-
 त्खिस्तगुरुकार्यभारस्य भवतः किमियं प्रमादाशक्तिः' इति तर्जयन्तमिव,
 'धीरप्रकृते, सरोदर्शनमात्रेणापि विसितोऽसि' इत्युपहसन्तमिव, 'तूर्ण-
 मेहि । दर्शयामि रम्यप्रदेशपरम्भारम्' इत्याह्वयन्तमिव, तत्क्षणत्यक्त-
 क्तव्याहकेलिभिरुत्कटभटितकर्णैः कर्णपल्लवैरुल्लसितरोमाश्चमीषणाकृति-
 मिहमस्तिषोणैरावर्षरज्ज्वनिगर्भगल्गाह्वैर्वराहयूषपतिभिः ससंभ्रमभा-
 ष्यमानं समन्ततो विजृम्भितमीमप्रतिशब्दतया प्रत्युद्गम्यमानमिवार-
 ष्यचरतुरङ्गशेषासहसैरतिविस्तारितया कम्पयन्तमिव प्लावयन्तमिव तर्ज-
 यन्तमिव कान्तारमतिमहतोऽश्ववृन्दस्य श्रवणपरुषशेषाध्वनिमश्रौषीत् ।

'हन्त, कस्मादयमदृश्यमानमर्त्तसंचारे निरन्तरगिरिआवदुर्गमध्वनि-
 कृतध्विप्रमुखमेकसत्त्वमीषणे महारण्येऽस्मिन्नकाण्डे एव दिव्यण्डल-
 इन्द्रांशमुच्चरी समुल्लसितो शेषारवः । किं तावदवाम्यर्गवर्ति किमपि
 चरमास्ते, किं वा कस्यचिद्विज्यागतस्य मृपसैसवासितं सैन्यम्,
 उत्तं त्लेच्छशायपुत्रः कोऽपि सुगंयाप्रसङ्गेनायातः, आहोस्विवम्भरात्स-
 ष्यविवसीष्यैः काष्ठे सप्तसत्तिरयस्यर्जसुरविद्याभरणामन्यतमः कंत-
 मोऽपि कस्यचिप्रेक्षेणदर्शनकुलहलीं विहरति' इति मुहूर्तमिव व्यसक्त-
 कृतप्रसन्नमिहसुखजातसुखद्विनिःसृत्य सत्वरमध्यासिततटविविक्त-
 समन्ततो विलोक्यमानात् । निमग्नहृत्तमो सत्य प्रदेखस्य, प्रोक्षुतया सरो-
 रोदधौ, सार्वभूतया च द्रुमावलीनां यक्ष श्रवणप्रेक्षितचक्षुरपि च किंचि-
 द्वासीत्, तदा विन्तमत्— विमिश्रितीं सराभ्यन्तेषु मिःशेकजे
 निवसामि सखया, किमपि अन्तर्गतमर्थं तावद्विदितं मिःशेकजे

सायेन्द्रः सततमवलम्ब्यकृतिना हि पुरुषेण मवित्तप्यम् विप्रति न विप्र-
 तसतापमुपशान्तशोषमुधीर्णश्रममुलसितसत्रिशेषोत्साहमपन्नक्षत्रं वृत्तं
 कपुः । तरुणदूर्वाप्रतानसुकुमारसमतलाश्च मार्गभूयदः । प्राक्प्रेष्यज-
 क्क्यामलानि च पुरस्ताद्विभाव्यन्ते प्रादप्यजानि । मस्यद्विमुखौ
 मस्यद्वन्द्वश्चानन्दशंसी चाद्यतनो वासरः । सरः परम्परदर्शनौल्लसत्क-
 पक्षं च मानसम् । न चाद्यपि तिलकयसि मध्यमानमम्बरश्रियो धार-
 रजणिः । अनारुढमौढयश्च नातिगाढमुद्वेजयन्ति धर्मोर्मयः । तद्वच्छा-
 तावत्क्रियन्तस्य ध्वानम् । मध्यात्कठोरतामुपेयुषि वासरे मसिधित-
 छायामादये सरसि वा शैलप्रश्रवणे वा गिरिनदीस्रोतसि वा तापसा-
 क्रान्तपदे वा विशिष्य विशिष्यनिवर्तितदेवताध्वनिविनिर्दिष्टमपि
 वन्द्यैरिव परिपाकमहुरैर्विविक्तसुशालिभिश्चालकैस्तन्वायामित्तुपुर्विक-
 लोत्तमः सौम्यमातः प्रसासे स्वात्मनि क्व इति कृतममवविश्वयः
 प्रविश्य भूयो लतावेशमनि निविडीकृतपरिधानो दृढावनद्धश्चानविरल-
 केसकलापः प्रावृत्तोत्तरीयांशुकः कठोरपङ्केरुहानुकारिणा करेण कि-
 ष्णावलीजटालधारं मण्डलाग्रमादाय विकटपदपातकम्पितमृगोलं गत्यु-
 विद्वन्मयजिव स्थूलोच्चयेन प्रस्थितं गजकलमम् अनवस्तुकर्णवाम-
 म्भ्रान्तिकमोलभितिभिः सरमसमादन्यमानमस्मानममन्त्रवर्त्य इव वन-
 रिभिः अनिलचलितप्रसाम्पलितसितकलिकैः शिरसि विशिष्यमा-
 णशत्रुकम् इव वक्षस्पतिभिः अङ्गसङ्गवेक्षितलतास्तण्डोद्गीनैरानन्द-
 कलं चन्द्रशिरारस्वमायाजवाघोष इव मधुकरैः मानुषदर्शननिसर्ग-
 कातरैस्त्वरितपदमेवतः प्रलायमानैरुपदिश्यमानमार्ग इव मल्लिकार्जु-
 नैः सौम्यनिपीताणोभिरुत्तीर्णैः सरोवरद्विरेलतृणस्तम्बकवलनार्थमनुवेष्ट-
 ममितमूर्धनिः पदे पदे सम्पदक्षिणं प्रपश्यमानं इव प्राङ्मुखप्रसितै-

केरीवन्धिरसुसंगमाभोगमुद्यपनसमापीनफलापीरूपीदितंदाडिमीलण्डमुख-
 षडराजकदलीमन्दिरप्रभाकन्दलितान्धकारमाकारितमधुक्षरीविसरवि-
 सारि पाटलाभोदमपनिद्रनीपशाखिशिखरकेकायमानमदसुस्वरशिसिक्क-
 ल्मसंस्वरिस्वस्वञ्जरीटपक्षपुटविक्षिप्तसत्तलदस्तबकमुद्गीकासरोमकुसुम-
 पाशुधूसरितसारिकानिकरप्रतारिततरुणकपोतममलकलधौतशलाकाव-
 स्तिञ्जरप्रियङ्गुमञ्जरीजालकान्तर्निर्लीनचकोरमारुढकेलिकलहकोकिल-
 कुलकुलितकलिकाञ्चितचूतमालमुन्मीलितमुकुलबकुलनोकहनिकुञ्जक-
 ञ्कपिञ्जलं कचिदातपस्पृहयालुकरिपोतसेन्यमानरकाञ्चोकपल्लवन्मूह-
 कचिदालीढपिप्पलीफलकलकण्ठकुहरकुहकुहायमानदास्यूहं कचित्-
 ण्णागुरुच्छायातिषण्णारोमन्धाकमामञ्चमपमिधुनं कचिदाकुर्वमानमन्धि-
 पर्णकमसिकस्तूरिकाकुसुमदत्तननुर्कुलनं बहुलासे मन्धर्ववालिना-
 लसकुटिलतल्लवलेकेलेदीर्घनसामनेकञ्चो गुह्यकाञ्चिसारिकासेवितन-
 मेवनीथिकान्धकारमसकृत्सिद्धपुन्दरीनिवद्धवालमन्दारदुमालवालं सत-
 तमवातरत्, कालसमुज्ज्वलमिनीभद्रसंतानकानेकप्रवालमन्तरान्तरा च
 विकचकाञ्चनारविन्दवनराशिनीमिर्मदनज्वरवेदनाविदूतविधाधरीपरि-
 षुचकविविचोदरैः सान्द्रहरिचन्दनलतामन्दिरैः श्यामस्त्रीकृतप्रसिद्ध-
 किष्कंधुपरि घटितस्कटिकशिलाश्रेणीतरङ्गिततीराभिरीरिर्षपधकमसित-
 स्त्यानफेनराजिभिरिव पयस्त्रयमानपद्मपूरपुरितमभिः सैरसीधिल्लासित-
 मन्धोधिमङ्गनमिव सुरनिषादिजलोद्गमलुभयमुत्सर्जितगरं च व्यम्बकोच-
 माङ्गमिव पतत्रिमार्गाङ्कितमध्यमानीलनामलतावनद्धवालपूगं च कामिनी-
 कपोलतलमिध पत्रलतालीकृतलयमुद्यन्मधुकधवलं चापानगोष्ठीवन्धमिव
 नक्षुब्धकमोदितसामन्तनानामधुपमण्डलीमुखरितं च कश्मीरमण्डलमिव
 निम्बलकुङ्कुमकच्छकमनीयभेककीरणामानुगतं च वातरोगोपहतमिव

सुखसंकुलोदरं श्यामलताम्रान्तं च सर इषोत्पलाञ्चमल्लिकासुसुस्त-
 रहरिसेवितं च पादपैरपि पवनकम्पशिशिरैर्विस्मयचलितभौलिमिरि-
 निर्वर्ण्यमानं लतामिरपि विकसितस्तवकामिः कौतुकोधानलोचनामिरि-
 विलोकमानं विटपैरपि विततपल्लवान्तरितरविकरप्रवेष्टौरीर्ष्याप्रसारितक-
 सहसैरिव त्रियमाणमृतुभिरपि दर्शितनिजनिजहृदयकुसुमसमृद्धिमिरिन्यो-
 न्यवदस्यधैरिव... ध्यमाणमेकमन्दिरमिव सकलवनदेवतानां नन्दनमि-
 मल्लतस्य, तिलकमिव त्रिलोक्या रतिगृहमिव रतेरायुधागारमिव कुङ्कु-
 मसुखस्य, राजधानीनगरमि(?)मधोः समन्ततोर्ध्वगल्पतिमात्रपरिणामलो-
 क्तः ककचक्षतकरिदन्तशोदपाण्डुरेण शोदीयसा मौक्तिकपूर्णवाह्यता-
 म्भरेण समस्तकुमारभूतलमतिबलसिन्धुपादपामिराममराममद्राशीत् ।

तस्य चारामस्य रमणीयतानिधानं नानाविधाभिधानतरुसहस्रसंन्या-
 मन्तकारनिर्भरतया तमालमयमिवोपलक्ष्यमाणमतिशीलतया च
 चक्रमिव हिमप्रवेस्तरमिव क्षीरोदस्य, हृद्यमिव हेमन्तस्य, शरीरान्तर-
 मिव स्थिण्डिलमिव, तुषारगिरिचन्द्रमभिमूलमभान्तरभ्रतत्वर ।

अवतीर्णश्च तस्मिन्नापमतापमातृपुनरात्वं तममवतप्यं दिवसं
 दिवसं ग्रीष्मग्रीष्मं कारुण्यकालं तुषारपातमतुषारपातं त्रिभुवनमजि-
 तं सर्गकर्ममंसा । स्मचिन्तयच्च—

अन्येऽपि जगद्विदितं सेव्यस्वमसेव्यं...
 तेमरेवत्यं च जगिष्यन्तमिरेस्वामसेव्यान्वदि...
 अस्मिन्नापमतापमातृपुनरात्वं तममवतप्यं दिवसं...
 दिवसं ग्रीष्मग्रीष्मं कारुण्यकालं तुषारपातमतुषारपातं त्रिभुवनमजि-
 तं सर्गकर्ममंसा । स्मचिन्तयच्च—

भुक्ते । मदमुखरासेख्यशिलिकुलोद्भासित्यनन्तलेखान्तकोटिसंकटैकैक-
 वृक्षविटपे । सत्यपि । कानने । तदेकरम्भाकान्तमन्त्रान्तसप्तमत्रविचित्र-
 शिखण्डिकतिप्रयामिरेव । सुमनसां । कोटिभिराकीर्णममरेधात्रमानर्थात् ।
 किमिदं मत्समीक्षितकारिणा जनस्य जाव्यविलसितम् । उत । मित्र-
 मिरं । करीनामलीकाभिनिवेशः । आहोस्वित्तैव । दूरेदेशावस्थानं सभ्य-
 सर्वथा । स्वर्णभूमिसंसर्गस्य वायं प्रभावः । अथितमुणस्थानस्थितस्यासंतोऽपि
 हि । माहात्म्यमाविर्भवति । पद्मिनीदलोत्सङ्गसङ्गी । जलविन्दुरपि । मुक्त-
 फलयुतिमालम्बते । मृगाङ्गविभ्रचुम्ब्य । कलङ्कोऽप्यलंकारकरणे । वते ।
 सुरजलोचनालोचनलब्धपदमञ्जनमपि । सण्डतासते । इत्यादि । संकल्प-
 चालसंकुलेन । रसकुलीभूतसङ्गलेन्द्रियवृत्तिना । तज्जोडामयुक्तमिहाप्रो-
 न्नास्तरासेना । सुखमयमित्री । अङ्गात्मप्रमिद । जीतिमप्रमिदप्रमत्तप्रम-
 मितासप्रमिती । सुखतेजममिवोत्सवमधमिके । सिकलीवमावर्तयन्निहो-
 यते । स्वान्तः । प्रचलितैरतिप्रबलतयाकालनीहारवृष्टिमिव । दर्शयन्नि-
 कुसुमपूलिपटलैर्धवलीकृतविग्रहो । वसन्त इव । विग्रहवानितस्वतः । पद-
 त्वरणमालास्पर्धयेद् । धावन्त्या । कुसुमनिर्भरदुमावकूट्या । इष्ट्या । कदम्ब-
 मानः । प्रतिछतादोलमुत्पाद्यमानान्दोलनस्पृहः । प्रतिदीर्घिकमाविर्भन्नि-
 कीर्णमिद्रावः । प्रतितरच्छायमुपजायमानेधिग्रामेच्छः । प्रतिपत्रमण्डक-
 मुखसादेवसालिवाहप्रमच्छः । स्वच्छन्दनिप्रतितीनेकर्तृकुसुमप्रकरमेदु-
 रितमेदिनीपृष्ठचारुणि । अस्पर्शातमसुसिञ्जनिमुकुमारसिकतेव । तस्यो-
 धानस्य । मध्यमागेन । कतिप्रयंशरसौप्रमात्रमञ्जानमतिव्यस्तः । कदाचिद-
 दृष्टपूर्वमितरतरविलम्बणीकरतयात्यद्भुतकरमुद्गमिमरकतच्छदच्छाया-
 र्थकारितदिगान्तरमनिलतरलवतातरचितैरनेकवर्णचारुभिर्दिव्यांशुकक-
 कपैः । पङ्कवितमुल्लसितशालकिरणस्तवकैः । शाखावलम्बिमिश्राभरणनि-

मिथ विकसितवन्नुकमिव तं प्रदेशं सुवर्णशुक्लपद्मैश्चरितेभ्यः
उदित्पाटलत्विषा मरकतकपिशिर्वक्ष्यमाणभाजटात्रेन सतिमिरसंध्यारागवल-
येनेव रविमण्डलममरगिरिवप्राकारेण नवप्राकारेण परिवृतमन्तःप्रकाश-
प्रचित्तमन्ततो निर्मितानामतिरस्याकृतीनां स्फोटिकानामपि शिखर-
मयस्तिमाभिः श्यामायमानकान्तितया मरकतमयानामिव प्रसादाद्य-
भासादितपरभागैः शिखरमण्डलीडम्बधारिमिः प्रतिचिम्बैः परिशिष्ट-
शिखरमग्रशिखरसन्नितो सुगाङ्गमणिकलस्य ज्योत्स्नापटलपाण्डुर-
धुतिमण्डलेन महत्त्वचरिसार्धतापादनाय धृतेन घटलातपत्रेणेव विस्ता-
रितच्छायमच्छमणिकुट्टिमोज्ज्वलत्प्रभापटलनिर्ममूलतया भ्रुवमानमिव
सुषटितस्फटिकोपलयदृक्स्थितान्नस्पृह्यकम्पा... पञ्चतयान्तरिक्ष-
किरणमिव निभस्तथा च कुरुक्षेत्रे युद्धमिति चन्द्रीकृतौ विदिता ह्यनमिव
अमरपुष्पकोशेष्वप्यमरप्रकाशकैः प्रसूतान्मुत्पन्नमिव तुङ्गशरीराणां
आपारमिव गवाक्षमुखनिनीतकल्पपिकेकारवैः क्वचित्सितभुजङ्गशक्ति-
मधुरोरुपदध्यमानभिन्नागतचलचीनां शुक्लपताकं कविदूतचक्षुःशुक्लमुच्य-
मानदाडिमबीजबुद्धिजग्धसूर्यकान्तवान्तकणिकं कचित्पदीपलोलश्लोकम-
लङ्घमानोच्छि... पुष्परंगं कविदामिषाशनस्येन हेलाक्रम्यमणिकुम्भ-
विभक्तं कविन्मदनवशात्तमत्तपारायणतपरिमित्त्वमागमिज्जमतिजिह्व-
कसिन्धुमुखात्... कविचारककुम्भमामौकेकिलतापाठ-
जं वैशम्पायनवर्णकं साम्प्रतमिव दुर्वर्णशुकनासमनरेमं जीवमिव,
निवर्तकर्मलचित्तप्रदेशं निवर्तकामिनीकेलिमन्दिरमिव मणिताराव-
भसिलोदरमुच्चमपुरुषमिव विशालनेत्रदृक्पटं चक्रवर्तिसैन्यमिवात्रेक-
लयासीकृतमध्वक्षणपरिकरं वराङ्गनावपुरिषं श्यातकुम्भस्तम्भधृतपीवरों-
ल्लङ्घं पुंस्यचूतममिव चाक्रमद्वरीकृतमेकमणिमालालंकृतमपि रक्त-

चतुर्कोराजितं ध्वजाभिहितमपि सिंहांकान्तमङ्गीकृतनिमानाकारमपि
 सर्वातोभद्रमममग्निनिपतितप्रतिमानिमेनं च भद्रगतिना दिनकरेणपि
 सदैव्यमात्मरश्मिस्थानपथमिव प्रार्थ्यमानं शिखरोल्लेखनदुःसितेन
 ज्योत्स्नापि मन्त्रपरतामिव माद्यमाणं कृत्रिममृगेन्द्रक्रमघातमीतेन वल्लभे
 हृन्देनाप्यभयमिव याच्यमानसंभावनीयोच्छ्रयजनितविस्मयेभात्मनापि
 निपात्येवालोक्ष्यमानं प्रलयार्कमण्डकोत्पत्तिमृत्पिण्डीमिव प्रजापतिकुला-
 क्तवृक्षौलिमुकुटमिव मर्त्यलोकभूपालस्य तपनीयवृक्षमिव तारक-
 मण्डपमिव कर्णपद्मस्य विद्रुमकलशमिव शेषाहिदण्डभरामण्डलो-
 मारणस्य तक्षणोदितार्कबिम्बबहुलरागाभिः पथरागसिक्कासंभ्रतिमिह
 हितनिर्माणं निर्मानुषममानुषलोकसुलभदर्शनमायतनं ददर्श ।

तत्र तत्राविधमपरत्र कुत्रचिददृष्टपूर्वमपूर्वाकारविशेषमशेषाभ्य-
 र्णन्तसूक्ष्ममृत्तमकाण्ड एवाविर्मृतमायतनमतनुविस्मयस्फारितपुटाभ्यान्
 श्रुतिराश्रितमिहो विव्रलिसिताभ्यामिव लोचनाभ्यां किमिदमिति
 स्मृतिमाश्रितमिहो शृणुमात्रमुपरत्नपरकरणसंवेदनस्यकिरेकेन्द्रियस्त-
 निवपरे ।

ततश्चन्द्रकान्तसौपरिपरम्पराकान्तलङ्कागेन पतत्तरजितगङ्गास्रोत-
 सैवाभ्रविरेण वरीमयो मरकतमणिगोपुरेणोत्सर्पेचूडामणिमरीचि-
 मल्लितमण्डपद्वारवन्द्यमालाप्रवालसमिवेशः प्रविश्याभ्यन्तरं दूरावेव
 तिमिरिणीधानमिहप्रमत्तलोभाभ्यामिमुत्सीमगितः प्रतिष्ठितयक्षदेवताप्रति-
 काशप्रदीपप्रदीपप्रदीप नानावन्तावतसकधवलचामराभितमालमिहरेक-
 पाश्यावलमिमनिसेकोषितदेवप्रदीपप्रदीपप्रदीप चयन्तिकवलमिहरेक-
 र्णमृत्तमृत्तकलितवातायनमभिष्टस्य दक्षप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीप
 प्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीपप्रदीप

अद्वयकल्लेखतृगभाषि सिंहोद्भासिते नमस्तल इवैलकीयसि सिंहोसने
निषद्वपन्नासनमुपयुपरि विरचितोत्तानकरयुगलकिसलविताङ्गमध्यामा-
रङ्गिनीभिः कृष्णागुरुपङ्कलिखिताभिरिव पत्रभञ्जकताभिः केशवङ्करी-
मिरच्यासितोभयांशपीठामपाङ्गभागचुम्बितश्रवणां तेन किञ्चिन्नेत्रपङ्कज-
निर्विकारस्तारकेण चक्षुषा विद्योतितवदनेन्दुबिम्बामंसावलम्बिध्वजा-
चामरसुरेन्द्रसेवितसव्यापसव्यपाश्वी प्रभापङ्कतबिम्बलक्ष्मीलाभाय मरि-
तेव सेवागतेनातिभास्वराकृतिना प्रमामण्डलेनोद्भासितामिन्दुमण्डलं
सितातपत्रत्रयीप्रकाशितत्रिभुवनैश्वर्यामशेषतश्च विविधविमानवाहना-
धिरुदैरत्युदाराकृतिभिरप्सरोविराजितपाश्वरनिभेषलोचनतया रूपालोक-
नपरैरिव कैश्विदास्फाटितदिव्यन्तयैः कैश्विदत्तसङ्कसुभाषिभिः कैश्वि-
ल्लकाटघटिताङ्गलिपुटैरन्वतल्लवर्तिसिः कनिमसुरसम्भूतैः परिकरिण-
मार्गगोष्ठीर्मज्जन्तुभिरामवाहिनीमामोदितमन्दिरोदसभिर्करन्दलोभक-
मैकतिनिष्पन्दतया प्रसुप्तैरिव मूर्छितैरिव मथितैरिव मधुकरैः सारी-
कृताभिः पारिजातकुसुमसङ्गिभिरम्यर्चितामगाधभवजलधिसेतुबन्धस-
त्तन्धनिर्मुक्तारमनो मुक्तिसुखैककारणस्य निष्कारणबन्धोः परमकार-
णिकस्य शरणार्थिजन्तुसार्धसाध्वसमुषो निर्निभेषेण केवलज्ञानज-
साक्षात्कृतसकलभावस्य भुवन्त्रयगुरोर्युगादिपार्थिवस्य प्रथमजितपतेर्य-
जस्य निर्मेषणसाम्यतन्त्रगुणभूषणसम्पदक्षितगाम्भीर्यमालितेजसा विग्रह-
वतेव केवललोकेन सर्वाङ्गैर्यो निष्पलता प्रभापरेण परितः परीतां
सहस्रमभाणां चिन्तामणिमयी पतिमायप्रभवत् ।

अनन्तरं च निरन्तरोदश्चदुच्चरोमाङ्कुरकदम्बकेन कदम्बकेसरोप-
रिणि विहता विग्रहेर्षोदप्रपक्ष्मलज्ज्वलज्जलविमुषा महार्धमुक्ता-
फल्यर्धमिवोल्लिखन्ता चक्षुष्येनोपलभ्यमानहृदयानन्दयुना भन्धरमुपसृत्य

शिरसि विरचिताल्लिमुकुटकराजमासपट्टसद्वटितैकशुक्लसंपुट इव
जङ्गराशिरस्तुल्या भक्ष्या मण्य प्रणतसुरमुकुटकोटिचुम्बितवरणपराग-
मपरागं तृणबहुज्जितान्तराधममन्तराधं त्रिमुक्तामवनदीपमभ्रजसीरं
ससारबीर्णारण्यैकपारिजातमपारिबातं सकलमन्यलोक्तमनाभिनम्य
नाभिनन्दनमानन्दंगद्वयथा नवीदभाराद्वरसत्यबोदनादमेदुरवा मासा-
दधिच्छिप्रतिपादच्छलेन सकलमपि शुभकलपमेकरूपेणामिषातुम-
हदनाककन्द कृतानन्तरूपमेवातिगम्भीरवा मारत्या स्मरवन्निव सम्प-
न्नवधुम्बमिधमेरिति कर्तुं स्तुतिं प्रस्तुतवान्—

[illegible]

लास्यपञ्चरूपस्य पण्डनिर्मिते वेद्यमाभाति स्तम्भपङ्क्तिरवलम्बितो ज्वलन्मुक्ता-
बलीकलापमधोमुखमयूखकन्दलमिन्दुमण्डलमिवेदमानन्दयति । सितं
दुकूलवितानमिति प्रशस्तानेकवस्तुदर्शनरसाक्षितदृष्टिरसि शष्टिकसाल-
करतलैरमलमाणिक्यस्तम्भपातिभिः स्वप्रतिमाशतैरनुगम्यमानमूर्तिस्त-
संपत्तिपरिवार इव सुचिरमितस्ततः आसन्नकुक्षिषु विहृत्य दक्षिणमिक्षि-
प्राग्भागमाजि बद्धगुञ्जप्रभञ्जनावतारचारौ चारणामिलिखितसुभाषित-
विभूषितद्वारशिरसि घूतसिकसुरकुमारकोत्कीर्णविविधफलकाद्विततले
मुजङ्गकामिनीजघनधूलिनस्पर्शालालितोत्सङ्गे (१) निनिर्यदशिसागुरुभू-
वर्तिभ्रान्तिदायिना मरीचिचक्रबलेन धूम्रीकृताहिमांशुमहिसि (२) मदी-
यसि महानीलवातायने संवत्सेस्पतिबहुर्लक्षमास्यतमिशुचक्रकसन्नि-
चक्षुःकृतस्मितमुषाविशतः ।

तस्य वज्रोत्सङ्गसमर्पिताज्जमारब्ध तस्य वातायनस्य पाश्चात्यमिक्षि-
गोविन्दबस्ते स्त्यानचन्द्रिकापटलस्त्रिषि स्फाटिकशिलापट्टे निकुटिता-
मिति स्पष्टवर्णतया तद्दिनोत्कीर्णमिव मरकतद्वृत्तिपूरितनिखिलरेखारब्ध-
मांसलाभिरत्यच्छतयाश्रयस्य निरालम्बाभिरिवाम्बरतलोत्कीर्णमिक्षि-
समतया प्राञ्जलतया च यन्नाकृष्टामिरिव सरस्वतीकण्ठमणिकम्पित-
मिक्षिभिर्वर्णपङ्क्तिभिरुद्भासितां प्रशंसिमैश्वरः । तस्यैषमात्रमपि तिसृष्व-
ङ्गस्य मानन्दनिर्भरेण चेतसा चिन्तां विवेश । किं तदस्ति नाम
समशीयमद्भुतं वा जगति यच्च वर्सयतीन्द्रजालिक इव मायाप्रगल्भः
शुभकर्मणात्मासादितोदयः परिणामो येन यानि वार्तास्यन्ताकर्णनीयानि
सङ्गोऽप्यनुपलभ्यानि भनसाध्यसंकरूपनीयानि वर्षशतैरप्यननुभवनीयानि
वर्णमन्त्रैरप्यन्तलोकनीयानि मर्त्यलोके तान्येकस्मिन्नहनि सुहृताम्ब-
वदरे सहसैवाद्य मे दृष्टिपथमुपगतानि । प्रथमं तावत्पर्यटदनन्तसत्त्व-

संस्तुतधोरे संसारं इवातिदूरपारेऽस्मिन्महाकांतारे सारमूतं धर्मतत्त्व-
 धिवोनेकमङ्गगम्भीरं सरो दृष्टम् । अथ तदवगाहनकर्मनिर्मलीमूला-
 स्मृता त्रिविधेषुमिव त्रिदशोपभोगयोग्यमुक्तिदकल्पदुममालामनोहरसु-
 ज्ञानमिदं क्रमेण चापवर्गस्थानमिव वर्णनापद्योतीर्णमाहात्म्यस्वरूपमेक-
 ज्जिनायतनम् । अतः परं किमन्यदवलोकनीयम् ।

संयति हि दीयते दर्शनीयकथानां मुद्रा, क्रियते तेजस्विवातीनां
 निवृत्तिः, वितीर्षते आश्चर्यदर्शनस्योदकाक्षलिः, विधीयते लोचनयो-
 र्गन्धेष्वपि गेहदन्धः, कर्म तु नामास्य प्राणिन इव कात्स्न्येन
 धर्मपरिणतिविशेषा, ज्ञायन्ते ज्ञायमाना अपि केन प्रकारेण, वर्ण्यन्ते
 वर्ण्यमाना अपि कया युक्त्या परस्य प्रतीतिविषयमारोप्यन्ते । वञ्चितः
 सल्ल दिवोकसोऽपि ये परित्यक्तसुरलोकवसतयः सततमिह न वसन्ति ।
 किमन्यजस्मान्तरे कृतमवदातमेभिः पारापतप्रभृतिभिः पञ्चरत्रैः कर्म येन
 शिष्यस्योऽप्युपगतोऽयमायतनच्छात्रा विमानवासः । न जाने केन
 सुकृतकर्षणा निर्मापितमिदम्, केन वा निर्मितम्, कुतो वा
 शिष्यस्योऽपि शिष्यानेन लब्धः । न तावदतिसमृद्धोऽपि मर्त्यलोका-
 कथनापि कारयितुमिदमीश्वरः । न विश्रकर्मणमन्तरेण कर्मनैपुण-
 मित्यभूतमपरस्य सिद्धिः संभाव्यते । न च रत्नसानुगिरेरन्यत्र
 रत्नस्योदयोदशीर्णमुत्पत्तिः ज्ञायते । सर्वथा देवनिर्मितेनायुक्तं भक्ति-
 कर्म । मन्ये च केनैतद्वसतनमुत्पादितं सरोऽप्यदक्षेनैव स्नातित-
 मिति मीढ्येव । तत्सर्वं कर्मिण्यो चास्य वृत्तान्तस्यामिव्यक्तः कारण-
 तस्यामपीह ज्ञातवान् । सल्लिप्यस्तिव्यतिरिक्तः कोऽप्यस्यो लिपि-
 निव्यासः । स एव व्यक्तासरोऽपि न संकल्पते अहितुम् । केवलम-
 नसतत्त्व- इव मेतत् ।

बन्धवैरौऽपि तथाविधः कश्चिदालोक्यते यमापृच्छयः सत्यमुत्तान्तैरेन
सवगच्छामि । यद्वा किमनेन पृष्टेन ज्ञातेन वा । प्रयासमात्रफलेन
प्रधीजनम् । ज्ञात्वापि कस्य प्रतिपाद्य निर्धृतो मन्विष्यामि विना
कैरूपकोटिजीविना कुमारहरिवाहनेन । न जाने वयस्य केवली
वर्तते । इत्यादिचिन्ताव्याक्षिप्तचेतस एवास्य सुरासुखन्दनिर्दयाकर्षण
अमन्मन्दरतटाच्छोटनसमुच्छलदमृतशीकरासारशिशिरस्तर्पयन्निर्वाद्य
सिन्धु हृदयमतिशयपेक्षलो ध्वनिरतर्कितव्यक्तिरेव अवणकन्दरे मन्त्र
मन्दमविशत् ।

उपजातसंभ्रान्तिना च मानसेव तस्य शब्दस्य दन्तकर्णस्तम्भित
इत्येत्कीर्ण इव लिखित इव निश्चल्यवर्जः क्षणमात्रं सिंहलराजपुत्र
स्थितवान् । अथ सहसैवोद्दिष्टमानपुलकाक्षितकपोलमिमिव चिल्लोत्त
लोत्तनोत्पलेन मुखशशिना प्रकाश्यमानाधिकसंभ्रमः समचिन्तयत्—
‘‘हन्त, किमिदमकाण्ड एवापरभाष्यस्युपनतं यतः कचिदत्र केनापि
कलकपठकोमलगिरा श्लोक इव पठ्यते । तत्र च हरिवाहनशब्द
इवोच्चार्यमाणः श्रूयते । क एष हरिवाहनः । किं वयस्य, आहोस्ति
द्वयस्यनामधेयाभिधेयः, कोऽप्यपरः, कुतोऽत्र वयस्स्य संभवः, मया
केताद्विः कुरुणापराधीनवृत्तिना दिव्येन मनेक्यामभसनं विद्यते ।
सुतपत्नीकनिकन्तकलकाभिर्मनसा खेदितेन । पर्याप्ति तावत्कः पुनरेव
प्रधत्ते इति कृत्या मतिमुन्मुक्तवाताग्रस्वरिततरमायतनाचिर्गत्य तं
वाक्छन्दमनुसरामोदिहरित्रन्दनोदकच्छटासिक्तेन भौतिकचतुष्कभिः
रचनाचारुणा कुङ्कुमारुणाभिरङ्गनाचरणपद्मुद्रामिर्दिगुणितकनेकपद्मजो
प्रहरेण सङ्कारानुमीयमानपरिमलान्धनिलीजमधुच्छिद्रा मद्धानीलमणि-
सुहिमेन व्योमेव समिनीप्रतिर्याम्यदिङ्मुखाभिमुखः पद्मशतमात्रमन्त्रं

अगतीमप्य एव जगाम । मत्वा च संपिण्डितसुरचापकमानुनिष्क-
 ववोहराकारमनेकं वर्णतया, कचिद्वधूलोचनयुगमिव कृष्णतारोचितम्,
 कचिद्विन्ध्याबलमिव धवलताम्रान्तम्, कचिसुग्रीवमिव कपिशतसन्नि-
 वम्, कचिद्वसास्यमिव नीललोहितप्रभावास्रधियम्, विजयार्थशैलमिव
 मालिकाश्रयमनोहरम्, पौर्णमासीदिनावसानमिव सकलशशिस्ररांशु-
 स्रवितम्, विपिनमिव करोतपालीकलितमुल्लसितकोमलार्करोचि-
 त्तिशिरमुद्गमकुसुमप्रकरशोभनं सुरभिमासजननसं शुचिमशोभमहि-
 शिलाविशेषकृतनिर्माणमुदन्मुखद्वारमङ्गभारमभूरितकमठराजपुत्रमलवि-
 श्वमभिनवं मठमैक्षिष्ट ।

प्रविष्टमात्र एवात्र पुरतो दत्तदृष्टिरुत्कृष्टवसनधारिणमुदारदिव्याम-
 रंजभूषितमङ्गभारगपरिमलमोदितदिगन्तमवतीर्य मण्डिशिलासोपान-
 मालया शिस्ररशालाबास्तक्ष्णमेव द्वाराभिमुखपरिवर्तिताननमवतरण-
 कम्पादीपदवसस्तकुसुमसजः शिरसिजकलापस्य तिर्यकुलमितेन वाम-
 कर्णमना स्नेहः शनैरारब्धसंवरणमानन्दनिर्भरतया हृदयस्य सान्द्र-
 र्जयतया च मण्डद्वयस्य किञ्चिद्विशदोच्चारितपर्व प्रत्यङ्गमर्षितेन यत्कु-
 प्रसादलब्धमिवावलोक्य वारंवारश्नुपमामात्मनो वैषल्यमीशुपवाति-
 मिताययिमां द्विपटिकां पठन्तमतिसर्गं गन्धर्वकमपश्यत् । आकस्मात्
 मृगमर्धिकल्पद्रुम चन्द्रमरीचिसमरुचिप्रचुर यक्षोऽशुमरितविधंभर भरता-
 म्भवेक्षिरीमणे जम्बन्वानकविधापर विधापरमनसिनीमाकसहरिण-
 कस्य हरिकण्ड, यद् धीरोचितां पुरम् । इष्टमात्र एव च तत्र
 संवातपुष्पोपप्लवः प्रमत्तप्रबोधमिव इव मत्स्यजनेभ्यः सर्वमेत-
 यन्निष्कपयिष्यति इव मृगप्रभुसमस्तः परां विवृणुष्वपि ।

मन्मथाकृतं तत्र स्नेहं साक्षादेव संतप्यन्त्यस्य लब्ध्या च
 मन्मथसमाप्त्यन्तर्गतोऽप्येवमिति विनिश्चितमिति ।

मुखो बभूव । सोऽपि तं तद्योपसर्पन्तमुद्रीक्ष्य सहस्रोपसङ्गतपीठनिभृतः
 कृतावस्थितिश्च तत्रैव देशे समरकेतुरयमिति दृढोपभक्तप्रत्यक्षोऽपि
 स्तायत्यां भूमौ तत्राविधस्य तस्यासंभावयज्ञागमनमुपजातभ्रमः ।
 इवाकृतोचितप्रतिपत्तिर्मुहूर्तमवतिष्ठत् । कृताभिभाषणश्च सिताद्रिदक्षिणे
 सिंहलेन्द्रतनयेन सत्वरमुपेत्य शिरसि रचिताङ्गलिः प्रणाममकरोत् ।
 प्रसारितोभयभुजापाशकृतदृढाश्लेषं च तं नमस्कृत्य भूयः प्रमृष्टरजसि
 निश्वसन्नाश्वलेन निकटवर्तिन्येकत्र पट्टशालामत्तदारणकमणिपट्टे न्यवे-
 शयत् । 'अस्तुवाग्निर्वाहनश्च गन्धर्वक, सर्वदामिवाच्छित्तप्राप्तिना
 कथंचिदनुकूलदैवसंपादितेन दर्शनेनैव ते विगतः श्रमोऽस्माकम्' इति
 मित्रारितो वारंवारमपस्तृत्य नास्त्रिसंनिवेशेन तस्यैव वत्तत्राग्न्यैकप्रसवे
 विप्रसादः । कृतासनपरिमृष्टं च तं प्रहृष्टं पुलकितस्थमात्रं न्यवेज्य तत्रैव
 पितृवन्दनं कृत्वा चक्षुषा निरीक्ष्य सुचिरमीषत्कृतसितः समरकेतु-
 र्बभूव । सखे गन्धर्वक, गाढं दृढस्मृतिर्भवान् । दृष्टमात्रा जपि
 प्रत्यभिज्ञता वयम् । विस्मरणशीलाः सकाममित्येतावतो दिवसानस्माकं
 त्वयि बुद्धिरासीत्, येन तदानीमयोध्यायामुपवनाध्यासिः 'कुमार-
 हरिभद्रहन्त्याभतः प्रातरेवाहभागमिष्यामि' इत्यभिधाय प्रविशेत्
 पशुखेत्तप्रसमोच्चरं खेत्तस्वर्गमतिविरेणापि न कृता प्रविनिवृत्तिः, न
 च अकुशंलक्षणाभ्यन्तरेणापि जमिता मन्त्रिसमिष्टिः । केवलमगाधलोका-
 न्कनियो निक्षिप्ताः । किं तस्य वृत्तम्, किं स्वसनमापतितं येन
 नीयातः, इति अबन्तमुद्दिश्य तत्तदनभिज्ञानीयमाशङ्कमानानामनुदिव-
 सम्भ्रमाकमतिगताभ्युत्सारोऽपि ते वर्षकस्या वार्षिकमाप्ताः । कथम् ।
 किं तादृशप्रणमनागमनस्य । किं सत्यमेव हिस्मृता वयम्, अवश्य-
 काणीयेन वा केनापि भूयः कुर्यान्तरेप्यान्तरैर्नोपस्थिताम्, अथाध्व-

सहस्रमागस्य कश्चिन् प्रतीतिपथमवतरिष्यति । तथा हि—दिव्यैरप्य-
शक्यप्रतीकारं व्यसनमापन्नोऽस्मीति प्रत्यक्षविरुद्धम्, त्वत्कार्यसाधन-
पराधीनतैव विभ्रहेतुरित्यप्रतीतिकम्, जीवश्चैव पञ्चत्वभाष्य इत्युन्म-
त्तप्रलापः, शरीरमपि तज्जैतदिति प्रत्यभिज्ञानानुपपत्तिः । एवं च सर्वज्ञो
स्त्विदंकाशयावप्रवृत्तिः, किमनागमनकारणं कथयामि । सर्वथा तिष्ठत्वेना
कथा । उत्तिष्ठ वा बद्धवप्रष्टा मे(?) । प्रतिष्ठस्य कतिचित्पदानि ।
पद्याद्यैव संसिद्धसकलविद्यमचिरानुभूतभुवनत्रयाद्भुतमहाराज्याभिषेक-
मङ्गलमासादितमद्गार्हविद्याधरचक्रवर्तिपदमुन्मयूखमाणिक्यसुण्डखचित-
काञ्चनकिरीटमाखरशिरोभिः खेचरैश्चरैः प्रणम्यमानपादपद्मजं सहस्राक्ष-
मिव साक्षादवनिभवतीर्णं आतरभात्मीयम् । अनुमवाभिमानसलिल-
सेकसंवारितस्य दुःसहमेकमागदुःस्वेषानिपातदुर्धतविद्वैरप्यभिवि-
प्रसरस्य विरक्तमत्यग्रपदक्षितयशःकुसुमसंवर्दो निखिल्यवसायकस्वपाद-
वस्य स्वादुफलम् । अतिचिरकालमनुभूतकष्टां कुरु कृतार्था नयनसृष्टि-
ममत्वर्कितामृतवृष्टिकल्पेन । कोटिमधिरोहतु पसमस्यापि भवदास्य-
कमलावलोकनेन परमाभ्युदयालाभसंभवः प्रमोदः । पश्चादसिललोको-
त्पादिताश्चर्यमसाद्गुचान्तमपरमप्ययोध्यानिर्गमात्प्रभृति यत्पृष्ठं तदपि
सर्वं क्रमेण ज्ञातमसि । देवोऽपि हरिवाहमध्वण्डगङ्गाधरनाभि वैताळ-
सिसरे खेचरैर्विहितमनुभूय राज्याभिषेकमायातो नातिबहुपरिच्छदः
सोपतमस्यैव दिव्यकाननस्यनिकफलकुसुमसमृद्धपादपोत्तरमुत्तरं भूमा-
गमध्यास्ते । इत्यवेदिते समरकेतुरेकहेल्योत्तीर्णनिसिलदुःखमारः
प्रशान्तनिःशेषहृदयान्तकतया क्षीरसागरोदर इव क्षिप्तममृतनिर्झरैरिव
सुप्रसितं हरशिरःशशाङ्केनेवाङ्गमारोपितमुद्गहजावन्दनिर्भरमात्मानसति-
कुरविकसितेक्षणो मत्तवारणकादुदतिष्ठत् ।

दृष्ट्वा च विस्मितमानसः 'सरस्तीराभिमुक्तकलतामन्दिरोदरप्रसुप्तेन
निद्राविगमे मया श्रुतो यः क्षुतिपथोन्मायी हेषाध्वनिः स नृनममुना
सरोभ्यर्णचारिणा प्रथममिवमुद्यानमवतरता तुरङ्गव्यूहेन कृतः' इति
वितर्कयत एवास्य मकरकेतुसैन्यास्फालितचापसदृशनिर्घोषमांसलो
गृहागतहरिबाहनप्रहर्षप्रवृत्ताया रसनाफलापरव इवोद्यानश्रियो दर्शना-
र्थगृहीतदर्भगर्भस्थलीस्थितप्रोथपुटान्युत्कोटिविषाणच्छलेन शूलप्रोतानीन-
वातिनिश्चलानि मुस्तान्युद्ग्रहमानैरामीलितदृष्टिभिः कृष्णसारैः श्रूयमाण
इतस्तत्सारकितभूतलमानन्दाश्रुबिन्दुविसरमिव कुसुमप्रकरमनवरतमु-
त्सृजद्भिः विरहकवितपैः सूच्यमानपञ्चमस्वरप्रवृत्तिरामन्द्रास्फालितसुदृङ्ग-
नादोत्कण्ठितानां च शितिकण्ठवयसामुदञ्चितकण्ठकन्दलीदीर्घशु-
क्रियमाणफडजस्वरानुवाद इव कूर्जितेन रतिरसतरङ्गिणीपूरयम्भणस्त-
मकनान्तरितमूर्तेर्गार्थकजनस्य प्रबलवेषुवीणाविलापसंवलनतारो गीत-
शौक्तरः कर्णमूलमविशत् ।

तेन च मनुष्यलोकदुःश्रवेण श्रवणेन्द्रियाह्लादिना सुहृदवस्थानली-
लपिशुनेन श्रवणविषयमुपसेदुषा दिव्यगीतशब्देनोत्सार्यगाम्भीर्यमुद्ग-
ताश्रुबिन्दुक्लिबलोचनोदरेण कठोरपुलकपक्ष्मलितकपोलभिशिन्ना शित-
ज्योत्स्नाविशवेन वदनशशिना व्यक्तीकृतं हर्षवैकृतं नियन्तुमितस्ततो
दृष्टिपातैः कृतालीकचिसव्याक्षिसिर्भ्यर्णेष्वसमागमप्रीतिरसविसंभुलैर-
खिलाङ्गैः परवानिवानेकसहस्रसंख्यानामेकनीलवर्णमिव विश्वं दर्शयितु-
मुत्थितानां पृथक् पृथक् वीथीकमनिर्मितानामपि परस्परसंपर्केणाति-
मांसलेन हसितनीलीरसनीलिज्जा प्रभाप्लवेन निर्विभागानामिव विभा-
ज्यमानानां सुवनविजयप्रवृत्तमकरध्वजगजानीककदलिकासंदोहसंदेह-
दायिनां फदलीगृहाणामन्तरेण स्तोकान्तरमतिक्रम्याङ्घ्रिपच्छायाकल-

प्रमिव पल्लवितमश्वकान्तिहरितं हरिदश्वरयपताकानिकुरम्बमिव प्रति-
 विम्बितमम्बरमन्दाकिनीजम्बालकूटमिव वीचिविधङ्गनम्रम्रम्रसमयध्वा-
 न्तसंघातमिव नमसः शर्वर्या सह विरतविरहविनोदनाय गतमनिल-
 सङ्गततरलाभिरुष्णसमयमवजित्यावर्जितामिवैज्यन्तीविततिभिरिव प्रान्त-
 षातितपनपादच्छेदनवाञ्छया व्यापारिताभिः परश्वधपरम्पराभिरिव पत्र-
 राजिभिरव्यज्यमानविवरागिविराजितमविरतारब्धधारिच्छटासेककिंकर-
 पुष्पमध्यपतितेन शतपत्रकोशरजःकषायमुदकशीकरनिकरमादाय पुन-
 रुक्कमापसता पर्यन्तसरसीसमीरणेन कौतुकादिव चतुर्दिशमुपसिच्यमा-
 नमुपरचितसिन्दूरकुट्टिमकमनीयाभ्यन्तरमन्तःप्ररूढस्य किञ्चिदारूढप्रौ-
 षेरुद्गाढसौकुमार्यावलीढसुहृदभूलस्य मूलभागकल्पितेनानल्पीयसा कार्त-
 स्वरशिलापीठबन्धेन महार्हसिंहासनेनेव यथार्थाकृतसकलवनस्पत्या-
 विपत्यस्य प्रवालभङ्गशुग्मस्निग्धपल्लवालंकृतस्य मरकतहरितहारिपत्र-
 मिवहनिवारितदिनेशदीधितिप्रवेशविशदच्छासस्य विस्मारिसौरभाहृता-
 भिरपह्वायोपवनपादपानुपसर्पन्तीभिर्मदान्धमधुपधोरणीभिरहमहमिकयेव
 विलुप्यमानमञ्जरीजालकस्य मुनिजनमनःस्खलितमार्गणप्रसराद्यर्पितेन
 कुसुमधनुषासकृत्सायकीकृतकुसुमस्य दक्षिणश्रवसि गृहीतसविशेषभूष-
 णाया सरप्रणयिन्या शतशोऽवतंसिताग्रं किंसलयस्य दिङ्मुखविसर्पण-
 शीघ्रपरिमलेन मलयमरुता सततमापीतपरिमलस्य परिभण्डलतयातिम-
 लोदरास्य नातिमहतः पारिजातकतरोर्निरन्तराभिरविरलस्तवक्तारस्वकिं-
 शित्वाभिः शस्त्राततिभिः स्रमन्ततः स्रगितमुभयतः कृतोर्ध्वापस्त्राभैः
 शृङ्गुतरोरुस्तम्भश्लोभिभिः शरस्त्रैः सञ्चिभ्रसितपत्रप्रभाश्यामत्यमानशरी-
 रकान्तिभिः कदलीडुमैरिवापरैरुपरचितपङ्क्तिभिः पुरुषैः पुरोवर्शितदी-
 पकण्ठयामुत्तमखिरकुट्टिमोपनिष्ठमिस्तम्बपाललोकमेकदेशेस्तत्कण्ठयामुत्तम

आश्रयकेटकोपयुष्टमुष्टजयशब्दवन्दिवृन्दाध्यासितसविधभूभागमागृही-
तकनकदण्डप्रतीहारमण्डलाधिष्ठितद्वारदेशमभिरामदर्शनमारामलक्ष्म्याः
साक्षादिव चतुःशालमतिविशालमेकमकठोरहारीतहरितप्रभं रम्भागु-
हमपश्यत् ।

तस्य च मध्यभागे कृतावस्थानममलांशुकच्छादिते किंशुकच्छविनि-
चरणारविन्दरुचिसंतान इव स्त्यानतां गते पृथुनि कुरुविन्दमणिशि-
लातले निषण्णमच्छशिशिरेण शैलेन्द्रमिव हिमद्रवेण चन्द्रातपरुचा
दिव्यचन्दनेनापादमनुलिसमतिविमलघनसूत्रेण संख्यानशास्त्रेणैव नव-
दशालंकृतेन श्वेतचीनवल्लद्वयेन संवीतमखिलदेहाभरणमणिसंक्रान्ताभि-
रासचचामरग्राहिणीप्रतिमामिर्विधादेवतामिरिव सद्यःसाधिताभिः सर्व-
तोऽधिष्ठितशरीरमागामिलम्बमभिनवं भौक्तिकप्रालम्बमद्याप्यशुष्कमभि-
वेक्ष्यारिक्कणकलापमिव हेमाचलशिलाविशालेन वक्षसा धारयन्तं निस-
र्गैर्मर्मिलोकाभ्यामभिनवं नयमार्गमुपदेष्टुममरगुरुमार्गवाभ्यामिवोपग-
ताभ्यामिन्दुमणिकुण्डलाभ्यामाश्रितोभयश्रवणमलिकतटसज्जिता वितत-
भास्वरेण कनकपट्टबन्धेन वलयितमुत्तमं मणिमुकुटमरिकुलविनाशार्थमु-
ज्जतं तपनमण्डलमिव सपरिवेषमुत्तमाङ्गच्छविमुद्गहन्तमितस्ततः प्रहि-
त्तललास्त्राभिर्दिग्भिरवासवागताभिश्चतस्रमिर्वारवनिताभिरुद्भूयमान-
चामरमुदारनेपथ्यसहचरीवृन्दपरिवृतया विभूयमानेन कान्त्या विख्या-
तिनीसंहत्या च विरलमविरलमुज्ज्वलहेमदण्डेन आलव्यजनकजनेन
वीक्ष्यमानया सखीजनोत्सङ्गनिहितनिःसहार्धदेहयोद्धृतैकैकमणिवल-
यमात्रालंकारया ताम्बूलविरहोत्कलितमधुरबिम्बाधरसगया शरद्विवेच-
न्यन्दनाङ्गरागपाण्डुरपयोधरया राजहंसिकयेव सरससृणालिकनहारभूषित-
शरीरया तत्कालमेव संलिलादुद्धृतैः कमलकुमुदकुवलयसृणालैः कल्पि-

तौपधानमस्मिनीपत्रसंस्तरमधिशयानया जगज्जयातिशायिरूपलावण्यया
नवीनवयसा नरेन्द्रकन्यया सनाथीकृतपार्श्वमङ्गिपैरपि कृतोर्ध्वावस्थानै-
रनुजीविभिरिव परिवृतं कदलीभिरप्यनिलदोलयितदलामिथ्याभरआ-
हिणीभिरिव वीज्यमानं धरण्याप्युपरिधृतसरलकाण्डसुरपादपया गृही-
तातपत्रयेवोत्सङ्गितमहापि तरुशाखान्तरप्रवेशितप्रांशुरविकरेण प्रतिप-
न्नकनकवेत्रेणैव प्रकटितानुभावं हरिवाहनमद्भाषीत् ।

अथोपसृत्य पुरतः सत्त्वरेण स्वल्पदप्रसरया गिरा गत्या च
सूचितद्वयहर्षप्रकर्षेण 'देव, दिक्षा वर्धते । परागतो युधराजः सन्म-
रकेतुः' इत्यावेदिते गन्धर्वकेण संग्रान्तचेताः सहसैव हरिवाहनः
प्ररित्यज्यमानतया राजकन्यया सह प्रवृत्तां कथां 'कथय कथय, क
वर्तते क वर्तते' इति सगद्गदं गदजासनादुत्तसौ । द्वारदेशवस्थापिते-
क्षणश्च दृष्टवानीषदवनतदृष्टिपातमापतन्तमभिमुखे दुःखविधृतकण्ठदे-
शगतोद्गाढवाष्पवेगमकृत्रिमानुरागेण सुहृदा प्रथममेव प्रणयिनीकृ-
ताया विद्याधरविषयमूर्धेर्महादेवीपदाभिषेकमिव कर्तुं तुषारनिष्पन्द्-
शिशिरैरानन्दाश्रुवारिभिराकर्णमायते नयनपात्रे पूरयन्तमविरलकराङ्ग-
लीगलक्षमयूखजालजलधारेण रोमाञ्चजालकमुचा मन्दं मन्दं दोला-
यमानेन प्रांशुना मुजादण्डद्वयेन सद्य एव प्रतीर्णायाः सुहृद्दर्शनप्रति-
श्रुपगायाः पारमाश्रयन्तमिव लक्ष्यमाणमतिशयकर्कशेन वातातपस्पर्श-
प्रतिमात्रकक्षितमपि जलनिधिमिवापरित्यक्तसहजलावण्यमभिनवलत्ता-
प्रताननद्विकटोर्ध्वजूरमधिजघनमासक्तसूक्ष्मवस्कुलमनिलविललितेन
घनतरुपुष्परेणुना धूसरितसकलावयवमनेकदुःखनिधानमानुष्यकदेहेन
वक्षतामिव लब्धुमारब्धोद्यममाधारमिव धैर्यस्य, इवयमिव सौहृदस्य,
सहत्वमिव सत्त्वस्य, परिपाकमिव पौरुषस्य, वयस्यममिवावस्थस्य,

दृष्टान्तमिव कष्टसंहानाम्, सुदुस्तरव्यसनसागरविलङ्घनैकसेतुं समरकेतु-
 मालोकितमात्र एव तत्र गलितनिःशेषहृदयातङ्कमारः सहसैवाध्यासित-
 स्ववेशमिव दृष्टसकलज्ञातिलोकमिवानेकसहायशतपरिवृतमिव प्रत्याग-
 तसमस्तपूर्वानुभूतनिर्भरक्रीडासुखसमूहमिवात्मानमुद्रहृच्चषिष्ठितोभयकम्पो-
 लेन सिंहलेश्वरसूनुमभिसरभसप्रधावितस्य चक्षुषः प्रसरमपवारयन्तमा-
 नन्दाश्रुजलपटलमिव परिमार्ष्टुमनवरतमुत्तिष्ठता पुलकजालकेन पिशुनि-
 तान्तःप्रहर्षोदयः किसल्याग्रहस्तपर्यस्तदशमुद्रिकाशकुसुमप्रकटितसि-
 त्ताभिः पूर्णपात्रसंभावनवेव चारंवारमवलम्ब्यमानमासन्नवर्तिनीभिर्वनल-
 ताभिराकर्षन्कराग्रेण सत्वरमुत्तरीयसि चलाञ्चलं कदलीगृहाम्यन्तर एव
 द्वित्राणि पदान्यभिमुखमगच्छत् । उपसृतं च तं क्षितिचुम्बिता शिरसा
 कृतमणाममुक्षिप्य सरभसप्रसारितबाहुयुगलः प्रवेशयन्निव हृदयमेकतां
 नयन्निव शरीरेण निर्दयाश्लेषनिःपिष्टवशःसलपुलकजालमालिलिङ्ग ।
 क्षिथिलितपरिष्वङ्गं च मूयः प्रणम्य भूमावुपविशन्तमाकृष्य निजवि-
 ष्टरैकदेशे न्यवेशयत् । परिष्वज्य च पुनः पुनः प्रीतचेताः पप्रच्छ
 कुशलम् । स्थित्वा च तन्मुखासक्तदृष्टिरनतिदीर्घकालमीषद्वलितवदनः
 स्मितोद्भेदविशदभक्षिपत्तस्यां क्षितिपदुहितरि चक्षुः । अनद-
 दिवि, सोऽयमस्त्रिलसिंहलक्ष्मीपभर्तुर्महाराजचन्द्रकेतोरात्मजन्मा स्वयं-
 कृतो वरस्त्वदीयायाः सश्रु(सु)र्मलयसुन्दर्याः सकलवीरवर्णाग्रेसरो
 युवराजसमरकेतुर्यत्सेहमोदितेन मया मनोरथानामप्यपथमूलमप्राप्यि-
 ताभिमुखेन भगवता दैवेन कथमपि करुणया संपादितमेकपद एव
 परिहृतं त्वदीयमुखपङ्कजावलोकनसुखमङ्गीकृतः कालमियन्तमेतावानयं
 क्लेशः' इत्युक्तवति हरिवाहने तां कृतसितामुत्थाय समरकेतुः साक्षरं
 प्रणनाम । प्रणतोपविष्टं च तमसौ प्रकटितसंभारंभविकसितपुटेन

निश्चलपद्मणा निस्तरङ्गसारकेण चक्षुषा पिवन्तीवालपन्तीवाहयन्तीव
सविधं समुपवेशयन्तीव सप्रेमबहुमानमपश्यत् । अत्रान्तरे कनकवेत्र-
हस्ता प्रविश्य प्रतीहारी सप्रश्रयमदनपतिकन्यकां तां व्यजिज्ञपत्—
‘भर्तृदारिके, देव्या पञ्चलेस्त्रया त्वज्जीधितपरित्वागव्यवसायवार्तामा-
कर्ण्य लोकादधिकमुत्पन्नहृदयोत्कम्पया विसृष्टः कञ्चुकी द्वारि तिष्ठति’
इति मुस्निहितनिश्चललोचना च विलम्ब्य क्षणमलम्बोच्चरा सत्वरमेव
निश्चक्राम ।

निर्गतायं च तस्यामतिक्रान्ते कियत्यपि कालक्षणे गीतविधिवि-
क्षणः कोऽपि मध्यंदिनावसरया पाठावसाने समासचक्षीर्षिक्रान्तीरवर्ती
चारंवारमप्यर्तितपदामार्गमिमांशुच्चैरगायत्—

‘तव राजहंस हंसीदर्शनमुदितस्य विस्मृतो नूनम् ।

सरसिञ्जनप्रवेशः समयेऽपि विलम्बसे तेन ॥’

श्रुत्वा च सुचिरमेतामवगतार्थो विहस्य हरिवाहनस्तां महाराज-
कन्यामवादीत्—‘देवि, देवज्ञवेदितस्य विधाधिरराजराजधानीपुरप्र-
वेशलभ्यस्य समयाभिलङ्घनशङ्किभिः क्षम्यबुद्धिपुरःसरैः प्रवर्तितौ
बुद्धिसचिवैः विराघनाम्ना नरेन्द्रभर्मसचिव एष हंसमिषेण मामितौ
भगनाय त्वरयति । तदादिश । गच्छाम्यहम् । त्वमपि गत्वा देवी-
मवलोकय’ इत्यभिदक्षतः सहसैव मागधञ्जयध्वनिकलकलेनोदतिष्ठत् ।
इतस्तैर्गलितसत्वरज्ज्वरशकरतलप्रचलदुत्सातस्रज्जण्डलीपरिगतश्च विक्र-
न्तनीलित्पलधनमध्यचारौ राजहंस इव गत्वा सविभ्रमं ससंभ्रमा-
भोरणलौकितं कुम्भपोष्यासिताकुशकोटिघट्टनोपविष्टामनवरतमिहुरा-
जोद्यकाशितोत्थामवती यामगजवशाम्बसीऽधिरुडेन समरवेतुना
अभिरुचिगणिरभ्यसेह । अभिरुचिगणिरभ्यसेह । उदाहृतककुर्वा-

कलाधिककृशोदरत्रियः स्कन्धविन्यस्तवल्गाविहस्ताग्रवामहस्तास्तदितर-
करावलम्बमानलम्बाजिनयष्टयः पादकटकप्रविष्टैकाङ्गिपल्लवावष्टम्भेन
परिवर्धकैरपरकटकाक्रान्तिनिश्चलीकृतपर्याणैरुपस्थापितानुरः पार्थिवा
ययाश्चमध्वानारुहः ।

तैश्च तरलायमानतारहारच्छटाढोटितवक्षःस्थलैरान्दोलितश्रवणोत्प-
लंगलत्परागर्पांशुकपोलपालिभिरालोलमौलिशेखरस्खलनस्खलीकृतालि-
जालैः सहेलज्वज्ज्वालिभिः सह विघटमानसंघट्टमानच्छत्रधारैरागत्यागत्य
परिचार्यमाणः पर्याणपृष्ठाधिरूढमौढपुरुषोत्तन्मितया जृम्भोत्तानकुम्भि-
काकुलुमसमभासा श्वेतातपत्रिकया निवार्यमाणातपस्थापनिर्वापणप्रकीर्ण-
शीकरनिकरकोरकितकरटैः साटोपसर्पणोत्तारुताण्डवितकेषुभिः कतिप-
यैरेव दर्पशौण्डैर्वेगदण्डज्यैस्नेकपैरथान्यपृष्ठः प्रतिपिपादविधितप्रव-
मसेवासविशेषदर्शितादरेण परस्पराङ्गसङ्गप्रसङ्गाधिगतगतिबाधिनापि
पद्ममध्यवेगमन्वक्प्रतिष्ठमानेन पृष्ठापतस्पृष्टतुरगसुरगतिगतावधानधाव-
मानाश्च कर्षकेण हेलोच्छलच्छात्रिकेण मोड्डीयमानमायूरतपत्रकेण
स्थापतत्पतद्ब्रह्माहिणां संसंसितासिरेखरिङ्कत्स्नधारेण शिखिपिच्छ-
गुच्छाच्छादितैकदेशदारुयष्टिश्छिष्टबाहुशिखरवहद्वारिकरकवाहकेनानु-
गम्यमानः परिजनेन निर्गत्य तस्माज्जिनायतनकाननादनुसस्तर कौके-
रदिक्षपथम् । जगत्किंततारकापथप्रस्थानस्थिलोत्थापितविस्मयेन सम्-
रकेतुना सविस्मयमवलोकितं प्रलयजलधिपङ्कपर्यङ्कलठितवैकुण्ठकोल-
कायकालीं कुपितकालपवनकालकलितां केलिमिव, कालीयस्य तत्काल-
लकर्कशार्कमरीचिसंपर्कमूर्छितां मूर्च्छामिव, महीगोलस्य शकलीकृत्य
काश्यपीगोलमुत्कलितां कण्ठस्य कालकूटकालिकांमिव, कालामिकण्ठे
कालस्य विषमविषधरबिम्बानलोद्देगज्रेगोद्धतां पद्मतिमिव, यस्तालपङ्कस्य

बहुशैवलच्छटावच्छादितामपसरणसरणिमिव, प्रलयान्तशान्तोत्तराशाज-
 लराशेरवनिपीठपर्यस्तपीवरमवाहां मदवारिवाहिनीमिव, सार्वभौमस्य
 भूमौ प्रतिमागतां रयरेखामिव, अनुरूपारथिरथार्वातामस्वर्वपर्वतशिक्ष-
 रशेखरितान्तरामन्तरान्तरा वहद्विमलजलवाहिवाहिनीमवाहाभिरुत्पत-
 त्पांशुमुष्टिमिः कथितस्पष्टिततरुस्तम्भवृत्तवनस्तम्बेरमस्तोमामिः पर्यस्त-
 जर्जरमूर्जवल्कलभारसुखसंचाराभिरुज्जिहानमक्षिष्ठाङ्कुरबालाङ्कितजलाश-
 योपशल्याभिर्निपतिततिरश्चीनमाचीनामलकतिलकिततलाभिर्दरीगृहम-
 स्तरगलितगुग्गाफलकाष्ठीसूचितवनेचरीचित्ररतविमर्दाभिर्गवयस्त्रस-
 ण्डितमनःशिलातलतलिमितोद्देशामिः क्षुण्णहरितालपिञ्जरजटालजरङ्ग-
 क्षप्रेक्षणीयाभिररण्यमहिषविषाणशिशरोत्स्तातनीलगिरिकूटादृहासिनीभिः
 फवलितपृदाकुददुरदारणोद्यतनिषादनादितानूपाभिर्वनस्थलीभिरुद्भासि-
 तामुर्वीनिर्व्याजभूषणैश्चानेकरूपैर्जातः हिमरूपजन्महेतुभिश्च, दुर्वर्ण-
 ज्वननवर्णनीयवीर्यैश्च, श्रुत्वात्मलाभदायिभिश्च, रीत्युपादानकारणैश्च,
 वज्रप्रसविभिश्च, नागप्रभवैश्च, फण्डादिलोहोलासकल्पैश्च, नष्टशल्याकू-
 ष्टिकृष्टिमिश्चास्म(श्म)सारभूमिदृष्टसरैश्च, त्वर्शवेचिभिश्च, पद्मरागादि-
 रसपरीक्षाक्षमैश्च, क्षुद्रोपलैरलंकृतामनेकसिद्धिश्चद्वालसिद्धान्विष्यमाणा-
 मिश्च, विचित्रपत्रपुष्पफलमूलोपलक्षाभिरक्षुण्णनामभिरवग्रहादिनिग्रहो-
 पयोगिनीभिश्च, सकलदुष्टदृष्टिमोहदृष्टशक्तिभिश्च, रससमूहभारणम-
 हितमाहात्म्याभिश्च, स्तम्भस्तोभोद्भासनविद्वेषणादिमयोगयोग्याभिश्च,
 शतसहस्रस्यपि धारास्तम्भनममलभामिः कालकूटस्यापि रसपाटवापनो-
 दिनीभिस्तक्षकस्यापि विषतीक्ष्णतातिरस्कारिणीभिर्भुवनत्रयस्यापि सुख-
 गकरणीभिरञ्जनमात्रवर्शितादृश्यदूरान्तरितम्रवाभिरङ्गिलेपमात्रप्रवर्तिता-
 निलवर्णगमनाभिस्तिलकभिर्यस्याप्रकृतसकलवनुविसेभाभिरभ्यवहार-

भाजितजरारोगमृत्युमयाभिर्महाप्रभावाभिरोषधीभिरवन्ध्यां कचिदुप-
ल्लरूपतापरिणतैकदेशेन तृणपलाशादिनार्धमग्रे गन्धमानशीलैः शिलो-
दकैरशून्यां कचित्पान्थतण्डुलप्रस्थपचैः प्रतिगर्तमावर्तिनोत्कथनेन
कथ्यमानप्रकृतिभिर्दहनोदकैरुपेतां कचिदुपान्तमूर्छितपतत्रिसूचितसा-
मर्थैः सत्त्वरक्षार्थमाटविकरचितकाण्टपरिवेधैर्विषोदकैर्विदूषितां स्थान-
स्थानेषु मणिमयोर्ध्वसंस्थानाभिर्महाप्रमाणत्वादुद्धीवपुरुषप्रलयदृश्यमुख-
मण्डलाकृतिभिरन्तरिक्षचारिणा खेचरगणेन शिरसि पात्यमानपुष्प-
वृष्टिभिरनैदंयुगीनमनुष्यकल्पिताभिः कल्पान्तरस्थायिनीभिः प्रसिद्ध-
सिद्धप्रतिमाभिः प्रसाधितामितश्चेतश्च नाकिमिथुनमन्मथक्रीडोचितैश्चि-
त्तहारितया नन्दनवनोद्देशैरिव दिवश्च्युतैरीर्ष्यासमरविच्छिन्नकिन्नरभि-
थुनपिच्छलाञ्छितलतास्रमिरन्योन्ययुध्यमानपोजिज्जकाण्डकुण्डोच्छ-
लितमुक्ताफलधवलितैरशङ्कमृगकुलकलिततापसाश्रमतमालवनखण्डैराहि-
ण्डरिमारुण्डमण्डलैरारण्यकोच्चोटितवल्कलपट्टकस्थपुटितामिसौधशि-
लातलैरनोकहस्कन्धावतीर्णसरसप्ररोहामू(?)क्षमानधरणीगतनिधानैः
स्वर्णचूर्णावकीर्णभस्मपुञ्जकव्यज्यमाननरेन्द्रधातुवादक्रियैर्वरार्थिनिरशन-
नरोपरुद्धगिरिशिखरचामुण्डायतनमण्डपैर्वातिककुट्टाकटङ्कशकलिताकु-
त्रिमशिवलिङ्गैरेकैकधार्मिकाध्युषितनिर्भरप्रपातासलासू(शू)न्यसिद्धायत-
नैर्विविधसिद्धविश्विस्तवलिशबलितासुरविवरद्वारैर्मतीताध्वन्यदृश्यमा-
नरसातलसहोदरपतनकन्दरैर्यदृच्छामृत्तविधाधरपुरंघिसान्निध्यक्षुभित-
रसकूपिकैः संरान्धखेचरानीतमृगोचरवधूविलापवाचालैरर्धजर्जरद्विर-
दशग्यासहस्रसूचितातिक्रान्तचक्रवर्तिसैन्यसन्निवेशैः प्रदेशैरुपशोभितां
सर्वैश्च सर्वविधाधरनगरनिर्गतैः सर्ववर्णान्तःपातिभिः सर्वारम्भवि-
रतैः सर्वविषयप्रतिषेधलब्धाशयशुद्धिभिः सिद्धिनिमित्तमङ्गीकृतारण्यवा-

सैश्विरगतैश्चामिरप्रविष्टैश्चसरित्तटनिवासिमिश्र गिरिगुहाध्यासिमिश्र
 गङ्गरोयगङ्गरविहारिमिश्रनिर्झरानुसारिमिश्र सदनीकृतलताजालैश्च परि-
 त्यक्ताभ्यवहृरैश्च फलमूलप्रायाहारैश्चपञ्चतपःसाधनविधानसंलग्नैश्चाकण्ठ-
 मुदकमग्नैश्च प्रारब्धघूमपानाधोमुखैश्च ब्रह्मविम्बनिरीक्षणोद्गीर्णैश्च जङ्घ-
 पकैश्च वाचंयमैश्च कैश्चित्कन्दमूलोद्धारिभिरवगाढवातातपोपहतवारिमि-
 श्रविभ्रुताजिनजटाकलापैस्तापसाकरूपं कलयद्भिः कैश्चिदुद्दण्डकोदण्डपा-
 णिभिः प्राणिविशसनोपरतैरन्तिकस्थप्रेयसीभिः संभोगसुखपराङ्मुखैः पञ्च-
 शपरपरिवहं वहन्निरासोपदेशप्रतिपन्नानाविधश्रुतैराराधयद्भिश्च नानावि-
 द्याविद्याधरैरध्यासितां स्फटिकराजपट्टप्रायोपलां सैकतप्रायभूतलां नीवा-
 रप्रायतृणोलुपां कस्तूरिकामृगप्रायश्चापदां शिखण्डिपरभृतप्रायाण्डजां
 किंपुरुषप्रायवनचरां चन्द्रकान्तनिष्पन्दप्रायनिर्भरां गुरुवर्कोद्गीर्णपावक-
 प्रायदावानलं वनदेवतानिःश्वसितपवनप्रायमारुतामेकशृङ्गवैसाङ्ग्यपर्वता-
 न्तरालाटवीं वीक्षमाणः क्षणेनैव दक्षिणोत्तरश्रेणितिलकभूतं पुरुहूतनग-
 रीरूपविभ्रममुदग्रमणिशिलाशालशिखरोल्लिखितगगनोदरं गगनबल्लभ-
 नगरमाससाद ।

प्रतिसदनमुत्तम्भितविविधबल्लध्वजेन गन्धजलसिक्तनिजनिजप्रतो-
 लिना सर्वतो विप्रकीर्णपुष्पप्रकरेण निर्यत्नसाधिताखिलप्रधानविधः
 परिगतः समागतसकलतन्त्रैः खेचराधिपतिभिरधैवोपजातसमागमेन
 प्रेयसा सहशरूपयौवनेन सुहृदा स्वदेशागतेन सार्धमचिरानुभूतराज्याभिषे-
 कसंपदमिनवः प्रभुरस्माकमागच्छतीत्याकर्ण्यार्कर्ण्य समुपजातकुतूहलेन
 सहैलमारुह्य हर्ग्यामिशिखराणि सस्पृहमहं आधमिकोपमादितपस्सप्रेम
 दृश्यमानः पौरनरनारीजनेषु बभ्रुज राजमन्दिरम् ।

तत्र च प्रवर्तितोत्सवेन महत्पटुपटुहस्तसूरीमृदङ्गमञ्जलतूर्ण्यधित-
 त्तुणस्सौम्यं अविशेषमुन्दरवेणधरिणा संनिधायितस्तकुसुमदूर्वास-

न्दनेन प्रधानविधाधरवधूजनेन निर्वर्तितावतारणकमङ्गलः प्रतिकलोप-
नीतविविधवस्त्रविलेपनालंकारं विविधमुपदर्शितादरः प्रस्थाप्य दर्शना-
गतं प्रधाननगरलोकमनुगम्यमानः परिजनेन भोजनभवनमगच्छत् ।

गत्वा च खेचरीवृन्दसंपादितमज्जनेन निवसितानर्धवाससा प्रति-
पन्नसर्वाङ्गीन(ण)दिव्याङ्गरागेण महार्हरत्नालंकारधारिणा विधृतमल्लिक-
माल्यशेखरेण निजासनान्तिकोपविष्टेन समरकेतुनान्यैश्च यथानिबद्ध-
स्थानविनिविष्टैर्विधाधरकुमारैः परिवृतो निर्वर्तयांचकाराहारकर्म ।

क्रमातिवाहितदिनश्चोत्थाय मुत्तन्यास्थानमण्डपाङ्कके यथाक्रियमाण-
मावश्यकविरधि सांध्यम् । अद्यासितप्रासादशिखरश्च सुखैः खेचराधि-
पतिभिः सह स्थित्वा विचित्रकलाविनोदेन सुचिरमुचिते शयनसमये
समीपस्थपरिजनोपदिष्टमार्गः शयनश्चित्रशालामगच्छत् । अधिशयित-
पथेऽप्येव वारंवारमवलोक्य निकटनिहितापररत्नपथेऽनिविष्टमनेकदुर्ग-
देशान्तरागमनदुर्बलं ग्लानवपुषं समरकेतुरधिकमन्तः संतापमवहत् ।
अपृच्छच्च खिन्नवर्णोच्चारया वाचा यथावृत्तमादितः प्रभृति मार्गागम-
नवृत्तान्तम् । अयमस्मै सर्वमात्मवृत्तान्तं न्यवेदयत् । अनन्तरमीषदुप-
जातनिद्रश्च नीत्वा रजनीशेषमारोहति सूदृक्कृतान्धकारमर्गे पूर्वोशिखरि-
णमरुणसारथौ सौधवातायनसविधचारिणा चारणेन बहिरुच्चार्यमाणं
श्रुत्कुलकमेतदश्रौषीत्—

‘निर्दाल्यहृत्पद्मिनी रतिगृहाः साक्रन्दचक्रा नदा ।

विद्राति द्युतिरौडवी निविडितां धत्ते प्रदीपच्छविः ।

चौर्मन्दस्फुरितारुणा तिमिरिणी सर्वसहा सर्वथा

सीमा चित्तमुषामुषः क्षणदयोः संधिक्षणौ वर्तते ॥

जाता दाडिमबीजपाकसुहृदः संध्योदये तारका

थान्ति धुष्टजरत्पलालतुलनां तान्तास्तमस्तन्तवः ।

ज्योत्स्नापाथविषाण्डुमण्डलमपि प्रत्यङ्मनोमिच्छिमा-

कपूर्णेन्दोर्जरदूर्णनामनिलयप्रागरुभ्यमभ्यस्यति ॥

उद्यज्जाड्य इव प्रगेतनमरुत्संसर्गतश्चन्द्रमाः

पादानेष दिगन्ततल्पतलतः शङ्कोच्चत्ययातान् ।

अन्तर्विस्फुरितोरुतारकतिमिस्तोमं नभःपल्वला-

ङ्गान्तानायमयं च धीवर इवानूरुः करैः कर्षति ॥

सद्यः संहृतघोरघूत्कृतिमनाग्ध्यामीभवदृष्टयो

जीर्णानोकहकोटराणि शनकैर्मार्गन्त्यमी कौशिकाः ।

किं चास्कन्दति शैलकन्दरभुवो भिन्नं करैरारुणै-

रेतद्वर्पकरालकोलकपिलस्थामं त्रियामातमः ॥

ताम्बूलद्रवरागराजिरुचिरैर्मध्ये बहिर्धूसरैः

किंचिन्नूतनकाञ्चनारसुमनःपत्रं हसन्त्योऽधरैः ।

एताः पण्यपुरंध्रयो निधुवनक्रीडाजडैरङ्गकै-

र्निर्गत्य प्रियसधनः स्ववसतेर्वायीरलंकुर्वते ॥

जाताः सर्वदिशो दिनान्धवयसामन्धास्तवेव द्विषां

प्राप्यन्ते घटना रयाङ्गमिथुनैस्त्वद्वाञ्छितायैरिव ।

आरोहत्युदयं मताप इव ते तापः पतङ्गत्विषां

दष्टुं नाथ भवन्मुस्तमियमिवोन्नीलन्ति पद्माकराः ॥

श्रुत्वा । त्रैलोक्यमुन्मिषितलोचनः सलीलमुत्थाय शयनात्सैनिको

पमरदायायां जगाम । परिभ्रम्य च स्वभावरमणीयपरिसरेष्वासमेव

सम्भु देवतायुक्तमण्डलेऽप्राप्तसमाजगाम । मन्त्राङ्गसमये च क्राते

दृश्यमानशुभादप्रविस्तरमदृष्टपारतस्तस्मिन्नेवैतादृशमूढरमध्या-
 रोहत् । कृतावस्थितिश्च शिखरदेशे करतलस्थमिव नाकलोकमङ्गिमूले
 निलीनमिव मङ्ग्यमं भुवनमध्यासितानीव दृष्टिमध्यमाशामुखानि मन्त्र-
 मानः समन्तात्प्रहितदृष्टिरुष्णीषपट्टमिव जम्बूद्वीपस्य, मानस्तुम्भिक
 भारतवर्षस्य, सेतुबन्धमिव गगनसिन्धोः, सीमन्तमिव भुवः, हारमिव
 वैश्रवणहरितः, ताण्डवप्रसृतखण्डपरशुभुजदण्डभस्मेव रेखाकारेण
 पतितम्, प्रलयविभ्रुतक्षीरसिन्धुफेजमिव निम्नानुसारेण स्थितम्, त्रिदि-
 वदर्शनोत्कण्ठया भन्दाकिनीप्रवाहमिव हेलयोत्पतितम्, समग्रमेदिनी-
 भारधारणक्षमं रूपान्तरमिव शेषस्य विस्फुरद्रक्तकटककान्तं बाहुमिव
 क्षीरोदस्य, पातालावधिप्रविष्टमूलं निश्चलबन्धमिव मृगोलस्य,
 विशालकटकावष्टब्धमूलं प्रतिपक्षमिव हिमवतः, पूर्वोपरोदधिचेल-
 लम्भमुदकपानतृणया जीर्णसंवर्तकाम्बुदसंघातमिव युगान्तसमयमुदी-
 क्ष्यमाणमिन्दुद्युतिमुषा देहप्रमोक्षासेन पौलस्त्यहस्तोच्छासितं कैलासमिव
 हसन्तं प्रकटितबहुश्रोतसा निर्झरनिवहेन तुहिनशैलस्पर्धया जाह्नवी-
 सहस्राणीव सृजन्तं दिगन्तरव्यापिभिर्दरीमुखसमीरैः सुमेरुमहिमाभ्य-
 स्रयया निश्वासानिव विमुञ्चन्तमश्रान्तसंततिभिः शकुनिकोलाहलैः
 केशवभुजायन्त्रामन्देरितं मन्दरमिवाधिक्षिपन्तं कुलिशकृत्तपक्षव्रणनिभासु
 गम्भीरगौरिकस्तनिषु लम्बमाननिश्चलनिरायताङ्गैरजरगरकुलैर्दुष्टरक्ताप-
 कर्षणार्थमायोजितैः.....लोको जालकैरिव दुरालोकपार्श्वभागम्,
 कैश्चिदुद्भिन्नवैद्ध्यरत्नाङ्कुरकलापैरधः करालकन्दरादर्शनजातरोमाञ्चैरि-
 वातीततासपथैः पृथुपराक्रमाणि क्रीडाकिरातवंश्यानि शबरवृन्दानि,
 कैश्चिदितस्ततश्चलिततनुसरिद्वेणिकैः स्वलनपर्यस्तसूर्यरथपताकैरिव पत-
 नमीतविद्याधरसङ्घपरिहृतलङ्घनानि सिद्धायतनानि, कैश्चिदन्धकारगह्वर-

प्रवेशितसरलनिर्झरसलिलधारैरसुरकन्याधिरोहणार्थमवलम्बितरज्जुजालै-
 रिव सततसप्तर्षियात्रापवित्रितानि दिव्याश्चमपदानि, कैश्चिदुत्तुङ्गतालतरु-
 कनैस्त्रिविष्टपमुपस्पृष्टमूर्ध्वीकृतमुजैरिव निरातङ्गनाकिमिथुनाभ्यस्समानम-
 न्मथक्रीडामणितानि मणिशिलालयनानि, शिखरैर्धोरयन्तं निविष्टावन्त-
 ननदेवतानगरमिव लतागृहभ्रातैराविष्कृतानेकपातालमिव सान्धकारक-
 न्दरैः प्रसूतनिःसंस्थापत्यमिव दिङ्नागयूथैरुत्थापितप्रबलबहुलप्रदोषमिव
 सप्तलभमण्डलैरावासितापारवासरमिव स्वर्णसानुप्रभाप्राग्भरैः प्रकटिता-
 नेकरामायणमिव किलिकिलायमानवानरानीकनिकायैर्दशितापूर्वप्रजास-
 र्गमिव किंपुरुषवर्गैः, कचिद्बद्धमण्डलगुरुडगोत्रपक्षिव्यावर्ष्यमानद्वीपान्त-
 रप्रचारवार्ताम्, कचिद्विपक्षवारणविरोधपरिणतगजोन्मूलितगलद्रुण्डशै-
 लम्, कचिन्मृगारातिकरकुलिशदारितजलदग्भोर्द्वीर्णमुक्ताफलाकीर्णम्,
 कचिन्नृत्तप्रवृत्तनीलकण्ठनिवहदशिताकालशाङ्कलम्, कचिन्मुग्धवनमहि-
 मपुरस्कृतपलायमानाश्वमुखसमूहम्, त्रिविक्रममिव पादाग्रनिर्गतत्रिपथ-
 गासिन्धुप्रवाहम्, रथमिव चक्रवर्तिबलचूर्णितासज्जभूतलम्, मेरुकल्पपा-
 दपालीपरिगतमपि नमेरुकल्पपादपालीपरिगतम्, वनगजालीसंकुलमपि
 नवनगजालीसंकुलं तमवलोकितवान् । उपजातविषयं च तत्तस्य
 शिखरिणः स्वभावरमणीयास्तु शिखरश्रेणिषु पुनः पुनः प्रहितदशमुद्दिश्य
 नैमाचार्य एकः समुच्चार्य जयशब्दमब्दध्वानजयिना स्वरेण प्रक्रमग-
 त्तिमं श्लोकमपठत्—

सर्वं भूमिभूतोऽस्य केव किमिह स्कन्धस्थविष्यावर-

श्रेणीयस्य वहन्ति यस्य सगतामभ्येऽपि गोप्राचलाः ।

द्रव्यस्त्वमन्यतुल्यमहिम्ना मध्ये धरित्रीमूर्ता

मेवावकृतलोचनेन्द्रविना नदस्व सखि सखि ॥

आकर्ष्य चैनमुद्भिज्जपुलकः सहर्षमब्रवीत्समरकेतुः—‘कुमार,
 साध्वनेन मङ्गलपाठकेन पठता । किं दृश्यते किं च वर्ण्यते । सक-
 लकुलधराधरसाधारणगुणग्रामगरिमा गिरिरेष दर्शनीयो वर्णनीयश्च ।
 त्वमेको जगति येन निःसामान्यनिजचरितस्वीकृतसर्वान्यमूभूता
 निजमुजादण्डमात्रसहायेन निर्गत्य शिबिरात्परिमितैरहोभिरावर्जितं
 विद्याधरचक्रवर्तित्वम्, अनुचरीकृताः खेचराधिपतयः, विधेयीकृतं
 विद्यादेवताचक्रम् । तदास्तां तावदस्य शिखरिणो दर्शनव्यावर्णनानि ।
 तमेवावेदय यथावृत्तमादितः प्रभृति सर्वमात्मीयवृत्तान्तम् । दुष्टकरदी
 लौहित्यतटपर्वताटव्यां भवन्तमपहृत्य क गतः, क स्थितः । त्वयापि
 ततोऽवतीर्य किं कृतम्, किं दृष्टम्, किमनुभूतम् । क्रमदेशे कृतस्मि-
 तिना प्रेषितः स लेखः, केन वा स शीघ्रमेव प्रेषितः शिबिरम् ।
 ईदृशीन्माफाश्रमनादिकार्यजनितजगद्विषयानामखिलानामपि महा-
 ब्रह्मत्वाणां विद्यानामधिगतिः । कथमियमताकितैव विद्याधरचक्रवर्ति-
 ण्यप्राप्तिः । केन वा प्रसङ्गेन तत्र चैत्ररथवनविडम्बिनि जिनायतन-
 कानने कृतमागमनम् । का च सा त्रिलोकीतिलकभूता रूपगर्वमप-
 हर्तुमिव पार्वती कमलयोरुत्पादिता कमलयोनिना देवेन लावण्यैक-
 वसतिः । सकलस्यापि भवश्चरणकमलानुवर्तिनो राजलोकस्य मान्या
 महाराजकन्या या तत्र कदलीगृहे गृहीतचिरहिणीजनाकल्पा शापिता
 कुमारेण प्रश्नरूपम् ।’ इति सकौतुकेन पृष्ठः समरकेतुना विहस्य
 हरिवाहनः सहर्षमुवाच—‘युवराज, कथयामि यदि ते कौतुकम् ।
 अवहितो भव । प्रभूतमिदमाख्येयम् । अथवा वृथा ममाभ्यर्थने शम-
 यमेव भूम्ना निरन्तराश्चर्यसरसो मदीयवृत्तान्तः करिष्यत्यवधानवन्तं
 तदा प्रत्यक्षमेव भवतस्तथा मदान्धः स गन्धवारणः स्फन्धदृढबद्धासनं

शासनानन्तरमेव साध्वसादाधोरणैरकृतसस्वरोपसर्पणैरनर्पितां कुसुमवञ्च-
मुद्वहन् मामद्रिगह्वरात्तो निर्गत्य तेनैव गिरितटेन यथोत्तरप्रकटित-
ज्वः पृष्ठतो वहद्विरनवरततर्जितजात्यवाहैर्वाहिनीपतिभिरन्यैश्चाबद्ध-
परिकरैः परिकारमेष्ठवण्ठप्रायैः प्रजविभिः सैन्ययोधैरनुबध्यमानः
क्रियन्तमपि मार्गमगमत् । अन्तरितेषु च निरन्तरैर्वनतस्तम्बैर्विलम्बि-
तेषु सर्वेष्वनुपदिषु लोकैः----केन मार्गवर्तिना विषमपाषाणपटलस्वपुटि-
क्ष्वतारेण वनतरङ्गिणीश्रोतसा भ्रमगमनत्वरस्तरसान्तरिक्षमुदपतत् ।
उत्पत्य चातिदूरमूरीकृतकुबेरदिश्रुत्ताभिमुखयाश्रो गात्रनिर्वापणीय
परितः प्रकीर्णेन विस्तारिणा कराग्रशीकरजलासारेण निर्भरान्धकारित-
गगनगर्तः पुष्करावर्तजलद इव संवर्तकालमरुताहतो वेगमतिमहान्त-
मतनोत् । तेन चास्य वेगातिशयेन संजातभुरुविसायोऽहं मुहुर्मुहुः
चैतुकादधोमुखक्षितदृष्टिरस्फुटोपलक्ष्यमाणग्रामनगरां कीटप्रायजनपदां
वृक्षपतानोपमानविततवेलावनस्पर्द्धां गण्डशैलतुल्यप्र....विन्ध्यसङ्घप्र-
मुखभूधरासुरगकन्यकानिर्भोकसदृशमन्दाकिनीपुरःसरमहासरित्प्रवाहां
नहुलाकारमानसमृद्धिदिव्यसरोवरां सर्वतस्तव चक्षुषा परिच्छिद्यमा-
नविस्तारामतिदधीयस्तया रसातल इव प्रविष्टामन्धकूप इव निपतितां
जातानुतापेन मधुरिपोराच्छिद्य बलिनेवात्मसंनिधावानीतामब्धिपर्यन्ता-
वज्रनिभीक्ष्माणः, कचित्सभासजतया तपनमण्डलस्यातिदुःसहेन
जगिष्मन्वा दण्डानकामः, कचिद्वसन्तापत्रतां गतैरम्भोदपटलैरुपरि-
विस्तार्यपाणमांसलप्लव्यः, कचिद्व्रवर्त्मनामिमुखप्रापतद्भिः सिद्धाध्या-
त्ममियुनैः करिसमादृत इव विहिताप्रसरणः, कचित्तरलितोत्तरीय-
वदलवनं तुङ्गगिरिशिखरनिर्भरवायुनां स्वयमुद्धतलवृन्तेनेषापमी-

अमस्वेदजलकणः क्षणेनैवास्थ पर्वतपतेरेकशृङ्गाख्यस्य शिखराप्रवर्ति-
नमाकाशप्रदेशमासादयम् । दृष्ट्वा च निकटवर्तिनं पुरो वैताव्यमी-
षद्वलितदार्ढ्यं इति मनस्यकरवम्—‘एष कुञ्जरः केनाप्यसुरेण राक्ष-
सेन वा पूर्वजन्मनि मया कृतं स्मृत्वा कमप्यपकारमुत्पन्नकोपेनानु-
प्रविश्य नीयते वश्यम् । न हि पशूनां स्वरूपेणाकाशगमने कदाप्ति-
दस्ति शक्तिः । न चातिवेगादवगम्यते कियन्तमध्वानमहमनेनानीत
इति । तदयमद्यापि यावदतिदूरं न याति क्षितिगोचरैरलक्ष्यशिखरो-
च्छ्रायमचलं वा नैनमुल्लङ्घयति, पयोधिमध्ये द्वीपान्तरे वा न मां प्राप-
यति, तावदेनं व्यावर्तयामि’ इति संप्रधार्य तिर्यगुज्जमितकूर्परः
पाणिना दक्षिणेन जघनावनद्धां सज्जघेनुकामस्पृशम् ।

दृष्ट्वा च तां समुत्तन्न्यमानामखण्डितोल्लसदसितलोलांशुमाल्यकराणि
तदिगन्तामुत्पातविद्युतमिवाम्बरे विस्फुरन्तीं सचारणः सहसैव मुक्तात-
मौष्णनिनादः सपक्षशैल इव कुलिशोऽश्रसितस्तथैव स्कन्धबद्धासतं समु-
द्रहन् मामुदधिगम्भीरे सरसि तस्मिन्नदृष्टपाराख्ये सत्त्वरोपसंहृतपुरोगम-
नमात्मानममुञ्चत् । पतनसमनन्तरमेव च तिरोभावमुपगते तत्र निरवल-
म्बनोऽहं पतनवेगान्निमज्जदूरमतिचिरादुन्मथोऽप्यजातसंक्षोभः पर्यायेण
निहितायतोत्क्षेपविक्षेपाभ्यां भुजाभ्यामनवरतमभिमुखाकृष्टलिलस्तूर्ण-
मेव तीर्त्वा सर उरोदग्ननीरं तीरदेशमस्वासादयम् ।

तत्र चारोहणसमयलभेन गात्रोद्धूलनरेणुना गगनागमनवेगश्रमवि-
कीर्णेन च तस्य करिणः कराग्रशीकरजलेन कलुषीकृतं प्रक्षाल्य
शुचिरमङ्गमुत्तीर्य मध्यादुद्वाप्य निःपीडिते निबिडमवगलितपर्युषिता-
ञ्जरागविमले दुकूलवाससी कृताचमनजलपानादिकर्मा निविश्यैकस्य
कूलासन्नवार्तिनो लतागुल्मस्य मूले मुहूर्तमतिवाहितश्रमः स्वस्थचेतास्तथा

शिलातलोपविष्टमेकाकिनमनिवारितापतत्पुरुषमध्यंदिनानिललुप्यमानव-
 पुष्पमनवरतजायमानकण्ठास्यशोषमात्मानमवलोक्य संजातविस्मयश्चिन्ति-
 तवान्—‘अहो विरसता संसारस्थितेः, अहोविचित्रता कर्मपरिणती-
 नाम्, अहो यदृच्छाकारितायामभिनिवेशो विधिः, अहो भङ्गुरस्व-
 भावता विभवानाम् । अद्यैव तादृशीतृणीकृतत्रिदशपतिविमानसौन्द-
 र्यसंपदि निजे सद्गनि सुहृत्समेतो वीणावादन्यादिविनोदजनितमानन्द-
 मनुभवन्नवस्थितोऽहमद्यैव दुर्गगिरिकान्तारमध्यवर्ती परिवृतो वनघा-
 षदशतैरन्यवैदेशिकपथिकसामान्यमवस्थाविशेषम् । एवमस्वस्थमानसो
 भानयामि न तद्वाज्यम् न ते राजानः, न मदान्धगजघटासहस्रसंकुलः
 स्कन्धावारः, न ते छत्रचामरादयो नरेन्द्रालंकाराः, न तानि श्रवणहारीणि
 चारणस्तुतिवचनानि । सर्वमेव स्वप्नविज्ञानोपमं संपन्नम् । आस्तां च
 तावदन्यदप्रत्यासन्नमारोप्य येन स्कन्धमात्मीयमहमेतां भूमिमान्नीतः ।
 यश्च सार्धं मयैवासिन्नगाधसलिले सरसि मग्नः, सोऽपि नास्ति प्राणभूतो
 मे भट्टवारणः । न ज्ञायते वराकस्य किं तस्य वृत्तम् । किमतिवेगपतना-
 दुरुत्साह कामस्य गत्वा दूरमस्य सरसो मूलपङ्के विलभो गच्छम् ।
 उतान्तराल एव गच्छन्हेलयाम समकालमेव प्रधावितैः शकलीकृत्य
 क्वलितो महाकायैर्जलचरैः, उतापरमवस्थान्तरं किमपि संप्राप्तः ।
 किं चैकमिह शोच्यते । सर्व एवायमेवंप्रकारः संसारः । इदं तु
 चित्रं यदीदृशमप्येनमवगच्छतामीदृशीमपि भावनामनित्यतां विभाव-
 यतामीदृशानपि दशविशेषाननुभवतां न जातुचिज्जन्तूनां विरज्यते
 चित्तम्, न विशीर्यते विषयमिच्छाः, न भङ्गुरीभवति भोगवाञ्छा
 नाधिवावति निःसङ्गता बुद्धिः, नाङ्गीकरोति निर्व्याघादनित्यसुखमप-
 र्माख्यानमहम् । सर्वथाप्रिगहनो बलीयानेव संसारमोह इति प्राप्तेभाव्यः

मनसा मुहूर्तमुत्थाय तस्मात्प्रदेशात्स्वदेशदर्शनं प्रति निराशो निकट-
वर्तिनं ग्रामं नगरमाश्रमं बान्धवयितुकामो निमिचीकृत्य दिशमेकां
शनैः शनैरुदचलम् ।

प्रचलितश्च श्लोकमन्तरमेकत्रातिसूक्ष्मसुकुमारसिकते निरन्तरोद्भिन्न-
कुसुमगुच्छलतागुल्मोपगूढपर्यन्ते गलितहंसप्रलरोमस्तोमपक्ष्मलक्ष्मातले
शुक्लाशुक्तिसंपुटश्रेणिशारितोदरे विरतशर्वरीविरहशोककोकमिथुनानुभू-
यमानसान्द्रनिद्रे द्राचीयसि सरस्तीरसैकते विभाव्यमानव्यक्ततरविन्यासा
दूरविच्छिन्नान्तरतया क्षितितलाधिकनिमग्नचरणतलतया च प्रकटित-
गतिस्त्वरतिरेकाः सर्वदिक्षुस्वामिमुखीरनेका मानुषपदश्रेणीरपश्यम् ।

दृष्ट्वा च किंचिदुच्छ्वसितहृदयो निरीक्ष्य निपुणमल्पप्रमाणतया
ललितसकलावयक्तया च स्त्रीजनस्यैतां न पुरुषाणामिति विकल्पा-
स्वेकमिति शयस्यदर्शनामागमोक्तप्रमाणप्रतिपन्नसकलसुकुमारावयवाम-
लचक्रचामरच्छत्रानुकाराभिरनल्पबहुभिरच्छिन्ननिष्पन्नाभिः प्रशस्तलेखा-
भिलान्छितामनुसरन् पदानां पङ्क्तिमधिकामिरामदर्शनमुत्पत्तिसदनमिव
सौन्दर्यलक्ष्म्याः श्लक्ष्णसितसुकुमारसिकताकीर्णभूतलमन्योन्यलभाभिर-
विरलोद्भिन्नबालदशबलनीलच्छदकलापाच्छादितामिर्दिवापि संबद्धसान्द्र-
संघारागशेषं प्रदोषज्वान्तमिव तन्वतीभिरुत्तानकुसुमस्तवकतारकिततनु-
भिस्तरुणवनलताभिर्निरन्तरानन्दनिविडनिःशेषभित्तिभागं रङ्गमिव जग-
त्रयारामव्रततिगणिकानां पानगोष्ठीगृहमिव खिलमधुव्रतज्जातानामाकरमिव
समस्तोदारपुष्पमकरन्दस्य सेच्छाविहारमन्दिरमिव मकरकेतोरेकमेला-
लतागृहमद्राक्षम् ।

आगत्य चास्य द्वारदेशे कृतावस्थितिरूर्ध्वस्थितः एवाभ्यन्तरे
शरिति पुष्पीभूतमुद्यीतमिव द्रव्यहुतमुज्ज्वलं जातदाहकशक्तिभङ्गं प्रिश-

ज्जीमूतसर्वाङ्गैः स्फुरद्भिरन्तःस्फुलिङ्गैरिव लताभृङ्गनिकुरन्मैः करन्विता-
 भोगमशानिष्ठाहतिविलीनसुरशैलशिस्रप्रवृत्तकाञ्चनरसप्रवाहबहलमा-
 लोकमीक्षितवान् । उत्पन्नबन्धौषधिप्रकाशाशङ्कश्च क्षणमिव ध्यात्वा दिक्षु
 निक्षिप्तदृष्टिर्वारंवारं रक्षाशोकमूले कृतोर्ध्वावस्थानाममलकान्तिजलतर-
 ज्जिषु सर्वाङ्गभागेषु समकालसंक्रान्तैरासन्नवल्लीपुष्पफलपल्लवैर्लतेति संल-
 क्ष्यमाणामल्पदिवसाधिरुदनवयौवनामतिनिगूढहृदयर्वाभिरधिकतनुतार-
 स्तम्भनखपरम्परापरिगताग्राभिः कुसुमसायकशरशलाकाभिरिव विरहिज-
 नहृदयशोणितार्द्रशल्याभिरिव विरहिजनसरलसुकुमाराभिरङ्गुलीभिरुपे-
 तेन साधुलोकेनेव स्निग्धस्वचारुणा लोकसुभगेन चरणाब्जयुगेनाचिरका-
 ल्प्रीतिं लाक्षारागरसमिव सफेनोद्भ्रमं धारामिरुद्भिरन्तीमुद्भिन्नसुन्दरशोण-
 चिन्दोर्वरकरिकलभशुण्डादण्डस्य खण्डयितुमिव गुणाधिक्यदर्पमुत्स-
 र्पिणा नूपुरपद्मरागकरकलापेन स्पृश्यमानपीनपरिमण्डलोरुयुगलमेकतः
 कान्तिजलभृता नाभिमण्डलीकनकभाण्डेनान्यतोऽपि वृत्तानुपूर्वेण परि-
 णाहिनेस्तूणीरुदयेनाशन्यपाशं निशानभणिशिलाफलकमिव कुसुमाक-
 यत्रिणमतिविशालमसृणमांसलाभोगं जघनभागमुद्ब्रहन्तीमविरलविभा-
 ल्यमानमरकतेन्द्रनीलकुरविन्दशकलया लब्धुमन्तमिव समन्ततः पर्य-
 न्तेषु भ्रान्तया वेलयेवातिदूरप्रवृद्धस्य मृङ्गारजलधिः समदसारसकौञ्चक-
 कृविलापया काञ्चित्तया बलवितविशालश्रोणिपुलिनामगाधनाभिविव-
 रत्नारितप्रसरामिनवागतेनाक्षपटलमास्थाय फायस्वेन तरुणिजा तत्क्षणा-
 धिगतराज्वल्य रतिपतेरसिताक्षरश्रेणिमिव दर्शितामतिशय-लक्ष्णसुकुम्भा-
 ररेखारोमराजिमुदरेणोद्ब्रहन्तीम्, ऊर्ध्वरेखाकाररोमावलीसमविभक्तौ-
 भयविभारास्य मध्येऽधिकतनोरेतिविशालसारफलकस्योदरोद्देशस्य शिरसि
 सन्त्योन्मथत्वेन सज्जस्रद्वयेनैव सुवृषकडिग्रीवशृङ्गेन स्तनयो-

येन स्फुटावेदितमनोभवविजयाय, उपरिपर्यस्तकर्णभिरणप्रभाकिरणसंमा-
रेणतद्भरादिवाभितः स्रस्तांशभागेन भिन्नहरितालोचिषा मुञ्जलताद्वयेन
द्विगुणितप्रलम्बवैकक्ष्यकाम्, अधिकबहलेन विस्तारिणाभ्ररक्तोर्मिकारा-
गपटलेन घटितविनीलबाष्पत्रपरिपाटिना द्विधा विपाद्य लक्ष्मीनिवासाम्,
अरसमिव निर्मितेन सरलकोमलारुणाङ्गुलीदलभृता पाण्डिगुलेन आज्ञ-
मानाम्, तत्कालमूर्जितबलेन निर्जित्यार्पितं कन्दर्पेण हासमिव हारं हार-
मुरसा स्वधामधवलितस्तनकलशकैलाशमूधरं धारयन्तीम्, अदृष्टपूर्वपा-
र्वणचन्द्रदर्शनकौतुकेन युगपदुपागताभ्यामुदयास्तसंध्यातपस्तम्भकाम्या-
मिव विबद्धबन्धूकपुष्पपुटपाटलाभ्यामधरोष्ठविन्वाभ्यामभिष्ठितमुखीम्,
उद्भावितरतिप्रीतिदर्पणभ्रमेण खच्छकान्तिना कपोलयुगलेन शिखिनी-
लालकलता इव छायागताः कुरङ्गमदपत्राङ्गुलीरुद्धहन्तीम्, अतिरेकत-
त्त्वप्रमाद्यतस्कारधवलोदरशोभिषफरदामिव मुवनत्रयजयाय विहित-
यात्रस्य मकरकेतोः शकुनसंयादनार्थमुत्पादितं दैवेन नयनोत्पलद्वन्द्वम-
भिमुखं दर्शयन्तीम्, अच्छमणिवालुकापुलिनशङ्कया निशि ललाटमध्य-
मधिशयितस्य हिमकरकुरङ्गस्य शृङ्गकोटिभ्यामिव तिर्यगुभयतः पर्यस्ता-
भ्यामसितकुटिलायताभ्यां भ्रूवल्लरीभ्यामुद्भासिताम्, अधिकतरचास्ता-
सौषणाय संचारयितुमतनिष्ठभोष्ठरुचकरागमिव लोचनान्तयोरनवरतकृत-
गतागतेनात्यन्तसुरमिणा श्वासंपवनेन निविष्टपुष्पापीडपरिमलहृतानि
दूरादेव भङ्गुकरकुलानि स्तम्भयन्तीम्, अधिगतसमस्ताभ्योजगुण-
संपदापि नखमणिमयूखोद्भासितेन दक्षिणेतरेपाणिना गृहीतचारुपुटकि-
चीपत्रपुटामासन्नवल्लिविटपेषु पुष्पावचयमाचरन्तीम्, एकाकिनीमेकां
चालिकामपश्यम् ।

तस्या दिव्यापिना तेन दीप्तिपटलेन रूपलावण्ययौवनपुरोगैश्च
मित्रभावमेकत्रागतैरङ्गलतागुणैर्नितान्तमानीतविसयो मनस्यकरवम्—

गृहकवलनाद्भ्रष्टा लक्ष्मीः किमृक्षपतेरियं
मथनचकितापक्रान्ताप्त्वे(?)रुतामृतदेवता ।

गिरिशनयनोदर्विर्दग्धान्मनोमवपादपा-

द्विदितमथवा जाता सुभ्रूरियं नवकन्दली ॥

जानीथ श्रुतशालिनौ खलु युवामावां प्रकृत्यर्जुनी

त्रैलोक्ये वपुरीदृगन्ययुवतेः संभाव्यते किं कश्चित् ।

एतत्प्रद्युम्नपास्तनीलनलिनश्रेणीविकाशश्रिणी

शृङ्गेऽस्याः समुपागते मृगदृशः कर्णान्तिकं लोचने ॥

निर्वर्ण्य चातिचिरकालमालपितुकामस्तदभिमुखोऽभवत् । सापि
मां तथागत्य द्वारदेशे कृतावस्थानमेकाकिनमाबद्धनिश्चललक्ष्येण
चक्षुषा प्रत्येकमवयवानवलोकयन्तमवलोक्य समुपजातसाध्वसा सहसैव
प्रबलमास्ताहता बालकदली कन्दलीव कम्पितुमारब्धा । दृष्ट्वा च तां
तथाविधमुपजातकहणोऽहं विधायकारसंवरणमर्पितनिर्विकारस्तिमित-
हृदिस्तन्मुखारविन्दे स्थानस्थित एव तां शनैरवदम्—‘बालिके, का
त्वम् । किमर्थमेकाकिनी प्रविष्टा शून्ये लताजालकेऽसिन् । अक-
स्मादेवमुद्भ्रान्तचित्ता मीतेव दिक्षु क्षिपसि विकसितेन्दीवरदलदाम-
दीर्घान्दृष्टिपातान् । किं च मां दृष्ट्वानिष्टशङ्किनीवात्मनो वारंवारमप-
वारिततनुस्तनीयसा स्तनांशुकेन संकुचसि रक्ताशोकविटपकस्यास्य
मूले । कृतं सुभ्रु, संक्रमेण । मां स भैषीः स्वल्पमप्यस्या—ना
वैविहावसित्तमुन्मथ्यसाधो ममथ्येन न त्वां निमितीकृत्याहमायातः ।
न च लवपदारे कृतप्रयत्नः कुरात्मा कश्चिदसुरो मां गुणको वा

गन्धर्वो वा खेचरो वा भवामि भूमिगोचरः । अहमखिलदिङ्मुखस्या-
 तकीर्तिरखण्डितप्रसरवाहिनीवाहखुरपुटक्षुण्णदक्षिणापरपूर्वजलधिवेला-
 वनस्य सर्वावनिपालमौलिमुकुटपृष्ठाङ्गिनस्त्रमणेरिक्ष्वाकुवंशालंकारस्थ
 राज्ञो मेघवाहनस्यात्मजन्मा हरिवाहनो नाम कुमारः कान्तारभूमौ
 कथंचिद्वीणया वशीकृत्य विधृतमात्मीयमेव सेनावारणं प्रधानमधि-
 रूढो निरङ्कुशः केनाप्यविज्ञाततत्त्वेन व्योमचारिणा वैरिणेव तमनु-
 प्रविश्य भूमिमेतामानीतः । समुत्खातशस्त्रिकादर्शनोपजातसंघ्रासेन च
 सहैव दूरनिर्हारिणार्चननादेन मुक्त्वा निरालम्बममृतरला(?)दवाङ्मु-
 खमालम्बदेहमिह महासमुद्रगम्भीरोदरे सरसि निक्षिप्तः । समुत्तीर्य च
 ततो यथाकथंचिद्विस्थितेन दृष्ट्वा मया दृष्टिहारिणी हरिणाक्षी रमणी-
 यवृक्षगुल्मेऽस्मिन्प्रदेशे सूक्ष्मसिकतायां पुलिनभूमावभिव्यक्तशुभलक्षण-
 चरणपदपङ्क्तिः । तां ■ कौतुकादनुसरन्तरस्तीरमण्डनमिमं लतामण्ड-
 पमनुप्राप्तः । दृष्टं च भवत्यनुभूतं चिरादनेकजन्मान्तरसहस्रसंचितस्य
 सुकृतराशेरेककालमवाप्तपरमपरिपाकं फलम् । अवधारितमवधिभावेना-
 ज्ञनारूपनिर्माणकौशलं विधातुः । कवलितोऽगस्त्यबुलुकस्पर्धयेवैकहे-
 ल्या दूरकृतविस्तारेण चक्षुषा समस्तदिङ्मुखोलङ्घ(?)लावण्यजलधेः ।
 निष्फलापि सफलीभूतेयं विदेशयात्रा । सांप्रतं यातुमिच्छामि ।
 पृच्छामि त्वाम् । कथय । कोऽयं जनपदः, किमाख्योऽयमचलः,
 केन पुण्यात्मना खानितमिदं सरः, कः प्रशास्ति भुवमेतां भूमिपतिः
 इत्यादि पृष्ट्वा मया सा कन्यका प्रसत्तिमगमत् ।

अवनतमुखी च स्थित्वा मुहूर्तमदत्तोपरैव तस्मादशोकतरुतलादच-
 लत् । आभरणमगिरणितवाचालितलतामण्डपोदरा च किञ्चिद्भ्रामतः
 कुर्वती मामभिमुखमगमत् । स्थित्वा च शिरद्वारनिकटे मुहूर्तमीषद्वलि-

तकंधरा प्रपातरलितमितरेतरसारकाममरनिजगततल्लतरलायितायामनि-
 र्गच्छदप्रभावच्छादितदिगन्तरां सुधारसच्छटामिव सकालकूटामक्षिपन्ने
 चक्षुषि मुहुर्मुहुर्मोहाद्वादकारिणीं कटाक्षवृष्टिम् । ततो लक्षिताभिप्रायेण
 निर्गन्तुमाकाङ्क्षतीयमिति विचिन्त्य स्तोकमपसृतेन मया द्वारि दत्ताव-
 काशा प्रयत्नकृतविवर्तनापि किञ्चिन्निजैरङ्गावयवैः स्पृशन्ती स्पर्शलोभे-
 नैव समकालोत्थितसान्द्रपुलकजालकं मदीयाङ्गवामतागमसदमुखवा-
 सामोदं च दलितेन स्वाभावभुरभिगोश्वासपरिमलेन पवनलुलितेन च
 दिव्याङ्गरागसौरभेण समन्ततो वासयन्ती तं वनोद्देशं निर्गता तस्माद्भ-
 तामण्डपाद्गता च स्खलितपदसंचारया गत्या प्रावृण्वन्ती वारंवारमुत्त-
 रीयाञ्चलेन स्वेदनिविद्धाशक्तसूक्ष्मसुकुमाराम्बरं नितम्बम् । अहमपि
 तरुस्तम्भान्तरेण तां व्रजन्तीं विरतपक्षास्पन्देन चक्षुषा सरागमीक्षमाण-
 स्तत्रैव देशे क्षणममीष्टं शंसदुद्विग्नश्चेति चेतस्यकरवम्—‘अहो
 लोकव्यवहारानभिज्ञत्वमस्याः कन्यकायाः, येन द्वारदेशकृतोपसर्पणस्य
 पुनः पुनः प्रयुक्तप्रियालापस्य दूरदेशागमनस्त्रिजवपुषः स्वयमाख्यात-
 निजवृत्तान्तस्य द्रव्यादावदर्शितार्थिभावस्य वचनमात्रेणापि मे न कृता
 मतिपत्तिः । तत्किमनया । अन्यतो गच्छामि’ इति चिन्तयित्वा ततः
 स्थानात्स्वदेशदिक्षुस्त्राभिमुखस्तस्यैव सरसः सरसशिशिरच्छायतरुणा
 सीरदेशेन शनैः शनैरचलम् ।

प्रस्थितस्य च मे चेतस्त्वभवत्—‘अहो, यत्तदानीमुपवनस्त्व-
 मया तत्र वेत्रधारिनिवेदिते दिव्यचित्रपटे प्रकाशितमदृष्टपाराख्यं
 सरो दृष्टमासीत्, तदेवैतत्कर्कशासि । यतस्तत्र ये यथादर्शितास्ते तत्रै-
 व तिलकद्वालीतमालबकुलामोकलकुचलवज्रचन्दनादयः पादप-
 ण्डितान्ते । यानि च यदाकृतानि यदुत्पन्नि भक्तमणि तस्य पर्यन्तेषु विनि-

वैशितानि लतासदनानि सैकतानि देवतार्चनवेदिकावल्लयानि तान्यपि
 तथैवात्र परिस्फुटानि प्रतिभान्ति । तत्किं पुनः श्रीडानिमित्तमिह
 समायासा सापि कन्या । न सा मन्ददयकुसुदाकरशशाङ्कलेखा तिलक-
 मञ्जरी । दृश्यते हि तेन चित्रपुटपुत्रिकारूपेण सार्धमखिलस्याप्येतदी-
 याकारस्य संवादः । तथाहि—तादृशी विकचराजचम्पकच्छदावदात्ता
 देहच्छविः, तादृशुभिद्रकनकारविन्दसुन्दरं वदनशतपत्रम्, तादृशस्तु-
 लितकेतकोदरदलद्राधिमा नयनयोरायामः, तादृशां च सकलानामपि
 नितम्बनाभिमण्डलोदरस्तनाधरप्रभृतीनामवयवानामभिरामता, सर्वतः
 स्फुरद्वर्णरत्नाभरणरमणीयाया वेषलक्ष्म्या अपि तथाभूतमेवौदार्यम् । किं
 बहुना । विहाय चलनस्पन्दनादयभावमाज्जिकं प्रमाणमङ्गनापरिवारसंपदं
 च सर्वमन्यत्संवदति । कथं पुनरनेकविद्याधरीवृन्दसहस्रपरिगतायास्त्व-
 वनेऽवस्थानमेकाकित्वं च तस्याः संवृत्तम् । अथवा नैतदालोचनीयम् ।
 अदृष्टपारे संसारे भङ्गुरस्वभावेषु विभवादिषु सर्वभावेषु कर्मपरतन्त्राणां
 प्राणिनां सर्वमपि संभवति । यथा मम स्वसैन्यमध्यविहितावस्थितेरक-
 सादुत्सुत्य कृतवियद्वर्त्मगमनेन दन्तिना कृतापहरणस्य संवृत्तम् । एवं
 तस्या अपि कथंचिद्विष्यति । यद्वा युवतिपरिवारोऽपि तस्याः प्रकटि-
 तोऽनुमानेन यस्यात्सरस्तीरसैकते तत्र परिसर्पता पूर्वमवलोकित्वास्तदी-
 यपदपङ्क्तिपर्यन्तेष्वनेककृतसंख्याध्वरणविन्यासा मया स्त्रीजनस्य इति
 विचिन्त्य कृतनिश्चयस्तद्दर्शनाशया पुनरपि प्रतीपगमम् । अनिरूपि-
 तविषमसमभूमिभागश्च गत्वा स्त्वरस्तं प्रदेशं सर्वतो दिक्षु निक्षिप्त-
 रत्नचक्षुस्तस्य सरसः समासन्नवर्तिषु लतामण्डपेषु तरुखण्डेषु नलवनेषु
 बालुकापुलिनेषु जलजम्बूनिकुञ्जेषु शिलालयनेषु शैलकन्दरेषु वननदी-
 निर्झरणेष्वन्येषु च मनोरमेषु स्थानेषु तामन्वेषितवान् । अनुपलब्ध-

तदुदन्तश्च किञ्चित्सावशेषेऽहनि हृतस्तदनुरागेण पुनरपि तमेव पूर्वं
दृष्टमिष्टज्ञातिगृहमिव निवासहेतोरेललतामण्डपमुपागमम् ।

दृष्ट्वा च तं नष्टसकलपूर्वशोभं निशामुखमिवास्तमितशशिलेखम्,
उदधिजलमिवोद्धृतसुधम्, सौधशिस्रमिवापनीतपताकम्, कमलखण्ड-
मिवोद्धीनहंसमालम्, इन्दुवदनया तथा विरहितमुपारूढगुरुविषादः
स्थितो द्वारदेशे तथैव तां पुरोऽवस्थितां प्रत्यक्षमिवेक्ष्यमाणश्चेतसां
सुविरम् । उत्थाय गत्वा सरसि चिरपरिश्रमणखेदायासिततलं प्रक्षाल्य
चरणयुगलं कृत्वा च किञ्चिद्देवतास्मरणमभिनवोद्धृतानास्वाद्य कतिचिद्-
पनीतपङ्कोपलेपनिर्मलान्मृणालिनीकन्दानापीय च कराङ्गुलीविवरविग-
लदिन्दुदीधितिधवलधारं सुधारसत्वादु स्नेच्छया सलिलमात्तकोमलस्त-
मालकिसलयस्तस्य प्रियाङ्गलतापरिष्वङ्गसुभगस्य दिव्याङ्गरागपरिमल-
श्लोकवाहिनो रक्ताशोकविटपकस्य निकटे शयनमरचयम् ।

तत्र च प्रथमदर्शनेऽपि सेयं चक्रसेनतनयेति यत्ननिर्णीता,
प्रीडया साध्वसेन वा नेयमुत्तरं प्रयच्छतीति मन्यमानेन यत्नं वारंवा-
रमाभाषिता, विहाय रक्ताशोकविटपकं निकटदेशे कृतस्त्रिरावस्थानां
यत्नं करतलेनावलम्बिता, मुहुर्मुहुर्मुखावलोकनेन याचमाना निर्गमन-
कर्मं यद्द्वारदेशादीषदपस्यते नानुवर्तिता, स्पर्शशङ्काविवर्तिताङ्गलता
विनिर्यती बहिर्यत्पसारितोमयमुजेन गाढं न परिरब्धा, लब्धसुरभिश्चा-
सपरिमलेन सविधमागतेऽपि वदनस्य परिणतबिम्बपाटले च रमणी-
यं परिमुम्बिता, गत्वा किञ्चिदन्तरं विवर्तितमुखी मुहुर्मुहुर्लताजाल-
क्रान्तिरेण स्थित्वा स्थित्वा तिर्यगवलोकयन्ती निर्भरानुरागापि मीतेति
यत्नभाविता मुग्धता, निराकृतोचितक्रियाप्रवृत्तिश्च निरनुरोधेति जाताव-
धेयं चक्रेजन्ती मुह्यती नानुसृत्य, तेनाज्ञेयजन्मान्तरसहस्रनिर्वर्तिने

महापातकसम्बूहेनेवात्यन्तमन्तराबुतप्यमानस्य, संतापवेदनाविनोदाय
विहितैर्वारवारमसमञ्जसैर्गात्रपरिवर्तनैर्व्यस्तशयनीयस्य, निदायमध्यदि-
नानिलस्पर्षिभिरनारतं बहुद्विरायतोष्णैः श्वासमारुतैर्मर्मरीकृतलतापल्ल-
वस्य, लब्धतदीयगात्रसङ्गं वाममङ्गमङ्गजनितस्वेदसलिलेन, दोष्ण-
दक्षिणेनार्घमुकुलितेक्षणस्य शंभोरिवार्धनारीश्वरस्य, प्रतिक्षणं परिष्व-
ज्यमानस्य प्राणमुपसर्पता तर्पितप्राणेन रक्षाशोकसङ्गिनः, तदङ्गरागस्य
परिमलशेषेण रक्षितोत्क्रामतजीवितस्याश्रुततदीयजल्पं श्रवणयुगमस-
त्करूपं कलयतः, निमीलितेक्षणस्य तां सर्वतो दिक्षु पश्यतः, चक्रवा-
कस्यैवैकाकिनः सरस्तीरे निषण्णस्य, कुमुदखण्डस्येव कणद्विरलिकु-
लैराकुलीकृतस्य, इन्दुना शमितनिद्रस्य मम दर्शनादुदीर्णदुःसहोद्वेगेन
दूरानतविपाण्डुशशिमण्डलानना क्षयमगाद्वजनी ।

अथारुणकरपरामृष्टेषु प्रकटयितुमिव मे विषादान्वस्य भुवनाभोगमु-
ज्ज्वलसु दिग्द्वाराणि शर्वरीतिमिरेषु जलतुषारसारवाहिषु विहन्तुमिव
मद्विरहदाहहव्यबाहव्यथां वहत्सु मन्थरप्रभातपवनेषु श्वासशेषावशेषजी-
वितजीवितमाश्वासयितुमिव मामितस्ततः प्रचलयन्तीषु पल्लवतालवृन्तानि
प्रान्तवनलतासु संध्यातपानुरञ्जितपत्रेषु सर्वरात्रजागरणजिह्वारुणाक्षमनु-
कर्तुमिव मामीषजिमिषत्सु नीलोत्पलवनेषु अवनितरुनिषण्णनिःसहाव-
स्थितेरुत्थापनाय हस्तावलम्बमिव मे दातुमन्तर्लताभवमन्तरालैरवतरत्सु
मास्करकरेषु निराकृतमदीयधैर्योत्कर्षितेन मकरकेतुना समुत्तम्भितासु
जयपताकाखिव वियति वितताथमानासु सरःशायिसारसकौञ्चकलहंस-
यालासु आते स्पष्टभासि प्रभातसमये भूयोऽपि तासप्रगल्भमृगाशावलो-
चनामन्वेष्टुमनुसृततदीयपदपङ्क्तिरुदचलम् ।

तां गत्वाथ गुणमध्वनैकेन पुनरपि प्रतिनिवृत्तामुपरि पतितेन
पादपप्रसवरेणुता परामृष्टपूर्वदृष्टसकलावयवशोभां क्वचित्सत्सरां क्वचि-
त्सविलम्बां काव्यपथगां कचिन्मार्गलम्बां सरलां सैकतषु कुञ्चितां कुश-
स्तम्बेषु खण्डितां खण्डशैलेषु बलितां वृक्षमूलेषु कुटिलां पङ्कपटलेषु
विरलां बालवननदीवेणिकोत्तरेषु स्पष्टामूखरेषु नष्टां शिलाफलकेषु
निध्नलया दृशा निपुणमीक्षमाणः पदध्रेणिमेलालतासदनस्य प्रान्तव-
र्तिषु वननिकुञ्जेष्वतिविरञ्जयवरमुपलब्धपर्यन्तश्च पर्यायेण तस्याः क्षणे-
नैव क्षिथिलीभूतसर्वाङ्गसंधिः सविधवार्तिनस्तरोरेकस्य मूले निरुत्तम-
मात्मानममुञ्चत् । क्रमातिबाहिविततमूर्च्छार्न्धकारश्च 'किं करोमि,
कां दिशमनुसरामि, केनोपायेन तां पुनरपि द्रक्ष्यामि शून्येऽस्मिन्-
रण्ये' इति विचिन्त्य वारंवारमुत्थाय च ततो वृथाशया तरलिताश्च-
यस्तुङ्गमारुह्य तटमेकमुन्मुखः सकलान्यपि समन्ततो दिङ्मुखान्यवलोक-
यन् । अपश्यं च तस्य सरस उत्तरे तीरे दूरतः श्रूयमाणमुखरप-
क्षारवमेकहेलयोत्पतितमन्तरिक्षे दिङ्मुखान्याश्रयन्तं जलपतत्रिणां समू-
हम् । उपजातकुतूहलश्च तेन तस्याकस्मिकक्षोभेण गत्वा दृष्ट्वा च
सर्वतो दत्तनिपुणदृष्टिस्तं प्रदेशमकरवं मनसि—'हन्त, यथेदमतिदूर-
सीमन्तितसान्द्रशैवलप्रतानमभिनवोपलक्ष्यमाणकोमलमृणालिकाभङ्गमस-
कलप्रशान्तपङ्कजलङ्घूसरसरस्तीरसलिलम्, यथा सरसकर्णिकावल्यै-
स्त्रिवर्णकेशरकलापैर्विकाशदूरोत्तानपत्रपङ्क्तिमिस्रुटितनालैरपि सरोरुहै-
रुत्तेयं पुलिनमूभिः, यथा तोयार्द्रपदपङ्क्तिमुद्रितरेणुषु मार्गो दृश्यते
तथा तर्कयामि सांप्रतमेव कृत्वातःस्नानो दत्तदिनकरार्धाक्षलिः कुश-
लोषु नारीषु वा मत्तः स्वानादितः कोऽपि निजमावाप्त इति संप्रधान-
मिदङ्मुखस्तोनैव दृष्टेनाच्यना लोकमभवत् । अपश्यं च तं दिशन्त

रव्यापिना दीप्तिनिवहेन दूरत एव सिन्दूरितनमोभागं पद्मरागशिला-
मयं प्रासादम्, यदीयपर्यन्तोपवनमध्यवर्ती गन्धर्वकोपदिष्टवर्त्मना सम
.....दृष्टस्त्वयाहम् । प्रविश्य च तत्र कृतदेवतानमस्कारो नाति-
नेदीयसि शिलामण्डपद्वारस्य मणिशिलादारुमत्तवारणे समुपविशम् ।
अपश्यं च तत्राष्टादशवर्षदेशीयामचिरस्त्रापितस्य विकसितोत्तानपत्रप्रा-
न्तविगलदमलोदबिन्दुभिस्तत्क्षणप्रतिबुद्धानामुद्यानदीर्घिकाजलदेवताना-
मीक्षणप्रवृत्तजृम्भिकाश्रुकणिकैर्मुखप्रतिबिम्बैरिव सद्यो जलादुद्धतैः कन-
कारविन्दैरुपरचितपूजस्य तत्क्षणोत्क्षिप्तधूपवर्तेयुगादिजिनबिम्बस्य पुरतो
नातिनिकटे समुपविष्टामभिमुखीभवद्वप्रासनामतिस्थिरतया कायस्य
लिखितामिवोत्कीर्णामिव निष्पातामिव स्तम्भितामिव विभाव्यमानामाय-
तनभित्तिसंरोधसंभृतस्य निजदेहप्रभाप्रवाहस्य मध्ये मुग्धशशिकलामि-
दुग्धाब्धिपयसः कूच्छेणोपलभ्यमानावयवामच्छललाटलावण्यलीनमतिव
महामोगमपि भगवतो युगादिजिनस्य बिम्बमल्पाश्रयावस्थापनेन तनि-
मानमानीय भक्त्यतिशयादिवोत्तमाङ्गेनोद्बृहन्तीं पृष्ठपीठावलम्बिना विर-
लविरलस्नानजलबिन्दुदन्तुरेण शापदानाशङ्किनेव मन्दमन्दमायामिना
केशभारेण स्पृश्यमानपृथुनितम्बभारामनवरतमग्नोच्चारविघटितोष्ठपुटनि-
ष्ठयूतैरमलकान्तिभिर्दत्तकिरणैर्ध्यानमुकुलितापाङ्गेषु संगलितमुत्सारयन्तीं
ममृतो गर्भगृहगोचरं ध्वान्तजालमामलकीफलस्थूलमुक्ताफलमधितम-
घोमुखमयूखेन चक्षुषा लक्ष्मीकृतमक्षसूत्रमङ्गुलतया मग्नपाठपरिसमाप्तौ
दक्षिणाश्रकरपरिगृहीतमावर्तयन्तीं दिव्यतरुवस्कलदुकूलनिवसवामेका-
मखिललोकत्रयातिशायिरूपां तापसकन्यकां व्यलोकयम् ।

तस्याश्च चक्षुराह्लादकारिणा दर्शनेन दूरोत्सितचेताः पुनरचिन्तयम्-
दत्तं पत्रं कुवलयततेरायतं चक्षुरस्याः

कुम्भावैमौ कुचपरिकरः पूर्वपक्षीकरोति ।

दन्तच्छेदच्छविमनुवदत्यच्छता गण्डमित्रे-

श्चान्द्रं बिम्बं क्षुतिविलसितैर्दूषयत्यासलक्ष्मीः ॥

अस्या नेत्रयुगेन नीरजदलस्रगदामदैर्घ्यदृष्ट्वा

चञ्चत्पार्वणचन्द्रमण्डलरुचा वक्कारविन्देन च ।

स्वामालोक्य दृशं रुचं च विजितां तुर्यं त्रपाबाधितै-

र्वद्धा निर्जनसंचरेषु कमलैर्मन्ये वनेषु स्थितिः ॥

अथासौ मुनिकन्यका समाप्तमञ्जजपविधिरुत्थाय कृतदेवताप्रणामा
गृहीतपुष्पपटलिकया पृष्ठतः परिचारिकयानुगम्यमाना हसितमदमत्तहं-
सगतिभिर्निर्गत्य मन्युरैः पदन्यासैरायतनपर्यन्तवर्तिषु प्रासादकेषु प्रति-
ष्ठिताजितप्रतिमाः क्रमेणापूपुजत् । कृतप्रदक्षिणा मूलायतनस्य समुपेत्य
पुरतो मे बभूव । दृष्ट्वा च सुचिरमुपरतनिमेषावेशमाकृतिविशेषं च
रचितकरसंपुटास्वागतशब्दपूर्वमभ्यधित—‘महाभाग, भाग्यैर्मादृशमि-
ह्यजीतोऽसि । उत्तिष्ठ । सर्वदा सुखोचितामपि देहि कतिचित्पदानि
ममवखेदस्य तनुम् । अनुगृहाण दर्शनेन वनवासिनोऽस्य जनस्य वस-
तिम् । इत्यभिहितोऽहं तथा ससंभ्रममवतीर्य मत्तकारणात्प्रणम्य वद्धा-
ञ्जलिः ‘यथादिशसि’ इत्युदीर्य तन्मार्गमनुसरन्त्यत्रागतेन त्वया गन्धर्वको
दृष्टस्तमेव त्रिभूमिकं मठमागच्छम् । प्रथममारूढे च मयि सा तापस-
कन्यका समारुह्य नागदन्तावलम्बितनिबिडवल्कलास्तरणायाम् भित्तिमूल-
स्थितोत्तानगण्डोपधानपट्टायामचिरप्रभृष्टकुट्टिमशुचौ शयनशालायामच-
स्थापिताक्षमाला निर्गत्य त्रौतकरचरणयुगलां कमण्डलुजलेन सकलामपि
समार्धादिकमभितिथिपूजामकरोत् । स्वहस्तोपनीतरुचिरपट्टासनया च अथा
पुरः सविनयमुपविष्ट्या विलम्ब्य क्षणं पृष्ठः सकलमपि संक्षिप्य निज-
सुतास्त्वमेवेदयम् । द्रिष्टुमशुभवात्तपश्चपात्वा च सा तदाकर्णजेन तत्काल-

मागत्य द्वारदेशे दत्तदर्शनामध्वरेणुधूसरचरणयुगलां कन्दफलमूलपूर्णम-
 भिनवं पलाशपत्रपुटकमुद्गहन्ती वनान्तरादागतां परिचारकामवलोक्य
 मामवोचत्—‘राजपुत्र, निरन्तरलतागुस्मगहनान्तरितदर्शनस्य वननि-
 वासिनस्तपस्वलोकस्य कृताकृतमिव ज्ञातुमम्बरशिस्त्रमारूढोऽयमखिल-
 जन्मतः कर्मसाक्षी भगवानुष्णरश्मिः । गन्तव्यमधुना मया मध्याह्ना-
 लक्रियाकरणाय वनमध्यम् । त्वमप्युत्तिष्ठ सहितो मयैव । अनुत्तिष्ठ मध्य-
 दिनकृत्यम् । आसन्नवर्ती भोजनसमयः’ इत्यभिधाय चलिता । आगता
 च क्रमेण रमणीयपरिसरामेकामरण्यसरसीम् । तस्याश्च पृथुलमणिशि-
 लासोपाननद्धे तीर्थरोधसि कृतावस्थानो स्थापयित्वा कमण्डलुमादाय
 कुसुमान्यासजजाताभ्यो वनलताभ्यो निक्षिप्य सलिलक्षालितेऽन्यतम-
 सोपाने कृतस्नाता दृष्टदिनकरार्धाक्षकिर्जपन्ती पवित्राणि गाम्भीर्यव-
 तानवास्तु यावन्मे देवतार्चनकर्मनिर्माणमगमत् । अवसिते च तसि-
 स्तुभ्याम् सा प्रथममेव प्रक्षाल्य पुलिनभूमाबुद्धापितं परिधाय हंसधवलं
 दिव्यतरुवल्कलांशुकमन्तिकं मे समागच्छत् । उपनीतपत्रघात्रा च
 पुरतो निविश्य सादरं स्वहस्तेनापवर्जितैः सुधारसस्त्रादुभिः सुरलोकपा-
 दपफलैर्विधाय मामपगताहारवाञ्छमच्छशिशिरेण सरसाम्भसा कर्तु-
 तोपस्पर्शना मदुपनीतशेषं कन्दमूलफलमास्वादितवती भुक्त्वाकसाने च
 विहितेति कर्तव्या समागत्य नातिनिफटे ममोपाविशत् ।

स्निग्धा च कंचित्कालमवचना पूर्वदृष्टमिव सहसंभृष्टमिव दृढमा-
 रुदमप्यमिव चिरसमागतमभीष्टबन्धुमिव सखेदमवलोकयन्ती पुनः
 पुनर्मां तमेव पूर्वमावेदितं विस्तरेण द्विपापवारवृत्तान्तमपृच्छत् ।

इष्ट्वा च तां तन्नाविधामस्तिरेकमन्तःप्रकटितप्रीतिमुत्पन्नहृदतरसौ-
 हृदोऽहं सोद्वेगमववम्—‘महामाने नैसर्गिकान्तःखच्छतापिशुनेन

अथयिहृदयाद्वाकारिणः सर्वत्रैवोपलक्षितपक्षपातेन तवाप्नुना शीलेन
 ललतां नीतो न शक्नोमि निश्चितः स्यात्तुम् । येनात्मनो महिमानमि-
 च्छता पुरुषेण पूर्वं वयस्यपूर्वा सर्वापि परयोषित्पायशो न बहु भाष-
 णीया । विशेषतः प्रथमयौवना व्रतस्था यतात्मनामपि मोहविकार-
 हेतुरेकाकिनी रूपलावण्यादिगुणगणावासस्त्वाद्दृशी' इति विद्वानपि
 भवत्याः प्रवृत्तोऽहं प्रश्नकर्मणि । कथय का त्वम् । कसिन्नसिल्लो-
 वसुके मुक्तेव देवारण्यवंशे वंशे समुत्पन्नासि । कानि ते हृदयदाह-
 ज्वलराणि दिव्यमग्नपटानीव नामाक्षराणि क्षरन्ति कर्णयोरमृतम् ।
 केनात्र तव वपुषि देवाङ्गवसनाहं गर्हणानपेक्षेण विनिक्षिप्तान्यमूनि
 वृक्षाणां बल्कलानि । किं फलमतिशयस्वादुरसममिलप्य विरसान्य-
 नुदिवसमश्नासि धन्यदुर्मफलानि । केन हेतुना विहाय विस्त्रातानि
 वैशानसाश्रमपदानि निर्जनारण्यवासिनी शून्यमेतज्जिनायतनमधिव-
 ससि । किं चैव विषमसायकैकाधिवासे नवे वयसि विषयोपभोगवि-
 द्वेषः । किं चानुवेलस्पन्दिताधरपुटा प्रष्टुकामेव वार्तामिष्टजनस्य कस्य-
 चित्पतिविशदैर्दृष्टिविक्षेपैः सरमसमवेक्षसे दक्षिणां ककुभम् । कोचि-
 दासो कश्चिदिह गोत्रजः सुहृद्वा हृदयभूतः' इति वदत्येव मयि सह-
 सैव तस्याः प्रकम्पितपयोधरो विधुतगलसरणिरतिपरिस्फुटस्फुरितनासा-
 पुटः प्रयत्नरुद्धोऽपि विषवेगवद्व्यापदङ्गमतिक्रान्तवैभवस्सरणयोनिमन्यु-
 र्भवेवमिध प्रदोषहिमजलेन मुकुलीभूतमीक्षणयुगमपूर्यत विसारिणा
 नास्यनरिणः । तत्क्षणनिबद्धरगायाश्च लोचनापाङ्गसरितः पूर्वहरित
 इव तरुणारुणज्योतिसहतायास्तारकासमूहः पपातानसमश्लुक्कणविस्तरः ।
 वाचि हृद्वा तवाविधामन्तरुपजातशुरुविषादो मनस्यकरवम्— 'जहो
 सुनिपुणमपि विरूपितो

यैर्मनीषिमिरनीषत्कराः परिहर्तुमुपतापाः, येनेयमपहाय परमसंक्रेशहेतुः
सकलसङ्गमेकाकिनी विगतमर्त्यसंचारे गुरुणि गिरिकान्तारे कृतस्थिति-
नेकयोजनशतव्यवहितमेकदेशेनैव संयोज्य मामीदृशस्य सानसदुःख-
भारस्य भाजनं कृता महानुभावा दैवेन' इति सोद्वेगविस्मयः समाध्या-
तं सुचिरमुत्थाय च कराञ्जलिपुटावर्जितं दीर्घिकाजलमुपानयम् ।
सामि किञ्चिद्विरलशोका बाष्पजलपरिष्कृतारापक्ष्मा मालं प्रक्षाल्य तेन
प्रमृष्ट चोत्तरीयपल्लवप्रान्तेन वदनमुत्सृष्टदीर्घनिःश्वासा विलम्ब्य किञ्चि-
त्कालमुपचक्रमे वक्तुम्—'कुमार, निर्जनारण्यवासिनो ज्यैर्षवस्कल-
निवसनस्य वन्यफलभुजः स्पण्डिलातिवाहितनिशासमयनिद्रस्य दुष्क-
तकारिणो मद्विधजनस्य प्रागवस्थोपवर्णनमतिशयेन वीढाकस्म । पृष्ट्वा च
त्वयाहम् । अतो न तूष्णीमासस्तिव्यम् । किं नु सर्वदा सुखीनिज-
तेन किञ्चिन्नेकदुःस्वरम्पराविरसेन श्रुतेनानेन फलम् । अथ कुत-
इहं ततः शृणु । निवेदयामि । यात्वनेनैव तावद्दिनोदेन सर्वदेव-
दुःखोपतप्ताया दिनमिदं मे । त्वमपि भुवनत्रयप्रथितमहिमा महामे-
दिनीपालसूनुः समानदेशावाप्तजन्मा कथञ्चिद्ब्रह्मप्रागतः प्राप्नुहि
जनानिः किञ्चनादपूर्वं तावदिदमेवातिथ्यम्' इत्यभिधाय भूयः कृपा-
श्रुपाता शनैः शनैरारभत कथयितुम्—

अस्ति निजशोभाजितसमस्तभुवनान्तःपुरा महादेवी च सकलभूचक्र-
वर्तिनो मर्त्यलोकस्य लङ्के च लवणसागरेण त्रिदशनगरीवान्तरिक्षेण
कृतपरिकरा, मकरकुलीरमीनराशिसंकुलेन परिस्रामण्डलेन कुण्डलित-
सागरमण्डपस्य सर्वतः प्रेक्षितः परिस्राजलप्राग्भारस्य तरङ्गविक्षिप्त-
प्रेमविसरेणेव दिवसैः स्फातिमुपसर्तवः स्फाटिकधवलमिच्छिना प्राकारेण
परिहृता, विधृतसटसाधर्म्यहर्म्यावलीकृतेभ्यविभामैरजिरपुञ्जितप्राज्य-

सप्रभाजालजलनिर्गरेनवरतबंधत्समुद्रयायिजननिबहकलकलाश्रान्तादि-
 क्वकैः क्षितिरिव प्रलयमहाधगास्रोतोभिः समन्ततः सीमन्तिता, विशा-
 खवतैर्विपणिपथैरावासितशरज्जलदशिविरेव सुरमन्दिरैर्वन्दीकृतसमस्त-
 भोगभूमिरिव परिसरारामैरेकीकृताशेषविषयान्तरेव सर्वदेशमाषाश्रुति-
 मिरुद्धादितसमग्रासुरविचरेव विलासिनीवासमवनैरनतिदूरवर्तिनी दक्षि-
 णोदधेरपरधनकनकसंचया नाम नगरी । यत्र नागवल्लीलालसा घनिन
 उष्मन्पालाशश्च, परमतशाः पौराः प्रामाणिकाश्च, सफलजातयः श्रोत्रिया
 गृहारामाश्च, हरिद्रासान्द्ररुचकयो रागिणः सुवर्णचम्पकस्तवकमि-
 चयाश्च, प्रगुणविशिस्ता गृहनिवेशाः सुभटबाणध्वजश्च, आबहुमालिकाः
 प्रासादाः प्रकृतयश्च, संकुचितालकाः प्रधानापणाः प्रमदाललाटलेखाश्च,
 सुराभिरामाभिरुचितकारिण्यः पृथ्वनिताः पौरयुवतयश्च । यत्र
 नारङ्गपमसकदलकप्रायमशनम्, नालिकेरीफलरसप्रायं पानम्, मुक्ता-
 मयमभरणम्, कृपाप्रायं धर्मानुष्ठानम्, दानप्रायं कर्म, सत्यशौच-
 भ्रतव्रतचरणम्, शास्त्रविचारणप्रायो विनोदो निवासिलोकस्य । यत्र मुग्धता
 रूपेषु न धुरतेषु, हरिद्रारागो देहेषु न खेहेषु, बहुवचनप्रयोगः पूज्य-
 नामसु न परमयोजनाङ्गीकरणेषु, विभ्रमो रतेषु न चित्तेषु । यत्र मन्दि-
 रोपवनान्यावासनगराणि, तमालतरुनिकुञ्जाः सदनानि लवङ्गपल्लवस-
 साराः पर्यङ्काः, प्रणवकल्हाः कलयः, नखदशनविन्यासाः शरीरा-
 न्नामणयः, प्रियावदनशतपत्राणि पानपात्राणि, कामसूत्रमध्यात्म-
 शास्त्रम्, बाजीकरणयोगोपयोगो व्यधिमेवजम्, अनङ्गपूजा देवता-
 र्चनम्, मुस्तद्वृत्तिकागुरुवो भुजङ्गवर्गाश्च, यत्र हृन्मर्मभेदिनः कवकाः
 कुसुमेष्वपि, लवङ्गककोलपरिमलवाही मुक्ताविलो मलयसमीरः, स्फुटित-
 कुम्भोज्ज्वलः सितालोकसन्तोज्ज्वलः सच्छलयोऽलङ्कारमिमयो नक्षत्रैव-

जावतारो मधुसमयः, चित्तेन्मादकारिणी वचनचाटुपद्धतिर्मदिरा,
 कौकिलध्वनिकला कृतककोपहुंकृतिः पञ्चमोद्गारः, इति केवलासु
 प्रमदासु परिसमाप्यते समस्तापि जैत्रा तन्नसामग्री कुसुमकार्मुकस्य । यत्र
 मधुकरध्वनिपट्टहुंकाराणि समुल्लसत्सरससहकारमञ्जरीतर्जनिकानि मृत्त-
 तर्जनानीव प्रियकरोल्लिखतासु मुक्ताशुक्तिषु विलोकयन्ति तालफळरसम-
 धूनि ध्वस्तमानावलेपा विलासिन्यः । यत्र सुलभनागवल्लीदलार्द्रपूगीफ-
 लानि कणत्कुररकुलकलध्वनिवर्षितानक्रोत्साहानि संहितचन्दनशिशि-
 रदीर्घिकातरङ्गपवनानि वनानि निधुवनानि च निषेवन्ते समं वनितासखाः
 सुखिनः । यत्र सायंतनस्नानार्द्रवपुषां द्रविडयोषितामसान्द्रलम्पस्य हरि-
 द्राद्वरसस्य छायया पिञ्जरिततनुकिरणकन्दलो दलितचम्पककर्णपूरमनु-
 कागतिकपोलदर्पणावलम्बी पार्वणो रज्जनिजानिः । यत्र तीरामकला-
 तानां कृतकविटपिनामनारतं गलद्भिः फलैः प्रशमितपञ्चोदयानि निर्द-
 यास्वपि कामिमिथुनमज्जनकेलिषु कालाप्यं नानुभवन्ति मवनदीर्घिका-
 जलानि यत्रैलालतासदनासूत्रितविचित्रमोहनाभिर्द्रविडयुवतिभिः प्रियेषु
 प्रयुज्यमानं बहुप्रकारमुपगूहनोपचारमुपशिक्षितुमिव क्रमुकवृक्षकाना-
 वेष्टयन्ति कृतविचित्रवलगा नागरखण्डपप्रवल्लयः । यत्र च युवजनेन
 दयिताकपोलदशनच्छेद्यविधामभ्यसितुमनुदिवसमाच्छिद्यमानानि परि-
 क्रमितान्यपि न यान्ति परमपरिपाकमजिरसहकारशास्त्रिणां फलानि ।

तस्यां च निजविभूतिजितसुरेन्द्रसदनसौन्दर्यायां नगर्यामपवार्य-
 विस्फूर्जयुपृथुप्रतापवभ्रामिजनितसकलारातिकुलपर्वतप्रमायः स्वर्णाश्च
 इव पार्थिवश्रीपरिभोगवान्छया प्रच्छादितसहजरूपो रूपलावण्यलघू-
 कृतकुसुमायुधो धृतायुधैकदक्षिणबाहुसाहायकप्रसाधितानन्तप्रान्तदेशो
 देशोत्तरभ्रान्तशशिकरावदातकीर्तिर्नीतिशास्त्रशाणानिशितनिर्मलप्रभा

परामर्शपरशुश्रूषातिताशेषविजिगीषुविजयोद्यमप्रभुः कल्पद्रुमः क्रमागत-
 लोकानां वज्रपञ्जरो भीतानामुत्तम्भनस्तम्भो निजवंशवेश्मनः समीरो
 त्रैरिसुन्दरीसीमन्तसिन्दूरस्य क्रूरग्रहदृष्टिपातो दुष्टनिग्रहक्रियायामुदात्त-
 निजचरितचरणीकृतस्त्रेचरगणो गुणगरिमातिरेकतृणीकृतभरतसगरा-
 द्यदिराजो राजा कुसुमशेखरो नाम । यस्य मलयाचलस्येव पूर्वापरदि-
 गन्तलब्धायतेर्दक्षिणोदधिवेलावनं व्यापदस्त्रिलमपि कटकविस्तारः ।
 येन चाप्रयत्नभ्रमसंततवर्धिषु भूमृत्तदुन्नतिना भुवनत्रयाभिनन्दितोदयेन
 कृष्णयोगिनेव स्वसाधिता पवित्रिता च दक्षिणा दिक् ।

तस्य तेजस्त्रिवर्गमिश्रस्य सकलगुणनिधिरीदृशी विगतलक्षणाहम-
 क्षमाशुशुक्षणेरिव धूमवर्तिरासन्नवर्तिनां जनानामश्रुपातकारणमेकैवात्मजा
 जाता माता तु मे सर्वान्तःपुरपुरंभिमुख्या महादेवी महिम्नां धाम
 सन्धर्वदत्ता नाम । किं च ।

भिरक्षा संपुटमोष्ठयोर्न हसितं निःशङ्कनोष्ठीष्वपि
 भ्रान्तं न त्वरितैः पदैर्गृह्णन्दीहंसानुसारेष्वपि ।
 सार्धं पञ्जरसारिकामिरपि नो भूयस्तथा जल्पितं
 न.....तिलकदुमेष्वपि चिरं व्यापारिता दृष्टयः ॥

पर्यङ्गाग्रात्क्षणविनिहितः काञ्चने पादपीठे
 रक्ताशोकप्रहतिविहितोप्रापराधः क्रुधेव ।
 व्रमो यस्याः प्रणतिचटुलैः क्षोणिपालाङ्गनानां
 कण्ठोजसद्भुवकिसलयैश्चादितः पादपथः ॥

काञ्चन ललटे सद्यश्च्युतिव्याधरपट्टवामीकरपट्टवन्धे ।
 पञ्चमं तद्वत्कलकलपिण्यं सार्वभौमस्यै जगन्नाथिलेख ॥

या च त्रिभुवनख्यातविद्याधरवंशसंभवा मकनीष शंभोर्द्वितीयापि
 शत्रुरेकं शरीरमभवत् । जातमात्रायामेव मयि समस्तदैवज्ञातःसरेण सक-
 लनिमित्तशास्त्रतत्त्ववेदिना सहस्रशःसंवादितदेशतया परं समतेन वसु-
 रातनाम्ना सांवत्सरेण स्फुटीकृत्य तात्कालिकग्रहाणां दशाफलमात्म-
 ङ्गजलपरिप्लुतेक्षणेन क्षोणीपतेः पुरः स्पष्टाक्षरमिदमादिष्टम्—
 कन्यका निकामं पुण्यभागिनी भाजनं भविष्यति मूयसासुपमोगसौ-
 ख्यानाम् । ईदृशे च लम्बे लब्धमनया जन्म । योऽस्याः करं ग्रहीष्यति
 स हेमकूटादिकुलशैलकटकनिविष्टविद्याधराङ्गनोपवर्णितपुण्यचरितप्रश-
 स्तिना पराक्रमाक्रान्तसकलदिक्चक्रेण महानरेन्द्रचक्रवर्तिना संकमित-
 निखिलनिजराज्यभारश्चतुर्दधिरसनागुणायाः क्षितेराधिपत्यं करिष्यति
 इत्येतच्चाकर्ण्य कर्णपरम्परया सर्वेऽपि नगरीनिवासिनः प्रधानपौराः
 परां मुदमवापुः । अमन्द्रसंजमाकुलाश्च तत्कालमेव प्रत्यापणं प्रतिगृहं
 प्रतिचत्वरं प्रत्यायतनमनिलनर्तितविचित्रचीनांशुकप्रजान्ध्वजानावधन्वुः ।
 बन्धुतेव प्रतिगृहं गृहीतविकटप्रसाधना धिन्वन्ती मङ्गलग्नीतिभिर्जगज्जगौ
 जगता । निष्पर्यायमाहताभिरानन्दतूर्यसंहतिभिरुच्चैस्तरोऽपि चारणा-
 नामारवः श्रवसि निविशमानश्चस्त्राल मदविशृङ्खलपदक्षेपक्षोभितक-
 श्यश्च सह भुजङ्गजनेन ननृतुर्नृपाङ्गणेषु गणिकाः । तातोऽपि तोर-
 णबद्धहरितचन्दनमालमुद्दामगन्धोदकच्छटाविच्छर्दविरजीकृताञ्जिरमुप-
 रचितमौक्तिकचतुष्कं पातितविचित्रपुण्यप्रकरभागत्य मातुर्मे भवनभनेक-
 राजलोकपरिवृतः पुत्रजन्मसदृशमतिमहान्तमुत्सवमकारयत् । अति-
 क्रान्ते च दशमेऽहनि समागतसमस्तज्ञातिलोकः प्रवर्तितमङ्गलोपचारः
 स्वगोत्राचारकर्मण्यतिसादरो मलयसुन्दरीति मे नाम कृतवान् ।

अथाहमनुदिनोपचीयमानसुकुभारावयवा चन्द्रमूर्तिरिव दूरस्थितापि
 दर्शनेनाप्याश्रयन्ती पुरजनं पदे पदेऽनुगम्यमाना पृष्ठतो हसिते

चुम्ब्यमाना कपोलयोः, रुदिते विनोद्यमाना विचित्रक्रीडनकैः, स्तलि-
तेऽनुभाव्यमानावतारणकमङ्गलानि, गदिते सहासमारोप्यमाणा वक्षसि
क्षितिपाललोकेन, रक्ष्यमाणा च राज्यलक्ष्मीरिव सततमप्रमत्तैः शस्त्रपा-
णिभिर्वीरपुरुषैः, शैशवमतिवाहितवती । उचितसमये च यथाशक्त्या-
धीतराजकन्यकोचितविद्या सोपनिषदि नाट्यवेदे गीतवाद्यादिषु च
कलासु कृतपरिचया विनयपरतया पितुरेकापत्यया मातुर्वत्सलतया
ज्ञातिपक्षस्य दाक्षिण्यनिव्रतया परिजनस्य प्रियंवदतया पौरलोकस्य परां
चक्षुःप्रीतिमादधाना क्रमेण निर्वापकमविप्रयुक्तरागिमिथुनानां संतापकं
दरिद्रकामिहृदयानां प्रसाधकं कुरुपाणामध्यापकमशेषविभ्रमकलानां
सम्पद्भोजनतयोधरं वर्षासमयमिन्द्रियस्रोतसां विस्तारितकुमुदविशदक्षितं
प्रदोषागमं लावण्यचन्द्रोदयस्य वलितरङ्गितमध्यसरणिं क्रीडारामं विषम-
भापस्य पुलकजाज्योत्कम्पादिविकारबहुलं शिशिरावतारं तरुणजनहृद-
यताम्रसानां प्रपञ्चितचतुरोक्तिमम्रदूतं प्रगल्भताया उदीरितोत्कलिका-
सहस्रं प्रलयकालं रागाजलधेरङ्गीकृतवती नवयौवनावतारमङ्गैः । सर्वदा
च विस्तारितकलाशालविनोदेन सदृशवयसा सदृशरूपलावण्येन सदृशव-
क्षमूषणादिवेषपरिच्छदेन प्रियवादिना विदग्धेन शिगेन सप्रीचीकृतेना-
शुक्तसंनिधिरविदितप्रणयिसार्थप्रार्थनाभङ्गदुःखान्यनुभूतभोगचिन्ताज्वर-
जागराणि प्रतिमयानीव निर्वृतिमयानीव कतिचिदिनान्यनैषम् ।

एकदा च प्रदोषसमये निजप्रासादस्य शिखरशालायां प्रसुप्ताहमाह-
तानिकपट्टसल्लरीमृदङ्गशात्कारमुखरेण श्रवणहारिणा दिव्यतूर्यनिनादेन
निद्राममुञ्चम् । उन्मीलितलोचना च सहस्रैव सुरविमानत्सनिमस्य मण-
िलोल्लेखिशिखरोजतेरतिविपुलावकाशोदरस्य साक्षादिव दिवसकरमण्ड-
पस्य तत्कालसंनिहितयवयोधरव्यासप्रवृत्तेः स्सम्बलामात्यलोकमानीतवत्

किमपि विस्मयनीयाकृतेर्मणिशिलामयस्य जिनवेश्मनः कोणैकदेशे निष-
ण्णमासन्नवर्तिनीभिरुर्ध्वस्थिताभिश्च वातायननिविष्टाभिश्च गृहीतचिन्ता-
मौनाभिश्च शनैः कृतमिथःसंलापाभिश्च साध्वसनिरुद्धशरीरचेष्टाभिश्च
जनशब्दश्रवणसावधानाभिश्च चामहस्तपर्यस्तवदनव्यञ्जनव्यञ्जितविषाद-
भिश्च तत इतः प्रहितविकाशोत्थाननयनसूचितान्तःकौतुकाभिश्च महाह-
र्षेषधारणीभिरसाधारणरूपशोभाभिर्निभस्सितसुराङ्गनाकाराभिराकारसंमा-
व्यमानमहाभिजनप्रसूतिभिर्नरेन्द्रकन्याभिः परिवृतमात्मानमपश्यत् ।

दृष्ट्वा च समुपजातचित्तसंक्षोभा 'किमेतत्' इति चिन्तयन्ती सत्वर-
मुत्थाय संयतशिथिलकुसुमापीडा निविडितपरिधाननीविरवच्छाद्य सत्वरं
सव्येतरकरावर्जितेनोत्तरीयवाससाङ्गमङ्गीकृता युगपदुत्थितैः साध्वसप्र-
मोदविस्मयादिभिर्भावैः स्तम्भितेव लिखितेव संयतेवोत्कीर्णैव मुहूर्तम-
तिष्ठत् । अनवलोकयन्ती चात्मनो भवनं चित्रशालिकां शयनीयमाली-
जनं परिजनं च जातविस्मया 'कश्चिन्मया स्वप्नोऽयमनुभूयते, विभ्रसो
वायमिन्द्रियाणाम्, इन्द्रजालं वा केनाप्युपदर्शितमेतत्' इति पुनः
पुनश्चिन्तयन्ती चकितचकिता द्वारदेशमागमम् । एकपार्श्ववलम्बिनी
च विलम्ब्य तत्र क्षणमात्रमुत्सृज्य पर्यायेण सौणसहजं साध्वसमावाय
ममसि धैर्यमग्रतः प्रत्यग्रविरचितस्य लम्बितविचित्ररत्नदाज्ञो देवाङ्गपट-
वितानकावगुण्ठितसकलक्षणस्य तत्क्षणानीतसमुद्रविद्रुमद्रुमदारुनिर्म-
तोदारमकरतोरणस्य द्वारदोलायमाननन्दनोद्यानसरतरुणमणिप्रवालचन्द-
नमालस्य गगनमन्दाकिनीकनकारविन्दकृतनिरन्तरोपहारस्य हस्त-
इवावचूळहारैर्नृत्यत इव ध्वजांशुकैर्गीयत इव भृङ्गाङ्गनारावैर्विलोकयत
इव मणिप्रदीपैश्चुम्बित इव मुखप्रतिबिम्बप्रोद्दिभिः स्फटिकदर्पणैराशि-
ष्यत इव दूरप्रसारितकैश्वामीकरस्तम्भैर्जनसमाजं शीघ्रः समस्तरमणी-

यानां घामसिमुवनाद्भुतानामतिमहावकाशकुक्षौर्माणिक्यमण्डपस्यैकदेश-
मनेकदिव्यनरनारीनिकुरम्बसंवाधमध्यासितवती । सर्वतः प्रहिततरुणलो-
चना च तत्कालमङ्कुरितेन कौतुकेनैकदेशस्त्रितामार्यरूपधारिणीमेकाम-
तिक्रान्तवहुवयसमङ्गनामुपगम्य सविनयमपृच्छम्—‘आर्ये, क एष
कमनीयताकदर्शितसकलपृथ्वीदेशप्रत्यादेश इव गीर्वाणभूमेरतिसेव्यसं-
निवेशः प्रदेशः । क एते चित्ररत्नाभरणरमणीयाः कल्पधारिणः कल्प-
तरु इव जङ्गमाः सौम्याकारवपुषः पुरुषाः । कश्च किंनाभघेयोऽयमेषां
सव्यवर्ती मर्त्यलोक इव जगतां मेरुरिव मेदिनीभृतां महात्मा भूमि-
पतिः ।’ इति पृष्ट्वा च सा निश्चलनिहितदृष्टिरतिचिरमवलोक्य मन्मुखं
संकरुणमवादीत्—‘वत्से, किमन्यदेशागता त्वम् । अत्रत्या न भवसि
येनैवमभिदधासि शृणु । निवेदयामि । एष भूषणं सर्वद्वीपानां पञ्चशैलो
नाम दक्षिणस्य सलिलराशेरन्तरद्वीपः इमेऽपि सत्त्वसाहसैकधनाः
प्रसाधनाराधनविधिविधेयीकृतविविधविद्यासंपादिताद्भुतसिद्धयो वैताल्य-
गिरिनगराश्रया गगनचारिणः । विद्याधरोऽसावप्यभीषामधिपतिः प्रता-
पितानामग्रणीर्धर्म इव मूर्तिमानार्तजनशरण्यः शासिता दुर्वृत्तानां
निर्वृतिपुरं भीतानामद्भुतपराक्रमश्चकर्वातिर्विचित्रवीर्यो नाम ।

अथ सहसैव कनकदेवत्रलतापाणिरेकः पुमानुदारगम्भीराकृतिरुप-
सृत्य तं विद्याधरपतिं व्यजिज्ञपत्—‘देव, दीयतामितः कृणुं दृष्टिः ।
श्रेयमभिनवप्रियङ्गुमञ्जरी पिशङ्गावदातदेहा कनककमलचापयष्टिरिव
हरहुताशनष्टुष्टसकलमलकलङ्का कुसुमकार्मुकस्य निजत्विका तिरस्कारो-
त्तीव मणिप्रदीपान्, इयमसिलावनिषालतिलकस्य यौवरोपचयपीनपाश-
कलन्ताकुचोचाहलितपृथूरसलस्य कुलस्वरूपतेः प्रतापशीलस्य
कुलपाश्वरी नाम । इयं न भार्जितमणिप्रदीपप्रदेहा सन्देहकालात्

विच्छाद्ययन्ती विद्याधरीगणमग्रतो निषण्णांस्ते, एषापि यदुनरेन्द्रवंश-
 विशेषस्य महेन्द्रमलयाद्रिमध्यवर्तिमेदिनीपालमौलिसंघट्टमसृण्माणिक्य-
 पादपीठस्य दृढगृहीतसकलदुष्टारातिकोशकाञ्चनस्य काञ्चीपतेः कुसुम-
 श्रेष्ठस्य मलयसुन्दरी नाम । या च निजसौन्दर्यनिर्जिताप्सरोरूप-
 चित्रमा लक्ष्मीरिव क्षीरसिन्धुफेनपटलस्य पद्मशुकवितानकस्य तलभागे
 तरलतारकमवलोकयन्ती वामतोऽवलोक्यते, एषाप्यशेषविद्वज्जनस्वयं ग्रा-
 हयितुमसकलगृहत्वापतेयस्य कुसुमपुरसततवाससफलीभूतजन्मनो मन-
 स्विनां धौरेयस्य मगधेश्वरस्य सूरकेतोः शङ्कुन्तला । यद्यपि विरतनि-
 द्रनीलोत्पलश्यामाभिरामवर्णा दानलेखेव सर्वतः परिमला स्वैरापतद्विर-
 लिकदम्बकैराकुलीकृता मत्तवारणमलंकरोति, असावपि सैन्यभरदलि-
 तपाश्चात्यसिन्धुरोधसः क्रीडदवरोधसुन्दरीस्वच्छन्दोपमुक्तैरवतकधरिस-
 सेयानस्य सौराष्ट्रमण्डलपतेर्महाबलस्य बन्धुमती । याश्चैता विचित्र-
 वैषकारिण्यः स्फाटिकवितर्दिकोपविष्टाः क्षोभविरतविग्रमैः ससंभ्रम-
 मितस्ततो वलद्विरीक्षणैर्मण्डपक्षणेषु विकचेन्दीवरदलोपहारमिव पात-
 यन्ति, एता अपि कलिङ्ग-वज्र-अङ्ग-कोशल-कुलतादिदेशस्वामिना-
 मवनिपालाना-मिन्दुलेखा-लीलावती-मालतिका-मदनलेखायाश्च-
 भिस्तस्याभिरविभक्तप्रख्यातयो देसान्तरेषु दुहितरः । इत्यभिधाय
 तूष्णीमास्थिते तस्मिन्स राजा स्मेरतारकः सविस्मयमालोक्य ता-
 समस्ता अपि अत्येकं कन्यका मां च किञ्चिद्वलितकन्धरो नातिनिकटे समु-
 पविष्टा मुत्कृष्टवसनालंकारभूषितविग्रहामग्राभ्येण मण्डनप्रकारेणाकारेण च
 परं प्रसाधितामितस्ततोऽभिव्यज्यमानजरसि प्रौढे वयसि वर्तमानाभेक्यं
 विलासिनीं सपरिहासमबोधत्—चित्रलेखे, त्वं हि वत्सायाः पञ्च-
 लेखायाः परं ममवद्भूमिः प्रभाससैश्वरी । अकर्मकौशलेन कुत्सेऽपि

अयगतिलब्धजयपताका जानासि विविधभिर्भक्तिभिरलंकर्तुमित्यने-
 कक्षः श्रुतमस्माभिः । अमूलमन्नं कर्मणं तव प्रतिकर्म किमपि सुभग-
 करणमङ्गनानाम् । तथाहि—प्रसादपरया त्वया रचितचतुरप्रसाधनाः
 परिणतवयसोऽपि सद्यस्तृणतां प्रतिपद्यन्ते । प्राजापत्या अपि पराजय-
 न्तेऽन्तःपुरिकाजनस्य रूपम् । कुरूपा अप्यधरायन्ते स्त्रियः । वचन-
 चातुर्यं तु ते जन्मान्तराभ्यस्तमिव शरीरेणैव सार्धमाविर्भूतम् ।
 अर्मकत्वेऽपि भुवङ्गजनगोष्ठीषु परां प्रतिष्ठापयतासि । प्रागल्भ्येन
 स्वभावमधुराः सर्वजनहृदयहारिणः क्षणमात्रपरिचितेऽपि जने जनिक्-
 विश्रम्भाः कस्य नाम न विस्मयमावहन्ति, कं वा विधेयं न कुर्वन्त्य-
 पूर्वाभिर्भक्तिभिरुद्भासिताः यदे पदे तव विनोदकथालापाः । कथयामि
 चाग्निमनि, विवक्षितम् । या इमाः यवनगतिना संप्रत्युपदर्शिताः,
 का इमाः कन्यकाः स्वल्प निखिला अपि भारतक्षेत्रदक्षिणार्धमध्यम-
 स्थाण्डवासिनां मण्डलपतीनामात्मजाः । कथंचिदवगतस्वरूपैरेवं रूपवत्य
 एव कलकुशला इति पूर्वमेव निवेदिता विद्याधरैरानीताश्च संप्रति
 कुतूहलतरलितैरलंकर्तुमियं यात्रोत्सवम् । अत्र चास्य भगवत्स्वराज-
 गुरोरभिषेकमङ्गलानन्तरमेव प्रवर्तयिष्यन्ति संगीतकम् । अतस्तथा
 प्रसाधय, यथैताः शिथिलयन्ति स्त्रीस्वभावसुलभं साध्वसम्, विस्मर-
 त्त्याकस्मिकबन्धुजनवियोगजनितमुद्वेगम्, आसादयन्ति परतन्त्रता-
 कर्षणेन दूरीकृतं प्रमोदम्, गृह्णन्ति महाजनसमा जलजास्तस्मिन्
 स्नानसखीलान्मुपगमम्, अवतरन्त्यनाकुलाभिरङ्गयष्टिभिरङ्गीकृतशृङ्गा-
 न्निष्ठारङ्गभूमिम्, अग्निनयन्ति सम्यग्गमिनेयमर्थजातम्, आरोपयन्ति
 मेघकजनस्य प्रमोदमग्रभूमिम्, आवहन्ति च सहृदयहृदयवर्तिनो
 जितस्य परिशेषीन ते प्रकटशयितुमकिञ्चिदकारं जितितुं प्रसाधनकर्म

वैचक्षण्यं च क्षणः । इति सिताननेनाभिहितं नभश्चरभूमिपालेन
सां विलासिनी सहासविकसितेक्षणा तत्क्षणमेवोदतिष्ठत्, अन्वतिष्ठत्
सर्वं यथादिष्टम् ।

अत्रान्तरे समारभ्यत त्रिभुवनैकभर्तुरभिषेकमङ्गलविधिः । व्यधीयन्त
वैणिकैरितस्ततः ग्रहततन्त्रीपरीक्षितकलध्वनिभिर्निश्चलाः कला बलकीषु
वितीर्णविविधमार्जनानि सन्धानि । अक्रियन्त नादावादित्राणि भरतपु-
त्रैर्निचुलकाकृष्टप्रकृष्टवेणवोऽग्रे गायत्रीगणमुपाविस्त्वांशिकाः प्रक्षाल-
नपवित्रपाणिभिः । उपानीयन्त पानीयेन सकलतीर्थाहतेन पूरिताः
शातकुम्भकुम्भाः पुंमिरुत्तम्भिताभिषेककाञ्चनकुम्भा इवामोगशालिभिः
पयोधरैरुपलक्ष्यमाणाः । बभूवुरासन्नावजमुष्ण ससंभ्रममितस्ततः काश्चि-
त्कुसुमपटलकहस्ताः, काश्चिदनुलेपनपात्रधारिण्यः, काश्चिद्द्वितीयगन्धो-
क्कम्पङ्गारा वारधुवतयः । क्षणेन च प्रथमतरकलशवारिप्रवाहपतनशंसी
समकालचलितोभयपक्षताडितनितम्बावलम्बितगर्जनेप्रमुखैर्भक्तितो द-
त्तसमहस्तैरिव निशम्यमानः साध्वसादूर्ध्वमुत्पतद्भिरुदधिगोचरैर्गिरिवि-
हङ्गैश्चासतरलिततीरशायिमहानकचक्रवालहेलापतनदूरोच्छलितमूरिजल-
नियद्देन सहस्रोत्थाय निपुणं निरूप्यमाण इव पुनरप्यमृतमवनोत्प्रेक्षिण
मङ्गलकरेण मुखरीचकार दिक्कमकममाहतानां दिव्यतूर्याणामदृष्ट-
मर्थादो नादः । क्रमेण च समाप्ते परमदेवस्य मञ्जनविधौ, निर्मापिते
सविस्तरं पूजाकर्मणि, प्रवर्तिते गायकगणेन मधुरमुदङ्गध्वनिमिश्रे विश्रा-
णितश्रावकश्रोत्रमुदि मङ्गलगीतध्वनौ, प्रनृत्तासु पर्यायेण तासु क्षिति-
शालकन्यकासु, क्षीणभूयिष्ठायां क्षपायामहं चित्रलेखया विरचितमि-
न्निववेषप्रभाकृष्टपरिवेषैः प्रलक्ष्मिर्मणिमूषैः समन्तादलङ्कितमनुत्सवण-
घृताङ्गरागमङ्गं दधान्तः स्वसङ्घमध्यासितवती प्रवृत्ता च सखीभिरिवः

साकं प्रेक्षकमनोवृत्तिभिः प्रवर्तितुम् । असिते च नृत्यकर्मणि कृतरङ्ग-
 ऋणामाभिव्यक्ताधिकोलासैः श्रमश्वासोद्गमैः किञ्चित्सायासकुचमण्डलामु-
 ल्लसितविरलस्रैर्दाम्बुकणकर्बुरीकृतकपोलपद्मभङ्गां चित्रलेखायाः समीपे
 निविशमानामाहूय दर्शितावकाशः शबरराजराजो निजासनस्यैकदेशे
 मामुपवेशयन् । निविष्टायाश्च मे शङ्कासंकोचिततनोरवनिललनिहित-
 निस्तरङ्गदृष्टेर्नर्तनायासविषटितसंनिवेशं संयम्य हस्ताभ्यां केशहस्त-
 मारोप्य विशस्तमीषद्विलासावतंसपल्लवं श्रवसि किञ्चिदावलितकन्धरो
 दक्षिणकराङ्गुलियुगेनोन्नमय्य चिबुकदेशे त्रपाभरावनतमाननं सबहुमान-
 मभ्यधित—‘वत्से मलयसुन्दरि, दूरमावर्जितानि त्वया सामाजिकम-
 नांसि । कथय कुतस्तवेदशस्यास्य विद्याधरलोकेऽप्यतिविरलप्रचारस्य
 सकलखेचरचमत्कारकारिणो नाट्यवेदस्याधिगतिः । कथं शिक्षिता
 स्वल्पेन कालेन ललितानेतावतः करणप्रयोगान् । केन संक्रमिता
 कृतिना वरणसमस्तरङ्गरागहेतुरियमङ्गहाराणां गतिः । अतिमहत्कुतूहलं
 मे । य हि कदाचित्क्षितिचारिणीष्वबलासु दृष्टा श्रुता वास्वामिरेवं-
 विधा वैदग्ध्यं नाट्यकर्मणि’ इति स्तुताहं स्नेहराधिपेनाधिकमधो-
 मुस्त्रीभूय लज्जया पाणिनस्तशिक्षाभिः क्षोणिमलिसम् । ‘पुत्रि,
 जनकनिर्विशेषे मयि किमियमपत्रपा । स्वकीयं तव स्थानमिदमशङ्किता
 स्यादहम्’ इति च पुनः पुनरुच्यमाना तथैवाधोमुस्त्री शनैरवदत्—‘तात,
 वैकः कश्चिदुपदेष्टा नाट्यविद्यायां ममाभूयं विज्ञापयामि । अपि तूपदे-
 शकः कुतूहलाविष्टमानसेन भतिप्रश्नं पृथिव्यामपि ये केचिदुपलब्धाः
 प्रकृष्टा नाट्यतन्त्रे भरतपुत्रास्ते सभस्ता अभ्युपसंगृहीताः । तत्र
 कोऽपि कुतस्त्रिदशमताः प्रयोक्तः । ये पुनरिष्टतिरभ्यासीयतया निशेक्ताः
 प्रतीयमानास्तेन ते स्वयं सत्त्वान्तराङ्गीकृत्य नाट्यकर्मण्युच्यन्ते ।

समनवरतमवगताः । 'वत्से, तयापि ते कुतो विज्ञाताः' । 'तात,
विद्याधरलोके क्वचित्' । 'वत्से, किमभिधाना तव जनयित्री' । 'तात,
गन्धर्वदत्ता नाम' । श्रुत्वा मद्रचनमिदमीषदुल्लसितचेताः समीपवर्ती
भर्तुरतिपरिणतवया वीर्यमिश्रो नाम सखी शनैर्व्याजहार—'देव,
कश्चिन्न सा देवस्यैव दुहिता राजपुत्री गन्धर्वदत्ता । जन्यते हि
साम्ना नाट्यक्रमेण च सुतासंक्रान्तेन महती मतिभ्रान्तिः' । 'आर्य, न
केवलं नाट्यक्रमो रूपविभ्रमोऽपि भ्रमयति मनः । तथा हि—तादृश-
मेव शरद्विबुद्धशतपञ्चानुवादि वदनम्, तादृशा एव चन्द्रोदयकुम्भित-
दुग्धोदधितरङ्गायताश्चक्षुषो विक्षेपाः, तादृगेव प्रस्रसहकारकोकिल-
कूजितकलं जल्पितममुष्याः' । 'देव, यद्येवं ततः पुनरनुयुज्यतां
विशेषावगमार्थमत्रभवती' । 'वत्से, अपि प्रियते तव सखित्री' । 'तात,
सर्वान्तःपुरपरीक्षा शुद्धान्तसौधशिखरात्पुरजनप्रवर्तितं कौमुदीमहोत्सव-
मवलोकयन्ती निरामयशरीरा संप्रत्येव मुक्ता मया' । 'वत्से, कियत्स-
माणम्, कीदृशो वर्णविशेषः, कियती वयोऽवस्था, किमनुकारिणी च
शरीराकृतिरस्याः' । 'तात, प्रमाणतो नातिरूक्षा न चाल्पायता, वर्णम्
विकचचम्पकावदाता, वयसापि यादृग्मयि प्रथमगर्भसंस्काराः संभवन्ति
बाह्येनोपेता, रूपेण तु न किञ्चित्तादृशमधरविव सखसि मानुषमात्मसु
पुरुषेषु वा पश्यामि । यदि परं देवस्यैव किञ्चिदनुकरोति' । 'देव,
संवादकानि सर्वाण्यपि चिह्नानि यदि यथा वेदितव्यं तस्यैव, ततो
निःसंशयं सैव राजपुत्री गन्धर्वदत्ता' । 'वत्से, कस्तस्याः पिता' । 'तात,
तापसः कश्चित्' । 'आर्य, दुर्वीरतनया दुःखदावाभिदग्धे मनसि वन-इव
विशालजम्बजम्मा पश्य कथमन्तराले संयोज्य तापसमपास्तकरुणेन विधिना
संयुलमुद्धृतस्तत्कन्द इव मे मन्दमन्यस्तत्रन्दः' । 'देव, मा विधीद । न

जानाति तत्त्वतो राजपुत्री तस्याः पितरम्, अन्यथा न कश्चिदिति कथ-
 येत् । 'वत्से, दृष्टस्त्वया स तापसः' । 'तात, न कश्चिद्दृष्टः । जनप्रवादादव-
 गतः' । 'वत्से, त्वज्जननी किमाचष्टे' । 'तात, न किञ्चिदाचष्टे । प्राक्तनं
 निबृत्तान्तं केवलं पृष्ट्वा कथाप्रसङ्गेषु सखीभिरधोमुखी मुक्तदीर्घनिःश्वासा
 निःशब्दमविरताश्रुविन्दुदर्शितदुर्दिना रोदिति' । 'आर्य, किमप्रतिपादने
 रोदने च तस्याः कारणम्' । 'देव, सर्वलोकोत्तरनिजवंशव्यसनप्रकाशन-
 लब्ध्वा बन्धुजनानुस्मरणदुःखं च' । 'वत्से, यदि न किञ्चित्कथयति,
 ततः विद्याधरलोके नाय्यप्रयोगास्तयाधिगता इति त्वया विज्ञातम्' ।
 'तात, विज्ञापयामि । अतः समयादतिक्रान्तसंवत्सरे त्रिकालदर्शी मुनिर्म-
 हायशो नाम महातपोभिरनेकैः परिभृतो महर्षिभिः काश्यामुपाययौ ।
 बाह्योधानविनिविष्टं च द्रष्टुमामिष्ट इव कौतुकेन सर्वोऽपि नगरनिवासी
 निर्गतो जनः । जनन्यपि मे प्रयुक्तान्तर्वेशिकविज्ञापितेन कृतान्मनुज्ञा
 कालेन परिमितपरिच्छदा मामादाय गता तद्दर्शनाय । दृष्ट्वा स
 भङ्गलोभा । पृष्ट्वा विधिप्रयुक्तपूजया प्रस्तावमुपलभ्य 'भगवन्, अखिल-
 सुवनख्यातविद्याधरवंशसम्बन्धमहामपुण्यमाग्निनी शिशुरेव नगरविस्तृ-
 विप्रयुक्ता बन्धुभिः । म्यांश्च कालो वर्तते ममात्र तिष्ठन्त्या । न केनापि
 निष्कर्णणेनान्विष्टाहमदृष्टदोषा । मम गुरुब्रह्मोपि गुरुजनो जनः संजातः ।
 'स्तुतिमेव सर्वदा शोकहुतभुजा दक्षमानदेहायाः प्रयास्यन्ति दिवसाः,
 'तुल्यं समागमो मविष्यति समं तैः' इत्यमिदधाना श्रुता मया' । 'वत्से,
 त्वया किमुक्तं तेन भगवता, किं च तवाम्बया पुनः' । 'तात, तेनेद-
 म्मिद्विद्वत्तया—'वत्से, मा विधीत । मविष्यत्यचिरेण ते सर्वैर्ज्ञातिभिः
 सह समागमे' । 'वत्से, ननु त्वया समुक्तं तत्परमपरितोषया पुनर्वि-
 श्रान्तिदोषो भण्यते' । 'वत्से, ननु त्वया समुक्तं तत्परमपरितोषया पुनर्वि-

नुमहेण महादुःखपङ्कजम् । तत्प्रसीद । पुनरादिक्ष कदा भविष्यति
 मे समागमो बन्धुमिः । अथ संजातपक्षपातः क्षणं ध्यात्वा मयि सवि-
 धवर्तिन्यां मुहूर्तमारोपितदृष्टिः । 'महाभागो, यदा तवेयमायुष्मती
 दुहिता—'इत्यादि किमप्यवादीत् । 'वत्से, कथय किमुदीरितम् ।
 'तात, ■ मया सम्यगवधारितम् । 'वत्से, कथमन्तिकस्वयापि नव-
 धारितम् । 'तात, सस्निग्धे मनाग्यग्रमानसेवाहमतिष्ठम् । 'देव,
 किं क्रियत इतीदृश एव व्यग्रताहेतुरस्याः स क्षणः संपन्नः । 'आर्य,
 ज्ञायते किं तेन ज्ञानिना गदितम् । 'देव, किमत्र ज्ञेयम् । यदा
 तवेयमात्मजा जामातुरासादयिष्यति करग्रहणोत्सवं तदा ते ज्ञातिभिः
 सह समागमः' इति । 'वत्से, किमेवम् । 'देव, दूरावनतत्रिल्लावदनया
 करनखशुक्तिर्निमृतमुल्लिखन्त्या मणिकुट्टिमं किमयमर्थोऽनया च प्रका-
 शितो येन धारंवारमेनां प्रश्नेन खेदयसि । शतशोऽपि प्रेरिता नैनम-
 र्थमियं वचनवृत्त्या व्यक्तीकरिष्यति । 'आर्य, तथापि पृच्छामि' ।
 'वत्से, किं न कथयसि परमार्थम् । 'तात, कथितमेवार्थेण सर्वं
 यथावस्थितम् । 'वत्से, प्रस्तुते विवाहोत्सवे केनाप्यनावेदितवृत्तान्तमां
 कथमिदं ज्ञातीनामागमनमिति कस्मान्न पृष्टोऽसौ दिव्यदृष्टिस्त्वन्माता ।
 'तात, सर्वमपि पृष्टः । नापीदमादिष्टं भगवता—'महाभागो, मा खल्वस्व ।
 स्वत एव ज्ञातवृत्तान्तस्त्वपिता स्वभूहमानेष्यति, त्वया सहैनामनुष्ठास्यति
 च । सर्वं स्वयमेव करणीयमस्याः' इत्युदीरितवान् । 'देव, किमुत्प-
 ण्निश्चयैरपि प्रश्नानुबन्धेन खेधते राजपुत्री । 'आर्य, किमुत्पन्नो
 सबतां निश्चयः । 'देव, अहमप्युपमागिनी शिशुरेव नगरविप्लवे
 विप्रयुक्ता बन्धुभिरित्यपि यावदाकर्णितं तावदपि संदेहः । 'आर्य, किं
 करोमि । एतदपि श्रुत्वा न मे निर्वर्णदुर्विद्वत्वं श्रद्धाति वग्वहदयम् ।

विद्य, यदि संवेहस्तदादिस्थिता यवनगतिः । इहेवानयतु ताम् ।
 आर्य, गर्हितमसद्विधानामकाले परकलत्रदर्शनम् । अलं च यवन-
 कतिना क्लेशितेन । इयमेव चित्रलेखा बालमावात्मभृति उत्साहः
 प्रियसखी निजप्रेम्णैव विश्राय कथयिष्यति यथावस्थितं सर्वमस्मि
 वृद्धतान्तम् । अपरं च यदि सा सत्यमेव वत्सा गन्धर्वदत्ता ततस्तया
 सह दर्शनमस्माकमचिरकालभावित एव भगवता तेन त्रिलोकविख्या-
 तयशसा कालत्रयज्ञेन ज्ञानचक्षुषा प्रत्यक्षीकृतोऽस्या एव मलयसुन्दर्या
 विवाहसमयो मयैव प्रस्तुतः साधयिता । कुतभौत्सुक्येन' इति
 चिरं मया भक्षिणा च सार्धमारब्धसंलापस्य खेचरपतेः प्रशंसनिव
 वचनमुपतोरणं रराण प्रभातशङ्कः ।

श्रुत्वा च तं स विद्याधरेश्वरो विरतसंगीतकरसावेशो निवेशित-
 मतिः खानदेवार्चनप्रभृतिनि प्रामाविके कर्मणि समासशोषविष्टानव-
 क्कय दृष्ट्वा प्रसादस्निग्धया सर्वानेव देवयात्रादर्शनागतान्विद्याधरप-
 तीकृतेण विससर्ज । निश्चिस्तद्विष्य मयि नरेन्द्रकन्यकासु च तस्य
 किमपि स्वचेतसा संप्रचार्य युगकथयितो जगत्सु संज्ञया मनोज्ञवपुर्षु
 पुनर्गतास्तममजुहाव ।

तज्जमुपस्थाय स्थितं च सं पुस्तकदास्तविन्वस्तवक्ष्यन्त्यस्मिन्-
 जगत्, 'अरे तपनवेग' त्वरितमस्याः काञ्चीनृपदुहितुः किञ्चिदस्म-
 क्तं दर्शयित्वा बहुमानमद्भुतवस्तुदर्शनेन कुरु सफलमिदृत्यमागमनम् ।
 एतामिह सह सप्तस्थाभिरवनिपालतनयामिः प्रापयेनां प्रच्छन्नरूपमेव
 भिज्जदन्तम्' इति शिक्षयित्वा कृत्वा च देवताप्रणाममासनादुत्तस्थौ ।
 अनुलितासंभ्रमे चरपरिवृतम् गत्वा यतनमण्डपद्वारमध्यासितमहार्ध-
 भिमथविमानो विज्ञोक्यन्त एव मे भूमिति नैवनिष्ठाकितविक्षानिभ-
 यमाकाशमुदपतत् ।

१. विनयम्. २. नैवनिष्ठाकितविक्षानिभ इति स्यात्.

अस्ति च तत्र त्रिकूटाचलाभिमुखमौत्सुक्यतरलेक्षणस्तत्क्षणमेव
 पुरुषः स तासां क्षितिपकन्यानामाधिपत्ये सगौरवं मामतिष्ठित्, प्रव-
 र्तयामास च पुनः पुनः समासजरम्योद्देशदर्शनाय । ततोऽहमुत्साहिता
 तस्य वचनैरुत्थाय ताभिर्गृहीतवेत्रच्छत्रचामराभिस्तुगम्यमाना सहच-
 रीभिः प्रथममेव प्रविश्य परितः प्रेषिता निमेषदृष्टिदृष्टमिव पुरा,
 सेवितमिव भवान्तरे, कारितमिवात्मना, परिमलितमिव सर्वकालमव-
 ह्वेक्य प्रीतहृदया प्रासादमग्रतो गर्भगृहगर्भे प्रतिष्ठितम्, अदम्यदेह-
 मभाप्रसरदूरापसारितज्वलदुदग्दीपिकालोकम्, इभसृगेन्द्रचक्राध्यासिते
 सुराचल इव मरीचिमालिनम्, अमलोचिवि हिरण्मये महति सिंहा-
 सने समासीनम्, अचिराभिषेकनिष्पङ्कपरिकर्माचरणम्, आमोदिना
 हरिचन्दनेनाञ्जरगेणानुलिप्तम्, प्रतिकुसुमोपविष्टनिष्पन्दषट्पदनिषीय-
 मानमकरन्दाभिराजानुलम्बिनीभिरभिनवसुरद्वुग्मसगिभिरुपरचितसर्वावयव-
 पूजम्, उत्क्षिप्तसान्द्रकालागुरुक्षोदधूपम्, अतिमहामाणवज्रमणिशि-
 क्षमयम्, अतिशयप्रशान्तदर्शनम्, अपश्चिमस्य भगवतो महावीरजिज्ञ-
 वरस्य जन्ममरणार्णवावर्तवर्तिजन्तुनिकुरम्बैकावलम्बनं बिम्बमद्राक्षम् ।

दृष्ट्वा च तत्पितरमिव चिरात्प्रवासागतं स्वामिनमिव सर्वदा कृतेषु
 कामरूढगाढोत्कण्ठ्य स्मरन्तीव पूर्वसंसृष्टस्य कस्यचिदमीष्टजनस्य
 निर्विमित्तोदीर्घमेन्सुवेगकम्पितकुचयुगा कक्षमपि निरुन्वती कण्ठदेश-
 गतमाक्रन्दशब्दमुपशृ (सु) त्य समक्षयमग्रतः परमया भक्त्या प्रसारित-
 सकलमात्रयष्टिताडयन्ती कुट्टिमे सुहृर्मुहुर्ललाटमावद्धकरसंपुटा ग्रौणशि-
 (सि) पम् । उत्थाय च पुरो निविष्टविष्टपत्रपगुरोरास्यचन्द्रमसि निहित-
 निखरज्जदधिरनवरतनिर्येद्वाष्पमनिवार्योत्कण्ठमशक्यमावेदयितुं स्वसर्व-

श्मानन्दशोकमिदं किमप्यवस्थान्तरमनुभवन्ती निश्चलाङ्गयष्टिद्विरमति-
हम् । प्रवर्तिता च सहचरीभिरर्णवं द्रुमुमम्यर्णवर्तिनैकेन सोपानवर्त्मना
दक्षिणां देवतागृहप्रकारमिषिमध्यरोहन् ।

तस्यास्य संवष्टविष्टमानमुत्तरवीचिशिखरसङ्गमेभिना वारिषिबलेन
प्रतिवेलमास्फालितस्फाटिकशिलातलायास्तलविभागे निविष्टदृष्टिरुत्कृष्ट-
नौयानाधिरूढमभ्यासितमकरमिव यादसां नाभमीशाननयनानलादुप-
सर्गयुग्मेषुमिवागत्य संश्रितजलदुर्गमुदधिसौहृदाकृष्टद्वयमवतीर्णमन्त-
रिक्षादिव नक्षत्रनाभमितस्ततो विनिहितैरसिगदाचक्रपापैः प्रकाशित-
यौरुप्रकर्षमर्णवनिवासिदानवशासनाय शेषशयनमुत्सृज्य चलितमिव
बलसायिनं देवमुभयतः स्थापितमृदुस्थूलहंसतूलोपधाने धौतनेत्रप्रच्छ-
दाच्छादिते कुमुदगर्भच्छदावदातपुतिनि दत्तपट्टशयने निविष्टमनुपू-
ज्यहितस्य महतो हेमपीठस्य शिरसि विनिवेशितद्विगुणदक्षिणेतर्भुज-
स्थाममम्यर्णोपविष्टैः कैम्बिदुःखतपवल्गनामरैः कैम्बिदुस्तञ्जितचरणयुगलैः
कैम्बिदुत्क्षिप्तताम्बूलवीटकैः कैम्बिदुस्तर्जितरञ्जनीवार्तालापैश्चित्तुरैरेव
चतुरैस्तल्पपरिचारकैः परिगतमनासन्ननिःसहनिष्पन्दनिद्राक्लान्तकति-
पथकर्णधारमुदारतेजसातुल्यबलेन दीर्घबाहुना सुवर्णकटकोद्भासितेन
वसन्त्यायतिना प्रकामकान्ताल्लेकेन मुकुमारेण सप्राजेव वपुषा चिता-
शेषमुवर्तनं भवनमिव सौभाग्यस्य स्वरूपमिव रूपस्य लयनमिव लय-
नस्य किञ्चिदविकाष्टादशवर्षवयससुर्वीपतिकुमारमद्राक्षम् ।

इष्ट्वा चोपजातपितृव्या चैतस्यकरवम्—‘ज्यो, निरवधिरसत्संवा-
मंगवती मृतघात्रीति सत्यः प्रवादोऽयम्, येन शुश्रूषार्थिनोपदेष्टासुमे-

स्तुत्यैः शिखरिमिः प्रयत्नदुग्धनिःशेषरत्नाया अप्यमुष्या दृश्यन्त ईदृ-
क्षान्यद्यापि पुरुवरत्नान्युत्पद्यमानानि, येषां रूपलावण्यादिगुणगणः कुसु-
ममार्गणस्यापि रूपगर्वमपहरति' । इति चिन्तयन्त्या एव मे साम्यसूयः
स्वरूपमाविष्कर्तुमिव हृदयमविशदृष्टीतशृङ्गारो मकरकेतुः ।

तदनुमार्गप्रविष्टरचितरणलाक्षारसलान्छितेष्विव प्रससार सर्वाङ्गि-
रागः । वीतरागदेवतागारसंनिधौ विरुद्धं रागिणामवस्थानमिति क्षालवि-
नुमिव तमक्षारीत्सेदविसरः । खेदजलजनितजाड्योद्रेकेन बद्धमवल-
कम्पा किमपि रोमाञ्चजालकमुच्चममुचत्कुचस्थली ।

ततोऽहं लज्जयानुरागेण च युगपदास्कन्दिता 'शीतलो जलधिवे-
लानिलः' इति विसृक्तसीत्कारा मुहुः सद्गुचरीजनमन्तरे कृत्वा, 'कर्कशो
शलातपस्पर्शः' इति मुहुस्तृरियांशुकेनाननं स्वगयित्वा, 'आन्तातिदीर्घ-
सोपानपयलङ्घनेन, इत्यङ्गभारं शालशृङ्गोत्सङ्गसङ्गिनं कृत्वा, कृतोपसर्पणं
कृतसंलापं कृताकारनिरीक्षणं कृतपरिहासं न केवलमात्मनस्तस्यापि तं
निजसखीजनं प्रियमपि सरोधमीक्षमाणा 'आहम्, आगता, क स्यता,
को मे देशः, के ज्ञातयः, किं मया प्रस्तुतम्, किमारब्धम्' इत्यजात-
स्त्वतिरगृह्यती शब्दमचेतयन्ती स्पर्शमनुपजिघ्रन्ती गन्धम्, केवलं
तस्यैव रूपलेखावलोकने तस्यैवावयवपूर्णतानिर्वर्णने तस्यैव धौवनोद्दे-
यमन्यत्तमावने तस्यैव विभ्रमक्रमनिर्माणने निलीनविश्रान्, दूरसिता-
प्यसाधारणप्रेमदर्शनोत्पन्नकारुण्येन केनाप्युत्सिस्ततस्समीपं गमितेव
तद्गुजाश्लेषस्व भाजनीकृतेव तत्संभोगसौख्यमनुभावितेव निष्पन्दसक-
स्वययवा स्वन्दमानानन्दजलविमुषा किमारब्धमकुलम् किं विकासो-
पायया किं स्तिमित्वा किं तरलवारक्या किं मुग्धया किमङ्गीकृतपा-

शस्त्रमया किमालम्बितकुटिलमाकया किं प्राञ्जलया, तत्कालमहमपि
न जानामि कीदृश्या दृशा तमद्राक्षस् ।

सोऽपि नृपकुमारः सविभ्रमं परिभ्रमन्तीनामाकर्ण्य तासां राजक-
न्यानामामरणमणिरणितमनणुतरमुपरि तस्य प्राकारस्य संक्रमितदृष्टि-
विष्कृततथाविधानेकविभ्रमां भामपश्यत् । दर्शनादेव चासौ जन्मसहस्रं
पुमानिव सांख्यपरिकल्पितः प्रकृतिममुच्च्विस्मर्गधीरोऽपि सागर इव
स्तरङ्गामितस्तत्तरलकुटिलनिक्षिपत्कटाक्षान् । अस्पृष्टोऽपि जलनिविधा-
रुतेन प्रत्यङ्गमुद्गतपुलकपद्मतिरकम्पत । चिरोत्सृष्टमुकनिद्रोऽपि तैश्च-
र्ण्यतिबुद्ध इव साक्षभङ्गमनृम्भत् । मगलभवागपि सगद्गदस्वरः स्वकर्मसु
कर्णधारानतत्वरत् । दर्शयितुमिव मे भुजाश्लेषलीलामुदीरितचतुरवचनं
धामरग्राहिणीं सहासमाश्लिष्यत् । प्रकाशयितुमिव वदनचुम्बनप्रपञ्चमी-
षदामीलितदले लीलांशुजन्मनि प्रबालपाटलमधरपल्लवपुटमजीघटत् ।
निवेदयितुमिव वन्तच्छदप्लेदमनिमित्तमेवादाय नागवह्निदलशकलम-
ग्नदहनसंबन्धेन शनकैरलण्डयत् । कवयितुमिव नसच्छेदवैदग्ध्यमाय-
ताङ्गुष्ठकररुहमेण तरुणकेतकगर्भपद्ममतिदीर्घलेखाच्छ्रित्तोदरवक्ष-
र्धत् । प्रपञ्चयितुमिव ताडयकममकण्ठदर्शिताश्लीलचेष्टां समासवर्ष-
शुद्धिकां सहासः करतलाग्रेण स्कन्धदेशे पुनः पुनरवधीत् ।

निहतेतुकासव्य लज्जयात्मनो मन्मथविकारामनेकानि चिरहरिणि
प्रोक्षितान्यकरोत् । तथा हि—मदवलोकनायदस्वन्दमानन्दाक्षुब्ध-
विसम्पत्तिमात्रेण रञ्जयते तस्मात् क्षणितमिति बुहुर्बुधुरपप्रथत् । कदा-
चलीलापमयं तावयानुः कस्मिन् भगवता वेन्दितं शुभापितान्धपादयन् ।
अस्तम्यमानाञ्जनमीलितसुतः पुरस्तादिने कृपेण सुल्लिखत् । त्रिविक्रमे

स्फुल्लितम् । मदीयविभ्रमोत्पादितरिरसश्चेतसा नीलसेन मुहुलिते-
क्षणो वीणारवानभावयत् । प्रयत्नातीतधैर्योऽपि मुहुर्मम संक्षीणिः सार्व-
सारकधमुग्धसंलापायाः पर्यस्तसान्द्रदशनदीपितावधरदन्तवाससिः मुहुर्मम
सस्तकेशहस्तोज्ज्वलनाय साविसंचारितवामकरतलायाः प्रकटपैरिभ्र-
बाहुभूले मुहुर्मुक्तसविकारसीत्कारायाः शिशिरनीरधिमरुत्तिरोघाय शशिपि-
विन्यस्तबाहुत्वस्तिके स्नानयुगोत्सङ्गे मुहुश्चदुलनेत्रकञ्चुकप्रपल्लवप्रक्षमि-
तनाभिदेशाया नगरसीम्रीव सैरोमालिनि मध्ये मुहुस्तन्मुत्सारितहृत्-
कृतान्तरे सहचरी सयत्नमावद्धपरिधानकक्षायाः सहासविधृतसंभानो-
न्मये काञ्चिद्वामनि मुहुः सत्वरमितस्ततः प्रचलितायाः प्रतिवेलावि-
द्यमानवेलाश्चलदरवर्शिद्युतावूरुदेशे दृष्टिमापतन्ती न वारयितुमशक्ता ।

क्षणाच्च तेन प्रचलितसविभ्रमैकश्रुवा व्यापारितः स्वभावमवुरत्त-
स्त्रैरमुत्थाय पार्श्वोदतिशयमनोज्ञाकृतियुवा कैवर्त एकः प्रणम्य संप्रभ-
भाभवोक्त—‘देवि, सकलपृथ्वीपालमौलिमालाप्रणामलालिताङ्गेः
सिंहलद्वीपाधिपस्य राज्ञश्चन्द्रकेतोरात्मजः समरकेतुनामा कुमार एष
सागरान्तरद्वीपविजयप्रसङ्गेन कथमपि प्रदेशमिममायातः । दृष्टं चास्मिन्
अदृष्टपूर्वमन्तःकरणमिव तावकीनमकृतपुण्यजनदुष्प्रवेशमिदं देवता-
भूतनम् । अत्र च प्रवेष्टुमशक्नोति । तत्रादिस्यतां कोऽपि मित-
वर्जने नोऽप्यवतारमार्गमुपदिशति’ । इत्युदीर्य वचनमुपरतमपि
रक्षिन्नम्यर्णवर्तिनीममस्मिन्विषयाधिपस्य सङ्गः परमसंमतामतिप्रसङ्ग-
वचसं वसंतसेनामिधातीं विलसिनीममम-—‘अस्ति, निवेदय यथा-
वृत्तव्यतनमसद्वृत्तान्तवत् महामायक’ इति ।

१. ‘नीलसेन’ सङ्गः, २. ‘सर्वसाहस्यी’, ३. ‘विशालता’, ४. ‘प्रपल्लवमिव’,
रोमपङ्क्तिरुते च.

अभाषत च सा—‘भद्र, किं कथयामि । अमाजनमयं जनो
 भवत्समीहितावेदनमुल्लस्य । न हि सा भाग्यसंपन्नम, ययास्य भवत्सा-
 मिनो मनोभिमतमर्थं साधयामि । अथैव रात्रावियमिहानीता नायिका
 नः केनापि । असावपि दिगन्तविरूपातयससां महामण्डलपतीनामात्म-
 जः । सर्वोऽपि वैदेशिकः कन्याजनस्त्रिभुवनातिशायिसौन्दर्यसंपदे ।
 सद्यप्यदृष्टपूर्वं रूपमिव नृपकुमारस्यास्य दिव्यं देवतायतनमस्याः । कच-
 मेतदीयान्विशोषानवगच्छति । कचं चास्य तव नायकस्य प्रवेशे नितान्त-
 मपि सस्पृहामार्गमुपदिशति । किं च संपति गता तावदन्यचिन्ता ।
 आत्मापि चिन्त्यो वर्ततेऽस्याः । किमत्रैव जलघौ कालमतिघाहयिष्या-
 मि । किमतोऽपि दूरं यास्यामि । किमन्यदीयावासविहितस्थितिरनभि-
 श्रेयमात्मनो दक्षान्तरमनुभविष्यामि । किं वा भूय एव स्वभवनं नेत-
 म्या । को हि जानाति सम्यग्देवगतिम्’ इत्युदीर्य तूष्णीमासितायां तत्र
 हस्तविलसितो नाविकः स उमवादीत्—‘कुमार, स्थितं तावदेवता-
 सौन्दर्यम् । असौ तु दूराकृष्टपन्थना कुसुमकार्मुकेण महर्शनेकशरणः
 कृतः । तेन विच्छिन्नवान्छितार्थविरसेनापि वचसा मुतेन मनायमि च
 स्वेदमवहत्, प्रत्युत तदेव बह्मन्यत’ । स्थित्वा च क्षणं स नाविकः
 पुनरवोचत्—‘युवराज, दृष्टेयमदृष्टपूर्वं मानुषैरमरसद्यनिवासिनामपि
 विस्मयकारिणी भूमिः, अवलोकितानि कल्पलतावनद्विबुधमुपादपानि
 वनानि, शीकृता दर्शनेनैव सर्वहृदयं संज्वरद्बृहद्विश्वद्रोदयकारितन्त्र-
 कान्तकन्दरानिर्गम्यसकल्पितकालदुर्दिना महागिरेरस्य सान्द्रो निवृत्त-
 कौतुकेरपि । किमद्यापि विस्मयते । मयादयमः प्रतीपम् ।

१. ‘सर्वहृदयसंज्वरकृते’ इति शब्दः ‘सर्वे’ इत्येवोपपन्नः दृष्टि
 विषयानि नास्तीति इत्यर्थे मनेव ।

स्वामनवलोकयन्नाकुलो भविष्यत्यशेषः परिजनः । शिखरवत्कुपयन्
स्वन्ति सेवकाः । तदद्यापि यावत्प्रयाणस्वेदनिःसहो राजकुलमनात्
लोको न याति, यावच्च वृत्तान्तमुपलभ्य भवतः सर्वतो जातसंकोच
न प्रचावन्ति भूमिपतयः, तावदतर्किता एव गत्वा समाश्रयामः शिखि-
रम्' इत्यभिहितः स तेन मत्सर्निधिपरित्यागाकातरो न किञ्चिद-
प्रत्युत्तरमदात् । पुनः पुनरनुबध्यमानश्च मधुरमधुरे भुवोः कपोलव-
रुकेषु च कृतासज्जमाकृष्य कृच्छ्रादिव मुखाच्चक्षुस्तदभिमुखोऽभवत् ।

अभाषत च मन्दम्—'सखे तारक, प्रतीक्षस्व तावत्क्षणमेकम् ।
अत्र क्षणे बलवदस्वस्थं मे शरीरम्, प्रवृत्ता शिरसि वेदना, हृद-
रम्भा जृम्भा, विजृम्भते निकामं रणरणकदायी केनापि कारणेन
दारुणावेगो दाहज्वरः, यतोऽस्य विनोदनायास्तिमेव प्रसुरकर्षण-
न्दनप्रायपादपच्छायशीतले प्रदेशे सुहृत्तमेकभवस्तातुममिलयति मे
हृदयम्, तथापि त्वं प्रमाणम्, इत्यभिदधाने तस्मिन्महाभागे स
भूयोऽप्यभाषत—'कुमार, यथाहं प्रमाणं तत्र युज्यते निमेषमात्र-
मपीह स्यातुम् । अतिबहुदोषमत्र प्रदेशे चिरावस्थानम् । एष च
व्याधिरनावेदितोऽपि विदितो मया । निदानं चास्य विज्ञातम् ।
अत एव प्रतीकारहेतोः स्थानान्तरमितस्त्वां नेतुमिच्छामि । योऽपि
चरन्तन्च्छायशिशिरः प्रशमहेतुस्त्वया परिकल्पितः प्रदेशः,
सोऽप्यस्य तत्र शरीरसंतापस्य सन्निपातज्वरस्येव सुतरां संतपकः प्रका-
रान्तरेण शमयितव्यः । तदलमावेगेन । यथा सामर्थ्यमवसरेऽस्य
यत्तसहमेव चिन्तयिष्यामि' इत्यभिधाय तद्वपान्तवदनमप्रकटितसितः
स्थानावकाशयत् ।

प्रस्थिते च तस्मिन्परिगृहीतोहमन्त्रस्तपस्वितितकन्धरस्य विसृ-
जतः सदैव्यमिव सदुःखमिव सप्रार्थनमिव सात्मसमर्पणमिव मदी-

चक्षि । करोमि सर्वं यत्त्वयादिष्टम्' इत्युदीर्य घटितकरसंपुटः परस्मै-
सुखप्रहितकौतुकस्मेरतारकाभिर्मुग्धो वराक इति क्षनैर्जुवाणामिर्दृश्य-
मानस्ताभिरस्मत्सहचरीभिरुच्चोच्चारिताक्षरेण वचसा वक्तुमारब्ध-
'सामात्मना वन्दे विदुष्टदुस्तरासम्भसनविषण्णमनसा निसर्गकलङ्गा-
द्भ्रमन्तःसौहार्दमनुरुध्यमानया परोपकारविधिनिविद्वाद्वाचनया निव-
र्तितो गमनादेतया मान्यया प्रवर्तितश्च निःसामान्यया स्वामिमत्तया
वक्षुमिच्छति किमप्ययं भृत्यपरमाणुः 'मा कृथाः पृथुश्रोणितरु
इति जाड्योपहत इति जालिक इति श्राम्य इत्यथज्ञात् । नाहमीदृशः
प्रियदर्शने यादृशं पश्यसि माम् । अभ्रेसरोऽहं सर्वधीवैराणाम्, प्रौढ-
हरो दूरदर्शिनाम् । जानाम्यहमनेकप्रकारा मुञ्जज्ञानां गतीः, अवैशि-
ष्टद्विगोचरगतानां मत्स्यादिरूपधारिणां सत्त्वानां चेष्टाः, स्रष्टा स्वर्ग-
नागरकवृत्तस्य, प्रकृष्टः किमपि निस्लिष्टानां संधिषटनासु, विषते
निस्लिष्टा वंशसंपत्तिः, अस्ति च परोपकारकरणेषु तत्परता, त्वमपि
गुणवती गम्भीरा सकर्णा बहुक्षमा स्थिरा महार्था महापुरुषोद्बहन-
योग्या पात्रमिति सम्यग्विजाला मया । यत एवं विज्ञापयामि—एष
एतावत्स्वामितनयः स्वामिनि भवत्यैव देहोत्तालचलनरणन्मुखसम्भ-
वया सलीलवत्पातुज्जतरपेयोधरकलशया मन्दवशाद्दर्शिताममञ्जसचेष्टया
मुहुश्चलन्त्या मुहुर्विलम्बमानया मुहुर्मुञ्चन्त्या मुहुर्विभ्रमानातन्वामया
मांसमात्र एवात्र परामखस्यतामानीतः, विसंशुलावयवं च यावत्किञ्च
प्रतीकारहेतोः स्थानान्तरं प्रापयामि, तावदयमकाण्ड एव क्षुभितेन

१. 'निषिद्धं' स्यात्. २. प्रहावतां सौत्तिकानां च. ३. प्रभावः. ४.
केवलीनाम्. ५. मिटाः कर्पाय. ६. 'विहता' स्यात्. ७. पयसो भारक-
क्षानो च. ८. सम वधानायात्, इति च.

मिश्रतातिमौषणं रूपमुष्णापेनामुना मीनेध्वजेन ध्वज इवोत्पातपवनेन
 सुतरां कृतः पर्याकुलः, विक्रवीकृतं चैनमुत्कलिकामिरामिस्त्वमासा-
 समितुमेका क्षमा, किमर्थमौदासीन्यमवलम्बते । रक्त सर्वथा दुर्नि-
 वारान्मारोपद्रवाकृपकुमारम्, आर्तोऽहमतिमात्रमत्रावसरे । वरगात्रि,
 स्वमत्स्य शरणम्, त्वं परित्राणम्, त्वमाश्रयः, त्वं विजाममूमिः,
 स्वमवलम्बनम्, त्ववायं गतिमान्, त्वया चेष्टावान्, त्वया कैर्ष्या-
 रिष्यास्य वचने प्रवृत्तिः, त्वया व्यापारितस्त्रिभूतारक्या जीवितव्यम्,
 त्ववानुकूलं वर्तमानयानुकूलं दैवम्, त्वयि प्रसादवत्यां प्रसन्ना देवता,
 त्वयि कृतानुग्रहायामनुग्राहिका ग्रहदृष्टयः, पसीद भानिनि, परिहर
 र्त्रमम्, आलोच्य स्वकार्यमस्ममपि । मा दोलयस्व कृत्वा स्थिरमव-
 स्थानम् । अत्रैवास्व तावत् । मा प्रकृतिपारिप्लवाभिराभिर्नीता तरलतां
 परमान्तरङ्गालीभिः, उत्पत नभसि, मा निपत सागराम्भसि, मा प्रविश
 त्सातले, मा समाश्रय दिगन्तानहृदये स्थानादितः प्रस्थिता न किञ्चि-
 त्क्षयाधयिष्यसि स्वार्थम् । केवलं महात्मानमेनमुद्देगावर्ते महति
 क्षतयिष्यसि । स्वयं च कैन्दर्पपीडिता पतिष्यसि । परित्यजन्ती
 च दूरारूढं मध्वस्वमभिष्ठातारं त्रातारमीदृशं पुरुषमात्मपरिजनस्यापि
 शोच्यतामुपयाससि । लोके च लघुतां वक्रतां कठोरतामूर्ध्वमुखता-
 नकुलीनतामचेतनतां प्रकाशयिष्यसि । प्रवर्तिता च गुरुभिर्द्वैर्वातेर-
 निच्छन्त्यपि पतिष्यसि जरावर्जरदेन्तपट्टेः कस्वापि प्रान्तर्भूतः

१. उष्णं वापो वज्र, उष्णं वापो वस्त्र वा. २. अकृपिना क्रमेण च. ३. तरङ्गः
 उत्पन्नामिव. ४. क्षमो मरणं च. ५. कर्षणाद्युतया सकर्षणा वा. ६. नाभिः
 कुनीदिक च. ७. कानोऽहंकारः स्थानं प्रमाणम्. ८. प्रमथं मोहश्च. ९. तत्काल-
 मिभिः परमां तरलतां नीता, परमां अन्तरङ्गां व्याप्य च. १०. उद्योग इवावर्तः
 अवकाशवर्तश्च. ११. कं जले तस्य दर्पः, कायश्च. १२. दक्षताः पर्वताद्विद्विभि-
 निर्गतप्रवेशाश्च. १३. रक्तः पर्वतश्च वा.

स्मिन्नि । करिष्यसि विफलकहेनापि निपुणेन विधिना विनिर्मितं
महागुणरत्नानां पात्रमुदधिपारेषु विदि(हि)तविलासमतिचास्तस्य
लब्धपैताकमात्मनः शरीरलाभम् । आसादयिष्यसि च भानुश्या
भदनायत्ततादोषेण सततमैनिन्धेन नाग्निना पच्यमाना महाहिमकसे-
प्रद्विषपीडिताल्पदिवसैरेवोपजातजराविनाशम् । तदेवं स्थिते यद्यभिम-
तमैज्जनेपध्यमनुरुध्यसे, मम प्रार्थनामनुकम्पसे, महाभागमेनं सोपयो-
गात्करोषि निजगुणान्, आलोचयस्यात्मनो निर्वाहम्, विमेषि
भाविनो व्यसनात्, अपेक्षसे जनतः साधुवादम्, इच्छसि कनकपट्ट-
बन्धम्, लब्धिलासिति, मा विधेहि द्विधा रुव(?)म्, आश्रय स्वयं-
रपथम्, मानयेनमक्षुण्णमार्गेण, भव यात्रोन्मुखी, प्रवर्तस्व सहिता
समस्तेनात्मपरिच्छदेन, गच्छ निर्विघ्नमस्यैव रक्षिता भदीक्षितः प्रभवेण
कृत्य निराकुल देशकालज्ञेन सूक्ष्मदर्शिना छिद्रावरणचतुरेण चारि-
त्र्यवता प्रतिक्षणं विनोद्यमाना मया नदीनामीशम्, प्रविश निरन्तर-
च्छत्रस्वण्डच्छादिताम्बरैर्नृपतिभिः परिवृता सर्वतो दार्शितपताकाडम्बरं
शिविरम्, कुरु कर्महणोत्सवानन्दिताभिः प्रधानदासीभिः पर्यन्तेषु
संचारितचामरा चन्द्रलेखालंकृतेन मुखेन सर्वकृष्णा कौतुकानि, मय
महानरेन्द्रपोतप्रैणयिनी, प्रतीच्छ पूर्णोपयात्रिताभिः प्रकृतिभिः
सौन्दर्यसुमनीताः पदे पदे समेषुकरकाः कुसुमस्रवः, मय निराकुलम-

१. निष्फलं विगतफलकं वा. २. विविधं लघुनं विघ्नमयं. ३. केतुः सौभाग्यं
वा. ४. ममानधीनता कामदघाता वा. ५. वरदानेन विरहेण वा. ६. महता-
भौतीनां मकराणां चोषद्वेष मृदता वा. ७. कस्याणां शरीर-
नेपथ्यं वा. ८. सङ्गः. ९. राजप्रकराणां पालिशः. १०. आलोचयभागमन्वय-
नत्राकारा लेखा क्रियते. ११. कृष्णं करभूषणे मण्डने हस्तस्ये च,
पानीयकणसहिता वा. १२. मयहणं कुमारि. १३. मयुकराः मयराः,
करका वधोपलाः.

नारतोत्सवान्, प्रवर्तय तरङ्गताल्यमानपृथुवितम्बफलकां तीरतरु-
 सुमसंवलितां (सो) तोजलसु वेलावदीषु जलक्रीडासु, उपरि वितत-
 विशालसिर्तपटा च संचर स्वयमनेनोपदिश्यमानमार्गा विसर्गशिखिरेषु
 वारिराशेरस्य सुवेल्मलयोपान्तवर्तिषु वेलावनेषु । किं वानेन बहुना ।
 प्रभुरप्येष भृत्यतामुपनीय सहितः समस्तेनात्मवित्तेन तव समर्पितो
 मया । कुरु स्वमहिमोचितम्' इत्युदीर्य कन्धरानिहितपाणिस्तं मे
 वृषकुमारं चरणयोरपातयत् ।

असौ तु कृत्वा प्रणतिमुन्नमितवदनो विलम्बया दृष्ट्वा विभोक्त्वा ते-
 मुखमुद्गिरहासः सविलसमुल्लासितेन लीलारविन्देन ताडयित्वा शिसि-
 तमधोचत्—'मूर्खे, कस्यास्त्वया कारितः प्रणानमेवमत्यादरेण । का
 येयमन्यतो मुखनिबद्धकरसंपुटेन प्रसादिता भवता, यां प्रसादयितुमि-
 दमेतावदनिबद्धमभिहितं त्वया । जानासि तां क सा तिष्ठति' इति
 शब्दं तमन्तर्मुखनिरुद्धहासोद्गमः स नाविकयुवा पुनरवादीत्—
 कुमार, दोषग्राही शून्यहृदयश्च त्वमिति निश्चितं मया, येन सर्वदा
 प्राकृतलोकसहवासिनः प्रकृतिगुणस्य ममाप्युचितकारितां विचार-
 यसि । एतामपि पुरस्वितां प्रत्यक्षदेवीं प्रसादितां का त्वयेय-
 मिति पृच्छसि । अहो, सालस्थाग्रतो देहि दृष्टिम् । प्रकटमेवावे-
 दयामि । येयमभ्यर्ण आस्ते नौरैतिरूपधारिण्यवनिपाकनन्दनी,
 सा त्वदर्थे मयेत्यमभ्यर्णिता । त्वमप्यस्या एव पातयित्वा चरणयोः
 सः समस्तेनास्वा(त्म)विभवेन भृत्यतां नीतः, न कस्याभिवन्द-
 यः' इति मदन्तं च तं सहासमाकुप्य भावितदीयवक्त्रलापः

१. सिद्धः पदो ग्रन्थः, सिद्धः २. अक्षिरूपधारिणी श्रीः, नौ भावयोः
 अक्षिरूपधारिणी वा.

जातहर्षः सततं पुनः पुनराश्लिषत् । अहं तु प्रकृतिमुग्धापि वेति-
 मामिमित्तदर्शितादरेण तस्य क्षितिपसूनोस्तथाविधेन सहसालिङ्गनेन
 मिमहृदया विहस्य चिन्तितवती—‘अहो समस्तोऽपि कर्णधारस्मास्य
 मत्प्रयोजनोऽयमारम्भः । तथा हि—पूर्वमेवास्य मेदिनीपालसूनोः
 प्रकर्षमागतमुपलभ्यानुरागमप्रयुक्तेनाप्यनेन प्रकृतिदुःप्रवेशे त्वदीयमव-
 सौव देवतागृहेऽत्र प्रवेष्टुमयमिच्छतीति मे कृतं दौत्यम् । ततः
 प्रतिपालय क्षणमात्रम्, अत्र क्षणे क्लृप्तदस्वस्थं मे शरीरम्’ इति
 मिषिद्वगमनेनापि विदितो मयायं तव व्याधिः । अहमेवैनमपनेष्या-
 मीत्यभिधाय भर्तुर्बलात्प्रचलितेन कृतनिवारणाहमेतदर्थिनीयमिति
 निश्चिता पश्चाद्भ्रसन्तसेनावचनमवलम्ब्य तूर्णमेव विनिवृत्तेन प्रस्ताव-
 मुपलभ्य नौप्रसादननिमेषेन प्रवर्तिता बहुलप्रकारम् । तथा हि—
 नानीतमात्मनः प्रार्थनालाभवत्, प्रकाशिता निजनायकस्य गुणाः,
 दूषितमन्यपक्षाश्रयणम्, कृतं ममोपलोभनम्, व्यामोहितः पार्श्ववर्ती
 जनः, न जनितं कस्यापि वैलक्ष्यम्, अभिहितमनाकुलेन सर्वं सविस्त-
 रमात्मप्रयोजनम्, समर्पितो निरपवादः स्वामी । सर्वथा कृतार्थ एव
 पार्थिवसुतः, यस्मात्प्रत्यन्तदूरवर्ती प्राकृतजनोऽप्येवंभूतः’ इति विचिन्त्य
 मयाश्चिन्तितवती—‘अनेन तावन्महात्मना कृतं स्वामिमञ्जरेणात्मबुद्धेः
 संसृजितम् । मया तु किमिदानीं कर्तव्यम् । यदि तावदस्य वचनम्
 तुर्वर्तमानं नरपतिकुमारसेनं समाश्रयामि, ततः स्वापत्यद्विजनयजनि-
 तौज्जेमस्य शुलभजनस्य कोपोत्पादनादधर्मः । अथ विगृह्यती सप्तादवकी-
 रयामि, ततोऽस्य अतिमात्रव्यवहितस्य प्रज्ञानिविधिर्महापुरुषस्य भक्त-
 मन्त्रमयमञ्जरीऽस्य चात्यन्तमहात्मनः राजसूनोर्विमान्जना । यदि पुनरप्य-
 मत्प्रणामविफलताजनितवैलक्ष्यः, सन्निभवर्तिनोऽस्यापि नानिकजनस्य

कञ्जया जलनिधौ पतति, तत्र पातकमनेकेष्वपि बन्मान्तरेषु नास्ति
 मक्षमम् । तदलमतिभूयसा विचारेण । स्वीकरोम्येनम् । अवितृद्धो
 हि राजकन्याजनस्य स्वववरविधिः । कथं पुनरेतावतो जनस्य मध्ये
 वर्तमानस्या हासकरमेतत्साहसं कर्तव्यम् । कथं च दुर्गस्वयायमनुग-
 न्तव्यः । किं वानुगमनेन । दूरस्थिताप्यनुपलक्षितानेन सहचरीलोकेन ।
 केनापि विधिना नयाम्यात्मानमस्य कलत्रभाक् । अपाससंगमवापि
 स्वमस्य मुचनश्चाप्यसंबन्धस्य सर्वगुणनिधेर्गोहिनीशब्द उदः । च
 मूलमनसान्येन सहितयोपभुक्तमाजन्म भोगसुखम्' इति चिन्तकस्या-
 येव मयि तस्माज्जिनालयादनुत्पन्नोदारवेष्टधारी दर्शनीयाकारेण हवि-
 रवास्तसा वामभुजनिवेशनिश्चलमनुलेपनपूर्णपर्णपुटसनायमभिनवं पुष्प-
 टलकं दधानेन देवलकदारकेणानुगम्यमानः तपनवेगनामा राजपुरुषः
 समेत्य सादरमवादीत्—'मलयसुन्दरि, गृहाणेदमानीतं मया विन-
 यतिमासमाळभनावशिष्टमुत्कृष्टपरिमलमसिलजनहृदिहारि हरिकन्दन्म् ।
 कन्दस्य त्रिलोकविधिना । वषात चैतानि भगवतः पूजार्थमाहृतानि
 दिव्यतल्लक्ष्ममदामानि शिरसि' इति गदिते तेन सत्वरः । देवलक-
 दारकः समुत्सारितार्द्रकर्पटाच्छादनं पुरो मे पुष्पटलकमकापीत् ।
 अभाषत च हर्षोत्सेकैर्वचोभिः—'आर्ये, संपत्तेव नृत्वन्वाह्यवातिर-
 भसेन सारंसनमभ्यसम्मा समुच्छस्ति एव पद्मरागः । तद्गृहाणेनम्'
 इति पुनः पुनर्भाषमाणं तवैवामिमुसमर्पितक्षणा तस्य नाविकपतेर्वि-
 शाल सावहेव समवादिषम्—'अहं, किमहं न शृणोमि, येन मूर्खे
 पृथक्सर्वार्थमाकर्तवसि । सर्वभयधारितं ते वचनम् । जज्ञीहृत्तयापि
 नोत्तरकः । किं तु तिष्ठतु सावधवदेहमिहसम् । कस्तानमुपशङ्का-
 त् । अस्मीमप्यत्रागतं अहीनमप्येवम्' इत्यभिहितो तदा स तुष्णीमवसत् ।

ततोऽहमादाय तस्मात्पुष्पपटलकादेकमतिमनोहरं स्वस्वभ्यां कुसुम-
याम किञ्चिदवनमितपूर्वकाया समुद्रपूजाव्यपदेशेन तस्य आकारतत्त्व-
तिनो नृपकुमारस्य कण्ठदेशे न्यवेशयन् । उपरि कीर्णहरिचन्दनद्रव्याणां
च मयि स राजपुरुषस्तेनानुलेपनेन तासामसदासजवर्तिनीनां राजकन्या-
नामलिकलेस्त्रासु तिलकानकार्षीत् । अहमपि स्वहस्तविरचितविशेषक-
कस्याः सविषवर्तिन्याः कन्यकायाः करतलादाय वदनावलोकनव्याजेन
मणिदर्पणमन्तरितपार्श्वपरिजनदृष्टिपातां तिर्यक्प्रवर्तितेन चक्षुषा तस्य
तत्क्षणोपजातद्विगुणसौभान्यमङ्गलेस्त्रालवण्यमखिलमध्यपास्तशङ्का पुनः
पुनरापिबभू ।

अथ प्रीतिपुलकिततनुः स पृथ्वीपालतनयः स्तनकण्ठावलम्बितक-
सर्पितेन घुष्पदाम्ना तत्र क्षणे साक्षादवाप्तपाणिग्रहणमात्मानं मन्यमानो
विहस्य किञ्चिद्विहितनतिमात्मनः प्रणयिनं कर्णधारमब्रवीत्—‘तादृक्
किमीदृश्यसे वारंवारम् । अस्याः सजः खण्डमपि मया न विभजनी-
यम् । यदि पुनस्तवामिलाभोऽज, तदिमामेव मङ्ग्या कयापि मूयः
प्रार्थयस्तेदृशीमपरां पुष्पमलाभ’ इत्यभिहितोऽसौ सदुःखमवदत्—
‘कुमार, कमहमिह याचे । विफलतां गतः स तावन्मम प्रयासः ।
सद्यैव परिजनेन सा तव प्रणयिनी स्वशक्त्या तिरोभाव प्रश्रयते प्रिय
से जीता कैश्चिदपि आयाविभिः । इहैव स्वित्तस्य ते हस्तप्रोचरवर्त्ता
करिष्यामि तमिति न पूर्णा मे मनोरथाः क्षीणपुण्यस्य’ इति अहं तु
तच्छ्रुत्वा ‘इन्त, किमनेन नर्मेणा भाषितमिदम्, उत कथंचिदुत्पन्नवि-
क्रमः । सत्यमेवैव मां न विभावयति, तेनैतदभिधत्ते’ इति चिन्तयन्ती
हृदानुरागनिश्चलभाकृष्य तस्य क्षितिमसूत्रोत्तननाचक्षुः समन्त-
लोक्षितवती ।

इष्टा च तत्क्षणमेव तत्प्राकारश्चक्रमुत्सङ्गमिव हिमगिरेरकमोच्छिन्न-
कल्पलतावितानं तामिरवनीपालकन्याभिः शून्यमुत्पन्नसाध्वसा क्षगिति
मोहमगमम् । उपलब्धचेतना च चिन्तयन्त्यनन्तरमेवोपजायमानमा-
त्मनोपहरणसदृशं नरेन्द्रसूनुना सह वियोगमुद्वेगाग्निचिममदेहा बाध-
दतिवाहयामि क्षणमात्रम्, तावत्सोऽपि नृपकुमारः प्राकारशिखरम-
वलोक्य निर्जनमतर्कितोदीर्णशोकः शीर्णतरुरिवातितूर्णवातापनीतजी-
र्णपर्णनिवहः सहसैव विच्छाद्यतामगच्छत् ।

इष्टा च तन्मया स्वहस्तारोपितमुरस्त्रलावलम्बि स्वयंवरदाम् शुभ-
दास्कन्दितो हर्षविषादलज्जादिभिर्भावैः कृताकारसंवृतिः सित्वा क्षण-
मकण्ठविफलीभूतनिजसमीहितविषण्णं तमात्मनः प्रणयिनं नाविकयु-
वानमवदत्—‘तारक, किमर्थं विषीदसि कृथा । कस्तवात्र दोषः ।
किं करोति सत्तमवहितोऽपि पुरुषश्छन्नवपुषां प्रकृत्यैव मायिनाम् ।
कुलं त्वया यत्कर्तव्यम् । आविष्कृतः खेहस्य भक्तेरभियुक्ततायाश्चैष
कर्मः । प्राप्तिर्भविष्यति विशेषः प्रकर्षम् । अनीतमवधिमप्रयत्नेन कार्य-
मारब्धम् । आवहितो हेलयैवास्तिदुष्करो मे कन्मारक्तलम् ।
घटितोऽप्यसौ घटिति विघटितस्त्रिधातुस्सद्भाम्बदोषोषितपुरुषकारस्य
दौरात्म्यम्, न ते बुद्धिगुणस्य । तदलमनुतापेन । गच्छ त्वमेभिर्नि-
जसहायैः सह स्कन्धाकारम् । कारय किरातयोधाप्योवनेषु दहनिष्य-
न्मन्त्रपराक्रमाणाभ्यनुजीविनां जीवनमुदारम् । दापय निर्देशेन मे
देवदुहित्र्याधुनैव प्रयाणमसिद्धसेनापरिकुलं ददधर्माणम् । कुरु च
पुरःसराममात्यसामन्तदण्डनायकान् । उत्साहय सहायविकलं कुली-
शेकव्यूहम् । संसाहय छत्रमञ्जदानेनासिद्धदण्डयात्राकसितशम्भ-
वनीकदुर्बललोकम् । अलोक्य त्वरितमेव जगत्तापम् । अपरम्

द्वीपान्तरजयाजितं तदधिकारिभ्यः कृच्छ्रमप्यनखरं कृत्वा कर्त्तव्यं
स्वस्मिन् । उपनयाविलम्बमम्बाजनस्य यथास्वमङ्कितं नामधिरहित्यमकल-
कृमाणिष्यमुक्ताफलविभूषणं भूषणकलापम् । प्रवितर यथायोग्यमुद्र-
तारातिनगरलुण्ठसुलुण्ठयकैराहतानि प्रशस्तताडीपत्रविन्यस्तलोचनल-
ङ्गलिपिविशेषाणि पिण्डीकृत्य पण्डितेभ्यः समस्तानि पुस्तकरत्नानि ।
अपरमपि मत्कृत्यमवधार्य निजयैव प्रज्ञया कुरुष्व निःशेषम् । मया
तु न प्रदेशादितः पदमपि प्रीतिपं गन्तव्यम् । यन्त्रितोऽहमत्रैवानथा ।
तत्करद्वयीनिविडसंदानितया करेणुरिव कण्ठरज्ज्वा स्वयंवरणमालया
न शक्नोमि व्यध्यश्रजमिवोद्ग्रहत्रिमां कन्धरबद्धां बन्धुलोकं तं द्रष्टुम् ।
तदेव बद्धो मया ते पश्चिमः प्रार्थनाञ्जलिः । न कार्यः कार्यवेदिनः
समः स्कन्धावारगमनायानुबन्धः । किं चाङ्गदेशप्रवृत्तकल्लेभ्यः निःशेष-
लक्षणाधारिणा विषयपक्षप्रतीकाराक्षमेव नीते माषि साध्यं मया,
यस्माद्रतेनापि तत्राकृत्रिमप्रियतमानुरागस्मरणदारुणककचवारितहृदय-
सर्मणा द्वित्रैरेव दिवसैः प्रवासनीयाः प्राणाः । तद्वरमिहैव दिव्यदे-
वतायतनसंपर्कपूते निरुपहतमथसि समन्तधर्मीडमषलोकयन्त्यास्तमि-
स्मिन् मदनुरागललितानि मुहुर्मुहुः प्रतिफलित्वा भिज्जकलिनीभिः
(१) कथं वा तस्याः तस्याः शरीरलज्जया कृतावगाहो वदिसीमसिमी (२) तसि
प्रियान्नाहुषयमिव क्षमितवेदनं दधामेव वक्षसा कुटुम्बदामैक-
क्षककम्पः एव वर्षाभल्लीमसाममीनवां कृत्ते चरेत् । इत्युदीर्य विहि-
तार्णवप्रणामः 'हा हा कुमार, किमितं अमारम्भम् । अकम्बलं साह-

१. पश्चात्. २. 'वध्यश्रज' इति स्यात्. ३. कौटुम्भिके च. ४. माया
उत्प्रेक्षानं च. ५. अयं मतेकरहितं च. ६. 'प्रतिनापि किं साध्यम्' इति
स्यात्. ७. प्रियङ्गुः.

सेन । विरम मुहूर्तम् । आकर्ण्य वचनमस्माकम्' इति निवार्यमाणो-
ऽपि तेन प्रणयिना कर्णधारेण जलनिधावात्मानमक्षिपत् ।

नियतिते च तत्राहमप्याबद्धभरणाध्यवसाया 'समुद्रजलनिमग्न-
प्येनमालिङ्ग्य सफलीभूतजीविता निखिलदुःखायासगेहं देहमिह
उत्सृजामि' इति स्वभावकातरतया स्त्रीहृदयस्थ दृढनिमीलिताक्षियुगला-
वृतः सालशिखरादुत्प्लुत्य जलनिधावात्मानममुचम् ।

उन्मीलितेक्षणा च क्षणान्तरे न तमुदग्रमणिसानुदीधितिध्वस्तगम-
नान्तरालतिमिरजालं रत्नकूटशैलम्, न तन्मूलभागसंनिविष्टमखिलवि-
ष्टपाद्भुतैकसदनं तदायतनम्, न तत्पाकारपर्यन्तेषु सर्वतः प्रेङ्खतुच्छ-
कुलवीचिभालं तमर्णवम्, न तमभ्यर्णभाजमात्मनो गृहीतलव्रचामर-
माद्यदर्शनेऽपि प्ररूढगाढसख्यमनवगीतनाट्यगीतादिकलाकौशलमवनि-
पालबालिकाजनम्, न तमब्धिपतितस्य क्षितिपसूनोः समुत्तारणाय
तमकालकृतजलनिधिप्रपातं नाविक्रवातम्, केवलं तस्यामेव प्रदोषसम-
वाध्यासितायां निजस्य कन्यान्तःपुरस्थासदस्य शिखरशालायां शयनत-
लमधिशयानमात्मानमद्राक्षम् । उत्पन्नसाध्वसा चकितमेतदिति चिन्त-
यन्ती स्थित्वा मुहूर्तमनेकसंकल्पपर्याकुलमानसा 'तत्कालमुपकल्पितो
मया यस्तिलकः, स किं तथ्य उत मिथ्या' इति विज्ञातुमप्रपाणिना
रुलावदेशमस्पृशम् । अपश्यं च मांसलामोदतर्पितप्राणमङ्गुलीलम्भा-
देव चन्दनपङ्कम् । अपसृतस्यप्रदर्शनशङ्का च तदवलोकनेन सकल-
मणिप्राग्भित्तान्तमवित्तवं मन्यमाना तमपनीतसर्वाङ्गीणपट्टांशुकमाव-
रणा रणितमणिना मूषणचक्रवालेन वञ्चालयन्ती चित्रशालिकां शय्य-
समुच्चम् । समासीत्वा च शयनासक्तवर्तिनि हेमपीठे सौत्कण्ठ्येन मनसा

तस्य जलनिविमध्यदृष्टस्य नरपतिकुमारस्य चिन्तयन्ती तुलितकुसुमा-
शुभां रूपसंपदमनुरागचेष्टितानि च निरुद्धसकलचेष्टा स्तस्मितेव
लिखितेव वामहस्तविन्यस्तवदना थावत्तिष्ठामि, तावदागता तत्र शैश-
वात्मभूति रूढगाढप्रणया द्वितीयमिव हृदयमेकभूमिर्विश्रम्भस्य परं
प्रगल्भा परेक्षितावबोधे, बन्धुसुन्दरी नाम समवयाः सखी मे ।
प्रविश्य विहितप्रणामा मत्पार्श्वभूमौ संभ्रान्तपरिचारिकानिहितमनति-
संनिहितमासनमभजत् ।

आसीना च तूष्णीमेव क्षणं निरीक्ष्य प्रत्यङ्गमाहितेन निश्चलप-
क्ष्मणा विस्मयस्मिततारकेण चक्षुषा चिरं मामुत्सारितसमीपचारिप-
रिचारिकाजना शनैरवोचत्—‘भर्तृदारिके, महदाश्चर्यम् । अन्यः
कोऽपि दृश्यत एष ते वेषपरिश्रहः । कानचिदपूर्वाणि दिव्यलोकसंभ-
वाग्नीवामूनि सुमनोदामानि । न ताः सन्ति सायंतन्यो मालतीसजस्र-
मिश्र (स्त) नीकाशे केशपाशे कीनाशानुजाबलश्रो (स्रो) तसीव त्रिश्रो-
(स्रो) तोवीचयः, याश्चित्रया विन्यासगत्या विरचिताः स्वयं मया ।
कथय केन परिवर्तिते शरत्कालबालातपशुचिभ्यामभिषौचसिचयाभ्यां
दिनावसाननिवसिते शुक्राङ्गरुचिनीते चीनवाससी । कुतश्चायम्भक्त-
वित्तः सार्द्रमृगनाभिकर्पूरानुविद्धः सर्वतः प्रधावितैराकुलकुलैरलिकद-
म्बकैर्विलुप्यमाना विरलपरिमलो विलेपनविशेषः । सशेषनिद्रामन्मरो-
न्मेषेणालोहितापाङ्गवीज्जिना लोचनयुगेन सूचितं किं निदानमितमति-
शयेनायामिनीजागरणम् । उल्लासितध्वासां विजृम्भिकां प्रकाशितलेद-
कणिकोद्धमा च पाण्डुसामयोर्गण्डतलयोरक्ष्णद्वयेयमङ्गैः किमङ्गीकृता
स्थानि (?) । अन्यच्च शयनीयमिदमभिज्ञानात् प्रविश्य प्रभमभवलो-

कितपि निपुणं मया त्वं न दृष्टा दृष्ट्या च सांप्रतम् । तत्किमेतत् ।
 त्वय्य तथ्यम् । अत्यर्थमाकुलं मे हृदयम् । अन्यदेवोत्प्रेक्षेते किञ्चित्
 इत्युत्पन्नरात्रिवृत्तदिव्यसुरतसंमोगविग्रमग्रमया ससंभ्रममनुयुज्यमाना
 तथा वारंवारमीषदुपजातहासा सधीरमवदत्—‘सखि, किमेवं सखे-
 दास्ति । कृतमनिष्टशङ्काया । निराशङ्कास्त्व । मा खप्रेऽपि मां प्रतिकृष्याः
 संकल्पमस्त्वसत्त्वसदृशमीदृशश्’ इत्युदीर्य तस्याः सर्वमेव स(श) वीरी-
 वृत्तमात्मवृत्तान्तमादितः प्रभृत्यकथयत् ।

अथ सा तदाकर्णेनेन परमोपजातनिवृत्तिस्तृप्तेवामृतेन कृतकृष्णमा-
 स्मनं मम्बमाना पुनः पुनरावर्त्यावर्त्य पृच्छती तमेव मद्वृत्तान्तमति-
 चिरं खित्वा खगवनमगच्छत् ।

अहं तु संजातविस्मया मुहुर्मुहुर्विमृशती ‘यद्यप्य पर्यङ्कमधिशयाना
 कृतानुबन्धयाप्यनया बन्धुसुन्दर्या न पूर्वमवलोकिता, तदा च कैव-
 र्त्तमस्तिना क्षितिपतिकुमारेण च तेन पुरतोऽपि स्थिता परिवारसहितैव
 सा कैम्बिदपहृत्य नीतेति यत्संभाविता, स तस्य हरिचन्दनतिलकवि-
 न्दोर्ललटलब्धस्त्वस्य स्पष्टमनुभाक् । यतः प्रकृष्टे तत्र पुनरागतायाः
 समागता दृष्टिमोचरमहममुष्याः’ इति चिन्तये भूयोऽप्यविन्तयम्—
 ‘यद्वा किमेतेन । मलयसुन्दरि, वन्दस्व सकलजनदृष्टिहारि हरिचन्द-
 नमेतत्’ इति वादिना तेन विद्याधरेण व्यक्तमेवोदिता तस्य शक्तिः
 इत्यादि तत्तद्वहुविकल्पयन्त्यनल्पेनास्पदीकृता विषादेन परिहृताभरण-
 यन्त्राभरणानामप्यन्तरा चक्षितमनैवम् ।

अन्येषु च प्रसङ्गसंज्ञा बन्धुसुन्दरी सुकूरमास्तदशोकामादतोष्णवि-
 श्रान्तिवृत्तिरुत्पन्नसंनतप्रभुमीशमौल्योऽस्त्यकस्तपितो बयाग्रकस्तली-

मखिलयामिनीजागरणविद्राणवदनश्रियमाहारपरितारादधिकतरतनूदरी-
भवलोक्य मामेकाकिनीमनुस्मृतपूर्वदिननिवेदिताशेषमद्भुतान्ता 'हन्त
यैः स कोऽपि कण्ठे कुसुममालामारोप्य कल्पितो वरस्त्वेनानया नृपकु-
मारः, तस्मान्न शक्यते वाक्यशतैरपि निवर्तयितुमतिनिश्चलनिश्चयैषा ।
विषादोऽप्येष तत्सागरपतनजनितो नियतमस्याः' इति चिन्तयित्वा
मुहूर्तमार्तहृदया मामवादीत्—'भर्तृदारिके, विदितं भया ते शोक-
कारणम् । अनाकुलास्त्व । भविष्यत्यवश्यं तव तेन नरपतिसूनुना सह
समागमप्राप्तिः । अवितथादेशो हि तत्रभवानार्यवसुरातः । न तद्भा-
षितोऽर्थः कदाचिद्विसंबदति । निगदितं चानेन तव जन्मनि—
'योऽस्याः कन्यकायाः धार्मिं ग्रहीष्यति स निःशेषभुवनेश्वरस्य भूमजो
राज्यभारमखिलमपि चिन्तयिष्यति । चिन्तितश्च स त्वयात्मनः धार्मि-
कः । तस्मादल्पमपि कार्यो न निर्वेदः । न च मुकृतकर्मणा केव-
लेनैव संजातसंभवानां भवाद्दशीनार्गेनुबन्धमप्राप्येषु वस्तुषु विषये
बुद्धिः । अचिरेणैव भोम्यं त्वया सकलभुवनैश्वर्यम्' इत्यादिदर्शितव-
हुविकल्पैरुपपत्तिमद्भिस्तदीयजल्पैः किंचिदल्पीभूतश्लोका तत्कालमात्र-
वर्तितथातथ्योच्चारणसमर्थस्य कर्णधारसार्थस्य समुद्रपतितेनाप्यन्यत्सादित-
विषयोः पुनः सस्यान्मुपगतस्य हृदयभास्यतयात्मदेहस्य हृत्पुत्रजतस्य
जीवितस्य दुर्निषेधतया मियजनसमागमाशावन्धसावक्यमनुभूतस्य तस्य
च दुःस्वानामीदृशानां कस्यस्यकीकृतमरणमपि तं ज्ञानं जीवन्तमुत्प्रे-
माया तत्रास्ये श्लोकमुच्यते अरीमाह्वानं चान्न प्रशित्यक्तवत्ति ।

१. 'पशित्वा' स्यात्. २. 'यत्' स्यात्. ३. 'प्यति इति' इति स्यात्.
४. भादरम् अखिलार्थं च.

एकदा च विविक्तदेशस्त्रितां बन्धुसुन्दरी मामपृच्छत्—‘मर्तु-
दारिके, तदा समुद्रोदरे तस्य कर्णधारवैरेयस्य नौस्तव च्छन्नना
विधाय तां तथाविधप्रार्थनामुपनीतनिजपतेरपि दत्तं त्वया प्रतिबन्ध-
नम्’ इति पृच्छतीं विद्वत्स्य तामहं प्रत्यवोचम्—‘तस्मिन्, किमेतेषां
तव चिन्तितेन । अधापि बहु चिन्तनीयमास्ते । यदि तावदवहित-
स्तस्य मद्बन्धनस्यार्थमवधारयिष्यति । निमग्नश्च सागरादुत्तरिष्यति ।
नितान्तमनुरक्तो वा मयि भविष्यति । स्थानं चैतदागमिष्यति । ततः
स एव तन्नायकस्तवावेदयिष्यति । न चेत्किं मिथ्याप्रलापेन’ इत्युक्त्वा
मयैषा मौनमभजत् ।

अहमपि ततः प्रभृति निभृतेन्द्रियवर्गवृत्तिर्शुरूजानानुवृत्त्या कृतप्रण-
यापि कुसुमताम्बूलभूषणाङ्गरागेषु वैराग्यमन्तः परमुद्रहन्ती, मुहुर्मुहुः
प्रमृष्टपर्यश्रुनयना यथादृष्टमाकारं तस्य नृपकुमारस्य संचार्य चित्रफले
सत्तमवलोकयन्ती, प्रयत्नपरिपालिताभिः स्वसंवर्धितानां प्रधानवीरुषां
मुग्धनौभिर्मनसिजं त्रिकालमर्चयन्ती, प्रोषितभर्तृकोपदिष्टनीत्या कष्टरू-
पाणि प्रियसमागमव्रतानि शश्यालयन्ती, प्रियदर्शनं पुरुषवर्गमग्नतः
प्रकटितोदारवेषं स्त्रीनिर्विशेषमवगच्छन्ती, सरातुरैर्नृपतिसूनुभिः स्नान-
रागसंदर्शनाय प्रयुक्ताभिः पुरपरिभ्राजकाभिः सख्यमव्रजन्ती, विहि-
तापरवरनाभोद्धृतां ‘न दातव्यास्मि कसौचित्’ इति सखीमुखेन जननीं
विवारयन्ती, ‘दुःसहः प्रियवियोगः’ इत्युपजातकरुणा च दोहदानु-
भवाद्दिवापि विकसितानां विलासदीर्घिकानीलनलिनाकराणां प्रमान्ध-
कारेषु रज्ज्वीशङ्कया विषटितानि मुग्धचक्रवाकमिश्रुनानि मिथः संयो-
जयन्ती, जलचेतसा परिजनेन मिममिमांशयावस्थापितानि शुक्लको-

रकोकिलप्रभृतिपक्षिमियुनान्येकत्र पञ्चरे निक्षिपन्ती, खनिर्वर्तितोद्वाह-
मङ्गल्योर्बालवृक्षलतयोराकृष्य पल्लवौ परस्परेण संश्लेषयन्ती, देवता-
इन्द्रानि च पृथग्निष्पाद्यमानानि सूत्रधारैरेकप्रतिमागतानि कारयन्ती,
शोकविकला कंचित्कालमनयम् ।

एकदा च सुकुलभरनम्रनूतनाग्रस्तम्बे स्तवकनिर्कुलम्बसंवाधमापनी-
वीरुषि मधुस्पन्दिसिन्दुवारे मन्दारामोदिनि मदकलितकामिनीकटाक्ष-
च्छटाच्छोटनकुष्पलिततिलकितहरिति हरितालवर्णकुसुमाकीर्णकिंकि-
राते किरातकामिनीकर्णपूरोपयुक्तकर्णिकारे कोरकितकुरवके विकच-
विचकिले कलिकाचितकाञ्चनारावनीरुहि नीहारधवलाङ्गोलधूलिपटल-
संपादितदिगङ्गनांशुके शुकचञ्चुकुटिलकुष्मलाकुलितकिंशुकपलाशिनि
विलासिनीवदनसरकसेकविकासितबकुले सुकुलकलापकपिलितबालच-
म्पके पिककुलकलकोलाहलाकुलितसहकारकानने कोरकाननचुम्बिच-
ञ्चरीकचक्रमेचकितमुचुकुन्दे मन्दारद्वारविक्रमौदिमनि ह्रीयमानयामि-
नीमहिमनि हिमानीविरहमनोहरनीहारचन्द्रकिरणे निष्करुणमकरध्वजे
अर्धजातलताकुसुमरजःपरिमलप्रथितपान्थमनोरुजि राजीविनीवनवि-
राजितपल्लवे पल्लविताशोकविटपिनि विपिनपाटलापरिमलपत्रपौष्पा-
लिङ्गाले मालतीकुसुमसमृद्धिमणिभिर्मन्थरितप्रथमपुरुषार्थसामर्थ्ये
मियुवमन्मथमुखसख्यदानदक्षे दक्षिणाशासमीरणोत्सारितमन्त्रलिनीमा-
नपरागे रागान्धवन्धकीजनरजनीयमानकासरे त्रिसारिशृङ्गारसागरप्रा-
वितव्यमिति अर्जरिताश्वयवधूजनजीविताशे निरङ्कुलीकृताभिनवयौव-

१. अत्र प्रतिलेखं निकुरम्बशब्दे रेफस्याप्युकारनिष्पिष्टस्यैव दर्शनादुकारस्य-
वानपि निकुरम्बशब्दो भवेत्. २. मासीत्यम. ३. ध्वनिः. ४. धूलौ. ५. अशतो
गजमण्डने । सुरते रसभेदे कः.

विकारे निष्कारणोत्कण्ठितकठिनहृदयप्राणिकरणवृत्तावृत्तुचक्रवर्तिनि
 प्रवृत्ते सकलत्रैलोक्यरामणीयकैकवसतौ वसन्तसमये समधिकोदीर्णविर-
 हव्यथामुदारसरसामिराकसिकोपजातदुर्घटप्रियसभागमानां मनस्विनीनां
 चिरंतनामिराश्वर्यकथाभिः शयनपर्यङ्गोपविष्टया बन्धुसुन्दर्या सख्य-
 आस्थमानासुख्यकोत्सुका समागत्य कात्यायनिका नाम शुद्धान्तचेटी
 प्रातर्मामवोचत्—‘भर्तृदारिके, देवी समादिशति—‘अद्यमदनत्रयो-
 दशीप्रवृत्ता मन्मथायतने यात्रा । प्रस्थितो विचित्रनेष्ट्यधारी समग्रो-
 ऽग्नि नगरनारीजनः कुलुमाकराढ्यं मन्दिरारामम् । त्वमपि सज्जीकृत्वा-
 शेषपूजोपकारणा प्रवर्तस्व परिवृता सखीजनेन । निर्वर्तय विशेषपूज-
 मशेषविभोपशमाय परमया भक्त्या । विहितभक्तिप्रह्वजनवाञ्छितार्थ-
 सिद्धेर्मवगतो मन्मथस्य दत्तासि पित्रा मन्निवर्गोत्साहितेन विग्रहोपस-
 त्थाय । संप्रति त्वत्प्रदानमात्रेणैव प्रतिपन्नसंचिररयोध्याधिपतिसेना-
 योर्वजायुधस्य समागतास्तदीयप्रधानपुरुषाः । भविष्यति श्वो भवत्याः
 कन्दान्विधिः’ इत्युदीर्य विरराम ।

अहं तु तच्छ्रुत्वा क्षटिति नहनिःशेषसत्त्वा वज्रदण्डेनेव ललितं
 क्षिरसि, शूलेनेव निर्दारिता वक्षसि, उपरिपर्यस्तेन गिरिगेव गुरुणा
 शमास्कन्दिता सर्वादयवेषु, मूर्च्छापरवशात्तत्रैव शयने तिर्यगपगता ।
 मत्प्राप्तचेतना च कथंचिदतिचिरेणोत्थाय दुःसमरपीडिता ‘किमपु-
 नःकारिणमिदानीमेवास्मानमुपसंहरन्ति, किमप्रियनिवेदिकामिमाम्नेह
 कारयामि’ इति निष्कारमन्त्रमन्त्रान्वितार्थाव्यभिचारी, किमित एव यत्तु
 समारब्धकोमलकटा शिथिलितानुवृत्ती रूसैरक्षरैः पितरमचिक्षिपन्ति,
 किमप्यनस्यसेव मन्निवर्गममृतौ राजलोकस्य ललितोचित्या जवाहुपसत्य

मृत्युजनमिव निर्दयं निन्दामि, किं 'भामशरणामितो मरणतुल्यादुप-
द्रवात्परित्रायध्वम्' इति दर्शितदीनभावबान्धवानभिधावामि, किम्
'एवंविधा बहुदुःखभागिनी निर्भान्यां भवता कृताहम्' इत्यूर्ध्वबाहुर्हि-
मिमुपालभ्योपालभ्य विलपामि, किमाकस्मिकोपनतासुदुःखविद्राणक-
तवां बन्धुसुन्दरीमवलम्ब्य कण्ठे मुक्तकण्ठमाक्रन्दामि' इति महागो-
हावर्तपतिता मुहूर्तमेकं किमपि कर्तव्यमात्मनो नाज्ञाशिषम् ।

क्षणेन चोपशान्तकलुषचेतोविवर्तावर्तवल्या जलदकालसरिदिव
श्वरदि भूयः स्वच्छतामवगच्छम् ।

अकरवं च चेतसि—'अविज्ञाय मच्चित्तवृत्तिम्, अनाकर्ण्य वचनम-
म्बायाः, अनवलम्ब्य सत्यक्षज्ञातिवर्गमतम्, तथात्यन्तवत्सलेनापि किं
निमित्तमिदमनुष्ठितं झटित्येव कार्यं तातेन । यदि वा न कोऽपि पर-
मार्थतः प्रेयाननुवर्तनीयः पूजनीयो वा प्रजारक्षणमात्रकर्तव्यानां नरप-
तुङ्गम् । को वा मदीयाभिप्रायवेदनेऽवसरस्तातस्य । न हि कोऽपि
कन्यकायाः प्रियः, तवायमप्रियो वेति प्रदानसमये समाजमित्रवन्धूना-
मनुधोऽपि पृच्छति । तदकारणे ममैष पितरि रोषः । कोऽत्र दोषस्त-
तस्य । मग्निणामपि स्वतन्त्रमृद्धिमन्तमत्यन्तोदात्तचरितमनेकराजन्यजन्म-
विजयोषार्जितस्यातिमध्यासितमहाधिकारं क्षत्रियकुमारमुद्दिशता न
लक्ष्मीऽप्यस्ति निर्वादस्य । ममैष प्रभूतजन्मान्तरेषार्जितप्राज्यवापस-
राधः सर्वोऽयमपराधः, यया न लब्धव्यमलीकयापि प्रियसमागम-
नया जमितं जीवलोकसुखम्' इति चिन्तयन्ती निश्चितमरणा तां चे-
र्तमवोचम्—'अद्रे, गच्छ । विज्ञापयाम्बाम् । अस्ति मे विलम्बः ।
स्तोकमुक्तिद्वेष्ट्याश्च विद्राणोपेय्या न आस्यामि कचित्कालम् । विषय-
वैलम्बां नमिष्याम्युद्यानम्' इत्युद्धृत्य कात्यायनिको व्यवसर्जयम् ।

गतायां च तस्यां बन्धुसुन्दरी मामवदत् । भर्तृदारिके, किं
विषण्णा तिष्ठसि । उच्छिष्ट । कुरु यथाक्रियमाणमात्मव्यापारम् । अति
हि महानुत्तवोऽयम् । आराधनीयः सर्वादरेणात्र सर्वस्यापि स्त्रीज-
नेस्य भगवानयुष्मेभुः, विशेषतः समुपस्थितासजपाणिग्रहणमङ्गलानां
कुमारीणाम् । न युज्यते सुहृत्तमप्यस्मिन्ननिर्वृतमनोभिः स्थातुम् ।
अस्थाने च भर्तृदारिकायाः खेदोऽयम् । यदेव शुरवः किञ्चिदादि-
शन्ति, यदेव कारयन्ति कृत्यमकृत्यं वा, तदेव निर्विचारैः कर्तव्यम् ।
विचारो हि तद्वचनेष्वनाचारो महान् इत्यभिहिता तथा विद्वस्य
किञ्चिदुत्सृष्टदीर्घनिःश्वासा शनैः शयनीयममुचम् । अमजं च पुरःप्र-
चलितप्रतीहारीजनोपदिश्यमानसरणिः स्नानमण्डपिकां च ।

तत्र च समन्ततः संसितविततकाण्डपटकायामध्यासितमणिवितर्दिका-
निहितहेमपीठा सलीलमुभयहस्तोदसाशातकुम्भकुम्भाभिर्मज्जनपालीभिः
परिमलकृष्टपदकदम्बकेन गन्धोदकेन यथाविधि कृताभिषेका रक्ता-
शोकपुष्पपाटलं परिधाय पट्टवासोयुगलमभ्रभागविगलद्विरलवारिवि-
न्दुना दरसंदानितेन बालवल्लीस्तम्बविस्तारेण स्तम्बकितोभयांशपीठोप-
कण्ठाजरठविद्रुमच्छेदपाटलपताकापटपल्लवितशिसरस्य स्कन्धश्चास्त्रानि-
भृद्विविधरत्नदाम्ने निरन्तरन्यस्तदीपोद्द्योतदलितनीरम्बविटपसंरोधसं-
भ्रान्त्यकारस्य सरसकुङ्कुमस्यासकाङ्क्षितस्थूलसुकुमारसरलप्रकाण्डस्य प्रल-
भृता प्राकारमण्डलेन कुण्डलितपर्यन्तभूमेरुधमणिशिलापीठमकीर्णम-
नावर्णपुष्पप्रकरस्य साक्षात्सुरभिमासेन मर्त्यलोकमदनोत्सवं दर्शयितुम्
मरकानवादिवाक्तारितस्य कल्पवृक्षस्य शुद्धान्तमध्यभूहो रक्ताशोक-
दपस्य प्रत्यग्रहरिचन्दनोपलेपसुभगे मूलभागो विरचितप्रतिष्ठमचिरनिव-
र्तकानामित्युदाभरणमुपिताज्यद्विभिरनेकविच्छित्तिरचितमण्डना-

भिः सविभ्रमप्राप्तैरिन्द्रगोपकारुणद्युतिभिरुत्तरीयांशुके रागजलराशिम-
ध्यमममिव जीवलोकमुपदर्शयन्तीभिर्गृहीतविविधाङ्गरागभाजनेन सीधु-
भृङ्गारधारिणा विष्टतकुसुमधूपपटवासपलिपटलकेन परिजनेनानुयम्य-
मानाभिरन्तःपुरिकाभिरागत्यागत्य निर्वर्त्यमाजार्चमभ्यर्च्य परमया
मत्तया भगवन्तं प्रद्युम्नमुपपाद्य च युञ्जभास्त्रायागतेभ्यो यथा विद्यमानं
विद्वद्भिजेभ्यो भवनमागत्य मानयित्वा च महार्हनिवसनलंकारकुसुम-
ताम्बूलविलेपनप्रदानेन सर्वमात्मपरिग्रहमनुगम्यमाना आहितसदृशनेप-
थ्येन प्रेयसीवयस्याजनेन जनकं द्रष्टुमवबभूव ।

स्थित्वा च तत्पादमूले मुहूर्तमुत्थिता पुनरलभ्यदर्शनमस्य वदन्ते
पुनः पुनरवलोकयन्ती प्रयत्नस्तम्भिताश्चुरम्भासवनमगमम् ।

तत्र चानुभूततत्कालसमुचितसकलमाञ्जलिकया चारंवारमाकारिता
जनन्या मुक्त्वा तथा सार्धमेकभाजने भावितद्विरहदुःखदशमानमानसा
विषमयानिव कतिचिदन्नकवलान्कृतोपस्पर्शना च स्वसंवर्धितानेकवाल-
वृक्षकाकुलं गृहोद्यानमगच्छम् ।

तत्र चासंपादितपादप्रहतिद्रोहदेवशोकशासिषु खेदायतं निःश्वास-
न्ती, अदृष्टकोरकोद्वलिषु सदकारेषु विषादमुद्वहन्ती, अनाहितसरकम-
ण्डलश्लेषेषु वकुलखण्डेषु विफलतां कलयन्ती, अनिर्वर्तितेज्जहाविविधेषु
तत्प्राप्तिमुक्तकलतासु बाष्पजललवानुत्सृजन्ती, गुल्फमुकुमारवाङ्मूलेषु
क्रीडाद्विनदिकासैकतेषु प्रतिक्षणं कृतगतिविलम्बा नूपुरारावकृष्टैः पृष्ठतः
प्रधावद्विर्विलासदीर्घिकाहंसमिथुनैरनुपदमुग्धमानहृदया तास रक्ता-
श्लोक, लोकान्तरयत्तापि सार्वव्याप्ति । कमलदीर्घिके, दीर्घकालं श्लोक-
मनुभावितासि निर्दृग्गया निद्रावमज्जनेषु । सखे शिखण्डिन्, अस्तं गता
ते हस्ततालताण्डवक्रीडा । अस्तं कलहंस्व, निरुत्सवस्ते गमिष्यति मान-

सागमनदिवसः । मा कृयाः कोकमिथुनक, मद्वियोगे शोकम् । जात-
शुकपोत, मा तानि विस्मरिष्यसि मत्सुभाषितानि' इति माधमाणा
परिभ्रम्येतस्ततोऽस्तगिरिस्त्रिःसस्ततेजसि तिम्रभानौ खनिवासमागमम् ।

तत्र प्रवर्तितविचित्रचैत्रोत्सवेन पिनद्धविविधालंकारवाससा अननी-
कनेन सादरस्नेहमाकारिता प्रवृत्तासु निर्भरं गीतनृत्तगोष्ठीषु स्थित्वा
मुहूर्तमस्यद्दया सौधशिस्रमध्यरोहम् ।

द्वारदेशादेव च विसर्जितवयस्यजना प्रविश्य बन्धुसुन्दरीद्वितीया
स्थानचित्रशालामकृतसंलापैव सार्धं तथा स्थित्वाल्पकालमलसवलितेक्षणा
ताम्रचोचम्—'सखि' त्वमपि गच्छ गृहम् । इच्छामि क्षणमात्रमहमि-
तस्ततः परिभ्रमणसेदितशरीरा निद्रातुम्' ।

सा ■ तेनाकालप्रेषणेनात्मनो मम च तेन प्रकृतिविपर्यासदर्शनेन
जातशङ्का तूष्णीमेव कंचित्कालं विलम्ब्य घ्यात्वा च किंचित्स्थल-
लोचना चित्तेन मत्समीपादुदचलत् ।

निरगाच्च निगदितेव स्तिमितविन्यस्यचरणा बारंवारमवलोकयन्ती
श्रुतः कथंचिच्चित्रवलभिकायाः ।

नातिचिरनिर्गतायामेव चास्यामुत्थाय शयनास्तिबिडनियेमितीपीठ-
कुसुमा दृढनिबद्धनिवसनग्रन्थितराप्रपदीनपरिणाहेनाप्रतनुना चीनांशु-
कपटेन प्रच्छाद्य सर्वतः प्रसृतकिरणैराभरणमणिभिर्घातमानं तदानी-
मिदं हतशरीरमलियवच्चरितचरणमगिनूपुराराविणी निक्षिपन्ती मन्द-
मन्दं पवति, द्वारदेशसमाममस्वतीर्थं च । आसादशिस्रादितस्ततो
निहितसंज्ञासिरलनक्षुरतिक्रम्य कदम्बान्तसुगि तत्कालमवृत्तनिर्भरक्रीडा-
रूपे कन्यान्तःपुरे मृत्कालीतक्षितकन्या परिजयेन समीपवर्तिनामनुप-
र-
१. 'समभिदिता सा ह' इति स्थले २. 'निगदितशरीर' इति स्थले

व्यमाणा रक्षणपदातिशून्येन निर्गत्य प्रमदवनपक्षद्वारेकेनानुलम्भेव
स्वमवनोपवनस्य तं व्यपास्तनन्दनवनविभूतिमाभरणभूतमस्त्रिकाया अपि
नगर्याः क्रीडार्थमात्मनः कारितं तातेन लवङ्गपुत्रागचन्दनागुरुप्रसङ्गादभ-
गुपिलभतिविपुलविशदोदारमतिशयाभिरामं कुसुमाकराराममवजम् ।
असिचम्ब्या प्रतिष्ठापितस्य भगवतः कुसुमकेतोः पूजाविधानात्
कात्यायनिकामुखेन प्रातरादिद्यासि । तत्र च मदनयात्रयातनगरको-
कालोकनशङ्कया दूरतः प्रहृतमपह्राय मार्गमुत्पथेन प्रस्थिता चन्द्रपा-
दप्रकटितेषु प्रदेशेषु सत्वरं प्रजन्ती, विजृम्भमाणमुखरपक्षारवेषु यद्-
च्छयाप्युद्गीयमानेषु खगकुलेध्वितस्ततः प्रभावमानं परिजनमुत्प्रेक्षमाणा,
समासन्नवल्लरीविटपेषु लम्बासूतरीयांशुकदसा (शा)सु पृष्ठतः सहचरी-
भिर्धृतास्त्रलेति सवैलक्ष्यं विवर्तमना, स्थाणुष्वपि पुरस्ताज्जगदिति वीक्षि-
तेषु जातवनपालपुरुषशङ्का लतागुल्मान्तरेषु निलीयमाना, निजमहि-
मत्त्वात्स्वानसन्न्यदीयमिति साध्वसादवधारयन्ती, अतन्म्यस्तचरतवा-
चरणसंसर्पणस्य दृढतरोपजातजङ्घाजाल्याप्यस्रण्डयन्ती गतिस्वरां
क्षणेनैवातिदूरमवजम् ।

क्रमेण चासाद्य तस्यारामस्य रम्यतरमभ्यन्तरोद्देशमुपसंहृतत्वरिषण-
यना दूरादेव दृष्टिपथागतेन तत्कालमाक्रान्तभुवनोदरस्य रागजलनि-
वृत्तिभिरिव संनिहितमकराभिरालोहितांशुकपत्तकभिः पल्लवितशिस-
रेण समबोद्धेक्षिना वैद्यमेण केतुस्तम्भेन प्रकाश्यमावमतिदुर्लभोच्छ्रा-
यप्रांशुपुष्पशिख्यालपरिगतममलकलवौतकलशाध्यासितमुधाप्रवलनि-
श्लेषकृतं कैश्चिदाविष्कृतप्रौढपद्मैः कैश्चिदुल्लासिताभिनवतनुच्छदैः
कैश्चिदाकृष्टशिलीमुखवक्रैस्तदा व्रीणि मुवनान्यभिषेणयितुमुद्यतस्य

न. १. पर्णानि बहनाणि न. २. तस्युच्छ्रितो नारदोऽन्ते स्युपर्णानि न. ३. शिली-
मुखा बाणा भ्रमराश्च.

त्रिषंमवाणस्य बलदर्शनाय मधुना ससैन्ययोधैरिवाहृतैस्तिलकचम्पका-
 षोऽपुष्पागनागकेसरप्रभृतिभिः प्रभानपादपैः समन्तादुपगूढमतिदृढस-
 न्मविततमण्डपाभिरामं कामदेवायतनमायातवती प्रक्षालिताध्वरेणुपू-
 रचरणयुगला च द्वारदीर्घिकयामादाय तदुपकण्ठजातेभ्यो लतावल-
 केभ्यः सुरभिपरिमलाः सुमनसः कतिपिदितस्ततः क्षिप्तसचकितदृष्टि-
 याता निभृतनिभृतैः पदैस्तदभिमुखमचलम् ।

यत्ना च सिता द्वारदेशे विशुद्धहाटकघटितविक्टासनपीठबन्धु-
 मुनिषितैलाध्यातपात्रबोधितानेकस्थूलदशानां दिक्षि दिक्षि ज्वलन्ती-
 स्तम्भाबतनदीपिकानामुपसकनकाशुराधिकपिशेन सर्पता सर्वतः प्रकाशेन
 प्रकटिताखिलप्रतिमारूपमुभयतो निरूपितनिरूपमानरतिप्रीतिरूपकम-
 विकशिशिरेण खच्छसुरमिणा चन्दतरसेन समस्तमुवनविजयोपार्जितेन
 वक्षसेव संपादिताप्रपदीनचर्चमुच्छन्ननिद्रामिराराधयितुमागतानां प्रिव-
 क्षिपानितप्रमदानाभीक्षणावलीभिरिव प्रतिबिम्बसंकान्ताभिः सजलक-
 षिप्रभिरसितोत्पलसग्भिराच्छादितसर्वाङ्गं गर्भगृहगर्भविरचितस्य लम्बि-
 तमलम्बपुष्पप्रालम्बघटितविकटभि चेरसण्डपुण्ड्रेषुकण्डकल्पितमकरण्ड-
 तोरणस्य तरुण्यद्विगीर्वियोगविप्रदिताध्वन्यद्वयैरिवोद्दामरागैरशोकपा-
 दमप्रवालैर्द्वारि विरचिताविरलबन्दनमालस्य निविडकण्टकाचितोमयवा-
 रैस्तिकठिनज्जनाद्वयदारुदारणाय चन्द्रकिरणैरिव ककचतां नीतैर्विरह-
 शर्तकीरैश्चान्ता कपोलकान्तिभिः केतकोदरदलैः कल्पिताक्वूलचामरस्य
 चन्द्रपाननिश्चकतिलीनैः कज्जलकालकान्तिभिर्मनुकरकुलैः प्रत्यम्ब-
 दितानामभिना मुकुलपद्मिणां तैक्ष्ण्यमाधातुमाहूतैः सादिरेरिवाद्भारैः

१. दुःसहवाणस्य पञ्चवाणस्य च. २. 'तान्त' इति स्यात्. ३. 'कस्मीरे' इति
 'क' इति. त्रिकलकसेक. ४. 'अधिकसितादि' पुष्पाणि. मुकुलमणि. ताम्प्येव
 कण्ठ येवम्.

सर्वतः कर्बुरीकृतोपहारपुष्पप्रकरस्य दृश्यमानानेककुटिलमार्गेण निस-
र्गमलिनात्मना मानतन्तुसंतानेनैव कामिनीहृदयेभ्यः समाकृष्टेन कृष्णा-
शुभ्रपुष्पधूमेन निर्भरव्यासकुक्षेः पुष्पगृहकस्य मध्ये स्वायुवागारदर्शम्बुज्येव
बद्धास्पदमलिन्दकालिखितबहुवर्णचूर्णपत्रवह्निना स्थानस्थानविनिहिता-
स्वण्डशालितण्डुलस्तूपेन पटवितानकप्रान्तलम्बितोत्तालनालिकेरकदल-
कलम्बिना निरन्तरन्यस्तमाक्षिकेक्षुरसकुम्भेन शातकुम्भकरकोत्सर्पिसर-
कगन्धाकृष्टरणदलिपटलवाचालितेन विततपुटकिनीपत्रपुटकार्पितसकर्पू-
रताम्बूलवीटकेन प्रकटितानेककूष्माण्डसुण्डीरकत्रपुसवार्ताकशाकपणेन
कचिदनतिकोमलैर्नारङ्गीफलैः, कचिदधिगतस्तोकपाकावस्यैः कपित्थैः,
कचित्पीनपरिमण्डलजैर्मातुलजैर्यथाकालमात्मना निर्वर्तितानां बालयुव-
तिप्रौढवनितापयोधराणां प्रतिच्छन्दकैरिव यौवनेनोपदार्शितैरुपेतैः
फेनिकाशोकवर्तिलखण्डवेष्टमोदकप्राथपकान्नबहुलेन बलिकर्मणा कर्मा-
क्षितिसमग्राभिमग्निभागं भगवता समस्तसुरसङ्घवन्दिताज्ञेन मधवताप्य-
लङ्कितशासनं कुसुमशरासनं देवमद्राक्षम् ।

दृष्ट्वा च किञ्चिदुपशान्तसंतापा तन्मुस्कार्पितप्रीतिनिश्चलेक्षणा विल-
म्ब्य क्षणमात्रमभ्यन्तरप्रविष्टामन्तर्निविष्टः कदाचित्कोऽपि मां पश्ये-
दिति विशङ्कमाना द्वारदेशस्थितैवोत्सृष्टकुसुमाञ्जलिः प्रणाममकरवम् ।

कृतमरणसंकल्प्या च निर्गत्य तेनैव मार्गेण गत्वा बहिःप्राकार-
बलयात्यदानि कतिचित्कमलदीर्घिकानर्धभूषणस्य पुष्पपरिणाहभाजः
कतिपयदिनानीत्यौवनप्रौढेर्गाढसुकुमारच्छदच्छन्ननिखिलशास्त्रसंचय-
स्य सर्वतः संचरद्भिः कुसुमसौरभावकूटैः कट्वरणचक्रेरक्रमाक्रम्यमाप्न-
वक्षिणानिलचलितचारुविटपस्य रक्ताशोकशासिनः स्कन्धशास्त्राया-
मायतेन विस्तारिणा स्ववेष्टाढम्बरावरणपटेन पाशमधदयम् ।

प्रातः प्रसीतामसम्यगावृतवपुषमवलोक्य मां नरलोककल्पामेष्यतीति
 शङ्कया निविडनीविबन्धनमपि पुनः पुनर्गाढीकृत्य निविशितमशिशिल-
 केशुकवृत्तस्यापि कुचमण्डलस्योपरि विधाय चिरमुत्तरीयेण कन्तुरं
 शात्रिकाबन्धममन्दसंदानितमपि सयत्नमापीड्य पुष्कलैः पुष्पदामभिः
 केशभारमभिष्टुतेष्टदेवता कृतशुरुजनप्रणतिरसंपादितोचितफले बाधेऽपि
 परिजने ज्ञातानुतापा विपक्षवर्गेऽपि भावितप्रीतिः प्राप्नुसीमूय
 साधरमन्तस्वद्वल्ला कृताञ्जलिर्वदम्—‘भगवन्तः सफलजन्तुमास-
 कर्मसाक्षिणः सहस्राक्षपुरःसरा लोफपाळाः, तस्य सत्कालमात्मनो
 वस्त्वेन प्रतिपन्नस्य नृपकुमारस्य दर्शनात्ममृति न मया पुमानन्यश्चक्षुषापि
 साकाक्षमवलोकित इत्यस्य सत्याभिभाषणस्य, अस्य च क्रोधवैलक्ष्य-
 निर्वेदादिभिर्भावैरदूषितस्य, निजचारित्ररक्षणार्थमेव केवलमध्यवसितस्य
 जीवितपरित्यागस्य च यद्यस्ति कोऽप्यनुभावः, तत्तेनैव नृपकुमारेण
 सह जन्मन्तरेऽपि संगमो मे भूयात्’ इत्यभिधाय कन्धरानिवेशित-
 वीणावल्या दूरमुत्प्लुत्य तस्यैवाशोकवृक्षस्य मूलवेदिकातः क्षितितल्यभि-
 मुत्समात्मजममुचम् ।

मुक्तदेहायाश्च मे गात्रभारेण दूरमाकृष्टादृष्टमत्साहसोत्पन्नसाध्वसेव
 सर्वतः समकम्पतासावशोकपादपशाखा । कम्पतरलितकुलायकोटरोड्डी-
 नानि विस्तारिणा पक्षपातविरुतेन हाहारवमिव कुर्वाणानि पर्यन्तेषु
 केशुः ससंभ्रमाणि विहंगमकुलानि । तैश्च सर्वतः कृतकरुणकोर्ल-
 हसितमूतमदवस्थावर्शनो मूततीक्ष्णशकैरिव ताडयद्भिरनवरतमुभयतः
 मेकता पक्षयुगलेन जठरमुद्वेज्यमाना गात्रपरिमलामघ्निताभिर्विह्वल्य
 संविचयतिमौरुघानवीरुधो वेगाद्वाचिताभिर्ममरमात्मभिर्मञ्जरीव प्रस-
 वयन् विदुष्यमाना तत्क्षणमसमत्यलोकावतारशापैव त्रिदशलङ्घ्य

समासन्नभूतलस्यर्क्षो निरालम्बमन्बरे कृतस्थितिभारोच्चितेन संकुचता
 प्रतिक्षणं पाशबलयेनाकालचलितं जीवितमिव निरोद्धुमतिनिबिडमा-
 पीडितशिरोधरा कण्ठरोधादूर्ध्वमनवकाशेन निष्कासनसहान्सहाया-
 निवान्वेष्टुमन्तर्भाष्यता श्वासपवनेन निर्भरमापूर्यमाणकुक्षिकोशा म्रिय-
 वियोगादपि दुःसहेन गृहागतार्थिजननिराकरणादपि कष्टतरेण विपक्ष-
 पक्षोपसर्पणादपि संतापकेन निशितनिस्त्रिशदारणादपि दारुणेन महा-
 नरकवासदुःखसंवादिना वेदनावेगेन व्याकुलीकृता पृष्ठत एव मे
 समागताम्, अन्तिकस्थामपि विसंस्थुलतया चक्षुरिन्द्रियस्य स्तोकमध्य-
 नुपलक्षिताम्, श्रवणमार्गमवतीर्णेन विस्तारिणा करुणरदितेन कथमपि
 चिरेण प्रत्यभिज्ञाताम्, 'हा, किमिदमापतितम्, किं संवृतम्,
 किमनुष्ठितं निष्ठुरप्रकृतिना दैवेन' इत्यभिधायाभिधाय प्रचलितकाची-
 रबलयावलीवाचालमग्नकरयुगलमन्योन्यमास्फालयन्तीम्, मुहुर्मो-
 क्षणाय पाशग्रन्थेरशोकमारोहं परकरमावधत्तीम्, मुहुर्मन्त्राय शाखायाः
 शिखामधोमुखमाकर्षन्तीम्, मुहुर्मूलवेदिकाग्रं निक्षिप्य चरणावाकर्ष-
 णाय मे तिर्यग्भुजयुगं प्रसारयन्तीम्, मुहुः कल्पनाय पाशस्य प्रविश्य
 वनं बालपर्णशालासु परशुदात्रशस्त्रिकादीन्युपकरणान्यन्वेषयन्तीम्, मुहुः
 कण्ठबाधप्रतिविधानाय घृत्वा जङ्गयोर्गामूर्ध्वमुत्क्षिपन्तीम्, मुहुर्बध-
 स्माय मञ्चरणयोस्त्वस्तादुपलक्षकलान्युपशुपरि विरचयन्तीम्, अशोक-
 शाखाधिरोहणाय विटपान्तरालपातिनो रज्ज्वायतान्निन्दुविरणानय-
 नवलम्बमानाम्, साहायकाय विमतचेतनेषु पाषाणपुत्रकेष्वपि दहि-
 प्रातयन्तीम्, निम्नेणिकान्निषण्णध्मानतया तीव्रशुक्लं केलिदीर्घिका-
 क्षरज्ज्रेणिमपि साकाङ्क्षमवलोकयन्तीम्, अष्टमद्वन्द्वशोपायतया च
 मनसि पुञ्जितासङ्गदुःखाः मुहुर्मुहुर्मूर्च्छामनुभवन्तीम्, मोहविरतो च

साध्वसादुत्थाय बद्धप्रबलकम्पाम्, 'किं पापकारिणि, कृतः कारणम-
न्तरेण त्वयास्य सकलविश्वविश्रामवेश्मनो निजस्य विनाशो राजवंशस्य'
इति नामैव निरनुकोशमाक्रोशन्तीम्, 'अनार्य, किमियं त्वया-
स्वकार्यसाधनाय निधनमुपनीता' इति तातमपि जीवितनिरपेक्षतया
प्रतिक्षिपन्तीम्, 'विगतलक्षणे बन्धुसुन्दरि, जानत्यापि जीवित-
मुत्सष्टुकामा किमियमवधीरिता त्वया, निर्गच्छन्ती धृता च । किं न
धावित्वा हठात्पृष्ठतो विमोहितया च संकटप्रासादकुब्जान्तरालपरि-
सर्पणेन कस्माच्च कोलाहलः कृतः' इति सानुतापमात्मानमेव प्रतिपदं
निन्दतीम्, अतिविशदचन्द्रातपापि 'भगवति त्रयोदशीक्षणदे, क्षीण-
पुण्याया मम त्वमपि कालरात्रिः संवृत्ता । भातर्धरिनि, विधुरेऽस्मिन्नि-
मामपालयन्ती पृथ्वीपालबालिकामलीकं वहसि धात्रीशब्दम् । देवि
काल्यायनि, मदीयजीवितेन भर्तृदारिकाया रक्ष जीवितम् । आवयोर्न
कश्चिद्भेदः । स्वामिन्यो वनदेवताः, निवेदयत पात्रसंक्रमेण देव्या
भान्धर्वदत्तायाः सुतावृत्तान्तम् । अत्यन्ततान्ता न शक्नोम्यहमन्तःपुरं
गन्तुम् । तात पितृपते, निर्दयप्रकृतिरपि विधेहि मयि कृपामेकवारं
कृपणायां प्रियसखीप्राणदानेन । सलिलसंगत्यैव स्वच्छशिशिराशयोऽसि
सततम् । अतो वरुणो भूत्वा सकरुणः कुरु विपाशामिमाम् ।
पाशमोक्षणे तवैव वैचक्षप्यम् । भगवन्पवन, रुद्धगलरन्ध्रवेदनाविरसाया
मव समाश्वासहेतुरस्याः श्वासप्रसरदानेन । हताश चित्तयोने, चैत्रोत्स-
वेनैव निश्चेतनीभूतो न चिन्तयस्यात्मानम् । अनया विना विधुरेषु
कुण्ठितशस्य कस्ते शरणम् । दुरात्मन्, आत्मनैव निष्पादितां
विपद्भीदशीमस्याः पश्यतो मनागपि न ते विच्छादयता संजातम् ।
अशोक, सत्यसिवाशोकस्त्वम्' इत्याद्यनेकप्रकारं संबद्धमसंबद्धं च
विलपन्ती कल्यता शोकज्ज्वलेन विधुरीकृता बन्धुसुन्दरीमपश्यम् ।

दृष्ट्वा च तां तथाविधावस्थामुपस्थिता प्रतिविधेयविपदमेकपद-
स्वास्पदीकृतामखिलैरपि त्रैलोक्यवर्तिभिरसौरुहैः शतमुखीभूतदुःखवेगां
विगलितोष्णबाष्पपटलविघ्नावितमुखीं कृतप्रयत्नापि दृढमतिगाढपाश-
अन्धिपीडितगलत्वादपारयन्ती वक्तुमुत्क्षिप्य किञ्चित्मचलितेन पाणिना
दक्षिणेतरेण रुदतीं तां न्यवारयम् ।

सा तु तेन प्रचलता मत्करतलेन तालवृन्तेनैव प्रबलसंदीपित-
शोकपावका 'मर्तृदारिके, विरम । किं वारयसि दैवेनैव वारिता ।
विस्ताहमच्च प्रभृति रोदनात् । अनाकुला प्रसाधय स्वाभिप्रेतमर्थम् ।
अस्माद्विधे बाह्यपरिजनेऽद्यापि कः प्रतिबन्धः' इति रोषादिवोदीर्य
द्विभुणमापूर्वमाणबाष्परुद्धगलनिर्यदागद्गदाक्षरमुन्मुक्तगुरुतराकन्दा दूर-
मुत्क्षिप्योत्क्षिप्य पातितेन निर्दयाघातविषटिताङ्गुलीकिसलयगलद्वि-
रक्षीकरेण करयुगलेन युगपदुत्तमाङ्गमुरस्तटं च ताडनश्रुटितहारमुक्त-
मुक्ताफलासारसंवर्धिताश्रुचिन्दुविसरमनवरतमाजने ।

घनतरावधूनितहस्तयाथ तथैव मया पुनः कृतनिषेधा निर्याय
तस्मादशोकतरुतलात् 'अद्यापि स्पष्टचेतनासमर्था जीवितुमसावन्वेष्यामि
कञ्चित्' इति विचिन्तयन्ती समन्ततः प्रहितलोचना मन्मथायत्नसंमुखी
सत्वरमधावत् । एतावन्तमेव तत्कालवृत्तमात्मनस्तस्याश्च वृत्तान्तम-
विशदतया स्वप्नविज्ञानसदृशमवगतवती । ततः परम् 'किं तयोक्तम्,
किमनुष्ठितम्, कः प्रसाधितोऽर्थः, कीदृशश्च संपन्नो ममावस्थाविशेषः'
इति प्रबलवेदनावेगजनितेन कृत्स्नकरणशक्तिच्छिन्ना मूर्छागमेन
मुषितविज्ञाना खल्पमपि नाज्ञासिषम् । केवलं कियत्यापि वेदया
समुपलब्धसंज्ञा व्यपगतपाशबन्धना निराबाधनिश्चासप्रवृत्तिरमृतपदपर्येक-
सुप्तमिव विकचपङ्केरुदा राशीकृतनिवेशमिव समासादिता पूर्वमृदुतर-

स्पर्शविशेषनिवृत्तं गात्रमुद्रहन्ती रोदनादुपरतामविस्तविलापदलितगल-
रन्ध्रज्वरेण खरेण शनैः शनैरादितः प्रभृति 'थो मे वंशः, यथाह-
स्तपन्ना, यथा वृद्धिसुपगता, यथा कृतः कलासु परिचयः, यथानुभूता
धौवनविलासाः, यथा निशीयसमये सुप्तमात्रैव स्वेचरैरपहृत्य चित्र-
शालिकाशयनादेकाकिनी पञ्चशैलके रत्नकूटाद्रिकटकमण्डनं जिनायतन-
मानीता, यथा तत्र चित्रलेखारचितचतुरप्रसाधनया प्रवर्तितो गीत-
नृत्यादिकः प्रेक्षणकसमुचितो विधिः, यथा मनुजलोकदुर्लभलास्व-
प्रयोगदर्शनप्रीतेन विद्याधराधिपतिना विचित्रवीर्येण सह सविस्तरं
प्रवृत्तः संलापः, यथा तदुपनीतच्छत्रचामरालंकारा सहस्रनेपथ्यपार्थिव-
कुलकुमारिकावृन्दपरिवृता पारावारमवलोकयितुमारूढा स्फाटिकं जिना-
यतनपर्यन्तवर्तिनं प्राकारम्, यथा च तन्मूलमाश्रित्य विहितस्थितौ
वाव्यवस्थितो वीक्षितः स निजरूपनिर्मथितमन्मथाकारः पार्थिवकुमारः,
यथा च प्रथम एव दूरदर्शितानुरागमुद्रया समुद्रपूजाव्यपदेशेन
सुप्तनिवेशितोन्मुखदशस्तस्य कन्धरायामधिरोपिता स्वहस्तेन दिव्या
स्वयंवरकुसुममाला, यथा च तिलकक्रियानन्तरमेव केनापि हेतुना
समुपजाताच्चित्तविभ्रवादुत्प्लुत्य जलनिधौ कृतप्रपातस्य प्रीतिलङ्घित्या
तस्य सृष्टतो विहितमनुपतनम्' इत्यादिकमशेषमपि पूर्ववृत्तं भदीय-
वृत्तान्तमुपवर्णयन्ती तामेव बन्धुसुन्दरीमश्रौषम् ।

'कोऽयमागतमः समीपमागतोऽस्या यत्सैनमतिरहस्यमप्यसदपहार-
कसाप्तमुवेदयति । कस्य चायममृतस्यन्दसुन्दरो देहसंस्पर्शः' इति
विमृश्य मन्दमन्दोन्मीलितेक्षणा झगिति लोचनमार्गमवतीर्णममृतक-
मिव पुरुषरूपमादाय मदनोत्सवदिहक्षया क्षित्वावामलमतिस्वप्नसुकुमार-

सिक्कते श्रूयमाणशोकार्तकोककामिनीवारुणविरतौ सटशिलातलास्फाल-
वाचालवीचिमाले तत्कालमुदिताः कुमुदिनीरिव द्रष्टुमाकृष्टतिर्यक्प्रसृत-
पादपच्छायेन गगनमध्यमध्यासिना शशधरेणाधोमुखैर्मयूखयष्टिभिर्ह-
त्सारिताशेषप्रदोषतमसि चन्द्रप्रभाप्राचुर्याच्च दूरापसृतसलिलेऽपि स्वच्छ-
जलतिरोहित हवोपलक्ष्यमाणकुमुददीर्घिकातीरदेशे निषण्णमागृहीत-
मदनज्वरातकामिसमुचितचारुशृङ्गारवेषमुन्मिषचन्द्रकान्तमुक्ताफलप्राप्य-
मणिविशेषैर्यथास्वमुचितस्थानविनिवेशितैः कटककेयूरकुण्डलादिभि-
र्भूषणैरलंकृतवपुषमायामिनीभिरन्तरान्तरा लक्ष्यसरसबिसकन्दलामिर्के-
कक्षकसग्भिः सरिद्धिरिव सागरप्रपातसमये स्पर्शतृष्णया संलम्बाभिः
कृतकण्ठग्रहसामोदितदिशा चन्दनविलेपनेन स्वच्छेनाप्यतिघनेनोद्भाष्य-
मानेन सूचितासाद्विरहजनितोद्दामपाण्डुभावमार्शक्त(१)चञ्चवाकारकर्णा-
भरणपद्मरागरत्नाङ्कुरेण शशिहरिणहरितरोचिषा शैवलप्रवालेन कक्षित-
कर्णावतंसमेकशुकशकुन्ताकान्तशिखरमिव बालसहकारविटपमुदधिपू-
जाव्यतिकरे मत्करप्रकीर्णस्य हरिचन्दनद्रवस्य सुरभिसान्द्रैर्बिन्दुजालकै-
रलंकृतेन तेनैव चिरंतनेन चीनवाससा प्रत्युरसमजलाद्र्रेणापि संपादित-
जलाद्राकृत्यम्, तथा च प्रयत्नसंरक्षितया स्फुरदुदारवर्णयापि कस्याप्य-
संविभागीकृतया सिद्धमन्त्रविद्ययेव दिव्यकुसुममालया स्वदेहपरिरक्षणाय
कृतशिलाबन्धमिन्दुकान्तनिष्यन्दशिशिरं हृदि स्थिताया अपि मम
प्रेमदोषादाश्रयिता पाशबन्धमूर्त्तामिव लेतुमानन्दजलकिन्दुविसरमन-
वस्तमीक्षणास्यामधःप्रवर्तयन्तम्, अङ्गदेशोपवेशितास्याश्च मे मुहुर्गात्र-
मभिनवैः कदलीमर्भपत्रैर्वीजयन्तम्, मुहुर्जलवस्यन्दिभिः कमलिनी-
कन्दैरवयवानाच्छादयन्तम्, मुहुः कस्पुदितनिष्पीडितेन चन्दनाममलव-

रसेन स्तनपृष्ठमनुलिम्पन्तम्, मुहुरासन्नतरुवल्कलविवराकृष्टेन कर्पूररेणुना
 कपोलौ लुरयन्तम्, मुहुः स्वेदिना करतलेन पाशपीडितस्कन्धधमनि-
 विधुरं कन्धरां संवाहयन्तम्, मुहुर्दृष्टिरोधिनीमनिलविधुतामलकपद्धतिं
 सलिलमुत्क्षिप्य नखशुक्तिभिः श्रवणशिखरमारोपयन्तम्, मुहुर्निश्चला-
 क्षिपद्भाग्रसंश्रितमवतंसमञ्जरीरजःसरसिजगन्धिना वदनमारुतेन व्यप-
 नयन्तम्, मुहुः श्वासपायिनो मुखवासपरिमलहृतानुधानमधुकृतो
 मधुरमुल्लासितेनोत्तरीयपल्लवेन व्यावर्तयन्तम्, आलापनाय च धारंवार-
 मव्याहृतश्वासदर्शनोपजातपरमाश्वासां बन्धुसुन्दरीं व्यापारयन्तम्,
 आकृतिविशेषदर्शनोपजातविश्वासया च तया सविस्तरभाख्यायमाने
 मदीयवृत्तान्ते सादरवितर्किण्कणं तमेव पूर्वदृष्टमूर्त्तौपतिकुमारमद्राक्षम् ।

हृद्वा च संभ्रान्तहृदया किमेष पाशग्रन्थिपीडया निविडमात्कन्दि-
 तान्ममैव हृदयाद्विनिःसृतो बहिः, अथ प्रार्थिताभिर्मदनकुम्पया
 स्नेहाभिर्दिव्यशक्त्या कुतोऽप्यानीतः, उतान्यदेव किंचित्प्रयोजन-
 मालोच्य गुरुजनेन प्रहितः, इह परिभ्रमन्कौतुकेन प्राप्त आहोस्त्रिचेन
 चतुरोक्तिनिपुणेन नाविकेनावबोधितं, खबुद्ध्या वावगतमाधाय मनसि
 तत्कालमीहितस्य तस्यासदालापस्य हृदयार्थमनुरागप्रेरितः परापतितः
 इति वितर्कयन्ती किंचिच्चलितलोचना चिरमतिष्ठम् ।

चिन्तयन्ती च तदचिन्तितप्राप्तमनेकजन्मोपार्जितैः सुकृतकर्मभिरपि
 दुरापमाकल्पावधिकृतैस्तपोभिरपि दुःसाध्यं चतुर्मुखप्रमुखदेवतानिदानै-
 र्वरप्रदानैरप्यलभ्यं लब्धरम्भोर्वशीरूपसौभाग्याभिरप्सरोभिरप्यनभिल-
 ष्यन्तं तदङ्गशय्यावस्थानमात्मनो दूरारूढगर्वा सर्वमपि सौभाग्येन
 सुवनप्रयान्तर्वेति तुणाय मन्यमाना खेणमवचितादविन्दगर्भकेसरसौ-

कुमार्येण मञ्जगतमपि मुष्णता विरहदाहोष्माणमानयतेव संनिपात-
निद्रामिन्द्रियाणां रचयतेव चन्दनद्रवेण चर्चमावरणमन्तःकरणस्य
क्षिपतेव क्षीरसागरोदरे निरवशेषानवयवान्परिणमयतेव शारदज्योत्स्ना-
रूपेण शरीरमेकीकुर्वतेव प्रतिप्राणिस्थितानि सकलान्यपि त्रैलोक्य-
मुत्सान्यसंख्यैरपि निदर्शनैरनावेषद्वयतास्वरूपेण सारमिव सुधारसस्य
सत्त्वमिव शंकरशिरःशशिकलाशैत्यस्य सकलमादाय विधिनोत्पादितेन
समुद्रपातसमयेऽप्यनासादितपूर्वेण स्वप्नान्तरेष्वपि निद्रालाभविरहादल-
ब्धेन पुनरलम्योऽयमनयेति जातकरुणेनेव मकरकेतुना परां साधुता-
मानीतेन भाविता तस्य सकलगान्धस्पर्शेन व्यवधानहेतुरिति पुलक-
ज्वालकोद्भेदमपि निन्दन्ती कुङ्कुमाङ्गरागमपि विपक्षपक्षे स्थापयन्ती
मूषणप्रभावितामपि विघ्नमवधारयन्ती घृतसंसमानजघनस्तनांशुकेन
स्नेदसलिलेनापि दूयमाना शरीरार्धेन लब्धप्रियाङ्गसङ्ग्रामचलकन्यामप्यु-
पहसन्ती सहसैव विह्वलतामगच्छत् ।

दृष्ट्वा च मां तथाविधां क्षणेनैवान्यथामावमुपगतामुत्पन्नसाध्वसा
चन्द्रसुन्दरी सादरमवादीत्—‘भर्तृदारिके, किमेवं पुनरपि स्थिता
त्वमस्वस्या । कथय किं ते वपुषि बाधाकृत्’ इत्यसकृदेनुबध्यमाना
चन्द्रोत्कम्पया सगद्गदाक्षरोद्गारमनया शूनैः शनैरुत्थाय कृतशिरोवगुण्ठना
तस्य नूपकुमारस्याङ्गपर्यङ्गादेकदेशे कमलिनीपलाशशयनस्थोपाविशत् ।

अत्रान्तरे सा मुक्ततारकरुणफुत्कारा निधाय मञ्जानुरूपरि
मूर्धानमनवरतनिषतद्वाष्पसंहतिरभिनवानि शुद्धान्तनिर्गमात्मभृतिकान-
नान्तरूपजातान्युदीर्योदीर्य दारुणानि दुःखानि पूर्वकालमनुभूतानि च

मया सह विगतयन्त्रणानि शैशवक्रीडितानि परिहासवचनानि विभ्र-
म्भाभिभाषणानि च भावयन्ती मीषणोदीर्णश्लोका चिरमरोदीत् ।

उपनीतवदनक्षालनोर्वकां च तेन प्रक्षाल्य वदनं प्रमृज्य चोत्तरीय-
पल्लवप्रान्तेन मत्संनिधौ न्यवीदत् ।

उत्सृष्टदीर्घनिश्वासा च स्थित्वा कंचित्कालमवचना मामवोचत्—
‘मर्तृदारिके, किंचिदितोमुखी भव । पश्य चातिसुन्दरोदारदर्शनमपूर्व-
तैजोविशेषपिशुनितमहानरेन्द्रवंशोत्पादमादरावसुं महाभागम् । अद्य
ते वत्सं जीवितमनेन । यद्ययं तदायतनवतीं न स्यात्, आक्षिप्य वा
मदीयमाक्रन्दमतिवेगादराणितनिजश्रमो नागच्छेत्, उत्सृत्य च ज्योति-
स्त्राग्नेनुकया धाशं न विनिकृन्तेत्, पतन्तीं च भूतले जातमूर्छां न
प्रतीच्छेत्, उत्क्षिप्य च मुजाभ्यामेतदम्भःस्पर्शजन(?)पवनमुपवन-
दीर्घिकातीरं नावतारयेत्, तदा कथं ते पुनः प्राणलाभः स्यात् ।
तदेव ते परममुपकारी नृपकुमारः । न च तवैकस्याः, सर्वस्यापि
स्पर्शग्रहस्य त्वदीयगोत्रस्य, त्वया प्रयुज्यमानामर्हति प्रणामादिकां
सर्वामपि गृह्णायातमान्यजनसमुचितामपचितिम्’ इत्युदीर्य कन्धराष्ट-
छठितपाणिः प्रथमदर्शनत्रपाविकुञ्चितस्मितार्द्रनयनतारकां तस्य मां
प्रणाममकारयत् ।

सोऽपि किंचित्कृतप्रतिप्रणतिरन्तर्गतप्रेमशंसिना प्रीत्यचमृतवारि-
ज्जटाच्छेन विकसता दृष्टिविशेषेण भविष्यमीषद्वलितवदनस्ताम-
बादीत्—बन्धुसुन्दरि, प्रवृद्धेन प्रतिदिवसममुना सौजन्येन मधुनेव
परमृता मधुरभाषितां परमानीतासि, येन मामपि निदेशमात्रकारि-
कत्वन्तमुपकारीति कीर्तयसि । कोऽहमुपकारक्रियायामस्याः । त्वयैव

यत्कर्तव्यं तदखिलमनुष्ठितम् । अनुदिनं नवैर्नवैः प्रसादविशेषैस्तथा
 तथोपलभितस्य तावतः सखीजनस्य परिजनस्य च । मन्ये त्वमेका शर-
 णमस्याः संजाता । अस्माञ्जिजेनेव सर्वलोकाभिभाविना प्रज्ञाबलेन वि-
 ज्ञाय जीवितव्यनिरपेक्षमाकारमावासगमनाय पुनः पुनः कृतविसर्गयापि
 न त्यक्तमेतदीयचित्रशालिकाद्वारम् । क चलितेयमिति चिन्तयन्त्या च
 दूरमनुसृता व्रजन्ती पृष्ठतः । समुपजातव्यामोहयाप्यस्ति मे विलम्ब-
 स्तावदधुना कंचित्कालम् । विकालवेलायां गमिष्याम्युद्यानमिति संस्मृत्य
 कात्यायनिकायाः पुरः प्रयुक्तं वचनमेकाकिन्याप्यनुसृतः कामदेवाय-
 तनमार्गकृतोऽतिगुपिलतया दिवापि संत्रासकारिणि स्त्रीणामगणितात्म-
 विनिपातया निशायामिह महीयसि महीपतिक्रीडावने प्रवेशः । विचरित-
 मितस्ततः सकष्टामेतां द्रष्टुकामया । दृष्ट्वा च कृतः पाक्षमोक्षणाय
 बहुप्रकारो यतः । कियद्वा वर्णयाम्यसाधारणमक्तिवात्सल्यायास्तदोचित-
 कारित्वम् । एकमेव मनागयुक्तं कृतं यदहमस्या महानर्थहेतुरुपकार-
 परम्परोद्भूतेन वैलक्ष्यमानीतः । एतां च प्रणामकर्मणा धननिदाघधर्मा-
 आतनवशिरीषकलिकावत्कोमलाङ्गयष्टिं कष्टमनुभाव्यबहुमानार्थिजनपद-
 व्याभारोपितः सकृदनुस्मरणेनाप्यपनेतव्यरणरणकस्य नामग्रहणेनाप्यनु-
 ग्रहं मन्यमानस्य बाह्यपरिजनप्रयोज्येन दृष्टिदानेनापि संवर्धनीयानन्दस्य
 निन्द्यापरं ममोपचारकरणम् इति लुवाणं च तं बन्धुसुन्दरीं स्तित्वा
 मन्दभवदत्—‘महामागं, महमिप्रायेण सत्यं महानर्थहेतुरस्यास्त्वम् ।
 जत एव नायुक्तमुपकारोद्भूतं मया विहितम् । केवले त्वदभिप्राय-
 माश्रित्य पृच्छामि । सर्वकालमन्तःपुरगतायाः स्वप्नेऽप्यजातपुरुषसनि-
 धिरधुनैव दृष्टः कथं महानर्थहेतुरस्वा भैषान् । अथ किंचिदुद्भिन्नहासः

१. ‘लम्बितस्य’ इति स्यात्. २. ‘सनिभः’ इति स्यात्. ३. ‘अशान् इति
 पृष्ठ’ इति स्यात्.

‘छिन्नग्राहिणि, रहस्यमेतन्न शक्यते प्रकाशयितुम्’ इत्युदीर्य तूष्णीम-
भवत् । सापि कथमयं महानर्थहेतुरिति विमृश्य बहुशः प्रश्नकाङ्क्षया
भन्मुखे चक्षुरक्षिपत् ।

ततोऽहमुद्भिन्नहासा निमृतमुपसृत्य तां कर्णे विदितवृत्तान्तम-
करवम् । सापि मद्भ्रूचःश्रवणविस्तारितेक्षणं प्रत्यङ्गमर्पितस्तिमिततारकेण
चक्षुषा निरीक्ष्य तुलितकुसुमायुधं तस्य रूपमन्तः परं परितोषभवहत् ।
अभाषत च निमृताक्षरम्—‘भर्तृदारिके, कृतमतीव दुष्करं त्वया,
यदस्य प्रथम एव विरहे न मुक्ताः प्राणाः, न गृहीत उन्मादः,
न प्रतिपन्नं महाव्रतम्, एवं दुःखमनुभवन्त्या दर्शितः स्नेहः’ इत्युदीर्य
रचितकरसंपुटं प्रणम्य तमवादीत्—‘कुमार, कुटिलस्वभावाः स्त्रियः,
निसर्गसरलः पुरुषवर्गः, इति जनप्रवादो न निरवय इति चिरादव
मे स्मितं मनसि । यसादृष्टव्यापि मया दृष्टमात्रस्य ते जन्मनः प्रभृति
सर्वमावेदितं निजरहस्यम् । त्वया तु पृष्टेन विदितपूर्वमेतावदपि मे न
प्रकाशितम् । अप्रकटिते तु तस्मिन्कथमहं सोऽयमस्याः प्रिय इति त्वां
जानामि । तत्कथं मे, यन्मनोरथशतकाङ्क्षितदर्शनस्य स्वतः प्रीतेन वि-
धिना कथमपि समीपमानीतस्य भुवनत्रयप्रथितपार्थिवप्रथमसूनोः प्रथ-
मदर्शने न दर्शितः प्रतनुरपि संभ्रमः, न प्रपञ्चितो वचनमात्रेणाप्युप-
चारः, न कृतमर्षपाशादिकमीषदपि पूजाविशेषविधानम्’ इत्युदीर्य वेगा-
ग्रमनवलातुङ्गकुचयुगा भुजयुगं प्रसार्य संजातनिर्भरोत्कण्ठेव कण्ठे तम-
तिगाढमाश्लिषत् । उपनीय विष्टरमादरादर्धमुपपादयितुमुद्यताम् अति-
थिवत्सले, मा कृथाः क्लेशम् । अमुनैव ते सहजसौहार्दशोभिना संभ्रमेण
कृत्यकृत्योऽसि । कृतमाङ्गवरेण’ इति जुवाणः स तां न्यवारयत् ।

अथ निविश्य सा विहितकुशलप्रश्ना विलम्ब्य स्तोकमुत्सुका-
मामवादीत्—‘भर्तृदारिके, किमनेनैव शुष्ककण्ठाश्लेषेण दर्शितस्नेह्या
मया स्थातव्यम्, उतास्य महाराजसूनुस्त्वत्समागमप्रदानपरमोपकारिणः
पुण्यैः कथंचिदासादितस्य कर्तव्यः कश्चिदुपचारः’ इति । कृतप्रश्नां
च तां वारंवारमवनतमुखीम्—‘सखि, किमर्थं न करोषि । पूर्वमपि
मया शरीरतः प्रभृति यत्किंचिदस्ति तत्समर्पितं समस्तमपि ते ।
किमन्यदस्मादप्यधिकमिच्छसि’ इति साभ्यसूयेव चरणाङ्गुष्ठलतया
लिखन्ती क्षोणितलमव्यक्तमवदत् ।

सा तु निश्चयं तज्जातसंमदा ‘भर्तृदारिके, यदि तवैष निश्चयः-
स्तत्किमन्येन । साश्वगजवाहना सरलस्वर्णकोशा सपरिजना त्वमेवासौ
मया विश्राणिता’ इत्यभिधाय तत्क्षणावद्धसाध्वसमकम्पतरलिताङ्गुलीकम्
‘अलीकवत्सले, मुञ्च माम् । इष्टसंयोगोऽयमस्याः परमदाहदायी
भविष्यति’ इति कृतनिषेधमिव सप्रहर्षा समाकृष्य भर्तृरतलम्,
अविरलोद्भिन्नपुलकजालकेन स्वेदजलसेकादुद्गताङ्गुरेण तत्कालकन्द-
लितकन्दर्पमदमुकुलितालोलपद्मणि मदीक्षणयुगे निहितनिस्तरङ्गचक्षु-
षस्तस्य दक्षिणाग्रपाणिना समयोजयत् ।

कृतकरग्रहणां च भामीषन्नतमुखीमुपवेश्य तत्सार्धासने समुज्जिता-
समा समानीय करयुग्ममग्रतः कृताञ्जलिरवोचत्—‘कुमार, वृक्षतावदेष
संक्षेपेण युवयोरमीक्षणमाकाङ्क्षिणोर्मनोरथसहस्रैः करग्रहमहोत्सवः ।
संप्रति कृतार्थाहमुपजाता । समासादितं स्वाधीनत्वम्, अपसृतश्चिन्ता-
राशिः, अवगतं सुखस्वरूपम्, आरोषिता मनसि निद्रानन्दसंप्राप्तिः ।
किं न तद्यज्ञ मे संघन्नमभिमतम् । तथापि कृपणार्थिजनचेतोवृत्तिवद्-
जातपरितोषा प्रार्थये किंचित्’ इत्युक्तश्च स तया स्तोकमवनताननो
हीत इव तामवादीत्—‘बन्धुसुन्दरि, किं प्रयच्छामि । त्वदुपकार-

स्यास्य सहस्रं दानमपि नास्ति । किं वस्तुनान्येनोदितेन । निजमुजा-
 जितामवनिमप्यशेषामर्पयामि ते, किं तु सांप्रतं दातुमप्रसुरहम् । यदि
 त्वं प्रीतिदानार्थिनी तदेनामात्मसहचरीं याचस्व । मम पुनः शरीरा-
 दारम्य यत्किंचिदस्ति तत्पूर्वमेव सर्वमुपनीतमस्यै समुद्रमध्यावस्थितेन
 सुहृदा कर्णधारेण' इत्यभिहितासौ द्विमुण्ठतरमवाप्तपरितोषा विहस्य तं
 पुनरभाषत—'कुमार, कस्मान्महाकृपण इव मित्योत्तरैर्निवारयसि माम् ।
 धनाकुरुस्तिष्ठ । न मयार्थार्थमावद्ध एष ते पुरः प्रार्थनाञ्जलिः । इदं
 ममाभिषेकम् । प्रेतनाथमुखनिपतितामेतां मलयसुन्दरीमुद्धर्तुकामया
 काममनुसृत एतया क्लेशः' इति कुर्वता मय्यनुक्रोशम्, 'क्रमागतो
 सहापुरुषमार्गः कुलामिमानिभिरत्याज्यः' इति भृशं विमृशता, 'स्वदार-
 यरिपालनकर्म गृहमेधिनां धर्मः' इत्यजस्रं ध्यायता, 'त्रिभुवनातिशायि-
 रूपलावण्यया दुर्गदेशस्थितोऽप्यविज्ञातकुलशीलसंनिवेशो दृष्टमात्रः
 स्वयंवृतोऽहमनया' इति मनसि न्यस्यता, समुद्रपातादिमरणाध्यवसाय-
 नञ्चितममुष्याः स्नेहमन्वहं चिन्तयता, 'मद्वियोगे प्राणनिरपेक्षया
 रक्षितं चारित्रमात्मीयमनया' इति मन्यमानेन पुण्यमाग्निना तथा
 तथा प्रयतितव्यम्, यथा भूयोऽपि नेयं दुःखभागिनी सवति'
 इत्यभिधाय विहिताश्रुपाता तस्य पादयोर्न्यपतत् ।

सापि तां तथा पादपतितामवलोक्य करुणया शुचा च युगपद्ब्र-
 हीतचेताः सखेदमववत्—'बन्धुसुन्दरि, पृथग्जनोऽपि न वृथाभ्यर्थनः
 कृतो मया, किं पुनः प्राणपरिरक्षणममुष्याः कृतं यया तां सखे
 मया निहितोपकारां करोमि । भवतीमन्तरेणापि ते वचनमवधृतं मया
 सखेम् । अस्ति चाभ्युपगमः । तथापि विधिरत्र प्रमाणम्' इत्यभिधाय
 नृणीमभूत् ।

ततोऽहमुपजातसमधिकश्रुतिस्तत्रोचिद्रकाननह्रमोपगूढे दूरारूढसश-
करांशुधोरणिध्वस्ततमसि रसितानुमितसितहंसपतत्रिमिथुने कुमुददीर्घि-
कातीरसैकते कुसुमशयनीयोपविष्टा समीपविनिविष्टेन मन्मुखासक्त-
गाढानुरक्तहृष्टिना दयितेन चतुरचटुनिवेशपेशकैः परिहासवचनैर्विनोद्य-
माना विनिहिताङ्गयष्टिरुत्सङ्गदेशे बन्धुसुन्दर्याः कदाचिदप्राप्तपूर्वम-
स्तिशयितगीर्वाणसदनावासमुदममन्दमानन्दमनुभवन्ती निशीथमनयम् ।

कमाधिरूढविश्रम्भा च तमहं कृतप्रभाया बन्धुसुन्दर्याः स्वदिग्बि-
जयवृत्तान्तमावेदयन्तमुदधिवार्ताव्यतिकरे लब्धावसरमनुयुक्तवती—
‘आर्यपुत्र, तत्कालसंभृतमद्यापि नोपारमति मे भयम् । अतः पृच्छामि ।
तस्मिन्नवसरे ततः पातालसदृशादम्बुराशेः केन त्वमवतारितस्तीरः’
इत्युक्तो मया कृतस्मितः सत्रीडमवदत्—‘द्रविडराजतनये, त्वदीक-
ष्वनेन्दुदर्शनगृहीतोद्यमेन केनाप्यदृष्टेन’ इति । तमहमक्षुब्धं पुनः
‘आर्यपुत्र, सत्यमेवासद्विधजनाभ्युदयकाङ्क्षिणा पूर्वजन्मार्जितेन शुभ-
कर्मणादृष्टेनोद्भूतस्त्वम्, त्वयापि परमार्थतः कथय । विस्रयो मे ।’
एत पुनरवदत्—‘चन्द्रमुखि, परमार्थोऽप्यसावेव । शृणु निवेदयामि
सागरप्रवेशालम्ब्यति यन्मे वृत्तम् । तदा तिरोभूतदर्शनायां स्ववि-
त्तीक्ष्णिरवदुस्त्वसद्विष्णुतया निप्रतितोऽहमर्णवप्रयसि नृजन्मभ्रमेभि-
निन्दवप्रीराम् ।’ अहो नृपकुमार, किमपि कमनीयदर्शनायास्तवाकृते-
रतिविसदृशोऽयं व्यवहारः । कथय किंनिमित्तमनिमित्त एवात्मानमुत्स-
र्जता सविधवर्त्ती कैवर्त्तजनोऽग्रमर्णवावर्त्तमकराशममीशमाभिपत्वेन
स्वया प्रकल्पितो वराकः । इदं चाकस्मादनुसरणमात्रेणापि प्रशमिता-
क्षेपजन्तुदुरितमखिलविश्वत्रितयविश्रुतमहिम्ना महावीरजिनवरप्रतिमया
वसामितस्य सिद्धावतनमैत्र्या पवित्रितं सौख्यमन्यतीर्थिकपरिगृहीतैर-

नेकसत्त्वप्रलयहेतुभिः प्रपाततीर्थैः समीकृतम्' इति वाचमाकसिकीम-
शृण्वम् । 'क एष मामुपालभते' इति चिन्तयन्नेवोन्मीलितलोचनो न
किञ्चिदन्तिकस्थमीक्षितवान् । केवलं तथैवात्मना समाक्रान्तपूर्वं पर्वतो-
पकण्ठावासितस्य निजसैन्यस्य नेदीयसि नदाधिराजोच्चारतीरे तरन्तीं
तामिव निजनिजस्थानोपविष्टप्रहृष्टनिःशेषनाविकां नावमद्राक्षम् ।

'केन वयमुदधिमध्यादुद्धृताः, कथं चेयस्सामिरचिन्तितैव नौरिद्ध
प्राप्ता' इति तारकेण सह चिन्तयन्नन्तर्विस्मितो यावत्तिष्ठामि, तावदागत्य
रात्रावदर्शनादनुभूततीव्रशोकेन परिवृतो राजलोकेन नीतश्च वीतगमना-
भिलाषोऽपि प्रीतमनसा निवासम् ।

तत्र चादत्तदर्शनः प्रधानलोकस्य शिथिलीकृतसफलपृथ्वीव्यापारः
सर्वकालमेकान्तवर्ती प्रवर्तिताविरतशीतोपचारः परिचारकजनेन 'न जाने
सा वराकी गता कामवस्थाम्' इति त्वां चिन्तयन्निमेषमप्यनुपजातनिद्रो-
पिशाः कतिचिदनयम् । एकदा तु प्रातरेव द्रष्टुमुपागतस्तदवस्थमवलोक्य
तारकः सखेदं मामवादीत्—'कुमार, निष्पल्वानि चन्दनद्रुमवनानि
संजातानि । निःशेषितमृणाला नालशेषाः सरसीषु नलिनाकरा वर्तन्ते ।
किञ्चिन्तं कालमिह पर्वते कुर्वद्विरफलं देहदाहप्रतीकारमुत्पृष्टपुरुषकारै-
रासितव्यम् । किं न चिन्त्यते कोऽपि तदवाप्त्युपायः । किं च काञ्ची-
नगरगमनाय गृह्यतेऽद्यापि नोद्यमः । किं विस्मृतं तद्युवराजस्य यत्तदा
समुद्रोदरे नौस्तव लक्ष्मणा त्वदर्शे कृतप्रार्थनस्य विज्ञाय मे भावमभि-
स्तुतिर्पितस्मेरनयनया 'भद्र, किमहं न शृणोमि, येन मूयो मूयस्तमेवार्थ-
मावर्तयसि । सर्वमवधारितं ते वचनम् । अङ्गीकृतञ्चायं नायकः, किं
तु तिष्ठतु तावन्नाववहमिहत्वा स्वस्थानमुपगता काञ्चीमध्यमागतं
मदीयान्नेमिति यदुक्तं तस्मा' इत्यभिहिते तेन किञ्चिदुच्छसितचेतः

पुनरर्थोक्तम्—‘तारक, सरामि सर्वम् । किं तु संदिग्धमेतत् । किं
 त्वया भवन्तमुद्दिश्य गदितम्, आहोस्वित् आर्ये, संप्रत्येव नृत्यन्त्यास्त-
 वातिरभसेन सारसनमध्यसञ्जा समुच्छलित एव यद्भारागः । तद्वहाणैज-
 मिति पुनः पुनर्भाषमाणं तमेव पुष्पपटलकन्धरं देवलकदारकम्’ इति
 न शक्यते निर्णेतुम् । अथ तद्दर्शनोपायमपरमप्रेक्षमाणैरर्थसंशये
 मृष्टिरप्रतिषिद्धेति मत्वा गम्यते तत्र, तदपि दुष्करमेकाकिनः ।
 त्वदध्यासितां नावमेकामधिरुक्ष प्रस्थितस्य मे सकल एव प्रतिपन्थी
 परिग्रहजनः । सैन्यसहितस्य च परमण्डले गमनमतिविरुद्धमप्रसाधकं
 च प्रारब्धे कार्यस्य’ इति व्याहरन्तमुपसृत्य वेत्रधारी मामवोचत्—
 ‘कुमार, देवस्य चन्द्रकेतोरन्तिकादागतो लेखहारकः प्रतिहारभूमौ
 तिष्ठति’ । ‘प्रवेक्ष्य’ इत्यभिहिता च सा शीघ्रमेव तं प्रावीक्षित् ।

कृतप्रणामं च सादरस्तमद्राक्षन् । अपृच्छं च—‘भद्र, कुशलं
 त्वयः’ इति । अथाधौ ‘यथाज्ञापयसि’ इत्यभिधाय भूयः कृतप्रणामः
 पुरस्ताद्वैत्तमक्षिपत् ।

तत्र च ‘शत्रुबलपीडितेन द्रविडमण्डलाधिपतिना कुसुमशेखरेण
 कृतमुखेन कृत्वा सख्यमुपयाचिताः स्मः । प्रतिज्ञातं प्रतिश्रुतं च तत्रैव
 कृतमग्निः । प्रेषितश्च तत्सैन्यसाहायकाय क्रियान्वित् स्वाभ्यन्तरप्रसङ्गे
 दाक्षः । सैन्यं तत्सत्त्वकदोषकार्येण कस्याप्यभिनिना तत्सैन्यपरिमत्तेन
 गत्वा सत्वरमभिधातव्यम्’ इत्यतिश्रान्तवार्त्ताप्रकाशचपुःसरं पिशुरादेन
 अभिलिखितमीक्षितवान् । उच्छ्वसितहृदयश्च तदवधारणेन सिद्धमेव
 तदीयदर्शनं समर्थयमानः महर्षिर्निर्भरः स्मित्वा सुहृत्मीकृतसित-
 स्मरणकमवोचम्—‘सखे, ज्ञातलेखार्थेन स्मृतिस्मृतावद्वयं त्वदीयवचसि ।
 अतिष्ठ । काञ्चीगमनसज्जो भव’ इत्यभिधाय तत्रैव क्षणे प्रयाणघोषणा-

पट्टमदापर्यम् । उच्चलितसकलनौदण्डश्च प्रत्यहमस्त्रिभुजैः प्रयाणैर्लङ्घ-
यित्वा लवणजलनिधिं जनपदांश्च कतिचित्क्रमेण काश्चीमागमम् ।
आकर्णितमदागमनवार्तोपजातप्रीतिना च त्वत्पित्रा प्रत्युद्गम्य दूरमुप-
दर्शितादरेण प्रवेशितः शुचावेकत्र सावकाशे प्रदेशे स्क्न्धावार-
णामुचम् ।

तत्र च त्वदुपलम्भाशयां दिङ्मुखस्त्वात्तरूपसंपदां राजकन्यानां
विद्वद्रूपाण्यादरप्रवर्तितैश्चित्रकृद्भिरभिलिख्योपनीतान्यजसमवलोकयतः
कथानिवद्धं यथावृत्तमाल्मीयमुदधिभृत्तान्तमसिलसामन्तान्तःपुरेषु चिरं-
नाख्यानकव्यपदेशेन स्वप्रयुक्ताभिः कथकपुराणिभिः प्रकाशयतः प्रचान-
देवतायतनेषु नरपतिप्रासादशिखरेषु नगरपालोद्यानेषु प्रेक्षाजनसमाजेषु
मञ्जनायातपौरवनितासमाकुलेषु च सवन्तीपुलिनेषु द्विवापि संचारित-
तारकस्य मे गताः कतिपयेऽपि दिवसाः ।

अथ तु प्रातरेव प्रासादतलगतोऽहं शिबिरासन्नवर्तिना रथ्यामार्गेण
अजन्तमुज्ज्वलविचित्रवस्त्रधारिणभनेकविच्छित्तिविरचितप्रसाधनमनर्वर-
क्षामरणभूषिताङ्गमनगुमाणिक्स्वण्डस्तचित्पर्याणेषु वाजिषु वारणेषु
गतिकम्यरणितकिंकिणीकलापेषु व्याप्यमानेषु चाधिरुद्धमञ्जनासमूहमव-
लोक्य जातकुतूहलस्तारकमपृच्छम्—‘भद्र, जानासि कायं जनसमूहः
प्रस्थितः’ । स मामवादीत्—‘युवराज, ज्ञातमेवैतत् । अस्ति रम्यता-
निरस्तानन्दनवनवैभवमितो नातिदूरे नरेन्द्रभवनोपवनसंस्रक्तमतिशय-
विश्वसुकुमारदुर्गं कुसुमाकराभिधानं काननम् । तत्र निजसौभाग्य-
सर्वितसमस्तान्तःपुरपुरभिर्गर्भया गान्धर्वदत्तास्त्वया महादेव्या कारिते
देवस्य भकरकेतोरायतने प्रकृत्य चैत्री यावत् । तां द्रष्टुमुच्चलितं पृष्ठ-
योग्योपिजनः । न । कायमेवावासेव । अन्योऽपि नगरनारीजके

राजलोकश्चानेकसहस्रसंख्यसात्र यास्यति । कुमारस्यापि यदि नरेन्द्रानु-
वृत्त्या मत्तया यदि लोकमार्गानुसरणेन यद्यन्यदेशयात्रास्थितिविलोकन-
कुतूहलेन युज्यते गन्तुम्, प्रस्तुतस्यापि प्रयोजनस्य सिद्धावयमेवावसरः ।
यद्यत्रापि शैथिल्यं तदा कोऽन्यः प्रक्रमो भविष्यति । यत्र तद्दर्शने
भावि ।' अहं तु 'युक्तमयमाह' इति मनसाभिनन्दिततदीयवचनस्त-
त्क्षणमेवोच्छ्राकृतमज्जनो गृहीतरुचिरवेषः समारोपितवर्षकनकर्षार्णो
करोणुकामधिरुद्ध कृपाणकुन्तपाणिना तरुणवण्ठप्रायेण पदातिलोकेन
परिमितेनैवानुगम्यमानो मनोभवायतनमिदमभ्यागमम् । अवतीर्य च
कृतप्रवेशः प्रणम्य दूरस्थित एव सन्मथमुन्मथ्यमानहृदयस्त्वदर्शनोत्क-
ण्ठया द्वारदेशाभ्यासगतमन्यतममुत्तमं मत्तवारणकमभ्यासितवान् ।
तत्र च समासन्नचारिणा परिचारकेण तूर्णमुपनीतायामलधुतर-
विस्तारायां नेत्रविस्तारिकायामुपविष्टः प्रत्येकमनुरागशून्येनापि चेतसा
निष्पतन्तमापतन्तं च वनिताजनमनन्यदृष्टिरीक्षमाणो दिवसमनयम् ।
अवसिते च वासरे विरलीभवत्सु कृत्रिमतुरङ्गवारणक्रीडाप्रधानेषु
प्रेक्षणकेषु, विघटितासु विटलोकलोचनसुधासु वेश्यासपण्डलीषु,
कृतपरस्परसेकयुद्धेषु प्रस्थितेषु मज्जनवापिकाभ्यः कनकशृङ्गभृङ्गार-
पाणिषु भुजङ्गपौरेषु, निर्याते यात्रायातनगरनारीगणे, क्षणेन विरते
रतिभर्तुरायतनरामणीयके, शटिति नष्टास्त्रिलोचः समं मार्तण्डमण्डला-
भोगेन विच्छाद्यतामगच्छत् ।

सुखीभूतसकलगात्रसंधिश्च कथमप्युत्थाय तस्मा द्वारमत्तवारणका-
देकहेल्योजिहानस्य कल्पान्तदहनदारुणस्य दाहज्वरव्यथावेगस्य मरण-
मेव मन्यमानो निराकरणमङ्गणोपविष्टानुपश्रित्य सर्वानप्यात्मसेवका-

न्यत्येकमवदम्—‘मद्राः, प्रयात सदनम् । अथ मया गृहीतनियमे-
नैकाकिनासिमेव सरायतनमण्डपे निवस्तव्यम्’ । गतेषु च तेषु पुनरपि
तदेवायतनमनिशम् । तत्र च गृहीतविरहिवेषः प्रेषणानन्तरमेव
सत्वरैरुपेत्य परिचारकैरुपरचितमग्रे मकरकेतोः शिरोभागनिहितमृदु-
भृणालिकां काण्डगण्डोपधानमम्बुकणिकानिकुरम्बकबुर्भरविन्दनीपत्र-
संस्तरमध्यारोहम् । तेन च प्रचुरदाहवेदनावहेन चिताहुतवहेनेव
क्षिण्णमुपसाध्यमानो जालान्तरनिपातिभिर्गुणिकैः प्रासविसरैरिव
हिमांशुना हन्यमानः कृतविनिद्रोद्यानबकुलकलिकाघातेन विष्वातेनेव
मलयमरुता विह्वलीकृतः कण्डिरूपकर्णमिष्टदेवतानामवर्णानिव जषद्भि-
रुत्संभृजैर्ग्राह्यमाणो मुहुर्महुः स्मृतिं येनैव प्रापितो विषदमेतां तस्यैव
परमशत्रोर्विषममार्गणस्वागत्य निकटे निषण्णो मूढधीरितिवाब-
द्धविकटादृहासैरालिङ्गितः सर्वाङ्गेषु प्रसारितसुजाकारदीर्घनालैः कु-
ह्लुद्भालैस्त्वद्वलोकनसाधकोपायमालोचयन्मरणमतिशयकरणमञ्जनाया-
वृणोक्तमवदम्भृणवम् ।

श्रुत्वा च वेगाज्जिर्गतो बहिरुदस्तबाहुयुगलामुभयगण्डसंलग्नप्रसृत्त-
नाभ्यसलिलस्रोतसमशेषदिक्प्रहितनिःप्रत्याशनयनामायतनसालशिसराम-
स्थिताम् ‘अहो नृपतिमन्दिरारामवर्तिनो नगरलोकाः, शृणुत कृपणाया
मम प्रार्थनावचः । यः कश्चिदत्र यात्रादर्शनार्थमागतः सरायतनमध्ये
पादुत्रिमसरिचीरमण्डनेषु माधवीमण्डपेषु वा कृताभिनवस्कारास्तु
श्रीलङ्गिरिगुहासु वा मन्धसलिलच्छटाधौततटशिलातलेषु कमलकुमुद-
कीर्णिकापुलिनेषु वा गृहीतवतः श्रान्तः पानगोष्ठीप्रसक्तः प्रियाविरह-
वेदनासो वा तिष्ठति, स तूर्णमृतिष्ठतूर्तिष्ठतु । समावर्ज्यतु पुण्यकर्म-

मृत्तिमहान्तमेकस्य सकलजगदेकचूडामणेः कन्धकारलस्य परिरक्षणेन
रक्षन्ननन्तं प्राणिसंघातम्' इति विक्रवं विलपन्तिमिमामेव तव सहचरीं
चन्द्रसुन्दरीमद्राक्षम् । दृष्ट्वा च तीव्रदुःखोपतप्तहृदयः सदयमवदम्—
'भद्रे, का त्वम्, किमर्थमाकन्दसि, केयं कन्यका, कस्यापत्यम्,
किमस्या जातम्, किं चास्माभिरत्र प्रतिविधातव्यम्' इत्यभिहितासौ
विलोक्य मां तत्कालमेव स्वस्थानगतजीविता शिरसि बद्धाञ्जलिम्
'आतर्, अलमलं प्रश्नेन । ममैव पृष्ठतो धाव धाव । शीघ्रं कुरु कुरु
प्रयुगां करे कृपाणिकाम् । छिन्धि छिन्धि पुरतोऽस्य सरसीतीरश्चास्त्रिनः
स्कन्धशास्त्रानिबद्धमस्या महाराजदुहितुः कन्धरापाशम् । मा विधेहि
तावदन्यं व्याक्षेपम् । आवेदयिष्यामि सर्वमेतद्यदि मे मनोरथाः संपत्स्यन्ते'
इति संभ्रान्तहृदया गदन्ती गद्गदस्वरेण श्वासविधुराधरा प्राकारशिसरा-
क्षतीर्य सत्त्वरा मध्ये तरुणामघावत् । अहमपि तथाविधाकृतदर्शनेन
क्षिप्रतरमुत्क्षिप्तपादः पदान्यनुसरन्नस्थास्त्वत्समीपमागच्छम्' इति निवेद्य
निजवृत्तान्तमुपशान्तवचसि तस्मिन्सविस्मया चन्द्रसुन्दरी क्षणमिव
स्वित्त्वान्तरिक्षमैक्षत ।

वभाषे च किंचित्पुणितहृदया—'कुमार, कसाजिराकुलसिंहसि ।
अन्वेष्टारश्च आनदिह नापतन्ति
तावदेनां प्रापय प्रच्छन्नामेव निजदेशम् । अति हि विरुद्धमत्रवस्थान-
मस्याः । शृणु । निवेदयामि । भतः करमहणवार्ताश्रवणमीतयाचव-
सितमेतदुद्बन्धनविघ्नानेन भरणमेतया । तस्यैव सकसेनापतेर्वीजा-
शुष्यस्य प्रदोस्यति प्रातरेनामतिनिबिडविग्रहनिर्गडितो द्रुचिहृदेऽपि-
पतिः । उपनीता च संविस्नुना तेन दुर्निषेधाविरोधहेतुम् । नीत्वा तु

देशान्तरमिदानीमेव शत्रोरपहृता भवति सुखेन चातिवाहयति कालम् ।
कालान्तरे च सकलवस्त्रगुणोपेतैर्न निर्व्याजसुहृदा महाराजतनयेन गत्वा
त्वया गृहीतपाणिः क्रमाधिगतवृत्तान्तस्य पितुरपि परां प्रीतिमावहति ।
तदेवमत्र क्षणे निर्जनादितो वृक्षगहनादपहरणमस्या गुणवदतिमात्रमा-
माति मे । तथापि त्वं प्रमाणम् ।

सोऽपि तच्छ्रुत्वा कृतविमर्शः—‘सूक्तवादिनि, मुक्तवादिनि, युक्त-
मभिहितम् । किं तु दुष्करमिदं माहशानाम् । अहं हि वारंवारमभ्यर्थि-
त्वेन प्रतिपद्ये मिश्रतां शत्रुगृहीतस्य राज्ञस्तावकस्य साहाय्यकाय पित्रा
समादिष्टः । तेनास्य सर्वथा सराधूस्य सपशोः सपुत्रदारस्य रक्षाविधौ
मया व्यापृत्यम् । यदा तु छलेन राजानुपेत्य प्राणभूतामस्य दुहितर-
मपहरामि, तदा तदपकारकृत्येषु नित्यमेव निषण्णबुद्धेर्वज्रायुधस्य मम
ज्ञ न व्यतिरिच्यते किञ्चित् । किं च हत्वा गत इमामनवनिर्दोषगीत-
श्रितस्य तस्यापि पितुरात्मीयस्य दर्शयिष्यामि कथमात्मानम् । आस्तां
च तावत्स मे तातः । इयमप्युचितकारिणी त्वदीया सहचरी विवाह-
समये ‘पश्य वरमुखम्’ इति व्यापारिता प्रियसखीभिः कथमानन्द-
निर्भरा मे वदनमवलोकयिष्यति । तदलमनेन कर्मणा । मा त्वरस्व ।
स क्रमः कोऽपि चिन्तनीयो येन दातुमेतामुद्यतः काञ्चीविषयाधिपोऽपि
निषिध्यते । विरोधोऽपि सार्धममुना न वर्धते । इयमपि प्रीतिकारिणी
पितुर्भवति ।’ इत्यभिधाय नीत्वा च कन्यान्तःपुरप्रवेशं यावदावाम-
ङ्गमुखविकारः प्रकृत्यैव गत्वा स्वशिबिरं प्रति प्रस्थितः ।

प्रस्थिते च तत्र क्षणमात्रदक्षान्तरेणोत्पाद्य परमं शैत्यमुपनीततीक्ष्ण-
शरदाहव्ययेन विषमज्वरेणैव पुनरपि विरहदुःखेनाध्यासितामादाय सा
सुसुन्दरी कन्यान्तःपुरमगच्छत् ।

आरोप्य च शयनचित्रशालिकायामविलम्बितगतिस्तत्कालमेव गत्वा सर्वमपि विद्याधरापहरणादिचित्रशालिकाधिरोहणपर्यन्तमन्वाधा यथा-
वस्थितं मदीयवृत्तान्तमकथयत् ।

असावपि तमाकर्ण्य संग्रान्तहृदया विस्मयप्रमदसाध्वसादिभावशेव-
लितं शोकमुद्रहन्ती समुपसृत्य सविधवर्तिनं द्वितीयशयनमभिशयानस्य
मस्तित्रनुच्चोच्चारिताक्षरा श्रवसि समचारयत् ।

पितापि मे तदुपकर्णेनेन सद्य एवोपजातवैवर्ण्यः स्थित्वा मुहूर्तम-
वन्तमुखः सखेदमवदत्—दिवि, पश्य दुरात्मनो दैवस्य गतिम् ।
एषा मलयसुन्दरी मन्निमतमनुवर्तमानेन तवापि वचनमप्रमाणीकृत्य
वज्रायुधाय विग्रहोपशान्त्यर्थं मया दातुमिष्टा । निर्दिष्टं च तत्प्रेषित-
प्रधानपुरुषाणां प्रभाते संप्रदानलभ्यम् । अन्तरा चायमन्तरायः संवृतः ।
यदि तावदवधीर्येनमवधार्य च प्रबलवैरिवृन्दावस्कन्दपीडितानां प्रजानां
क्षेमलाभमनपेक्षितापत्यप्रीतिरेनाममुष्मै प्रयच्छामि, ततो नियतमेषा
जाल्यैव पुरुषद्वेषिणी पुरुषान्तरेऽवरुढगाढानुरागा शस्त्रेण वा विषेण
वा वृक्षशास्त्रोद्धन्धनेन वा प्रायोपवेशनकर्मणा वा जीवितं मुञ्चति ।
अस्यां च पञ्चत्वमुपगतायामाकरूपमयशो दुष्कृतं च मे नोपारमति ।
अथ न प्रयच्छामि, ततोऽधुनैव संधानमानीतो विशिख इव विषट्टते
विषयः । निरक्षीभूतश्च महतीमप्रतिष्ठासुपकण्ठवर्तिषु मृषेषु प्रख्याप-
यति । एवं स्थिते कर्तव्यमूढं मे हृदयमिदमपेक्षते तत्तुोपदेशम् ।
आदिश यदत्र सांप्रतं करणीयम् ।

अन्वा ■ मनसा गृहीतक्षणापि 'मत्प्रदानपक्षनिराकरणे पूर्वमाहृतं
च मे वाक्यममुना' इति किञ्चिदुपजातरोषेव विरतवाक्प्रवृत्तिः स्थित्वा
क्षणमधोमुखी मध्यस्थमेव वचनं व्याहरत्—देव, काहमुपदेशक्षणे ।

किं वाभ्यधिकमन्यद्विज्ञापयिष्यामि । द्वावपि व्यञ्जितौ देवेन पत्नौ ।
 य एवात्मने रोचते, य एव बहुगुणः प्रतिभाति, स एवाश्रीयते'
 इत्युक्तेऽम्बया पिता मे पुनरवोचत्—'देवि, ममैष तावत्संकल्पः ।
 एष वज्रायुधः प्रदानेन वत्साया न संप्रति स्वीकर्तुं नाप्यदानेन
 निराकर्तुमुचितः । केवलमिदं करणीयम् । अस्म्यमेव शर्वर्यामनुपलक्षिता
 जनेनेयमाप्तकतिपयलोकपरिवृता देशान्तरे दवीयसि विसर्जते । प्रजासु
 च 'आयुष्मती स्ररायतनआगरणसमुत्थया क्षटित्वेव तीव्रया शूलव्यथया
 विसंस्थुलीकृतशरीरा 'संस्विता' इति प्रकाश्यते । अत्र हि कृते जन्मप-
 चादः परिरक्षितः, विपक्षश्च न विरूक्षितो भवति । अनुपलक्षितावस्थितौ
 चास्यामुत्थिते सर्वत्रैवाभावप्रवादे दीर्घविग्रहजनितनिर्वेदोऽयमपरकन्या-
 प्रदानेन वा देशैकदेशविश्राणनेन वा कतिपयगजाश्वापवर्जनेन वाति-
 निपुणमुपपादितेन पणबन्धेन संघौ स्थापयिष्यते' इत्युदीर्य कृतपार्श्वव-
 लोकोक्तो नातिदूरे निषण्णमाहूयैकमहानाय मे वर्षधरमादिक्षत् ।
 आहूतोपदौकितां च तेनास्थानविहितात्मबधसहस्रपानिलक्षविक्षिते-
 क्षणाम् 'प्रभाते विपक्षाय दीयमानः कथमात्मा मया रक्षितव्यः'
 इत्यनेकोपायचिन्ताचान्तःसकललवण्यविच्छाद्यमुच्छन्नचैतन्यमिव शरी-
 रमुद्रहन्तीमवलोक्य मामुत्पन्नकरुणस्तातः 'एषेहि पुत्रि, परिष्वजस्व
 सां चृशंसस्व' इत्यभिदधानो बाष्पाभमानदृष्टिर्गृहीत्वा मुखाभ्यामङ्गदेशे
 मासपावेशयत् । वारं वारमुत्सृष्टदीर्घनिश्वासश्च स्मृत्वा स्मृत्वा मदीय-
 मुद्रबन्धनदुःसमधिकमात्मनश्चेष्टितेनान्वक्तव्यम् । त्रिसर्गेऽप्युक्तमस्त-
 निधेः सिन्धतां बुद्धिमतां च बन्धुसुन्दर्या सुहृर्मुहुः प्राशंसत् ।
 प्राशच्छेदविहितासत्प्राणरक्षो सिंहलेन्द्रसूनु एषां बन्धुबुद्धिमात्रभात् ।

तथाविधेऽप्युपद्रवे वैवादजातमरणां पुनर्जातेति मायमन्यत । भूयो
मरणसंभावनया हृदय इव निशेमुकामस्तत्कालमधिकमुल्लसितेन बलव-
तापत्यक्षेहेन मोहितो मुहुर्मुहुर्गाढमस्वजत ।

व्यसृजच्च शनैः सान्तरनुतापमालापम्—‘वत्से मलयमुन्दरि,
क्षमस्व मे स्तलितमेतत्, यदपरिज्ञाय हृदयमावं भवत्याः सहसैव
त्वमस्माभिरसौ शत्रुसामन्ताय दातुमध्यवसितासि । किं करोमि । न
केनापि पूर्वमावेदितो ममैष त्वदपहारवृत्तान्तः । जाने जनन्यापि ते
संप्रत्ययमवगतः । अन्यथा तत्प्रदानसमये पृष्ट्यास्माभिः किमिति
यथावस्थितमेव स्वरूपं नाविदितं मे । तदलमुद्वेगेन । स्वस्थचित्तास्त्व ।
न त्वमिदानीं प्राणविच्छेदेऽप्यमुष्मै संप्रयच्छामि । केवलं कंचित्काल-
मनुभवितव्यो भवत्या प्रवासजनितः क्लेशायासः । सोढव्यमधिकमूढ-
चित्तया मुहूर्द्धन्धुजनविप्रयोगदुःखम् । एष वज्रायुधः सिद्धादेश-
दैवज्ञवचनप्रत्ययेन सकलखेचरचक्रवर्त्यमात्यपदसंप्राप्तिकामः किमपि
बद्धाग्रहः करग्रहविधौ वरणाय ते प्रातरेव प्रहेष्यति प्रधानपुरुषान् ।
प्रतिपत्ता च भवती प्रत्यक्षदर्शनातिदुष्करा निषेद्धमेषाम् । आसन्न-
वर्तिनि च यत्र कापि नगरे वा जनपदे वा तवावस्थानमहितस्य सर्वेष्टौ
विहितचारसंचारस्याध्यक्षमेव । तदुत्तिष्ठ वत्से, विधेहि प्रक्षान्तमधुनैव
दूरदेशान्तरगमनार्थं इत्युक्तवन्तं च तातं माता मे पुनरर्थोचत्—‘देव,
भवसी दूरे गमयितव्या तद्दूरं तत्रैव पत्रलक्षिणपादपे दक्षिणदिशि-
जलतरङ्गास्फलवाचालदेवार्चनशिलावेदिके मलयमेषलामूलवासिनि
प्रक्षान्तवैतस्यै कैस्तनलाश्रमपदे गच्छतु, यत्रर्यपुत्रेण सह मे प्रथमदर्शनं
संवृत्तम् । तत्र हि ।

मातः प्रातरवेक्ष्य होमहुतभुग्भूम्यामहदुर्दिचं

दृष्ट्वाश्रमवर्दिणस्य रसितैरायामिभिस्त्रासिताः ।

नीचैरेत्य समाधिनिश्चलतनोर्मध्ये जटामण्डलं

अस्याबाधितवद्वनीडचटकाश्चक्रुः स्थितिं भोगिनः ॥

तस्य भगवतो जगन्नयस्याततपसन्निकालगोचरज्ञानवसतेः सकल-
दुःखितप्राणिवत्सलस्य कुलपतेः स्नात(?)शान्तातपस्य पादमूले स्थिता न
मे दुःखमुत्पादयति । सुखेन च दिनानि मत्प्रसव्यवृद्धतापसीवृन्दपरि-
पालिता प्रेरयति^१ । 'तथा' इत्यभिनन्दितालापया चोत्थाय तत्काल-
मेवान्धया कृताखिलगमनमङ्गल्या 'कष्टमाभाषितो नामीष्टजनः' इति
मनः सशल्यमुद्रहन्ती बाष्पसलिलमृतेक्षणा प्रणम्य पितरमन्तःपुरानिर-
गच्छम् ।

अपसारितच्छत्रचामराढम्बरा च निभृतपदमपक्रम्य पक्षद्वारकेणाग्रतो
न्नातिदूरे सिन्दूरितकुम्भभागामुत्तमाङ्गनिहितसितकुसुमदामदूर्वाक्षताम-
मीक्षणचलिततीक्ष्णाङ्गुशमुखेन प्राञ्जुखीकृत्य धारिताभाधोरणेन दृष्ट-
सकलशिष्टलोकाचारया मम शरीरपरिचरणाय चापलनिवारणाय च
प्रतिशिष्टया तातेन बलवदमीष्टया तरङ्गलेखाख्ययाग्वाया बालसख्या
समागत्य प्रथममेवाध्यासितशारिकोटैरैककोणां करेणुकामध्यरोहम् ।

आचशस्त्रकतिपयान्तर्वेशिकपदातिपरिवृता च तत्कालविनिवृत्तपौर-
प्रचारमुखसंचारनरपतिपथां क्रमेण नगरीं निशीथिनीं चालङ्घयम् ।

अजन्ती च वर्त्मनि प्रतिदिवसमविलम्बितैः प्रयाणकैरुत्पेनैव कालेन
अप्रोवनमासादितवती । तत्र नाद्यदिवस एव विसर्जितसहायातभृत्य-
लोका विमुक्तद्वारानुपुरादिनिःशेषभूषणकलाया मङ्गलमात्रमेकैकमणि-
बलयशेषं वेषमुद्रहन्ती प्रतिदिवसमाविष्कृताधिकाधिकवात्सल्येन तात-

१. 'ज्ञानशान्तातपस्य' इति स्यात्. २. 'अत्र किंचिदुदितं भवेत्. ३. 'प्रेषि-

कम्' स्यात्. ।

बहुमाताप्राप्तजनैः सादरं दृश्यमाना मुनिकुमारिकावृन्दपरिवृता,
कदाचित्कुलपतिसमादेशादतिथिवर्गमुपचरन्ती, कदाचिदेवतार्चनकुसु-
मान्वाहरन्ती, कदाचित्पत्रपुटकाद्वैतैः प्रसवणवारिमिर्बालवृक्षकानुक्षन्ती,
कदाचिदुदजाजिरोपान्तजातानां वनलतानामालवालानि विरचयन्ती,
कदाचिदचिरोपलिप्तासु पर्णशालाङ्गणवितर्दिकासु दर्शितानेकललित-
पञ्चलेखान्स्वस्तिकानभिलिखन्ती, कदाचित्मनष्टजननीदुग्धदुर्वलान्बाल-
हरिणकान्बाष्पलब्धैः शष्पकवलैः संवर्षयन्ती निषिद्धचापलेन प्रियाब्ज-
पिना मत्कृते प्रकृतिसरसखादुपाकाः शाककन्दलीः सप्रपञ्चं पचता
प्रत्यहमपरापराणि परिणतिमुखानि शाखिनां फलानि प्रयच्छता
स्वशयनीयसंनिधावतिस्पर्शवद्भिर्वल्कलांशुकैस्तत्पुष्पकल्पयता यथाव-
सरमभिनवाभिनवानि पौराणिकारव्यानकानि कथयता स्थविरतापसी-
समूहेन विस्मारितसकलबन्धुविरहदुःखा केवलेनैव तस्य क्षणमात्रोप-
लब्धसंगमस्य प्रेयसो जनस्य पुनरदर्शनेन दुःखिता कचित्कालमनयम् ।

एकदा ■ याममात्रे वासरे समासन्नपर्णशालावस्थिताहमेकाकिनी
केनचित्काञ्चिद्विषयादागतेन द्विजातिना कुलपतेरावेद्यमानं तदीयवृत्ता-
न्तमशृण्वम्—यथा किल संमदनत्रयोदशीप्रदोषे प्रशुणितान्मपृतमा-
वीरवर्गो विनिर्गत्य काञ्चयाः कृतमहासंगरः पराङ्मुखीभूतसकलसैन्य-
भावकेन सायकोन्मथितसारथिच्छत्रकेतुना निरस्त्रीकृतेन शत्रुणा न
ज्ञायते कथंचित्समस्तैरेव सहचारिमिः सह नरेन्द्रैर्द्रागेव दीर्घनिद्राया
शायितः । श्रुतिविवरमवतीर्णमात्रेणैव चानेन तस्य पापात्मनो वचनाल-
पेन कालकूटविषकणिकलापेनेव विह्वलीकृतशरीरा दुःखभरनिरुद्धमन्तः-
करणमात्मनो नियन्तुमपारयन्ती भष्टचेतना प्रेमोपदिष्टां तदीयचेष्टां नि-
वेद्याश्रुतामनुचिकीर्षुरहमपि दीर्घकालं मूर्च्छामयीं निद्रामगच्छम् ।

‘कथंचिदुपलब्धसंज्ञा च सत्त्वरसुत्याय ‘किमतः परं श्रोतव्यम्’ इति चिन्तयित्वावधीरिततदारब्धवार्तापरिसमाप्तिर्निर्गता तपोवन्नात् ।

गता चातिमात्रविरलतापसप्रचारवेलातटमवलोक्य च पुरस्तादति-
विरादृष्टमिष्टमिव बान्धवमम्बुराशिं शतमुखीमूतदुःखदाहा निदाष-
सरिदिव प्रथमजलधरासारवारिवरणबन्धेन महतापि प्रयत्नेन हेलागतं
बाष्पवेगमपारयन्ती धारयितुमुन्मुक्तातितारकरुणपूत्कारा ‘हा प्रसन्नमुखः,
हा सुरेखसर्वात्का(का)र, हा रूपकन्दर्प, हा लावण्यलवणार्णव, हा लोक-
लौचनसुधामर्ष, हा महाहवप्राप्तपौरुषप्रकर्ष, हा कीर्तिकुलनिकेतन,
किमेकपद एव निस्नेहतां गतः । किं न पश्यसि मामस्थान एवं
निर्वासितां पित्रा विसर्जितां मात्रा परिहृतां परिजनेनावधीरितां
बन्धुभिरेकाकिनीमदृष्टप्रदासां वनवासदुःखमनुभवन्तीं किमागत्य नाथ,
साश्वासयसि । कदा त्वमीदृशो जातः । कश्च संप्रत्यवेक्षितो मत्पक्षपाती,
यदाशया माध्यस्थ्यमवलम्ब्य स्थितम् । किमत्र मधुःखदुःखितास्ते
बन्धुमुन्दरी, या समागत्य मत्कृते पुनरपि करिष्यति तव प्रार्थनाम् ।
कथय किमर्थमेकपद एवाहमप्रिया जाता । किं कृतं मया ते विप्रियम्,
येन सकृदपि नालपसि । यदि च निसर्गनिष्ठुरस्तत्किमागत्य पाशोप-
द्रवाद्रक्षिताहम् । किं तदैव नोपेक्षिता जीवितमुत्सृजन्ती । सांप्रतं
दर्शयित्वा भ्रमाल्पान्तमावेद्य निःसामान्यमनुरागमपसृतो दर्शनपश्चात् ।
आकर्ष्याप्यकल्याणभागिनी तवाद्यापि न प्रत्येसि शत्रुसंपादितां विपदम् ।
अन्यपक्षविग्रहं जीवन्त्वमिव केनापि हेतुना भवन्तमुत्पश्यामि । मयापि
सुराज्ञानासक्तमस्पृहः सापकारिणीमपहृष्य सां दिव्यलोकमुपगतम्,
तथाप्येकवारमप्यस्या सेनेन प्राप्तयेन क्रमेण दर्शयामासम् । अनन्त-

लोकितत्वदानना मर्तुमपि हताशा न शक्नोमि । निष्करुणकीर्तिः
प्रिया ते माहं न चान्यः कश्चिदिति किं न जानामि । युक्तकारी
महासत्त्वः स्वार्थविमुखश्च भवानिति च किं न वेमि । तथाप्यनेक-
प्रापात्मना तमोरूपेण प्रेमनाम्ना महाग्रहेण गृहीता । हस्तगोचरगतोऽपि
दैवदत्तया न प्राप्तः पतिस्त्वमिति चिन्तयन्ती शोकपरवशा निःस्पर्श-
विल्यामि । सर्वथा कृतार्थस्त्वमुजामितस्त्वयैकेन सूनुना सिंहलेन्द्र-
वंशः । तवैकस्य जगति निष्कलङ्कं यशः । त्वमेकः सकलभूपालराज-
पुत्रेषु ग्राह्यनामा । मरणमपि तवैव श्लाघ्यमेकस्य । येनैकाकिना
तत्कालमेव निर्गत्य शिविरादसोढपरिभवेनासंख्यसेनापरिवृढपरीतः
प्रापितः परामवनतिभरातिः । अनेन पुनरुचितकारित्वेन कृतविप्रियोऽपि
नितरां प्रियोऽसि मे । यत्तदा बन्धुसुन्दरीवचनेन युक्तोऽपि न
प्रयुक्तस्त्वयास्मदपहारः । केवलमिदं बाधते यदुपवर्णितं तथा मत्प्रदा-
नोत्तममाकर्ष्य तूष्णीमेव निर्गच्छता नृपोद्यानादीषदपि नाभाषिताहम्
इत्यादि विविधं व्यल्पम् ।

अल्पीभूताशोकोद्रेका च 'सुचिराक्रन्दितेनात्र दयितयानपात्रिका-
संपर्कसुभगे सागराम्भसि विसृज्य निर्वापयामि तीव्रदुःखानलशिखा-
ज्वालकवलितानिमान्प्राणान्' इति विचिन्त्य चेलाञ्जलप्रमृष्टप्रबलरोदनै-
रुत्तमनयना सेहनिर्गताश्रुसलिलक्लिजहृष्टिभिरागत्यागत्य परिचयात्पुरोद्ग-
वन्तीभिरवगताभिप्रायाभिरिव निरुद्धयमाण(न)मार्गा वनस्पतीभिः प्रसिता
पदानि कतिचित् ।

पृष्ठतः पारावायुलिने यथोत्तरं विस्तरन्तमपरस्परानुलम्बमच्छिन्न-
सैतानमङ्कितलताडितानामन्तरान्तरा दलन्तीनां शुक्तिकानामारयेणानुस-
त्तमनतिमसृणं बाहुकारणितमश्रुणदम् ।

ध्रुत्वा चोपेजातकम्पा 'कष्टमागतः कोऽयमुपदी' इति चिन्तयन्ती
 वैगवलितकण्ठनालां पृष्ठतो व्यलोकयन् । अपश्यं च नातिदूरे दूरदो-
 लायमानबाहुयुगलां क्रमेविशृङ्खलपदक्षेपचटुलेन गतिमिव, त्वरयितुम-
 जलमायतिमता केशपाशेन पृष्ठे ताड्यमानामवसस्तनिवसनप्रस्थिसंवरण-
 विहस्तवामहस्तामैशक्तमुत्सर्पता दक्षिणकरेण श्रमश्वासवल्गुचयुगा-
 स्फालितं गलितमुत्तरीयवल्कलप्रान्तमंसदेशे निवेशयन्तीम्, आसन्न-
 भणिशिलानिपतितप्रतिच्छायाछलेनात्मदेहमपि गतिविलम्बविद्वेषेण
 स्थाने स्थान इव निक्षिपन्तीम्, यथादर्शनमनुप्रस्थितेन संभ्रमस्खलित-
 गतिना तापसीजनेन दूरविच्छिन्नेनानुपम्यमानमार्गाम्, प्रेमदोषादुत्प्रेक्षि-
 ताया मैतृषः प्रशमनाय गृहीतस्त्रादुसलिलपूरितकमण्डलमापतन्तीस्,
 आकुलाकुलां तरङ्गलेखाम् ।

उत्पन्नवैलक्ष्या च तदवेक्षणेन 'कष्टम्, न संपन्नमिष्टम् । अविनीत-
 सायाश्च नीतः पात्रतामात्मा । किं करोमि । आगतेयमन्तिके । न
 शक्यत इदानीमुदन्वत्पयसि पुण्येऽस्मिन्पुण्योपहतमुज्झितुं हतशरीरक-
 मेतत्' इति चिन्तयित्वा क्षणं दिक्षु निहितोद्विग्नदृष्टिर्हृदिति संनिधावेव
 दृष्टस्य स्वमावाकृष्टकज्जलकूटकालिभः कालकूटविषराशेरिव मथनसंनि-
 हितशिपिविष्टकवलितावशिष्टस्य विटपहारदूरावर्जितप्रान्तस्य निरन्तरतया
 पर्णसंहतीनामर्ककिरणैरपि मरणभीतैरिव परिहृताभ्यन्तरप्रवेशस्य मारुता-
 घूर्णितनिखिलशास्त्रानिवहमात्मानमपि सर्वाङ्गव्यापिना निजवेधेण विह-
 लीकृतमिव प्रकाशयतश्चक्षुषुषुमनिविष्टचर्चितावशिष्टफलशकलैरितस्ततो
 भूतैश्च मूर्च्छितैश्च स्पन्दमानैश्च श्वसद्भिश्च निश्चेतनैर्वनशकुन्तैर्निरन्तरा-
 कान्तमूलदेशावकाशस्य किंपाफनाञ्चो विष्टुमस्य हृद्यस्पर्शगन्धवर्णमति-

क्षयस्यदुरसपरिधाकं विपाकदारुणतया विषयसौख्यमिव मूर्तिमत्स्या
परिणतमादाय पाणिना दक्षिणेन क्षीणपुण्या फलमेकमभ्यवहृतवती ।
भुक्तमात्र एव च तत्र शिथिलीभूतसकलपूर्वावस्थमस्त्रयतामगान्मे
गात्रम् । कीलितेव कालायसकण्टकेन मन्दमपि नास्पन्दत जिह्वा ।
स्वगितमिव पटलेन लक्ष्यग्रहणदक्षताममुचचक्षुः । पिहितपुटमिव
पटाञ्चलने स्पष्टभाजिघ्नन गन्धं घ्राणम् । आघातमिव संनिपातेन
दीर्घमपि घोषमसकलविशेषं नादितं श्रोत्रम् । एवं च विकलीभूत-
सकलेन्द्रिया समुत्थितप्रबलकम्पा सर्वदेहावयवेषु सुषितनयनोन्मेषेण
मूर्छता प्रतिक्षणमवच्छाद्यमानविज्ञाना निद्रागमेन क्षणमपि स्थातुमूर्ध्व-
मपरयन्ती तस्यैव विटपिनस्तले शिलातलमेकमाश्रित्य निःसहविमुक्त-
देहा समुपाविशम् ।

अत्रान्तरे त्वरागमनगाढजाताङ्गलानिरन्विष्य तत उतः परागम-
त्तरङ्गलेखा तमुद्देशम् । आगत्य चान्त्यन्तमापूरिता कोपेन मूत्वा
पुरो निरस्तदाक्षिण्यमितरामिवातिरुक्षैरक्षैरैर्ममवादीत्—“दुर्विनीते,
कागता त्वमिह । किं तवागमनकार्यमत्रोपजातम् । कस्तदासिचास्ते ।
केन ते दुर्मतिरियं दत्ता । शीतापि न तपस्वलोकस्य निर्विवेकवमचर-
मचारदूषिते सागरोपकण्ठकच्छेऽसिलेकाकिनी यदच्छया अमस्तु-
च्छादिता सगोत्रपुत्रपरिवारं वैरिणि, त्वयाहम् । यदि तवापतन्त्याः
पथि कथंचित्कूरसन्त्वाद्युपद्रवसमुत्थः कोऽप्यनर्थो महानापतिष्यत्,
तदा काहमगमिष्यम्, किमभविष्यम्, केषु तीर्थेषु पापौपलिसमात्मा-
नमक्षालयिष्यम्, किमहं पापकारिणी त्वया सहायातां, किं करोमि,
कं गच्छामि, कस्य कथयामि, केनोपायेन चापलमिदं ते निवर्तयामि ।

दत्तावधानयाप्यधन्यया निष्पतन्ती तपोवनाग्नौपलक्षिता । कथमिदानीं
 प्रमादोपहतमात्मानमृषिजनस्य दर्शयिष्यामि । कथं च कुलपतिं कुपित-
 मनुनेष्यामि । किं मुधा निधाय आनुनोरुपरि मूर्धनमवनतमुखी
 तिष्ठसि । उच्छिष्ट । गच्छाश्रमम् । दृष्टा शीलवति, ते शालीनता इति
 जुवाणा कराग्रेण बाहुमूले मामग्रहीत् । उत्थाप्य च कथंचिदतिमहत्वा
 प्रयासेन प्रचलिता नीत्वा पदानि त्रिचतुराणि विगतचेतनामिवासम-
 क्षप्तसिद्धचरणां चिरेण मामुत्पन्ननिर्वेदा पुनरेकत्र दृष्टमूले न्यवेशयत् ।
 समापत च विषवेदनाविषण्णां मुहुर्मुहुरुचस्वनेन 'मलयसुन्दरि,
 मलयसुन्दरि, किमेवमुत्सृष्टसौष्टवा तिष्ठसि । किं च वारंवारमाल-
 पितापि मे वाचं न प्रयच्छसि । अपि न कुपिता त्वम् । वस्से,
 परित्यक्तनिजनिवासे चिरप्रवासोपतापितमनसि रौद्रवनवासकष्टप्रनष्ट-
 वेदवर्णलावण्ये त्वन्मुलालोचनजनितमु(सु)खमात्रावलम्बितजीविते दीन-
 श्चि परिजने मादृशि किं करोषि रोषम् । किमहिताहं ते । किमन्योऽस्मि
 त्वन्मम तव स्थाने । किं द्वेषेण निष्ठुरं त्वां तर्जयामि । किं प्राप्ति-
 कूप्येन विनरन्तीमितस्ततो निवारयामि । परस्परसमये स्वहृत्मान-
 माह्वय त्वदीयपित्रा वारंवारमभ्यर्थिताहम्—'एषा मलयसुन्दरी
 निमेषमपि न त्वयोपेक्षितव्या, रक्षितव्या च सर्वोपद्रवेभ्यः शरीरमिव
 महीयमत्वावरेण' । तेनैव मे प्रयत्नः । अन्यथा किमहमेवं त्वां
 नियत्रयामि । सर्वथा मयासुखमास्त्व । न त्वामितः प्रभृति दुःखे स्थाप-
 यिष्यामि' इति तस्याः अवणदुःखदायिनः खेदमलापाननिच्छतीद-
 मन्विष्टमपजहार चेतन्यं मे मूर्च्छा ।

ततोऽहं कियत्यामि वेण्या नष्टनिःशेषविमवेगनिद्रा मयसि मुक्त-
 मपि कवलितादिवलज्जता आग्नेन कण्डकितसर्वाङ्गलेख 'तरङ्गलेखे'

किमिदं काण्डे कमण्डलुजलेन मां सिञ्चति । स्वस्थचित्ताहमधुना ।
 वरमुपसृतो मे संतापः' इति गद्गदाक्षरं गदन्ती चक्षुरुदमीलयम् ।
 अपश्यं च दिव्यदारवप्रासादकाम्यन्तरस्थमार्द्रचन्दनप्रवालकल्पितोपधाने
 मृणालकन्दलनि नलिनीपत्रसंस्तरे निषण्णं यथावस्थितसरलसर्वाङ्ग-
 मुत्तानक्षयमतिशयमृदुस्पर्शेन पृथुना स्वा(श्वा)सहार्येण पद्मशुक्रप्रावरणेन
 चरणाधिप्रच्छादितमच्छशिशिरेण निपतता समन्ततस्तन्नुजालविवरैर्वा-
 रिपूरेणोपरिष्ठादवष्टभ्यमानमेकाकिनमात्मानम् । उत्पन्नविस्मया च
 'कस्येदं दारुभवनम्, केन बाहमिह निक्षिप्ता' इति चिन्तयन्ती
 मुहूर्तमतिष्ठम् । अवलोकयितुकामा च तन्निवासीनं जनमुत्थाय शयना-
 दासव्रह्मेण सोपानसंक्रमेण चकितचकितोपरितनीं भूमिमध्यरोहम् ।
 तत्राप्यदृष्टमानुषप्रचारा गवाक्षमधिरूपाग्रतो दत्तचक्षुरद्राक्षमस्यैव रसा-
 तलगम्भीरवारैरदृष्टपाराख्यस्य दिव्यसरसः क्षीरसागरस्यैव मन्दरमुदर-
 भागे मन्दिरम् ।

तत्त्वमानमवलोक्य चोपजातविस्मया मग्नस्वरवम्—'हन्त, कः
 प्रदेश एषः । न तदिह तपोवनम् । न तन्निवासी तापसजनः । न सा
 गवलशिखिगलश्यामलया मलयगिरिमूलवनमालया समन्ततो भालिता
 लङ्काजलराशिवेला । न तत्र स्थिताहम् । न सा मत्पार्श्ववर्तिनी
 तरङ्गलेखा । सर्वमिदमन्यत्र विज्ञायते किमिति । अथवा ज्ञातमेव ।
 तथा तथोपजनिताः पुरा मे मानसाः शारीरैश्च दुःखनिबहैरजातपरितोषो
 विधिरेष विविधं विजृम्भते । न जान्ते कियन्मयाद्यापि दुष्कृतस्य
 फलमुपभोक्तव्यम्, केषु देशान्तरेषु गन्तव्यम्, कान्यवस्थान्तराप्स्यन्-
 अवितव्यानि, किं कालावधिर्विजृम्भजवियोगो विषोदव्यः । मरणमपि
 पापकारिण्या न संपद्यते । तथा हि—

नङ्गलं जातम् । प्राणनाशाय निषिद्धमाहितः कण्ठदेशे पाशोऽपि
 पुष्पमाला संवृता । नितान्तकटुकिंपाकफलरसोऽपि रसायनत्वेन
 मरिणतः । कृतमतिश्चान्तवस्तुचिन्तया । यावदिह स्थिता दैत्यस्य वा
 यातुषानस्य वान्यस्य वा कस्यापि दुष्टात्मनो दृष्टिगोचरे न पतामि,
 तावदिह तीराश्रमनिवासिमुनिपरम्परास्नानपुण्याकृतपयसि दिव्ये महा-
 सरसि शरीरमुत्सृजामि । येन जन्मान्तरेऽपीदृशस्य प्रियवियोगदुःखस्य
 भ्राजनं न भवामि' इति कृतमरणनिश्चया तेनाश्वत्थारुज्ज्वलबिन्दुना
 शिखांशुकपटेन स्ननतटावरणाय गात्रिकां बहुभारब्धवती ।

दृष्टवती च तस्यैकदेशे दृढतरमन्त्रिसंयतमतिप्रधुलताडीपत्रसंचा-
 रितसुरेखाक्षरं लेखमेकम् । उदकमिश्रं च तं सयसमुद्वेष्ट्य कौतुकेन
 खैरं खैरमवधारितवती—'सखि । महाराजाधिराजचन्द्रकेतुचरणार-
 विन्दमधुक्रो युवराजसमरकेतुः काश्चयां सकलदक्षिणक्षोणिपाल-
 क्षितरमहाराजकुसुमशेखरवंशकुमुदाकरशशिकलां मलयसुन्दरीं सप्रेम-
 हृद्योन्मत्तमीयदेहारोम्यवार्तया सुखयति । सरामि तस्मातिचारुचन्द्रो-
 ज्ज्वलरमृतोत्पसिदिवसस्येव परमानन्दहेतोरनङ्गोत्सवदिनप्रदीपस्य, यत्र
 गाढविरहदुःखार्तमानसेन मया जन्मान्तरेऽप्यसंभावितपुनर्दर्शना कुशो-
 द्धरि, निनैव यत्नमवलोकितासि । कृतार्थं मे करतलद्वन्द्वम्, येन मन्दं
 मन्दमारब्धसंवाहनेन लब्धः स्वेच्छया तुलिततापाहतशिरीषकुसुम-
 शेखरसौकुमार्यो विलासिनि, विधाशितायास्त्रवाङ्गसंस्पर्शः । तत्तत्काल-
 निर्विकलं जरेन्द्रमवनोधनम्, सा कृतकरिदन्तावदता प्रदोषचन्द्रिका,
 सा सुस्मशितसुकुमारकालकः कुसुददीर्घिकातीरभागः, सा त्वदासन-
 धरिप्रदगुरुकृते कमलिनीपलाशशयनैकदेशे स्थितिः, तानि च मेमांभो-
 विनिर्गमाकामायाः कामनया कृतप्रसायाः प्रीतिपिण्डमितानि ते मित्राण्य-

मत्पाक्षराणि लज्जाजल्पितानि मृतस्यापि मे न स्मृतेरप्यास्वन्ति । किं करोमि । दूरदेशान्तरस्थितिस्त्वन्मुखावलोकनसुखप्रतिबन्धिनी जाता । चेतसा तु सर्वदा समीपेऽहम् । अत्रैव गाढकण्ठग्रहपुरःसरं बन्धु-
सुन्दरी विज्ञाप्यते ।

श्रुत्वात्यद्भुतमस्मदाजिललितं वैतलिकेभ्यः प्रगे

प्रीतात्काश्चिनराधिपातव सखी प्राप्यादरप्रार्थिताम् ।

बोद्धासीति मनोरथः स्थगयतो वाद्यं तदा योऽभय-

आघन्धस्य जितेऽपि विद्विषि स मे दैवेन संपादितः ॥

तथापि देव्याः शरीरे दृढमप्रमत्तया भवितव्यम्' इति । स च लेखः
सलिललवप्रल्लप्ताक्षरतया स्थानस्थानेषु दुर्विबोधिभावार्थोऽपि भावितः
सर्वोऽपि । उत्पत्तिस्थानं ■ सर्वादरव्यापृतदृशापि न मयाभ्यूहितं तस्य ।

ततोऽहं दुःखमागिनी तस्य लेखस्य दर्शनेन पुनरुपजातजीवितामि-
च्छा 'जीवति प्रियो मम' इति सानन्दा, 'स्मरति पूर्वमनुभूतानां
मत्समागमसुखानाम्' इति साश्रुपाता, 'मनश्चजीवितानां दुर्घटं पुनः
प्राणनम्' इति निराशा, 'अस्तनतिथिन्यासलान्छिता लेखोत्पत्तिः' इति
सविस्मया, 'मत्स्वलीकरणाय माया न कस्यापि केली किलस्यम्'
इति सवितर्का, 'स्वयमजातानुभवस्य दुरभिलेखा वचनपद्धतिरसौ' इति
सौवर्हस्या, 'दुर्लभः पुनरीदृशो पुण्यसरसि शरीरत्यागः' इति मरणान्मुखा,
'महती प्रियस्य मत्प्राणपरिरक्षणविधौ बन्धुसुन्दरी भति प्रार्थना' इति
सविलम्बा, इत्यनेकविकल्पकवलितमनोवृत्तिरात्मनः कर्तव्यमालोचयन्ती
तिष्ठामि यावत्, तावदनिलोल्लासिताभिः कलोलततिभिस्ताड्यमानं
क्षीरमगमज्जवेन तद्गुरुभवनम् । ततोऽहमवतीर्थ तस्मादत्र दिव्ये सससि
विहितस्नाना कृताभिमतदेवताचैतनक्रिया तदासन्नकर्तृमत्तारोरेकस्य मूल-
माश्रित्य चिन्तानिःसहशरीरा समुपाविष्टम् ।

अत्रान्तरे चतुरोदारवेषा यद्वच्छया सरस्तटलताखण्डेषु कुसुमान्यव-
चिन्वती देवतार्चननिमित्तमागता तमुद्देशमेका द्वित्रिपरिचारिकापरिवारा-
स्तोकपरिणतप्रौढयौवना योषित् । ऊर्ध्वस्थितैव च सा समुपजातप्रत्य-
मिज्ञेव निश्चलतारकेण चक्षुषा सुचिरमवलोक्य मामुद्गुरुरखरेण ध्वनिना
ससंभ्रमा समभाषत—‘वत्से मलयसुन्दरि, कुतस्त्वम् । कथमेकाकिनी
पतिता शून्यायामिहाटव्याम् । केनेयमीदृशी तव संपादितावस्था । हा,
हतोऽसौ येन दुर्मेधसा तान्यपनीय चिरंतनानि सिचयरत्नानि कल्प-
तरुलतायामिव सर्पकञ्चुकशल्कानि वल्कलान्यभूनि तव तनौ समा-
रोपितानि । उत्तिष्ठ पुत्रि, परिष्वजस्व क्षणमात्रं जातमित्रभावं जनमिमम्’
इति ब्रुवाणैव सा स्वयमुत्थाप्य मामशिथिलव्यापारितभुजद्वया कण्ठे
गृहीतवती ।

अहं तु तत्कालदुर्लभेन प्रकटितान्तःप्रीतिना तस्मात्तेन वचन-
विन्यासेन पूर्वपरिचयप्रकाशनपुरःसरेणेव समाश्लेषेण कृतसमास्वा(धा)-
सा परां निर्वृतिमगच्छम् । आदरव्यापारितमतिश्च ‘क दृष्टा मया,
क दृष्टा मयेयम्’ इति चिन्तयन्ती चित्रलेखेयमिति तां परिज्ञातवती ।

अत्रान्तरे पूरितवनान्तरालो नातिदूरे ससंभ्रमोष्ठासितकनकदण्डो-
द्गमरकराणामग्रतः प्रधावन्तीनां वेत्रधारीणामुच्चचार मिश्रीभूतः श्रवण-
हारिणा चारणबन्धुजनजयव्याहारेण दूरनिर्हारी समुत्सारणध्वनिः ।

अथातिमन्यरच्छन्नगतिसूचितविलासमन्दपदविन्यासा, विधूयमान-
चकलयामरा, सविभ्रमोष्ठासितभुजलताभिरुभयतो वारललनाभिरनादर-
संदानितवरास्या(श्या)नखानाद्रिकेशपाशा, कचिदप्यमुक्तश्रिया विजित्य
वदनारविन्देन चन्द्रीकृतमिन्दुमिव चन्दनतिलकविन्दुमलकिना ललट-

फलकेनोद्धहन्ती दृतासिफलकभिः परिवृता, समन्ततः साधितमहा-
प्रभावविद्याविबुद्धपौरुषावलेपाभिरनेकशतसंख्याभिरङ्गरक्षाधिकारनियु-
क्ताभिरङ्गनाभिरासन्नचारिणा समारब्धसेवोचितचटुक्रियेण मुहुर्मार्गवर्ति-
नीर्वनलता विवर्तयता मुहुः श्वासपरिमलाकृष्टमलिपटलमुत्सारयता मुहुः
कपोलतलललितमक्तसंपल्लवमुल्लासयता मुहुर्नृपुत्रस्नानुसारिणः सरः-
कलहंसकानुव्रासयता मुहुर्लभमवनीरजश्चरणयोरुत्तरीयाञ्चलेन प्रणुदता
खेचरेन्द्रनारीजनेनानुगम्यमाना, तीरस्थितं तत्प्रासादरत्नमवलोकयितुं-
चरात्सरस्तीरपुलिनादखिलदक्षिणश्रेणीपतेर्विद्याधरचक्रवर्तिनश्चक्रसेनस्य
महिषी यत्रलेखाभिधाना पादचारेण तत्रैवागच्छत् । ऊर्ध्वस्थितैव च सा
विलोक्य तदग्रतोभूताभिः 'इदं सुन्दरम्, इदं सुन्दरम्, इह दीयतां
दृष्टिः, इह दीयतां दृष्टिः' इति ससंभ्रमाभिः प्रकाश्यमानविभागं
प्रधानसहचरीभिरतिचिरमुत्पन्नविसमया परिजनमधृच्छत्—'अपि नाम
ज्ञायते कस्मेदम्' इति ।

अथ समीपस्थिता सकलकोशागारसंरक्षणाधिकारनियुक्ता मुक्तावली
नाम पालिका व्याहरत्—'देवि, तत्त्वतो न ज्ञायते । युक्त्या तु
निश्चितमिदम् । यस्य मार्गणाय पूर्वेषुरितः सुवेलपर्वतं गतो गन्धर्वकः,
सदेव तेनेदं हारिचन्दनं विमानमानीतम् । यतोऽत्र यद्वस्त्रयुगलमाभरणं
च भर्तृदारिकथा गच्छतस्तस्य प्रसादीकृतं तदिदमविकलमासे' इत्युदीर्घ-
तूष्णीकाभक्त । सा तु तन्निपुणमवलोक्य प्रत्यभिज्ञाय सशोकेन
निश्चललोचनां स्थित्वा मुहूर्तमयनतसुरली सस्नेदमवदत्—'भद्रे, यदाह
भवती तथैव सर्वम् । केवलमिदं न ज्ञायते । स गन्धर्वको चराकः
कामवस्थां प्राप्तः' इत्यभिदधाना समागत्य चित्रलेखायाः संनिधाव-
भवं । सकौतुकानुरागमर्पितेक्षणा च मयि स्थित्वा मुहूर्तमपि विव-

वित्तमुखी 'सखि, केयमत्र भवती, क्व वा जातपरिचया भवत्या' इति
 नीचैस्तामपृच्छत् । सा तु पृष्ठमात्रैव तथा समुत्सृष्टदीर्घनिश्वासा
 प्रवर्तमानमनवरतमक्षणोरमीक्षणमुत्तरीयाञ्चलेन प्रणुदती बाष्पवेगं सोद्वेग-
 मवदत्—'देवि, किमहमावेदयामि मन्दमाम्या । दैवमत्र प्रष्टव्यम्,
 येनासौ संभ्रमकारिणा निरस्तकरुणेन देहमात्रेणैव भिक्षा तवापि
 प्रभविष्यतां नीता । प्रापिता चैयमुपजातपरिचयलोकशोकोद्रेकहेतु-
 मेकपद एवातिकष्टमीदृशमवस्थाविशेषम् । शृणु कृतावधाना । श्रावयामि
 ब्रह्मं यत्र चानया सह पूर्वमुपजातः परिचयः । इदं हि तावद्विदितमेव ।
 त्रिष्ववदाया यथा सहोदरी रूपसौन्दर्यस्रष्टिताखिलस्वेचरीचक्रचारुत्व-
 गर्वा गन्धर्वदत्ता नाम मे स्वसा यवीयस्यासीत्, सा दशवर्षदेशीया
 सुवेलपर्वते पितुर्गृहमधिवसन्ती वैताल्यगिरिनिवासिना मातामहेन
 राजकन्योचितामिः सहकलाभिरकाल एव परिणतं लास्यविचारहस्यम-
 ल्लोकयितुमुत्पन्नकौतुकेनादराश्रीता खनगरीं वैजयन्तीम् । तस्यां पुरि
 त्वाचिदभ्यामित्रीणे राजनि रजन्यामुपेत्य सारकरितुरगपत्तिपरिवृतेन
 जितशत्रुनाम्ना शत्रुसामन्तेन पातितः प्रतिभवनमुद्भूतभीतवनिताजना-
 क्रन्दो महानवत्स्कन्दः । तेन निर्वयव्यापारितनिशितशस्त्रदुर्बारेण सर्वतः
 प्रसारता विरचितव्यूहवीरपुरुषदुःस्वप्नवेशेन क्षणादक्रियत कांदिशीको
 समरलोकः ।

ततः स्तोककालसूत्रितायोधनेषु निधनमुपगतेषु प्रधानपुरुषेषु,
 प्रह्वरविक्लवायमष्टिषु यमास्तिभिन्नेषु यामिकेषु, अदृष्टरिपुपराजयोप-
 पत्तिष्वपसृतेषु पत्तिषु, गृध्राफमन्दुरावाहिनि विदार्यमाणदुर्मदक्षि-
 निवृत्तमानकोशकलशे व्यङ्गुलीसूते समन्ताद्राजकुले, समरकेलि-
 नासामभैसि(शिक)क प्रसिद्ध अन्धान्तःपुरमुपजातकसुगन्धसत्तक

नयनतारकाम् 'हा तात, हा तात' इति विह्वलं व्याहरन्तीं गन्धर्वदत्ता-
मुल्लिख्य गगनमुदपतत् । प्रस्थितश्च निमित्रीकृत्य तत्पितुः पत्न्यम्-
गत्स्यचरितेनाधनाधनायुधप्रहारच्छिन्नकायोऽतिकृच्छ्रेण दक्षिणजलराशि-
वेलावनाश्रयं प्रशान्तवैरं नाम तापसाश्रमं प्रापत् । अवतीर्णमाश्रमं
पञ्चलतरुनिकुले कूजसमदकलकण्ठे तदुपकण्ठनिम्नगारोधस्यविकाञ्च-
संधुक्षितक्षतव्यथाव्याकुलस्तत्कालसंनिहितस्य कुलपतेः समर्प्य तामक्षीं
भूतशोकः परलोकमगमत् । आघ्राते च तस्मिन्दीर्घनिद्रया दुःस्वविद्राण-
वदनाममृतनिष्यन्दसुन्दरैराश्वासनालापैरपगतविषादां विधाय तां कुल-
पतिस्तपोवनमनयत् । अवर्धयन्नापत्यबुद्ध्या बद्धपक्षपातः । प्रतिदिवस-
मासादितोद्दामयौवनां च कदाचिद्बहुभागताय गोप्त्रे सकलदक्षिणापथस्य
पार्थिवाय ख्यातमहसे कुसुमशेखराभिरूपाय प्रायच्छत् ।

अथ स सञ्जा समुपजातहर्षस्तदासादनेन कृतकृत्यमात्मानं मन्य-
मानस्तत्रैवाश्रमे तामुपयम्य सम्यग्विहितेन विवाहविधिना गन्धर्वेण
गर्बोद्भूतः स्वनगरीं काञ्चीमागच्छत् । अकरोच्च तस्याः कनकवेत्रच्छत्र-
चामरादिराज्यालंकारसूचितमहोदयं महादेवीपट्टबन्धम् । उद्ग्रहतानुराग-
मज्ञातपरस्परवियोगं भोगमुखमुपमुञ्चानयोश्च तयोरतिक्रान्तेषु त्रिचतुरे-
कैस्तरेषु रूपनिर्भर्तिसत्तरतिरेकैवात्मजा जाता । मलयपर्वतः प्राप्तिहेतु-
रस्माः पारम्पर्येणेति पर्यालोच्य पित्र तस्यैव सुधरपतेरभिधानेन लालितं
मलयसुन्दरीति ललितं कृतं नाम । सेमं कमप्राप्तयौवनां प्रकर्षमाण-
तेन गीतनृत्यादिकलाकौशलेन देशान्तरेषु लब्धस्यास्तिरपहत्य रत्नेभ्यः
यज्ञशैलकास्त्रमन्त्रार्च्यमुदधिर्दक्षिणाम् । सप्तदासुखेः प्रसुप्तैव जीता ।

१. 'गान्धर्वेण' इति स्यात्. २. 'उद्ग्रहतानुराग' इति स्यात्. ३. 'नयने'
इति स्यात्.

तत्र च त्रिदशनिष्पादितस्य मणिशिलाप्रासादस्य पुरतः प्रत्यग्रचित्ते
विचित्रवस्तुविन्यासचारैः महति चामीकरस्तम्भमण्डपे कृतावस्थाना
जगत्रयैकनाथस्य भगवतो महावीरजिनवरस्य (?) निर्वाणदिवसात्ममृति
विद्याधरैरारब्धमङ्गलस्नानमेक्षितुं पक्षावधि यात्रामायातया कार्तिक-
सासपौर्णमासीनिशीथे भया दृष्टा । निशम्य चासाविमं चित्रलेखा-
क्षपमुपजातपूर्ववृत्तान्तस्मृतिरभन्दशोकानन्दमन्तःकरणमुद्रहन्ती सतर्ष-
णाक्ष्य मां पुनः पुनर्गोढमाश्लिषत् । अवलम्ब्य च करेण प्रचलिता
पृच्छती प्रबन्धेन स्थितिवृत्तान्तमम्बायाः परिवृता नभश्चरनितम्बिनीजनेन
जिनायतनसिदमागच्छत् । आरब्धदेवार्चनावस्थित्वा चिरमावासगमनाय
मां पुनः पुनरतत्वरत् । अहं तु दर्शनेनास्य दिव्यदेवतायतनस्य
विरतगमनाभिलाषा तिष्ठासुः 'अम्ब, न युज्यते भनैतदवस्थायाः
स्वजनेन सह संवसितुम् । इच्छामि चैतत्कतिपयान्यहानि मुनिकन्यकाव्रतं
प्राप्नुयितुम् । इदमेव मे वनं भवनमस्तु' इत्यवदत् ।

सा तु निर्भरबेहमोहिता विहातुमनिच्छती तदेव मां पुनरवोचत् ।
अदा तु निश्चलनिश्चया 'न शक्यते नेतुम्' इति मां निरचिनोत्, तदास्य
तिसृभिर्मूमिकाभिरुपरचितनिर्माणस्य मणिशिलामठस्य रम्यतरमध्यां
मध्यमूमिकामाश्रयाय मे विश्राणितवती । वित्तीयं च शरीरपरिचरणाय
क्षतुरिकामिधामिमन्तःपुरविलासिनीमुपनीतकतिपयपुण्यार्जनोपक-
रणा सरस्तीरदृष्टं तदेवारुहं हरिचन्दनविमानमन्तःपुरविहारिणा राज-
पत्नीजनेन परिगता गता स्वावासम् ।

अहं तु प्रत्यक्षलिपिना दिव्यपटपल्लवअन्वितेखेन संदेहितदयित-
जीविता विमुच्य जीवितपरित्यागबुद्धिमत्रैव निरपन्नपा स्थिता । दर्शना-

शया च तस्य गुणनिधिर्द्विगुणीकृततपश्चरणा निश्चलनिरुद्धचेतोवृत्तिर-
 भरीकृतेन्द्रियग्रामीयत्तिरभूत एव दृष्टेऽसिद्धदृष्टपाराख्ये दिव्यसरसि
 प्रत्युषस्येव निर्वर्तितस्नाना वितीर्णसंध्यादेवतार्वाञ्जलिरागत्य सिद्धाय-
 तनमेतत्स्वहस्तनिर्वर्तितामिषेका सुरभिर्किञ्चैरकल्कमानसमभ्यर्च्य
 भगवन्तमादितीर्थकरमभिनवैः कनकवारिजैरन्ते च पूजाकर्मणः प्रणम्य
 पुरतो निविष्टास्य विष्टपत्रयपतेः प्रशान्तवैराश्रमनिवासपरिचिताभिर्वृद्ध-
 तापसीभिरुपदिष्टानि प्रत्यहं जपन्ती प्रियसमागममद्भाक्षराणि वृक्षवल्क-
 लनिवसनसमारब्धोपवासकृच्छ्रचान्द्रायणादिविविधव्रतविधिरध्वश्रमेण
 क्षुधा च क्षीणसामर्थ्यं तीर्थवन्दनार्थमागतमतिथिलोकं शाकफलमूला-
 दिभिः सादरमुपचरन्ती तदुपवीतशेषेण वन्यान्नेन विरलविरलमात्मदेहं
 वर्तयन्ती निशालु च स्थण्डिलनिषण्णा परिगता परमवैराग्येण मदीप्तमिव
 सर्वतो दुःखदहनैर्जीवलोकमालोकयन्ती विगलितानुबन्धा बन्धुजन-
 दर्शने जातविद्वेषा विषयसुखोपभोगे भग्नाभिलाषा जीवितव्ये व्यपेत-
 स्पृहा सुहृत्संप्रयोगे विप्रयोगावसानतां संयोगानामवश्यमनुभाव्यतामनु-
 भवनीयानामशक्यप्रतीकारतां कर्मशकैर्दुःखदानव्यसनितां खेहस्य
 निःसारतां संसारस्य विरसितां विलासानामनिमित्तमङ्कुरतां भागधेया-
 नामविधेयतां विधेर्विचित्रतां कालपरिणतेरशरण्यां प्राणिसार्थस्य
 पुण्यमागितामसङ्गानां धन्यतां वर्मनिरतानामन्तरान्तरां भावयन्ती
 क्षपयामि सोमप्रतमनवलोकितां कृतान्तेन कालमिति निजवृत्तान्तमावेक्ष्य
 सृष्णीकाभवत् ।

अहं तु तेनानवसानोद्वेगकारिणा चरितेन तस्मास्तुपारानिलेनेव
 नलिनाकरः परं स्लान्निगमम् । अकरव च चेतसि— 'अहो निरवधि-

१. आयतिर्बशित्वम्. २. 'निविष्टास्य' इति स्यात्, ३. 'तदुपवीतशेषेण'
 इति पाठे 'तद्विहीतशेषेण' इति ग्राह्या भवेत्.

प्रज्ञारो विधिः नास्त्यगोचरः पुराकृतकर्मणाम् । अशक्यप्रतीकारा
 कृतान्तशक्तिः । अव्याहृत गतिः सर्वत्र भवितव्यतायाः । येन भुवन-
 त्रयस्यातमूपतिकुलोद्भवानामसदृशानुभावशुभलक्षणास्तिष्ठवपुषामनुसृत-
 नीतिमार्गोणामुपशमादिगुणगणजुषामीदृशानामप्याकृतिविशेषाणामेवं-
 विधान्यापतन्ति व्यसनानि' इति कृतविमर्शः स्थित्वा क्षणमवोचम्—
 'मलयसुन्दरि, किमर्थमपगतसकलदोषानुसङ्गमेवमेवात्मानमवसाद-
 यसि । मा विषीद । मा खेदमुद्वह । मा कृतान्तमाक्रोश । मा कर्मणां
 देहि दोषम् । इह हि संसारसद्मनि समास्त्रादितावतारः स्वभावविम-
 लोऽपि जन्तुरेकत्रैव जन्मनि दशावशेन दीपाङ्कुर इवानेकानि रूपान्त-
 राप्यनुभवति । तथा हि—विपुलेश्वरकुलोत्पन्नोऽपि नाप्नोति निरपायानि
 विषयास्त्रादसौख्यानि । असंख्यपरिवारोऽपि क्षणेनैकाकितां याति ।
 निःप्रत्याशतां गतोऽपि सर्वलोकातिगमकस्माद्वस्तु लभते । लब्धामि-
 त्तलाभोऽपि क्षणिति वियुज्यते तेन । जाताप्रतिविधेयविरहोऽपि भूयः
 समागच्छति तेनाभिवाञ्छितेन । अनिरामकशरीरोऽपि मरणावहां
 विपदमासादयति । लब्ध्वापि परमामकल्पतां कल्याणपरम्परामधिग-
 ञ्छति । तदेतदमृतविषमूतं यस्त्वरूपमधिगम्य कस्माद्विषादिनी भवसि ।
 कथय दिव्येषु वा मानुषेषु वा यस्यैकैवावस्थया व्यतीतः कालः ।
 यश्चातिपुण्यवानपि प्रागनुभूय सौख्यानि पश्चात् दुःखं प्राप्तः । सर्वथा
 वैयमाधेहि । धारय परममन्तःपरितोषम् । उपगतः संप्रति प्रतिकूलचारी
 विप्रचयः स ते विषमदस्त्रविषाक्तः । सिद्धः शून्यसिद्धायतनसेवा ।
 समाप्तिमुपगतमाप्तोपदिष्टं मन्त्रजपकर्म । फलोन्मुखीभूतो विरसवनफल-
 हारः । स्फुरितमाजन्म प्रतिप्रताप्रतेन । विछति स ते दीर्घायुरघटितकेशो
 पीधितेशः । पुच्छ त्रयमदर्शनाभोगं यत्नं क्षणेन सत्त्वार्थे ।

दक्षिणसमुद्रान्तरद्वीपे दिव्यजिनगृहप्राकारशिसरस्थिता वायव्यवस्थितस्य
दृष्टिपथमागता, यथा काञ्चीनगरावासितेन निर्गत्य नृपगृहोपवनमध्या-
दर्धरात्रसमये सज्जितसमग्रात्मसैन्येन संग्रामः कृतस्तेन, यथा च विकली-
कृतेनाप्यरातिना शायितः क्षणमसौ दीर्घनिद्रया, यादृशी च सा
दीर्घनिद्रानुमृता तेन, यत्र च गतेन देशान्तरगतामनुस्मृत्य भवतीं
सुचिरमासितं विषादपरेण, यस्य च करे स्फुटसंचारितलिपिः स ते
स्वकुशलोदन्तलेखः सविस्तरो वृत्तः' इत्यादि सर्वं वेत्ति । केवलम्
'अनासन्नदेशस्येन कथमिह स्थितायास्तेन सह समागमो भावी भवत्याः'
इत्येतदेवाविज्ञातमास्ते इत्यभिहिता । तेन सा युगपदुत्तीर्णदुःखमार-
लुघुशरीरा समुत्पत्य सुरलोकमिव गता परां निवृत्तिं प्राप्त् । अभिमत्त-
समागमोत्सुकयाश्च तस्याः सर्वदा दूरीकृतः शनैः शनैरामर्ष-
लब्धावसर इव समीपमुपसर्प कन्दर्पः । समागतानन्ददर्शनाय गतेन्दु-
संकमितचन्द्रिकेव द्विगुणमुल्ललास लावण्यच्छाया । कान्तिचन्द्रिकाव-
तारसीतातपपराभृष्टमिव दृष्टलोचनपत्रभवद्ददनशतपत्रम् । अञ्जनरजो-
रागमिव निधित्सुरक्षालयत्तरङ्गायतापाङ्गमक्षियुगलम् । आनन्दवाण्यस्त-
त्रावरणवहकलमिव त्याजयितुमुदगच्छदच्छिन्नसंततिः समन्तातः प्रकीर्ण-
कनकचूर्णाभिरामो रोमभेदः । प्रथमसंगमप्रथितसाध्वसामीव समकम्पस्त-
संततस्वेदानि सर्वाङ्गानि । प्रस्तुतमहर्षसंवरणा च सा तत्क्षणान्तःप्रवि-
हरतिचरणच्युररगणितसंभिभेनेन गद्गदेन स्वरेण स्वैरमगदत्—'कुमार,
किं तेन तवं समागमप्रकरेण विज्ञातेन । तिष्ठतु स तावत् । सुचिर-
मनुभूतानि मया तज्जनितानि फलानि । अनेनैव निश्चिलजनमानस-
वासदुर्ललितस्य मकरकेतोरिवास्व स्वप्नसादादवगतेन पुनरुज्जीवनेन
रतिरिव कृतार्थादमुपजाता । समासादिव समस्तमभिमतम् । आस्तां

दूर एवासौ । सुचिरमुपमुक्तामतिप्राज्यानि जीवलोकसुखानि । अहं
 पुनरिहैव कथमपि पुण्ययोगादासादिते दिव्यभूभृति कृतव्रतनियमोपवासा
 स्तृत्वम्वसनधारिणी कन्दफलमूलाशना त्रिकालमर्चयन्ती देवमेवमेवाति-
 वाहयिष्यामि जन्म । गता मे त्वविषया सर्वापि चिन्ता । केवलमिदं
 क्षिणोति चेतः, स ते निरन्तरप्रसादललितः कदाचिदप्यदृष्टविरहः
 क्षिबिरवर्ती प्रणयिलोकः क्षणमात्रपरिचितस्य वज्रपाषाणपरुषमनसो
 माहशस्यापि निसर्गनिःशेहस्य वनवासिवर्गस्य परमप्रीतिदायिना त्वदीय-
 दर्शनेन सहसैव दूरीकृतः कां दशामनुभविष्यति । कथं च त्वदेकाव-
 लम्बनः स ते गुरुजनः क्रमेणाकर्ष्य कष्टमिमां दुष्टवारणापहारवार्ता-
 मार्तहृदयोऽपि विघटमानं सुकुमारमात्महृदयं धारयिष्यति' इति
 भाषिणीं विहस्य सावज्ञमिव तां प्रत्यवोचम्—'मलयसुन्दरि, सुदूर-
 मपि विषण्णेन धीमता तदेव चिन्त्यं वस्तु यदुपायसाध्यम् । अनेन
 ह्युत्तितान्तनिष्फलारम्भेण चिरमपि ध्यातेन केवलं क्लेश एव हृद-
 यात्' । साध्याहरत्—'कुमार, किमशक्यमस्य । लेखप्रदानसाध्यमेतत्ते
 प्रयोजनम् । अहमपि यावदध्यवस्थामि । किं तु विधिवशादवसरेऽत्र
 मस्तिमात्रोऽपि निकटे नास्ति कश्चिन्नभश्चरो यस्त्वदीयवृत्तान्तमावेदयेत्'
 इति वदन्त्यामेव तस्यामनास्या(स्या)नशैवलस्यामपक्षतिरक्षुदविह्वमारुणेन
 तत्क्षणोदितादर्कबिम्बादिवोल्कीर्णेन कुटिलकोटिना चक्षुपुटेन प्रेसूत-
 मरकतांशुसंतान इव चैतनो जात्यपधरागस्त्रिवर्णराजिना द्विजातिशब्दे-
 नेषोद्भासितः । कण्ठभागेन भयवशोद्भ्रान्तलोचनाभिः स्वभाषया
 वार्यमाणोऽप्यकृशमाक्रोशन्तीभिः शुकीभिर्निकटचारिणो नीलपाटका-

१. 'सा ध्याहरत्' इति स्यात्. २. प्रसूत उत्साहितः. ३. त्रयो वर्णा
 मयः कृशमपि नयवेदनाः, नीलकण्ठरक्षाश्च.

त्सरकोत्पलादिव कमलिनीखण्डादेत्य निजयूथान्मसृणमसृणोत्क्षिप्तचरणो
रुचिरमूर्तिरेकः शुक्लशकुनिरविशङ्कितमवादीत्—‘महाभागे किमित्य-
भागेव खेदमुद्रहस्येवम् । एष प्राप्तः पक्षिरूपी नभश्चरोऽहम् । आज्ञापय-
मया यत्कर्तव्यम्’ इत्यभिहिते तेन सभ्यविसया मलयसुन्दरी विदित्य-
चक्षुषा मे वदनमद्राक्षीत् ।

अहं पुनरविसितः सादरमवेक्ष्य तम् ‘नैष पक्षिमात्रः, विशिष्टजातिः
कश्चिदयम्’ इति विचिन्त्य विहितनिश्चलावस्थानस्याप्रतो गैरिकरसेन
किञ्चिदापाण्डुरत्वचि समासचताडीतरुदले कराङ्गुलिनस्त्राग्रलेखन्या,
सुरेसाक्षरं लिखित्वा लेखमक्षिपम् । अवोचं च तम्—‘अहो
महात्म[न्,] निसर्गेणैव पक्षपातिनः प्रसन्नमुखराराधुते(!) विनयवतश्च
भवतः पुरस्तादतिशयप्रपञ्चितोपचारमुच्चार्यमाणं वचनमुद्धृत्यमेवात्र
बोधयति । अतो विवक्षितमेव निजकार्यमाचक्षे—‘इतः क्षोणीधरारण्या-
त्ककुभि दक्षिणस्यामनुपलक्षिताथ मानं कियन्तमपि गत्वा भूमिमागम-
गणितश्रमेण कल्याणभागिना कामरूपाख्यमण्डलख्यातनामानमाश्र-
(श्रित्य) लौहित्यनदमावासितबलस्य मत्सेनाधिपतेः कमलगुप्तस्य गुप्तेन
सूत्वा सत्वरमयं प्रापणीयो लेखः’ । स तु ‘यदादिशसि’ इत्युदीर्य
वार्क्षितादरो दूरन्यावृत्तवदनकोटिना चक्षुपुटेन लेखमादाय तमुदङ्मुखः
समुदपतत् ।

गते च तत्र त्रिकूटाधिष्ठितां काष्ठमभिगतप्रहर्षविस्रयः ससितम-
वादिषम्—‘मलयसुन्दरि, किमेष चिरपरिचितः शुक्लशकुन्तियेन ते
वचनमुच्चरितमात्रमेवावधार्य बुद्धिमानिव पुमानचकितमनाः समागत्य

१. ‘प्रसन्नमुखराराधुते’ इति पाठे तु ‘प्रसन्नस्य शुक्लरूपिणो राज(स)-
धन्द्रस्य द्युतिर्यस्य’ इति व्याख्या संभवति.

निकटोद्देशमादेशमुपयाचितवान्' इति । प्रहृष्टेन परिपृष्टा मया विहस्य
सा सैरमवनतमुखी 'कुमार, सर्वदा परित्यक्तपरविषयचिन्तायाः
सततमात्मकर्मसु निविष्टहृष्टेः पर्वतारण्य इह सदृशरूपविज्ञानैर्मानुषैरपि
समं न मे परिचयः । किं पुनः पक्षिरूपैः । अपूर्वः कश्चिदयमागतः
प्लवङ्गो' इत्यभिधाय विहितोर्ध्वलोकावलोकना साध्यकृत्यनिर्वर्तनाय
नृणादीर्षिकातटशिलातलादुदतिष्ठत् ।

अत्रान्तरे नितान्तमुपजातकुन्तुहलो नीलबहुलपक्षमापटलचक्षुपुटमनु-
कर्तुमिव तस्य शुक्लविहङ्गस्याङ्गमुल्लासितहरितपत्रसंततिरुणतां निनाय
निजमण्डलं चण्डभानुः । ककचकूपातिवृत्तरक्तचन्दनस्तम्भच्छेदच्छविना
दिनकरबिम्बेन चुम्बितमान्तमञ्चलन्यस्तघातुमुद्रास्तवकमिवाम्बरमराजत ।
पुञ्जीभूय मूले युगपदतिवाहिततरुणतपनातपाः पुरस्तादुद्गतं ध्वान्तम-
नुगन्तुकामा इव प्रावर्तन्त पूर्वाभिमुखमसिलाः पादपच्छायाः ।
संसमानसरलरविकरशिरासंततिः स्वस्थानचलितद्विजसमूहो विवर्ण-
संकुचितच्छविः प्राप्य परिणतिप्रकर्षमस्तोन्मुखो बभूव दिवसः ।
क्षतक्षपातमसि प्रकाशितजगन्निशान्ते शान्तिमुपगते दिक्सदीपार्चिर्चि-
भृतोन्मेषशेषविषा तपनबिम्बेन परिगृहीता रक्तसूत्रवर्तिरिव पुरतः
स्फुरितभालरौङ्गारा वरुणादिशि गुञ्जारुणा संध्या व्यराजत । निरस्त-
यनरागेण तमसा बद्धसुकुलाः कान्तिमुभयथापि हरितां प्रापुरन्निन्यः ।
स्वयंरागसंभेदारुणानि रविवियोगदलितरक्तारविन्दिनी हृदयरगानु-
सृजितानीष रेजुरदृष्टपास्तीरोमान्तनीराणि । निशोभतविभोगविभ्रान्त-

१. अन्तरे वक्ष्यते, ययन च. २. द्विजा इत्याः, पक्षिणश्च. ३. आर्चित्यस्था-
नकमसिभवम्. ४. हरितां विषां कान्तिः संकुचिता कमलिनः, (पक्षे)
हरितां नीलाम्.

तिमिररक्षातपच्छेदा नूतनद्वीपिचर्माच्छादितेव स(श)बेला शिलोषय-
क्षितिरलक्ष्यत । रणरणायमानषट्चरणमालवलयितचरणानि परस्परा-
सङ्गशक्तितानि यतियोगेन निगडितानीव ददृश्विरे कमलदीर्घिकासु
चक्रनाम्ना मिथुनानि । पुरस्तादस्तर्भुतः प्रततवडवामित्तापिते पतित-
मपरार्थवखेहकटाहे निरूप्य तपनतपनीयमाषकमुदीरितकलकलैर्द्विजैरा-
कुलीकृतो नैनाजगाम श्यामतां प्रदोषः । कुसुमकोशकोडकूजचक्षरीकाषि
पञ्चसंकोचविरलायमानघनविटपजालकानि निद्रालसनिनीननीडजाका-
न्तिलम्बलताशिखाग्राणि तनुनापि तमसा तिरोधीयन्त तमालतस्मद्-
नानि । प्रतिप्रसूनमासीनसकलोपधनमधुकर इव निरन्तरनिनीननीलै-
कण्ठकलकण्ठावगुण्ठित इव चकासाभास मांसलीभूतकालिमा कानना-
योगः । क्षणेन च कठोरतरतां कलयता कलिकालेनेव कलुषालज्जा
तमस्तोमेन क्वलितं सकलमपि भुवनमेकैवर्णमभवत् । दृष्टिविरहितेव
सृष्टिरिन्द्रियाणामुदभाव्यत । रसातलोदरगता इवाशायन्त ककुभः ।
समुद्रजलमग्रेव समदृश्यत मही । मुरारिजठरावासित इव व्यभाव्यत
समग्रीऽपि भूतग्रामः । तारकादिभिर्दिग्विभागानां पुष्पपरिमलेन विटपिनां
ध्वनिना तिरश्चां चरणसंचारेण वर्त्मनां व्यज्यत विशेषः । किं च—
भक्तचरकुलानां प्रचारः, सज्जिनामूर्ध्वचरणावस्थितिः, उलकानां चक्षुरा-
लीकः, चक्रनाम्नामपनिद्रत्वमद्रावभवत् । अति मास्वस्मणिप्रभोसम्भिता-
कनकमादिदेवायतनमपहाय सकलमपि विश्वमानशे तिमिरराशिः ।

एवं च विगलिते निशीथिन्याः प्रथमयामे निखिलमपि निर्माय
सायंतने नियमकमे प्रणम्य दूरस्थमप्यादरेण पुरुजनमधिगतोदय-

१. भृगुद राजा, शिरिष, २. द्विजाः पक्षिणः, शिप्राक, ३. 'नन्वाय'
स्मात्, ४. प्रकटदोषव, ५. नीलकण्ठो मधुरः, कलकण्ठः पिक, ६. म्लेच्छम्,
नीलं च, ७. दूरमपक्षिणम्,

मुग्धाङ्गमण्डलकालिततमः पङ्कटलामन्यतितुङ्गया निरन्तरसमासङ्गसंगलित-
सौभाग्यया सुखिष्ठसंधानमणिशिलातलघटितया शिखरपरिपाट्या सम-
न्ततः परिक्षिप्तपीठं मठाग्रभूमिकापृष्ठवर्तिनीमिन्दुकान्तमाणिक्यमण्ड-
पिकामयच्छम् ।

तस्याश्च मणिशिलाबन्धनधुरेषु मन्थरपदन्यासया गत्या सविभ्रमं
परिभ्रम्य पर्यन्तेषु दृष्ट्वा च दिशि दिशि प्रदीप्तदिव्यौषधिकलपोद्भूतकपि-
लितातुच्छकूलकच्छमुच्छलितचन्द्रमणिकन्दरासान्द्रनिर्झरनिनादमिन्दु-
प्रमत्तकाशितविभागमेकभृङ्गविस्तारसुषजातहर्षोऽहमचिरनिर्वर्तितप्रदो-
षकृत्यामताकिंताविगतकान्तकुशलोदन्तनिर्वृतामच्छसलिलझालनापास्तर-
असि मण्डपिकाजिरे रजतवेदिकामाश्रित्योपविष्टा मलयसुन्दरीसुप-
गम्योपाविशम् । आसीने च मयि नातिसंनिवृष्टमध्यास्य विष्टरमुत्सुको-
त्सुका समागत्य चतुरिका साकूतमवदत्—‘भर्तृदारिके, निश्चल-
विधृत्या(?) शिविकाप्ययानश्चारायणो नाम कञ्जुकी कतिपयपरिस्कन्द-
परिवारी द्वारि । व्रूते चैषः ‘बलवदश्व(स्व)सचिवतया तिलकमञ्जरी
प्रेषितो मलयसुन्दरीमानेतुमहम्’ इति ।

निशम्य चैतदुत्पन्नसाध्वसा ब्रविडराजपुत्री तामपृच्छत्—‘भद्रे,
विदितमस्यास्त्वया किञ्चिदस्वास्थ्यकारणमन्येधुरेव निरामयशरीरा
सत्संकाशनागत्य गता स्वगृहमायुष्मती’ । सा प्रत्यभाषत्—‘भर्तृदारिके,
सम्यग्गृहमपि न जानामि । तदपि दृष्टं श्रुतं चावेदयामि । अतो दिना-
दतिश्रान्त एकदिवसव्यवहितेऽहनि प्रातरेव द्विगुणतरतरुणतरुण
वक्षिणमदृष्टपारसरस्तीरतटवनमितोऽहमत्राजिषम् । अवचितविकच-
कुसुमा च कृत्वा देवतार्चनं यावत्स्वकृते कन्दफलमूलमन्त्रेण यन्ति
अवित्कालमतिशयमस्मि, तावद्भर्तृदारिकामि तिलकमञ्जरी वनमिहाह-

कौतुकद्वय त्वदन्तिकादुत्थाय सैलप्रस्थमवलोकयन्ती करेणुकास्तत्र
तमेवोद्देशमुपदिश्यमानसरणिरन्तर्वशिकैरागच्छत् । आसाद्य च सक्षम-
शितमुकुमारबालकं पुलिनमेकमवतीर्षयत्यामत्र प्रमदपरतः समस्रोऽपि
सप्रीचीजनोऽस्याः क्रीडितुमनेकप्रकारमारभत । कोऽपि हरिचन्दनहृदये
लोलभरचयत् । कश्चिद्वल्कलविवराकृष्टेन कर्पूरकमरेणुना गन्धमञ्ज-
रम् । अन्यः कर्णपूराशया करनखमैर्लङ्घयन्नपल्लवानग्रहीत् । अपरः
सरस्तीरविषदितशुक्तिभुक्तैर्मुक्ताफलैर्धूतक्रियां प्रावर्तयत् । सा तु
निर्भरविकसिताभिरमरतरुवल्लीपरम्पराभिः प्रलोभिता सलीलमुत्थाय
चरणचारेण पुष्पावचयमकरोत् ।

परिभ्रमन्ती च तत इतो नितान्तरमणीयमाकरमिवामोदस्य, सदन-
मिव पुष्पसंकदाम्, आस्पदमिव मकरकेतोः, निकेतनमिव सर्वार्थदाम्,
उल्लासितकरकारविट्पाभिरुपरि निपतन्तमातपमिव निरोद्धुमूर्ध्वमसि-
दूरमस्तदाभिरतिमुक्तकलत्रमिर्लवलीमिस्तम्बुलवल्लीमिरन्यामिषा प्रशस्त-
वनलताभिर्निरन्तरानन्दनिबिडमितिभागमंतिषनतया मारुतेनापि दुःख-
लभ्यप्रवेशमामोदतरलितैस्तारुणतापिच्छपिकपिच्छभासि । स्रवस्तथावस्त-
मसि कूजितेन व्यञ्जयैर्दृष्टनिकरैरकम्पकम्पबाणकुसुमस्तम्भमेकैकानि
तामन्धिरमविहसत् ।

अविहमात्रायैव तस्यामकसादशनितान्ननुदितविकथजनसै-
स्त्रिसामुकासी शुभास्तघमधयघोषमीषणेन विस्तारिणा कण्ठरसितेन
सिन्धुसीपदुपमातमिद्रामन्दविच्छेदमन्त्रिकन्दरासन्दिशुमेन्द्रहृदमधि-
नितस्तवस्तगृहिणीसम्पन्नालेषविभ्रमैः सहर्षसंशोषमीक्षितः सितिच-
गुहासु शबरसेनाधिपैरसक्तिः सदान्त्य गगन्मन्दैस्तत्सरसपतयवना-
मुखो महावारणः । तस्य चेच्छलितसलिलच्छन्नप्रसन्नितुल्यविमिना

जनितसकलाटवीसत्त्वसंप्राप्तेन विगतहेतुना वेतपतनेन तरलितो मय-
विहस्तः सकलोऽपि भर्तृदारिकापार्श्ववर्ती युवतिलोकः प्रपलाय्य कश्चि-
त्तरुतलेषु कश्चिद्गततिवलयेषु कश्चिद्भिरीगुहान्तरालेषु तरसा न्यलीयत ।

क्षणेन क्षीणायां विमोषिकायामकाण्डविद्रोहमरितेषु दूरमुद्धीय
पुनरपि स्वानि वृक्षखण्डानि संसृ(ञ्चि)तेषु विश्रान्तवासितावेशनिभृतेष्व-
ण्डजेष्वतीतासु किमतीष्वपि कालकलासु तस्मात्तिमिरगवलालिकज्जल-
कूटकाकभूतनादिव जलदधृन्दासद्विलता विनिर्गत्यैकलतासदनाद्देवी
शिलकमञ्जरी तरुतरुभाभरणकिरणममासंभृतेन गात्रप्रभासंभारेण सकल-
मुद्ग्रोतयन्ती तं वनोद्देशमवनतमुखी सलज्जेव नातिनेदीयसस्तमाक-
तरुगुम्फमूले गतिविलम्बमकृत । स्थित्वा च तस्यान्तरेषु मुहूर्त-
मुपश्रान्तसंततश्चासपवनोद्गमास्वेदसलिलार्द्रजघनमण्डलासक्तमादरेण नि-
विद्धीकृत्य वि[स्र]स्तनीविनिर्वसनं नियम्य चापरेण वैदग्ध्यशंसिना
कृष्णविन्मसेन सविलासमीषद्विषृतदोर्मूलपरिणाहाम्या बाहुलतिकाभ्या-
मभ्यन्तरेषु मागोदवासितवनानिकं शिथिलतामावाप्तमलिनिकुरुम्बनीकं
बौलबल्लीमारमविचलविधुतलोचनम् । कृताञ्जलकान्तरेण । प्रेक्षीयमकलो-
कितवती । कृत्वा च क्षणेन जृम्भारम्भानिष्पतद्वाष्पविन्दुक्लिमलोचना-
पात्रमङ्गमङ्गं प्रस्थिता । तदेव चकितचकिता लतालयनमुल्लासितस्तना-
शुद्धा च बारवारमकलोकितकुसुमजालकालीकमेव कुर्वती मार्गलतासु
कुसुमावचयमागता द्यारमस्य । स्थित्वा चात्र कंचित्कालमुद्विगमानक-
तयस्य सर्वेषु सरुलम्बेषु सत्वरं अमिदुमारकम् । क्षणेन चारुय त्वं
सरस्तीरतन्मेकमधिकविक्षारितेकणा मतिशणोदधितमुखी दिव्युत्पानि
मेक्षितं प्रवृत्ता । तां च लता तथाविधमुत्पन्नविक्षया घनतमकरव-

हन्त, किमियमसमञ्जसस्यस्तचरणा तरुतलेष्वेकाकिनी मर्तुदारिका
परिभ्रमति । किं वस्तु विस्मृतं किमपि काम्यं तदन्वेषयति, किमत-
किंतस्वरूपेण तेन द्विरदपतनेन दूरीकृतमालीयमेवालीजनं शृण्वते,
यदि वा निरन्तरतपःक्षपितवपुषामृषीणामपि मुषितधैर्याणि दृश्यन्ते ।
अधुना हृदयहारीणि विभ्रमचेष्टितानि यान्यस्या न तानि मदनोन्माद-
मपहाय प्रकारान्तरेण संभवति । तदवश्यमखिललोकातिशायिरूप-
ज्ञावण्येन पुण्यपरमाणुनिर्मितोदारवपुषा दिव्यपुरुषेण केनापि दर्शयि-
त्वात्मानमपसृतेन विप्रलब्धेयम्' इति चिन्तयामि थावचावदागत्य
परिवृता सा परिग्रहाग्नेसरेणाभिसरलोकेन । नीता च निश्चितप्रकृति-
विपर्यासभीतेनानिच्छुरपि गन्तुमनवरतविहिताभ्यर्थनेन स्वस्थानम् ।
तत्रापि सर्वदा शयनतल्लगता शुभुक्षुमतिरिव मन्दमप्यनभिनन्दित-
दिव्यरसपानभोजना, संनिपातविद्वेषवाणीव प्रकृष्टतापेऽप्यनुपदिष्ट-
शिशिरोपचारा, निदाघपरमावस्थेव संहचरीरर्प्यपश्यन्ती, मीरुपरिषदिव
पृष्ठाप्यरतिकारणमनावेदयन्ती, चित्रज्ञमपि गतप्रज्ञ इति सावज्ञमव-
लोकयन्ती, प्रियभाषिणेऽपि रोषमुद्रहन्ती, केवलं यस्तस्मात्सरस्तीर-
तटवनादागतो यस्तद्गन्ता यस्तदुत्पन्नां वार्तामकथययश्च तद्गमनार्थमुप-
ममकारयत्तमेव परिजनं पार्श्वे कुर्वती तमेवालपन्ती तस्मैव वचनमव-
धारयन्ती प्राक्तनमहः स्थिता' इत्युक्ते तथा मुक्तसाध्वसा मलयसुन्दरी
सञ्जीवभवद्वत्—'मद्रे, यथेवमस्यो व्याधिः । न किञ्चित्कृतेनाकाल-
गमनेन । उत्तिष्ठ । ग्रहिणु चारायणम् । त्वमपि गत्वा सत्वरमिदानी-
मेव मद्वचसा समाधासत्य प्रकृतिवरला तिलकमञ्जरीम् ।' इति

१. लोकमपि. २. शिष्टी सीतकालं पुण्यति; संज्ञा च. ३. 'सो तनुकर' इत्यस्यापि तेन शिष्टीस्तनुकुर्याती; सञ्जीवभवद्वकयन्ती च.

वेदाम्—‘अथ निरवचशास्त्रशस्त्रविद्यापारदृष्ट्या किमपि कुशलः कलासु
सकलभारतवर्षभूमिजो मत्पितुरपि माननीयाज्ञस्य राज्ञो मेघवाहनस्य
प्रथमसूनुरवसानभूमिः समस्ताभिरामवस्तुविस्तरकथायाः कथंचिदपि
दूरदेशान्तरादागतः प्रातरेव देवताघात्रि हरिवाहनो नाम्ना कुमारो
मन्त्रं ब्रूहः । स च निसर्गस्वच्छहृदयो मदीयवचनानुरोधेन स्थितोऽत्रैव
दिवसमप्यतनम् । आनीतं च तं निजात्रासमनुबन्धेन परमबन्धुकल्पमु-
त्तमं युज्यते न बाधुमिति चिन्तयन्ती नाहमाद्याता । तेन निःखेह-
कादेवै भवि न सैवमनीमः’ इति ।

मत्तयां च तस्यां कृतप्रस्तावा मलयसुन्दरी शैशवानुमूतानर्णधान्तर-
ङ्गीमजातामृष्याश्रमनिवासवृत्तानन्यांश्च चिरंतनानात्मीयसुखदुःखवृत्ता-
न्तानावेदयन्ती स्थित्वा सुचिरमुचितसमये मठाप्रपीठादवतीर्य तामेव
मेघमभूमिकामध्यमाजमात्मीयशयनशालामव्रजत् । अहं तु शशिका-
न्तमण्डपिकायां पुरस्तादेव विस्तृतायतमाश्रित्य मणिशिलापट्टमास्तीर्ण-
मभ्यर्णेनिहितकोमलकल्पपादपांशुकुम्भावारमभिनयं पल्लवशयनमगमम् ।

तत्र च विशालवेदिकापृष्ठबन्धौ सुगन्धिसद्ममकस्थितोपधानै-
र्निषण्यः शयनसंनिधानोपविष्ट्या निष्कृष्टरसोर्मिकाधिकसुखस्पर्शकरतल-
सुगन्ध्या प्रतिकल्पपरामर्शचलितचञ्चलकलाचिकाञ्चनवल्लमालया मृद-
मावचरणद्वयः शनैः शनैः संवाहनकर्मचतुरया चतुरिक्रिया तदुपवर्णि-
तमनुस्मृत्य तिलकमञ्जरी मन्मथोन्मादमधिकमात्मन्युपजातबहुमानौ
मुहुःमुहुश्चिन्तितवान्—‘अरे हृदय, किमर्थमद्यापि ताम्यसि । किंच न
मुञ्चसि निरतमविषादम् । उद्धह परं परितोषमधुना । बस्याभिप्रपद-
यदेनापि रूपेण तादृशीं पूरा विकल्पां वीतमसि, यामभिलष्य
विहितानेकसंकरणेन निजानुसंगस्य कल्पकलाभयतनं प्राप्यतस्यमेव

कथमपि यावत् सा त्वया संततचित्तीर्णदेहदाया निवाधयामिनी,
 कस्तभागमाशया प्रतिदिवसमुन्मुखेन साकेतनगरोपवनवर्तिनी वीक्षितो
 गन्धर्वकस्वागमनमार्गः, यामनुस्मृत्य सरशरशरव्यतां गतेनामि रक्ता
 ग्रन्थेन वैर्ममतिपापितो नितान्तदुर्मर्षणः स वर्षासमयः, यद्दर्शननिर्वा
 ज्येन मुक्त्वा गृहनिवासमङ्गीकृतो दूरदेशान्तरप्रवासः, यद्विरहवेदना-
 निहितसौहित्येन लौहित्यमृगभावने विना मृगग्रहणसंकल्पेन कश्चित्
 सपरिवादिनीवादनमनुदिनं विनोदः, यदन्तिकं गन्तुमभिलष्यतां
 व्यावर्तनसहेनापि गच्छन्नुदीचीं दिशमुपेक्षितः स नक्षत्रपथचारी शिविर-
 वारणः, यदनुरक्तेन दृष्टा सरस्तलतावेश्मनि सापि भुवनत्रयातिशयि-
 रूपान्या कपि राजकन्येयमिति परिहृता निरीहेण, यां विनिश्चित्या-
 नुमानेन दूरेष्विहतापि प्रतिनिश्च्य दिनमखिलमन्विष्टा क्षुत्पिपासाया-
 स्सिन्ते, या च मौनादिकाचेष्टास्मरणचकितेन दृष्टापि न पराम्भसां
 मयि भविष्यतीति चिन्तिता रजनिमखिलां हृत्तलस्तीर्णतस्यसितेन,
 सा खत एव संप्रति विधेयतां गता जीवितं देवी तिलकमञ्जरी ।
 सर्वथा लब्धं त्वया लब्धव्यम्, अधिगता जन्मवत्ता, निस्तो दुस्त्य-
 ज्जधिन्ताभारः, स्वीकृतं खतद्वत्वम्, तथाप्येतदभ्यर्थये निमुच्य
 तलताम्, तिरस्कृत्येन्द्रियाणि, निवार्य चक्षुषः प्रभुत्वम्, अङ्गीकृत्य
 नागरकवृत्तम्, निवर्त्य चापलं पञ्चबाणम्, तच्च कथंचिद्वर्तेथा
 यथाहमस्माः प्रथमदर्शने श्रुमीभूतधैर्यस्वितिरासज्जवर्तिनो विदुश्चलोकस्य
 नोपहासतां व्रजामि' इति चिन्तयन्निन्तितामीत्यममयायामिनीमपि
 हेमन्तयामिनीं क्षिप्रमसूयम् ।

अथ मरुत्यवादवत्सल्या विभावरी निजप्रसन्नमिदुतच्छिदमच्छा-
 स्पादिककटकमित्रेभ्यस्तत्करमिन्दुमण्डलं मण्डलं । भाषापरिमण्डलेन

अशिनास्तनेनेवैकेन किंचित्प्रकाशेन स्तोकविगलितमिश्रोत्तरीया दर्श-
नीयतामगच्छत्यतीची । हरितपाटलं रत्नारविन्दिनीवनमिव शुभणि-
मार्गमवलोकयितुमुत्पतितमर(रु)णांशुभिः स्वचितमेचकादिन्द्रदिशि तलि-
नीभवत्तमिसम् । इतस्ततः कीर्णतनुजलतुषाराः प्रौढवातिका इव ज्वलि-
तसर्वाङ्गम(म) ज्जनामान(नं) विषमपहर्तुमारमन्त संततोदीरितहंसपक्ष-
शब्दाः सरोमरुतः । समकालमुत्क्षिप्तपत्रसंहतीनि सहैव कुमुदैरण्यदी-
र्घिकासु जैषट्ठिरे नष्टनिद्राणि चक्रवाकद्वन्द्वानि । क्षीणनिद्रेण निकटद्रुम-
कुलायस्यायिना शुककुलेन वारंवारमावेद्यमानविस्मृतक्रमाणि प्राक्रम्यस्त-
पठितुमाश्रमोदजनिषण्णैर्द्वद्वैस्नानसैः । प्राभातिकानि गङ्गास्तोत्रगीत-
क्रानि मदनुरागप्रगुणितश्वागत्य शयनशालाभ्यासमविभावितः कोऽपि
जन्दीव वैदेशिको दिव्यपुरुषः श्रव्यवर्णोच्चरया वाचा समुच्चार्य तत्काल-
मवचितं चतुष्टोक्तमुपवर्णितप्रभातारम्भमेतद्वृत्तकुलकमनाकुलः पपाठ—

गेहे देव्याः सुषिरनिपतन्मारुतोत्तानवेणौ

भुक्त्वा कोणं विरचितलयो वादयन्दन्तवीणाम् ।

राशौ द्वित्रैः सह सहचरैः सेवते त्वद्विषयः

किं संगीतं नहि नहि महीनाय हेमन्तशीतम् ॥

इयं व्योमाभ्योवेस्तटमिव जवात्प्राप्य तपनं

निशानैर्विस्त्रिप्यद्धनघटितकांक्षा विधत्ते ।

यस्मावप्यामूलमुदितकरसंतानतनिकः

प्रयात्स्वस्तं स्रस्तः शितपट इव श्वेतकिरणः ॥

भवत्याविर्भावः शिखरपरिपाट्या शिखरिणां

वक्त्राणां वृद्धाभीरकलितविवेका विकसति ।

ससीमा समामा सनगरसरिहीपवल्या
 तमिसादुन्मज्जत्युदधिजलमध्यादिव मही ॥
 यथा स्थूलं मूलेऽवतरति दशमर्थेनिष्ठो
 यथा सूक्ष्मं लक्ष्मीं त्यजति विधुरस्तारकगणः ।
 यथा वृद्धं बन्धः कमलमुकुलानां विषटते
 यथा निजं भूमा रचयति पदं ध्वान्तनिचयः ॥
 जयं वारस्त्रीणां सुरतविधिवैजात्यमिश्रुन-
 स्तिरोधत्ते काञ्चिध्वनिबहलितः कण्ठनिनदः ।
 असावप्यावृत्तिप्रभृ(स)तरवरेखाविलिखितै-
 र्गलच्छिद्रैर्निद्रां व्रजति रतिपारापतगणः ॥
 जवस्या(श्या)यस्पन्दै रमसरतनिष्पन्दवपुषां
 विलासिद्वन्द्वानां हुतनिविडिता श्लेषविषयः ।
 दिशन्तो मौख्यं भवनवलभीजालकमुवां
 धुतकीडोच्चानद्भुमविततयो वान्ति मरुतः ॥
 प्रभातप्रायासौ रजनिरुणज्योतिरुणं
 रुणद्धीदं रोदो दिशि दिशि तमस्ताम्यतितमाम् ।
 प्रमाछिद्रश्चन्द्रो दलति दलमैत्री जलरुहां
 रहोऽनुत्साहस्य श्लथग्रं नृप निद्रासुखरसम् ॥
 श्रुत्वा चैतदुपजातविस्मयोऽहमरुणप्रमोद्रेद एवोत्थाय
 चिदाबद्धकमलखण्डोन्मेषमीषदुपशान्तशोकसंचरस्त्वेकयोषान्विषयमात्र-
 सहचरसनिललोलकलोलदोलाग्रमानद्विप्रजलचरपुत्रमिश्रुनमावद्धकि-
 ण्डीरसबलितशिलासोषानप्राक्ष्यमुलमुपतन्यकलङ्कशीतलस्यलनी-
 रमदृष्टपारसरस्तीरमवज्जत् ।

सत्र च कृतावश्यकः खात्वा दत्तसंख्यादेवतार्पाजलिरादाय सद्यः
प्रबुद्धमधुकोरोत्सृष्टविषटमानवलविकटकोशकोटराणि सनालदण्डानि
भूयांसि कनकपुण्डरीकाणि नलिनीपल्लवपुटसंदानिताश्च मकरन्दिनीर-
मरतरुसुमनससादेव देवतायतनमागच्छम् ।

इच्छानुरूपरचितपूजश्च प्रणम्य परमया भक्त्या प्रथमजिन्मबिम्बम-
विलम्बितगतिः कृतसमस्तप्रातरितिकृत्यायास्तस्मिन्पल्लिप्तमितस्ततो
रचितरुचिरस्तिकामविरलन्यस्तपुष्पस्तवकशबला सर्वालातपामायतन-
मण्डपाङ्गणसङ्गिनीभाश्रित्य विपुलामिन्द्रनीलदोलास्तम्भवैशिकामासीनाया
नातिसंनिधौ मलयसुन्दर्याः समुपाविशम् ।

निविष्टमात्रस्यैव मे दृष्टदृष्ट्या निकटमागत्य चतुरिका नीचैरकथ-
यत्—‘कुमार, त्वद्गुणश्रवणसंजातपरमप्रेमकौतुका प्रातरेवागमिष्यत्य-
थदेवी तिलकमञ्जरी । तदत्रैवोपविष्टेन कल्याणमूर्तिना मुहूर्तमासित-
व्यम्’ इति वदन्त्यामेव तस्यां समकालचलितसकलसेनापतिपदातिबल-
कलकलोपवृंहिषौ विनृम्भितोच्छलवैतालिकञ्जातजयजयध्वनिस्तारधीरेण
वार्धति धावतः पुरस्तादुदस्तकनकयष्टैः प्रतिहारलोकस्थलोकसन्देनो-
त्सारयन्निचोपहसन्निवा(?) घन्यकाजलवृन्दमसंख्यसल्लरीपटदृशङ्गादि-
वाधरवसंभेदपृथुरुदस्थित प्रस्थानतूर्यघोषः । क्षीरसागरपटलानीव मथ-
नोद्वेजितानि सकलमर्त्यलोकसरःपुण्डरीकवनानीव नाकमन्दाकिनीदर्श-
नोत्कण्ठितान्यशेषशरदभ्रमण्डलानीव चण्डानिलप्रहतानि तरुणपिण्डीत-
मन्तपञ्चस्रग्दृश्यम् चेमादापतस्ति चेतात्पद्माणि । मुखमविस्फुरित-
केतसम्पदवशनामैस्तास्तेवारवमिषेण विभ्रमभ्रवाभिना जयमियोपहस-
न्निवात्तानां कलमन्त सर्वतो विपक्षि । वस्त्रशिरसीवैर्दिवाभ्युदित-
महानक्षत्रतारागामिव ज्योमाङ्गणमलक्ष्यत व्यस्यन् । जगन्निधीनि

विष्णुनेत्रिरदमदपङ्कमलिनितेषु मार्गजलदेषु तरलानिलतरङ्गितास्तरन्त्यो
 विधुत इवाद्योतन्त कदलिकाकनकवैजयन्त्यः । सान्द्रकर्पूरमृगमदामो-
 दवाही गन्धोदकनदीप्रवाह इव पवनेरितः प्रससार दिव्यकुसुमाङ्गराग-
 परिमलो वाराङ्गनाजनस्य । क्षणेन च प्रशस्तहृतश्रवणामनण्डन-
 मालिकलितकुम्भभाजिनी रजनीमिव निजप्रभान्धकारितमुक्तेभवाणां
 अमगजवसामारूढा प्रमालीढदशदिशारस्त्राभरणकिरणौघेन सुरभिवास-
 रारण्यपवनलेखेव नवपल्लवप्रकरेण निरन्तराच्छादिततनुलताप्रान्तचलित-
 श्वेतचामरकलापा शरत्कालतटिनीव चटुलकलहंससेवितोभयवटा तमाल-
 तीलेन त्वंगतापुरः परस्परसङ्गिना शिखण्डिपद्मातपत्रस्रण्डेन दूरावद्-
 भण्डलं शाद्वलमिव व्योम्नि विस्तारयन्ती तारकाराजतनुरिवांगत्य नमसा
 प्रतिमारूपेण सा भूष्यामवातरत् । त्यक्तयाना च देवतागारगोपुरद्वारि-
 स्तरिताशेषपरिजनप्रवेशा मौढविधाबलविवृद्धसौर्यावलेपाभिरुःखलामु-
 त्तमुक्ताफलस्वचितचामीकरवर्मभिरनेकरत्नकिर्मीरकर्मरत्नासिपट्टप्रणयर-
 मणीयभीषणाभिरधिकृताभिरङ्गरक्षाविधावनेकशतसंख्याभिः सर्वतो नम-
 श्चरमदीभिर्घटितपरिवेषाविशेषचलविक्षिप्तक्षणाभिरग्रतोऽग्रतः प्रस्तुत-
 समुत्सारणा मृषैव विस्तारितरोषपरुषारवामिर्वेषधारीभिर्दूरादेव मत्पा-
 चद्वलश्रेण चक्षुषा मुहुर्मुहुः सतर्षमीक्षमाणा प्रविश्य संनिधौ भलय-
 सुन्दर्याः समुपविष्टाः ।

निषण्णा च ताम्रास्त्रसहचरीवृन्दपरिकृतां पिबन्तीकोत्सङ्गयन्तीषु
 नादमाह्लियन्तीषु लेहनिर्भरेण चक्षुषा सुचिरमुदीक्ष्य परिमृज्य च
 क्त्रप्रेष्य वारंवारमंश(स)वेशो द्रविडदेशेऽथसुखं सखेवममासीत्
 भ्रमिसलि, परिक्षामपाप्सुस्त्रयविगृह्य भूतानि तदुति दिनेनैव दुरुप-
 रंभमर्ता गता । अथ च ते तिलकमंजरीमुपजातम्, कथं च

निर्मितमेव प्रशान्तिमुपगतम्, किं च त्यक्तसर्वान्यकरणीया प्रातः-
 रेवायतनमागता' इत्युदीर्य मयि निक्षिप्तलोचना लज्जावन्तवदनामदत्तो-
 चरामेव तां पुनरवादीत्—'तिलकमञ्जरि, विशेषदर्शितादरा क्षणमितो
 देहि दृष्टिम् । स एष सुगृहीतनामा भरतवर्षार्धभूभुजो महाराज-
 मेषवाहनस्य प्रथमसुनुरविकलचतुःषष्टिकलाश्रयतया चतुर्गुणेनाधिकः
 समासादितसमग्रकलस्य शीतरश्मेरुतमयस्वभावः कुमारो हरिवाहनः
 इति व्याहृते तथा सलीलपरिवर्तितमुखी तत्क्षणमेव सा तीक्ष्णतरलायता
 बाणावलीमिव कुसुमबाणस्य, विधृतवालशफरस्फारसंचारा तरङ्गमालामिह
 शृङ्गारजलधेः, धवलीकृतदिगन्तां ज्योत्स्नामिव लावण्यचन्द्रोदयस्य,
 चैर्यध्वंसकारिणीमुल्कामिव रागहुतभुजः, संभ्रमोत्थासितैकभ्रूलतामाञ्जा-
 मिव यौवनयुवराजस्य, मुकुलितां मदेन, विस्तारितां विस्मयेन, प्रेरिता-
 मभिलाषेण, विषमितां व्रीहया, वृष्टिमिवामृतस्य, सृष्टिमिवसौख्यस्य,
 प्रकटान्तःपीतिशंसिनीं वपुषि मे दृष्टिमसृजत् ।

इहा च तां प्रकटिततयाभूतविभ्रमामुपलक्षितानुरागा रूपेण वयसां
 विमवेन वेषपरिग्रहेण प्रमुतया गृहीतवाक्यत्वेन लावण्यसौभाग्यादिगुण-
 लक्ष्या च लब्धसाम्या मृगाङ्गुलेखा नाम तिलकमञ्जर्याः प्रियसखी
 विहस्य मन्दं मलयसुन्दरीभवोचत्—'मर्तृदारिके, यस्त्वया दिष्टम-
 मृतात्मकः कुमार इति, तत्तथ्यमिति निश्चितं मया । स्मृत्वा च
 अतुरिकावदननिर्गतेषु क्षरत्सु श्रवसि मन्त्राक्षरेष्विव महाभागस्यास्य
 नामवर्णेषु तूष्णींसीर्षदारुणज्वरवेदनायाः प्रलयदिनकरांशुकर्कशं कसि-
 (शि)मानमाथान्तमेकपद एव देव्यास्तमन्तःसन्तापमाकर्ष्य चेदसीषष्टि-
 क्षिताक्षी दक्षिणक्षितिपतनया । मृगाङ्गुलेखे, किमत्राश्चर्यमपिचार्य-
 मस्मिन् महाभागसमुभावाः इत्युदीर्य तूष्णीकामञ्ज्व । तिलकमञ्जरी

सु किञ्चिदुपजातवैलक्ष्या क्षणमधोमुखीभूय विहिताभ्यासंवृतिरघःकृत्वा
साध्यसमवलम्ब्य धैर्यमपसार्थं विभ्रमं निरस्य मनसिजोत्थासमवधार्य
दूरारूढमात्मनः प्रभुत्वमालोच्य च सतामौचित्यकारितामतिप्रशंस्यैव
तिर्यक्प्रसारितमुज्ज्वलासरलमुकुमारारुणाङ्गुलीपरिगृहीतमुदधिवेलेव
दुर्भ्रमकन्दलीवलयितमुदभ्रमभिनवं शङ्खमादाय ताम्बूलदायिकाकरतला-
दन्तःस्फुरद्भिः स्फटिकधवलैर्नखमयूखनिर्गमैर्द्विगुणीकृतान्तर्गतस्थूलक-
पूरक्षकलं स्वहस्तेन ताम्बूलमदात् ।

इष्ट्वा च तां कृतसमस्तोचितक्रियामक्रमोपचीयमानहर्षरोमाञ्चा काञ्ची-
विषयाभिपसुता प्रसन्नमनसं भामवोचत्—‘कुमार, कृत्स्नेऽपि विद्याधर-
लोक इह लब्धपताका कलासु सकलास्तपि कौशलेन वत्सा तिलक-
मञ्जरी । यदि च कौतुकं ततश्चित्रकर्मणि वीणादिवाद्ये लास्यताण्डव-
भक्त्यु नाट्यप्रयोगेषु षड्जादिसरविभागनिर्णयेषु पुस्तककर्मणि
द्रविडादिषु पञ्चच्छेदभेदेष्वन्येषु च विदग्धजनविनोदयोग्येषु वस्तु-
विज्ञानेषु पृच्छैनाम्, येन युवयोः शृण्वती चतुरं परस्परालापमहमपि
सुहृत्तमवगच्छामि निर्वृतेः स्वरूपम्’ इत्यभिहितस्तया निभृतमास्थाय
कंचित्कालमहमवोचम्—‘काञ्चीराजतनये, अद्यापि मच्चित्तवृत्तेरुविक्त-
कलादेवि, करोमि कथमप्रस्तुतं वस्तुविचारम् ।’ इतरोऽपि लोकः
प्रायेण न भजत्याभिसुख्यम्, न संगीहते सान्निध्यम्, न बहु मन्यते
स्थिरावस्थानम्, नाकर्णयति वचनम्, न प्रयच्छत्युत्तरम् । नितरामपि
कृतानुवृत्तेरसंजातपरिचयस्य परस्य किं पुनर्निर्गमनिरोह ईश्वरजनः ।
तद्यदि कदाचिदत्रभवती नभःप्रचारेण प्रसिक्ता दक्षिणाशाविभूषणेषु
विकूटमलयादिषु नगेन्द्रनिश्चलनिबद्धनीहमरूढपोतीद्वासितफणिषु लव-
णाब्धिरोधोवनेषु हृदयमानदर्पान्धदिशिर्षद्वन्द्वयुद्धेषु द्वीपान्तरेषु च

विश्रुत्य तेषु तेषु प्रतिनिवृत्ताश्रमेण वा दिव्यनगरीदर्शनकुतूहलेन वा
 शक्रावतारादितीर्थवन्दनाभिलाषेण वाश्रतो दृष्टिपथमागतामयोध्यापुरी-
 भलंकरिष्यत्यात्मगमनेन, बाह्योद्यानविहिताश्रया च तत्र सेवाश्रमा
 श्रद्धुमागतं पूर्वदृष्ट इति मामाद्र्या दृष्ट्या संभावयिष्यति, कृतोपसर्पणं च
 केहेन निमुखीभूय न विमानयिष्यति, प्रस्तुतालापं च जनकैः
 श्रुतिवचनदानेन कृतार्थीकरिष्यति, विहाय प्रस्तुतकथामन्वय वा न
 यास्यति, ततः क्रमेण लब्धप्रणयोऽहमवसरगतसमात्मविषयानुसारेण
 सर्वमेतत्प्रक्षमामि । अधुना तु मे दृष्टमाश्रय स्वदेशं प्रतिवासं प्रसिक्तस्य
 पुनर्दर्शनमेकमपहृत्य नान्यत्किमपि वक्तुं शुकम्' इत्युच्यते मयि
 संसृप्त्य तत्पुरावृत्तमात्मीयमभागस्थविलसितमुद्गिरलज्जासित्तमत्पुन-
 र्दर्शनप्रश्रमीतेव सा सहसैवोदतिष्ठत् ।

परिक्रम्य चायतनमण्डपे मुहूर्तमनुगम्यमाना सहचरीभिश्चतुरिको-
 ष्ठीवृक्षमार्गमार्गमवाप्रभूमिकाष्टमरोहत् । तत्र च प्रतिक्षणं मयि
 द्रिस्तक्षणा कुर्वती मद्युणशीतलेषु माणिक्यमण्डपिकाशिलास्तम्भेषु
 मुकसीत्काराणि सविकारपरिरम्भणामि, वाचयन्ती शब्दभाषया सति
 इतः शृङ्गारसाराणि सत्कविमुभाषितानि, जमिलिखन्ती मितिभागेष्व-
 भङ्गानुरागाणि विचाघरपक्षिमृगमिथुनानि, नर्तयन्ती चलितवाचाल-
 कल्पश्रेणिना हस्तताम्रशब्देन विषमवेल्लङ्घलतावातायनगतामायतनवर्हि-
 नाह, उपहसन्ती प्रपञ्चितालीकगुणस्तवामिश्चतुरोक्तिभिश्चतुरिका-
 निवेचितं सदीगपलपल्यस्त्रचनाम्, आप्रती कराङ्गुलीयम्रमुकैर्मुक-
 फलेषुमिर्मयश्चकोटरेषु कोपाविष्टसहचरीचातुष्टनापराम्पारापत-
 खन्, कम्पती वनस्तान्द्रशालिनीम् शाल्यमञ्जिकानामधिकण्ठमवतार्य
 कोटिपण्डिते कदाचिदपि कदाचिदपि कदाचिदपि कदाचिदपि कदाचिदपि कदाचिदपि

विवर्तनेन प्रियकराकृष्टिसरलाः सहाससहचरीललङ्घितस्त्रालकलताः
विदधती सार्द्धदन्तक्षतेष्वधरपत्रेषु सानुबन्धमारब्धहासोन्मिथश्रुपुष्कल-
शुष्कलदितानामासन्नपरिचारिकाणामाकम्प्य चन्दनपद्मोपलेषम्, निमि-
पन्ती सशब्दकृतचुम्बना मुहुर्मुहुश्चिबुकमुज्जमय्य परिजनोपनीता-
बन्धुजनबालकानां मुखे निजमुखेन ताम्बूलम्, विरचयन्त्यसकम्पस-
म्प्यादरेष दरप्रकाशितपीनं भुजमूलस्तनतटा पुनः पुनः कन्दुककीडा-
प्रक्रमे पुष्पापीडमतिदीर्घमस्थात् । उत्तीर्य च कथंचिचिरावस्थान-
निर्विण्णपरिजनानुरोलवमात्रमध्येन पुनरप्यन्तिके मलयसुन्दर्याः समा-
गच्छत् । उपविश्य चात्राधिकृतैर्गमनायाभात्यष्टद्वैः पुनः पुनरनुबन्ध-
माना सखेदमुत्थाय मन्थरैश्चरणविन्यासैः प्रत्यावासमचलत् ।

प्रस्थितायां च तस्यां सह तया प्रस्थाय कतिचित्सदानीं प्रतिनिष्ठता
प्रभुत्वेत्रधारीपरिहृता प्रधानद्वारपाली मन्दुरा नाम सत्वरसुपेत्य
द्रविडराजतनयामवादीत्—‘भर्तृदारिके, देवी तिलकमञ्जरी विर-
चिताञ्जलिपुटा विज्ञापयति—अद्य तावत्कुमारेण सहितया समागत-
सख्या गृहदर्शनानुग्रहेण सुचिरकालात्सौख्यभागिनी कर्तव्याहम्’ इति ।
काशीपतिसुताय कर्तव्यमूढा स्तोककालमवनतमुखी स्मिता ‘मन्दुरे,
कृतकलसुजो मद्रिषस्य कृत्यारण्यवसिञ्जनाय गार्हितमीधरसुहे-
गमनम् । कुमारस्तु गच्छतु । अनुभवतु प्रसन्न किमप्यन्यथागता-
तिथ्यम्’ इत्यभिवाज्य तं न्यसर्जयत् ।

गत्यां च तस्यामलक्षणेचरीवृत्तपरिचय-
पञ्चाशत्पञ्चता परिजनेनानुसम्भमाना मृगशकुलेस्ता समागत्य सत्वर-
वादीत्—‘भर्तृदारिके, तिष्ठत्वेन अच्युतितानुचितयोर्विचारः । उत्तिष्ठ
शीघ्रम् । एषा द्वारद्वारेत्यस्तम्भस्थ-
सुनिर्मूर्ध्निवस्थानखिचाभिर्नभश्च-

रेन्द्रकुलकुमारीभिः परिषृता बहिः प्रतिपालयन्ती त्वदागमनमास्ते
 देवी । ब्रवीति च—न तावन्मया गन्तव्यं न यावदार्या समागतेति ।
 सच्छ्रुत्वा मलयसुन्दरी 'मृगाङ्गलेखे, न शक्यते किमपि मेऽन्यथा
 कर्तुम् । अनुवर्तनीया तिलकमञ्जरी' इत्युदीर्य चतुरिकासमेता
 सलज्जमचलत् । मृगाङ्गलेखा तु कृतमुखसिता ममाकृष्य पाणि
 बाणिलवाग्नेण विष्टरान्मामचलयत् । अगच्छच्च तिलकमञ्जरीसमी-
 पम् । सा तु प्रीतिविकसितेक्षणा निरीक्ष्य माममुक्तहस्ताग्रपा
 मृगाङ्गलेखया धारंवारमाकृष्यमाणमीषकृतसिता सयत्नमावध्य विमो-
 लितोच्चयं पुनः पुनः सिचयमासन्नपरिवारलोकोत्क्षिप्तमूर्तिर्मलयसुन्दरी-
 द्वितीया द्विरदवधूमारोहत् ।

निधाय च समासन्नमात्मपरिजनं मत्समीपे पुरोभूय प्रचलिता
 चलितयानवाहनेन सर्वतः परिषृता मान्यविद्याधरकन्यकाजनेन स्वावा-
 सत्समम् । अहमप्यसह्यवेगमारुह्य विमानमस्थाः स्थिरनिबद्धासनः
 सन्निधानसीमया सदृशरूपवेषाभिरामरामाजनसमेतया मुहुर्मुहुः प्रयुक्तैः
 प्रीतिपेशलेः परिहासवचनैः प्रतिपथं विनोद्यमानो मृगाङ्गलेखया
 कृणेनैव विजयार्धदक्षिणश्रेणिभूषणं रथनूपुरचक्रवालसंज्ञं विद्याधर-
 राजराजधानीनगरमासदम् । प्रविष्टमात्रमेव च तत्र मामितस्ततः
 प्रहितकौतुकोत्तानलोचनमचेतनमिवालक्षितस्पर्शमश्रुतालापमव्याहृतप्रति-
 वचनमालोक्य निर्भरमुदितमानसा मृगाङ्गलेखा कुमारदृष्टं नगरमिति
 गन्तुमशक्नोति । अहं तु सर्कामिमाविना मव्यतातिशयेन तस्यापहत-
 हृदयः सखेदमिष निधाय दीर्घमायन्दर्पवत्या गिरां सैरमकदम्—
 इन्दुवदने, सच्छ्रुत्वा गत्या मन्दमप्यारक्षिलोकेनेपलक्षितैः परिभ्रम्य
 सर्वतो निरस्तमनैः मय्यपार्णं प्रतिपथं प्रतिपृष्टं प्रतिदेवतायाम्

प्रत्यारामं प्रतिनायकं प्रतिप्रमदं च यथावलोक्यते तदपि किं दृष्टमिति
 शिष्टैर्व्यपदिश्यते ।' निश्चय्य चेदं सा पुनः प्रावोचत्—'कुमार,
 नैतदुष्करमेव मयि दृश्यते' इति ब्रुवाणा गात्रसंधट्टरणिततारकाणमणि-
 घण्टैश्चण्डडिण्डिमारावडमरितविपक्षवारणैः संनिकृष्टघृष्टाधोरणगण-
 प्राञ्जनप्राञ्जलीकृतप्रसरैः पृष्ठानुलम्बमोत्साहकतिपयाप्तपदातिभिः स्क-
 म्भासीनभयविहसैकैकहस्तिपकैश्चिराचस्थानदुर्गस्थमार्गलोकावलोकितैः
 परिचिताङ्कुशप्रचारैरपि निरङ्कुशप्रचारैः प्रकटकुम्भकूटधारिभिरप्यना-
 मृतघटैः प्रभिन्नकर्णकरटैरपि विराजिष्ववणशङ्कैः सुवर्णदन्तकोशोप-
 शोभितैरपि नीरदप्रतिमैर्व्यालतां वहद्भिरप्यनुदिनं न न्यालानां स्थिति-
 मनुभवद्भिः सरागैरपि निरामयाङ्गैः स्तम्भमुक्तैः सदर्पमापतद्भिश्च
 प्रकामपीवरकरैः करेणुभिर्दुस्वतारेण निरन्तरप्रचारप्राणिशतसंकुलेनापि
 पञ्चजनाधिष्ठितेनाश्वाक्रान्तेनाप्यायतेन गत्वा राजमार्गेण प्रविश्य राज-
 कुलाभ्यन्तरमतिक्रम्य विस्तारवत्यपि नितान्तदुःप्रवेशान्यनेककक्षान्तराणि
 तोरणोपान्तपुञ्जितनिरन्तरोत्सातशस्त्रख्यातबंशान्तर्घणिकनरं कन्यान्तः-
 पुरमगच्छत् ।

प्रविष्टा च तत्र सर्वत्राभिरामं वामभागे तिलकमञ्जरीमण्डितं
निष्ठमानुलभमनतिवृत्तमाकारपरिमतमुदमशिश्वरानेकपुन्दरमासादमा-
साद्य निजनिवासभवनं विमानंश्चवातरत् ।

प्रविश्य च निरन्तरन्यासशालिना भण्डिशिलतलसंक्षेपेण क्रमेणा-
 विरूढमानीय मांसुपरितलकमलकुट्टिमतलस्योतुङ्गाज्जम्भाम्भराजीधिर-
 चिनः प्रकाशनिपुल्यतावकाशस्य शयनचित्रशालिकाङ्गपरतमण्डपस्त्रा-
 मत्ताल्लवहस्तसंवरितेनाविस्मृतेन सुचित्रा समस्ताहुत्तरच्छवपटेनाच्छा-
 दिते मृदावपि तापनीये महति मङ्गपर्यङ्गे स्थनेश्वर ।

उपाश्य च सुचिरमन्तिकन्यस्तविष्टरोपविष्टा पक्षाह्य च त्वं
परिजनाहृतेन स्वच्छवारिणा मञ्चरणयुगलमादरार्पितप्रचुरपुष्पताम्बूला-
तिलकमञ्जरीपार्श्वमगमत् । सा तु मन्दिष्टमात्रैव सद्गनि प्रतिदिनमेव
दर्शनोत्कण्ठितायाः प्रथमागमनलज्जितां मलयमुन्दरीं सहसैव गत्वा
मातुरन्तःपुरगतायाः सादरमदर्शयत् । स्वयं च मद्दर्शनाक्षया दीर्घाध्व-
लहनेन सिन्धुस्नीत्यलीकमेवादिष्टशिशिरोपचारा त्रिचतुराससहचरीस-
मेव सौचशिवरप्रसङ्गिनीं शयनचित्रशालामगच्छत् ।

तस्या च सत्क्षणोद्घाटितकपाटप्रकटितोत्तराशे दक्षिणेतरभिषि-
भागाभ्रयिणि सुस्निग्धमणिभूमिकान्ते शशिकान्तवातायने चित्तज्ञेन
विरचितविचित्रविन्यासैश्चतुरपरिवारिकाजनेन सरोजिनीपत्रशयनीय-
मविश्रयाना पत्रगाङ्गनेव चन्दनाङ्गरागिणी, निदाधान्तदिवसकर-
मूर्तिरिव धृतदशाशान्तपरिश्रवणजलाद्रौशुका, शुकाङ्गनीलसज्ज-
नैकलज्जालकलिपतकर्णपूरा, नूपुरस्नानसंदा नितसनिद्रकैरवमुकुलमण्ड-
लीका, जघनमण्डलनदनीरन्ध्रकुवलयदामरसनागुणा, श्रवणयाशदोलाय-
मानकुमुदिनीकन्ददन्तपत्रा, कण्ठभुजकराग्रादिभिः शरीरावयवैरसिक्त-
मपि हारकेयूरकटकप्रभृत्याभरणजालं मार्जालमुद्रहन्ती, साक्षाद्विवामृत-
जलधिजलदेवतागलेऽप्यर्तिमायतनिःश्वसन्ती, विनापि वेदनां वदनमा-
कूषयन्ती, अन्तरेणापि वायमस्त्रिपल्लवतले रत्नदर्पणं दापयन्ती,
अङ्गुलमयमान्मणिः कान्तस्पर्शमनुवेलमग्नित्वानि कदलीपत्रतालहृत्ता-
म्बुलोपयन्ती, उग्रवतो निचिह्नेन वेदितुमिवावापमकृष्योरुपरि चारं चार-
यारोमितकलार्द्रभीरजदलद्वयं, मातुमिव विस्मरपुरसिजपीठगृहे यति-
सिद्धिनिशान्तिनिष्पन्ना, शिशिलुपिव जदीयरेखामणिकलाम्बालिख-
माणमलयजलकाङ्क्षि, अङ्गुलिनिः सिन्धुसरोरुपेत्कर्णहारी, विविध-

माणप्रचुरं कर्पूरचूर्णमुष्टिः, स्पष्टमिव गात्रयष्टिमारब्धमधुरसवीहृत्ता, स्वयं
प्रियसखीगणेन क्षणं संमुखपरावर्तिताङ्गा, क्षणमुत्तरीयेणार्धवगुण्ठितो-
त्तमाङ्गा, क्षणमुपविश्य मत्तवारणके कृतावष्टम्भा, क्षणमुत्थाय प्रकटिता-
ङ्गमङ्गमारब्धजृम्भाविजृम्भितपृथुश्रमव्यथे वा पृष्ठमन्मथोपदिष्टमग्निव
रसविशेषमनुभवन्ती सुचिरमस्थात् ।

दृष्ट्वा च मामलक्षितैरक्षिविक्षेपैरग्रतः समग्रकलाधिगमलब्धवैद-
ग्ध्याभिः शुद्धान्तयुवतिभिरनेकधा प्रवर्तितविनोदमुपजातपरमप्रमोदा
ततः प्रासादवातायनादुदतिष्ठत् । अहमपि तया शून्यीकृतमवेक्ष्य तं
गवाक्षमुद्गतोद्वेगवेगस्तदुच्छेदवाञ्छया रूपेव सर्वदा समासन्नचन्दनार्जुन-
तिलकमञ्जरीकमन्तःपुरोपवनमव्रजम् ।

भ्रान्त्वा च तत्रातिचिरं सरायतनरक्ताशोकतलनिषेण्यमास्तमेसेक-
चतुरकृतिपयान्तःपुरचारिपरिचारकपरीतमल्पवेत्रवारीधृन्दपरिगता समा-
गता सत्वरमनन्तरा मन्दुरायाः प्रतीहारी हरिणिका नाम विहित-
प्रणामा मामवोचत्—‘कुमार, संप्रति प्रासादशिखरावतीर्णा विज्ञापयति
देवी तिलकमञ्जरी—मज्जनपुरःसरमहाय मध्याह्निकं निर्मापयतु
कर्मकर्म कुमारः । प्रथममेवाद्य चिरकालदुपागता तिरस्कृतनियमो-
पनासकेशविशेषकर्षि(र्शि)ताङ्गी न युज्यते निर्विमिश्रभाहारवेलातिक्रमं
कारयितुमर्ह्य मलयसुन्दरी । पुनः कदाचिद्दृष्टव्यमुत्थानम् । अतः ह
तच्छ्रुत्वा ‘यथाह देवी’ इत्यभिधाय तत्कालमेव प्रचलितः प्रादमसलाद-
नुगम्यमानः सविधचारिणा जलेन तमेव प्राकट्यं सुवासमणिमण्डप-
रुपागमम् ।

तत्र च समाहृतसमग्रस्नानमङ्गलोपकरणैरनुपालयन्तीमिरागमन-
मुन्मुखीभिर्मञ्जुतबालिकाभिरसिनन्दितवर्त्मनः स्नात्वा सुचिरमुत्थाय द्विम-

अरामपि विधाय भुवनत्रयगुरोरादियुगनाथस्य पूजामाचचतुरोदारने-
पथ्यप्रथमदर्शनात्मभृत्यकृत्रिमारूढसंस्थया सतताभिमुख्यया मृगाङ्ग-
लेख्यया साकमक्षकीडाविनोदेन क्षणमात्रमस्वाम् ।

अथानुपदमागच्छद्भिरन्यैश्चान्यैश्च वर्जितैर्विसर्जितैस्तिलकमञ्जरी-
समासजलोकैः समुपहृतः प्रासादशिखरादवातरम् । उपदिश्यमानवर्त्मा
य तैः प्रचलितः पुरस्तादितस्ततो दत्तदृष्टिर्दूरादेव दृश्यमानोदग्रभृङ्गम्,
अधिकामिराममास्तराभोगम्, अङ्गणोपान्तपुञ्जितविमाननानाभिरन्तर्न्य-
स्तदुन्दुभिशङ्कुसङ्करीपटहपणवादिवाद्यविशेषाभिः कृपाणचक्रमासपट्टिस्त-
प्रायप्रहरणदुरालोकाभिरालोक्यमानविविधध्वजच्छत्रचामरोङ्गामराभिरने-
कपर्याणपीठपर्यङ्ककङ्कटकिरीटगर्भाभिर्विहारकालोपयुक्तवस्तुसंभारनिक्षेप-
यक्षमामिरुभयतो विशालगम्भीराभिः शालाभिरुपशोभमानवाङ्मकक्षान्त-
स्तम्भ, आरोपितानुरूपरत्नपर्याणैर्गैरुडकेसरिकुरङ्गवक्त्रज्ज्वर्हिणप्रमुखाकार-
भारिभिर्विधावलकृतैर्दर्शनायातविधाघरवधूबाहनविशेषैरशून्यमध्यमप्रा-
कारगोपुरस्थास्त्र, अन्वरतसारणीसेकमुकुमारकृत्रिमतरङ्गिणीतिरिवन-
सम्पदैः शीतलपङ्कशास्त्रागतामतोनीतवनपाल्यालिकानिर्वृणन्दोलनीवि-
लासैः कुसुमितलताकुल्लगुल्लन्मधुपमधुरितमनस्विनीकोपकुटिलमुकुटि-
मन्तैरभङ्गुरप्रासाददीर्घिकाकुण्डजलमण्डपैरस्त्रण्डितमुख्यतरुमिथुनकोट्या-
ङ्गपङ्कजान्तिवाद्यैरुष्णाभिरुपचक्रवयवैरिव स्फुरितस्फारकाञ्चनारैरसम्भ-
व्यातदंशरूपकैरिव सर्ववादिभीकृतवीथिभिरनल्पचरैरुभिरनेकनामरा-
ज्योत्स्नानितशोभैः केसरिभिः प्रकटकुटजैरप्यगस्त्यमावरहितैर्जगच्च-
जयोद्यत्स्य मकरकेतोरेकान्तसहकारिभिः सहकारिभिरुपजगैरु-
पविभूम्यिकासागस्य, अग्नीकृतानुरूपनिजव्यपाराभिः सविभ्रमं प्रम-
दयिभित्तैर्गोपनीयैः कौटुम्बिकैः सौन्दर्यमयीभिरिव सौन्दर्यमयीभिरिव सौन्दर्यमयीभिरिव सौन्दर्यमयीभिरिव

सर्वीभिरिव विभाव्यमानाभिरप्सरोभिरिव मुनितपोभीतसतमस्वाङ्ग्याः
सर्गतोऽवतीर्णाभिरमृतजलदेवताभिरिव सुरापहरणशङ्कया क्षीरोदादप-
सृताभिः सततसंनिधिप्रीतदेवतावितीर्णचैतन्याभिः स्वर्विमानमणिशाङ्क-
मल्लिकाभिरिव पुञ्जीभूताभिः गङ्गादितीर्थजलक्षालनापनीतस्थावराध-
स्थाभिरम्भोजिनीभिरिव रूपान्तरेण परिणताभिः प्रतिपक्षस्वप्ननोद्वि-
ग्नाभिः शशिकलाभिरिव शरणाय खेचरेश्वरमाश्रिताभिर्नयनाभिराम-
रूपावासिकामाभिः सौदामिनीभिरिव प्रमदाभावमापन्नाभिरनवरतदिव्य-
जनप्रार्थनाकदर्थिताभिः कल्पलताभिरिव मनुष्यलोकमायाताभिरन्व-
कारितदशाशैः केशपादैर्दिवापि प्रियजनाभिसरणाय प्रदोषमिव सूत्र-
यन्तीभिर्मुखमण्डलैश्चन्द्रबिम्बावस्कन्दमिव कल्पयन्तीभिरिन्दीवरदल-
द्रागसुन्दरैर्नयनविक्षेपैर्जगज्जयाय मन्मथमिवाशापयन्तीभिः शोषिताक्क-
मिभ्रताम्बूलद्रवैर्गतिश्चमध्यासपवनैस्तत्कालमन्दरागामिमिव सदीपय-
न्तीभिः क्रुन्दशुचिभिः परिहासस्मितैः स्नानतटोष्ममसीकृतरुचौ मुक्ता-
कलापानिव धवल्यन्तीभिर्गतिवशोपलक्षमाणायतिभिस्त्रिवलिलेखाभिर-
प्रत्यक्षदर्शनमुदरदेशमिवानुमापयन्तीभिः संनिहितोरुनाभिभिः श्रोणिचक्रै-
श्चक्ररुथिनीमिव यौवनयुवसजस्य योजयन्तीभिर्विलासमल्लगैश्चरणवि-
म्यासैर्मवनहंसकक्षिभिव गतिभ्रमं ग्राहयन्तीभिरत्केकरागैर्वेवाग्निवसनाशु-
मिस्त्रिवक्षचापाद्वैतमिव दर्शयन्तीभिर्प्राणलेपिभिरनुलेपनाभोदैर्मन्दनमि-
वाकर्षयन्तीभिः सरोभिरिव सारसनादिभिर्भूषणगणैर्भुस्तरितप्लामुखाभिः
सर्वतोः विलासिनीभिः समाकुलमसुरकन्याधुरप्रवेशविवरमिव सतत-
मुनिहितद्वाररक्षोभयं सुग्रीवबलमिव सलीलमासृतिगवाक्षमवयोपनीत-
कुपितरामावलेपं शरसम् । स्मृतिचित्रोदयमभिवृत्तनिशान्तप्रबुद्धलोक-
विवाहमण्डपमिव हृदयममभिनवस्रज्यजिस्तैस्करमपुराणमप्युपलभ्य-

मानविविधवामनकिंरातचरितमुदंशुकाञ्चनकलशचक्राकान्तविकटोदग्र-
 टैस्तुषारगिरिशिरोभिरिव लभस्फारवज्राग्निविस्फुलिङ्गैरदभसरलार्जुन-
 सालगुप्तिभिः सप्तभूमैः कुमारीपुरमासादक्यैः समन्ततः परिक्षिप्तपार्श्वम-
 दृश्यमानपुरुषप्रचारतया कीराज्यमण्डलमिव विजित्यानीतमस्त्रिं-
 तिलकमञ्जरीमन्दिरमपश्यम् ।

प्रविश्य च स्तोत्रमुपसृतस्तत्कालकर्तव्यसत्त्वरस्य विसर्जयत इतस्ततो
 दृष्टिगोचरायामन्तःपुरपुरंभिलोकमाकुलकुलस्य 'वरुणिके, वारय निष्क-
 टभाटमञ्जालासौख्यकुलसंगीतकलहम् । कोकिले, विधेहि स्वविष्णु-
 दुपेयुषः किन्नरराजकुलचारणकुलस्य स्वरसंदेहविच्छेदम् । विहङ्गिके,
 महिणु यानाशक्तिरिचीमूतचिरसंचितद्विषणविद्राणमदरिद्रीकृत्य वैभवं-
 णयाचकवृन्दम् । मन्दारिके, कारय गन्धर्वपतिरत्ननद्याः कामकोटेः
 मृद्वन्धम् । सुन्दरि, निधेहि गन्धोदकनदीषु दिव्यानि कठिनकर्पूर-
 लङ्घनानि वानपात्राणि । पद्मलतिके, पुत्राण पुरुषरूपवन्ध्वेन
 स्वनिद्विधेः देवीविचित्रकलमिकाभिषिसौभाग्यम् । द्रुमिदि, दामव
 कीटाद्रिकन्दरासकरमियुनाम्नमसम्पन्नानि चक्रवर्तुषीरचण्डातकानि ।
 शिखाण्डिके, शैलरीशुर पण्डकोपवनसम्पन्नजाताः पारिवातसुमनसः ।
 सिंहिके, समुपसंहर वेणुवीणादिवाद्यनिनोदम् । विनयवति, नायक-
 मसरो नयसूतस्य । कलकण्ठि, तिष्ठतु तावदेव सुभाषितपाठगोष्ठी ।
 मन्दुरे, द्वारमण्डपावुत्प्रापय प्रभातसेवायातमस्त्रिकमपि खेचरकुमारी-
 प्रणमम् । रञ्जिके, रक्षय तलिवन्वान्तश्रितिन्ना तमालवल्लीपल्लवरसेन
 श्रीमण्डपादारभ्य सकलाः सौधवलमीः । कुरङ्गिके, विकिर मणिकुण्डिने
 ज्योमजाह्वीचलजेमहारम् । मौरि, द्वारतोरणेषु जाम्बूनदा त्रिजम्बू-
 म्बालचन्दनयागम् । चन्द्रलेखे, मिलित ममालसकितानि सख्य

श्रीरोदभौक्तिकक्षोदैः स्वस्तिकान् । अवन्तिके, मिश्रीकुरु प्रत्ययाहतेन
 दिक्करिकपोलदानदर्पेण गोशीर्षचन्दनाङ्गरागम् । तरङ्गिके, गृहाण
 विद्याधरेन्द्रगृहिणीभिः प्रेषितानपूर्वपरिमलमुचः फलपुष्पासवान् ।
 वसन्तिके, वासय घ्राणपुटसर्पिभिः कर्पूरवासैर्मानसजलश्रुतानम्भःकु-
 स्मान् । पुरन्दरिके, पूरय सुखोष्णसुरमिणा गन्धसलिलेन भर्तृदारिक-
 खानपुष्करिणीम् । मकरिके, मार्जय सितेन रसवतीचुल्लिचन्दन-
 भस्मना समस्तमादर्शभवनम् । अनङ्गवति, सज्जीकुरु स्मरायतनवलि-
 कर्म । तूर्णमभ्यर्णोभवति मध्याह्नसमयः । न पश्यसि पुरः प्रातरेवाद्य
 गत्वा स्वयमिह नीतस्य कस्याप्यतिमहीयसः क्षत्रियक्षितिपत्नोरागमन-
 मार्गम् । अवलोकय पर्यङ्गादुत्थितामुभयतो विधूयमानधवलचामरकलशपां
 देवीं तिलकमञ्जरीमिमांश्च शुद्धाचारदारिकाधिष्ठिताभिः शुद्धान्तदाक्षी-
 भिरुहानसादानीयानीय संचार्थमाणाननेकैः सूपकारैः प्रत्येकमारोपित-
 विशिष्टतरसंस्कारान्मण्डपान्तरतिमूयसो भक्त्यप्रकारान् इत्यादिकाना-
 क्रर्णयन्नधिकृतान्तर्वेशिकजनस्य नानाविधालापानग्रतः प्रचलितेन स्व-
 लितमतिना विमलजलकुहिमेषु निःशङ्ककृतपदक्रमेण गेहाङ्गण-
 विलासदीर्घिकासूत्यादितविततपरिवस्त्रापटेन पट्टशालासु सत्त्वरोत्सि-
 क्षीमपटेन वैदूर्यवलभीद्वारविवरेषु स्फोटितोत्तमाङ्गेन स्फटिकस्तम्भोत्प-
 लकेषु ललटनिहतोत्तानहस्तेन निर्यताजिरपथेषु तार्जितातपश्प्रधारेण
 मधारागसदाप्रभारागपटलतपेषु जातदिङ्मोहेन बहलेन्द्रनीलमन्दिरच्छा-
 द्याम्भकारेषु कृतसमुत्सारेण स्वच्छमणिकुल्यान्तरितकपुषः प्रेष्यलोकस्व
 अस्तुतप्रणतिना संमुखीनादर्शभित्तिप्रतिबिम्बिततनोः पूज्यवर्यस्य सकल-
 सुविभागज्ञेनाप्यपूर्वाग्रतेनेव वेङ्गवारीगणेनोपहृश्यमानसरणिखटादित-

गवाक्षविवरोपलक्षमाणरुचिरमणिमितिचित्रं च्युतमिव त्रिदशलोकात्स-
हायातसर्वगीर्वाणपरिषज्जनं भोजनमवनमण्डपमगच्छम् ।

तस्मिन् तत्कालमन्दाश्यानहरिचन्दनोपलेपे सरसमन्दारकुसुमोप-
हारस्मेरमणिभुवि सुषित इवोपरि निवद्धशुचिविताने पातालनगर-
संचरदनेकदर्वाकरपुरंध्रानुत्पातजीमूतदुर्दिन इवासन्नहिर्मेशिशिरवारि-
करकोपलक्षेणप्रभाशोभे संभ्रान्तपरिजनादृतमहार्हमणिविद्यरोपविष्टः शु-
क्तागमनसाध्वसोत्तालतिलकमञ्जरीविसर्जिताभिः प्रघनसध्वीचीभिरागत्वा
मिवर्तिताङ्गियुगलक्षालनादिसकलोचितक्रियः समीपविन्यस्तचिकटाक्ष-
नोपविष्टया मुहुर्मुहुः स्वहस्तसंचारितापरापरस्वादुसुन्दरदुरुपलक्ष्यभक्ष्य-
प्रकारया मृगाङ्गुलेखया सकौतुकप्रेमहासभुपनीतसितचारुचामराभि-
र्मणिचतुष्पिकास्तम्भतलवर्तिनीमिश्रतमृमिश्रामीकरशिलायन्त्रपुत्रिकामिः
सैरसैरमुपवीज्यमानः समासनपञ्जरजुषः प्रकृतिकलकण्ठस्य मङ्गल-
ग्राहकस्येव पठतः शुकविहङ्गस्य प्रसङ्गागतैर्मोगावलीवृत्तैः पुनः पुनर्ज-
विस्तविस्तयो... विस्मयावहैकैकवस्तुविस्तारिताभ्यवहारतर्पमविषयवर्तिवं
वर्णनायाः कदापिदप्यसुखपूर्वमुपहारमुपशुक्त्वान् ।

उपविश्य चापरमुखासनस्थः स्मृत्वा चिरंतनाभिस्तामिरमिमत-
वंस्तुसंकयाभिरावासगमनाय देवीं प्रधुमन्तिकनिविष्टां मृगाङ्गुलेखां
प्राहिणवम् । अथागत्य विस्मयोत्फुल्लनयना महाप्रतीहारी मन्दुरा
प्रभव्य सादरमवादीदेवीम्—‘अस्त्येव दक्षिणदिग्ब्रह्मादागतो निसर्क-
कर्मव्याकृतिः शुकशकुन्तिरेको द्वारमध्यासे । ब्रवीति च कृत्योपप्लोऽहं
स्मैहित्यसदृवास्मिन् स्क्न्धावारावुपगतः कुमारहरिवाहनं द्रष्टुमि-
च्छामि’ इति । अहं तु तच्छ्रुत्वा ‘प्राक्तमैऽहं नि वनान्तसरसीतीरवर्तिम

वित्तिर्य लेखं मया स्वस्वविरं प्रति प्रेषितो यः स नूनमवमायातः' इति विचिन्त्य विज्ञापयितुमागताम् 'मन्दुरे, गच्छ गच्छ । प्रवेशय' इति सौमहस्तमवोचम् । अथ प्रस्थाय तत्क्षणमेव सा प्रश्रयोपरप्रिताङ्गलिः 'यस्य गुणवन्, इदानीमेव निर्वर्तिताहारं कुमारम्' इत्यभिहितवती । स तु तदीयवचनान्तरमेव सत्वरः सम्भशिसखरादवतीर्थं तिर्यक्प्रचलितः सरलितसुरेन्द्रचापरेखाचारुणा स्वसंचारेण सीमन्तयज्ञन्तरिक्षमीक्ष्यमाणाः कुतूहलाकूततरलितोत्तानतारकाभिरन्तमिव कुमारीभिरव्याकुलः प्रविश्य पूर्वदृष्ट इव तत्राहारमण्डपे संवृताभ्रतुण्डसंदंशसंभ्रहीतमुत्सृज्य मच्चरणयोः पुरस्तादजर्जरं भूर्जलेखमावर्जितशिराः किञ्चिदुच्चोच्चारिताक्षरेण स्वरेण जयशब्दमकरोत् ।

इष्टा च तं तथागत्य कृतदर्शनमकारण एव साधितानन्यसाध्यकर-
प्रीयमायलाध्वश्रमक्षामनिःसहशरीरमद्विपीठोपकण्ठभुवि सविनयोपवि-
ष्टमुपजातपरमोपरोधः स्थित्वा क्षणमवोचम्—'महात्मन्, सर्वदा स्वाधी-
नवनफलाहारनीरं निरीहमेकान्ततो विशिष्टाजपानदानेष्वपद्यमानमारुह्य-
त्रस्रप्रसाधनाभरणवेषग्रहणमेवंविधं विधिवशाद्विहङ्गरूपमापन्नस्य कुरु-
णानिधेः कस्यापि शुद्धकस्य गन्धर्वस्य विद्याधरस्य वा भवतः प्रसन्न-
तोऽपि बलवत्ता क्षेहेन मादृशः किं करोत्यभ्यामत्तमतिथ्यम् । तथाप्यु-
चिष्ट । कुरु कियन्तमपि मे मनःपरितोषम्' इति निगद्य युगपत्कर-
शुगोत्तम्भिताङ्गं तमुत्सृज्यमनयम् । कृतकुशलसंप्रभे च स्मरति मन्द-
मन्दमामीलिताक्षस्य नवशिरीषपक्ष्मसुकुमारस्तनुरुद्धाणि तस्याङ्गानि
संजातपरमप्रमोदे मयि समागत्य कुन्तला नाम तिलकमञ्जरी
ज्ञयनपाली सप्रश्रयमवोचत्—'कुमार, देवी विज्ञापयति—जय मे

स्वस्वकाशादुपागतया मृगाङ्गलेखया समाख्यातं यथा किल परैरलक्षि-
 ततनुः कुमारो दिदृक्षते नगरमिति । तद्यदि सत्यमेतत्तदमुना स्पर्शा-
 नुमेयेन निशीयनाम्ना दिव्यपटरत्नेन प्रावृताङ्गः पश्य त्वम् । अयं हि
 मे हिमाचलशिखरसन्धनः सिद्धनिम्नगासिन्धुनिर्गमादुदकपूर्वापरतटस्थ
 प्रसृतसर्वपथीनपृथुलोर्मिसंघातघटितासाकरिकरटकूटस्थ विष्टपत्रितय-
 विख्यातशोभासंपदः पञ्चनाभो महाङ्गस्यैकदा समं सहृदयसुहृज्जनेन
 समणीयकमवलोकमन्त्यास्तदङ्गपङ्कजवननिवासिन्या भिया समाहूय
 सङ्घट्टं समुपनीतः । प्रकटिता चास्य परमाश्चर्यकारिणी किमन्यदङ्ग-
 नुभावसंपादनेन संवीतविग्रहमाग्रहव्यापृताक्षोऽपि लोकः स्तोकमपि
 गालोकयति देहिनम्, अङ्गिमूलकान्तमोगनालोऽपि न दक्षति दन्द-
 शूकः, निःशूकपुरुषसरोषपातितास्तिलमात्रमपि कृन्तन्ति न कृपाणधाराः,
 कृष्णवधि निपीतान्यपि न वेविषत्यङ्गं विषाप्यजङ्गमानि, शश्वदवलो-
 कितच्छिद्राप्यपि न जातुचिच्छलवन्ति यातूनि, जाता अपि अशमवय-
 वैरुक्तास्ति श्रमिति संनिपातज्वरपुरःसरा रोगाः । किंवानेन बहुभाषि-
 तेन । स्वभावदुःप्रतिषेधानीषदप्यलब्धपुनस्तुग्रहानमोधमाषिमिर्विष-
 मुल्वैः सरोषमारोपितामपहरति दीर्घसापानपि स्पर्शमात्रेणायमिति निगद्य
 मद्गात्रमुत्तमाङ्गेन सह तेनाच्छादयत् । अथ शिरीषकेशररेणुपरमाणु-
 भिरिवारब्धेन शरवरविन्दकोसमध्यादिव लब्धवन्मना सुधारसकुण्ड-
 लैरेवाकृष्टेन मन्त्र्याद्रिहरिचन्दनच्छाययेव सूरितेन मूर्च्छामिव अ-
 श्वत्ता निद्रामिवानवत्ता स्त्रीस्ताम्र इव सपयता निर्वाणसौख्यसंख्यामि-
 धानक्षणेन प्रह्लादिभ्य तदीयसंस्पर्शेन परवशीकृतं विभ्रतो मयाङ्ग-
 स्तन्मदेशादलक्षितोद्भूतः सहसैव तं समुत्क्षिप्य दिव्यपटमग्रहस्ताम्रा-
 शुभप्रयौवमः कुमारोत्तोल्यमह । अथैकं च समाहूय समविद्वसेत्

ततोऽभिमुखविन्यस्तविस्मयस्तिमितचक्षुषा पश्चात्प्रहर्षपरवशेन गन्धर्वकं
 गन्धर्वक इति सहासमुद्धोषिनिरुषावस्थितेन तेनान्तःपुरपुरंभीजनेन
 परिवर्तितमुखे च विघटितपटप्रकटिताकारभवलोक्य मां स्रदिति कृष्ण
 स्रमश्रयप्रणामे तत्र रभसप्रधावितात्, 'देवि, दिष्ट्या वर्धसे । क
 पुता विनष्ट इति शोचितः सुचिरमासीत्स संप्रति कुमारहरिचाहन
 चत्सङ्गदेशादनुपहतविग्रहो गृहादिव विनिर्गतो गन्धर्वकः' इत्याकर्ण्य
 चपलचेटीजनादुत्पन्नसंभ्रमा सविस्मयानन्दमासन्ध्याः समुत्थाय दर्शित
 पथा पुरस्थितेन तेनैव शुद्धान्तचेटीजनेनान्येन च यथाप्रवृत्तिश्रवणा
 दुच्चलितेन चटुलगतिना समासत्रपरिजनेनानुगम्यमाना मलयसुन्दरी
 द्वितीया देवी तिलकमञ्जरी तत्रैवागच्छत् । अभ्युद्रता च प्रकटित
 दरेण मया संभ्रान्तपरिचारिकोपनीते सविभ्रमजीडमासने न्यविक्ष्यत् ।
 अचिलौक्य च मां पुनः पुनस्तथादरविशेषसंपादिताहारमामोदिहरि
 त्वादनद्रवानुलिससर्वाङ्गभावद्वमालतीकुसुमशेखरमुपनीतदिव्यदुकूलरत्ना
 लंकारमभ्यर्णोपविष्टप्रेष्ठसध्रीचीजनं जातपरितोषा स्तोकमुपसृत्य विहित
 प्रणाममाहूय गन्धर्वकमन्तिके न्यवेशयत् । परामृश्य च पुनः पुन
 प्रमत्तशिरसमग्रहस्तेन मौलौ मलयसुन्दर्याश्चरणयोरपातयत् । ततोऽहम्
 विधिः पश्य । त्वत्पसादीकृतेन दिव्यपटस्तेन पुनरसंभावितदर्शनं
 कुतोऽप्यानीय दर्शयता परमबन्धुकल्पमेनं गन्धर्वकमभिप्रेतार्थ
 तोऽधिकं स्रष्टित्वेव मे संपादितममिलषितम्' इत्यवोचन् ।

श्रुत्वा च मद्भवनमिदमुपजातविस्मया स्वेचरेन्द्रतनया विनर्त्य
 किञ्चिद्वदनमव्यक्तया वाचा कञ्चिद्वज्रपुत्रीमपृच्छत्—'आर्ये, पूर्वमपि
 किं कुमारेण दृष्टो गन्धर्वकः ।' सा प्रत्यवादीत्—'सखि, कुमारमेव
 पृच्छ । नाहमवगच्छामि वृत्तान्तमेतम् ।' ततोऽहमवदम्—'देवि,

न केवलमयं गन्धर्वकः । त्वमपि दृष्टा निर्विघ्ननिहितेषाणेन दीर्घ-
 कालमस्य परमोपकारिणः प्रसादेन' इत्युदीर्य पूर्ववृत्तं चित्रपटवृत्तान्त-
 भावेदयम् । अपृच्छं च तम् 'गन्धर्वक, तदास्मादन्तिकादुत्थाय क-
 गतो भवान् । कः स्थितो दिनान्येतावन्ति । किं कारणं चिरावस्थितेः ।
 संवृतं कुतश्चाथ विद्युदुन्नेष इव सहसा प्रादुर्भूतः' इति पृष्टः प्रष्टेव
 पूर्ववृत्तान्तं मया गन्धर्वकः समुद्भूतपूर्वानुभूतदुःखसरणलवबाष्पवत्-
 विन्दुपूर्णलोचनो वितिःश्वस्य नीचाक्षरमवोचत्—'कुमार, किं कथयामि
 बन्धुगम्यः । तदा विमुच्य मत्तकोकिलोपवनमध्यमयोध्यामगर्भाः
 अचलितोऽहमभ्युत्सुकतया तत्रैवाहि सायाहसमये त्रिकूटगिरिशिखर-
 जोचरां खेचरराजधानीमत्रजम् । प्रविष्टश्चात्र दृष्टमात्रो दृष्टमनस्त
 मित्रवर्गेण नीतो निजावसथमुपपादितातिथिसपर्यश्च प्रदोष एव गत्वा
 न्कवर्तिनं विचित्रवीर्यमद्राक्षम् । आवेदितसर्वसंदेशश्च प्रभातसमये
 तस्यासाथ देव्या पत्रलेखयोपयाचितं शिशिरकालात्ययविहारक्षमं
 मलयप्रिष्टरिचन्दनविमानमभिलषितगन्धर्वदत्तादर्शनः काञ्चिनगरादि-
 मुखमचलम् । उत्तरीयाञ्चलनिचद्वनिश्चलसमरकेतुलेखश्च लङ्कानि-
 लवणजलराशिमुत्तराशामिमुखमापतम् । प्रशान्तवैराग्यमसमीपे मलय-
 पर्वतोपान्तधर्तिनः पारावारपुलिनादुच्चरन्तमतिकरुणमाकन्दशब्दमाकर्ण्य
 नमस्यकरकम्—'कः स्वभावमधुरस्वरोऽयमस्यैवमेवं विलपति' इति
 विचिन्त्य विगतोऽवतीर्णस्तिमिरतरुतलच्छायानिषण्णामितस्ततो ललित-
 शिखरेण हृत्पदमंसविभ्यस्तपसनवकलप्रान्तविषमावृतपयोधरसमधःकु-
 स्तोत्पातवात्पया निश्वासासंहत्या शङ्खदावदशोषमधरपत्रमिव परित्र-
 कमुत्तराजलमचलमक्षिपत्राभ्यमुत्सृजन्तीमुद्राप्पदृष्टिना समुत्सृष्टपूर्व-
 शिखरमभिरस्रप्रलेपदिकर्णम् । मुक्तमक्षपदाममार्जनेन पार्श्ववर्तिनम्

तावसीजनेन शौच्यमानामवनिपीठप्रसारितनिरायताङ्गिद्वयामुदीर्णदुःखा-
तिभारगद्गदव्याहारेण दूरनिर्हारिणा स्वरेण समकालसंस्कृतसमस्तचिर-
कालचिन्तितमनोरथव्रातमन्तःकरणमायिभिः करुणयचनैः पुनः पुन-
र्विधिमुपालभमानाभीषद्भूलितयौवनामनिन्द्यसर्वाङ्गीमेकामञ्जनामद्राक्षम् ।
उद्धूतपरमोद्वेगश्च भूत्वा पुरस्तामप्राक्षम्—‘आर्ये, किमर्थमाक्रन्दसि’
इति । सा तदेव वचनमाकर्ण्य सत्त्वरोन्मीलितेक्षणा निपत्य पादयोरु-
च्युपरचितकरसंपुटा सदैन्यमवदत्—‘पुत्र, किं ब्रवीमि । कुरु मे
परित्राणमखिलगोत्रस्य । देहि दुर्लभैकापत्यप्राणरक्षाभिक्षाम् । इयमशेष-
वक्षिणापथक्षोणिपालस्य राज्ञः कुसुमशेखरस्य सर्वस्वभूता सर्वशुद्धान्त-
रमणीशिरोमणेरुदरसंभवा गन्धर्वदत्ताया मलयसुन्दरी नाम दुहिता ।
शत्रुविगृहीतेन पित्रा किमपि निश्चित्य चेतसा मन्त्रमर्घरात्रसमये
हस्ताभ्यर्चनेन समर्थ्य मे सहसैव निष्कासिता काञ्चीनगरात् ।
अलक्षिता च नागरलोकेनानीत्वा तदनुजीविभिः स्थापितात्र निर्वने
तापसारण्ये । प्रतिपन्नमुनिकन्यकावेषा च कंचित्कालमपगतचापला
निश्चलैवावस्थितास्त्रिभ्यः पुनरकस्मादेव वञ्चयित्वा मन्त्रसुरेकाकिनी
हेतुना केनाप्यनेकश्चापदाकीर्णमर्णवोपकण्ठपुलिनसिद्धमायतां दृष्ट्वा क-
ष्टत एव निर्गत्य निमुष्णमन्त्रेष्वन्या मयास्थ्येऽस्मिन्नुदीर्णशेषया च
निर्मर्त्तिता बहुप्रकारैः प्रथममुपजातपश्चात्तापया च पश्चात्तु विरमनु-
नीतमीतया च श्रान्तेत्यंविश्रान्तया सिक्ता कमण्डलुजलेन तथापेक्षया
नोत्तरं मे दत्तम् । अधुना च पश्यन्त्या एव मे विगतचेतना संवृता ।
दृष्ट्वा च झटिति प्रन(ण)ष्टचेष्टामिमामचिन्तितोपस्तकष्टेष्टविरहव्दाकुली-
कृता कर्तुमसमर्था प्रतीकारसेवं पापकारिणीं विलपितुमारब्धा । निश्चय-
येवं वचनमस्याः सशोकविषयः स्मिन्नुद्धूतमवहितेन चक्षुषा तस्याः

कन्वकायाः शरीरचेष्टामसकृदालोकयम् । अवादिषं च योषितमिमाम्—
 ‘आर्ये, मा विषीद । विषदिकारोऽयमस्याः समन्ततो वपुषि विलसितः ।
 सचेतनाद्याप्यसौ समर्था जीवितुम् । किं स्वममोषवीर्यदिव्यौषधि-
 समूहसंवाधमधुनैव गन्तव्यमनया स्थानम्’ इत्युदीर्य किञ्चिदन्तसित-
 म्ब्रित्तितवान्—‘अहो विचित्रता कार्यपरिणतेर्या सशुद्धान्तसौषाक-
 द्रवसतिरनेकलीलाविलासनिर्भरं भोगमुत्तमनुभवन्त्यद्य दिष्ट्या मया
 द्रष्टव्या’ इति । चिन्तितम्, सैव चिन्तितानन्तरमेव भीमकान्तरमध्ये
 परमितकनिषण्णा विगतचैतन्यविग्रहा दृष्टा महानुभावा मलयसुन्दरी ।
 यदि कश्चिदहमनेनाध्वना नागमिष्यं कथमिमामिह स्थितामब्राह्मम् ।
 सर्वथा दषत्याप्यवस्थाभिमां जीवितव्यमनयेति मनसा विमृश्य निज-
 विमानमध्ये सविधवर्तिनः सरस्तीरदेशादभिनवोद्भूतैर्नलिनीदलैर्मृणाल-
 कन्दैः प्रत्यमभमैश्चन्दनप्रवालैर्निषद्यामरचयम् । तत्र चातितीव्रविषदाह-
 नेहोपशमाय शनकैर्निधाय तां पिधाय च प्रसीयसा निजप्रावारेण
 सर्वाङ्गेषु निममिषुरन्वेषितानेकमलयसुन्दरीजीवितोपायैर्निःसहं चित्र-
 मायमवदम्—‘सखे चित्रमाय, चलितस्तावदहममिलपितमुद्देश्य-
 त्वया पुनरिहैव शोकापहारिभिर्वचोभिरार्यामिमामाश्वासयता दिवसमेक-
 मसितव्यम् । यदि तावदेषा पुण्ययोगादपगतविषोपद्रवा शीघ्रमेव
 शङ्कसा, ततोऽहमधुनैव सार्धमनया समागत्य गतविलम्बः समादिष्ट-
 मन्वया विधाय । पञ्चवर्द्धचादर्शतमयोध्यायां पुरा कुमारस्य यत्पुङ्ग-
 वस्यैवमास्तेत्यवपन्नादि प्रयोजनं तदहमात्मनैव सर्वं करिष्यामि ।
 अतिलम्बो वैधयोग्यतामातः । ततः क्षिप्रमेव भक्ता परित्यक्तपुल-
 हरेण देशान्तरप्रपन्नस्यसलक्षितं किमपि प्राणिरूपं रक्ततात्मनश्चदरेण
 कल्पपुरन्दरजातं शुभ्ररो नेत्रजम् । तत्र हि रक्तेतानेव प्रवृत्ती कार्य-

सिद्धिरसाफेय' इत्यभिधाय सत्वरस्तस्य दारुमवनस्य शिखरभूमिका-
मध्यरोहम् । उत्पतितश्च दूरमनादरप्राप्यविविधमणिदिव्यौषधिगण-
मेकशृङ्गवैताल्यशृङ्गिणो रत्नरालाटर्षा प्रति प्रचलितः प्रकटितातिपदुर्-
हसा चटुलचलितपट्टांशुकपताकापाणिभिर्ध्वजमुल्लैर्विभाजतेव मार्गघटि-
तानि मेघवृन्दानि दूरीकुर्वतेव गर्वोत्तुरानूर्ध्वपथचारिणः धारणाच्छ-
गानम्बरजलधिलङ्घनयानपात्रेण तेन प्रधावता आपितेन निर्दयं दारु-
मवनेनोक्षमानो मनामपि लक्षितक्षितिधराधरसरिद्धामनगराटवीकर्पट-
विभागः क्षणेनैव दक्षिणं भारतार्धवसुधोपकण्ठमध्यासितवान् । अत्र
वृथैव शिखराग्रभूमावेकशृङ्गस्य तुङ्गतलरुशिखरशाखाविलभ इव निश्चली-
भूते तत्र यात्रामङ्गविस्मितः पुरस्तादभिमुखीभूतमुल्लिखितसर्वाङ्गप्रियङ्गु-
शब्दप्रकाण्डसरलभिरामश्यामवपुषमीषन्मेदुरोदरनिमेषितपक्ष्मणा पङ्क-
जस्पर्शकेण सपरुषमैव किञ्चिच्छुषा कृतावेक्षणं दक्षिणकरगृहीतामत्र-
धाराविधृतकतिपयकोमलच्छदामायामिनीं न्यग्रोषवीरुधमभीक्ष्णमुल्लि-
पन्तमेकमत्युग्रतेजसं पुरुषमद्राक्षम् ।

दृष्ट्वा च किञ्चित्पन(ण)ष्टधैर्यः 'नूनमस्य प्रभावोऽयम्' इति विचिन्त्य
दूरस्थितोऽपि बद्धाक्षलिस्तमालयम्—'महात्मन्, किमेतदग्निमित्तमेव
स्त्वग्निभूतं त्वया मे विमानम् । किं चाग्रतस्तत्तरलतामादाय स्थितो निव-
रयसि मे गमनम् । अपसर मना(ग)मतो यावद्दहमिमां प्रापय्य पुरतः
पर्वतोपकण्ठे कण्ठगतजीविकां द्रविडराजदुहितरमौषधीरसबलेन विग-
लिताशेषविकारां करोमि । मा विवैव कारणेन विधक्षितप्राणिरक्षणोष-
त्तस्य मे विभ्रतां व्रज । स एवैव अणत्रशिरसामियवचोभिर्वारधारमुप-
भाष्यमानोऽपि न यदा मार्गममुञ्चच्छदाहमुपजातलेदः सरोष इव
प्लवाक्षरमबोचम्—'महाभाग, वपुषा दिव्य इव दृश्यसे, कर्मणा तु

नारक इव निकामं क्रूरहृदयोऽसि । येनैवमाहतेन मया प्रतिकलमुप-
 क्रम्यमाणोऽपि वज्रपाषाण इव भार्दवं न मनागपि स्पृशसि । कथय
 केन प्रकारेण प्रशुणयामि त्वाम् ।' स एवमुक्तमात्र एव मया शेषरक्ते-
 क्षणो ललाटतटविषटितमङ्गुरअकुटिराविष्कृतवेतालरूपः 'रे रे दुरात्मन्,
 ध्वनात्मन्, विज्ञानरहित, परिहृतविशिष्टजनसमाचार, विगतपारसंसार-
 पस्वलपङ्कशूकर, महापापकारिन्, अखिलदुःखितमाणिवत्सलमति-
 विशुद्धधर्ममार्गविनिविष्टदृष्टिमविनीतजनशासनाय प्रमुजनेन नियुक्तं
 सर्वदा शान्तायतनवासिनं मामपि महोदरारूपं यक्षसेनाधियमधिक्षि-
 पसि । रे विद्याघराधम, न जानासि मे स्वरूपम् । यादृशोऽहं तादृ-
 ग्गृहमेव । नान्यः । कस्य चामुखेन ख्यापयामि प्राक्तनं ते निजकृत्यम् ।
 येयमग्निप्रविष्टेष्टदर्शनदुःखविक्रवा पञ्चशैलकजिनायतनपर्यन्तवर्तिनः
 आकारवल्याकृतप्रपाता समुद्रजलसंगममप्राप्नुवत्येव नीत्वा काञ्चीमुप-
 स्थापयन्नेन मया स्थापिता चित्रशालापर्यन्ते, सेयं नृपतिकन्या
 विगतन्यायोऽपि विद्याघरवितीर्णहरिचन्द्रनयोगतिलकप्रभावान्तर्हिताम-
 अतोऽपि स्थितामपश्यन्निमामपहृता मे प्रेयसी कैश्चित्' इति मन्यमान-
 स्तत्रैव लवणार्णवे मुक्तदेहः समुत्क्षिप्य नीतो मया स कर्णधारः सप-
 त्तिपरिवारः स्वशिविरवाद्याम् । सनौको राजपुत्रः सोऽपि संनिधौ
 गच्छति । सदरे दुराचार, क्रूरहृदयोऽहम् । न त्वमसि, यातिविस्तीर्ण-
 यतिवार्यमभ्यर्णवर्तिनं च विहाय ज्योममार्गमनेकसुरसिद्धसाध्यविष्णु-
 यक्षहृत्कवलीयस्य पुनन्यपमथितयज्ञसो विशिष्टदेवताविहितनिष्पत्तेः
 सदिदेयवाग्रजतमपदपक्षे प्रिल्लरात्रभोजनः लीलया निबद्धलोकध्वज-
 प्रज्ञाकयमुक्तं पारंगतसिद्धो जालुप्रसिलवति । मां च कल्लोत्तं पुरोभूय
 इति श्रेयम्, भयम्' इति पारंगतमविश्रब्धिवार्जयसि । अतोऽप्यस्य

स्वाग्नेन दुग्धेष्टितेन । क यासि । दृष्टः पतितोऽथ दृष्टिगोचरे महो-
दरस्य । कृता हताश, ते विद्याधरकृता विहायसि चिरंतनी सा यद्-
च्छाचारिता यदि परमिदानीं पक्षविक्षेपेण देवतायतनानि लब्ध(य)सि ।
लघिमानमाश्रित्य शरणार्थमालोकयसि । किमलीकमेवाशानिराशी-
कृतोऽसि । दुष्कृतिकृतान्तेन न विरादपि प्राक्तनीं प्रकृतिमासाद-
यिष्यसि विनास्मत्त्वामिनीप्रसादम्' इत्युदीर्य दत्तहंकारः स्वानस्य एव
तद्विमानं कथंचिदुत्क्षिप्य दूरमदृष्टपारे सरसि न्यक्षिपत् ।

क्षणेन च निमज्जनपतनवेगादुन्ममवति तस्मिन्नकस्मादेव च शुक्लभाव-
मापन्नमात्मानमद्राक्षम् । उपजातमूर्च्छश्च तिर्यग्जातिगमनदुःखावेगेन
गमयित्वा, सुहृत्सुहृदीय च द्वारदेशादेकनिर्यूहकनिविष्टः, 'क यासि,
क निषतामि, किं करोमि, कमुपैमि शरणम्, को मां व्यसनसंकष्टादितः
कष्टमुल्लम्' इत्यादि तत्तद्बहु विचिन्त्य, कुतोऽप्यदृष्टप्रतीकारस्तत्रैव
देवतायतनमण्डले रुषीकृतस्थानान्तरगतिः स्थितिमकल्पयम् । 'अलीक-
मेव हितलोकस्य दुःखहेतुना प्रकाशितेनात्मना न किञ्चित्फलम् ।
अलब्धविश्रान्तिनायमायुःपरिसमाप्तिकालं यावदनुभाव्यो मया शुक्लभावः'
इति भावयित्वा च मनसि कस्याप्यदर्शिताभ्यर्थनो बन्धुजनमप्यनाल-
म्ब्य, सुहृद्वर्यमपि परिहरन्, गुरूणामपि निगोप्यन्नात्मवृत्तम्, अवनी-
पतिपरिग्रहलोकदर्शनमात्रसंघातजीवितः प्रभातसायाह्नेषु कृतदेवतागुरु-
नमस्कृतिरेकतरुशायिभिः क्रूरात्मभिर्वनविहङ्गैः सार्धमकृतसङ्गः खेह-
लिङ्गावचीरणपरोऽपि स्वधरणजातिजमित्यप्रीतिभिरवेकैः शुक्लकुलेराम-
त्यागत्य परिकृतस्तत्रैव देवतायतनकायने परिभ्रमन्, सर्ववस्तुलक्ष्मी-
हारसंघादितशरिरवृत्तिरेतत्तन्नि दिवसान्यथाक्रमम् । पूर्वजातिस्मृतिस्तु
तिर्यक्त्वेऽपि मे नापयासा । किं तेनैव । प्रभादुस्मन्नकरणेन रक्षित

वक्ष्ये, किं वा शुक्लत्वमपि मायामयं मयि निवेशितम्, येन तत्काल-
 मत्युपरितनभूमिकामेत्य भर्तृसुतया मलयसुन्दर्या यथा सबलाश्ल-
 शन्धिमुन्मोच्य वाचितो चारंवारमस्पष्टलिपिरिहलेखः, यथा सरस्वती-
 तटनिविष्टेयमम्बया दृष्टा, यथा समाख्यातनिखिलधाच्यवृत्तान्तजातो-
 त्कण्ठया कठिनमाश्लिष्य देव्या पत्रलेखया दिव्यं देवतायतनमानीत्वा,
 यथानीयमानापि तयात्यादरेण यातुमनिच्छती स्वेचरपुरं सपरिवारिण्य
 सत्रैव विभूमिमठमध्यभूमिकाकृतास्थितिः स्थिता, यथोषानदीर्घिकारोषसि
 कुमारेण सार्धमारब्धसंलापायाः प्रस्तावमुपलभ्य वाचिताञ्जोऽहमागतः
 समीपमस्ताः, यथा 'समीपस्थेन दूरस्थितेन वा विपदमापकेन वा भवता
 विसर्तव्य एव सहसास्माभिः क्षणमात्रमुपजातो वचनपरिचयः' इति
 पुरा भाषितमनुस्मृत्य वचनं कुमारस्य नीतो मया लेखः, यथा च
 कमलगुप्तेनार्पितं प्रतिलेखमादाय शिबिरादागतः प्रीतमनसा कुमारेण
 सुन्दरं समुत्क्षिप्य स्वाहमारोपितोऽहमित्यादि सर्वमद्यापि पूर्ववृत्तं
 प्रत्यक्षं पश्यामि । केवलमिदं भर्तृदारिका मलयसुन्दरी पतित-
 मात्रैव तत्रादृष्टपारसरसि कथमपेतविषविकारा संजाता, कथं च
 निर्निमित्तमेवाहं प्राक्तनं पुरुषरूपमापन्नः, इति न जानामि' इत्यादि
 यथावृत्तमावेष्ट निजवृत्तान्तमुपशान्तवचसि गन्धर्वके समं मलयसु-
 न्दरीतिलकमञ्जरीम्यामन्येन चाभ्यर्णवर्तिना कन्यान्तःपुरजनेन
 सार्धमावदन्निश्वस्योऽतिचिरमतिष्ठत् ।

अत्र च श्रुत्वेन तं कथमीदृशमुद्वेगमाकर्ष्य च पुनः पुनः
 कस्य वदन्ति कोषविद्यां मलयसुन्दरीमभावम्—'सति अयि-
 कथं शब्दोद्देशवर्तिनः प्रत्यक्षाव्याजलिखितोपकारिणः कुमारहरिवाहन-
 चरमन्तः । कोदिसदृशकन्योर्जयस्य कथं चराचरमन्तः सुखी कथं

मुक्ता क्षितितलसङ्गिना प्रणम्योत्तमाङ्गेन सविनयं विज्ञापयति—
 किञ्चित्कृतधिया समाज्ञापितं लेखमुखेन, यच्चान्यदाभाति युक्तम्,
 तदनुत्तोऽपि सर्वमात्मनैव राजकार्यं प्रतिकरिष्यामि । दुष्करः प्रति-
 विधातुमेक एव । यो युवराजसमरकेतुर्हेदः, स षडध्यो वृद्धोपदेश-
 नमोचरः सुहृदाश्वासनानां न जाने त्वत्प्रवासे किं व्यवस्यतीति
 महती ममाशङ्का ।' श्रुत्वा च सविशेषं त्वदभिधानमुन्मूलकं
 'किमन्योऽप्यस्ति युवराजसमरकेतुर्यस्यैवंविधो दुःप्रतिविधेयः हेदः'
 इति चिन्तयन्ती चकितमानसा कमलिनीव प्रचण्डहिमवाताहता
 मलयसुन्दरी श्रगिति विच्छायातामगच्छत् । दृष्ट्वा च मां परिस्नान-
 वदनमुपलक्ष्यमाणनिजदेशगमनेऽज्ञाकारमप्रयुक्तापि श्लोकं परिवर्तित-
 मुखी मन्मुखनिस्वातचिन्तास्तिमितलोचनारविन्दां विधाधरेन्द्रदुहितर-
 मवादीत्—'सखि, शुक्रोपनीतेनामुना निजपरिमहलोकलेखेन व्यग्रता
 क्षणैव नीतः स्वशिबिरं कुमारः प्रयातुमभिलषति । वक्तुमक्षमश्च
 स्वयं त्वदनुज्ञापनाय मन्मुखे वारंवारमवतारयति चक्षुः । तद्विस्तृत-
 मिदानीमेवायम् । अस्वस्थमनसा न किञ्चिदमुना धृतेन । यावत् ताव-
 त्त्रिजनिवासम् । आलोकयतु पर्याकुलं परिग्रहलोकम् । अस्तु निवृत्त-
 स्ता । पुनरप्यभिप्यत्येव चक्षुःप्रभृति दूरेऽन्तरिक्षे सुधाशुभ्र-
 सिन्धुवेलायाः समासन्न एव कल्याणभाषिण्या ययैव स्मरिष्यसि
 तदैवामभिप्यति । किं च प्रकृतिपेशकः प्रागशोऽयमपि सर्वोतिशायिना
 सौहृदेन कलशमन्त्रविचारकौशलेन च त्वदीयेन बुधजनादभर्णितेन
 च कृप्यमाणो यतोऽपि रसिकतया न शङ्कति । चिरं सातुम्' इति
 भ्रममाणं तामनिच्छुरिष्य भोक्तुमववतानमा सिन्धु चिरं तिलकमञ्जरी
 सैरमवदत्—'सखि, किञ्चिदभिप्यति साय ॥ तमेव जानासि

‘सकृदुच्यते’ इत्युदीर्य कार्यक्षमं गमिष्यतो मम प्रागेव साकेत-
 स्मारोचानपरिचितं चित्रमायसंज्ञं नमश्चरमनुचरत्वमनयत् । प्रसितं
 च तं सहचरीचित्रवृत्तिज्ञा समाह्वय मलयसुन्दरी सादरमवोचत्—
 ‘भद्रमुख, गतमात्रेण त्वया प्रकाश्य पुरतः परिग्रहप्राग्रहरलोकस्य
 पुनरपीह प्रापणीयः कुमारः’ इति । ततोऽहमुत्थाय विष्टरादास्-
 विनिविष्टदृष्टिः प्रत्येकमापृच्छ्य मलयसुन्दरी-तिलकमञ्जरीं तदा-
 विष्टेन तत्क्षणदिष्टरणरणकशून्यदृष्टिना कुमारीजनेनानुमज्जमानो गत्वा-
 न्तःपुरद्वारमाख्या गत्वरपरिस्कन्दसत्त्वरोपढौकितमनुत्तरं यान्मादरनिव-
 र्तिस्सहायातशुद्धान्तलोकः स्वमण्डलामिमुखमचक्षत् ।

निर्गत्य च क्रमेण नगरात्प्रस्थितोऽम्बरपथेन पश्यन्पुरोयायिना
 विद्याधरगणेन वारंवारमावेद्यमाननानाविधविशेषानवनितलजुषः पूर्वं-
 दृष्टानदृष्टहारिणस्तांस्तानुद्देशानचिरेणैव देशमात्मीयमासदम् । उपजात-
 परितोषश्च तदवलोकनेन दीर्घाध्वलान्नादीषदवसन्नामतः सरससहायं
 चित्रमायमवदम्—‘सखे, सेयमटवी, त वायमद्विर्यतोऽपहृत्य कश्चमपि
 संमुत्पन्नगमनोत्पतनक्षकिना स्वेनैव सेनाद्विपेन प्रापिता वयं त्वद्विषयम् ।
 ततः स्थिरो भव । क्षणमात्रमत्रैव कुर्मो विग्रामम् । आसन्नमेवागतः
 शिबिरमाप्त’ इत्यभिधाय यानादवातरम् । आसीनश्च निश्चिरासन्नतस्तले
 बावदतिवाहयामि कंचित्कालं तावदेकस्मिन्नेकतालद्वये गिरिनदीमहा-
 इवपयसि तत्क्षणकृतावगाहः प्रथमजलधरासारसलिललुप्त इवाप्रतिम-
 कस्तोऽङ्घ्रिरेकः सप्रतिमदन्तौ महाकायः करी तमुद्देशमागच्छत् ।
 तदा च समितस्ततो गमितचक्रवाकमिषुममुन्मथितकमलपत्रचक्रं
 संप्रतिपद्य साधनं ध्वस्तकल्येन यस्ति प्रसर्पता परिणतमरणगज-
 कृतेन आत्मप्रमिद्विग्रहमाययामहम्—सखे, पश्य शिवम् । केरो

पुनर्वर्त्मनि प्रस्तुतापहरणेन तस्मिन्नदृष्टपारसरसि तावके निपत्य
निक्षिप्ता वयम्, यश्च तत्रैव पञ्चत्वमुपगतः शोचितो बहुभकारं
पुराणाभिः, सोऽयमग्रत एवागतः प्रतिपक्षयमदण्डो वेगदण्डः ।' स
एवमुक्तो मया विहस्य किञ्चित्वाचोचत्—'कुमार, दुर्घटमिदम् । नहि
भूमिगोचरकरेणुरन्तरिक्षेण संचरति । न च पञ्चत्वं गतस्तेनैव चपुषः
पुनः स्वस्थानभायाति । तत्र सोऽयम् । अन्यः कोऽपि । एष तु स एव
त्वदीयः स्कन्धावारवारणः' इति । तदाकर्ण्य पुनरपि तमब्रवम्—
'चित्रमाय, यद्येवं तदानयैनम् । यथैव भोषिता यथैवाश्रयामः शिबिरम्'
इति भाषमाणस्तेनानीतमधिरुद्धं तं द्विरदमीषन्सुकुलिताशामुखेऽहनि
सहायापेक्षीव पुराणपुरुषेण सप्तसप्तिना सार्धमस्तक्षितिधरस्थितिर्लौहित्य-
मगमम् । अवलोकनजातहर्षेण च सतर्षमुपसृत्योपसृत्य राजपथयर्तिना
प्रणम्यमानः पौरलोकेन सर्वतश्चलितसंभ्रान्तकिंकरविरच्यमानद्वारबन्द-
नमालमारब्धमङ्गलोच्चारचारणालापजनितपरिजनोल्लासं स्वावासमब्रजम् ।

तत्र च स्थित्वा द्रष्टुमागतेन प्रणयिना राजलोकेन सहितः प्रवास-
वार्तया मुहूर्तमर्पितचारुवसतेर्विधाय विविधां चित्रमायस्य सायंतन-
सपत्न्यां पर्यङ्कमजुषम् । निप्रणञ्च तस्मिन्सन्निभस्येन मनसा मुहुर्मुहुर्दृष्टतां
वैष्णव्यनगरस्य, रचनागुणं रथनूपुरचक्रवालनगरस्य, गम्भीरतां
विधाधरराजराजकुलस्य, कमनीयतां कन्यान्तःपुरस्य, वत्सलतां मलय-
सुन्दर्याः, प्रभन्निष्णुतां चक्रसेनदुहितुः, विलासकर्मं कुमारीजनस्य,
चतुरतां खेचरस्य, चिन्तयश्रायताध्वस्त्रिनोऽप्यतिचिरेण निद्रामवापम् ।
आपयित्वा च किञ्चित्सावशेषानुषानुत्थाय कृत्वा प्रत्युषःकृत्यमनुगतो
स्त्यग्लोकैरागत्य सद्यः प्रमृष्टमणिकुट्टिमोत्सृष्टनवनीरजोपहारमास्थान-
वृण्णपाभारमध्यतिष्ठम् । इष्टं च तदशेषतः संसुपविहृददर्शनायातसामः

मीपीरामात्यसेनापतिसमाकुलमुपजातशङ्कः सकम्पमलयम्—‘अहो,
 किमपि समरकेतुर्नायाति ।’ तच्चाकर्ण्य मद्रचनमेको राजपुत्रः
 खित्वा मुहूर्तमवनताननः सलज्जाविषादमवदत्—‘कुमार, अद्वैत
 लब्धस्त्वदन्तिकादागतः कुशलोदन्तलेखस्तदैव युवराजसमरकेतुः कस्य-
 चिदप्यनावेष निजयात्रामर्षरात्रसमये निर्गतो निजवासात् । वज्रं
 मित्रवार्धभूषराभिमुखमरण्यमध्यागतेन प्रागज्योतिषेश्वरभ्रात्रा मित्र-
 घरेण ह्यो निरुद्धश्च । निर्वन्द्येन न च कथंचिन्निवृत्तः । ततोऽह-
 मकर्ण्य तद्वचनमिदमाकुलमनास्त्वन्निवर्तनाय सत्रैव क्षणे प्रमुणीकृत-
 तुरगप्राप्यसैन्यः सहसैव ध्वजिन्या ध्वजीकृत्य यक्षाधिपराजराकितां
 पङ्क्तुममुदचलम् । प्रचलितं च मामनुगम्य कतिचिद्दिनानि सोद्वेगचेता-
 मित्रमायः शनैरवोचत्—‘कुमार, मर्तदारिक्या मलयसुन्दर्या
 स्वधानयनाय वारंवारमादिष्टोऽहम् । तदादिश किं मया कर्तव्यम् ।’
 तर्हि तु गमनोत्सुकोऽपि तत्र यत्नितस्त्वत्प्रेमनिगमेन । निःश्वस्य दीर्घ-
 मवमस्तदोज्ज्वलमानचेताः खित्वा मुहूर्तमुत्तरमवजोन्मुखं मित्रमायम-
 ब्रवीत्—‘महापुत्र, गच्छ त्वम् । अत्रैव मलयसुन्दर्या यन्मर्तु-
 वृष्टान्तमेतत् । नृदि चैनां मदीयवचनेन—‘कथमस्त्वत्प्रमानसोऽहमाम-
 ष्यमि । कथं चाहमुवराजसमरकेतुरागतोऽपि ते मुखं दर्शयिष्या-
 मि । वत्स कर्मोऽपुत्रा लब्धसदागमनानुबन्धः । विषेयमवचीरितान्क-
 ल्पेन नित्यमेव मया लज्जुसरणम् । त्वया पुनरिमं मत्प्रभारम्भमासी-
 दमेव कार्यमवधारयस्वा न कार्यं भवति स्वेदः । किं च देवी स्ति-
 क्तमश्रुती मया त्वकार्यपरत्वदोषमारोप्य कुर्वति न मे, अथवा
 मयर्षमज्ञप्रसादा अतिदिर्घं भवति, तदा स्मरति मद्रव्यवर्णनामिमां
 प्रतीयाः’ इत्युदीर्घं तु व्यसर्जयत् । गच्छेत्तस्मिन्पुनस्तत्कालात्

प्रतिभर्गमासवर्तिषु ग्रामेषु नगरेष्वाश्रमेष्वरण्येषु चानुवीयमानगतिषु
देशेषु प्रतिदिनं भवन्तमन्वेषयन्निमेषमप्यकृतविश्रामः सुरभिमासमित्र
समदकलकण्डीरवभमानुषमरण्यमविशम् । कदाचिल्लङ्घयित्वा श्रीराम-
ध्यानभावासितायां ध्वजिन्यामपराहसमये विधाय मध्याह्नकृत्यं निष्कृत्य
मैहात्म्यचलितः पादचारेण शिविराद्बहिः शैलकक्षात्समागच्छन्तमग्नि-
मुखभुम्बुखैरवलोक्य दूरादेव सैनिकैराख्यातमात्तशस्त्रपुरःसरद्वित्रिपुरुषम-
नवरतपार्ष्णिप्रह्वारतरलितेनोत्तालगतिना प्रसर्पता तुरङ्गेण प्रकटितप्रमु-
कार्यसंपादनानुबन्धं गन्धर्वकमपश्यम् । तं च दूरादेव तुरगाववतीर्ण-
मुपसृत्य किञ्चिदत्यादराच्चितेन शिरसा सरभसकृतप्रणाममुपदर्शितस्मितः
पुनरुक्तमेवेहीति भाषमाणो निकटमानीय विकटविस्तारिताभ्यां भुजा-
भ्यामाकृष्य कण्ठे हठादाश्लिष्यम् । क्षणेन च कृतान्तमयप्रक्षः परिक्रम्य
हस्ताभिविधृतेन सार्धमितस्तस्तेन किञ्चिद्व्यवहिते महति विज्रगात्तीर-
वानीरगुल्मे नीरनिधौतमेकमाक्रम्य विपुलं शिलातलमुपाविशम् ।
अपृच्छं च तं पुरस्तादासीनम्—‘गन्धर्वक, तदा प्रस्थिते मयि कः
प्रवृत्तो वृत्तान्तः किं कृतं मलयसुन्दर्या । केन स्थिता व्यापारेण देही
तिलकमञ्जरी । कुतो वयमरण्यस्यास्त्वय्यवगताः । निमर्शमेवैन-
माजिना विगतपरिवारः कार्यिणेव प्रमुखा प्रमुञ्चस्त्वया स्वमेवसायात्’
इति । स व्याहरत्—‘कुमार, स्वर्गमावेदयामि । तस्मिन्वक्ष्ये
तमवधार्य शुकरूपेण शिविरादाहृतं मया क्रान्तशुभप्रसामिषं लेख-
स्थिते त्वयि प्रस्थितेन त्वामानुजन्तुमनुशास्यतरलितेन बाधता किरात-
वर्षवरकञ्चुकिप्रायलोकेन रिचीकृतनिष्ठान्तं सार्धमन्तःकरणेन देव्या-
सन्निधिं शून्यमन्तःपुरमजायत । प्रयातं च वर्त्मनि किल्लेकितुं देवमा-
कुलाभिरनिमेषनिश्चलाङ्गयष्टिभिस्तारुणाङ्ग बालिकाभिरवलम्बिताः सशा-

लम्बिका इवात्राजन्त सौधामवलमीशातकुम्भस्तम्भाः । काञ्चीराज-
 दुहिता तु चेतसा चिन्ताहतेन दुरापास्तदेहादुस्तरचितेव निभृतनिस्त-
 रजावयवा स्थित्वा मुहूर्तमेकशृङ्गाद्रिगमनाय देवी तिलकमञ्जरीम-
 पृच्छत् । सा ■ देवस्य गमने हृदोद्विग्नचित्ता तां विना विनोदयितु-
 मन्तःशुचमपारयन्ती 'अत्रापि सखि, समुच्छ्रितानेकशृङ्गस्त्वदेकशृङ्ग-
 स्पृहामपहरति मत्कीडाद्रिः । इहापि स्नेच्छया स्वच्छविपुलानि समुप-
 लभ्यन्ते स्नानयोग्यानि कृत्रिमापगासलिलानि । अस्मिन्नापि कमल-
 गुण्जरिणीतटेषु निर्वहति निर्विबाधो ध्यानजपविधिः । अस्माभि-
 प्रमदवनकच्छेषु सुलभः कन्दफलमूलादिराहारः । किमधिकम् । तत्र
 गता साधयिष्यसि समाधिमयवा स्वयं दर्शयामि' इत्यभिदधाना
 समाकृष्य तां बलादुपरितनवत्कलाञ्चले परिस्त्रलञ्चरणयुगला निजो-
 ग्रानमनयत् । तत्र च पुरःस्थिता तद्दर्शनापदेशेन यत्र स्थितम्, यत्र
 निवृत्तम्, यत्र विश्रान्तम्, यत्र प्रपञ्चिताः परिहासालापाः, यत्र
 संचारिताः क्षिब्धदृष्टयः, येऽभिनन्दिताः सविस्तरोदीरितगुणेन, येषूप-
 दिष्टस्तत्क्षणोपजनितपुष्पफलसंपदक्षवल्लीदोहदविधिः, येषु संस्कृतानि
 स्वयमालवालानि सुकृतिना, यत्र कलासु कुसलाभिरन्तःपुरविलासिनीभिः
 सह कृतः क्रीडाविवादः, यत्र निर्धर्तितं मध्याह्नमज्जनकर्म, यत्र
 निर्मार्पितोऽभिमतदेवताभ्यर्चनविधिः, यत्र चाभरणमालावस्त्रप्रसावनानां
 कृतः सुकृतभागिन्स परिमोगः, तांस्तानुपवनोद्देशान्दर्शितानालीजनैः
 पुनः पुनरुत्सवया सबहुमानमालोकयन्ती सुचिरमितस्ततो व्यचरत् ।
 गता च सम्पदरोधनं तदनुषोषबद्धस्त्रिावस्थायाः 'प्रमादिनि, विवि-
 द्भासेन संप्रत्युपेयुषो निरवशेषविद्यापारदर्शिनः कुमारहरिवाहनस्य
 कनकरत्नीयकौशलं प्रकटयिष्यति' इति चर्चिता रहसि काञ्चीराज-

भुतया । विहेस्य मन्दं कदाचित्कृत्रिमाद्रिशिखरवर्तिमि स्मरायतने
 देवतार्चनव्यपदेशेन द्रुतगृहीतमुक्तभ्रामरागामनुरागनिगडितगमनसिद्धा-
 च्चन्यगणवितीर्णकर्णौ रत्नवीणां वादयन्ती, कदाचिदन्तिकन्यस्त-
 विविधवर्तिकासमुद्रा प्रगुणीकृत्य परिचारिकाभिः पुरोऽवस्थापिते प्रथुनि
 चित्रफलके निपुणमालोच्यलोच्य मकरकेतुवाणव्रातविद्धा देवसैव
 रूपं विद्धमभिलिखन्ती, कदाचिदुपरितनसौधशालारचिततरङ्गा समग्र-
 सोपाङ्गनाद्या वेदनिष्णातास्तु प्रकृष्टनर्तकीषु प्रयत्नरक्षितमक्षुण्णमन्यैस्-
 भिनयाङ्गहारकरणविशेषविषयं प्रयोगजातमारोपयन्ती, कदाचित्प्रहृष्ट-
 मानसा द्रष्टुमागतं मामेव 'गन्धर्वक, कथय कथमम्बासमादेशाद्गच्छता
 सुवेलभूधरमयोभ्यायामीक्षितस्त्वया कुमारहरिवाहनः । कथं दक्षि-
 तास्य चित्रपटवर्तिनी मत्प्रतिकृतिः । किमुक्तमवलोक्यतामाननम् ।
 कियन्तं कालममुना सह प्रवृत्तोऽस्मत्कथासंलापः' इति पुरा कन्यान्त-
 पुरगतेन देवेनैव सूचितं पूर्ववृत्तमस्मद्वृत्तान्तमावर्त्यावर्त्य पृच्छती,
 कतिपयान्यपि दिनान्यनयत् । कियद्वा कथयामि—

तापं तन्वति वारिदात्पय इव त्वद्विप्रयोगे हृदं

दुर्वारोत्कलिक्वां दलैरभिनवैरम्भोजिनीनामपि !

पक्षोल्लासितरंहसोऽभिसरसामालीं कलध्वानिनः

कादम्बा निपसन्ति मानसभुवो वेगादुपेत्याधुना ॥

तन्वज्यास्त्वमिति मत्सादृशिवदं वासीति खेदालसं

चक्षुर्द्वारपथावतारिणि जने व्याघ्रारयन्त्या मुहुः ।

हर्षार्तिप्रमवाः प्रतिक्षणभवत्सेवाम्बुदाहज्वरे

बाष्पाभ्यः कणिकाः पयोधरतटे पुष्यन्ति शुष्यन्ति च ॥

अथ तु प्रातरेव निजनिवासप्रासादपृष्ठे कृतावस्थाना नगरपरिसर-
 भ्रमणदर्शनव्यपदेशादागमनमार्गमवलोकयन्ती देवस्य दक्षिणदिगन्ता-

दृष्टान्तमपगतोत्साहं कतिपयसहायं चित्रमायमद्राक्षीत् । दृष्टवान्
 एव च तत्र निमित्तत्वदीयावस्थाना विहस्य सविषादमानने मलय-
 सुन्दर्याः चक्षुरक्षिपत् । असावपि विलसद्वृष्टिः क्षणेन द्रष्टुमायसं
 दूरादेव तमपृच्छत्—‘चित्रमाय, कुमारहरिवाहनः किमिति
 आयातः ।’ स ■ स्तोकमुपसृत्य विहितप्रणामः प्रावोचत्—‘देवि,
 विश्वापयामि । अस्त्युदग्रस्वनस्रराग्रहेतिखण्डितारातिकरिसंहतिः सिंह
 इव सिंहलेश्वरस्य चन्द्रकेतोरात्मजन्मा जन्मनैव सह समुत्थितेन
 स्वाधुना समितिषु मुजस्तम्भसामर्थ्येन समरकेतुरित्यभिगतयमार्थनाम्ना
 द्वितीयमिव हृदयमद्वितीयसौहृदः सुहृत्कुमारस्य । स पुनरधुना भवैव
 गन्धर्वकप्रार्थितेन भर्तृदुहितुस्तिलकमञ्जर्याः प्राभृतं कर्तुमात्तद्विरद-
 रूपेण लौहित्यतटपर्वताटव्याः कृतापहारं कुमारहरिवाहनमनुसरन्धर्व-
 कसमये विनिसृत्य शिविरादसिलतामात्रसहायो भयानकानेकसत्त्व-
 पञ्चादुरवतारमुत्तरदिगन्तकान्तारमविशत् । कुमारोऽपि सांप्रतमितो
 गतः स्वात्मासमासप्रबोकादाकर्ण्य तमरण्यप्रविष्टमपहतः स्नेहेन कर्तुमिव
 कृतप्रतिकृतमात्मागृहीतो महद्ग्राह्य इव क्वमप्यक्वविश्रामः परिश्रम-
 मूयांसि मण्डलानि तदेव शून्यं वनमविक्षत् । न तु कापि मिश्रम-
 द्राक्षीत्’ इति वक्षस्तेव तस्मिन्नतर्कितोदीर्घदुर्वारशोका ‘हा समस्तलोक-
 लोचनमुभयं, हा मिरन्तरोपभोगललित, हा विहितपरमोपकार,
 कुमारहरिवरहत्, सक्कम्प्यं सुकृतकर्मा दुरात्मना देवेन विषमवनवास-
 चुःखप्राप्तिहेतुर्विहितः’ इति वक्षस्तेव निश्चलनिमीलितेक्ष्णा मलय-
 सुन्दरी मोहनगमम् । हा न सक्कम्प्यमपेक्ष्य मुक्तायताकन्दं सुख-
 सेचरेन्द्रस्य—‘स मिवक्षसि, त्वमपि यूरिहृतसकलसङ्गा संगता
 भवन्तैराम्येन विदुषीकृता शोभेत्’ इत्युत्तरं कृतकृतवीर्यवत्कृत-

चैतन्यां तामकार्षीत् । अभास्त च—‘भगिनिके, स मित्रं कुमारस्य
समरकेतुः किं तवापि पूर्वपरिचितो येन विहितप्रशंस्य तस्मिन् शोचसि ।
किं च स यथा कुमारस्य न तथा तवापि कारणमरप्यत्रासस्मास्य
संपन्नः । कथय मे तथ्यम्’ इति तया वारंवारमनुयुज्यमाना विहस्य
द्रविडराजदुहिता सवीडमभ्यधात्—‘अयि नितान्तग्राहिणि, गृहाण
तावन्मूकताम् । न जाने कियन्तमद्यापि काळं कुसुमसुकुमारकायस्त-
मेकान्तदुःसहं कान्तारवासक्लेशमनुभविष्यति कुमारः, इति चिन्तयन्ती
न किञ्चित्क्षमा वक्तुमहमन्यत् । सखि, किमर्थं पुनरसौ कुसुमसुकुमार-
कायस्तमेकान्तदुःसहं कान्तारवासक्लेशमनुभवति । यावदागत्य संप्रति
विविक्ते भूरितरसान्द्रच्छायभूरुहि त्वदाश्रमवने कृतस्थिरावस्थितिः
सर्वतो विचरद्भिरनिवारितप्रसरैर्नभश्चरभटैर्न तदनाकुलो मित्रमात्मीय-
मन्वरत्नमन्वेषयते’ इति जातरोषायामिव प्रज्वल्यत्यां भर्तृदुहितरि-
सहासवचना मलयसुन्दरी वाचमसृजत्—‘अयि मुग्धे, किमेतत् ।
तदायत्तमवनीचरो ह्यसौ सर्वतोऽप्यवारितगतिर्गिरिरिव विगतपक्षो
विहायस्यक्षमः संचरितुम् । आकर्ष्य चैतदुपलब्धवावकाशा विज्वयव-
होऽथ योभ्यतावलोकिन्या दृशा प्रत्येकस्मिन्तिकस्थमनुजीविलोकं विधाप-
न कथंचिदादेशमिदं याचितुमभिजगन्मया । कुसुमसुकुमेण सह
समुत्थिताभ्यस्तद्वेष्टुं लोकेषु लुप्तकामिकाभ्यां प्राप्नुवासीनेषु निशिगधनयना
मामवादीत्—‘गन्धर्वक, गृहीत्वा त्वदस्माकमुत्तममाकाशयात्राविमानं
तथाभिमानधनमभिनवान्तं विद्याधरसहस्रमशुनैव गच्छ तमरप्यकच्छम् ।
यत्ना च सत्वरः सपरिवारभानाय सदासज्जैर्लनिर्जरवारिवृष्टावदृष्टपार-
श्वस्त्रीरेवतारामे कुमारहरिवाहनम् । आवासितस्य चास्य सततमास्थे
सन्निधौ विदधदादेशम्’ इति । ततः ‘यदादिशति देवी’ इत्यभिधात्य

प्रलितस्तत्कालमेवागतविसृष्टेनाग्रतोयायिना चित्रमायेन निर्दिश्यमान-
सरणिरागत्य पर्वतारण्यमिदमवस्थाप्य निकषानदीं परिच्छदमशेषमु-
त्सुकत्वाञ्जिवर्तितसहाय एवमायात इति निगद्य गमनाय मां पुनः
पुनरतत्वरत् ।

ततोऽहमुत्थाय तस्मात्प्रदेशादात्मपरिवारसहितः सरित्परिसरादागतेन
प्रणम्य परिश्रुतो विद्याधरगणेन संभ्रान्तकिंकरकलापोपनीतमारुह्य देव्या
विसर्जितं निजयात्राविभातमन्तिकस्थितेन विविधाभिः कथाभिः यथि
विनोद्यमानः सगर्वं गन्धर्वकेण क्षणेनैव मलयसुन्दरीकृतस्माभ्रयं
दिव्यमाश्रममुपागमम् । तत्र चादृष्टपारपरिसरनिरूपितावासः सतत-
माज्ञाकारिभिश्चित्रमायमुत्थैः खेचरभटैर्लौहित्यतटवासिनः स्क्न्धावारा-
दनिशमानीयानीय संवाद्यमानसकलप्रार्थितार्थो यथोत्तरं प्रथितपृथुतरा-
भुरागया नभश्चरेन्द्रसुतया विसर्जितैः स्वादुफलरसैरासवविशेषैः सन्दात्म-
भिर्विलेपनैस्ताम्बूलैर्दुकूलै रत्नभूषणैश्च कल्पद्रुमसमुत्थैः प्रतिदिनं प्रवर्ति-
तोपचारः, कदाचिच्च बहुविकल्पैश्चित्रकर्मपुस्तपत्रच्छेदादिभिः शिल्प-
मेदैरापाद्यमानविस्मयः, कदाचित्प्रशोभप्रवह्निकायमकचक्रबिन्दुमत्स्या-
दिभिश्चित्रालंकारकाञ्चैः प्रपञ्चितविनोदः, कदाचित्स्वसंदेहनिर्णयाय
प्रेषितैः प्रकर्षवद्भिः सह कलाचार्यैः कृतोच्चावचविचारः, कदाचित्सह-
चरीमुखेभ्य रसमुच्चः स्वकाननोपजाता वृक्षफलजातीः [आस्वाद्यमानः],
कदाचिच्च शृङ्गारसंगतकथाप्रपञ्चसंबद्धाः सूक्तीः सानुबन्धमुपजातमानस-
प्रवाचिदृष्टपारसरः स्नानावतीर्णया प्रस्तुतपरिहासमेव वारंवारमीरित-
भिर्दूरस्थितोऽपि स्वच्छशिरोधिरम्भच्छदभिरिव कटाक्षवीचिमिराच्छा-
यामः, कदाचित्सर्वदिवसे निबिड्य पुस्तः पुस्तसन्मुरादिनाचस्य विस्वा-
सिद्धान्तरजानन्मूर्च्छनमुपेत्य विकटोपधिष्टैः सुवाचनशुभ्रैः श्रमणैः

प्रासकैरिव निशम्यमानं वनसूतैः स्वर्गलोकसंभवं बल्लकीगीतमनवगीत-
श्रुतिश्राव्यमाणः केवलेनैव शश्वदन्वेषणपरादपि विद्याधरगणादाकर्णिते
त्वददर्शनेन दूयमानः कतिपयान्यपि दिनान्यथापयम् ।

एकदा तु मुक्तावसाने शयनललनिषण्णमासन्नोपविष्टैर्विशिष्टवेष-
कारधारिभिर्विद्याधरकुमारैः परिगतं शिबिरादुपागतः शङ्खपाणिर्नाम
रत्नकोशाध्यक्षः प्रणम्य मामबोचत्—‘कुमार, विज्ञापयामि । अस्मा-
मेव प्रागतीतायां क्षरदि निजदेशदर्शनकौतुकेन निर्गत्य साकेतनगरा-
दङ्गीकृतविजययात्रस्य तव कल्याणराशेरशेषदुरितोपद्रवनिवारणाय
देवेन कोशलाधिपतिना समर्पितो मे सहैव साहसप्रीतलक्ष्मीकराङ्ग-
लिमुद्रया चन्द्रातपो नाम वैमानिकवितीर्णो दिव्यहारः । स धारितो
मया स्वसन्निधौ कालभेतावन्तम् । अधुना पुनरुपसृत्य सुकृतिनमिह-
यातमात्रेवानीतः । तदेव गृह्यताम्’ इति विसृज्य वाक्यमाकृष्य
मणिकरण्डकात्साकमङ्गुलीयेन तमुदक्षिपत् । उत्क्षिप्तमात्र एव च
तत्र युगपत्प्रधावितेन दिक्षु सर्वासु दक्षाध्वरध्वंसिमस्त्राङ्गरागमाखरेण
प्रमाराशिनः निर्भरमपूर्यत व्योम, कुसुमिताकालकाशवनविताबेध
समलक्ष्यतावनिः, नवसुधारसच्छटाभिरिव विच्छुरितमश्वितद्विश्वम्,
कृतधूलिकदम्बकेसररजोसज्ज इव व्यसज्जन्त मरुतः, ज्योत्स्नासवर्णी-
भूतमुद्गाव्यक्तं ज्योतिरुष्मणाः भानवीयम् । अहं तु संजातविसम्यो
दृष्टमिव पुरा परिचितमिव भवान्तरे विधृतमिव वक्षसा विमृश्य तं
सुचिरमाकुञ्चिताक्षः प्रीतिविकचेक्षणं विहस्य गन्धर्वकमवोचमविचलेन
मनसा—‘सौम्य, सम्यगवलोकितं मया मध्यमं भुवनम् । न तु
विहाय देव्यास्तिलकमञ्जर्याः कण्ठकन्दलमपरमीक्षितं कचिदिव्यहार-
स्वास्य समुचितमाश्रयस्थानम् । तदुत्तिष्ठ । तत्रैव गत्वा स्थापयैनम् ।

इदंैव मणिकण्डके कुण्डलीकृत्य पुनरपि क्षिप्तेन किं फलमनेन । अनेन च शुक्च्छदस्याममरकतांशुवर्षिणा नहिषेवोद्भिन्नवपत्रेण दिव्याङ्गुली-
येन द्विगुणपवित्रदक्षिणकरकमला मलयसुन्दरी यथा देवतार्चनकर्म
निर्मापयति शश्वत्तथा विधत्स्व' इत्यभिधाय तं ग्राहिणवम् ।

अन्येषुश्च प्रातरेव स्वावासहस्र्योपरिस्वः प्रेक्षमाणो मार्गमागमिष्यतो
मन्वर्वकस्य विहायसाभिमुखमापतन्तीमस्वस्थचित्तामिव चतुरिका-
मद्राक्षम् । 'किमियमेकाकिनी विना मलयसुन्दर्या समागता' इति
किन्तयत एव सा समीपमागच्छत् । सहासमाभाषिता च नमः
प्रणम्य निकटे न्यविशत । स्थित्वा च कंचित्कालमवचना विलोक्य
वार्त्तानि शनकैरभाषत—'कुमार, यदैव भर्तृदारिका महाभागेन
सहानीता निजगृहं देव्या तिलकमञ्जर्या, तत एवारभ्य तत्रैव स्थिता-
हमेतावन्यहानि तस्याः कुर्वती चरणपरिचर्याम् । अद्य तु तदादेशा-
दिवापतन्ती समाहूय रहसि बाष्पायमाननयनारविन्द्या विनिश्चस्य
वारिवास्वस्तिर्दीर्घमाज्ञापिता देव्या—'भद्रमुखि, यत्रैव प्रस्थिता
स्व तत्रैवाधुना कृतस्विरावस्थितेः कुमारहरिवाहस्यैवार्पयितव्यम्'
इत्युक्त्वा पुरस्ताल्लेखमक्षिपत् ।

अहं तु तत्क्षणोपजातवामाक्षिस्पन्देनानिवर्त्य तद्ग्रहणाय पुरतः प्रसा-
रितं दक्षिणपाणिमतिवाह्य च क्षणमेकमस्वस्थेन चेतसा गृहीत्वा शनैस्त-
त्रावचयम्—'सखि । एकंष्टब्जाचलक्षतावासं महाराजपुत्रश्रीहरिवाहम्-
कुलीर्णदुर्वासुःसा तिलकमञ्जरी दूरानतेन सूत्रा प्रणम्य विज्ञापयति-
मक्षिप्य कण्ठममृतं मुक्ताहरेण हृदि निनिधेयम् ।

सरुपेव वारितो मे तदुरभ्यरिस्थणाहम् ।
तदानीं लदमीनजीविताहमिह स्थिता दीर्घायतनम् ।

किञ्चि न तावत्कुमारैर्ण विसर्तव्या इति पठितमात्रं एव सहस्रोत्थित-
प्रबलसर्वाङ्गकम्पस्य प्रणुज इव पृथुनाश्वासपवनेन गुरुकृतः इति गरीयसा
बाष्पपूरेणावलम्बित इव निरालम्बेन पतता हृदयेन विगलितप्रयत्ना-
लीपरिगृहीतः पपात करतलादलक्षितो मे लेखः । ततः कोऽहम्
क्यातः, किमर्थमायातः, किं भया प्रस्तुतम्, किमेतद्दिनम्, किं
निशा, कोऽयं कालः, किमेतानि दुःस्थानि, किं सुस्थानि, किं जीवित-
मिदम्, किं मरणम्, किमेष मोहः, किं चेतना, किं सत्यमेतदाहो-
स्विदिन्द्रजालम्, किं स्वदेशोऽयमुत विदेशः, इत्याद्यविद्वान् बलवता
सभास्कन्दितो मनोदुःखेन कथमपि विसर्ज्य चतुरिकां सौधशिल्प-
रादवातरम् । अभिलषितमूधरभृगुप्रपातश्च मुक्त्वा ज्वलन्तमिव तं प्रदेशं
शिविरमावाप्तं परिजनं च केनाप्यनुपलक्षितः प्लक्षपिचुमन्वतिन्दुकोदु-
स्स्वरबहुलेव गत्वा दुर्गनवमार्गेण दूरमुत्सङ्गिताकाशमाशामुखव्यापिना
श्लिष्टाग्नेण विजयार्धगिरिशिखरमध्यारोहम् । अन्वेषमाणश्च तत्राभिल-
षितार्थसाधकं तीर्थमेकस्य मार्गवर्तिनश्छायातरोरधस्तात्त्वरिततरमुत्थाय
चलितभभिरूपमभिनवारूढयौवनमनुरूपवपुषा विचित्रवेषाकारधारिण्य-
भुताविरलबाष्पप्लुतकपोलया पञ्चदशवर्षदिश्यया राजसुतया रत्नेव
शुक्लपुष्पशोभेन्मूलकस्य प्रस्थितं मकरकेतुं मुहुर्धावित्वा दुकूलञ्चले
धार्यमाणं मुहुः प्रसायं भुञ्जते पृष्ठतः परिरभ्यमाणं मुहुर्निपत्या
पादयोः प्रसाद्यमानमेकं नृपकुमारमद्राक्षम् ।

इदं च द्विगुणजातोद्देगः पुरोभूय नीचैस्तमवदम्—‘अहो सुवदन,
स्मितो भव । मुहूर्ते पृच्छामि किञ्चित् । किमर्थमेनामरण्यपतितामेक-
किम्भीमुदञ्चुनयनामेवमनुनयपरां परिहरसि बालिकाम् । क्व च निवारि-
तोऽप्यनया गन्तुमभिलषसि ।’ स एवमुक्तः सलज्ज इव किञ्चिदभि-

मुखीभूय भाषितवान्—‘एष कथयामि । आकर्णयत्वार्थः । इहास्ति
 पर्वतवरे समीप एवास्य चण्डगङ्गास्यविद्यासिद्धिशिखरस्य क्षुधित-
 कालरात्रिकुक्षिकुहरकरालकन्दरः संहारो नाम सार्वकामिकः प्रपात-
 सानुः । तत्र पिपतिपुरनङ्गरतिनामा विद्याधरः शिशुरेवागत्य दुष्टदाया-
 दैरवष्टब्धास्पदो निवेदेन प्रस्थितोऽहम् । इयमपि नवसुखा निवारि-
 ताप्यादरेण मामेवानुगन्तुमुच्चलिता । सुखती च जीवितमिमां द्रष्टुम-
 सहः पुरस्तादेव गत्वा मोक्षमहमिच्छामि देहम् । असौ तु जीवत्येव
 मयि मर्तुमुसुक्ता भनक्ति मे गमनमेभिः प्रकारैः’ इति निवेदिते तेष्व-
 कल्पयया विस्मृतात्मदुःखः पुनरपि तमब्रवीत्—‘बालक, किमर्थमशेष-
 पुरुषार्थसाधके वयसि वर्तमानः प्रेमपरतन्त्रमीदृशमिदं कलत्रमात्मानं
 च निःकारणमेव करणैर्वियोजयसि । यद्यभिलषसि भोगांस्तदधुनैव
 कृत्वा प्रतिगृह्णाण मे राज्यम् । अथान्योऽभिलाषस्तस्यापि साधने सिद्धः
 कथं कृत्याहम्’ इत्युक्ते मया सुदितचेताः स पुनरप्यवोचत्—‘आर्य,
 तिष्ठतु सर्वसत्त्वोपकारकं त्वय्येव तावकं राज्यम् । यदि तु सत्यमेवा-
 नुकम्पसे मां तदेतत्कुरुष्व । अस्ति मे गुरुपरम्परागतः सकलजगदा-
 धिपत्यदायी प्रधानदेवतापरिगृहीतः समस्तमन्त्रग्रामणीरसाधारणगुणा-
 धारपुरुषसाध्यो भग्ननिवहः । तदाराधनेन लब्धाधिकपराक्रमः क्रमा-
 खितं सत्त्वमिवात्मपोतस्य मृगपतिर्वितर मे राज्यम् ।’ तच्छ्रुत्वा कृता-
 म्बुपगमोऽहं तेन विधिवदाख्यातनिखिलमन्त्रेण शिक्षिततदाराधनकर्मणा
 दक्षितप्रदं सर्वार्थवन्त्रं प्राप्त्वा तस्यैव सत्पावकाशोदरसत्तिगम्भीरमवनिधरमह-
 रमगच्छाम् । तस्य त्रायस्तादृपास्तनिखिलशिलापिधाने दुरुपलब्धसुख-
 त्तारि पर्यन्तरूपमौदगूहि रसात्कलुहे प्रविश्य निगृहीतचेताः सततम-
 निवृत्तेनेन्द्रावेष्टाभ्यासवर्तिता विदीर्णसुखधुन्युत्फेपनेन प्रतिपद्यमाना

व्यस्तेन स्वेचरेण त्रिकालमाप्नुतो निर्झरजलेष्वनालोकिवस्तुरूपैरनव-
धारितध्वनिभिरनाघ्रातगन्धैरपास्तस्पर्शसंवेदनैरविज्ञातफलरसास्वादैर्वृथैव
पञ्चत्वमागतमात्मानमुद्ग्रहद्विरुच्छन्नसकलात्मशक्तिभिरिन्द्रियैः प्रतिप्रज-
देहः पूजयित्वा प्रणम्य चादरेणादिपुरुषैः प्रतिष्ठितानि विद्यादेव-
बिम्बानि सन्मुखो भूत्वा सौरिजठराम्भोजमुकुल इव बद्धपद्मासनो दक्षि-
णाग्रहस्तविन्यस्ताक्षसूत्रः क्रमेण कर्तुं मन्त्रसाधनमुपक्रान्तवान् । आरब्ध-
जपविधिं च मां ध्यानतश्चलयितुममीक्षणमारम्भतात्पर्यन्तमुद्देजिता इव
क्षरद्भिः श्रवसि मग्नाक्षरैः सर्वत एव सिद्धिविधातकाङ्क्षिणः क्षणदाच-
रौघः । प्रकृतिकेलिप्रियतया च केचिदागत्य नित्यमत्यन्तधार्मिका इव
विधृतविद्याधराकाराः पुरो विद्यादेवतानामनवद्यगीतवाद्यं नाट्यकर्म कर्तुं
प्राक्रमन्त । केचित्पूर्वपरिचितपुरुषवेषधारिणः 'प्रेषितास्त्वदानयनाग्र-
वयमग्रीवोत्कण्ठितेन कोशलाधिपतिना देवेन' इत्युदीर्य विहितप्रणामाः
पुरस्ताल्लेखमक्षिपन् । केचिदुपसृत्य हर्षोत्फुल्लदृष्टयः 'कुमार, दिव्या
वर्षसे । इदो युवराजसमरकेतुः' इत्यसकृदाविष्कृतचित्रमायप्रमुख-
स्वेचरमुख्यरूपाः समाचख्युः । केचित् 'किमर्थमपसृतोऽसि । निष्कृष्य
त्वकृते नितान्तमुत्तम्यति तिलकमञ्जरी' इति मलयसुन्दरीसंदेश-
काल्पानुमनकस्तमाधतन्ती चन्द्रिकापदार्शयन् । अदर्शविहारतया च
निमित्त्य मां निश्चलमनसं समुत्थन्नकोप्राः कदाचिदुत्पाता इव प्रतिम-
याश्वतरलितसत्त्वसंघातानुपरि निर्घातानयन्तयन् । कदाचिद्वीष्मदि-
क्तेस्त इत्तं प्रचण्डपवनं ताण्डवितं द्वाभिरज्ज्वालाञ्चक्रमाक्रमंस्तमचलं समन्ता-
द्वा(द)शुशुक्षणिसद्राक्षुः । कदाचित्प्रथमपाथोदा इव स्वप्रभान्वकारद-
र्शिसिक्कालदुर्दिनाः स्तनितशोषानिव श्रवणपुटमिदो मीषणाट्टहासाना-
सेनुः । कदाचिदाविष्कृतोद्भटभुकुटयः सुभटा इव द्विगुणीकृते वास-

द्रोणि स्मृत्युष्णया कृतपरिस्फुटास्फोटनाः साटोपममिमुलमेव रंहसा
 सिंहनादानुषर्कैर्मुचुः । एवं च तैरनवरतकृतनिसर्गदुःसहोपसर्गैरमु-
 च्छत्ससर्गैश्च मे नित्यमेकप्रेण मनसा यथाविधि विदधतो विधासाधक-
 यतीतेषु षट्सु मासेषु परिसमाप्तायां मङ्गदेवतापूर्वसेवायामस्यावशेषे
 जपविधौ सहसैव विद्युद्दीप्तदेहा प्रदीपफलिकेव सकलमुद्गद्योत्पन्ती
 तद्वसातलमुवनमाप्तापूर्वदिव्याङ्गरागसौरभकूटम समन्ततो विसरद्भि-
 रङ्गरजनाभिभयरदिभिः शकलीकृत्य कणशः प्रकीर्णेन पातालतमसेव
 परितः प्रधावता मधुकरगणेनानुगम्यमानमूर्तिरेकतिरेकरम्यकृतिः कुरु-
 ष्वपूरमात्य मधुराक्षरमभाषत—‘महामाग, देहि हृदिमद्यास्तपि दिग्भि-
 र्भागेषु । एतास्त्वदीयसत्त्वाकूटमनसः स्वत एव मुक्त्वा रसातलसर्ग-
 मागताः प्रहृष्टिरोहिणीप्रभृतयोऽष्टप्रधानविधादेवताः प्रष्टुमिच्छन्ति ।
 त्वमिति प्रवणतां गताभिरस्मानिः कथय किं ते प्रियं करणीयम्’ इति ।
 एवं तु तच्छ्रुत्वा कृताञ्जलितां समावभाषे—‘भगवति, जगद्भिर्भूषणेन
 जीवन्मूर्त्युक्तरीणा सहचरेण विप्रयुक्तस्य प्रथमभूतस्य परमानुरक्तस्य
 प्रथमिन्या च निर्मिमित्तमेव संवत्स्रसं संप्रति विप्रमेव मे नास्ति । किं
 कथयामि । यत्तु प्रियमिहाप्यवस्थायां तदहमात्मनैस्तत्पुनः करिष्यामि ।
 किं न्या प्रष्टेव । अयमनुयुज्यतामनङ्गरतिनामा द्वारवर्ती विधापर-
 शुता यदर्धवेषस्तुल्यो यत्प्रसाधनविधिः’ इति व्याहृते मयि सवि-
 श्रया सा वक्तव्योक्त—‘अहो महासत्त्व, सप्तो जातपरमप्रियविप्रयो-
 नेक कथयति विप्रस्य विप्रस्योदुःखसङ्कीकृत्यार्थेनात्यर्थमनन्दितार्थं
 स्वया लक्ष्मियसम्पत्तिरेव । को हि कथं त्वद्भिन्ना कालमेव कथयन्त्य-
 शीदृशं क्लेशमनुभवति । को वा सकलसुखमभिरुच्यमभिरुच्योपवर्तते,
 सकलमहो प्रवृच्छति । नति हि हृद्यते सर्वमेवमनुभवन्तः प्रवृच्छन्ति ।

किं तु कस्य एष यतः एवानल्पसत्त्वो येनैव विविधा समारोपिता,
यस्यैव साहसेनानुरक्षितं हृदयमासाम्, तस्यैव देवताः सिद्धिमुपन-
यन्ति । न परोपरोधेन । किं चायमपि निःस्पृहः । स्वार्थसिद्ध्याकमे-
नापि परार्थमभ्यर्थितस्त्वम् । आकर्ण्य पुरादृष्टम् । अस्त्यत्रैव विजया-
र्थं शिखरिण्युत्तरश्रेण्यामनुत्तरश्रीकमाद्यं सर्वेनगराणां गगनवस्तुभाषि-
धानं प्रधाननगरम् । तत्र सुरनग इव गिरीणामग्रणीर्गगनचारिचक्र-
विक्रमबाहुतामा चक्रवर्त्यासीत् ।

नद्या श्रीरम्बुजानामदति मधुकृतां कादिशीकं कुटुम्बं

कन्दन्त्याक्रीडनधामपरतटगतप्रेयसीश्चक्रवाकाः ।

इत्याद्यैश्चारणानां दिवसपरिणतानुचरद्विर्वचोभि-

र्जातानित्यत्वबुद्धिर्मुहुरनभिमुखो भोगसौख्यस्य योऽभूत् ॥ ३७ ॥

स कदाचिदानीय पुण्यरूपैः पापकर्मभिरुपनीतेषु केषांचित्कोकि-
ल्यनामिव विनाशहेतुषु, केषांचिद्भृशराजशुकसारिकादीनां परस्परा-
क्रोधावहेषु, केषांचित्कौञ्चवयसासामिव मदावहेषु व्यामोहकारिषु, चकोर
इव विषदूषितात्रेषु विषयोपभोगेषु विरक्तदृष्टिर्भवत् । प्रपन्ने च तत्र
जरत्तृणावज्ञया विमुक्तमित्रज्ञातिवर्गे सर्वज्ञनिर्दिष्टमपकर्षमुक्तिमन्त्रेणोक्त-
दाभिषेकधम्ममनीक्षमाणो भोजनं क्षत्रियकुमारसंवरगुणतत्त्वाजमुन्नन्वेषणाय
प्रगुणितो राजभिर्गणनीयवानयैः । अस्त्यनुद्धिनाम् प्रधानबुद्धिसचिवः
स्वबन्धुसुतमनङ्गरतिमैनं मदित्वा—अहं, मुक्त्वा व्यासहमेकक-
थं गच्छ शृङ्गिणमेकशृङ्गम् । तत्र मित्रान्वेषणाय स्वदेशादुपागतमदृष्ट-
पातसरः परिसरस्थितमिवेशितशिविरमखिलक्षितिपतेरिश्वाकुकस्य राज्ञो
शेषबाहनस्य सनयं नयेन केनाप्ययैव कुरु विधाराधनपरं हरिबाह-
भाख्यं कुमारम् । अयं हि प्राक्तनेनैव संस्कारेण परसत्त्वोपकारी

परमकारुणिकश्च न प्रार्थितो वचनमन्यथा करिष्यति । निश्चितं च
 मयैतदष्टापदकृतास्पदमुपास्य मुनिवृन्दमधैव समागताद्वीरसेनादिविद्या-
 धरगणादवगततदीयपूर्वभववृत्तान्तेन तदपास्तसंशयः प्रवर्तस्व येनोपा-
 दविद्यमानोऽसौ सादरमेनमासने देवस्य विक्रमबाहोर्निवेशयामि ।' ततो
 'यदादिशत्यमात्यः' इत्युदीर्य तत्क्षणमेव चलितः प्रासादशिखरावतीर्ण-
 शुद्धिमेकाकिनममार्गेणापतन्तमभिमुखं प्रपातस्य दृष्ट्वा भवन्तमालोचितो-
 पायः प्रयुक्तविद्याप्रदर्शितेन परस्परानुरक्तदंपतीभरणचेष्टितेन विद्या-
 साधने योजितवान् । तदलमनेन मिथ्यागृहीतेन परसत्त्वोपकारकरणा-
 मिमानेन । सन्मानयैनमनुरागतः स्वयमेव समागतमसहस्रात्मीयसाहस-
 वशीकृतं प्रधानविद्यासमाजम् । कुरु महाभक्षिणः शाक्यनुद्धेः सफल-
 मायासमनुभवोत्तरश्रेणिसङ्गमिः स्वेचरनरेन्द्रैः प्रवर्तितमलम्यमल्पपुण्यैः
 पुंभिरन्यैरतिप्राज्यवैभवं राज्याभिषेकम् । भव पृथिव्यामेकचक्रवर्ती ।
 समाध्यासय भ्या(स्वा)मिविरहविक्रवाः प्रतिग्राभनगरमज्ञातपरचक्रविभ्रवा
 विरहजनकाः । जनय जातरतिमेनमप्यनङ्गरतिरतिमङ्गीकारेण । मुच
 निष्कारणमिमं च मरणाध्यवसायम् । सहायीमृतविद्यस्य देवाहुःशक्तः
 सोऽपि संपति विरंस्यति तव प्रणयिनीमिवविरहः । यतः—

क्षुण्णोऽपि रोहति तरुः क्षीणोऽप्युपचीयते पुनश्चन्द्रः ।

इति विमृशन्तः सन्तः संतप्यन्ते न विधुरेषु ॥'

इत्युदीर्य तत्रागच्छेत्सामकसप्तपुलिङ्गस्यान्तर्चकितसमार्गवीसङ्कि-
 र्णस्योत्तरीकाहकः कवचवर्धिव त्रिदिवसात्कान्तरालमुल्लास नमसि
 गम्भीरभैरवो दिव्यभैरवः । स्फुटविमुक्तभूरिभाङ्गतेन तेनेवाङ्गरिषाः
 समाजमुरलिङ्गशास्त्रेभ्यः यस्तुतसविस्तरस्तुतिवाद्यमुखराः स्वेचराधि-
 शतयः । प्रविश्य च वज्र यतस्तत्त्ववते विमयवामनः प्रणयामिभ्यः

मां विमानमारौप्यं पुरतः स्वयंवृतसमुत्सारणकनकदण्डैश्चण्डैर्गङ्गाहराख्यं
विजयार्धगिरिशिखरमनयन् ।

अभिषिच्य च क्रमेण प्रभूतमणिकुम्भाहृतैः सरित्साग्रसम्मीभिस्तु-
रश्रेणिराज्ये निरन्तरवर्जितशिरःसंघट्टविषटितकिरीटवेदिका युगपद-
नेमुः । आसीनं च मामखिलदिग्मुख्यतपृथुपराक्रमस्य सिंहासने
विक्रमबाहोर्धृतोत्कृष्टवसनसम्बिलेपतालंकारमुपरि विस्तारितोद्दण्डव-
ल्यतपत्रमुभयतश्चलितचारुचामरचक्रवालमानन्दवाचालचारणोच्चार्यमाण-
चिरंतनसंतानपुरुषसञ्चरितमूर्धस्थितेन विभ्रता नवाग्रनीलादम्रकिरणमा-
लाकरालितककुभि करवालरत्नानि रचितपरिवेषेण मीमाभिरामवपुषा
पौरुषेयेण प्रकामाघृष्यमभिषेकमण्डपाभ्यन्तरनिविष्टमासन्नोपविष्टमग्नि-
मण्डलन्यापारितः पुरुदंष्ट्रा नाम राजनैमित्तिको राजधानीपुरप्रवेशाद्यं
श्वकैर्ल्यजिज्ञपत् ।

अहं तु तिलकमञ्जरीविरहविक्रमेणापि मनसा सम्यगवधार्य संशि-
तासन्नगुणवद्विवसलमस्य तस्यालपमन्यतो बलितवदनसमीपस्थमास्थान-
लोकमप्राक्षम्—‘अयि, वेत्ति कश्चिदधुनातनं चक्रसेनराजकुलवृत्ता-
न्तम्’ इति । अथ पुरोवर्ती प्रधानद्वारपालः प्रणम्य सविनयमब्रवीत्—
‘देव, संख्येव दक्षिणश्रेण्याः समागतोऽत्यर्थमर्थी तदीने देवपादार्ता
नितान्तरमणीयाकृतिः भद्राः किमर्थमक्रण्ड एव तिष्ठतो वृषैर्बाहूना
उत्सृजत आम्’ इति प्रत्येकमस्यर्थेना कुर्वेन्द्रारपालनामेको द्वारि दारु-
कस्तिष्ठति, स ज्ञास्यति कदाचित् । ततोऽहम् ‘कोऽयमायातः’ इति
कृतविमर्शः स्थित्वा मुहूर्तम् ‘आशु प्रवेशय’ इत्यवदत् । अथ तेन
ज्ञात्वा सत्त्वेणाहृतमेकैकमणिषवित्रिकामात्रकर्णभरणमनुपयुक्तताम्बूल-
सरावरलेखमुल्लिखितामदशनश्रेणिना दूरीकृतकुसुमयूपादिकेशसंस्कारेण

अथ किञ्चिज्जीर्णचीनवाससा चिरमोषिताऽन्नरागपरुषाऽन्नराग्येन वेद्यप्रद्वेजेन
 सोद्वेगमिव शङ्कमानमतिकृष्टत्वादन्नकुवद्विरिबोद्धोदुमक्यवैरमूढहारके-
 यूरकटकादिभूषणत्रातमापतन्तमभिमुखं गन्धर्वकमपश्यत् । दर्शनेनेव
 तस्य संभाविततिलकमञ्जरीजीवितावस्थत्वास्थ्यमगमम् । सोऽप्यवि-
 न्तितोपगतया नभश्चरचकवर्तिलक्ष्म्या समुपगूढमुद्रीक्य मां क्षणमात्रं
 ज्ञातविस्रयः स्मिताद्रक्षुषा समसादम् 'एषोहि' इति समुपहृतो मया
 शोकविकल्पपरिस्तरद्वतिरागत्य समुन्मुखमवाच्यत्वं शोणितल्लुक्कितमूर्ध-
 नेन शिरसा प्रणाममकरोत् । अनिमेषविधाधरपरिषदबल्लोकितव्य निष्क-
 लमवस्थाप्य ललाटमङ्घ्रिपीठे हठनिरुद्धदुर्धरमन्युवेगोद्गमभिरवियोगवि-
 स्मृताकारं दिदृक्षया क्षाणयितुमिव मञ्चरणयुगमविश्रान्तमीरितैरशुषा-
 राग्भोभिरुच्छस्मोच्छस्व दीर्घमनुदीरितध्वनिररोदीत् । उदीर्णकरुणेन च
 मया पराश्रय्य पृष्ठदेशे पुनः पुनः करतलेन सखेहमुत्थापितः सन्नैरुत्त-
 मस्य परिरूढ्य चोपरि बलाच्चलेन बद्धनम्रतः क्षितितले न्यविक्षत ।
 विस्तृतेभ्यःसमोक्षत्वा चास्य मुहूर्तमास्त्राय कृतमुत्सेक्षणः क्षीणाक्षरम-
 ष्टकम्—'गन्धर्वक, त्वदवलोकनानुमितजीवितासा अपि कुतश्चित्तु-
 ज्ञातशङ्कः शक्नोमि न प्रवृत्तिं प्रहृमादरेण देव्यास्तिलकमञ्जर्याः ।
 त्वत्वं कथं वदस्व वृत्तम्, वच्च वर्तते संप्रत्यमुष्याः, यत्र चासौ यस्या-
 मया विमान्यतिवाहकति । त्वमपि किंनिमित्तमत्रायातः' इत्यभिहितो
 गन्धर्वकः स्मितः क्षणं क्षितितलेन सहट्टिराख्यातुमारमत—'देव,
 मया कृतम् । त्वदवीर्यदृष्ट्यास्तीरावस्थितेन देवेनादिदमात्र एव गच्छ
 सदाभरणद्वयं मर्त्यपरिकपोरपि यकोदिदमात्रमस्मत् । यवदेव
 त्वद्वर्गादुपयुक्तः श्रेयस्विनोत्तुङ्गारसः । सुखा वैद्यमात्रवनिर्गम
 मत्तन्मत्तुङ्गरी मत्तन्मत्तुङ्गरी मत्तन्मत्तुङ्गरी मत्तन्मत्तुङ्गरी

णमकरोत् । क्षणेन च स्मृतजन्मान्तरेव क्षीयमाणहर्षा ग्राहमिव प्रेक्ष-
द्विरतिभास्वरैः स्तनमयूखैः सहसैव मुकुलायमानपद्मान्तरिक्षनिप्रत-
द्भाष्यजलमक्षोर्युगलमवहत् । देव्यपि तिलकमञ्जरी जातविसृष्ट्या
निरीक्ष्य तं चक्षुषा निनिमिषेण निमेषमात्रमतिचिरकालदृष्टमिष्टापत्य-
मिव हारमीरितानन्दाश्रुवर्षा सतर्षमाकृष्य हृदि समारोपितवती ।
दर्शयन्त्यपि च सर्वतश्चन्द्रिकापटलसान्द्रैस्तदंशुनिजयैर्मुहूर्तमेकधवल्य
विश्वमाशिनीव जलक्षोदरप्रविष्टहरिणाङ्गमण्डल्य शकारजनिराजनिष्ट ।
इदिति अष्टकान्तिरभाषत च जातप्रत्यभिज्ञेवोद्वेगाद्भूदेन स्वरेण—
'सौम्य, जानासि कस्मादस्य दिव्यहारस्वागतमिर्त्यलोके, कथं च संप्रति
मासः कुमारेणायम्' इति तां प्रत्याबभाषे—'देवि, पूर्वकलमेष साकेत-
नगरे शकावतारसंज्ञं सिद्धायतनमायातस्य राज्ञो मेघवाहनस्य राजा-
चक्रतदर्शनेन ज्वलन्प्रभनाम्ना वैमानिकेन प्रेम्णा समुपनीतः ।' इति
निश्चय्य चैतदनाकर्णितशेषमद्वचना निमील्य लोचने मोहपरवशा पर्य-
ङ्कपृष्ठे पर्यास्यत् । उपलब्धसंज्ञा च सुचिरेण सहचरीभिः पृच्छयमाना
किमपि मूर्च्छाकारणं नाख्यत् । दुःखदीर्घनिश्वासशोषिताधरपल्लवा च लतेव
धूर्वाताहता बालसहकारस्य ग्लानदेहच्छविः कच्छेण यमिनीमनयत् ।

प्रभासं च परिजन्तुपल्लव्य कर्तामुपागतमदीपतः कृतप्रतिबन्धम-
वधूय गुरुजनं बन्धुसाथै च तीर्थयात्रावदेशेन प्रस्थिता गृहात्यथममेव
चैताद्वयपर्वतादनतिविप्रकृष्टमुन्मृष्टधनघातिकर्मणानेकमुमिसहस्रपरिवृते
निर्वाणसमये कृततनुत्यागेन भगवता नाथितमयेन जनितमहिमान-
मष्टापदाभिधानमचलराज्यमवग्रम् । तस्य चोजिद्रमन्दारहरिचन्दक-
क्षुसुसंश्रुतास्त्रिणि शिलाग्रमागे गगनशृङ्गोलेश्विशिखराणि मुजधलम-
साधितखिलीभूतनिखिलभारतेन प्रथमचक्रवर्तिन्य भरतेन कारितानि

खिलत्रिदशलीलो लीलावतंसविमानवासी वासवसमाभरणौ सौधर्मकल्पेः
कल्यान्ततपनस्पधितेजाः समस्तशतमन्युसुरसैन्यप्रमुज्ज्वलनप्रभो नाम
परमसम्यग्दृष्टिरमरः । स च चमरादिचण्डासुरसभरविजयावर्जितयशाः
श्वरत्समय इव परिशृतो वराप्सरोभिरन्तमनयतानन्तानि कालेन वर्षाणि
कौटिलक्षाणि । क्षीणदिन्यायुश्च निश्चित्य लिङ्गैश्च्यवनमात्मनो विचिन्त्य
दुर्लभमलब्धविरतरेमरलोकस्य प्रकारान्तरेण जन्मान्तरे बोधिलभ-
मवधार्य पर्यन्तविरसं विमानवासमुत्सृजत् । उत्सृजन्तमपि प्राज्यतया
विवेकस्य सुरविलासिनीसंवाससुखमनाख्याय खेददायिनीं त्रिदशलो-
कस्य निजदशामभीष्टकतिपमयनाकिजुष्टञ्चिविष्टपाविर्जगाम ।

गते च तस्मिन्नदृष्टविप्रिया प्रिया प्रियकुसुन्दरी नाम देवी
दवाग्रिकवलितेव बालवनलता विवर्णविच्छाद्यदेहा विहाय विषमिव
नाकिविषयविषयोपमोगमुद्रादशोकेन परिगतं सुरपरिग्रहेण वेदितु-
मुदन्तमभिमतस्य निर्विलम्बा जम्बूद्वीपमागच्छत् । आगत्य च सहैव
सुरलोकादुपागतया पूर्वमेव द्वीपान्तरविहारनिर्गतेन प्रेयसा विप्रयुक्तया
भर्तृसुहृदः सुमालिनाम्नो हृदयभूतया प्रियंवदाभिधानया प्रधानदेव्या
समन्विता पूर्वतो मेरुपर्वतस्य पुष्करावतीनाम्नि विजये जितकृपाया
सदेवासुरायाः परिषदो मनीषितार्थमावेदयन्तं जयन्तस्वामिसंज्ञं सर्व-
ज्ञमप्राक्षीत्—‘भगवन्, अहमियं च मे सहचरी चिरवियोगार्तेर्भर्तु-
रन्तिकमपास्तलोकस्थिती स्वयमभिप्रक्षिते । कथय नाथ, क तत्संगमो
नो भविष्यति । मनुष्यलोकलब्धावतारयोश्च केन प्रकारेण पुनरपि
धर्मसंप्राप्तिः’ इति पृष्टः प्रन[ण]ष्टकर्मा ■ विससर्ज शणिम्—
‘कल्याणभागिनि, जस्यैव जम्बूद्वीपस्य द्वीपभूतो भारते वर्षे वृत्स्वि-
तोच्छ्रायेण शिखरवर्ष्मणा निरुद्धमानुरथातिः सानुमानेकभूजो रजः

कूटं च प्रकटनामासि । तत्र परिपाट्या भविष्यति भवत्योरभीष्टसङ्गः ।
 विशिष्टधर्मयोगस्तु युगपद्द्वयोरपि दिव्याभरणलभेन ।' तदुपकर्षं
 तत्क्षणमेव सा प्रियकुसुन्दरी ववाज विजयार्धनगवरं दक्षिणेन
 क्षोणिघरमुदुरमयूरकेकमेकभृङ्गम् । अकारयदिव्यशक्त्या शिखरमू-
 मावस्य तत्कालमेव नानाविधलतावृक्षमुष्ममतनुकरूपतरुखण्डपरिगतेन
 मण्डिताभ्यन्तरमनुसरश्रिया जिनामृतनमण्डलेनाभयनिमित्तमात्मनो
 मञ्जोरमाभिधानमतिमहान्तमारामम् । तत्र चाश्रमपदप्रसूये विधृतमङ्ग-
 लमग्नैकैकरलबद्धया प्रतिपालयन्ती पत्युरागमनमवलोकितदिक्षुत्वा प्रति-
 दिनमतिष्ठत् । श्रियंवदापि प्रीतहृदया तद्वियसमेव प्रस्रिता सत्त्वरम-
 श्चछवणाब्धिजलपरिक्षिप्तमानोरनेकसुरपादपच्छन्नटङ्गच्छिन्नकटकस्य
 शिखरिणो रत्नकूटस्य प्रतीचितटपरिसरे कारितोत्तुङ्गमणिमयजिनेन्द्र-
 भवना स्थितिमकल्पयत् ।

एकदा च प्रियकुसुन्दरी तीरतस्तलोपविष्टा विशिष्टवेषासवृन्दार-
 णाभिरुक्ता निकटमेवारामदक्षिणविभागे तत्क्षणापजातनिर्माणमव-
 वरत्मादिष्टेन वर्षता पीवृषसंमलितमपीवापीय दुग्धमण्डलमलितसं-
 न्मोमुचां कलापेन पूर्यमाणोदरमदृष्टपारारूपमवलोकयन्ती सरस्वरा-
 गमनवस्त्रगुह्यकुचमुग्रात्, अभिनवद्विपेन्द्रदन्तच्छेदविशदेन दशदिग-
 न्तव्यापिना मण्डलेनाभ्यन्तरीकृतशरीराम्, जलबुमार्गगमनधर्महोषपरि-
 सिद्धीर्षदा रसस्तलनर्मरि सुधासरसीव विहितप्रवेशाम्, प्रतिपलाशमा-
 लीमग्नैकैकरलबद्धया प्रतिपालयन्ती पत्युरागमनमवलोकितदिक्षुत्वा प्रति-
 दिनमतिष्ठत् । श्रियंवदापि प्रीतहृदया तद्वियसमेव प्रस्रिता सत्त्वरम-
 श्चछवणाब्धिजलपरिक्षिप्तमानोरनेकसुरपादपच्छन्नटङ्गच्छिन्नकटकस्य
 शिखरिणो रत्नकूटस्य प्रतीचितटपरिसरे कारितोत्तुङ्गमणिमयजिनेन्द्र-
 भवना स्थितिमकल्पयत् ।

दिव्यप्रहरणामिरपरस्परद्वेषिष्वननुभूताघातवेदनैषु द्विरवकेसरितुरङ्गम-
हिषाजगरवर्हिणप्रभुत्वेषु वाहनेष्वाकूढाभिः परिमिताभिस्त्युत्तमाङ्गवाहुच-
हुल्लता प्रयत्नपरिभाव्यमानसंख्यामिः परिवृताम्, प्रधानदेवीभिरद्वुल्ल-
कारसुरनमरसंवाधेषु नन्दीश्वरादिषु विहृत्य द्विपेषु दक्षिणाशामुत्सादमि-
मुत्समापतन्तीं श्रियमपश्यत् । आगत्य चाग्रतो विधृतवाहानामागमप्रहि-
तसस्मितनयनयुगलमवारितयथाग्रवृत्तपुरःसरपदातिवर्गां जिगमिषुमिवो-
विलोक्य तामुपजातरोषेव निक्षुतद्वर्षचिह्ना शनैरवोचत्—‘कमले,
किमिति यान्नाश्रवतरसि । किं त्वयापि क्षीणविभवा प्रियङ्गुसुन्दरी
संजातेति विज्ञाताहम्’ इत्यभिहिता विहस्य तां श्रीरवोचत्—‘ससि,
गमिष्याम्यहम् । अतिबहून्यहानि मे गृहान्निर्गतायाः । मा कृथास्ताव-
दधुना स्वस्थानगमनानुबन्धम् । अवहिता च शृणु निमेषमात्रमत्रैव
स्थिताया ममागमनकारणम् । अद्य प्रातरेवाधिरूढे पूर्वगिरिशिखरमग्नौ-
द्धरोचिषि चण्डदीधितौ घातकीस्त्रण्डचलितया मध्ये लवणसिन्धोरित-
स्ततः प्रहितसप्रयत्ननयनया रत्नकूटाद्रिपरिसरे सोद्वेगपरिजना तव
प्रियसखी प्रियंवदा दृष्टा । तया संदिष्टमेतद्वचन्याः—‘भगिनिके,
दोषेण मे भगवतोऽपि वचनमप्रमाणं जातम् । स तावन्निरेणात्मा मे
सम्पन्नतो आता मन्वद्वर्षः । अधुना च वसति मम यतप्रयत्नायुः ।
स्मरिष्यसि मे भवान्तरुणतायाः । कारयिष्यसि च कारिते मया सान्त्-
व्यमिह जगन्नाथभवने ।’ इति निश्चय्य चोद्वेगभीर्न प्रियसखीचरमत-
र्देशवचनमुद्रिममानसा प्रियङ्गुसुन्दरी प्रेमपरतया जीवन्त्या एव सख्या
निवापसलिलाञ्जलिमिव प्रदातुं प्रसूतिदीर्घाम्यामक्षिपात्राम्यामुत्तरसर्ज्ज ।
अंशुविसरमुत्सृष्टनयना च वस्त्राञ्जलेन स्थित्वा क्षणमुवाच—‘दृष्टं
ससि, यथेष्टवाचित्वम् । अद्यापि प्रियंवदा मद्दारेण कारयति रक्षा-

मालदेवतायतनस्य । न जानाति यदुत कतिपयदिनेष्वेतदीयकीर्तन-
 स्वापि कः कर्ता । सनाथतां कमहमधुना तदर्थमभ्यर्थये । गतः स
 कालो यत्र गीर्वाणवर्गो ममाज्ञाविधेयो जातः' इत्युदीर्य दुःस्वदीर्य-
 माणहृदया दीर्घमवनतमुखी निशश्वास । श्रीरपि तदुद्वेगदर्शनदुःखिता
 'सखि, मुधैव मा हृदि निधाः खेदम् । उहामचारिणा सकलजन-
 जनप्राणचौरेण चौरेणेव पृष्ठतः प्रेरिताः कृतान्तहृत्केन सर्वतो धाव-
 मग्नाः क नाम न पदं कुर्वन्ति विपदः । त्यज विषादम् । अङ्गी-
 कृतोऽयं मया त्वदीयसंदेशः' इति निगद्य सादरा महोदराख्यं निज-
 प्रतीहारमवदत्—'भद्र, तस्य प्रियंवदाकारितस्यास्य च प्रियङ्गुसु-
 न्दरीप्रासादस्य प्रतनुरप्यपास्ततन्द्रेण भवता रक्षणीयः सुद्रलोकोपद्रवः'
 इति निगद्य सत्त्वरा स्वावासमगमत् । प्रियङ्गुसुन्दरी त्वजातपतिस-
 मागमाप्यनुत्पन्नविद्वेषा सर्वविद्वचसि किंचिदुत्पन्नारतिररतिभागिनी
 भविष्यति भवान्तरे वराकी श्लोककालमिति मुहुर्मुहुः प्रियंवदां
 श्लोचयन्ती प्रवर्धमानशुचिपरिणामा पुण्यमावर्ज्य प्राज्यमल्पैरेव दिवसैः
 परिशीणिदिभ्यामुर्विहाय तेजोमयीं मूर्तिमवततार । अत्रैव विजयार्ध-
 भूषरे विद्याधरनरेन्द्रतनयात्वेन सा च कल्याणभागिनीमिमामेव
 तिलकमञ्जरीं जानीहि । सा चेयमतिशयप्रचुरपुण्योदयादवाप्तनिरूप-
 सरूपलवण्यादिगुणकलापा कतिपयालापपरिणताखिलकलाशालसंपद्भा-
 वमावेऽपि जन्मान्तरप्रेमहतया समेत्य कृतसौहृदा हिमाद्रिचूलाहदनि-
 वसिन्वा भिया समानान्यकन्याजनदुर्लभप्रलब्धलोकोत्तरं प्रभुत्वमा-
 कृत्यत्यतिप्रेमवासना च पुष्पान्तरेषु प्रीतिमवजन्ती निराकुला खिता
 फलमेतावन्तम् । अनन्तरे सा हि दिव्यनिजहारदर्शनादुपजातपूर्वजाति-
 कस्यतिः संस्मृत्य पर्या सार्धसतिदीर्घकालमनुभूतानि त्रिदशलोफनिवास-
 नान्यानि दाम्पण्योदीर्णदुःखनिवहा होहमुपगता ।

प्रभाते च गङ्गातिपरिगृहीता गृहे स्थितिमपास्यन्ती कर्तुमुत्सृष्टगु-
रुजनज्ञातिवर्गा निर्गता तीर्थयात्रापदेशेन देशान्तरमभियास्यता दयि-
तेन तूष्णीमेव भे कण्ठदेशादवतार्य निजकन्धराभरणतां नीत्तेऽयमिति
प्रेममोहिता ब्रूति परिहृतापरसमस्तरत्नालंकारापि हारमेनं कण्ठकाण्डे
इति कथयति मुनौ जातबहुमानः समस्तोऽपि पार्श्ववर्ती सुरासुरनभश्च-
रुजनः पूजामिदं विधित्सुः प्रयत्नधवलं सितारविन्दपत्रप्रकरमिव नेत्र-
विसरमुपरि देव्याः समकालममुचत् । अवदन्—‘भगवन्, अवगत-
सममुष्याः पुण्यभागिन्याः पूर्वभववृत्तान्तेन तु ज्वलनतेजसा ज्वलन-
ग्रभसुरेण सुरलोकतः प्रस्थितेन । तदा कचिद् कृतं किं कृतं किम-
नुमृतं किं च पर्यन्ते तस्य संजातमिति सहर्षेण पृष्टस्तेन स महर्षिः
पुनरभास्त—‘सोऽपि संप्रस्थितस्त्रिदशलोकात्मयममत्रैव भारते कृता-
वतारः शक्रावतारचैत्यागारपरिचिताय साकैतनगराधिपतये वितीर्थ-
धन्वरातपाभिधानममुमेव तिलकमञ्जरीकण्ठहारं महाराजमेव बाहनाय
लङ्कितमनुजलोकाचलः क्रमेण नन्दीश्वरद्वीपमगमत् । तत्र चानेक-
मणीयमणिशिलोच्चये विशालतरवेलासरिस्तोतसि सिन्धुघनविततसिद्धान-
यतनवनखण्डे पृथुस्तनितम्बकुचकुम्भमण्डलाभिः सुरकरेणुभिरिवाका-
शेभ्यः प्रधानाप्सरोभिः परिवृतस्य विचरतो विजृम्भितामन्दरतिरसा-
नन्दस्य स्वच्छन्दचारिभिरिन्द्रिधैर्दूरमपहतस्य प्रमादनिद्रामुषितसत्त्वज्ञा-
नचक्षुषः पूर्वभवसहचरस्य सुमालिनाम्नो वैमानिकस्य स्वभावमधुरामि-
र्यभोत्तरप्रथितशुश्रूषारसावेशाभिः प्रकाशितप्रगुणसंसारनिर्वाणसरणिभि-
रर्थसाराभिरप्सरोभिरिव जिनमतानुसारिणीभिर्वाग्भिरावेद्य जीवादितत्त्व-
प्रभेदेमवबोध्य बन्धोदयस्थितिविभागं कर्मराशेः प्रकाश्य पर्यन्तविस्-
संतां विषयसुखोपभोगानामुपकार्यं सुरमनुष्यतिर्यङ्कारकभवेषु यथो-

चरमनुत्तरामकृतधर्माणां दुःससंप्राप्तिमुदीर्य मानुष्यलामात्ममृति लब्ध-
 परिपूर्णसर्वगुणपरंपरायास्तीर्यकृद्दर्भबोधेरतिदुरापत्वमारोप्य निरतिचार-
 मद्दृष्टपारेऽपि संसारजलनिधावलब्धपूर्वमबिनन्दनं बीजमपवर्गपादपस्त-
 सम्यग्दर्शनज्ञानपरिणाममुत्तीर्णचिन्ताभारनिर्कृतः कृतकृत्यमवधारयन्ना-
 त्मानमात्मोपकाराय पुनरेत्य मनुजलोकमुल्लसितशक्तिर्भारतैरावर्तेशु पूर्वा-
 परविदेहविजयेषु च लब्धभावतारमुत्सारितजन्तुजडिमभिरपास्तमोहान्ध-
 तन्मसैः प्रकाशितातिविशदजीवादिपदार्थततिभिः समन्ततो विसारिभि-
 र्ज्ञानगोप्तुमिसरैरामृदलोकालोकमर्यादमभ्यर्च्य भक्त्या परमया परुमिह
 सम्राजं सप्तसतीनां सप्तलोकीमहितमर्हतां सप्तत्यधिकसप्तवक्त्रोप-
 लब्धप्रतिमाभिरध्यासितोदराणि हिमवदादिषु वर्षघरपर्वतेषु हैमवत-हरि-
 वर्षपुरःसरेषु वर्षेषु सौमनस-विद्युत्प्रभप्रमुखेषु वर्षान्तरगिरिष्वपरेषु
 परमरम्येष्वद्रिकूटेषु शाश्वतानि सिद्धायत्नानि सिद्धाभिलषितः स्वादु-
 र्ग्राह्यमुपार्ज्य विद्याधरनरेन्द्रसंपदा सह भवान्तरे भवशतैरपि दुरापां
 जलवेदमासिमुपभुक्तदिव्यायुर्मयैव पूर्वकालमुपदिष्टविचाराधनस्य तस्यैव
 साकेतनरपतेर्मैधवाहनस्य इहुमिव पुनः प्रियकुसुन्दर्याः स्नेहे-
 तमतिमात्रचक्षुःप्रीतिकारणं चन्द्रतिपहारमात्मजत्वेन हरिवाहनो नम-
 शुभनिमित्तसूचितव्यस्तारः कुमारोऽभवत् इति निवेद्य तूष्णीमास्थिते
 यस्मिन्महर्षौ प्रहर्षनिर्भरा देवी तिलकमञ्जरी मुमालिङ्गन्तमवगन्तु-
 यन्तिकावलितां त्रयलङ्कृतकण्ठप्रान्तपिहितननां मलयसुन्दरीमुदी-
 रितलङ्कृतप्रपन्न पुनः पुनस्तन्वत् ।

उपसृतां च सां तदीयवपसतातीमिनीतामवलोक्य वासते, किं किं
 रीति । सोऽपि भवान्तरप्रणयी संप्राप्य सद्दर्भबोधिनिकान्तिकमर्षम-
 भवान्तरपरिणामो निरतिपरिणामपरिपन्थिनपदार्थसंगतोऽवस्थति

ममप्रभिवत्सभावमात्मीयमनुदिवसमाहितत्रिदिवसासिमावभोक्तासामिरप-
रापराभिः सुरपुरेषु प्रवर्तिताभिरर्हद्विम्बपूजाभिर्भूषावर्जितयशःकीर्तिनाम-
कर्मा समरकेतुर्नाम सिंहलेन्द्रस्य चन्द्रकेतोरात्मजन्मा संजातः इति
निवेद्य मलयसुन्दर्याः सुमालिवृत्तान्तमुपसंहृतालपो मुनिरुवसात् ।
उत्थिते च तत्र संजातसंवेगः समग्रोऽपि परिषज्जनः प्रशान्तेन मनसा
विचारयन्विरसतां संसारस्थितेः स्थासुषु क्लेशायासबहुलेषु दीर्घदुःखोद्वे-
गदायिषु बृहत्त्वपि स्वर्गभोगेष्वभिलाषमश्रयत् । भर्तृदारिकापि सवि-
षादहर्षा विनिःसृत्य सिद्धायतनमण्डपाददम्पटमण्डपमनादिष्टेनापि निज-
कर्मनिर्माणपरेण कर्मकरलोकेन प्रयुणितं प्रागेव गत्वातिरम्यं निवा-
सहर्म्यमगमत् । तत्र च वितीर्य मध्याह्नसमयोपगताय गुरुतपःक्षपित-
वपुषे विषयविमुखेन संकल्पेन कल्पनीयमन्नमभिलषितापवर्गाय यति-
वर्गाय तीर्थवासिने परमया भक्त्या मुक्तनिःशेषपरिजना भोजनमका-
शीत् । कृतोपस्पर्शनां च तामवनितलवितततनुकुण्डास्तरणविन्यस्तवपु-
षमुपपादितसमस्तमध्याह्नकृत्या कृतप्राणवृत्तिस्तरुफलैरेत्य वनमध्यान्मल-
यसुन्दरी स्वरमवदत्—‘तिलकमञ्जरी, किमधुना त्वया विधेयम् ।
किमत्रैव पर्वतवरे पूर्वेनिजवंशपृथ्वीपतिनिवेशितानि प्रतिदिवसमच्य-
न्ता चेत्यसदनामि यमयितव्यमानि वासराणि, अथ विशिष्टतरमभिल-
ष्यन्त्या पुष्पमन्यतीर्थेष्वपि विहर्तव्यम्’ इति पृष्ट्वा तया पुनः प्रणह-
द्वर्षेव सा मृत्यभाषत्—‘भगिनि के, न जाने किमावेदयामि । अत्यर्थ-
मश्लेषं मे चित्तम् । उद्धतो निर्निमित्त एवोद्वेगः । प्रिया अपि जना-
लापा न जनयन्ति प्रीतिम् । अनुलेपनाय प्रयुक्तमपि सान्द्रमपि चन्दनं
शुक्तेति गात्राणि । पश्यदिव किञ्चिदतिमीषणं पुरो मुहुर्मुहुः कम्पते
वक्षिणमक्षि । न ज्ञायते किमस्य कारणमकाण्ड एव जातस्य प्रकृति-

विपर्ययस्य । किं तातेन मद्दियोगाविगतवैराग्येणारण्यगमनमारब्धम्,
किमन्वया कृतो मद्दर्शनावधिराहारपरिहारः, किमन्यस्य कस्यापि मनुः-
स्वदुःखितस्य जनस्य दुर्जातं जातम्' इति प्रवदन्तीमेव तां प्रविश्य
सत्वरं वेत्रधारी व्यजिज्ञपत्—'भर्तृदारिके, संप्रति निजप्रस्थानसमये
'मद्र, गत्वा पुनरपि प्रापय कुमारहरिचाहनं निजस्कन्धावारम्' इत्या-
दिश्य यस्त्वया प्रणुक्तः, स विषण्ण इव चित्रमायः प्रवेष्टुमिच्छति'
इत्यावेदिते तथा सहसैव साध्यसञ्चस्तवचना विमुक्तैव जीवितेन देवी
न किञ्चिदुत्तरमवदत् । केवलं विशालायताभ्यामक्षिप्रगम्यां तत्क्षण-
प्रवृत्तं सरलोष्णनिःश्वासधूपितमवरपत्रमिव निर्वापयितुमशुपासवुगं युग-
यममुच्यत् ।

अथ मोचितो मलयसुन्दर्या प्रविश्य स कृतप्रणामः प्रवोचत्—
'भर्तृदारिके, त्वदादेशसमकालमेव गत्वैकशृङ्गे समन्तात्कुमारहरिचा-
हना मयान्विष्टः, न तु कापि दृष्टः । तथापि सद्गुणान्तमवगन्तुं च
'नियुज्य निजविषाधरानागतोऽहम्' इति निशम्य देवी दीर्घहृदया
हृदि प्रदीप्तस्य सहसा शोकवहेत्सर्वमुत्सर्पिता भूमपटलेनेव कमलितमु-
द्गहन्ती मलिनविच्छादमाननमधिकमुपजातवैलक्षा मलयसुन्दरीमुखे
चक्षुरक्षिपत् । सापि संतप्तचेतोवृत्तिरपि 'यदृच्छाकारिणि, त्वन्मूलोऽ-
भमस्य महात्मनो राजपुत्रस्थानर्थलामः । स्वरितमुत्तिष्ठ । सिता तावद-
नुया तीर्थयात्रा । यावदद्यापि तूरं न गच्छति कुमारस्तावदन्वेषय स्व-
न्मिव गत्वा । महदनिष्टघाशङ्कयति मां सतददर्शनम् । स्वदुर्मनवार्ता-
वणदुःखितोऽसौ न जाने किं व्ययस्मति' इत्यभिहिते तथा ससंक्र-
ष्टयाय सा किञ्चिदुत्पतितमन्त्रे स्मिरीकृत्य विषाधरीविधृतमजिल-
कितविचित्रवस्त्रजगधिरस्य मणिविमानं मण्डलितं यमजगत्त्रेण

यमाणां दिशि दिशि भवन्तमवसितेऽहनि मलयसुन्दरीपरिगृहीतं
 प्रापदायतनम् । अवतीर्य च प्रविष्टा तदङ्गणनिविष्टमन्विष्य दिनस-
 खिलमचलाटवीमध्यादुपागतमहदृशामिदुःखक्षामभक्षम् । हिया पराङ्मु-
 खेक्षणं युगपदुत्थाय विहितप्रणामां सकरुणमीक्ष्यमाणां कुमारपरिचा-
 क्कणं प्रणम्य दूरस्थितैव परमदेवमवलम्बिता मलयसुन्दर्या मठाम्भु-
 मिकां शनैःशनैरध्यारोहत् । तत्र च क्षितितलास्तीर्णं तनीयसि वसन्-
 तस्ये निःसहन्यस्तदेहा निजोत्सन्ननिहिततनुसरलजङ्घाकाण्डया मुहुर्मुहुः
 पीड्यमानचरणपिण्डिका, शरीरसंवाहिकया दिग्विसारिणो दाहज्वरो-
 ष्मणः स्पर्शमसहमानाभिरिव दूरस्थिताभिः सहचरीभिः पाणिसंज्ञक्य
 निवार्यमाणवाचालपरिजनालापा, रजनिपरिणतिप्रमाणमवगन्तुमपरदि-
 श्चुस्तानुसारिणि हरिणलञ्छने मुहुर्मुहुर्न्यस्तनयना, बाष्पकणविससृ-
 त्स्रजन्ती समीपास्तीर्णवल्कलशयनया बारंवारमाश्रास्यमाना, दीर्घनिः-
 श्वासया मलयसुन्दर्या देवमुद्दिश्य तानि तान्यसंबद्धानि चिन्तयन्ती,
 विनिद्रनयनकुवलयया प्रतिकलमापतन्तीभिस्तुक्लिकाभिरायास्यमाना,
 सार्धमारामदीर्घिकानीलनलिनीभिरायामिनीं कथंचिदपि यामिनीमन-
 यत् । उषसि चोत्थाय विहितावश्यका निविश्य देवाङ्गणविजृम्भिकायां
 श्रुमायातमपि वेति कश्चिदस्तित्रास्तादिनयुग्मं कुमारवृत्तान्तम् इति
 परिग्रहलोकमप्रावीत् ।

अथैवमुक्त्य किञ्चिन्म्लानवदनः सदीपनो नाम विद्यारधरयुवा
 प्रणम्य शनैर्नैर्नयिज्ञपत्—देवि, चित्रमायप्रेषितेन प्राक्तनेऽहनि
 मया निपुणमन्विष्यता निषादलोकादुपलब्धमेतत्—यथा किल सहाय-
 धिकिलः सार्वकामिकं विजयार्धपर्वतस्य प्रपातशिखरंगारूढः कुमारः ।
 परतस्तु न कचित्किञ्चिदवगतम् इति श्रुत्वा एव तत्र देवी निमीलि-

स्वयन्त्युगला शुभापदागतेन सकलमुवनान्तर्वर्तिनेवातिमुरिषा दुःस्वस-
भारेण निर्मराध्मातद्दया क्वदिन्येव कृतपरिष्वङ्गमुद्वहन्ती मूर्च्छास-
मालिङ्गितमङ्गमुत्सन्नदेशे मलयसुन्दर्याः पर्याख्यत् ।

अथ समाश्रितेन अथणपथमवबोधिता बुद्धिमतेव पटुना चटुलचेटी-
चकवालाकन्दितेन संवृताकारा स्वस्वहृदयेवोत्थाय सर्वाथतनपूर्वार्थम-
न्तिकस्वं परिवारलोकं प्रावर्तयत् । आत्मना च निर्घर्तितज्ञाना निभृत-
शुष्यपूषाक्षरमापदवासपटलकेन प्रणयिनानुगम्यमाना प्रमदाजनेन प्रवि-
ष्टा मूढायतनमच्छतापहस्तिशरच्छटाधरागभस्तिभिः सहस्रपर्ववि-
हैरमलमणिकलक्षवारिभिः कृतामिषेकमभ्यर्च्य परमया मक्त्या परमगुल-
मुपरचितकरसंपुटा प्रणम्य च पुनः पुनः 'प्रणतवत्सल, सकललोक-
लोकगोचरज्ञानालोक, मन्मथलोकशोकपल्लव, दर्शितदयादमप्रधानध्वज-
सर्वशुद्धिताशेषदुर्गतिद्वार, सगिति विस्पृताकृत्रिमतापसोपचारस्य दूरीक-
ृतमुक्तजनसमिधेरणुवज्रपाषाणपरुषहृदयस्य दुर्विषयबुद्धेरनेकदुःसह-
तुल्यसर्वनाशकालस्य मगदम्, तव जगत्स्य जन्मान्तरे क्षरणम्' इत्य-
भिधानं बाष्पमभाषनवनयुगलं प्रत्येकमापृच्छत् परिवारलोकयन्ति-
शेवनोच्छ्वनचक्षुषा परिहृतसुहृद्भुशिशुजनेन श्लोकविद्रावमलिनमुत्स-
न्नया मलयसुन्दरीमधुखेन सहिता प्रियसखीसार्वभेन मतिपन्नमरणप्रसा-
दनेन च प्रणयिना पण्यनारीगणेनान्येन च प्रशुभमनसा गुणानुरक्तेन
परिक्रान्तेनानुगम्यमाना सुकृतराकन्दनिष्पन्नमनुपदमप्रतोम्य कव-
चारणानुगम्यमाना सर्वलोके गृहीतकामं राक्षसलोकमपतनमण्डप-
भिरकामम् ।

अथेन चामिकम्ब सञ्जिह्वयेष्टं प्रक्षिप्त सत्वरैः पयैः पूर्ववदमेवाह-
रान्नसरो मार्गमागच्छत् । अन्तरे परिवर्तयदेहितसुतमरणवशा-

न्तसंश्रान्तेन विद्याधरपतिना विसृष्टः प्रकर्षनामातिवर्षीयान्महाप्रती-
हारः सह स्वपरिवारेण मूत्वा पुरस्तादकृतविस्तरस्तामवादीत्—‘देवि,
मद्भान्यसंकमितवचनस्त्वत्पिता चक्रसेनः समादिशति—सर्वमुचितम्—
चरितमेतद्वत्सया, यदचिरसंभाविनं विनाशकृतान्तमसहमानया श्रोतुं
ममैत एव कर्तुमध्यवसितः स्वदेहत्यागः । को हि नाम कुलवधूजनः प्राक्-
तस्यापि पत्युरपगमे गमयति गृहीतजीविनो जन्म, किं पुनः पूर्वजन्मसं-
वदस्य सर्वगुणनिर्घेष्टनिरुपधिप्रेमसंपदस्तादृशस्य । किं तु पूर्व-
राकर्णितचिरसवार्तेनापि मया कैश्चिदवितथैः शुभनिमित्तैर्विनिश्चित्य
कुशलं कुमारस्य मा केनचिदूरमपहतो वा स्वप्रयोजनमनन्वसाध्यं साध-
यितुमत्रैवान्तर्धाय विधृतो वा भवेदयमिति विभाव्य सर्वे विसर्जिताः
जन्मासमवधीकृत्य सर्वास्तपि दिक्षु गमनदक्षाः स्वैस्त्विविधाधराः ।
ते प्रतिग्रामनगरमाग्नानुषोत्तरगिरेरन्विष्य यावदायान्ति तावदत्युत्सुक-
यापि वत्सया स्थातव्यम्’ इति निवारिता तेन गमनादुरोरलङ्घ्यमाज्ञाप-
रिषमुल्लङ्घयितुमक्षमा गतिनिरोधपुञ्जितेन पटुना बाष्पवेगेन पूर्वभाष-
द्दया हीभरावमुद्योतमाङ्गमुत्तरीयांशुकेनावच्छाद्य वदनमुदास्तां देवस्य
नीचतामात्मनो वारंवारमुद्घाटयन्ती मुक्तकण्ठमतिचिरं प्रसीदीत् ।
लज्जयामास लज्जा न कुलकुलमिर्मलयसुन्दर्या गृहीत्वा करे संगृह्णा-
नीयत । निपुणमनुमीतापि नीतिज्ञिनी हि तस्मिन्गृहादक्षम् । अन्ये-
द्युश्च वन्यवन्यसा विहितपारणा गृहीतापि प्रबलरणरणकेन सहैव निर्वि-
तितान्त्रणानादिकृत्या विहस्य किंविन्मलयसुन्दरीमवोचत्—‘सखि,
निसर्गनिष्ठुरेणापि विधिना विधाय साधारणाक्षमेकत्र भोजनमेष
कर्मितं मे सह भवत्या सख्यमन्याअम्’ इत्युदीर्य लज्जावनतवदना
क्षणमतिष्ठत् । ततः प्रभृतिं च प्रतिपन्नवनवासा कुमुदिनीव निशासु

बह्मनिद्रा, स्थलारविन्दिनीव स्थण्डिलेशयाना, शबरीव फलमूलकन्दैः क-
 स्पिताभ्यवहारा, शिशिरदिनलक्ष्मीरिव प्रतिक्षणं क्षीयमाणदेहा, निद्रा-
 धदिनकरप्रमेव स्वतापक्षपितकमलाकरा, निश्चिताव्यभिचारिकुशलेन
 पित्रा मम कुमारान्वेषणाय प्रेषिताः सर्वदिक्षु दक्षाः खेचरा इत्याशया
 मृतशरीरा कदाचिदच्छन्ननिपतदच्छाच्छजलतुषारतोषितवृषितचातके-
 ष्वेकभृङ्गाद्विकन्दरानिर्गरेषु, कदाचिदास्तीर्णसरसविसिनीपलशेषु व-
 र्णगमाशक्तिशिल्पिकलापकलिताकालकेकाकलहकेलिष्वदृष्टपारसरस्तीर-
 स्रवितेषु यन्त्रधारागृहेषु, कदाचिदमरनिज्ञासमीरसीमन्तितनिरन्तर-
 च्छदच्छायेषु वैताड्यतटतमालवनखण्डेषु सततमासन्नवर्तिना परित्यक्त-
 गृहवासेन परिवारलोकेन प्रयुज्यमानमनेकप्रकारं शिशिरोपचारमनु-
 भवन्ती वर्षकल्पान्पञ्चमासाननैषीत् । एकदिनशेषे चाद्य तिष्ठति नासि
 मृष्टे वासमितिषु निवेशिताभिः कराङ्गुष्ठनखशिखोल्लेखरेखाभिः संख्या-
 तसमतिक्रान्तदिवसया क्रियमाणमनयावलोक्य निजतनुत्यागोपक्रममा-
 श्रान्तमस्मां च बलवत्या शुचा कृतविलापमाकर्ण्य तत इतः सह-
 चरीलोकमुपजातशोकः स(श्च)स्तनं दिवसमीक्षितुमशक्नुवन्कृतमरणसं-
 कल्पः सार्वकामिकमिमं पिपतिषुः प्रपातभृगुमुपागच्छम् । आरूढमात्र
 एवासिन्नकस्मादेत्य सत्त्वोपघातरक्षानियुक्तैर्युक्तवादिभिर्विधाधरमटैरा-
 नीय दर्शितो देवपादानाम्' इति निवेदयति सति हारदर्शनात्मभृति
 पूर्ववृत्तं तिलकमञ्जरीवृत्तान्तमग्रतो विनयखर्वे गन्धर्वके सहसैव पूर्व-
 वस्त्रावभूतं सर्वमपि यीर्वाणसदनावाससुखमस्मरम् । उपजातमोहश्च
 सुहर्तसाक्षाय सद्यःसरणधयमागतेनोन्माथिना तिलकमञ्जरीमरणक-
 रान्तेव विसारितसमस्तान्धकरणीयो विगमिषुरूपनीय गन्धर्वकाय
 निःशेषनिजनेपथ्यम् 'अधोऽयः' इति वदन्मभिषेकपीठावदतिष्ठत् ।

अनुगम्यमानश्च समकालमुत्थितैः समीपवर्तिभिर्विद्याधरकुमारैर्निष्कन्य
 खेचरगिरिशिखरमण्डपादारोपितप्रकाण्डकनकपर्याणमारुह्यासञ्चतेजस्तु-
 रगरत्नमधिष्ठितप्रेष्ठवारवाजिपृष्ठैरागत्यागत्य परिवार्यमाणपृष्ठः पुरःसरप-
 दातिवै...खेचरपृष्ठैरेकशृङ्गाद्रिकूटमुकुटं तदेवोत्सृष्टपूर्वं विनायतवम-
 गमम् । अवतीर्य च द्वारि तस्य प्रविष्टः प्रणम्य भक्तिप्रवणेन शिरसां
 सपदि संपादितविशेषपूर्वं प्रथमजिनबिम्बमवलम्बितप्रणयस्तन्वखेच-
 राधिपस्कन्धपीठः पूर्वदृष्टमप्यदृष्टपूर्वमिव सर्वतः प्रियङ्गुसुन्दरीचेहेन
 पुनः पुनरवलोकयन्नायतनमण्डपमखण्डितशशिमण्डलस्फाररोचिषु स्फा-
 टिकशिलातले परिस्फुटोत्कीर्णनाकलिपिवर्णानुपूर्विकापूर्वान्तेन शनैः
 रत्नजम् । तत्र चानुपमरूपलवण्यसौभाग्यविलासवर्णनाविषयाणि प्रक-
 ष्णसुरलोककविनिबद्धानि प्रियतमाचरितसंबद्धानि सविषादहर्षमवाचि-
 तचराणि वाचयित्वा सुभाषितानि संभाष्य दर्शनोपजातपरमानन्दं
 मलयसुन्दरीं नियुज्य निजवार्तावेदनाय तत्सन्निधौ गन्धर्वकमासन्न-
 परिवारलोकोपदिश्यमानमार्गः प्रविश्यामममध्यममध्यममधिकाभिराम-
 दिव्यतरुखण्डपरिगते महति कन्दलीकानने कृतावस्थानामधिकविधा-
 वसहचरीवृन्दपरिवृतामुषःकालकुमुदिनीवनान्तर्गतामिव प्रतिमाशशिक-
 लाममल्लवण्योष्णसल्लश्यमाणलेखावशेषावयवामननवरतमाधीयमानमास-
 न्नेपरिचारिकाभिः शिशिरोपचारममुमवन्ती दूरादेव तिलकमञ्जरी-
 मद्राक्षम् ।

अथ पुरःसरलोकसूचिताभिषेकवृत्तान्तिर्वृतस्य सप्रहर्षमुपसृत्य 'देवि,
 दिष्ट्या वर्षसे । समुपलब्धसकलोत्तरश्रेणिविद्याधराधिराज्यः समागतो
 द्वारि देवो हरिचाहनः' इति ब्रुवाणस्य युगपद्धारपालीजनस्य प्रव-
 लंभाकर्ण्य वचनकोलाहलमाकुलाकुलामीषदवगलितभारोप्य सत्वरमुर-
 सिजद्वयस्योपरि हरिचन्दनद्वार्द्रमच्छविमलं जलाद्रौशुकमकस्मादुत्थि-

सामितस्ततः कीर्णकर्णान्तमिलिततीक्ष्णाप्रपक्ष्मलतरललोचनामभिरस्त-
निरस्तकुवलयपलाशमार्गणामिव धनुर्लतां कुसुमबाणस्य दृष्ट्वा प्रहृष्टचे-
तास्त्रामवोचम्—‘देवि, पर्याप्तममुना संग्रमेण । संवृणु त्वयम् ।
अनेनैव ज्ञाप्यमात्रलक्ष्येण लेखावशेषस्थितिमा वपुषैव कथितः किम-
र्थमुपचारकर्मणा विचारपदवीं प्रापितस्त्वया स्रष्टृपुण्यजनदुर्लभो निज-
प्रसादः । प्रसीद । अध्यास्वाशनीयम्’ इत्युदीर्य पर्यन्तवर्तिवनितावन-
वितीर्णरत्नपाषाणपीठमध्यतिष्ठम् ।

अद्यान्तरे गन्धर्वकानुयातस्त्वमेवायात इति मित्रेण विद्याधरिणौ
कुतूहलकृतप्रश्नस्य समरकेतोर्वारणापहारतः प्रभृति पूर्ववृत्तमात्मीयवृत्ता-
न्तमुपशास्तवचसि कोसलाधिपसुते सर्वोऽपि पार्श्ववर्ती नमश्चरजनः
परां प्रीतिमवहद्विद्वाय सिंहलेश्वरसुतम् । स तु न कांचिदैक्षत, न
किंचिदाभाषत, न कस्यचिद्वचनमभृणोत्, न कस्यचित्प्रतिवचः प्राय-
च्छत् । केवलं वक्षित इव, छलित इव, मृषित इव, केनाप्यावेशित
इव, विमुक्तदीर्घनिश्वासः, क्षणं मूर्छामनुभवन्, क्षणं चेतनां प्रतिपद्य-
मानः, तूष्णीक एवास्तिष्ठत् । तं च तदवसमस्मान् पक्षोपज्ञातचेत्तोविश्वं
बिलोक्य हरिवाहनश्चिन्तितवान्—‘.....नमयमनन्तरभवानुभूतमाकर्ण्य
सुरलोकपुत्रान्तमुपजातपूर्वजातिस्मृतिर्विस्मरितः प्रभवता शोकेनात्मा-
नम्’ इति निश्चित्य पीडितोऽपि तच्चित्तदुःखेन स्वस्य इवाज्ञातदुःख
इव मध्यस्य इव पशुपदप्रचारया वाचा तमुच्चैरवोचत्—‘युवराज,
किमिदमितरप्राणिसाधारणं तवाचरणं कचिदपि परमप्रमादवसतेर-
वारिताक्षप्रचारहारितस्यार्थसंपदोऽप्यपदयुतस्येव स्मरसि तस्य त्रिविध-
पामास्यस्य । किमत्र सार्यते । एकत्रापि दिवसे आन्यतीतानि तान्यपि
सर्वानि ज्ञान्यमान्यानि, किं पुनरसंख्यस्तासु त्वर्कोदिसु प्रकटयिष्ये

तेषु तेषु स्वविमानसमसु प्रभूतेषु भारतेरावतादिषु वर्षेषु मेवादिषु
नगेन्द्रेषु पद्मादिषु कूलाद्रिचूलाद्भेदेषु वन्दनादिषूयानेषु त्रिपयगासिन्धुपु-
रःसरीषु महासरित्सु पुष्करक्षीरोदमुख्येषु नीरधिषु नन्दीश्वरप्रभृतिषु च
वरद्वीपैष्वन्येषु च निसर्गसुन्दरेषु भुवनभागेषु विहरता सार्धमन्वहम-
नुचरैः कलत्रैर्भिन्नैश्च यानि प्रमादपरतन्त्रेण प्रस्तुतानि हसितजल्पितक्री-
डितानि तानि शक्यन्ते । किं च तैः स्मृतैरपि स्वप्रविज्ञानसदृशैः
फलं साध्यते । केवलं यत्तदा स्वर्गच्यवनसमये म्लायता दिव्यमालयेन,
म्लायता गात्रलावण्येन, मील्यता नेत्रयुगलेन, स्तलता निर्देशदानेन,
नश्यता त्रिदशभावेन, मूर्छता मनसि लोकान्तरगमनचिन्तादुःखेन,
विलपता परिजनेन, क्रन्दन्तीषु पाल्यतो मिरानन्दासु स्वयंप्रभाप्रभृ-
तिषु मियाङ्गनासु यन्मनागपि न चलितं स्रुतं च यदनेकशः सदसि
विसिन्धैः सहवासिविबुधैस्तदधुना विधूयते वैकुण्ठेन सत्त्वम् । तवलम-
तीतवस्तुनिर्बन्धेन । विधेहि धैर्यमवलम्ब्य संत्वरः सांप्रतकालोचितं
कृत्यम् । उत्तिष्ठ तावत् । गाढमुत्कण्ठितायाः सुचिरकालादुपलभ्य
दर्शनं दर्शय द्रविडराजदुहितुरात्मानम् । सा हि ते जन्मद्वयप्रणयिणी
पूर्वजातिस्मरणविह्वला दिव्यरत्नाङ्गुलीयकालङ्कारदर्शमात्मभृतिं मूर्छां
शुभुम्भुहन्तुमवन्ती वनप्रवेशात्प्रभृति वार्तायां च सर्वात्मना तव
श्रीणायां क्षणे क्षणे मरणदुःखादप्यधिकवेदनं शोकमुद्रहन्ती दुःखमालो-
दति वारंवारमुच्चारयति हरिवाहने त्रपावनतवदनोऽङ्गाभिपः सैनै-
वदत्—‘कुमार, किमर्थमावेदयसि मे । यदि तदाश्वासने यत्नः, प्रहिणु
कंचिदसदागमनवार्ताहरं खानुचरम् । अहं तु कृतविप्रियः प्रियंवदा-
भावतः प्रभृति तस्याखपथा न शक्नोमि वीक्षितुं वदनम्’ इति वदत्येव
तत्र प्रविश्य विहितप्रणामा प्रतिहारपाली हरिवाहनं व्यजिज्ञपत्—

‘विजनमादिश्यताम्, येन द्वारि विद्याधरपतिर्विचित्रवीर्यस्य वल्लभतमः
 कल्याणको नाम दारकः श्रावयति कार्यं किमपि कमनीयम् ।’ आकर्ण्य
 चैतदपस्तृतेषु स्वयं समरकेतुप्रभृतिषु सगौरवं व्याहृतो वेत्रधार्या प्रविश्य
 स कृतप्रणामः कुमारस्याग्रतो लेखमक्षिपत् । उपनीतविष्टरोपविष्टे च
 तस्मिन्नयोध्यापतिसुतः सदोषमादाय तमवाचयत्—‘स्वस्ति । त्रिकू-
 डाचलाद्राजा विचित्रवीर्यः स्वसौन्दर्यत्रुलितसुरलोकशोभासमृद्धाबुत्त-
 रश्रेण्यामाश्रितजनशरपथमनन्यसाधारणगुणाधारं महाराजपुत्रहरिवाहन-
 मशेषपृथ्वीविजयलाभाशिषा संयोज्य निजशरीरारोम्यवार्तया सुखयति ।
 कथंचिदुपजाततर्पेण श्रद्धिति संजातघटनं वरस्त्वेन परिकल्प्य आतरं ते
 समरकेतुमधैव वत्साया मलयसुन्दर्याः प्रस्तुतो मया विवाहोत्सवः
 कर्तुम् । आनीता च रभसेन समनन्तरेऽहनि । तथैव विभ्रति वनवा-
 सवेषमेषां स्वनिवासमायुष्मती । निमज्जितो मित्रज्ञातिलोकः । स्थापितं
 सप्तम् । अन्यदपि कृतमशेषमात्मसे(शे)मुखी(षी)समुचितं कृत्यम् ।
 त्वय्यमलम्बुक्षिबन्धुजनजल्पबाधितो मत्संकल्पः कल्यायुषा नोपहासतां
 नेयः’ इति विचार्य चामुष्य तात्पर्यमुपजातदृशो हरिवाहनः सवि-
 स्रथेन मनसा व्योमचरदारकमप्राक्षीत्—‘सौम्य, कथमन्वद्वीपवासिना
 त्रातेन दूरदेशान्तरगदायातमात्रो युवराजसमरकेतुरवगतः । कथमवि-
 श्रान्तकुलशीलः स्वदेशप्रभवेषु गुणवत्सु विद्यमानेष्वन्येष्वनेकेषु विद्या-
 धरदारकेषु क्षितिगोचरोऽपि वरस्त्वेनाङ्गीकृतः । कस्य बुद्ध्याध्यवसित-
 मिदमकलाहुत्सुकेन भूत्वा कार्यम्’ इति पृष्टः प्राहृष्टचेतसा स पुनर-
 जवीत्—‘देव, सर्वमावेदयामि । श्रूयताम् । इतो वासरादनन्तरे-
 ऽहनि जिनायतनकाननान्निर्गत्य निजराजधानीमभिप्रस्थिते देवे गता-
 यस्मात्प्रभानं सर्वदुहितरि तिरुक्कमञ्जुर्धाममन्दसंव्रतानन्देन निज-

धरधुरामृता प्रस्तुते सविस्तरमुत्सवे, ज्वनन्त्यु सर्वतो वादित्रेषु, नृत्यन्त्यु
प्रतिगृहं पौरेषु, प्रवृत्तासु नगराङ्गनामङ्गलगीतिषु, वितीर्यमाणेष्वन्यो-
न्यमनिवारितकरेषु कुसुमताम्बूलपटवासेषु, पिष्टातकरजःपुष्पपिञ्जरी-
तरोदसि, विसारिमागधजनजयध्वनौ, अबाधितागच्छदनिबद्धलोकदुः-
खलभ्यान्तरे क्षणेनैव जातेऽन्तःपुरे, सत्वरमुपेत्य सविकासमुत्पन्नञ्ज-
मृगाङ्गलेखा नाम तिलकमञ्जर्याः प्रधानसहचरी स्वावासमन्दिराङ्ग-
णनिहितमणिपर्यङ्किकोपविष्टासुत्सवापतदनेकानीकनायकपुरीध्रिपरिवृतां
प्रणम्य राजमहिषी पत्रलेखामवोचत्—‘देवि, वर्धसे सार्धमेवागतैन
द्वितीयेन मलयसुन्दरीवरागमनोत्सवेन’ इत्युदीर्य देवेनैव प्रथमद-
र्शने तिलकमञ्जर्याः प्रियत्वेन कथितं यथाश्रुतम् । कुमारसमरकेतुं
वरीता रम्भास्यदेव्यपि तदाकर्ण्य निर्मरोदीर्णहर्षा तोषतरलिताक्षी
निरीक्ष्य निकषा निषण्णां चित्रलेखाम् ‘सखि, स एष कल्याणा-
नुबन्धी कल्याणसंपल्लभः । तूर्णमुत्तिष्ठ । गत्वाद्यैव सर्वाङ्गविनिहत-
महार्हमङ्गलालंकारां मलयसुन्दरीमेकभृङ्गादानय, येनैकलम् एव
तस्यास्तिलकमञ्जर्याश्च युगपद्वयोरपि निरूपयामि पाणिग्रहणमङ्गलम्’
इत्यवोचत् । असावपि तदाकर्ण्य सप्रभोदा मत्प्रवादीत्—‘स्वामिनि,
तवैव कृत्यमिदमसंनिधौ गन्धर्वदत्तायाः । किं पुनरिदं विचित्रवीर्य-
देवेन कारयितव्यम्’ इत्यादिष्टभास्ते दृष्टकालत्रयेण मुनिना । यदि
समादिशसि तदनेनैव गत्वा त्रिकूटमधिकारिणं तमेव सारयित्वा त्रिदा-
हविधये प्रवर्तयामि’ । ‘तथा’ इत्यभिहिता च सा तदैवोत्थाय सर्वं
यथोक्तमकरोत् । तदिति विज्ञापितं देवादिष्टम् । अधुना प्रस्तुतं समा-
दिशतु देवः । प्रस्थाप्यतु जामातरं कुमारसमरकेतुम् । आसीदति समु-
दितैर्ग्रहगणितविद्विशवेदितं करग्रहणलम् । आस्ते वरमुत्तावलोक-

नोन्मुखोऽभिमुखमुत्थाय प्रीतमनसा प्रवेशितो विचित्रवीर्यदेवेन
 काञ्चीपाललोकः । पितुः पर्यङ्के निषण्णा सुता विवाहदर्शनोत्कण्ठिता
 तिष्ठति । अनारतप्रवृत्तहर्षांशुविन्दुः श्वश्रूगन्धर्वदत्ता सौघशिखरा-
 ग्रसङ्गी मुहूर्तमपि मार्गावलोकनाशोपारमति । दुस्तरव्यसनबन्धुसुन्द-
 रीपुरःसरो मलयसुन्दर्याः सखीवर्गः । स्पृहयतितरा गन्धर्वकाग-
 मनाय संप्रत्येव विश्रान्तवैराश्रमपदादानीता नित्यवनवासदुःखदुर्वलाङ्गी
 तरङ्गलेखा । निमग्नितागतोऽन्योऽपि बहुमन्यते समासीदन्तमुत्सवमु-
 त्सुको विद्याधरलोकः' इति निगद्य तूष्णीमभूत् । कोसलेन्द्रतनयो-
 ऽप्युपसंजातहर्षः सतर्षमाहूय सिंहलेश्वरसुतं दर्शयित्वा विचित्रवीर्य-
 लेखमाख्याय कल्याणकाख्यातमादितः प्रभृति पूर्वदिनवृत्तान्तमाब-
 ह्नकरसंपुटः सहासमरुपत्—'चम्पाधिप, किमद्यापि चिन्तयसि ।
 अस्मिन् । कुरु गुरोर्वचनम् । अद्यापि दृढनिश्चया प्रवर्तितापि ज्ञाति-
 लोके च इष्टे श्रयि त्यक्ष्यति गृहीतानि वनवासवल्कलानि मलयसु-
 न्दरी' इत्यभिधाय संनिधापितप्रचुरमान्यस्त्रेचरबलं सुखेन प्रति शशि-
 षोत् । कुमारोऽपि हरिवाहनस्तेनातर्कितेन समरकेतोर्विवाहोत्सवग-
 मनेन विस्मापितमजाः सायमाययौ स्वावासम् । अवसितायां च शर्व-
 र्यामुत्थय श्रयनादास्थानमण्डपमुपागमत् । निषण्णस्व चास्य निर्वर्ति-
 त्तिलकमञ्जरीसंगमोत्सवेन राजा चक्रसेनेन तत्संबन्धसचिवैः प्रसि-
 द्धतामभिर्विद्याधरसृपैरवारविभक्ष्य नगरपौरैर्नृपाभिषेकमाञ्जलिकसंपाद-
 नाय प्रस्थापितः अगस्त्यमन्त्रः प्रधानपुरुषः प्रविश्य दिव्यांशुकविले-
 मालंकरकुसुमताम्रलतिसर्जमेव पूजामकार्षुः । मयश्चित्तबहुप्रकारोप-
 चारान् विधायां भूतार्त्तमर्चितास्तेनाजसूर्ययाज्ञानम् ।

एकदा च देहारोग्यवातोपलम्भार्थमद्वरहः प्रैषितैराक्षपुत्रैः प्रकाशित-
 सेहमीक्षितुमनाः स्वेन्नराधिपं चक्रसेनमासपरिमितपदातिमकपरिवृतो
 निरन्तरभामनगरासुदारतरुखण्डमण्डितोद्भवेक्ष्मायतनमण्डलाप्रनेकस-
 कसुररकारण्डवाकुलसरित्सरोवरप्रेक्षणीयां सदक्षिणश्रेणिमायमत् ।
 आमतश्चाभ्यवर्णमाकर्णितागमनेन गगनधरचक्रवर्तिना प्रत्युद्भूय नीलै-
 निजनिवासे ससंभ्रमादिदृष्टपरिजनोपचारप्रीतचेत्ताः स्नानभोजनादिकं
 कर्म मध्याह्निकमकार्षीत् । अपराह्नसमये च प्रस्थानाय तेन पृष्टः
 प्रक्रमे चक्रसेनस्तत्रैव तस्य कतिचिद्दिनान्यवस्थितिमयाचत । स च
 पराङ्मुखोऽपि परोपचारेषु प्राध्वंकृतस्तिलकमञ्जरीप्रेमानुबन्धपाशबन्धैव
 तदेवास्थ प्रत्यपद्यत वचनम् । अन्वदा न निरवघेऽहि निपुणायधारित-
 वधूवरमद्वबलेन पृष्टसकलज्ञातिना दिशि दिशि त्रितीर्णेभिन्नरपतिनिम-
 श्मणेन निर्मापितौदारनगरमण्डपशोभेन भोजितसुहृद्भ्युपरिजनेन
 पूजितगुरुद्विजातिपरिषदा नमश्चरेन्द्रेण दत्ताभुपयभ्य सभ्यगनुमूत-
 सकलोद्वाहमङ्गलां तिलकमञ्जरीम्, स्थित्वा च तन्मातृपक्षस्य चक्षुः-
 प्रीतये यथोत्तरमनुत्तरप्राप्तनवनवोपचारचारुण्यनन्तरभवानुमूतपुरुषै-
 लोकावाससौख्यस्मृतिहराप्यहानि कतिचिदकृतास्मीवपरकीयलोकाव-
 लोकनैरनीक्षितार्थानभिज्ञममुल्लङ्घयैरन्मलोचितास्पानस्पविष्णव्यैरग-
 जितगुणशमगुणशक्तिभिः कृतार्थीकृत्य वस्तुविसर्गैः कृत्स्नमपि दक्षिणो-
 त्तरश्रेण्याचक्रगणम्, तत्कालमतिशयचारुरूपमारोपितचतुरचित्रालं-
 कारः, त्रयमेव चित्रलेखया सप्रपञ्चमुपरचितमण्डनामारोप्य पुरत-
 स्तिलकमञ्जरीमञ्जनादिमिव चन्द्रिकापूरेण दलितकर्पूरकणचूर्णरोचिषा
 चम्पदनद्रवेण पाण्डुरितयात्रमारूढः, प्रौढरागगैरिकपरागपाटलविकटकु-
 म्भकूटं प्रधानजयकरिणमुपरि विधृतेन केनपटलत्विषा मुष्णक्षुण्णवार-

मेन जिष्णुतामनुष्णोष्णकिरणबिम्बयोरूपान्तचालितचारुचामरकलापः,
 सविस्तरप्रस्तुतान्वर्थवर्णनालपेन पठता पुरश्चरणगणेन स्तूयमानवि-
 नयत्यागपौरुषपुरःसरगुणग्रामः, प्रकाशरुचिराकल्पधारिणा सिन्धुराश्व-
 केसरिमयूरहंसादिविविधवाहनाधिरूढेन धावता समप्रेणाग्रतः खेचर-
 षमूचकेण सूच्यमानपृथुपराक्रमः, क्रमेण विक्रमबाहुप्राकासरक्षितचरं
 प्राप नगरम् । उन्नतप्रासादशिखरावस्थिताभिः कथमपि वधूसुखमृगा-
 ङ्गादवतारिततरलतारतारैक्षणाभिः प्रतिक्षणमास्वाद्यमानवदनलावण्यामृतः
 कृतपरस्परपमर्दकलहाभिः पौरललनाभिः प्रविश्य निजनिवासेऽभि-
 नवप्रियासुखनिखातनिर्निमेषनयनारविन्दः प्रतिदिवसमभिनवान्यनुभव-
 स्ववधूनिधुवनोत्सवसुखानि सुखमतिष्ठत् ।

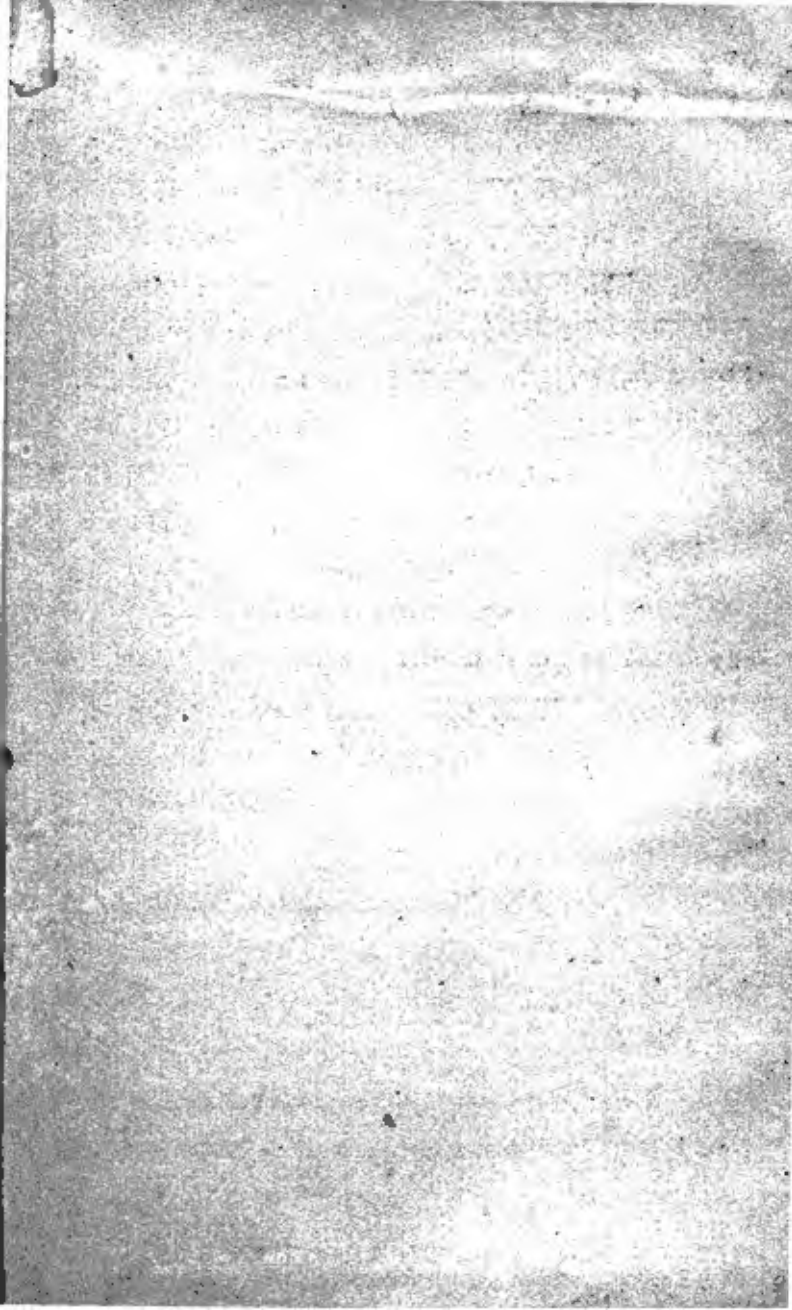
गतेषु च कतिपयेष्वहःसु समरकेतोरकारणाय प्रातिष्ठिप्रेष्यान्प्र-
 क्षानपुरुषान् । अङ्गविषयाधिपोऽपि श्रुतवरागमननिर्वृतेन विधाधर-
 मप्रतिष्ठा विचित्रवीर्येण साभ्युत्थानमानीय निजगृहे गृहीतार्धपाद्येन
 संपादितमलयसुन्दरीपाणिग्रहणमङ्गलः स्थानस्थानलक्ष्मप्राञ्ज्यबन्धुजा-
 तिज्जनपूजोपचाराणि सित्वा त्रिदशपुरवासिभिरपि दुहाषाण्महानि प्रण-
 म्य लोकोत्तरवरप्राप्तिप्रीतमनसं समयास्तगर्वः खर्वेण शिरसा गन्धर्व-
 दक्षापुरासवं श्वश्रुजनमुदश्रुत्खेचरीवृन्दवीक्षितपृथ्वीधरं विलक्ष्य विज-
 यार्धभावासमासत् । आयातमात्रस्य चास्य प्रदीकृतः प्रेम्णा सकलमप्यु-
 श्रमेभिराज्यमुत्तरकोसलेश्वरसुतः सार्धमस्त्रिलाधिकारैः प्रायच्छत् ।

गच्छति च काले कदाचिदनवरतसंचारत्वेचरपरंपराख्यातलोकोच्-
 रत्तरितविस्मितः समाह्वय सह सम्पत्तेन समरकेतु-कमलमुक्तादिना
 परिचारतृपसमाजेत राज्ञा मेघवाहनः प्रशस्तेऽहि विधिना शास्त्रदृष्टेन
 विधौ न्यवेष्टयत् । आत्मजमपि स्वप्रसत्त्वेषु सदा नन्दबन्धुमुद्विः स्वर्ग-

येवात्मसूनोः संभुद्धतगुरुंक्षमाभारः परलोकसाधनोन्मुखो नमूव । हरि-
वाहनोऽपि सुचिरानुभूतकेशस्य गुणवतो बालसेवकगणस्य विश्राणिता-
नेकमेदिनीमण्डलः प्रतिदिनोपचीयमानप्रसाददानानन्दितैः कमल-
गुप्तादिभिः प्रधानासराजपुत्रैरत्यक्तसंनिधिः प्रयत्नरक्षितप्रजमनुपेक्षित-
वर्णाचारविभूतं दिशि दिशि प्रदापितसकलसत्त्वाभयप्रदानघोषणापट्टम्,
अविशेषनिर्दिष्टनिःशेषतीर्थिकायतनपूजम्, अपहस्तितसमस्तशासना-
न्योन्यविद्वेषम्, अच्छिन्नद्रविणदानोच्छादिताच्छिद्रदीनजनदारिद्र्यम्,
अनुरक्षितसमस्तसाधुसङ्गश्लाघनीयम्, लघूकृतकरभकृतिदीयमानातिरि-
क्तद्रविणपूर्वमाणसंततत्यागरिक्तकोशागारकलशम्, अखण्डितोत्सात-
रोपितविपक्षराजन्यनिजदेशराज्याभिषेकम्, प्रतिग्राममास्थापितानेककु-
त्तिपासाक्षानपथिकसार्धसत्रम्, प्रतिनगरमारोपितोत्तुङ्गगोपुरपुरमाकारप-
रिगतप्रान्तशान्तायतनमण्डलम्, अतीतबन्मोपार्जितेन पुण्यानुबन्धिना
श्रेष्ठपुण्यसंभारेण पुञ्जितं पालयनेकातपत्रं राज्यम्, अनुदिनमसाधा-
रणगुणप्रगुणितमनोभिः खेचरैरवनिगोचरैश्च नृपतिभिरहंप्रथमिकोप-
पाद्यमानस्वकन्यारत्नपाणिग्रहो महत्यपि परिग्रहजने शश्वदाश्वास-
हेतुना समरकेतुनैव ससहायमेकयैव तिलकमञ्जरी कलत्रिणमात्मा-
नममन्यते । अन्यत्सकलं पूर्णं मन्यमानः कदाचित्सिंहलेष्वर्तकता-
लोकिस्तथाविषसुताविपत्यप्रीतहृदयेन चन्द्रकेतुनाभ्यर्च्य सादरमुपनी-
तसकलचित्ररत्नकोशः, कदाचिदनुबन्धवृष्टबन्धुसुन्दरीसञ्चितसमरकेतु-
मलयसुन्दरीप्रथमसंगमस्थानेषु सुतानुरुपजाभातृदर्शनप्रसुदिताभ्यां
कुसुमशेखर-मन्धर्वदत्ताभ्यामनिशमामध्वमाणो दिवाप्यनष्टशर्वरीति-
मिरनिचयेषु काञ्चीनगरीपरिसरारामेषु, कदाचिद्रविडेश्वरसुतासु दुःख-
दृश्यमानविश्रान्तवैराश्रमपदेषु सुलभसान्द्रच्छायचन्दनतरुषु मलयादि-

कन्दराकच्छेषु, कदाचित्प्रियंवदाक्षेहमोहितेन सिंहलराजपुत्रेणा-
 तिलकमञ्जर्या च साश्चर्यशोकमवलोक्यमानपश्चिमजिनायतनशिल्पक-
 र्मातिशयेष्वयच्चित्तान्तदेवयानागतनभश्चरद्वन्द्वेषु रत्नकूटाद्रिकटकेषु
 रममाणः, कदाचिच्च सौत्कण्ठाकाञ्चीपतिसुतावचनेन विद्याधरैरानीत-
 मनमिनन्दितान्यनूपकुमारपाणिग्रहणमन्बुविनिपातदर्शनौपजातानुकम्पेन
 स्वस्थानेषु नीतं महोदरेण समरकेतोः कलत्रभावमानयन्पूर्वदृष्टमवनी-
 पालवालिकावृन्दम्, कदाचिदादिष्टलेचरानीतं नवविमानमध्यारोपितस्य
 मुक्तिमुखवाञ्छया विमुक्तसर्वारम्भमभृतस्य गलितवयसो गुरुजनस्य
 गत्वा गत्वा प्रसिद्धसिद्धायतनमण्डलीमण्डितानि दर्शयन्नैकसुरसिद्ध-
 साध्यसंबद्धानि तीर्थस्थानानि, कदाचित्काञ्चनाचलशिरसि भक्तिरसनि-
 भरेण महाप्रमाणमणिकुम्भाहृतैः क्षीरसागराम्भोभिः सुरगणेन निर्वर्तित-
 मनारतनिशम्यमाननिरवचवृन्दारकवृन्दगीतनाट्यं विलोकयन्ननजन्म-
 महोत्सवम्, एकहेमासनाधोपविष्टया मुहूर्तमप्यरहितान्तिकस्तिलकम-
 ञ्जर्या दिनान्यथाप्यत् । अर्धप्रासविप्रयोगस्य चास्य प्रणयिनीसमेतेन
 साकं समरकेतुना सपत्नीपरिवारस्य तेषु तेष्वतिरेकरम्येषु सागरकुल-
 वलयेषु कुलपर्वताग्रेषु पूर्वापरविदेहविजयेषु वर्षान्तरगिरिगुहागङ्गेषु
 महाह्रदसरितीरपालीपुलिनपरिसरेषु द्वीपान्तरत्रिदशनगरनिवेशेष्वन्येषु
 च मनोरमोद्देशेषु दिशि दिशि व्योमचारिणा मणिविमाननिबन्धेन
 विचरतः पृथिव्यामनुदिनमुपजीयमानपौरुषप्रतापकीर्तरेचिस्कन्द परमां
 वृद्धिमानन्दः ॥

इति श्रीपद्मनाभविरचितं तिलकमञ्जरिकाव्यम् समाप्तम् ।

D.E.A. 80.

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

NEW DELHI

Issue Record.

Catalogue No. 3a8Ka/Dha/B.P.-1562.

Author—Dhanapāla.

Title—Tilaka-Manjari.

Borrower No.

Date of Issue

Date of Return

Miss P. Bhatia 4-9-61 12-9-61

—DC— 24/1/62 5/4/62

—DC— 26/6/62 28-6-62

P.T.